BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

SCRIPTORES HISTORIAE AVGVSTAE

VOL. I

EDIDIT

H. HOHL

STVTGARDIAE ET LIPSIAE
IN AEDIBVS B.G. TEVBNERI MCMXCVII

ACADEMIA SCIENTIARVM GERMANICA
BEROLINENSIS

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

EDITA CONSILIO ATQVE AVCTORITATE
INSTITVTI
GRAECOROMANAE ANTIQVITATIS
STVDIIS COLENDIS DESTINATI

LIPSIAE IN AEDIBVS B.G.TEVBNERI MCMLXV

SCRIPTORES HISTORIAE AVGVSTAE

EDIDIT

ERNESTVS HOHL

VOLVMEN I

EDITIO STEREOTYPA CORRECTIOR

ADDENDA ET CORRIGENDA

ADIECERVNT

CH. SAMBERGER ET W. SEYFARTH

LIPSIAE IN AEDIBVS B.G.TEVBNERI MCMLXV

BIBLIOTHECAE TEVBNERIANAE
HVIVS TEMPORIS
REDACTOR: JOHANNES IRMSCHER

HOC VOLVMEN IMPRIMENDVM
CVRAVIT
BRVNO DOER

ADMONENTVR, QVI HVNC LIBRVM LEGENT,
VT ADDENDA ET CORRIGENDA CONSVLANT
LATERCVLO ▢ IN MARGINE APPICTO

ES 7M

LIZ.-NR. 294/375/2/65

PRINTED IN THE DEMOCRATIC GERMAN REPVBLIC

ZWICKOWAE: TYPIS F. VLLMANNI (III/29/2)

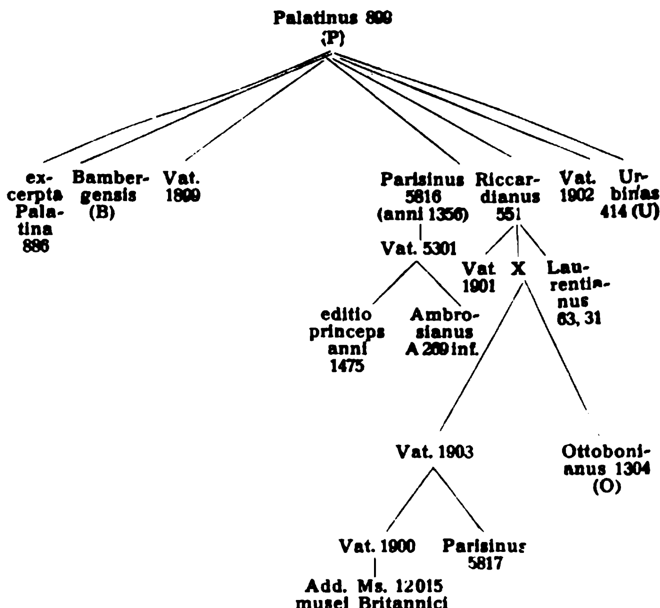
HERMANNO · DESSAU

D · D · L · M

EDITOR

PRAEFATIO

Quae abhinc quattuordecim annos de codicibus scriptorum historiae Augustae, qui a recentioribus vocantur[1]), enucleavi[2]), non sum repetiturus; sed depingere iterum stemma iam pridem a me propositum[3]) ex re est.

---

1) Nomen Casaubonus a vita Taciti Augusti 10, 3, in qua Cornelius Tacitus appellatur scriptor historiae Augustae, haud scio an parum apte mutuatus esse videatur, dum respicias, quantum discrepet harum vitarum genus ab illius annalibus.

2) Beiträge zur Textgeschichte der Historia Augusta. Klio XIII, 1913, p. 258—288; 387—423.

3) l. l. p. 288.

Cum a codice Palatino Latino 899 (P) saeculo nono litteris minusculis Francicis scripto, nunc Romae in bibliotheca Vaticana reposito, ceteri, quos enumeravi, libri originem trahant, illi nullius sunt momenti ad ipsa scriptorum verba constituenda; sed cum Palatinus (P) multorum virorum doctorum et sciolorum manibus raro emendatus, saepius depravatus exstet, codicem Bambergensem (B), illius quod est exeuntis noni saeculi vetustissimum exemplar, adhibui ad redintegrandam priscam Palatini lectionem.

Enisus igitur, ut quam diligentissime praebeam verum Palatini textum (P^1) correctorum aut glossatorum seu bonis seu malis artibus nondum affectum, significavi et scribarum, qui alternis vicibus munere suo functi sunt, mendosam scripturam (P^a) et ab ipsis vel ab aequalibus eodem fere tempore correctam (P^b). Refutatam vero a me vel immutatam illius codicis lectionem numquam non typis uncisque designavi. Quae cum ita sint, quid arrideat, decernas, cum crebras det ansas ad haesitandum, deliberandum typographi opus; neque increpare licet nimiam in horum scriptorum verba seu licentiam seu indulgentiam editoris, quippe qui nil legentibus insciis inculcet.

Sui iuris sunt neque ex Palatino pendent, ut praeteream codicem Murbacensem ab Erasmo anno 1518 inspectum, sed iam dudum desideratum, Seduli Scotti excerpta Cusana et Parisina [1]), Florilegium Vaticanum Latinum 5114 [2]), Σ codicum familia. [3]) Quae quamquam exhibet textum mancum, depravatum, summo arbitrio immutatum, tamen haud spernendum affert testimonium. Cum enim in P quaternionibus compluribus alienis in locis positis [4]) sit perturbatus ordo nonnullarum vitarum, in Σ omnino non est confusus. Accedit, quod conservavit Σ, quae in P desunt, enuntiata quaedam et verba ut in v. A 19, 5 [5]); illos, quos cum omiserit P, de codicibus familiae Σ, rarius autem de Seduli Scotti excerptis deprompsi locos, ut a Palatini memoria facile distinguerentur, hisce inclusi uncis { }.

Minimi denique sunt momenti excerpta Palatina 886, quae

1) Klio XIII, p. 401 sq. Rhein. Mus. 69, 1914, p. 580 sqq.
2) Klio XIII, p. 411 sqq. 3) Klio XIII, p. 387 sqq.
4) Klio XIII, p. 263 sqq.
5) Klio XIII, p. 389 sq.; 422. Klio XV, 1918, p. 78, adn. 2.

utrum ex ipso codice Palatino fluxerint an ex simili codice, cum Lindsayio[1]) haesites.

Legis ergo has vitas in eam formam a me redactas, quam effingit testis optimus Palatinus, additis, quas ex Σ familiae codicibus ratione et via selegi, lectionibus. Nam infarcire apparatum criticum omnibus eorum nugis, ineptiis, mendis eo magis supersedi, quod idoneis argumentis mihi quidem probatur ex uno eodemque archetypo et Palatinum et hanc familiam originem ducere. Praeterquam quod in omnibus ad unum libris vitae Valerianorum et Gallienorum exstant mutilae et interciderunt eorum, qui illos antecesserunt, imperatorum vitae inde a Philippis Deciisque, plerique loci obstant et hic et illic depravati. Et fortasse propius accedimus ad archetypum iam minus sanum vel ad exemplar quidem, a quo descriptus est Palatinus, cum intellegimus facere identidem Σ familiae lectionem cum ipso Palatino nondum emendato (P^a). Cuius rei haec affero exempla:

Hel. 5, 1 (I p. 226, 5) subaret P^a, *Murbacensis teste Erasmo*, Σ
subigeret P^b

Hel. 25, 9 (I p. 242, 9) caenebat P^a
caenabat P^b
canebat (*vel* cauebat) Σ
cenabat *editiones*

Gall. 13, 10 (II p. 92, 22) ua**ria P (ualeria ?P^a)
ualeria Σ

T 29, 1 (II p. 126, 16) diputat P^a
deputat P^b, *editiones*
disputat Σ

Cl. 13, 7 (II p. 144, 15) uitalia P^a, Σ
genitalia P^b

Saepius in Σ familiae codicibus idem atque in P obstat mendum, sed ab illis mirum in modum limatum, ut

Max. 11, 6 (II p. 11, 20) uulnera eta magis P^1
uulnera et a magnis Σ
uulneratae magis *editiones*

T 22, 3 (II p. 121, 18) aucis P
anceps Σ
ducis *editiones (ut iam* B *corr.)*

et huiusmodi innumera.

---

1) W. M. Lindsay, Palaeographia Latina III, 1924, p. 25.

OM 12, 4 (I p. 210, 24) pudoris affectassent *editiones*
pudore suffectussent P[1]
pudore suspecti essent Σ

Confusa est littera 'a' aperta cum littera 'u'; unde apparet et P et Σ familiam fluxisse ex fonte Francico.

Quot autem loci Σ familiae codicibus emendari possint, post Egnatium Casaubonumque [1]) etiam qui meum inspiciant apparatum subditum esse intellecturos confido.

Restat, ut omnibus qui me in hac editione praeparanda, perficienda, prelo tradenda adiuverunt, gratias agam ex animi sententia. Summa liberalitate mihi ad bibliothecam Vaticanam Apostolicam aditum dederunt litterarum cultor, eminentissimus vir Cardinalis Ehrle, qui olim eam moderatus est, et qui nunc ei praesidet, Iohannes Mercati. Benigne miserunt codices, ut mihi praesto essent, Bambergensem Lipsiam, Romam nuperque Rostochium praefectus bibliothecae Bambergensi, Admontensem Tubingam ordinis Sancti Benedicti sodales. Ut codices Palatinus 899 et Vaticanus 1897 phototypice in meum depingerentur usum, permisit benevolo animo Mercati, pecunia ab Iohanne Geffcken, qui tum universitatem Rostochiensem regebat, anno 1924 ex universitatis fisco mihi suppeditata. Societatis universitatis Rostochiensis fautricis ope adiutus proximo anno Romam iter feci, codices iterum examinaturus. Neque vero fieri potuit, ut haec editio tandem prelo traderetur in hac temporum iniquitate sine munificentia, qua societas Germanica egentibus litteris sustentandis destinata sumptus sublevavit. Mecum qui utitur his voluminibus, maximam habebit gratiam collegae liberalissimo Rudolfo Helm, qui indefessus, quidquid exaraveram schedarum, est perscrutatus mecumque suum communicavit praesens consilium; propter doctissimi viri erga editorem amicitiam benevolentiamque multis in locis exstare emendatiorem hunc textum neminem fallet.

Scr. Rostochii m. Martio a. MCMXXVII.

ERNESTUS HOHL.

1) Gnomon II, 1926, p. 547.

PRAEFATIO
EDITIONIS CORRECTIORIS

Ut poteramus accuratissime conservavimus contextum verborum ab Ernesto Hohl constitutum, paucis admodum locis mutavimus. Ubi fieri poterat, in ipso contextu commutationes parvulas tacite instituimus partim ab Hohlio in addendis suis adnotatas (v. SHA ed. E. Hohl, Lipsiae 1955, 306 sqq.), partim novissimis virorum doctissimorum investigationibus defensas.

Ceteras commutationes et adnotationes sive ab Hohlio ipso sive a nobis adhibitas in „addendis et corrigendis" collocavimus eo more, ut et Hohlii et nostra addenda et corrigenda secundum ordinem paginarum conscripserimus nostra propria asteriscis significantes. Addenda et corrigenda dispertivimus in singula huius editionis volumina et conspectum librorum et operum, quae viri doctissimi huius aetatis ad SHA perfecerunt, ab Hohlio inchoatum amplificavimus, quoad necessarium videbatur.

Berolini m. Aprili a. MDCCCCLXIII

CH. SAMBERGER W. SEYFARTH

Hunc titulum atque indicem vitarum praebet P:

VITAE DIVERSORUM PRINCIPUM ET TYRANNORUM A DIVO HADRIANO USQUE AD NUMERIANUM DIVERSIS CONPOSITI

I Spartiani uita hadriani
II Itē eiusdem heluius uerus caesar
III Itē iuli capitolini antoninus pius
IIII Item iuli capitolini marcus antoninus philosophus
V Item eiusdem uerus
VI Aeli spart⟨i⟩ani[1]) didius iulianus
VII Aelli lampridii commodus antoninus
VIII Iuli capitolini heluius pertinax
VIIII Vulcacii callicani ·uc· auidius cassius
X Aelii spartiani seuerus
XI Eiusdem pescennius niger
XII Eiusdem antoninus caracallus
XIII Eiusdem antoninus geta
XIIII Aeli lampridii antoninus uarius heliogabalus
XV Eiusdem diadumenus antoninus
XVI Iuli capitolini opilius macrinus
XVII Eiusdem clodius albinus
XVIII Aeli lampridii alexander seuerus
XVIIII Iulii capitolini duo maximini[2])
XX Eiusdem gordiani tres
XXI Eiusdem maximus siue puppienus et balbinus
XXII Eiusdem ualeriani duo
XXIII Eiusdem gallieni duo
Eiusdem tyranni[3])
XXIIII Cyriades
XXV Postumi duo
XXVI Lollianus
XXVII Victorini duo
XXVIII Marius
XXVIIII Ingenuus
XXX Regilianus
XXXI Aureolus
XXXII Macrini duo
XXXIII Qui&us
XXXIIII Odenatus
XXXV Herodes
XXXVI Meonius
XXXVII Ballista
XXXVIII Valentes duo
XXXVIIII Piso
XL Aemilianus
XLI Saturninus
XLII Tetrici duo
XLIII Trebellianus
XLIIII Herennianus
XLV Timolaus
XLVI Celsus
XLVII Zenobia
XLVIII Victuria
XLVIIII Ticus
L Censorinus
LI Treuellii pollionis diuus claudius
LII Flaui uopisci syracusi diuus aurelianus
LIII Eiusdem tacitus
LIIII Eiusdem florianus
LV Eiusdem probus
LVI Eiusdem firmus saturninus proculus & bonosus
LVII Eiusdem carus charinus & numerianus

1) spartani P[1] *t.* B spartiani P *corr.*
2) maximini P[1] *t.* B maximiani P *corr.*
3) tyranni P[1] *t.* B traiani P *corr.*

SIGLA CODICUM

1. Palatinus eiusque suboles

B = codex Bambergensis E. III. 19 (= Klassiker 54), saeculi IX
cod. Laurent. 63, 31 **= codex Laurentianus plut. LXIII, nr. 31 bibliothecae Laurentianae Florentinae, saeculi XV**
O = codex Ottobonianus nr. 1304 bibliothecae Vaticanae, saeculi XV
P = codex Palatinus Latinus nr. 899 bibliothecae Vaticanae, saeculi IX
P^a = lectio primae manus mendosa (semel fortasse recta: cf. I p. 226, 5)
P^b = lectio vel ipsius scribae vel aequalis manu correcta
P^1 = lectio primae manus
P *corr.* **= lectio recentioris manus**
cod. Paris. 5816 **= codex Parisinus Latinus nr. 5816, Petrarcae iussu anno 1356 scriptus**
cod. Ricc. **= codex Riccardianus nr. 551, a Poggio exaratus, bibliothecae Riccardianae Florentinae, saec. XV**
Vat. 1899 **= codex Vaticanus Latinus nr. 1899, saeculi XIV**
Vat. 5301 **= codex Vaticanus Latinus nr. 5301, saeculi XV**
U = codex Urbinas nr. 414 bibliothecae Vaticanae, saeculi XV

2. Codices a Palatino seiuncti

Σ {
A = codex Admontensis nr. 297 anni 1439
Ch = codex Chigianus H. VII. 239, nunc bibliothecae Vaticanae, saeculi XV
R = codex Parisinus Latinus nr. 5807, 'Regius' Casauboni
V = codex Vaticanus Latinus nr. 1897, saeculi XIV
Vat. 1898 **= codex Vaticanus Latinus nr. 1898, saec. XV**
}
Σ = duo pluresve huius familiae codices
(M = codex Murbacensis, ab Erasmo editionis Frobenianae auctore anno 1518 inspectus, nunc desideratus)

3. Excerpta

exc. Pal. **= codex Palatinus Latinus nr. 886 bibliothecae Vaticanae, saeculi IX**
exc. Seduli Scotti Cus. et Paris. **= excerpta a Sedulio Scotto nono saeculo collecta, quae exhibent codex Cusanus C 14 nunc 37 (novissime 52) saeculi XII et codex Parisinus Latinus nr. 1750 eiusdem saeculi**
Flor. Vat. **= Florilegium Vaticanum Latinum 5114 saeculi XIV**

SIGNA

In adnotatione hisce usus sum signis notisque:

* = littera erasa
a = littera 'a' in rasura exstans
... = spatium trium fere litterarum
Fl(avius) = fl̄: codex Palatinus; 'avius' supplevit editor
⟨*a*⟩ = litteram 'a' addidit editor
[a] = litteram 'a' delevit editor
{ in } = vocem 'in' omisit P, non omisit Σ
add. = addidit
adn. = adnotatio, adnotavit
adscr. = adscripsit
a. m. = alia manus
app. = apparatus
coll. = collato
coni. = coniecit
corr. = corrector, correctura, correxit
def. = defendit
del. = delevit
edd. = editiones, et quidem consensus editionum criticarum a Iordano Eyssenhardtioque et a Petero confectarum
em. = emendavit
exp. = expunxit (expunctum)
eras. = erasit (erasum)
marg. = margine
marg. inf. = margine inferiore
marg. sup. = margine superiore
om. = omisit
ord. mut. = ordine mutato
superscr. = superscripsit
suppl. = supplevit
ras. = rasura
t. = teste
v. = versus; vita
vulg. = vulgo, vulgata, i. e. textus priscarum editionum receptus

NOTAE VITARUM

quas excogitavit Carolus Lessing in Scriptorum historiae Augustae lexico:

A = Aurelianus
AC = Avidius Cassius
Ael. = Aelius
AP = Antoninus Pius
AS = Alexander Severus
C = Commodus
Car. = Carus, Numerianus, Carinus
Cc. = Caracallus
Cl. = Claudius
ClA = Clodius Albinus
Dd. = Diadumenus
DI = Didius Iulianus
G = Geta
Gall. = Gallieni duo
Gd. = Gordiani tres
H = Hadrianus
Hel. = Heliogabalus
MA = Marcus Antoninus
Max. = Maximini duo
MB = Maximus et Balbinus
OM = Opilius Macrinus
P = Pertinax
PN = Pescennius Niger
Pr. = Probus
Q = Quadrigae tyrannorum, i. e. Firmus Saturninus Proculus et Bonosus
S = Severus
T = Tyranni triginta
Tac. = Tacitus
V = Verus
Val. = Valeriani duo

CETERAE NOTAE

Bae. = Aemil. Baehrens, Adversaria critica in script. hist. Aug., Fleckeisens Jahrbücher 103, 1871, p. 649 sqq.
W. A. Bae. = W. A. Baehrens, Beiträge zur lateinischen Syntax, Philologus, Supplementband XII, 1912, p. 233 sqq.
Ball. = Susan H. Ballou, The Manuscript Tradition of the Historia Augusta, Leipzig and Berlin 1914 (cf. Hohl, Klio XV, 1918, p. 78 sqq.)
Baynes = Norman Baynes, The Historia Augusta, its date and purpose, Oxford 1926
Bernh. = Godofr. Bernhardy, De script. hist. Aug. prooemia dua, Halis 1847
Birt = Th. Birt, Römische Charakterköpfe, Leipzig 1916[2], p. 316
Boll = F. Boll apud Johannem Hasebroek, Die Fälschung etc. p. 12, adn. 24
Boxhorn = Marcus Boxhorn, editor anni 1632
Bra. = C. Brakman jr., Annaeana nova, Velleiana, ad scriptores hist. Aug., ad panegyricos Latinos, Leiden 1914
Brocks = Aemil. Brocks, Studien zu den s. h. A., Programm, Marienwerder 1877
Cas. = Isaac Casaubonus, editor anni 1603
CIL = Corpus inscriptionum Latinarum.
Closs = C. Aug. Cloß, Die Kaisergeschichte der 6 Schriftsteller: Aelius Spartianus usw., übersetzt, Stuttgart 1856/57
Corn. = I. I. Cornelissen, Coniectanea latina, Daventriae 1870
— —, Mnemosyne XI, p. 246 sqq.
Corp. Gloss. Lat. = Corpus glossariorum latinorum ed. G. Goetz
Da. = P. H. Damsté, Ad script. h. A., Mnemosyne XXXIX (1911) p. 185 sqq.; p. 225 sqq.; XL (1912) p. 259 sqq.
Dess. = H. Dessau
de Do. = A. v. Domaszewski
Draeger = A. Draeger, Zu den ShA, Philologus XX, 1863, p. 524 sq.
Egn., Egnat. = I. B. Egnatius, editor anni 1519
Ell. = Robinson Ellis, On the Hist. Aug., Hermathena vol. XIII (No. XXXI), 1905, p. 399 sqq.; vol. XIV (No. XXXII), 1906, p. 1 sqq.
Erasmus = Erasmus Roterodamus, auctor editionis Frobenianae, Basil. 1518
Eyss., Eyssenh. = Franciscus Eyssenhardt, una cum Henrico Jordan auctor editionis Berolinensis anni 1864
Gemoll = Gemoll, Spicilegium criticum in ShA, Programm, Wohlau 1876
Golisch = Jul. Golisch, Beiträge zur Kritik der ShA, Programm, Schweidnitz 1870, p. XIII—XVIII
— —, Zu den ShA, Fleckeisens Jahrbücher 103, 1871, p. 646 sqq.

Golisch = Jul. Golisch, Fortgesetzte Beiträge zu den ShA, Programm, Schweidnitz 1877
Gru., Grut. = Ianus Gruterus, editor anni 1611
Hasebroek = Joh. Hasebroek, Die Fälschung der vita Nigri und vita Albini, Heidelberger Diss., Berlin 1916
Hasebroek = Joh. Hasebroek, Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Septimius Severus, Heidelberg 1921
Haupt = M. Haupt, Opuscula III, Lipsiae 1876
He. = Rud. Helm
Heer = J. M. Heer, Der historische Wert der vita Commodi, Philologus, Supplementband IX, 1901
Herzog, Röm. St.-Verf. II, 1 = E. Herzog, Geschichte und System der römischen Staatsverfassung II, 1, Leipzig 1887
Hirschf., Kl. Schr. = Otto Hirschfeld, Kleine Schriften, Berlin 1913
—, V.-B.[2] = —, Die kaiserlichen Verwaltungsbeamten bis auf Diocletian, 2. Aufl., Berlin 1905
Ho. = E. Hohl, Beiträge zur Textgeschichte der Hist. Aug., Klio XIII, 1913, p. 258 sqq.; p. 387 sqq.
— — —, Zur Historia Augusta, Rheinisches Museum 68, 1913, p. 316 sqq.
— — —, Textkritisches zur Hist. Aug., Rheinisches Museum 70, 1915, p. 474 sqq.
— — —, Zur Textgeschichte der Hist. Aug., Klio XV, 1918, p. 78 sqq.
ILS = Inscriptiones Latinae selectae, ed. H. Dessau, vol. I—III, Berolini 1892—1916
Jord. = Henricus Jordan, una cum Francisco Eyssenhardt auctor editionis Berolinensis anni 1864
Kell. = A. Kellerbauer, Zu den ShA, Fleckeisens Jahrbücher 115, 1877, p. 623 sqq.
Klebs = E. Klebs, Rheinisches Museum 47, 1892, p. 531, adn. 1
Klein = J. Klein, Kritische Bemerkungen zu den ShA, Rheinisches Museum 37, 1882, p. 274 sqq.
Klotz = A. Klotz, Berliner philologische Wochenschrift 1915, c. 496 sq.
Krauss = Fr. S. Krauss, De praepositionum usu apud sex shA, Diss., Vindobonae 1882
Kühner = R. Kühner, Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache
Lécrivain = Ch. Lécrivain, Études sur l'histoire Auguste, Paris 1904
Lenze = Guil. Lenze, Quaestiones criticae et grammaticae ad ShA pertinentes, Diss., Münster 1894
Less. lex. = Scriptorum historiae Augustae lexicon confecit Carolus Lessing, Lipsiae 1901—1906

Löfst., Löfstedt = E. Löfstedt, Beiträge zur Kenntnis der späteren Latinität, Diss. von Upsala, Stockholm 1907
— — —, E. Löfstedt, Philologischer Kommentar zur Peregrinatio Aetheriae, Uppsala/Leipzig 1911
Ma. = J. N. Madvig, Adversaria critica II, 1873
Magie = The ShA with an English translation by David Magie, vol. I; II. London 1922; 1924 (cf. Hohl, Gnomon II, 1926, p. 546 sqq.)
Menadier = Karl Menadier, Die Münzen und das Münzwesen bei den ShA, Diss., Berlin 1913 (= Zeitschrift für Numismatik 31, 1914, p. 1 sqq.)
Momms., St.-R. = Theodor Mommsen, Römisches Staatsrecht
—, Ges. Schr. = — —, Gesammelte Schriften, Bd. VII, Berlin 1909
Neue-Wagener = Neue-Wagener, Formenlehre der lateinischen Sprache, 3. Aufl.
Nov. = Novák, Observationes in ShA, Pragae 1896
Oberd. = J. Oberdick, Zu den ShA, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien 19, 1868, p. 340 sqq.; 23, 1873, p. 803 sqq.
Obr. = Ulr. Obrecht, editor Argentoratensis anni 1677
Ohl. = F. Ohlenschlager, Römisch-germanisches Korrespondenzblatt VII, 1914, p. 13 sq.
Otto, Sprichwörter = A. Otto, Die Sprichwörter u. sprichwörtlichen Redensarten der Römer, Leipzig 1890
Paucker = C. Paucker, De latinitate ShA meletemata, Dorpati 1870
Pet.[1] = Hermanni Peter editio prior Lipsiensis anni 1865
Pet.[2] = — — editio altera Lipsiensis anni 1884
Pet., Die ShA = Hermann Peter, Die ShA, sechs litterargeschichtliche Untersuchungen, Leipzig 1892
Petsch. = M. Petschenig, Beiträge zur Textkritik der ShA, Sitzungsberichte der Wiener Akademie, Wien 1879, p. 355 sqq.
— — —, Bemerkungen zum Texte der ShA, Philologus 52, 1894, p. 348 sqq.
PIR = Prosopographia Imperii Romani ediderunt E. Klebs, H. Dessau, P. de Rohden, vol. I, II, III, Berolini 1897/98
Purser = L. C. Purser, Notes on Vopiscus, Hermathena, vol. XV (No. XXXIV), 1908, p. 1 sqq.
P.-W. = Pauly-Wissowa-Kroll, Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft
Rein. = S. Reinach, Une grande vente à Rome, Revue archéologique, 5. série, t. XII, 1920, p. 249 sqq.
Richter = Fr. Richter, Über die Scr. VI h. A., Rheinisches Museum 7, 1850, p. 16 sqq.
Rös. = E. Rösinger, De ShA commentatio critica, Programm, Schweidnitz 1868

Roos = A. G. Roos, Ad Spartiani vitam Hadriani, Mnemosyne 41, 1913, p. 144
Rühl = F. Rühl, Zu den ShA, Rheinisches Museum 62, 1907, p 1 sqq.
— — —, Varia, Rheinisches Museum 67, 1912, p. 156 sqq.
Saekel = A. Saekel, Zwei kritische Bemerkungen zu den ShA, Klio XII, 1912, p. 121 sqq.
Salm. = Claudius Salmasius, editor anni 1620
Sca. = Joseph Justus Scaliger
Schmalz, Synt. = Fr. Stolz - J. H. Schmalz, Lateinische Grammatik, 4. Aufl., München 1910
Schulz = Otto Th. Schulz, Das Kaiserhaus der Antonine, Leipzig 1907, p. 113, adn. 268
Schwendemann = Joseph Schwendemann, Der historische Wert der vita Marci bei den ShA, Heidelberg 1923
Sjögren = H. Sjögren, Kleine textkritische Beiträge, Eranos XIX (1919—1920), p. 169 sqq.
Stangl = Th. Stangl, Wochenschrift für klassische Philologie 1912, c. 1268 sq.
Th. l. L., Thes. l. L. = Thesaurus linguae Latinae
Thiele = W. Thiele, De Severo Alexandro imperatore, Berolini 1909
Ti. = E. Tidner, De particulis copulativis apud ShA quaestiones selectae, Diss., Uppsala 1922
Ti. II = — —, In ShA adnotatiunculae, Strena philologica Upsaliensis, 1922, p. 149 sqq.
Uhl. = Uhlig
Unger = R. Unger, Zur Kritik der ShA, Fleckeisens Jahrbücher 119, 1879, p. 493 sqq.; 123, 1881, p. 209 sqq.
Vahl. = J. Vahlen
Vielh. = L. Vielhaber, Zu den ShA, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, 18, 1867, p. 626 sqq.
Walter = F. Walter, Beiträge zur Textkritik der ShA, Programm, Regensburg 1909
de Wi. = P. von Winterfeld, Satzschlußstudien zur HA, Rheinisches Museum 57, 1902, p. 549 sqq.
Wölfflin = Eduard Wölfflin, Die Scriptores historiae Augustae. I. Sitzungsberichte der Bayer. Akademie, München 1891. p. 465 sqq.

CONSPECTVS LIBRORVM

Praeter libros p. XVI sqq. enumeratos Ernestus Hohl et nos his usi sumus scriptis:

H. Armini, Eranos 28, 1930, 36/38

W. A. Baehrens, Ad panegyricos latinos aliosque scriptores observationes, Mnemosyne 38, 1910, 395/436

Th. Birt, Marginalien zu lateinischen Prosaikern, Philol. 83, 1928, 164/182 (177 sq.)

J. Carcopino, Sur une statistique méconnue de l'armée Romaine au début du IIIe siècle ap. J. C., Mélanges Syriens offerts à Ms. René Dussaud I, Paris 1939, 215

W. Clausen, Am. Journal of Philol. 76, 1955, 60/61

M. Hallén, In scriptores historiae Augustae studia, Commentatio academica, Upsaliae 1941

M. Hammond, Septimius Severus, Roman Bureaucrat, Harvard Studies in Classical Philology 51, 1940, 137 sqq. (143 sq.)

W. Hartke, Römische Kinderkaiser, Berlin 1951

E. Hohl, Bericht über die Literatur zu den Scriptores Historiae Augustae für die Jahre 1924–1935, Burs. Jahresbericht 256, 1937, 127/156
Maximini duo Iuli Capitolini, aus dem Corpus der sog. Historia Augusta herausgegeben und erläutert, Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen, begründet von H. Lietzmann, fortgeführt von K. Aland, Heft 172, Berlin 1949

A. Klotz, Philol. Wochenschr. 48, 1928, 453/466; „Berichtigung", ibidem 912
Beiträge zur Textgeschichte und Textkritik der Scriptores Historiae Augustae, Rh. Mus. 78, 1929, 268/314

E. Löfstedt, Syntactica II, Lund 1933
Vermischte Studien zur lateinischen Sprachkunde und Syntax, Lund 1936
Coniectanea, Untersuchungen auf dem Gebiete der antiken und mittelalterlichen Latinität, 1. Reihe, Uppsala-Stockholm 1950

E. Norden, Alt-Germanien, 2. Aufl., Darmstadt 1962

J. H. Oliver, Hadrian's Precedent, the Alleged Initiation of Philipp II., Am. Journal of Philol. 71, 1950, 295/299

E. Pasoli, Note al testo degli „Scriptores Historiae Augustae", Convivium N. S. 6, 1959, 729/734
In scriptores historiae Augustae, Opil. Macr. 3, 6–7 adversaria critica, L'Antiquité Classique 28, 1959, 232/242
Iuli Capitolini Opilius Macrinus ed., Bologna 1959 (zitiert: Pasoli)
G. Ch. Picard, Pertinax et les prophètes de Caelestis, Rev. Hist. d. Rel. 155, 41/62
A. Ronconi, Interpolazioni al testo della „Historia Augusta"?, Studi Ital. di Filol. Class., N. S. 9, 1931, 25/35
G. Thörnell, Ad scriptores historiae Augustae et Ammianum Marcellinum adnotationes, Skrifter utgivna av K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala 24, 6, 1927, 3/8
P. Thomsen, Massilia in Syrien, Zeitschr. des Deutschen Palästina-Vereins 67, 1944, 75/81
F. Walter, Zu lateinischen Schriftstellern, Wiener Studien 48, 1930, 182/187 (183)
Zu den Scriptores Historiae Augustae, Philol. Wochenschr. 56, 1936, 558/560
H.-L. Zernial, Über den Satzschluß in der Historia Augusta, Berlin 1956

VITAE PRINCIPUM

I

VITAE DIVERSORUM PRINCIPUM ET TYRANNORUM A DIVO HADRIANO USQUE AD NUMERIANUM DIVERSIS CONPOSITI P (*cf. T 33, 8* libellos, quos de vita principum edidi; *cf. A 1, 2; Pr. 2, 7*)

⟨*AELII*⟩ SPARTIANI

DE VITA HADRIANI

Origo imperatoris Hadriani vetustior a Picentibus, 1
posterior ab Hispaniensibus manat, si quidem Hadria
[h]ortos maiores suos apud Italicam Scipionum tempo-
ribus resedisse in libris vitae suae Hadrianus ipse com-
memoret. Hadriano pater Aelius Hadrianus cognomento 2
Afer fuit, consobrinus Traiani imperatoris, mater Do-
mitia Paulina Gadibus orta, soror Paulina nupta Ser-
viano, uxor Sabina, atavus Maryllinus, qui primus in
sua familia senator populi Romani fuit.

Natus est Romae VIIII. kl. Feb. Vespasiano septies 3 *a. p. Chr.*
et Tito quinquies consulibus. ac decimo aetatis anno 4 *n. 76*
patre orbatus Ulpium Traianum praetorium tunc,
consobrinum suum, qui postea imperium tenuit, et
Caelium ⟨*A*⟩t[a]tianum equitem Romanum tutores ha-
buit. imbutusque inpensius Graecis studiis, ingenio eius 5
sic ad ea declinante, ut a nonnullis Graeculus diceretur,
quinto decimo anno ad patriam redit ac statim mili- **2**
tiam iniit, venando usque ad ⟨*re*⟩prehensionem stu-
diosus. quare a Tr*a*iano abductus a patria et pro filio 2
habitus nec multo post decemvir litibus i*u*dicandis da-

SPARTIANI DE VITA HADRIANI P (ad diocletianū aug̃. *add. a. m.*) 5 hortos P[1] *ante ras.* italicam P[1] *t.* B itali*am P *corr.* 6/7 cõmemoret P[1] *t.* B cõmemorat P *corr.*, Σ 12 Romae] *sed Italica Hadriani patria esse videtur; cf. Hieronym. chron. 197 b) Helm* 14 tunc P[1] *t.* B uirum Σ, P *corr. in ras.*
16 tatianum P Attianum *Salm.*; *verum nomen est non* Caelius *sed* Acilius Attianus *(ILS 8999)* 20 uenandi *Nov.* usque ad prẹhensionem P[1] *t.* B usq; ad reprẹhensionem P *corr.*, Σ 21 troiano P[1] *t.* B 22 indicandis P[1] *t.* B

tus atque inde tribunus secundae Adiutricis legionis
3 creatus. post h⟨*a*⟩ec in inferiorem Moesiam transla-
4 tus extremis iam Domitiani[s] temporibus. ibi a mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse, quod a patruo magno Aelio Hadriano peritia cae-
5 lestium callente praedictum esse conpererat. Traiano a Nerva adoptato ad gratulationem exercitus missus {in}
6 Germaniam superiorem translatus est. ex qua festinans ad Traianum, ut primus nuntiaret excessum Nervae, a Serviano, sororis viro, (qui et sumptibus et aere alieno eius prodito Traiani odium in eum movit) diu detentus fractoque consulte vehiculo tardatus, pedibus iter faciens eiusdem Serviani *b*eneficiar⟨*i*⟩um ante-
7 venit. fuitque in amore Traiani, nec tamen ei per p⟨*a*⟩edagogos puerorum, quos Traianus impensius di-
8 ligebat, † Gallo favente defuit. quo quidem tempore cum sollicitus de imperatoris erga se iudicio Vergilianas sortes consuleret,

'quis procul ille autem ramis insignis olivae
sacra ferens? nosco crines incanaque menta
regis Romani, primam qui legibus urbem
funda*b*it, Curibus parvis et paupere terra
missus in imperium magnum, cui deinde subibit',

sors excidit, quam alii ex S*i*b*y*llinis versibus ei prove-
9 nisse dixerunt. habuit autem praesumptionem imperii mox futuri ex fano quoque Niceforii Iovis manante responso, quod Apollonius Syrus Platonicus libris suis
10 indidit. denique statim suffragante Sura ad amicitiam Traiani pleniorem redit, nepte per sororem Traiani

---

2 hec PΣ hoc *edd. cum* B 3 domitianis P^1 *t.* B -ani* P *corr.* 6 conpererat P^1 compererat P *corr.* 7 in *om.* P^1, *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 13 ueneficiarum *vel* -arium P^1 (-arⁱū B) ueneficia*** P *corr.* (beneficia *a. m. in marg.*) ueneficiarum R beneficiarium *Cas., edd.* 14 ei] et *Momms.* 16 Gallo] allo *Momms.*; *post* Gallo *falso lacunam statuit Pet.; sed videtur aliquid intercidisse* 17/18 uirgilianas Σ, P *corr.* 19 *Aen. VI 808 sqq.* 22 fundauit P, *em. Cas. ex* R 24 sybillinis P

uxore accepta favente Plotina, Traiano leviter, ut Ma-
rius Maximus dicit, volente.

Quaesturam gessit Traiano quater et Articuleio con- 3 a. p. Chr.
sulibus, in qua cum orationem imperatoris in senatu n. 101
agrestius pronuntians risus esset, usque ad summam
peritiam et facundiam Latinis operam dedit. post 2
quaesturam acta senatus curavit atque ad bellum Da-
c⟨*ic*⟩um Traianum familiarius prosecutus est; quan*do* 3
quidem et indulsisse vino se dicit Traiani moribus
obsequentem atque ob hoc se a Traiano locupletissime
muneratum. tribunus plebis factus est Candido et 4
Quadrato iterum conss., in quo magistratu ad perpe- 5 a. p. Chr.
tuam tribuniciam potestatem omen sibi factum adserit, n. 105
quod p⟨*a*⟩enulas amiserit, quibus uti tribuni plebis
pluviae tempore solebant, imperatores autem num-
quam. unde hodieque imperatores sine paenulis a to-
gatis videntur. secunda expeditione Dacica Traianus 6
eum primae legioni Minerviae praeposuit secumque
duxit; quando quidem multa egregia eius facta cla-
ruerunt. quare adamante gemma, quam Traianus a 7
Nerva acceperat, donatus ad spem successionis erectus
est. praetor factus est Sub[s]urano [bis] et Serviano 8
iterum conss., cum sestertium iterum vicies ad ludos
edendos a Traiano accepit. legatus postea pr⟨*a*⟩etorius 9
in Pannoniam inferiorem missus Sarmatas compressit,
disciplinam militarem tenuit, procuratores latius eva-
gantes coercuit. ob hoc consul est factus. in quo ma- 10 a. p. Chr. n. 108

---

2 dicit P (it *a. m. in ras.*) 3 ar**culeio P *corr.* (Σ) articuleio P[1] *t.* B 7 atq; P (t *in ras.*) 7/8 dacicum P[1] *t.* B dacum Σ, P *corr. per ras.* dacicum P *corr.*[3] *in ras.* 8 quanto P[1] 22 subsurano bis P Suburano bis *Momms.* Suburano [bis] *He.; mendosa est utique consulatus notatio; nam Suburanus est consul II a. p. Chr. n. 104 sed una cum altero collega; iterum consulatu functi sunt Sura et Servianus a. p. Chr. n. 102, quod non quadrat; praeturam iniit Hadrianus circa annum 106 (ILS 308)* 23 iterum *post* sestertium *del. Momms. (Jord.)*

gistratu *ut* a Sura conperit adoptandum se a Traiano
esse, ab amicis Traiani contempni desiit ac neglegi.
11 et def*unc*to quidem Sura Traiani ei familiaritas cre[a]-
vit, causa praecipue orationum quas pro imperatore[s]
4 dictaverat, usus Plotinae quoque favore, cuius studio
etiam legatus expeditionis Parthicae tempore destina-
2 tus est. qua quidem tempestate utebatur Hadrianus
amicitia Sosi Papi et Pl*a*tori Nepotis ex senatorio or-
dine, ex [s]equestri autem Attiani, tutoris quondam sui,
3 et Liviani ⟨*et*⟩ Turbonis. in adoptionis sponsionem
venit Palma et Celso; inimicis semper suis et quos
postea ipse insecutus est, in suspicionem ad*f*ec⟨*ta*⟩tae
a. p. Chr. n. 118 4 tyrannidis lapsis. secundo consul favore Plotinae fac-
5 tus totam praesumptionem adoptionis emeruit. corru-
pisse eum Traiani libertos, curasse delicatos eosdem-
que s⟨*a*⟩epe *i*⟨*n*⟩isse per ea tempora, quibus in aula
6 familiarior fuit, opinio multa firmavit. quintum idu-
um August. die⟨*m*⟩ legatus Suriae litteras adoptionis
accepit, quando et natalem adoptionis celebrari iussit.
7 tertium iduum earundem, quando et natalem imperii
statuit celebrandum, excessus ei Traiani nuntiatus est.
8 Frequens sane opinio fuit Traiano id animi fuisse, ut
Neratium Priscum, non Hadrianum successorem relin-
queret, multis amicis in hoc consentientibus, usque eo
ut Prisco aliquando dixerit: 'commendo tibi provin-
9 cias, si quid mihi fatale contigerit.' et multi quidem
dicunt Traianum in animo id habuisse, ut exemplo

---

1 & P ut P *corr. in marg.* 3 definito P¹ *t.* B defūcto P *corr.* 3/4 cre∗uit PB (a *eras.?*) crebuit *Pet.* 4 imperatores P¹ *t.* B -ore∗ P *corr.* 8 pl&ori PΣ Platori *Borghesi (Pet.)* 9 sequestri P¹ *t.* B ∗equ- P *corr.* 10 et *add. Hirschf.* (*cf. PIR II p. 339 nr. 179*) 11/12 quos postea P¹ *t.* B quō^{s} postea P *corr.* 12 adiectę P adfectae *Salm., edd.* adfectatae *Petsch. (Less.)* 16 sepelisse PΣ saepe linxisse *Momms.* saepe inisse *Ell., de Wi.* 17 familiariorum *Pet. cum* B quintū P¹ quinto Σ, P *corr.* 18 august' P suriae P¹ *t.* B syriae P *corr.* 20 tertiū P tertio Σ

Alexandri Macedonis sine certo successore moreretur,
multi ad senatum eum orationem voluisse mittere
⟨*pe*⟩titurum, ut, si quid ei evenisset, principem Ro-
manae rei publicae senatus daret, additis dum taxat
nominibus ex quibus optimum idem senatus eligeret.
nec desunt qui factione Plotinae mortuo iam Traiano 10
Hadrianum in adoptionem adscitum esse prodiderint,
supposito qui pro Traiano fessa voce loquebatur.

Adeptus imperium ad priscum se statim morem in- 5
stituit et tenendae per orbem terrarum paci operam
intendit. nam deficientibus his nationibus, quas Tra- 2
ianus subegerat, Mauri lacessebant, Sarmat⟨*a*⟩e bellum
inferebant, Brittanni teneri sub Romana dicione non
poterant, Aegyptus seditionibus urgebatur, Li*b*ya deni-
que ac Pal⟨*a*⟩estina rebelles animos *e*fferebant. quare 3
omnia trans Eufraten ac Tigrim reliquit exemplo, ut
diceba[n]t Catonis, qui Macedonas liberos pronuntia-
vit, quia tueri non poterant. *Part⟨h⟩ama*sirin, quem 4
Traianus Parthis regem fecerat, quod eum non magni
ponderis apud Parthos videret, proximis gentibus dedit
regem.

Tantum autem statim clementiae studium habuit, ut, 5
cum sub primis imperii diebus ab Attiano per episto-
las esset admonitus, ut et B⟨*a*⟩ebius Macer praefectus
urbis, si reniteretur eius imperio, necaretur et Labe-
rius Maximus, qui suspectus imperio in insula exu-
labat, et Frugi Crassus, neminem laederet; quamvis 6
Crassum postea procurator egressum insula, quasi res
novas moliretur, iniusso eius occiderit. militibus ob 7

---

3 titurū P^1 iturum R iterum A 8 loquebatur P^1 *t.* B loqueretur Σ, P *corr. in ras.* 11 intendit P^1 *t.* B (intendit *in marg. adn. a. m. in* P) dedit Σ impendit P *corr.* 14 licya P litia Σ Libya *Cas. (Pet.)* 15 afferebant PM efferebant Σ 17 dicebant P dicebat Σ 18 tueri] *passive haud raro ponitur a iuris consultis; cf. Heumann-Seckel, Handlexikon zu den Quellen des röm. Rechts, s. v.* poterat *Bae.* sarmatosirin P Parthamosirim *Cas.* Parthamasirin *Dess.; intellegendus est Parthamaspates, cf. PIR III p. 13 nr. 98* 29 iniusso P iussu Σ

8 auspicia imperii duplicem largitionem dedit. Lusium
Quietum sublatis gentibus Mauris, quos regebat, quia
suspectus imperio fuerat, exarmavit Marcio Turbone
Iudaeis conpressis ad deprimendum tumultum Maure-
9 taniae destinato. post haec Antiochia[m] digressus est
ad inspiciendas reliquias Traiani, quas Attianus, Plo-
10 tina et Matidia deferebant. quibus exceptis et navi
Romam dimissis ipse Antiochiam regressus praepo-
sitoque Syriae Catilio Severo per Illyricum Romam
6 venit. Traiano divinos honores datis ad senatum et
quidem accuratissimis litteris postulavit et cunctis vo-
lentibus meruit, ita ut senatus multa, quae Hadrianus
non postulaverat, in honorem Traiani sponte decer-
2 neret. cum ad senatum scriberet, veniam petit, quod
de imperio suo iudicium senatui non dedisset, salu-
tatus scilicet praepropere a militibus imperator, quod
3 esse re*s* publi*ca* sine imperatore non posset. cum
triumphum ei senatus, qui Traiano debitus erat, detu-
lisset, recusavit ipse atque imaginem Traiani curru
triumphali vexit, ut optimus imperator ne post mor-
4 tem quidem triumphi amitteret dignitatem. patris pa-
triae nomen delatum sibi statim et iterum postea
distulit, quod hoc nomen Augustus sero meruisset.
5 aurum coronarium Italiae remisit, in provinciis minuit,
et quidem difficultatibus aerarii ambitiose ac dili-
genter expositis.
6 Audito dein tumultu Sarmatarum et R*o*xalanorum
7 praemissis exercitibus Moesiam petit. Marcium Turbo-
nem post Mauretania*m* praefecturae infulis ornatum

---

1 duplicem *om.* P^a, *add.* P^b 2 gentilibus *Momms.* quos PΣ *(Schmalz, Lat. Syntax § 34 et 46 cft. He.; v. c. 11, 5)* quas *Kell. (Pet.)* 4 iudęi P^a iudęis P^b 4/5 mauritaniae P *in ras.* *(corr. ex* mauretaniae *t.* B) 10 datis ad senatū P^1 *t.* B dari a senatu P *corr. in ras.* 17 rei publice P^1 res publica P *corr.* 27 regis alanorum P *corr. in ras.* rex alanorum P^1 *t.* B Roxolanorum *Cas.* Roxalanorum *Pet.* 29 mauratаneae P^1 *t.* B mauritaniae P *corr. in ras.* Mauretaniam *Pet. (c. 13, 6* post Africam *cft. He.)* Maure-

Pannoniae Daciaeque ad tempus praefecit. cum rege 8
*R*oxalanorum, qui de imminutis stipendiis querebatur,
cognito negotio pacem conposuit.
Nigrini insidias, quas ille sacrificanti Hadriano con- 7
scio sibi Lusio et multis aliis paraverat, cum etiam
successorem Hadrianus sibimet destinasset, evasit.
quare Palma Tarracenis, Celsus Bais, Nigrinus Fa- 2
ventiae, Lusius in itinere senatu iubente, invito Ha-
driano, ut ipse in vita sua dicit, occisi sunt. unde 3
statim Hadrianus ad refellendam tristissimam de se
opinionem, quod occidi passus esset uno tempore quat-
tuor consulares, Romam venit Dacia Turbon*i* credita,
titulo Aegyptiacae praefecturae, quo plus auctoritatis
haberet, ornato[s], et ad conprimendam de se famam
congiarium duplex praesens populo dedit ternis iam
per singulos aureis se absente divisis. in senatu quo- 4
que excusatis, quae facta erant, iuravit se numquam
senatorem nisi ex senatus sententia puniturum. sta- 5
t*u*m cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc
[h]onere gravarentur. ad colligendam autem gratiam 6
nihil praetermittens infinitam pecuniam, quae fisco de-
bebatur, privatis debitoribus in urbe atque Italia, in
provinciis vero etiam ex reliqui[i]s ingentes summas
remisit syngrafis in foro divi *Tra*iani, quo magis se-
curitas omnibus roboraretur, incensis. damnatorum 7
bona in fiscum privatum redigi vetuit omni summa
in aerario publico recepta. pueris ac puellis, quibus 8
etiam Traianus alimenta detulerat, incrementum libe-
ralitatis adiecit. senatoribus, qui non vitio suo de- 9
coxerant, patrimonium pro liberorum modo senatoriae
professionis explevit, ita ut plerisque in diem vitae

---

taniae ⟨administrationem⟩ *Momms.* Mauretaniae ⟨curam⟩ *Schenkl* 2 mox alanorum PΣ 12 turbone P[1] 14 ornatos P[1] ornatus Σ, P *corr.* 18/19 statī PΣ statum *Juret (Pet.) (cf. Hirschf. V.-B.*[2] *p. 192, adn. 1)* 20 honore P[1] onere Σ, P *corr.* 23 reliquiis P[1] 24 in *om.* P[a], *add.* P[b] hadriani P (at traiani *superscr. a. m.*) trayani Σ 30 liberorum ⟨numero⟩ *? He.*

10 suae dimensum sine dilatione ⟨*p*⟩r⟨*a*⟩estiterit. ad ho-
nores explendos non solum amicis, sed etiam passim
11 aliquantis multa largitus est. feminas nonnullas ad
12 sustentandam vitam sumptibus iuvit. gladiatorium
munus per sex dies continuos exhibuit et mille feras
8 natali suo edidit. optumos quosque de senatu in con-
2 tubernium imperatoriae maiestatis adscivit. ludos cir-
3 censes praeter natalicios decretos sibi sprevit. et in
contione et in senatu saepe dixit ita se rem publicam
gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam.
4 tertio consules, cum ipse ter fuisset, plurimos fecit,
infinitos autem secundi consulatus honore cumulavit.
a. p. Chr. n. 119 5 ipsum autem tertium consulatum et quattuor mensi-
6 bus tantum egit et in eo saepe ius dixit. senatui legi-
timo, cum in urbe vel iuxta urbem esset, semper inter-
7 fuit. senatus fastigium in tantum extulit difficile fa-
ciens senatores, ut, cum At*tia*num ex praefecto prae-
torii ornamentis consularibus praeditum faceret sena-
torem, nihil se amplius habere, quod in eum conferri
8 posset, ostenderit. equites Romanos nec sine se de
9 senatoribus nec secum iudicare permisit. erat enim
tunc mos, ut, cum princeps causas agnosceret, et sena-
tores et equites Romanos in consilium vocaret et sen-
10 tentiam ex omnium deliberatione proferret. exsecra-
tus est denique princ*i*p⟨*e*⟩s, qui minus senatoribus detu-
11 lissent. Serviano sororis viro, cui tantum detulit, ut
ei venienti de cubiculo semper occurrerit, tertium con-
sulatum, nec secum tamen, cum ille bis ⟨*ante*⟩ Ha-
drianum fuisset, ne esset secundae sententiae, non pe-
tenti ac sine precatione concessit.

9 Inter haec tamen et multas provincias a Traiano

---

1 restiterit P^1 restituerit Σ, P *corr.* praestiterit *Cas., edd.* 1/2 hores P^a honores P^b 2 passim P at pessimis *superscr. a. m.* pessimis Σ 6 Optumos P^1 Opti*mos P *corr.* 10 scirent *Ell.* 11 c̄o̅s̄. P 17 atutinum P^1 attianum P *corr.* 25 princeps P^1 principes P *corr.* 26 cui *in* P *lineola transfixum* 28 ante *om.* P^1Σ 29 non *in* P *a. m. in ras.*

adquisitas reli[n]quit et theatrum, quod ille in campo
Mar*t*io posuerat, contra omnium vota destruxit. et 2
haec quidem eo tristiora videbantur, quod omnia, quae
displicere[nt] vidisse⟨*t*⟩, Hadrianus mandata sibi ut
faceret secreto a Traiano esse simulabat. cum Attiani, 3
praefecti sui et quondam tutoris, potentiam ferre non
posset, nisus est eum obtruncare, sed revocatus est,
quia iam quattuor consularium occisorum, quorum
quidem necem in Attiani consilia refundebat, preme-
batur invidia. cui cum successorem dare non posset, 4
quia non petebat, id egit, ut peteret, atque, ubi pri-
mum petit, in Turbonem transtulit potestatem; cum 5
quidem etiam Simili alteri praefecto Septicium Cla-
rum successorem dedit. summotis his a praefectura[e], 6
quibus debebat imperium, Campaniam petit eiusque
omnia oppida beneficiis et largitionibus sublevavit
optimum quemque amicitiis suis iungens. Romae vero 7
praetor[i]um et consulum officia frequentavit, convi-
viis amicorum interfuit, aegros bis ac ter die, et non-
nullos equites Romanos ac libertinos, visitavit, solaciis
refovit, consiliis sublevavit, conviviis suis semper ad-
hibuit. omnia denique ad privati hominis modum fecit. 8
socrui suae honores praecipuos inpendit ludis gladia- 9
toriis ceterisque officiis.

Post haec profectus in Gallias omnes c⟨*ivit*⟩a⟨*te*⟩s 10
variis liberalitatibus sublevavit. inde in Germaniam 2
transiit pacisque magis quam belli cupidus militem,
quasi bellum inmineret, exercuit tolerantiae documen-
tis eum imbuens, ipse quoque inter manipula vitam
militarem magistrans, cibis etiam castrensibus in pro-

1 relinquit P[1] 2 marcio P 4 displicerent uidisse P[1] *t.* B[1] displicere ** uidisset P *corr.*, Σ 5 decr&o PΣ secreto *Momms.* *(edd.)* 7 nisus P[1] x *superscr. a. m.* 9/10 prẹmebatur P 11 putebat P[1] *t.* B 18 pr&orium P[1] 19/20 et nonnullos equites Romanos ac libertinos *post* subleuauit *transposuit Uhl.*

25 casuariis PΣ causarios *Egn. (Pet.)* eas uariis *Momms.* ciuitates uariis *Rös., Damsté* 27 transit P[a] transiit P[b] *t.* B 29 eum] eos Σ uel eos *superscr. a. m. in* P 30 catrensibus P[a], *corr.* P[b]

patulo libenter utens, hoc est larido, caseo et posca,
exemplo Scipionis Aemiliani et Metelli et auctoris sui
Traiani, multos praemiis, nonnullos honoribus donans,
3 ut ferre possent ea, quae asperius iubebat; si quidem
ipse post C⟨*a*⟩esarem Octavianum labantem discipli-
nam incuria superiorum principum retinuit ordinatis
et officiis et inpendiis, numquam passus aliquem a
castris iniuste abesse, cum tribunos non favor militum,
4 sed iustitia commendaret, exemplo etiam virtutis suae
ceteros adhortat*us*, cum etiam vicena milia pedibus
armatus ambularet, triclinia de castris et porticus et
5 cryptas et topia dirueret, vestem humillimam frequen-
ter acciperet, sine auro balteum sumeret, sine gem-
mis fibula ⟨*sagum*⟩ stringeret[ur], capulo vix eburneo
6 spatham clauderet, aegros milites in hospi*t*iis suis
videret, locum castris caperet, nulli vitem nisi robusto
et bonae famae daret nec tribunum nisi plena barba
faceret aut eius aetatis, quae prudentia et annis tri-
7 bunatus robor inpleret, nec pateretur quicquam tribu-
num a milite accipere, delicata omnia undique summo-
veret, arma postremo eorum supe*l*lectilemque corri-
8 geret. de militum etiam aetatibus iudicabat, ne quis
aut minor quam virtus posceret, aut maior quam pa-
teretur humanitas, in castris contra morem veterem
versaretur, agebatque, ut sibi semper noti esse⟨*nt*⟩, et
11 eorum numerus sciretur. laborabat praeterea, ut con-
di[c]ta militaria diligenter agnosceret, reditus quoque
provinciales solerter explorans, ut ⟨*si*⟩ alicubi quip-
piam deesset, expleret. ante omnes tamen enitebatur,
ne qui*d* otiosum vel emeret aliquando vel pasceret.

5 octauianū P[1] *t.* B octaui**ū P *corr.* 7/8 ac*astris P (r *eras.*) 10 adhortatos P[1] *t.* B 14 sagum *add. Ho.* stringer&ur PΣ stringeret *Pet.* 15 hospiciis P 16 uitem] aurem Σ at utrem *superscr. a. m. in* P 19 robor P[1] *t.* B robur P *corr.* 21 superlectilemq: P[1] *t.* B suppellectilemq: P *corr.* 25/26 esse et eorum P[1] *t.* B essent & eorum P *corr. in ras.*, Σ 26/27 condicta PΣ 28 ut P[1] ne Σ ut si P *corr.* 30 nequit P[1] *t.* B nequid P *corr.*

Ergo conversis regio more militibus Brittaniam petit, 2
in qua multa correxit murumque per octoginta milia
passuum primus duxit, qui barbaros Romanosque di-
videret.
Septicio Claro praefecto praetorii et Suetonio Tran- 3
quillo epistularum magistro multisque aliis, quo*d* apud
Sabinam uxorem *in* [i]us[s]u eius familiarius se tunc
egerant, quam reverentia domus aulicae postulabat, suc-
cessores dedit, uxorem etiam ut morosam et asperam
dimissurus, ut ipse dicebat, si privatus fuisset. et erat 4
curiosus non solum domus suae sed etiam amicorum,
ita ut per frumentarios oc⟨*c*⟩ulta omnia exploraret,
nec adverterent amici sciri ab imperatore suam vi-
tam, priusquam ipse hoc imperator ostenderet. unde 5
non iniocundum est rem inserere, ex quo constet eum
de amicis multa didicisse. nam cum ad quendam 6
scripsisset uxor sua, quod voluptatibus detentus et la-
vacris ad se redire nollet, atque hoc Hadrianus per
frumentarios cognovisset, petente illo commeatum Ha-
drianus ei lavacra et voluptates exprobravit. cui ille:
'num et tibi uxor mea, quod et mihi, scripsit?' et hoc 7
quidem vitiosissimum putant atque huic adiungunt,
quae de adultorum amore ac nuptarum adulteriis, qui-
bus Hadrianus laborasse dicitur, adserunt, iungentes
quod ne amicis quidem servaverit fidem.

Conpositis in Brittania rebus transgressus in Gal- 12
liam Alexandrina seditione turbatus, quae nata est ob
Apidem, qui, cum repertus esset post multos annos,
turbas inter populos creavit, apud quem deberet lo-
cari, omnibus studiose certantibus. per idem tempus 2
in honorem Plotinae basilicam apud Nemausum opere
mirabili extruxit. post haec Hispanias petit et Tarra- 3

---

3 qui] ut et Σ ut *superscr. a. m. in* P 6 quos PΣ quod *Gru., edd.* 7 uniussu eius P^1 iniussu eius P *corr.* in usu eius *Petsch. (Pet.)* 9 murosam P^1 *t.* B morosam Σ, P *corr.* 15 quo PΣ (*cf. c. 5, 8* gentibus — quos) qua *edd.* 23 adultorū P^1 *t.* B adul̃torū (*i. e.* ădulterorum) P *corr.* adulterorum Σ

cone hiemavit, ubi sumptu suo *ae*dem Augusti resti-
4 tuit. omnibus Hispanis Tarraconem in conventum vo-
catis dilectumque iocul*a*riter, ut verba ipsa ponit Ma-
rius Maximus, retractantibus Italicis, vehementissime
5 ceteris prudenter caute⟨*que*⟩ consuluit. quo quidem
tempore non sine gloria gravissimum periculum adiit
apud Tarraconem spatians per virdiaria servo in se
hospitis cum gladio furiosius inruente[m], quem reten-
tum ille ministris adcurrentibus tradidit et, ubi furio-
sum esse constitit, medicis curandum dedit in nullo
6 omnino commotus. per ea tempora et alias frequenter
in p*l*urimis locis, in quibus barbari non fluminibus
sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis i*n* modum
muralis saepis funditus iactis atque conexis barbaros
7 separavit. Germanis regem constituit, motus Mauro-
rum compressit et a senatu supplicationes emeruit.
8 bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum
13 fuit, idque Hadriani conloquio repressum est. post
haec per Asiam et insulas ad Achaiam navigavit et
Eleusinia sacra exemplo Herculis Philippique suscepit,
multa in Athenienses contulit et pro agonotheta rese-
2 dit. et in Achaia quidem etiam illud observatum ferunt,
quod, cum in sacris multi cultros haberent, cum Ha-
3 driano nullus armatus ingressus est. post in Siciliam
navigavit, in qua Aetnam montem conscendit, ut solis
4 ortum videret arcus specie, ut dicitur, varium. inde
Romam venit atque ex ea in Af⟨*r*⟩icam transiit ac
multum beneficiorum provinciis Africanis adtribuit.
5 ne⟨*c*⟩ quisquam fere principum tantum terrarum ta[n-
6 tu]m celeriter peragravit. denique cum post Africam

---

1 eadem̄ P 2 tarraconā P^1 *t.* B tarraconē P *corr.* 5 caute P et caute Σ cauteque *Bra. propter clausulam; asyndeton def. Tl. p. 46* 7 uirdiaria P^1 uiridiaria P *corr.* 8 inruentē P^1 *t.* B, *virgulam erasit* P *corr.* 12 prurimis P^1 *t.* B 13 stipib; P^a, *corr.* P^b im modū P 14 muralis PΣ ruralis *Ohl.*
26 uarium] *def. Sjögren* uarum *vel* curuum *Hirschf.* 27 aficā P^1 29/30 tantum celeriter PR

Romam redisset, statim ad orientem profectus per
Athenas iter fecit atque opera, quae apud Athenienses
coeperat, dedicavit, ut Iovis Olympii *ae*dem et aram
sibi, eodemque modo per Asiam iter faciens templa
sui nominis consecravit. deinde a Capadocibus ser- 7
vitia castris profutura suscepit. toparchas et reges ad 8
amicitiam invitavit, invitato etiam Osdroe rege Par-
thorum remissaque illi filia, quam Traianus ceperat,
ac promissa sella, quae itidem capta fuerat. cumque 9
ad eum quid*a*m reges venissent, ita cum his egit, ut
eos p⟨*a*⟩eniteret, qui venire noluerunt, causa specia-
tim Farasmanis, qui eius invitationem superbe neglexe-
rit. et circumiens quidem provincias procuratores et 10
praesides pro factis supplicio adfecit, ita severe ut
accusatores per se crederetur inmittere. Antiochenses 14
inter haec ita odio habuit, ut Syriam a Phoenice se-
parare voluerit, ne tot civitatum metropolis Antiochia
diceretur. moverunt ea tempestate et Iudaei bellum, 2
quod vetabantur mutilare genitalia. sed in monte Ca- 3
sio, cum videndi solis ortus gratia nocte ascendisset,
imbre orto fulm*en*[e] d*e*cidens hostiam et victima-
r⟨*i*⟩um sacrificanti adflavit. peragrata Arabia Pelu- 4
sium venit et Pompei tumulum magnificentius ex-
truxit. Antinoum suum, dum per Nilum navigat, per- 5
didit, quem muliebriter flevit. de quo varia fama est 6
aliis eum devotum pro Hadriano adserentibus, aliis,
quod et forma eius ostentat et nimia voluptas Ha-
driani. et Graeci quidem volente Hadriano eum con- 7
secraverunt oracula per eum dari adserentes, quae Ha-
drianus ipse conposuisse iactatur.

Fuit enim poematum et litterarum nimium studio- 8

---

3 eadem P^1 6 Toparchas PM (tetra *superscr. a. m. in* P) toparcas A tetrarcas R 7 osdroe P^1 cosdroe P *corr.* 10 quidem P quidam Σ 14 pęsides P^a, *corr.* P^b 21 fulmine P^1 *t.* B fulmineo Σ fulmen∗ P *corr.* dicidens P^1 decidens P *corr.* 21/22 uictimarum P^1 uictimas P *corr.* uictimarium A 30 conposuisse P^1 composuisse P *corr.*

9 sissimus. arithmeticae, geometriae, picturae peritissi-
mus. iam psallendi et cantandi scientiam prae se
ferebat. in voluptatibus nimius. nam et de suis dilec-
tis multa versibus composuit. [amatoria carmina scrip-
10 sit.] idem armorum peritissimus et rei militaris scien-
11 tissimus, gladiatoria quoque arma tractavit. idem se-
verus laetus, comis gravis, lascivus cunctator, tenax
liberalis, simulator ⟨*dissimulator*⟩, saevus clemens et
semper in omnibus varius.

15 Amicos ditavit et quidem non petentes, cum petenti-
2 bus ni[hi]l negaret. idem tamen facile de amicis, quid-
quid insusurrabatur, audivit atque ideo prope cunctos
vel amicissimos vel eos, quos summis honoribus evexit,
postea ut hostium loco habuit, ut Attianum et Ne-
3 potem et Septicium Clarum. nam Eud⟨*a*⟩emonem prius
4 conscium imperii ad egestatem perduxit, Pol⟨*y*⟩aenum
5 et Marcellum ad mortem voluntariam coegit, Helio-
6 dorum famosissimis litteris lacessivit, Titianum ut
conscium tyrannidis et argui passus est et proscribi.
7 Umidium Quadratum et Cat*i*lium Severum et Tur-
8 bonem graviter insecutus est, Servianum sororis virum
nonagesimum iam annum agentem, ne sibi supervi-
9 veret, mori coegit; libertos denique et nonnullos mi-
10 lites insecutus est. et quamvis esset oratione et versu
promtissimus et in omnibus artibus peritissimus, ta-
men professores omnium artium semper ut doctior
11 risit, contempsit, obtrivit. cum his ipsis professoribus
et philosophis libris vel carminibus invicem editis saepe
12 certavit. et Favorinus quidem, cum verbum eius quon-
dam ab ⟨*H*⟩adriano reprehensum esset atque ille ces-

4/5 amatoria carmina scripsit *glossema esse videtur omnibus codicibus inculcatum; del. Cas., edd.* 8 dissimulator *add. Ho.* (*cf. Sallust. Catil. 5, 4:* simulator ac dissimulator; *Epit. de Caes. 14, 6 de Hadriano:* simulans ... dissimulans) 11 nil *de Wi. propter clausulam* 16 Polęnũ P Polyaenum *vulg. (Jord.)* 20 catilium PΣ 29/30 eius quondam P eius quoddam Σ quoddam eius *Sed. Scott. in exc., quod probat Momms.*

sisset, arguentibus amicis, quod male cederet Hadriano
de verbo, quod idonei auctores usurpassent, risum
iocundissimum movit; ait enim: 'non recte suadetis, 13
familiares, qui non patimini me illum doctiorem omni-
bus credere, qui habet triginta legiones.'

Famae celebris Hadrianus tam cupidus fuit, ut li- **16**
bros vitae suae scriptos a se libertis suis litteratis
dederit iubens, ut eos suis nominibus publicarent; nam
et Phlegontis libri Hadriani esse dicuntur. catacannas 2
libros obscurissimos Antimachum imitando scripsit.
Floro poetae scribenti ad se: 3

ego nolo C⟨*a*⟩esar esse,
ambulare per Brittanos,
⟨*latitare per* ....,⟩
Scythicas pati ⟨*p*⟩ruinas

rescripsit: 4

ego nolo Florus esse,
ambulare per tabernas,
latitare per popinas,
culices pati rutundos.

ama*v*it praeterea genus vetustum dicendi. controver- 5
sias declamavit. Ciceroni Catonem, Vergilio En⟨*n*⟩ium, 6
Salustio Coelium praetulit eademque iactatione de Ho-
mero ac Platone iudicavit. mathesin sic scire sibi visus 7
est, ut sero kalendis Ianuariis scripserit, quid ei toto
anno posset evenire, ita ut eo anno, quo perit, usque
ad illam horam, qua est mortuus, scripserit, quid ac-

---

1 leder& P^1 *t.* B^1 ceder& P *corr.*, Σ 7 litteris P^a litteratis P^b 9 catacannas P^1 *t.* B, M catacaimos P *corr.* catacaymos Σ catachannas *Bernh.; cf. Thes. l. L. III, 586 (de nomine proprio liberti Hadriani hariolatur Gerth, P.-W. X, 2450)* 14 latitare per ... *add. Gemoll (Pet.)* latitare per Germanos *Rös.* 15 ruinas $P^1\Sigma$ *post* pruinas *omisso tertio versu* gladios pati cruentos *suppl. Birt* 20 culices P^1 calices Σ, P *corr.* rutundos P^1 rotundos Σ, P *corr.* 21 amabit P^1 22 uergilio P^1 uirgilio P *corr.* enium P^1 *t.* B 25 sero] semper *Momms.* fere *? He.* *an* sero kalendas Ianuarias (*pro* sero pridie kal. Ian.) *? Ho.*

8 turus esset. sed quamvis esset in reprehendendis musi-
cis, tragicis, comicis, grammaticis, r⟨*h*⟩et[h]oribus,
oratoribus facilis, tamen omnes professores et honora-
vit et divites fecit, licet eos quaestionibus semper agi-
9 taverit. et cum ipse auctor esset, ut multi ab eo tristes
recederent, dicebat se graviter ferre, si quem tristem
10 videret. in summa familiaritate Epictetum et ⟨*H*⟩elio-
dorum philosophos et, ne nominatim de omnibus di-
cam, grammaticos, r⟨*h*⟩et[h]ores, musicos, geometras,
pictores, astrolog*o*s habuit, prae ceteris, ut multi ad-
11 serunt, eminente Fa*v*orino. doctores, qui professioni
suae inhabiles videbantur, ditatos honoratosque a pro-
fessione dimisit.

17 Quos in privata vita inimicos habuit, imperator tan-
tum neglexit, ita ut uni, quem capitalem habuerat, fac-
2 tus imperator diceret 'evasisti'. his, quos ad militiam
ipse per se vocavit, equos, mulos, vestes, sumptus et
3 omnem ornatum semper exhibuit. saturnalicia et sigil-
laricia frequenter amicis inopinantibus misit et ipse
4 ab his libenter accepit et alia invicem dedit. ad de-
prehendendas obsonatorum fraudes, cum plurimis s*i*m-
matibus pasceret, fercula de aliis mensis etiam ultimis
5 quibusque {iussit sibi} adponi. omnes reges muneri-
bus suis vicit. publice frequenter et cum omnibus la-
6 vit. ex quo ille iocus balnearis innotuit: nam cum quo-
dam tempore veteranum quendam notum sibi in mi-
litia dorsum et ceteram partem corporis vidisset adte-
rere ⟨*parieti*⟩, percontatus, cur se marmoribus destrin-
gendum daret, ubi audivit hoc idcirco fieri, quod ser-
vum non haberet, et servis eum donavit et sumptibus.
7 verum alia die cum plures senes ad provocandam libe-

---

4 eo P^a eos P^b 7 miliaritate P^a familiaritate P^b 10 astrologas P^1 *t.* B 11 faborino P^1 21/22 sūmatib; P summantibus Σ sigmatibus *Bernh. (Jord.)* simmatibus *Pet.* 23 quiq; P^a quib;q; P^b adponi P^1 iussit adponi P *corr.* iussit sibi adponi (apponi) Σ adponit *Pet.* 28 parieti *add. Kell. (Pet.)*

ralitatem principis parieti[s] se adtererent, evocari eos
iussit et alium ab alio invicem defricari. fuit et plebis 8
iactantissimus amator. peregrinationis ita cupidus, ut
omnia, quae legerat de locis orbis terrarum, praesens
vellet addiscere. frigora et tempestates ita patienter 9
tulit, ut numquam caput texerit. regibus multis pluri- 10
mum detulit, a plerisque vero etiam pacem redemit,
a nonnullis contemptus est, multis ingentia dedit mu- 11
nera, sed nulli maiora quam Hiberorum, cui et ele-
phantum et quinquagenariam cohortem post magnifica
dedit dona. cum a F⟨*a*⟩rasmane ipse quoque ingentia 12
munia dona accepisset atque inter haec auratas quo-
que clamydes, trecentos noxios cum auratis clamy[mi]-
dibus in harenam misit ad eius munera deridenda.

Cum iudicaret, in consilio habuit non amicos suos 18
aut comites solum sed iuris consultos et praecipue
Iu⟨*ven*⟩*t*ium Celsum, Salvium Iulianum, Nera*t*ium Pri-
scum aliosque, quos tamen senatus omnis probasset.
constituit inter cetera, ut in nulla civitate domus ali- 2
qua[e] transferend⟨*a*⟩e ad aliam urbem vilis mate-
riae causa dirueretur. liberis proscriptorum duodeci- 3
mas bonorum concessit. maiestatis crimina non admi- 4
sit. ignotorum heredidates repudiavit nec notorum 5
accepit, si filios haberent. de thesauris ita cavit, ut, 6
{si} quis in suo rep⟨*p*⟩erisset, ipse potiretur, si quis
in alieno, dimidium domino daret, si quis in publico,
cum fisco aequabiliter partiretur. servos a dominis 7

---

1 parietis P[1] *t.* B[1] parietl P *corr. in ras.* 3 iactantissim' P accuratissimus Σ al accuratissimus *in* P *superscr. a. m.* 6 texer& P[1] *t.* B texerit Σ, *edd.* teger& P *corr., Sed. Scott. in exc.* 9 qui PΣ 11 dono *Cas. (Pet.)* dona *del. Momms. (Jord.) Petsch.* dona *def. Ti. p.* 3? 13/14 clamymidib; P[1] *t.* B[1] (mi *exp.* P *corr.*) 15 consilia P 17 iuliū PΣ Iuuentium *Cas., edd. (cf. PIR II p. 186 et p. 255 nr. 590)* neraciū F 19/20 aliquę P 20 ullis P[1] ulli' * (*i. e.* ullius) P *corr.* ulla Σ uilis *Momms.* utilis *Cornelissen* 21 diruer&ur P[1] diruer&ur P *corr.* 25 si *om.* P[1] *t.* B, *non om.* Σ 26 dimidiu domidiū domino P[a] domidiū *del.* P[1] *t.* B

occidi vetuit eosque iussit damnari per iudices, si digni
8 essent. lenoni et lanistae servum vel ancillam vendi
9 vetuit causa non praestita. decoctores bonorum suo-
rum, si su⟨*a*⟩e auctoritatis essent, catomidiari in
10 amphitheatro et dimitti iussit. ergastula servorum et
11 liberorum tulit. lavacra pro sexibus separavit. si do-
minus in domo interemptus esset, non de omnibus
servis quaestionem haberi sed de his, qui per vicini-
tatem poterant sentire, praecepit.

19 In Etruria praeturam i*m*perator egit. per Latina op-
pida dictator et aedilis et duumvir fuit, apud Neapolim
demarc⟨*h*⟩us, in patria sua quinquennalis et item Ha-
driae quinquennalis, quasi in alia patria, et Athenis
arc⟨*h*⟩on fuit.

2 In omnibus paene urbibus et aliquid aedificavit et
3 lu*d*os edidit. Athenis mille ferarum venationem in
4 stadio exhibuit. ab urbe Roma numquam ullum vena-
5 torem aut scaenicum avocavit. Romae post ceteras
inmensissimas voluptates in honorem socrus suae aro-
matica populo donavit, in honorem Traiani balsama
6 et crocum per gradus theatri fluere iussit. fabulas
omnis generis more antiquo in theatro dedit, histriones
7 aulicos publicavit. in circo multas feras et saepe *cen-*
8 *tu*⟨*m*⟩ leones interfecit. militares pyrric⟨*h*⟩as populo
frequenter exhibuit. gladiatores frequenter spectavit.
9 cum opera ubique infinita fecisset, numquam ipse nisi
10 in Traiani patris templo nomen suum scripsit. Ro-
mae instauravit Pantheum, s⟨*a*⟩epta, basilicam Nep-
tuni, sacras ⟨*a*⟩edes plurimas, forum Augusti, lavac-
crum Agrippae, eaque omnia propriis *a*uctorum no-

---

2 Lęnoni P lonistae P^a, *corr.* P^b 6 libertorum Σ tulit *pro* sustulit *propter clausulam ? He.* 10 inperator P 16 lusos P^1 lusus P *corr.*[1] ludos P *corr.*[2] 18 uocauit P^a auocauit P^b aduocauit Σ 20 horem P^a, *corr.* P^b 23/24 conto P^1M centū P *corr. (cf. Cass. Dion. LXIX 8, 2 . . . λέοντας ἑκατὸν κτλ.)* cunctos Σ 28 pantheum P^1A pantheon R, P *corr.* 30 agrippę P^1 agrippine Σ, P *corr.* auctorum *Pet. coll. Suet.*

minibus consecravit. fecit et sui nominis pontem et 11
sepulchrum iuxta Tiberim et aedem Bonae Deae. trans- 12
tulit et colossum stantem atque suspensum per De-
crianum architectum de eo loco, in quo nunc templum
Urbis est, ingenti molimine, ita ut operi etiam elephan-
tos viginti quattuor exhiberet. et cum hoc simulacrum 13
post Neronis vultum, cui antea dicatum fuerat, Soli
consecrasset, aliud tale Apollodoro architecto auctore
facere Lunae molitus est.

In conloquiis etiam humillimorum civilissimus fuit, 20
detestans eos, qui sibi han⟨*c*⟩ voluptatem humanitatis
quasi servant*e*s fastigium principis inviderent. apud 2
Alexandriam *in* musio multas quaestiones professori-
bus proposuit et propositas ipse dissolvit. Marius 3
Maximus dicit eum natura crudelem fuisse et idcirco
multa pie fecisse, quod timeret, ne sibi idem, quod
Domitiano accidit, eveniret. et cum titulos in operibus 4
non amaret, multas civitates Hadrianopolis appellavit,
ut ipsam Karthaginem et ⟨*At*⟩henarum partem. aqua- 5
rum ductus etiam infinitos hoc nomine nuncupavit.
fisci advocatum primus instituit. fuit memoriae ingen- 6.7
tis, facultatis inmensae; nam ipse orationes et dicta-
vit et ad omnia respondit. ioca eius plurima exstant; 8
nam fuit etiam dicaculus. unde illud quoque innotuit,
quod, cum cuidam canescenti quiddam negasset, eidem
iterum petenti sed infecto capite respondit 'iam hoc
patri tuo negavi'. nomina plurimis sine nomenclatore 9
reddidit, quae semel et congesta simul audiverat, ut
nomenclatores saepius errantes emend*a*rit. dixit et 10

Domit. 5 & ueterū P *quod def. Ti. p. 137; sed in Pantheo etiamnunc exstat auctoris Agrippae neque restitutoris Hadriani titulus (ILS 129)* et ueteribus Σ 11 han P[1] 12 seruantis P seruantes *Roos* 13 im musio P 14 dissoruit P[a], *corr.* P[b] 19 Karthaginē & henarū P[1] 22 orationes & P *quod def. Ti. p. 113* et orationes *edd.* orationes et ⟨epistulas⟩ *He.* 23 ioca] *in* P. *corr. ex* loca 24 sqq. *cf. Auson. epigr. de Myrone qui Laidis noctem rogaverat. XXXVIII [XVII] p. 326 ed. Peiper* 27 numenclatore P 29 numenclatores P emendauit PΣ

veteranorum nomina, quos aliquando dimiserat. libros
statim lectos et ignotos quidem plurimis memoriter
11 reddidit. uno tempore scripsit, dictavit, audivit et cum
amicis fabulatus est [si potes⟨*t*⟩ credi]. omnes publicas
rationes ita complexus est, ut domum privatam quivis
12 paterfamilias diligens non satis nov⟨*er*⟩it. equos et
13 canes sic amavit, ut eis sepulchra constitueret. op⟨*p*⟩i-
dum Hadrianotheras in quodam loco, quod illic et
feliciter esset venatus et ursam occidisset aliquando,
constituit.

21 De iudici[bu]s omnibus semper cuncta scrutando
2 tamdiu requisivit, quamdiu verum inveniret. libertos
suos nec sciri voluit in publico nec aliquid apud se
posse, dicto suo omnibus superioribus principibus vi-
tia imputans libertorum, damnatis omnibus libertis
3 suis, quicumque se de eo iactaverant. unde extat etiam
illud seuer*u*⟨*m*⟩ quidem sed prope ioculare de servis.
nam cum quodam tempore servum suum inter duos
senatores e conspectu ambulare vidisset, misit, qui ei
collafu*m* daret ⟨*diceret*⟩qu*e*: 'noli inter eos ambulare,
4 quorum esse adhuc potes servus.' inter cibos unice
ama*v*it tetrafarmacum, quod erat de fasi*a*no, sumine,
perna et crustulo.

5 Fuerunt eius temporibus fames, pestilentia, terrae
motus, quae omnia, quantum potuit, procuravit mul-
6 tisque civitatibus vastatis per ista subvenit. fuit etiam

---

2 statim] strictim *Pet.* 4 *post* fabulatus (confabulatus Σ) est *add.* P *in contextu* si potes (potest P *corr.*) credi; *glossema om.* Σ 6 non satis nouit PΣ; *del. Haupt* non setius norit *Momms. (Pet.)* non satis nouerit (*scil.* prae imperatoris rei publicae scientia) *Ho.* 11 iudicib; P indicibus *?Cas.* iudicis (*pro* iudiciis) *He.* 14 dicto suo] *cf. AS 65, 5* 17 seuero P[1] seuere Σ, P *corr.* seuerum *Petsch.* saeue *Bernh. (Pet.) (cf. Norden, Germ. Urgesch. in Tac. Germ. p. 51, adn. 5)* 20 colla fundaret qui noli P[1] *t.* B colaphum daretque noli Ch R colaphum daret dicens noli A colafum daret et diceret noli P *corr. (a. m. in ras.)* 22 amabit P[1] amabat P *corr.* tetrafarmacum P fasiono P[1]

Tiberis inundatio. Latium multis civitatibus dedit, tri- 7
buta multis remisit.

Expeditiones sub eo graves nullae fuerunt; bella 8
etiam silentio p⟨*a*⟩ene transacta. a militibus propter 9
curam exercitus nimia*m* multum amatus est, simul
quod in eos liberalissimus fuit. Parthos in amicitia 10
semper habuit, quod inde regem retraxit, quem Traia-
nus inposuerat. Armeniis regem habere permisit, cum 11
sub Traiano legatum habuissent. ⟨*a*⟩ Mesopotamen*is* 12
non exegit tributum, quod Traianus inposuit. Alba- 13
nos et Hiberos amicissimos habuit, quod reges eorum
largitionibus prosecutus est, cum ad illum venire con-
tempsissent. reges Bactranorum legatos ad eum ami- 14
citiae petend⟨*a*⟩e causa supplices miserunt.

Tutores saepissime dedit. disciplinam civilem non 22
aliter tenuit quam militarem. senatores et equites Ro- 2
manos semper in publico togatos esse iussit, nisi si
a cena reverterentur. ipse, cum in Italia esset, semper 3
togatus processit. ad convivium venientes senatores 4
stans excepit semperque aut pallio tectus discubuit aut
toga summissa. diligentia iudic*is* sumptus convivii con- 5
stituit et ad anticum modum redegit. vehicula cum 6
ingentibus sarcinis urbem ingredi prohibuit. sederi
equos in civitatibus non sivit. ante octavam horam 7
in publico neminem nisi aegrum lavari passus est.
ab epistolis et a libellis primus equites Romanos ha- 8
buit. eos, quos pauperes et innocentes vidit, sponte 9
ditavit, quos vero calliditate ditatos, etiam odio ha-
buit. sacra Romana diligentissime curavit, peregrina 10
contempsit. pontific*is* maximi officium peregit. causas 11
Romae atque in provinciis frequenter audivit adhibitis
in consilio suo consulibus atque praetoribus et op-

---

5 nimiae P[1] *t.* B nimiā* P *corr.* 9 a *add. Less.* Mesopotamenos P[1] *t.* B Mesopotamiis ** P *corr. in ras.* 18 cęna P 21 iudices P iudicis *Salm., edd.* 22 anticū P (q *a. m.*) 30 pontifices P[1]

12. 13 timis senatoribus. Fucinum lacum emisit. quattuor con-
14 sulares per omnem Italiam iudices constituit. quando
in Africam venit, ad adventum eius post quinquen-
nium pluit, atque ideo ab Africanis dilectus est.

23 Peragratis sane omnibus orbis partibus capite nudo
et in summis plerumque imbribus atque frigoribus in
2 morbum incidit lectualem. factusque de successore sol-
licitus primum de Serviano cogitavit, quem postea, ut
3 diximus, mori coegit. Fuscum, quod imperium praesa-
giis et ostentis agitatus speraret, in summa detestatione
4 habuit. Pl*a*torium Nepotem, quem tantopere ante di-
lexit, ut veniens ad eum aegrotantem Hadrianus in-
5 pune non a⟨*d*⟩mitteretur, suspicionibus adductus, e[s]t
eodem modo et Terentium Gentianum, et hunc vehe-
6 mentius, quod a senatu diligi tunc videbat, omnes
postremo, de quorum imperio cogitavit, quasi futu-
7 ro⟨*s*⟩ imperatores detestatus est. et omnem quidem
vim crudelitatis ingenit⟨*a*⟩e usque eo repressit, donec
in villa Tiburtina profluvio sanguinis p⟨*a*⟩ene ad ex-
8 itum venit. tunc libere Servianum quasi affectatorem
imperii, quod servis regi⟨*i*⟩s [s]c[a]enam misisset, quod
in sedili regio iuxta lectum posito sedisset, quod erec-
tus ad stationes militum senex nonagenarius pro-
ces⟨*s*⟩isset, mori coegit multis aliis interfectis vel
9 aperte vel per insidias. quando quidem etiam Sabina
uxor non sine fabula veneni dati ab Hadriano defuncta
est.

10 Tunc Ceionium Commodum, Nigrini generum insi-
diatoris quondam, sibi forma commendatum adoptare
11 constituit. adoptavit ergo Ceionium Commodum Ve-

---

7 lectualem P[1] letalem P *corr.* (c *et* u *exp.*), Σ 8/9 *c. 15, 8* 11 pletoriũ P Platorium *Borghesi (Pet.)* 12/13 inpune non amitter&ur P non impune admitteretur Σ 13 adductus ẽ. P adductus; et *Jord.* 16/17 futuro P[1]Σ 18 ingenuae P[a] ingeni**te P[b] *t.* B 20 libere] liuore *Momms.* 21 scęnam P scenam (sceuam A) Σ strenam *Sca.* 23/24 procecciss& P 25 aparte P[a], *corr.* P[b]

rum invitis omnibus eumque A⟨*e*⟩lium Verum Caesa-
rem appellavit. ob cuius adoptationem ludos circen- 12
ses dedit et donativum populo ac militibus expendit.
quem pr⟨*a*⟩etura honoravit ac statim Pannoniis in- 13
posuit decreto consulatu[s] cum sumptibus. eundem *a. p. Chr. n. 137*
Commodum secundo consulem designavit. quem cum 14
minus sanum videret, saepissime dictitavit: 'in caducum
parietem nos inclinavimus et perdidimusque ter milies
sestertium, quod populo et militibus pro adoptione
Commodi dedimus.' Commodus autem prae valetudine 15
nec gratias quidem in senatu agere potuit Hadriano de
adoptione. denique accepto largius antidoto ingra- 16
vescente valetudine per somnum perit ipsis kalendis
Ianuariis. quare ab Hadriano Votorum causa lugeri
est vetitus. et mortuo [h]Aelio Vero Caesare Hadria- 24
nus ingruente tristissima valetudine adoptavit Arrium
Antoninum, qui postea Pius dictus est, et ea ⟨*qui*⟩dem
lege, ut ille sibi duos adoptaret, Annium Verum et
Marcum Antoninum. hi sunt qui postea duo pariter 2
Augusti primi rem publicam gubernaverunt. et An- 3
toninus quidem Pius idcirco appellatus dicitur, quod
socerum fessum aetate manu sublevaret. quamvis alii 4
cognomentu⟨*m*⟩ hoc ei dicant inditum, quod multos
senatores Hadriano iam saevienti abripuisset, alii, quod 5
ipsi Hadriano magnos honores post mortem detulisset.
Antonini adoptionem plurimi tunc factam esse dolue- 6
runt, speciatim ⟨*C*⟩atilius Severus, praefectus urbi, qui

---

1 allũ P[1] aeliũ P *corr.* 2 adoptionem Σ, *edd.* 5 consulatus cum sumptib; P senatus consulto Σ (ł. s. c. *superscr. a. m. in* F) 15 & mortuo P, *quod def. Ti. p. 63* sed mortuo *Cas. ex* R hęlio P 17 & eadem PΣ et ea quidem *Jord. (Pet.*[2]*)* 18/19 Annium Verum et Marcum Antoninum] *confusa sunt nomina; Antoninus Pius adoptavit M. Annium Verum i. e. Imp. Caes. M. Aurelium Antoninum Augustum et L. Ceionium Commodum i. e. Imp. Caes. L. Aurelium Verum Augustum* 23 cognomento P 24 abripuiss& P subripuisset Σ 24/25 alii — detulisset] *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inf.*

7 sibi praeparabat imperium. qua re prodita successore
accepto dignitate privatus est.
8 Hadrianus autem ultimo vitae taedio iam adfectus
9 gladio se transfigi a servo iussit. quod cum esset pro-
ditum et in Antonini usque notitiam venisset, ingres-
sis ad se praefectis et filio rogantibusque, ut ⟨*a*⟩equo
animo necessitatem morbi ferret, iratus illis auctorem
proditionis iussit occidi, qui tamen ab Antonino ser-
10 vatus est. statimque testamentum scripsit nec tamen
actus rei publicae pr⟨*a*⟩etermisit, dicente Antonino par-
ricidam se futurum, si Hadrianum adoptatus ipse pa-
11 teretur occidi. et post testamentum quidem iterum se
est conatus occidere; subtracto pugione saevior fac-
12 tus est. petit et venenum a medico, qui se ipse, ne
25 daret, occidit. ea tempestate supervenit quaedam mu-
lier, quae diceret somnio se monitam, ut insinuaret Ha-
driano, ne se occideret, quod esset bene valiturus.
quod cum non fecisset, esse[t] caecatam. iussam tamen
iterum Hadriano eadem dicere atque genua eius oscu-
2 lare ⟨*oculos*⟩ receptura⟨*m*⟩, si id fecisset. quod cum
ex somnio implesset, oculos recepit, cum a⟨*qua*⟩, quae
3 in fano erat, ex quo venerat, oculos abluisset. venit et
de Pannonia quidam vetus caecus ad febrientem Ha-
4 drianum eumque conti[n]git. quo facto et ipse oculos
recepit, et Hadrianum febris reliquit. quamvis Marius
Maximus haec per simulationem facta commemoret.
5 Post haec Hadrianus Baias petit Antonino Romae
6 ad imperandum relicto. ubi cum nihil proficeret, ar-
cessito Antonino in conspectu eius apud ipsas Baias
7 perit die VI. iduum Iuliarum. invisusque omnibus se-

---

7 *post* ferret *Pet. transponendo inseruit* dicente Antonino — patereretur occidi *(v. 10 sqq.)* 13 est *del. Pet.* 18 e&̃ (*i. e.* esset) P[1] 19 eus P[a]. *corr.* P[b] 20 oculos *add. Da.* *post* receptura *in* P *a. m. add. in marg.* ulsũ 21 insomnio P ex somnio Σ insomnium *edd.* 21/22 aquę in fano P[1] aqua quę in fano P *corr.*, Σ 24 contingit P[1] *t.* B contingit (n *exp.*) P *corr.* contigit Σ 30 VI * iduũ P[1] VI * iduũ P *corr.* (o *suprascr.*)

pultus est in villa Ciceroniana Puteolis. sub ipso mortis 8
tempore et Servianum nonaginta annos agentem, {ut}
supra dictum est, ne sibi sup*er*viveret atque, ut puta-
bat, imperaret, mori coegit et ob leves offensas plu-
rimos iussit occidi, quos Antoninus reservavit. et mo- 9
riens quidem hos versus fecisse dicit⟨*ur*⟩:

animula vagula blandula
hospes comesque corporis,
quae nunc abibis in loca
pallidula rigida nudula
nec ut soles dabis iocos!

tales autem nec multo[s] meliores fecit et Graecos. 10
Vixit annis LX[X]II, mensibus V, diebus XVII. im- 11
peravit annis XXI, mensibus XI.
Statura fuit procerus, forma comptus, flexo ad pecti- 26
nem capillo, promissa barba, ut vulnera, qu⟨*a*⟩e in
facie naturalia erant, tegeret, habitudine robusta. equi- 2
tavit ambulavitque plurimum armisque et pilo se
semper exercuit. venatus frequentissime leonem manu 3
sua occidit. venando autem iugulum et costam fregit.
venationem semper cum amicis participavit. in con- 4
vivio tragoedias, comoedias, Attellanas, sambucas, lec-
tores, poetas pro re semper exhibuit. Tiburtinam villam 5
mire exaedificavit, ita ut in ea et provinciarum et lo-
corum celeberrima nomina inscriberet, velut Lycium,
Academian, Prytanium, Canopum, P⟨*o*⟩ecilen, Tempe
vocaret. et, ut nihil praetermitteret, etiam inferos finxit.
Signa mortis haec habuit: natali suo ultimo, cum 6
Antoninum commendaret, praetexta sponte delapsa ca-
put ei *a*peruit. anulus, in quo imago ipsius sculpta 7
erat, sponte de digito delapsus est. ante diem natalis 8

2 ut *om.* P, *non om.* Σ 2/3 *c. 15, 8; 23, 2; 8* 3 suprauiuer& P superuiueret Σ *(cf. H 15, 8)* 6 dicit P[1] 9 quae P quo Σ *(an* quos — locos *? Ho.)* 20 costam (at cossam) P cossam A coxam R 26 academian P[1] -am P *corr.* picilen P Poecilen *Egn.* 30 operuit PΣ

eius nescio qui ad senatum ululans venit; contra quem
Hadrianus ita motus est, quasi de sua morte loquere-
9 tur, cum eius verba nullus agnosceret. idem cum vellet
in senatu dicere[t] 'post filii mei mortem', 'post meam'
10 dixit. somniavit praeterea se a patre potionem sopori-
feram impetrasse. item somniavit a leone se oppres-
sum esse.

27 In mortuum eum a multis multa sunt dicta. acta eius
2 inrita fieri senatus volebat. nec appellatus es⟨*se*⟩t
3 divus, nisi Antoninus rogasset. templum denique ei
pro sepulchro aput Puteolos constituit et quinquennale
certamen et flamines et sodales et multa alia, quae ad
4 honorem quasi numinis pertinerent. qua re, ut supra
dictum est, multi putant Antoninum Pium dictum.

---

1 qui* P 4 dicer& P^1 dicere* P *corr.* 9 est PΣ esset *edd.* 13/14 *c. 24, 5* 14 *post* putant *add.* ob hec Σ *(superscr. P corr.)* VITA DIVI HADRIANI EXPLICIT P

⟨*AELII*⟩ SPARTIANI

AELIUS

Diocletiano Augusto A⟨*e*⟩l⟨*ius*⟩ Spartianus suus sal.

In animo mihi est, Diocletiane Auguste, tot princi- 1
pum maxime, non solum eos, qui principum locum
in hac statione, quam temperas, retentarunt, ut usque
ad divum Hadrianum feci, sed illos etiam, qui vel
Caesarum nomine appellati sunt nec principes aut Au-
gusti fuerunt vel quolibet alio genere aut in famam aut
in spem principatus venerunt, cognitioni[s] numinis
tui sternere. quorum praecipue de *A*elio Vero dicen- 2
dum est, qui primus tantum Caesaris nomen accepit,
adoptione Hadriani familiae principum adscitus. et 3
quoniam nimis pauca dicenda sunt, nec debet prologus
*i*normior esse quam fabula, de ipso iam loquar.

Ceionius Commodus, qui et ⟨*A*⟩elius Verus appella- 2
tus est, quem sibi Hadrianus aevo ingravescente mor-
bis tristioribus pressus peragrato iam orbe terrarum
adoptavit, nihil habet in sua vita memorabile, nisi
quod primus tantum Caesar est appellatus, non testa- 2
mento, ut antea solebat, neque eo modo quo Traianus
est adoptatus, sed eo prope genere, quo nostris tem-
poribus a vestra clementia Maximianus atque Con-

---

1 INCIPIT EIUSDEM SPARTIANI HELVIUS P 3 DIOCLETIANO AUGUSTO P al P¹ *t.* B æl' P *corr.* 5 tot P¹ tot P *corr.* tot *om.* Σ 6 principum PΣ principem *Salm. (Jord.)* 12 hello P 16 mormior P¹ enormior P *corr.* morosior Σ at morosior *superscr. in* P *a. m.*

stantius Caesares dicti sunt, quasi quidam principum fili, vir⟨*tu*⟩*t*e[t] designati augustae maiestatis heredes.
3 Et quoniam de C⟨*a*⟩esarum nomine in huius praecipue vita est aliquid disputandum, qui hoc solum nomen indeptus est, Caesarem vel ab [h]elephanto, qui lingua Maurorum caesai dicitur, in proelio caeso eum, qui primus sic appellatus est, doctissimi viri et eru-
4 ditissimi putant dictum, vel quia mortua matre, sed ventre caeso, sit natus, vel quod cum magnis crinibus sit utero parentis effusus, vel quod oculis caesiis et
5 ultra humanum morem viguerit. certe quaecumque illa, felix necessitas fuit, unde tam clarum et duraturum cum aeternitate mundi nomen effloruit.
6 Hic ergo, de quo sermo est, primum Lucius Aurelius Verus est dictus, sed ab Hadriano ascitus in *A*eliorum familiam, hoc est in Hadriani, transscriptus et appel-
7 latus est Caesar. huic pater Ceionius Commodus fuit, quem alii Verum, alii Lucium Aurelium, multi Annium
8 prodiderunt. maiores omnes nobilissimi, quorum origo
9 pleraque ex Etruria fuit vel ex Faventia. et de huius quidem familia plenius in vita Lucii Aurelii Ceionii Commodi Veri Antonini, filii huiusce, quem sibi adop-
10 tare Antoninus iussus est, disseremus. is enim liber debet omnia, quae ad stemma generis pertinent, continere, qui habet principem, de quo plura dicenda sunt.
3 Adoptatus autem *A*elius Verus ab Hadriano eo tempore, quo iam, ut superius diximus, parum vigebat et
2 de successore necessario cogitabat, statimque praetor factus et Pannonis dux ac rector inpositus, mox consul creatus et, quia erat deputa⟨*t*⟩*u*s imperio, iterum

2 uiri & PΣ uiri (*scil.* plane uiri) et *def. He.* ueri et *Cannegieter, Obr., Golisch, Momms.* uirtute *Bernh., edd. cf. Cl 12, 3* 5 indeptus P adeptus Σ al adept' *in* P *superscr. a. m.* 6 pro^{e}lio P 8 sed P, *om.* A et *Vielh. (Pet.)* 15 heliorũ P 24 stegma P^{a} stemma P^{b} 26 helius P 27 *H 23, 1* 29 inpositus P^{1} imp- P *corr.* 30 deputans P al lã deputatus *add. a. m. in* P *in marg. ex* Σ

consul designatus est. datum etiam populo congia- 3
rium causa eius adoptionis conlatumque militibus
sestertium ter milies, circenses editi, neque quicquam
praetermissum, quod posset laetitiam publicam fre-
quentare. tantumque apud Hadrianum principem va- 4
luit, ut praeter adoptionis adfectum, quo ei videbatur
adiunctus, solus omnia, quae cuperet, etiam per lit-
teras impetraret. nec provinciae quidem, cui praepo- 5
situs erat, defuit. nam bene gestis rebus vel potius feli- 6
citer etiamsi non summi, medii tamen optinuit ducis
famam. hic tamen valetudinis adeo miserae fuit, ut 7
Hadrianum statim adoptionis paenituerit potueritque
eum amovere a familia imperatoria, cum saepe de aliis
cogitaret, si forte vixisset. fertur denique ab his, qui 8
Hadriani vitam diligentius in litteras ret⟨*t*⟩ulerunt, Ha-
drianum Veri scisse genituram et eum, quem non mul-
tu⟨*m*⟩ ad rem publicam regendam probarat, ob hoc
tantum adoptasse, ut suae satisfaceret voluptati et,
ut quidam dicunt, iuri iurando, quod intercessisse inter
ipsum ac Verum secretis conditionibus ferebatur. fuisse 9
enim Hadrianum peritum matheseos Marius Maximus
usque adeo demonstrat, ut eum dicat cuncta de se
scisse, sic ut omnium dierum usque ad ⟨*h*⟩oram mortis
futuros actus ante perscripserit. satis praeterea con- 4
stat eum de Vero saepe dixisse:

'ostendent terris hunc tantum fata neque ultra
esse sinent.'

quos versus cum aliquando in hortulo spatians can- 2
titaret, atque adesset unus ex litteratis, quorum Ha-
drianus speciosa societate gaudebat, velletque addere

---

3 ter] *cf. c. 6, 3;* quater *H 23, 14* 8 imperar& P[a], *corr.* P[b] 12 potueritq; P *(cf. Löfstedt, Philol. Kommentar zur Peregrin. Aetheriae p. 208)* petiueritque Σ at petiuerit *superscr. in* P *a. m.* 16/17 multo P multum Σ, *edd.* 17 probarat PA probaret R 19 iuri P[1] iure P *corr.* 25 eū de PV eundem A eundem de R *(Pet.)* 26 *Verg. Aen. VI 869* 28 ortulo P[a], *corr.* P[b]

— — 'nimium vobis Romana propago
visa potens, superi[ori], propria haec si dona fuissent,'

3 Hadrianus dixisse fertur 'hos versus vita non capit Veri', illud addens:

— — 'manibus date lilia plenis;
purpureos spargam flores animamque nepotis
his saltim accumulem donis et fungar inani
munere.'

4 cum quidem etiam illud dicitur cum risione dixisse:
5 'ego mihi divum adoptavi, non filium.' nunc tamen cum eum consolaretur unus de litteratis, qu⟨*i*⟩ *a*derat, ac diceret: 'quid? si non recte co*n*stellatio eius collecta est, quem credimus esse victurum?', Hadrianus dixisse fertur: 'facile ista dicis tu, qui patrimonii tui, non rei
6 p. quaeris heredem.' unde apparet eum habuisse in animo alium deligere atque *h*unc ultimo vitae suae
7 tempore a re publica summovere. sed eius consiliis iuvit eventus. nam cum de provincia *A*elius redisset atque orationem pulcherrimam, quae hodieque legitur, sive per se seu per scriniorum aut dicendi magistros parasset, qua kalendis Ianuariis Hadriano patri gratias ageret, accepta potione, qua se ⟨*a*⟩estimaret iu*v*ari,
8 kalendis ipsis Ianuariis perit. iussusque ab Hadriano, quia Vota intervenieba⟨*n*⟩t, non lugeri.

5 Fuit hic vitae laetissimae, eruditus in litteris, Hadriano, ut malivoli locuntur, acceptior forma quam
2 moribus. in aula diu non fuit, in vita privata etsi m*i*nus probabilis, minus tamen reprehendendus ac me-

1 *Verg. Aen. VI 870* 2 superiori P[1] *ut videtur* (superiora B) superis** P *corr.* 6 *Verg. Aen. VI 883* 8 accu*mule P 10 cū (at eū *superscr. a. m.*) quidem P eum quidem Σ risione P irrisione Σ inrisione *Jord., Petsch.* 12 quod erat P[1] *t.* B qui aderat Σ, P *corr.* 13 cohstellatio P[1] 13/14 *post* collecta est *Momms. add.* substituetur 17 nunc PΣ hunc *edd.* 19 iuuit] defuit *Momms. (Jord.)* fauit *Golisch* hellus P 23 existimaret *Jord.* iubari P[1] *t.* B[1] 25 interueniebat P[1] 29 munus P[1] mi*nus P *corr.*

mor familiae suae, comptus, decorus, pulchritudinis
regiae, oris venerandi, eloquentiae celsioris, versu faci-
lis, in re publica etiam non inutilis. huius voluptates ab 3
his, qui vitam eius scripserunt, multae feruntur, e⟨*t*⟩
quidem non infames sed aliquatenus diffluentes. nam 4
te*t*rafarmacum, seu potius pentefarmacum, quo postea
semper Hadrianus est usus, ipse dicitur repperisse,
hoc est sumen, fasianum, pavonem, pernam crustu-
latam et aprunam. de quo genere cibi aliter refert 5
Marius Maximus, non pent*e*farmacum sed te*t*rafarma-
cum appellans, ut et nos ipsi in eius vita persecuti
sumus. fertur etiam aliud genus voluptatis, quod Ve- 6
rus invenerat. nam lectum eminentibus quattuor ana- 7
cliteriis fecerat minuto reticulo undique inclusum eum-
que foliis rosae, quibus demptum esset album, replebat
iacensque cum concubinis velamine de liliis facto se
tegebat unctus odoribus Persicis. iam illa frequentan- 8
tur a nonnullis, quod et accubitationes ac mensas de
rosis ac liliis fecerit et quidem purgatis. quae etsi
non decora, non tamen ad perniciem publicam prompta
sunt. atque idem *Apicii* (ab aliis relata), idem *Ovidii* 9
libros amorum in lecto[s] semper habuisse, idem Mar-
*t*ialem, epigrammaticum poetam, Vergilium suum di-
xisse {atque ad verbum memoriter ⟨*s*⟩*ci*sse fertur}. iam 10
illa leviora quod cursoribus suis exemplo Cupidinum

---

6 terrafarmacū P^1 pentefarmacum P pentafarmacum *Pet.* *post* pentefarmacum *add.* *Σ* ut alii ferunt 10 pentafarmacū P 10/11 terrafarmacū P^1 11 *H 21, 4* 15 album] *cf. Apic. de re coquin. I 3, 1 (4); IV 2, 9 (129)* 16 aliis P^a liliis P^b 21/22 atq; idem ouidii ab aliis relata idem apicii libros amorum P; *scriptorum nomina transpos. Salm.; cf. Ti. II p. 156* ab aliis] Caelii *Pet.* atque ad uerbum memor (memor *om.* A) iterasse fertur. idem croballius relatum idem apicii uidi libros amorum *Σ*; *ex Σ mutuatus verba* atque ad uerbum memoriter ⟨*s*⟩*cisse* fertur *inseruit Ho.* 22 lectos P lecto *Σ* semper ⟨fertur⟩ *Jord.* 22/23 marcialem P 23 epigammaticum P^a, *corr.* P^b uirgilium P^a uerg- P^b uirg- P *corr.* 25 leuora P^a, *corr.* P^b

alas frequenter adposuit eosque ventorum nominibus
saepe vocitavit, Boream alium, alium Notum et item
Aquilonem aut Circium ceterisque nominibus appel-
lans et indefesse atque inhumaniter faciens cursitare.
11 idem uxori conquerenti de extraneis voluptatibus
dixisse fertur: 'patere me per al*ia*s exercere cupiditates
meas: uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.'
12 Eius est filius Antoninus Verus, qui adoptatus est
a Marco, — ve*l* certe cum Marco — et cum eodem
13 aequale gessit imperium. nam ipsi sunt qui primi duo
Augusti appellati sunt, et quorum fastis consularibus
sic nomina praescribuntur, ut dicantur non duo An-
14 tonini set duo Augusti. tantumque huius rei et novitas
et dignitas valuit, ut fasti consulares nonnulli ab his
sumerent ordinem consulum.
6 Pro eius adoptione infinitam pecuniam populo et
2 militibus Hadrianus dedit. sed cum eum videret homo
paulo argutior miserrimae valetudinis, ita ut scutum
3 solidius iactare non posset, dixisse fertur: 'ter milies
perdidimus, quod exercitui populoque dependimus; si
quidem satis in caducum parietem incu[i]b⟨*u*⟩imus et
qui non ipsam rem publicam, sed nos ipsos sustentare
4 vix possit.' et haec quidem Hadrianus cum praefecto
5 suo locutus est. quae cum prodidisset praefectus, ac
per hoc Aelius C⟨*a*⟩esar in dies magis magisque solli-
citudine, utpote desperati hominis, adgravaretur,
pr⟨*a*⟩efecto suo Hadrian*u*⟨*s*⟩, qui rem prodiderat, suc-
cessorem dedit volens videri, quod verba tristia tem-
6 perasset. sed nihil profuit. nam, ut diximus, Lucius
Ceionius Commodus Verus *A*elius Caesar (nam his
omnibus nominibus appellatus est) perit sepultusque
est imperatorio funere, neque quicquam de regia ni

---

6 patere P (re *a. m.*) aliis P 8/9 *Verus non a Marco sed ab Antonino Pio est adoptatus; cf. eundem errorem MA 5, 1* 9 uer' P uel Σ 12 non duo P[1] non tantum duo Σ, P *corr.* 19 ter] *cf. c. 3, 3* (quater *H 23, 14*) 21 incuibimus P[1] incū*bᵘimus (*i. e.* incumbimus *vel* incubuimus) P *corr.* incubuimus Σ 27 hadriani P[1] 29 *c. 4, 7* 30 helius P

mortis habuit dignitate⟨*m*⟩. doluit ergo illius mortem, 7
ut bonus pater, non, ut bonus princeps. nam cum amici
solliciti quaererent, qui adoptari posset, Hadrianus
dixisse fertur ⟨*h*⟩is 'etiam vivente adhuc Vero decre-
veram'. ex quo ostendit aut iudicium suum aut scien- 8
tiam futurorum. post hunc denique Hadrianus diu an- 9
ceps, qui*d* faceret, Antoninum adoptavit Pium cogno-
mine appellatum. cui conditionem addidit, ut ipse sibi
Marcum et Verum Antoninus adoptaret filiamque suam
Vero, non Marco daret. nec diutius vixit gravatus 10
languore ac diverso genere morborum saepe dicens
sanum principem mori debere, non debilem.

Statuas sane *A*elio Vero per totum orbem colossas 7
poni iussit, templa etiam in nonnullis urbibus fieri.
denique illius merito filium eius Verum, nepotem ut- 2
pote suum, qui pereunte *A*elio in familia ipsius Ha-
driani remanserat, adoptandum Antonino Pio cum
Marco, ut iam diximus, dedit saepe dicens: 'habeat res
publica quodcumque de Vero.' quod quidem contra- 3
rium his, quae de adoptionis paenitentia per auctores
plurimos intimata sunt, cum Verus posterior nihil
dignum praeter clementiam in moribus habuerit, quod
imperatoriae familiae lumen adfer⟨*r*⟩et.

Haec sunt, quae de Vero Caesare mandanda litteris 4
fuerunt. de quo idcirco non tacui, quia mihi proposi- 5
tum fuit omnes, qui [vel] post Caesarem dictatorem,
hoc est divum Iulium, vel Caesares vel Augusti vel
principes appellati sunt, quique in adoptationem ve-
nerunt, vel imperatorum filii aut parentes Caesarum
nomine consecrati sunt, singulis libris exponere, meae
satisfaciens conscientiae, etiamsi multis nulla sit ne-
ces⟨*s*⟩itas talia requirendi.

---

1 dignitate P[1] ⟨honores⟩ habuit dignitate *He.* 4 is P his A (*om.* R) 7 quit P[1] 8 appellaturũ P[a], *corr.* P[b] 10 non Marco] *scil. postea Antonini Pii genero; cf. AP 1, 7* 13 helio P 16 helio P 18 *c. 5, 12; 6, 9* 23 adfer& P 26 uel *del. edd.*
32 EXPLICIT VITA P

IULI CAPITOLINI

ANTONINUS PIUS

1 Tito Aurelio Ful⟨*vo*⟩ Boionio Antonino Pio pater-
num genus e Gallia Transalpina, Nemausense scilicet,
2 avus Titus Aurelius Fulvus, qui per honores diversos
ad secundum consulatum et praefecturam urbis per-
3 venit, pater Aurelius Fulvus, qui et ipse fuit consul,
4 homo tristis et integer, avia materna Boionia Procilla,
mater Arria F*a*dilla, avus maternus Arrius Antoninus,
bis consul, homo s[c]anctus et qui Nervam miseratus
5 esset, quod imperare coepisset, soror uterina Iulia Fa-
6 dilla, vitricus Iulius Lupus consularis, socer Annius
7 Verus, uxor Annia Faustina, filii mares duo, duae fe-
minae, gener per maiorem filiam Lamia Sil⟨*v*⟩anus, per
minorem Marcus Antoninus fuere.
a. p. Chr. n. 86 8 Ipse Antoninus Pius natus est XIII. kl. Oct. Fl. Do-
mitiano XII et Cornelio Dol*ab*ella conss. in villa La-
nuvina. educatus Lori in Aurelia, ubi postea palatium
9 extruxit, cuius hodieque reliqui⟨*a*⟩e manent. pueritiam
egit cum avo paterno, mox cum materno, omnes suos
religiose colens, atque adeo et consobrinorum et vi-
trici et multorum adfinium hereditate ditatus est.

2 Fuit vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus
clemens, nobilis, vultu placidus, ingenio singulari, elo-

1 INCIPIT IULI CAPITOLINI ANTONINUS PIUS FELICITER P (ad diocletianū aug̃. *add. a. m. in marg.*) 3 fulboionio P[1] fuluio boionio P *corr.* 8 tristis] al cast' *superscr. in* P *a. m.* castus Σ *(at cf. Corn. Nep. 15, 2, 2)* boiunia P 9 fidilla P[1] 10 scanctus P[1] 17 dolouella P[1] dolobella P *corr.* 18 lori in P lorina R al lorina *superscr. in* P *a. m.* 23 ingenio *om.* R, *del. Salm. (Pet.)* 24 clemens P clementia Σ ingenio] in-dole *?He.*

quentiae nitidae, litteraturae praecipuae, sobrius, dili-
gens agri cultor, mitis, largus, alieni abstinens, et om-
nia haec cum mensura et sine iactantia, in cunctis 2
postremo laudabilis et qui merito Numae Pompilio ex
bonorum sententia conparatu*r*. Pius cognominatus est 3
a senatu, vel quod soceri fessi iam aetatem manu prae-
sente senatu levaret (quod quidem non satis magn*a*⟨*e*⟩
pietatis est argumentum, cum impius sit magis, qui
ista non faciat, quam pius qui de*b*itum reddat) vel 4
quod eos, quos Hadrianus per malam valetudinem
occidi iusserat, reservavit, vel quod Hadriano contra 5
omnium studia post mortem infinitos atque inmen-
sos honores decrevit, vel quod, cum se Hadrianus inter- 6
imere vellet, ingenti custodia et diligentia fecit, ne id
posset admittere, vel quod vere natura clementissimus 7
et nihil temporibus suis asperum fecit. idem fenus 8
trientarium, hoc est minimis usuris exercuit, ut patri-
monio suo plurimos adiuvaret. fuit quaestor liberalis, 9
praetor splendidus, consul cum Catilio Severo. hic in 10 *a. p. Chr. n. 120*
omni {*vita sua*} privata in agris *f*⟨*r*⟩equentissime vixit,
sed clarus in locis omnibus fuit. ab Hadriano inter 11
quattuor consulares, quibus Italia committebatur, elec-
tus est ad eam partem Italiae regendam, in qua pluri-
mum possidebat, ut Hadrianus viri talis et honor⟨*i*⟩
consuleret et quieti.

Huic, cum Italiam regeret, imperii omen est factum. 3
nam cum tribunal ascendisset, inter alias adclamatio-
nes dictum est 'Auguste, dii te servent'. proconsu- 2
latum Asiae sic egit, ut solus avum vinceret. in pro- 3
consulatu etiam sic imperii omen accepit: nam cum
sacerdos femina Tralli⟨*bu*⟩s ex more proconsules sem-

4/5 & bonorũ P 5 conparatus PΣ 7 magni P[1] magne P *corr.* 9 deuitũ P[1] 20 omni priuata P[1] *quod defendit Petsch.* omni uita sua priuata Σ, P *corr.* omni priuata ⟨uita⟩ *edd.* magis P[a] in agris P[b] sequentissime P[1] *t.* B fequ- P *corr.* 24 honor P[1] 27 in alias P[a], *corr.* P[b] 31 tral*lis P Trallibus *Cas. (Pet.)*

per hoc nomine salutaret, non dixit 'ave pro con-
4 sule', sed 'ha*v*e imperator'. C*yz*ici etiam de simulacro
5 dei ad statuam eius corona translata est. et post con-
sulatum in virdiario taurus marmoreus cornibus ramis
arbori[bu]s adcrescentibus adpensus est, et fulg*u*r caelo
sereno sine noxa in eius domum venit, et in Etruria
dolia, quae defossa fuerant, supra terram reperta sunt,
et statuas eius in omni Etruria examen apium replevit,
et somnio saepe monitus *est* pen*a*t⟨*ib*⟩us *sui*s Ha-
driani simulacrum inserere.
6 Proficiscens ad proconsulatum filiam maiorem ami-
7 sit. de huius uxore multa dicta sunt ob nimiam liber-
tatem et vivendi facilitatem, quae iste cum animi do-
8 lore compressit. post proconsulatum in consiliis Ha-
driani Romae frequens *d*ixit de omnibus, quibus Ha-
drianus consulebat, mitiorem sententiam semper osten-
dens.

4 Genus sane adoptionis tale fertur: mortuo *A*elio
Vero, quem sibi Hadrianus adoptaverat et Caesarem
2 nuncupaverat, dies senatus habebatur; eo Arrius An-
toninus soceri vestigia levans venit atque idcirco ab
3 Hadriano dicitur adoptatus. quae causa sola esse adop-
tionis nec potuit omnino nec debuit, maxime cum et
semper rem publicam bene egisset Antoninus et in
proconsulatu se s[c]an⟨*c*⟩tum gravemque praebuisset.
4 ergo cum eum Hadrianus adoptare se velle publicasset,
acceptum est spatium deliberandi, utrum adrogari ab
5 Hadriano vellet. adoptionis lex huiusmodi data est,
ut quemadmodum Antoninus ab Hadriano adoptaba-
tur, ita sibi ille adoptaret M. Antoninum, fratris uxoris

1/2 proconsul* P (e *eras. t.* B) 2 habe imperator P^1 Cilici P^1 Cilicie P *corr.* Cidici *Salm.* Cyzici *edd.* 4 uirdiario P^1 uiridario P *corr.* 5 arboribus P Σ fulgor P 8 statua P^a, *corr.* P^b 9 monitus sed pęnitus eius P monitus se penitus eius Σ monitus est penatibus suis *Cas.* monitus est dis penatibus eius *Pet.* 15 uixit P dixit Σ 18 helio P 21 leuans P lauans R ł lauans *superscr. in* P *a. m.* 25 scantū P^1 *t.* B sanctū P *corr. in ras.*

suae filium, et L. Verum, *A*elii Veri, qui ab Hadriano
adoptatus fuerat, filium, qui postea Verus Antoninus
est dictus. adoptatus est V. kl. Mart. die in senatu 6
gratias agens, quod de se ita sensisset Hadrianus. fac- 7
tusque est patri et in imperio proconsulari et in tri-
bunicia potestate collega. huius primum hoc fertur, 8
quod, cum {ab} uxore argueretur quasi parum nescio
quid suis largiens, dixerit: ‘stulta, posteaquam ad im-
perium transivimus, et illud, quod habuimus ante, per-
didimus.’ congiarium militibus populo de proprio de- 9
dit et ea, quae pater promiserat. et ad opera Hadriani 10
plurimum contulit et aurum coronarium, quod adoptio-
nis suae causa oblatum fuerat, Italicis totum, medium
provincialibus reddidit.

Et patri, cum advixerit, religiosissime paruit. sed 5
Hadriano apud Baias mortuo reliquias eius Romam
pervexit sancte ac reverenter atque in hortis Domitiae
conlocavit, etiam repugnantibus cunctis inter divos
eum ret⟨*t*⟩ulit. uxorem Faustinam Augustam appel- 2
lari a senatu permisit. Pii appellationem recepit. patri
et matri atque avis et fratribus iam mortuis statuas
decretas libenter accepit. circenses natali suo dicatos
non respuit aliis honoribus refutatis. clipeum Hadriano
magnificentissimum posuit et sacerdotes instituit.

Factus imperator nulli eorum, quos Hadrianus pro- 3
vexerat, successorem dedit fuitque ea constantia, ut
septenis et novenis annis in provinciis bonos praesi-
des detineret. per legatos suos plurima bella gessit. 4
nam et Brittannos per Lollium Urbicum vicit legatum
alio muro cespiticio summotis barbaris ducto et Mau-
ros ad pacem postulandam coegit et Germanos et Da-
cos et multas gentes atque Iud⟨*a*⟩eos rebellantes con-

---

1 helii P 7 ab *om.* P, *non om.* Σ 10 militibus *del. edd., sed cf. Ti. p. 33 sq.* 15 cum aduixerit P[1] *ut videtur, (Pet.)* cũ adduxerit B cum (quoad *suprascr.*) aduixit** P *corr.* quoad uixit Σ dum aduixit *Salm. (Jord.); cf. Less., lex. p. 17* 18 duos P[a] diuos P[b] 20 recipit P[1] *t.* B

5 tudit per praesides ac legatos. in Achaia etiam atque
⟨*apud*⟩ ⟨*A*⟩egyptum rebelliones repressit. Alanos mo-
6 lientis saepe refrenavit. procuratores suos et modeste
suscipere tributa iussit ⟨*e*⟩t e*xced*entes modum ratio-
nem factorum suorum reddere praecepit nec umquam
ullo laetatus est lucro, quo provincialis oppressus est.
2 contra procuratores suos conquerentes libenter audi-
3 vit. his, quos Hadrianus damnaverat, in senatu in-
dulgentias petit dicens etiam ipsum Hadrianum hoc
4 fuisse facturum. imperatorium fastigium ad summam
civilitatem deduxit; unde plus crevit recusantibus auli-
cis ministris, qui illo nihil per internuntios agente nec
terrere poterant homines aliquando nec ea, quae oc-
5 culta non erant, vendere. senatui tantum detulit im-
perator, quantum, cum privatus esset, deferri sibi ab
6 alio principe optavit. patris patriae nomen delatum
a senatu, quod primo distulerat, cum ingenti gratia-
7 rum actione suscepit. tertio anno imperii sui Fausti-
nam uxorem perdidit, quae a senatu consecrata est
delatis circensibus atque templo et flaminicis et sta-
tuis aureis atque argenteis, cum etiam ipse hoc con-
cesserit, ut imago eius cunctis circensibus poneretur.
8 statuam auream delatam a senatu positam suscepit.
9 M. Antoninum quaestorem consulem petente senatu
10 creavit. Annium Verum, qui postea dictus est An-
11 toninus, ante tempus quaestorem designavit. neque de
provinciis neque de ullis actibus quicquam constituit,
nisi quod prius ad amicos ret⟨*t*⟩ulit, atque ex eorum
12 sententia formas composuit. visus est sane ab amicis
et cum privatis vestibus et domestica quaedam gerens.
7 tanta sane diligentia subiectos sibi populos rexit, ut
omnia et omnes, quasi sua essent, curaret. provinciae
2 sub eo cunctae floruerunt. quadruplatores extincti sunt.

1/2 In achaia &iam atq; egyptum P In Achaiam etiam atque Aegyptum *Krauss* 2/3 mollentis P[1] -tes P *corr.* ⟨bella⟩ mollentis *He.* 4 terdecentes P[1] *t.* B Terdecem R Terdecies A excedentes P *corr. in ras.* et excedentes *edd.*

publicatio bonorum rarior quam umquam fuit, ita ut 3
unus tantum proscriberetur affectat⟨*a*⟩e tyrannidis
reus, hoc est Atilius Titianus, senatu puniente, a quo
conscios requiri vetuit, filio eius ad omnia semper
adiuto. perit et Priscianus reus affectatae tyrannidis, 4
sed morte voluntaria. de qua coniuratione quaeri
vetuit.

Victus Antonini Pii talis fuit, ut esset opulentia sine 5
reprehensione, parsimonia sine sordibus, et mensa eius
per proprios servos, proprios aucupes, piscatores ac
venatores instrueretur. balneum, quo usus fuisset, sine 6
mercede populo exhibuit nec omnino quicquam de
vitae privatae qualitate mutavit. salaria multis sub- 7
traxit, quos otiosos videbat accipere, dicens nihil esse
sordidius, immo crudelius, quam si rem p. is adroderet,
qui nihil in eam suo labore conferret. unde etiam Me- 8
somedi lyrico salarium inminuit. rationes omnium pro-
vinciarum adprime scivit et vectigalium. patrimonium 9
privatum in filiam contulit, sed fructus rei publicae
donavit. species imperatorias superfluas et praedia 10
vendidit et in suis propriis fundis vixit varie ac pro
temporibus. nec ullas expeditiones obiit, nisi quod ad 11
agros suos profectus est et ad Campaniam dicens gra-
vem esse provincialibus comitatum principis, etiam
nimis parci. et tamen ingenti auctoritate apud omnes 12
gentes fuit, cum in urbe propterea sederet, ut undique
nuntios, medius utpote, citius posset accipere.

Congiarium populo dedit, militibus donativum ad- 8
didit. puellas alimentarias in honorem Faustinae
Faustinianas constituit. opera eius haec extant: Ro- 2

---

2 proscribar&ur P[a], *corr.* P[b] 4 conscio P[a], *corr.* P[b] 10 seruos ,p·rios (p *supra*) aucupes P 11/12 mercede P[a] mercedem Σ sine mercede P[b] 15 adrider& P[a] adroder& P[b] (si res p. his arrideret Σ *perperam, at cf.* P[a] adrid.) 18 uectigalium] uectigalia *?Ho.* 22 obit P[a] obiit P[b] 23/24 pfectus — grauem ēē *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inferiore* 23 et *om. edd., sed cf. Ti. p. 124* 27 accipere P at anticipare *a. m. in marg.* anticipare Σ

mae templum Hadriani honori patris dicatum, Grae-
costadium post incendium restitutum, instauratum
amphitheatrum, sepulchrum Hadriani, templum Agrip-
3 pae, pons su*b*[p]licius; Fari restitutio, Cai[a]et⟨*a*⟩e por-
tus, Terracinensis portus restitutio, lavacrum Ostiense,
4 Antiatium aquae ductus, templa Lanuviana. multas
etiam civitates adiuvit pecunia, ut opera vel nova fa-
cerent vel vetera restituerent, ita ut et magistratus
adiuvare[n]t et senatores urbis ad functiones suas.
5 hereditates eorum, qui filios habebant, repudiavit. pri-
mus constituit, ne poenae causa legatum relictum ma-
6 nere⟨*t*⟩. successorem viventi bono iudici nulli dedit
7 nisi Orfito praefecto urbi, sed petenti. nam Gavius
Maximus praefectus praetorii usque ad vicensimum
annum sub eo pervenit, vir severissimus, c[i]ui Tatius
8 Maximus successit. in cuius demortui locum duos
praefectos substituit Fabium Repentinum et Cornelium
9 Victorinum. sed Repentinus fam[os]a percussus est,
quod per concubinam principis ad praefecturam venis-
10 set. usque adeo sub eo nullus percussus est senator,
ut etiam parr*i*cida confessus in insula deserta ponere-
11 tur, quia vivere illi naturae legibus non licebat. vini,
olei et tritici penuriam per aerarii sui damn*a* emendo
et gratis populo dando sedavit.

9 Adversa eius temporibus haec provenerunt: fames,
de qua diximus, circi ruina, terrae motus, quo Rhodio-
rum et Asiae oppida conciderunt, quae omnia miri-
fice instauravit, et Romae incendium, quod trecentas
2 quadraginta insulas vel domos absumpsit. et Narbo-

---

4 supplicius P^1 subl- R, P *corr.* calęte P 6 Antiatum *Pet. per errorem* 7 pęcunia P 11/12 manere $P^1\Sigma$ 13 g*a-uius P (r *eras.*) 15 ciuitatius P^1 cui*tatius P *corr.* 17/18 Cornelium Repentinum et Furium Victorinum *Borghesi (cf. PIR I p. 462 nr. 1168)* 18 uicturinū P^a uictor- P^b famosa percussus P^1 famosa uoce perc. P *corr.* famose perc. Σ fama superfusus *Petsch.* fama aspersus (*cf. T 8, 2* aspersus .. loco) *seu* fama perstrictus *(cf. MA 15, 5; AS 20, 2) Ho.* 21 parracida P^1 23 damno PR damna A 26 *c. 8, 11* 29 absumsit P^a, *corr.* P^b

nensis civitas et Antioc⟨*h*⟩ense oppidum et Cartha-
ginense forum arsit. fuit et inundatio Tiberis, ap- 3
paruit et stella crinita, natus est et biceps puer, et uno
partu mulieris quinque pueri editi sunt. visus est in 4
Arabia[m] iubatus anguis maior solitis, qui se a cauda
medium comedit. lues etiam in Arabia fuit. hordeum
in Moesia in culminibus arborum natum est. quattuor 5
praeterea leones mansueti sponte se capiendos in
Arabia praebuerunt.

Pharasmanes rex ad eum Romam venit plusque illi 6
quam Hadriano detulit. Pacorum regem La*z*[i]is dedit.
Parthorum reg*em* ab Armeniorum expugnatione solis
litteris reppulit. Abgarum regem ex orientis partibus
sola auctoritate deduxit. causas regales terminavit. 7
sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Traia-
nus ceperat, pernegavit. R⟨*ho*⟩*e*met[h]alcen in regnum 8
Bosforanum audito inter ipsum et *E*u*p*atorem nego*t*io
remisit. Olbiopolitis contra Tauroscythas in Pontum 9
auxilia misit et Tauroscythas usque ad dandos Olbio-
politis obsides vicit. tantum sane auctoritatis apud 10
exteras gentes nemo habuit, cum semper amaverit
pacem, eo usque ut Scipionis sententiam frequentarit,
qua ille dicebat malle se unum civem servare quam
mille hostes occidere.

Mensem Septembrem atque Octobrem Antoninum at- 10
que Faustinum appellandos decrevit senatus, sed id
Antoninus respuit. nuptias filiae suae Faustinae, cum 2
Marco Antonino eam coniungeret, usque ad donativum
militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum post 3
quaesturam consulem fecit. cum Apollonium, quem 4
e Calchide acciverat, ad Tiberianam domum, in qua
habitabat, vocasset, ut ei Marcum Antoninum trade-

1/2 carthaginiense P *corr.* 7 Quattuo[r] P 8 mansueti *del. Da.* 10 Pharesmanes P[a] Σ Pharas- P[b] 11 ladiis P Lazis *Cas. (Jord.)* 12 reges P -em Σ 15 repenti P 16 Rimethalcen P (*cf. PIR III p. 132 nr. 53:* Rhoemetalces) 17 curatorem P Eupatorem *Cary; cf. PIR II p. 42 nr. 87* negocio P 25 mensem P menses Σ

ret, atque ille dixisset 'non magister ad discipulum
debet venire, sed discipulus ad magistrum', risit eum
dicens: 'facilius fuit Apollonio a Calchide Romam ve-
nire quam a domo sua in palatium.' cuius avaritiam
5 etiam {in} mercedibus notavit. inter argumenta pieta-
tis eius et hoc habetur, quod, cum Marcus mortuum
educatorem suum fleret vocareturque ab aulicis mi-
nistris ab ostentatione pietatis, ipse dixerit: 'permittite',
inqui*t*, 'illi, ut homo sit. neque enim vel philosophia
6 vel imperium tollit affectus.' praefectos suos et locu-
7 pletavit et ornamentis consularibus donavit. si quos
repetundarum damnavit, eorum liberis bona paterna
restituit, ea tamen lege, ut illi provincialibus red-
8 derent, quod parentes acceperant. ad indulgentias pro-
9 nissimus fuit. edita munera, in quibus elephantos et
corocottas et tigrides et rhinocero[n]tes, crocodillos
etiam atque h*i*ppopo*ta*mos et omnia ex toto orbe ter-
rarum cum tigridibus exhibuit. centum etiam leones
una missione edidit.

11 Amicis suis in imperio suo non aliter usus est quam
privatus, quia et ipsi numquam de eo cum libertis per
fumum aliquid vendiderunt; si quidem libertis suis
2 severissime usus est. amavit histrionum artes. pi-
scando se et venando multum oblectavit et deambu-
latione cum amicis atque sermone. vindemias privati
3 modo cum amicis agebat. r⟨*h*⟩et[h]oribus et philosophis
per omnes provincias et honores et salaria detulit.
orationes plerique alienas esse dixerunt, quae sub eius
nomine feruntur; Marius Maximus eius proprias fuisse
4 dicit. convivia cum amicis et privata communicavit

---

3 calchida P 5 mercedib; P in mercedibus Σ mercedis *Momms.* 7 U[et]çar&urq; P (et *superscr. a. m.*) et uetaretur Σ 9 inquid P 11 ormentis P[a], *corr.* P[b] 14 acciperant P[1] 16 cocrodillos P[a], *corr.* P[b] 17 hyppopatomos P 18 cum tigridibus *post* leones *(v. 18) transposuit Pet., sed cf. MA 17, 7* cunctis gaudentibus *? He.* 25 priuati P[1] priuatI P *corr.* 28 esse *om. Pet. per errorem*

et publica nec ullum sacrificium per vicarium fecit, 5
nisi cum aeger fuit. cum sibi et filiis honores peteret, 6
omnia quasi privatus fecit. frequentavit et ipse ami- 7
corum suorum convivia. inter alia etiam hoc civili- 8
tatis eius praecipuum argumentum est, quod, cum do-
mum ⟨*H*⟩omulli visens miransque columnas porphy-
reticas requisisset, unde eas haberet, atque ⟨*H*⟩omullus
ei dixisset: 'cum in domum alienam veneris, et mutus
et surdus esto', patienter tulit. cuius ⟨*H*⟩omulli[i]
multa ioca semper patienter accepit.

Multa de iure sanxit ususque est iuris peritis Vindio 12
Vero, Salvio Valente, Volusio M⟨*a*⟩eciano, Ulpio Mar-
cello et Diaboleno. seditiones ubicumque factas non 2
crudelitate sed modestia et gravitate compressit. intra 3
urbes sepeliri mortuos vetuit. sumptum muneribus
gladiatoriis instituit. vehicularium cursum summa dili-
gentia sublevavit. omnium, qua*e* gessit, et in senatu
et per ⟨*e*⟩dicta rationem reddidit.

Perit anno septuagensimo, sed quasi adulescens desi- 4
deratus est. mors autem eius talis fuisse narratur:
cum Alpinum caseum in cena edisset avidius, nocte
reiectavit atque alia die f[r]ebre commotus est. tertia 5
die, cum se gravari videret, Marco Antonino rem publi-
cam et filiam praesentibus praefectis commendavit
Fortunamque auream, quae in cubiculo principum poni
solebat, transferri ad eum iussit, sign*u*⟨*m*⟩ tum tri- 6
buno aequanimitatis dedit atque ita conversus quasi
dormiret, spiritum reddidit apu*d* Lorium. alienatus in 7
febri nihil aliud quam de re p. et de his regibus,

---

2 paterent P^a peteret P^b 4 In alia P^a In^{i}alia P^b 6 omulli P homulli *exc. Paris. Seduli Scotti,* Σ 12 Saluio Valente] *cf. PIR III p. 170 nr. 116* 13 diaboleno PΣ lauoleno *Jord.; cf. PIR II p. 428 sq. nr. 40* 17 quam P^1 18 per dicta P^1 perdicta (*i. e.* per edicta) P *corr.* 19 septuage*simo P (n *eras.*) *fuit annus vitae septuagesimus quintus* 19/20 desiratus P^a, *corr.* P^b 21 cęna P 22 frebre P^1 f*ebre P *corr.* 26 signatum PR signum tum *Petsch. (Pet.) cf. MA 7, 3* 28 apuniorium P^1

8 quibus irascebatur, loquutus est. privatum patrimo-
nium filiae reliquit. testamento autem omnes suos
legatis idoneis prosecutus est.
13 Fuit statura elevata decorus. sed cum esset longus
et senex incurvareturque, tilia[ti]ciis tabulis in pec-
2 tore positis fasciabatur, ut rectus incederet. senex
etiam, antequam salutatores venirent, panem siccum
comedit ad sustentandas vires. fuit voce rauca et so-
nora cum iocunditate.
3 A senatu divus est appellatus cunctis certatim adni-
tentibus, cum omnes eius pietatem, clementiam, in-
genium, sanctimoniam laudarent. decreti etiam sunt
omnes honores, qui optimis principibus ante delati
4 sunt. meruit et flaminem et circenses et templum et
sodales Antoninianos solusque omnium prope princi-
pum prorsus ⟨*sine*⟩ civili sanguine et hostili, quan-
tum ad se ipsum pertinet, vixit et qui rite comparetur
Numae, cuius felicitatem pietatemque et securitatem
cerimoniasque semper obtinuit.

---

4 docorus P^a, *corr.* P^b 5 tiliaticiis P ciliaticis Σ 12 de-cr&·i P 16 prorsus ciuili P prorsus a ciuili R prorsus sine ciuili *edd.* prorsus ciuili sine *He.* 19 VITA ANTONINI PII EXPLICIT P

VITA
MARCI ANTONINI PHILOSOPHI
IULI CAPITOLINI

Marco Antonino, in omni vita philosophanti viro et 1
qui sanctitate vitae omnibus principibus antecellit,
pater Annius Verus, qui in praetura decessit, avus 2
Annius Verus, iterum consul et praefectus urbi, adsci-
tus in patricios a principibus [a] Vespasiano et Tito
censoribus, patruus Annius Libo consul, amita Galeria 3
Faustina Augusta, mater Domitia Calvilla, Cal*v*isii
Tulli bis consulis filia, proavus paternus Annius Verus 4
praetorius ex [s]Uccubitano municipio ex ⟨*H*⟩*i*spania
factus senator, proavus maternus Catilius Severus bis
consul et praefectus urbi, avia pater⟨*na*⟩ Rupilia Fau-
stina, Rupili Boni consularis filia, fuere.
Natus est Marcus Romae VI. kl. Maias in monte 5
Caelio in hortis avo suo iterum et Augure consulibus. *a.p.Chr. n. 121*
cuius familia in originem recurrens a Numa probatur 6
sanguinem trahere, ut Marius Maximus docet; item
a rege Sallentino Malemnio, Dasummi filio, qui Lo-
pias condidit. educatus est in eo loco, in quo natus 7

INCIPIT MARCI ANTONINI PHILOSOPHI EIUSDEM IULI CAPITOLINI P 4 uita sua Σ, P *corr.* 5 sanctite P^a, *corr.* P^b 6 uerus fuit Σ, P *corr.* 7 iterum consul] *potius* ter; *cf. PIR I p. 70 nr. 535* urbi P^1 urbis R, P *corr.* 8 a principibus *del. Salm. (Pet.)* a *ante* Vespasiano *om.* Σ 10 domitia caluilla P *(verum nomen est* Domitia Lucilla; *cf. PIR II p. 27 nr. 158)* calbisii P 12 succubitano P Uccubitano *Kubitschek* y spania P 14 abia P^a, *corr.* P^b pater P^1 patris Σ paterna P *corr.* 20 sallentino P Solentino *Eutrop. VIII 9,1* 20/21 Lupias *vulgo*

est, et in domo avi sui V*e*ri iuxta aedes Laterani.
8 habuit et sororem natu minorem Anniam Cornificiam,
9 uxorem Anniam Faustinam, consobrinam suam. Marcus Antoninus principio a⟨*e*⟩vi sui nomen habuit Ca-
10 tilii[s] Severi, materni proavi. post excessum vero
patris ab Hadriano Annius Verissimus vocatus est, post
virilem autem togam Annius Verus. patre mortuo ab
avo paterno adoptatus et educatus est.
2 Fuit a prima infantia gravis. at ubi egressus est
annos, qui nutricum foventur auxilio, magnis prae-
2 ceptoribus traditus ad philosophiae scita pervenit. usus
est magistris ad prima elementa Euforione litteratore
et Gemino comoedo, musico Androne eodemque geometra. quibus omnibus ut disciplinarum auctoribus
3 plurimum detulit. usus praeterea grammaticis Graeco
Alexandro Coti*aens*i[s], Latinis Trosio Apro et Po-
4 l⟨*i*⟩on*e* et Eutychio Proculo Siccensi. oratoribus usus
est Graec*i*⟨*s*⟩ Ani*ni*o Macro, Caninio Celere et Herode
5 Atti[o]co, Latino Frontone Cornelio. sed multum ex
his Frontoni detulit, cui et statuam in senatu petit.
Proculum vero usque ad proconsulatum provexit
6 [h]on*e*ribus in se receptis. philosophi⟨*a*⟩e operam
vehementer dedit et quidem adhuc puer. nam duodecimum annum ingressus habitum philosophi sumpsit et deinceps tolerantiam, cum studeret in pallio et
humi cubaret, vix autem matre agente instrato pelli-
7 bus lectulo accubaret. usus est etiam Commodo magistro, cuius ei adfinitas fuerat destinata, usus est et
3 Apollonio Chalcedonio stoico philosopho. tantum
autem studium in eo philosophiae fuit, ut adscitus iam

---

1 uiri P^1 4 aui sui *del. ut ex v. 1 sumptum Momms.* aeui sui *Salm. (edd.)* 4/5 catillis P^1 -llii* P *corr.* 7 M̄ *ante* annius *add. a. m. in* P 16 cotidianis PΣ Cotiaensi *Uhl., edd.* 16/17 polono P polione ACh pollione R; *cf. PIR III p. 60 nr. 416 et Schwendemann, p. 8, adn. 4* 18 graeco P animo P^1 19 attio · colatino P 22 honoribus PΣ oneribus *edd.* opę-ram P 27 Commodi *Obr. (Pet.); sed cf. c. 4, 5*

{in} imperatoriam tamen ad domum Apollonii discendi
caus⟨*a*⟩ veniret. audivit et Sextum Ch⟨*a*⟩eronensem 2
Plutarchi nepotem, Iunium Rusticum, Claudium Maxi-
mum et Cinnam Catulum stoicos, peripat[heth]eticae 3
vero studios*u*s audivit Claudium Severum, ⟨*s*⟩et prae-
cipue Iunium Rusticum, quem et reveritus est et secta-
tus, qui domi militiaeque pollebat, stoicae disciplinae
peritissimum; cum quo omnia communicavit publica 4
privataque consilia, cui etiam ante praefectos praetorio
semper osculum dedit, quem et consulem iterum de- *a. p. Chr. n. 162*
signavit, cui post obitum a senatu statuas postulavit.
tantum autem honoris magistris suis detulit, ut ima- 5
gines eorum aureas in larario haberet ac sepulchra
eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. stu- 6
duit et iuri audiens Lucium Volusium M⟨*a*⟩ecianum.
tantumque operis et laboris studiis inpendit, ut corpus 7
adficeret, atque in hoc solo pueritia eius reprehendere-
tur. frequentavit et declamatorum scolas publicas ama- 8
vitque ⟨*ex*⟩ condiscipulis praecipuos senatorii ordinis
Seium Fuscianum et Aufidium Victorinum, ex eque-
stri B⟨*a*⟩ebium Longum et Cal[l]enum. in quos maxime 9
liberalis fuit, et ita quidem ut, quos non posset ob
qualitatem vitae rei p. praeponere, locupletatos teneret.

Educatus es[se]t in Hadriani gremio, qui illum, ut 4
supra diximus, Verissimum nominabat et qui ei hono-
rem e[t]qui publici sexenni detulit, octavo aetatis anno 2
in saliorum collegium rettulit. in saliatu omen accepit 3
imperii: coronas omnibus in pulvinar ex more iac⟨*i*⟩en-
tibus aliae aliis locis haeserunt, huius velut manu ca-
piti Martis aptata est. fuit in eo sacerdotio et praesul 4

---

1 in *om.* P[1], *non om.* Σ i *superscr.* P *corr.* *post* imperatoriā *in* P *a. m. add.* digtatē (*sed supplendum est* domum) 2 caus P[1] 4 per ipathe . theticę P[1] 5 studiosos P studiosus Σ st . 'osum *Pet.* ⟨s⟩et *He.* 9 praefectos (o *ex* u) P 17/18 reprę. ende-r&ur P 19 ex *om.* P[1] 24 ess& P[1] est* P *corr.* 25 *c. 1, 10* &qui P Σ equi *Salm., edd.* 26 publicis exenni[s] P (s *a. m.*) 28/29 iacentib; P[1]Σ 29 huius* P 30 ap*tata P

et vates et magister et multos inauguravit atque ex-
auguravit nemine praeeunte, quod ipse carmina cuncta
5 didicisset. virilem togam sumpsit quinto decimo aeta-
tis anno, statimque ei Lucii Ceionii Commodi filia de-
6 sponsata est ex Hadriani voluntate. nec multo post
praefectus feriarum Latinarum fuit. in quo honore
praeclarissime se pro ⟨*ma*⟩gistratibus agentem et in
7 conviviis Hadriani principis ostendit. post hoc patri-
monium paternum sorori totum concessit, cum eum
ad divisionem mater vocaret, responditque avi bonis
se esse contentum, addens, ut et mater, si vellet, in
sororem suum patrimonium conferret, ne inferior esset
8 soror marito. fuit autem vitae indulgentia, ut cogere-
tur nonnumquam vel in venationes pergere vel in thea-
9 trum descendere vel spectaculis interesse. operam
praeterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit.
amavit pugilatum ⟨*et*⟩ luctamina et cursum et aucu-
10 patus et pila lusit adprime et venatus est. sed ab
omnibus his intentioni⟨*bu*⟩s studium eum philosophiae
abduxit seriumque et gravem reddidit, non tamen pror-
sus abolita in eo comitate, quam praecipue suis, mox
amicis atque etiam minus notis exhibebat, cum frugi
esset sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine
tristitia gravis.

5 His ita se habentibus cum post obitum Lucii Caesa-
ris Hadrianus successorem imperii quaereret, nec ido-
neus, utpote decem et octo annos agens, Marcus
habe⟨*re*⟩tur, amitae Marci virum Antoninum Pium Ha-
drianus ea lege in adoptationem legit, ut sibi Mar-
cum Pius adoptaret, ita tamen ut et Marcus sibi Lu-
2 cium Commodum adoptaret. sane ea die, qua adop-

---

4 statimq; P 7 magistratibus] gistratibus P^1 13 indulgentia] *fort.* indiligentia, *ut coni. quidam in marg. cod. Ricc.* 17 pugilatum P^1 pugilātum P *corr.* pugillantum Σ pugilatuum *Momms.* pugilatum ⟨et⟩ *He.* 19 intentionis PΣ 26 lu*cii P 28 hab&ur P 29 legit PΣ elegit *Pet.* 30/31 *L. Ceionius Commodus non a Marco, sed ab Antonino Pio una cum Marco*

tatus est, Verus in somnis se umeros eburneos ha-
bere vidit sciscitatusque, an apti essent oneri ferundo,
solito repperit fortiores. ubi autem comperit se ab 3
Hadriano adoptatum, magis est deterritus quam laeta-
tus iussusque in Hadriani privatam domum migrare
invitus de maternis hortis recessit. cumque ab eo 4
domestici quaererent, cur tristis in adoptionem regiam
transiret, disputavit, quae mala in se contineret im-
perium. tunc primum pro Annio Aurelius coepit vo- 5
cari, quod in Aureliam, hoc est Antonini, adoptionis
iure transisset. octavo decimo ergo aetatis anno adop- 6
tatus in secundo consulatu Antonini, iam patris sui,
Hadriano ferente gratia aetatis facta quaestor est de- *a. p. Chr. n. 139*
signatus. adoptatus in aulicam domum omnibus pa- 7
rentibus suis tantam reverentiam, quantam privatus
exhibuit. eratque ⟨*h*⟩aut secus rei suae quam in pri- 8
vata domo parcus ac diligens, pro instituto patris vo-
lens agere, dicere, cogitare.

Hadriano ⟨*apud*⟩ Baias absumpto cum Pius ad ad- 6
vehendas eius reliquias esset profectus, relictus Ro-
mae avo iusta implevit et gladiatorium quasi priva-
tus quaestor edidit munus. post excessum Hadriani 2
statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est
et eum dissolutis sponsalibus, quae cum Lucii Ceio-
nii Commodi ..... desponderi voluerat impari ad-
huc aetate, habita deliberatione velle se dixit. his ita 3 *coss. a. p. Chr. n. 140*
gestis adhuc quaestorem et consulem secum Pius Mar-
cum designavit et Caesaris appellatione donavit et se-

---

est adoptatus; cf. eundem errorem Ael. 5, 12 1 Verus] *i. e. Marcus; cf. de hoc Marci somnio Cass. Dion. LXXI 36, 1* umer*os P *(ex umemos ut videtur)* ęburneos P 11/12 *adoptatus est Marcus anno p. Chr. n. 138, non 139* 16 aut P[1] aud P *corr.* 19 baias P (*cf. c. 8, 9* romam remansit) Baiis *edd.* ⟨apud⟩ Baias *He.* 24 & eum P utrum *Saekel* 25 *lacunam statuit Cas.; ad supplendum ansas dant et AP 4, 5 et V 2, 3* 26 a&ati P aetate *Salm. (Jord.); cf. V 2, 3* impar ... aetate *de Vero* dixit] *scil. Marcus Faustinam, Pii filiam, in matrimonium ducturus; de re cf. Schwendemann p. 119* 28 sq. seuerum P

v*i*rum turmis equitum Romanorum iam consulem de-
signatum creavit et edenti cum collegis ludos sevira-
les adsedit et in Tiberianam domum transgredi iussit
et aulico fastigio renite⟨*n*⟩*t*em ornavit et in collegia
4 sacerdotum iubente senatu recepit. secundum etiam
a. p. Chr. n. 145 consulem designavit, cum ipse quartum pariter inierit.
5 per eadem tempora, cum tantis honoribus occuparetur
et cum formandus ad regendum statum rei publicae
patris actibus interesset, studia cupidissime frequen-
6 tavit. post haec Faustinam duxit uxorem et suscepta
filia tribunicia potestate donatus est atque imperio
extra urbem proconsulari addito iure quintae relationis.
7 tantumque apud Pium valuit, ⟨*ut*⟩ numquam quem-
8 quam sine eo facile promoverit. erat autem in summis
obsequiis patris Marcus, quamvis non deessent, qui ali-
9 qua adversum eum insusurrarent, et prae ceteris Va-
lerius Homullus, qui, cum Lucillam matrem Marci in
virdiario venerantem simulacrum Apollinis vidisset, in-
susurravit: 'illa nunc rogat, ut diem tuum claudas,
et filius imperet.' quod omnino apud Pium nihil va-
10 luit: tanta erat Marci probitas et tanta in imperatorio
participatu[m] modestia.

7 Existimationis autem tantam curam habuit, ut et pro-
curatores suos puer semper moneret, ne quid arrogan-
tius facerent, et hereditatis delatas reddens proximis
2 aliquando respuerit. denique per viginti et tres annos
in domo patris ita versatus, ut eius cotidie amor cre-
sceret, nec praeter duas noctes per tot annos ab eo
3 mansit diversis vicibus. ob hoc Antoninus Pius, cum
sibi adesse finem vitae videret, vocatis amicis et prae-
fectis ut successorem eum imperii omnibus commen-
davit atque firmavit statimque signo aequanimitatis
tribuno dato Fortunam auream, quae in cubiculo so-

---

3 tiberinam P^a 4 reniterē P^1 renitētē P *corr.* 13 ut *om.* P^1 22 participatum P principatu *edd. per errorem ex* B
25 hereditates *edd.; sed cf. Neue-Wagener* I^3 *p. 388*
26 respuit P^a, *corr.* P^b 28 du$\overset{a}{\text{o}}$s P

lebat esse, ad Marci cubiculum transire iussit. bono- 4
rum maternorum partem Mummio Quadrato, sororis
filio, quia illa iam mortua erat, tradidit. post exces- 5
sum divi Pii a senatu coactus reg*i*men publicum ca-
pere fratrem sibi participem in imperio designavit,
quem Lucium Aurelium Verum Commodum appella-
vit Caesaremque atque Augustum dixit. atque ex eo 6
pariter coeperunt rem publicam regere. tuncque pri-
mum Romanum imperium duos Augustos habere coe-
pit, ... lictum cum alio participasset. Antonin*i* mox
ips*e* nomen recepit. et quasi pater Lucii Commodi 7
esset, et Verum eum appellavit addito Antoni⟨*ni*⟩ no-
mine filiamque suam Lucillam fratri despondit. ob 8
hanc coniunctionem pueros et puellas novorum nomi-
num frumentariae perceptioni adscribi praeceperunt
actis igitur, quae agenda fuerant in senatu, pariter 9
castra praetoria petiverunt et vicena milia nummum
singulis ob participatum imperium militibus promise-
runt et ceteris pro rata. Hadriani autem sepulcro cor- 10
pus patris intulerunt magnifico exequiarum officio.
mox iustitio secuto publi*ci* quoque funeris expeditus
est ordo. et laudavere uterque pro rostris patrem fla- 11
minemque ei ex adfinibus et sodales ex amicissimis
Aurelianos creavere.

Adepti imperium ita civiliter se ambo egerunt, *u*t 8
lenitatem Pii nemo desideraret, cum eos Marullus, sui
temporis mimografus, cavillando inpune perstringeret.
funebr*e* munus patri dederunt. dabat se Marcus totum 2.3
et philosophiae, amorem civium adfectans. sed inter- 4
pellavit istam felicitatem securitatemque imperatoris

2 Mummio] *rectum nomen est* Ummidius *(PIR III p. 470 nr. 604)* 4 regumen P^1 *t.* B 7 aut augustum P^a atq; augustum P^b 10 ⟨cum imperium sibi re-⟩ *suppl. Momms.* ⟨cum antea nemo imperium de⟩latum *He.* antonino P 11 ipso P 14/15 nouorum nominum] *cf. c. 26, 6* 21 publico P 25 & P (ut *superscr. a. m.*) 27 inpune P^1 impune P *corr.* 28 funebri P funebre — dederunt *del. Pet.*, *cui contradicit Schwendemann p. 134 sq.*

prima Tiberis inundatio, quae sub illis gravissima fuit.
quae res et multa urbis aedificia vexavit et plurimum
animalium interemit et famem gravissimam peperit.
5 quae omnia mala Marcus et Verus sua cura et prae-
6 sentia temperarunt. fuit eo tempore etiam Parthicum
bellum, quod Vologessus paratum sub Pio Marci et
Veri tempore indixit fugato Atidio Corneliano, qui Sy-
7 riam tunc administrabat. imminebat etiam Brittanicum
bellum, et Catthi in Germaniam ac R⟨*a*⟩etiam inrupe-
8 rant. et adversus Brittannos quidem Calpurnius Agri-
9 cola missus est, contra Catthos Aufidius Victorinus. ad
Parthicum vero bellum senatu consentiente Verus frater
est missus; ipse ⟨*apud*⟩ Romam remansit, quod res
10 urbanae imperatoris praesentiam postularent. et Ve-
rum quidem Marcus Capuam usque prosecutus amicis
comitantibus a senatu ornavit additis officiorum om-
11 nium principi⟨*bus*⟩. sed cum Romam redisset Marcus
cognovissetque Verum apud Canusium aegrotare, ad
eum videndum contendit susceptis in senatu votis;
quae, posteaquam Romam redit audita Veri transmis-
12 sione, statim red⟨*d*⟩idit. et Verus quidem, posteaquam
in Syriam venit, in deliciis apud Antiochiam et Daph-
nen vixit armisque se gladiatoriis et venatibus exer-
cuit, cum per legatos bellum Parthicum gerens im-
13 perator appellatus esset, cum Marcus horis om⟨*n*⟩ibus
rei publicae actibus incubaret pa*t*ienterque delicias fra-
14 tris et prope ⟨*non*⟩ invitus ac volens ferret. denique
omnia, quae ad bellum erant necessaria, Romae po-
situs et disposuit Marcus et ordinavit.

9 Gestae sunt res in Armenia prospere per Statium
Priscum Artaxatis captis, delatumque Armeniacum no-

7/8 syriam *corr. e* siriam P 13 romam P Romae *Pet.* ⟨apud⟩ Romam *He.* 16 a senatu] assectatu *Momms.* 17 principi P uenisset P^{a} redisset P^{b} 25 oribus P^{1} omībus P *corr.* 26 pacienterq; P 27 & prope inuitus ac uolens (nolens P *corr.*) P et prope ⟨non⟩ inuitus ac uolens *Cas.* et prope inultans ac uolens *Da.* sed perinuitus ac nolens *Pet. in app.* 29 deposuit P^{a} disp- P^{b}

men utr*i*[m]que principum. quod Marcus per verecun-
diam primo recusavit, postea tamen recepit. profli*g*ato 2
autem bello uterque Parthicus appellatus est. sed
⟨*id*⟩ quoque Marcus delatum nomen repudiavit, quod
postea recepit. patris patriae autem nomen delatum 3
[a] fratre absente in eiusdem praesentiam distulit. me- 4
dio belli tempore et Civicam, patruum Veri, et filiam
suam nupturam commissam sorori suae eandemque
locupletatam Brundisium usque deduxit, ad eum misit
Romamque statim rediit, revocatus eorum sermonibus, 5
qui dicebant Marcum velle finiti belli gloriam sibimet
vindicare atque idcirco in Syriam proficisci. ad pro- 6
consule⟨*s*⟩ scrib⟨*s*⟩it, ne quis filiae suae iter facienti
occurreret.

Inter haec liberales causas ita mu*n*ivit, ut primus 7
iuberet apud praefectos aerarii Saturni unumquemque
civium natos liberos profiteri intra tricensimum diem
nomine inposito. per provincias tabulariorum publico- 8
rum usum instituit, apud quos idem de originibus fie-
ret, quod Romae apud praefectos aerarii, ut, si forte
aliquis in provincia natus causam liberalem diceret,
testationes inde ferret. atque hanc totam legem de 9
adsertionibus firmavit aliasque de mensariis et au⟨*c*⟩-
tionibus tulit.

Senatum multis cognitionibus et maxime ad se perti- 10
nentibus iudicem dedit. de statu etiam defunctorum
intra quinquennium quaeri iussit. neque qui⟨*s*⟩quam 2
principum amplius senatui detulit. in senatus autem
honorificentiam multis praetoriis et consularibus pri-
vatis decidenda negotia delegavit, quo magis eorum

---

1 utrumq; P[1] *t.* B utri**q; P *corr.* 2 proflicato P[1] 4 *ante* quoque *add.* hoc P *corr., edd.* id *add. He.* 6 a fratre P[1] *t.* B * fratre P *corr.* 7 Ciuicam] *cf. PIR I p. 325 nr. 500* patruum *om.* P[a] 8 e[n]ademq; P 9 locupletat[a]um P 12/13 proconsule P[1]Σ 13 scribit P scripsit Σ scribsit *Momms.* 15 mumiuit P[1] *ut videtur* muni*uit P *corr.* 23/24 autionib; P 27 queri *om.* P[a] quiquam P[1]

3 cum exercitio iuris auctoritas cresceret. multos ex ami-
cis in senatum adlegit cum aediliciis aut praetoriis
4 dignitatibus. multis [senatibus vel] pauperibus sine
cr*i*mine senatoribus dignitates tribunicias aediliciasque
5 concessit. nec quemquam in ordinem legit, nisi quem
6 ipse bene scisset. hoc quoque senatoribus detulit, ut,
quotiens de quorum capite esset iudicandum, secreto
pertractaret atque ita in publicum proderet nec patere-
7 tur [a]equites Romanos talibus interesse causis. sem-
per autem, cum potuit, interfuit senatui, etiamsi nihil
esset referendum, si Romae fuit; si vero aliquid re-
8 ferre voluit, etiam de Campania ipse venit. comitiis
praeterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit
neque umquam recessit de curia, nisi consul dixisset:
9 'nihil vos moramur, p. c.' sena[u]t*u*m appellationibus
a consule factis iudicem dedit.

10 Iudiciari⟨*a*⟩e rei singularem diligentiam adhibuit. fa-
stis dies iudic⟨*i*⟩arios addidit, ita ut ducentos triginta
dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis con-
11 stitueret. praetorem tutelarem primus fecit, cum ante
tutores a consulibus poscerentur, ut diligentius de tu-
12 toribus tractaretur. de curatoribus vero, cum ante non
nisi ex lege Laetoria vel propter lasciviam vel propter
dementiam darentur, ita statuit, ut omnes adulti cu-
ratores acciperent non redditis causis.

11 Cavit et sumptibus publicis et calumniis quadru[m]-
platorum intercessit adposita falsis delatoribus nota.
2 delationes, quibus fiscus augeretur, contempsit. de ali-

---

3 senatibus (ł senatorib' *superscr. a. m.*) uel P, *om.* Σ, *del. Jord.; cum per dittographiam ex* senatoribus *ortum esse videatur, cave emendes:* senioribus uel *(Klein)* egentibus uel *(Momms.)* equitibus uel *(Pet.)* senatoribus pauperibus sine crimine *ord. mut.* Σ cremine P[1] *t.* B crim- P *corr. per ras.* 7 quoties *Pet. per errorem* 8 prodir& PΣ proderet *edd.* 15 sin autem P sine autem Σ senatum *Cas. e libro Puteani* 23 lętoria P lectoria Σ Plaetoria *Jord.* 24 adulti] *scil.* minores XXV annis *cf. Dig. 26, 5, 13, 2* 26/27 quadrumplatorum P[1] *t.* B quadrum- P *corr.* (m *exp.*)

mentis publicis multa prudenter invenit. curatores mul-
tis civitatibus, quo latius senatorias tenderet digni-
tates, a senatu dedit. Italicis civitatibus famis tem- 3
pore frumentum ex urbe donavit omnique frumenta-
riae rei consuluit. gladiatoria spectacula omnifariam 4
temperavit. temperavit etiam scaenicas donationes iu-
bens, ut quinos aureos scaenici acciperent, ita tamen
ut nullus editor decem aureos egrederetur. vi[ne]as 5
etiam urbis atque itinerum diligentissime curavit. rei
frumentariae graviter providit.

Datis iuridicis Italiae consuluit ad id exemplum, quo 6
Hadrianus consulares viros reddere iura praeceperat
Hispanis exhaus*ti*⟨*s*⟩ Italica allectione contra 7
Tra⟨*ia*⟩nique praecepta verecunde consuluit. leges 8
etiam addidit de vicensima hereditatum, de tutelis li-
bertorum, de bonis maternis et item de filiorum succes-
sionibus pro parte materna, utqu[a]e senatores pere-
grini quartam partem in Italia possiderent. dedit prae- 9
terea curatoribus regionum ac viarum potestatem, ut
vel punirent vel ad praefectum urbi puniendos remitte-
rent eos, qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo ex-
egissent. ius autem magis vetus restituit quam no- 10
vum fecit. habuit secum praefectos, quorum et aucto-
ritate et periculo semper iura dictavit. usus autem est
Scaevola praecipue iuris perito.

Cum populo autem non aliter egit, quam est actum 12
sub civitate libera. fuitque per omnia moderantissimus 2
in hominibus deterrendis a malo, invitandis ad bona,
remunerandis copia, indulgentia liberandis fecitque ex

---

4 Omni*q; P (a *eras.*) 8 Uineas P at ulas *superscr. a. m. ex* Σ 9 itinera *Jord.; sed cfrt. He. Apul. met. V 20 (118,10 H.):* uiam quae sola deducit iter etc. 11 Ital^i^ae P 12/14 prę-ceperat — traniq; *om.* P^a^, *add.* P^b^ *in marg. sup.* 13 exhau-sit P 14 traniq; P¹ traianiq; P *corr.*, Ch ⟨Neruae⟩ Traiani-que *Unger* Tra⟨iani Hadria⟩nique *Bae. (cf. H 12.4)* 15 ui-censima P¹ *t.* B uice*s- P *corr.* 27 moderantissimus P¹ *t.* B, *edd. (sed cf. p.58,15)* modera*t- P *corr.* moderat- Σ

malis bonos, ex bonis optimos, moderate etiam cavil-
3 lationes nonnullorum ferens. nam cum quendam Vetrasinum famae detestand⟨*a*⟩e honorem petentem moneret, ut se ab opinio⟨*ni*⟩bus populi vindicaret, et ille contra respondisset multos, qui secum in harena pu-
4 gnassent, se praetores videre, patienter tulit. ac ne in quenquam facile vindicaret, praetorem, qui quaedam pessime ⟨*e*⟩gerat, non abdicare se praetura iussit, sed
5 collegae *i*u[e]ris dictionem mandavit. fisco in causis
6 conpendii numquam iudicans favit. sane, quamvis esset constans, erat etiam verecundus.

7 Posteaquam autem e Syria victor rediit frater, patris patri⟨*a*⟩e nomen ambobus decretum est, cum se Marcus absente Vero erga omnes senatores atque homines
8 moderatissime gessisset. corona praeterea civica oblata est ambobus; petitque Lucius, ut secum Marcus triumpharet. petit praeterea Lucius, ut filii Marci Caesares
9 appellarentur. sed Marcus tanta fuit moderatione, ut, {cum} simul triumphasset, tamen post mortem Luci*i*[m] tantum Germanicum se vocaret, quod sibi bello pro-
10 p⟨*r*⟩io pepererat. in triumpho autem lib⟨*e*⟩ros Marci utriusque sexus secum vexerunt, ita tamen ut et puellas
11 virgines veherent. ludos etiam ob triumphum decretos
12 spectaverunt habitu triumphali. inter cetera pietatis eius haec quoque moderatio praedicanda est: funambulis post puerorum lapsum culcitas subici iussit. unde hodieque re[c]te praetenditur.

13 Dum Parthicum bellum geritur, natum est Marcomannicum, quod diu eorum, qui aderant, arte suspensum est, ut finito iam orientali bello Marcomannicum
14 agi posset. et cum famis tempore populo insinuasset

---

7 quenquam P quędam P[1] quędam (v superscr.) P *corr.* quedum Σ 8 gerat P egerat Σ 9 pueris dictionem P iurisdictionem Σ 12 e] a *Pet. per errorem* 19 cum *om.* P, *non om.* Σ lucium P lucii Σ 20/21 propio P[1] 21 libros P[1] 25/26 funambulis P[1] cuna*bulis P *corr.* (m *eras.*) 26 puerum P[a] puerum (ro superscr.) P[b]Σ culcitas P[1] culcitras P *corr. ex* Σ 27 recte P (at rete *superscr. a. m. ex* Σ)

de bello, fratre post quinquennium reverso in senatu
egit, ambos necessarios dicens bello Germanico im-
peratores. tantus autem timor belli Marcomannici 13
{fuit}, ut undique sacerdotes Antoninus acciverit, pere-
grinos ritus impleverit, Romam omni genere lustrave-
rit; retardatusque bellica profectione sic celebravit et 2
Romano ritu lectisternia per septem dies. tanta autem 3
pestilentia fuit, ut vehiculis cadavera sint exportata
serracisque. tunc autem Antonini leges sepeliendi se- 4
pulchrorumque asperrima⟨*s*⟩ sanxerunt, quando qui-
dem caverunt, ne quis ⟨*ut*⟩ velle⟨*t*⟩ [ab]f⟨*ab*⟩ricaretur
sepulchrum. quod hodieque servatur. et multa quidem 5
milia pestilentia consumpsit multosque ex proceribus,
quorum amplissimis Antoninus statuas conlocavit. tan- 6
taque clementia fuit, ut et sumptu publico vulgaria fu-
nera iuberet [et] e*c*ferri et vano cuidam, qui diripiendae
urbis occasionem cum quibusdam consciis requirens de
caprifici arbore in campo Martio contionabundus ignem
de caelo lapsurum finemque mundi affore diceret, s*i*
ipse lapsus ex arbore in ciconiam verteretur, cum sta-
tuto tempore decidisset atque ex sinu ciconiam emi-
⟨*si*⟩sset, perducto ad se atque confesso veniam daret.
profecti tamen sunt paludati ambo imperatores et 14
Victualis et Marcomannis cuncta turbantibus, aliis
etiam gentibus, quae pulsae a superioribus barbaris
fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus. nec 2
parum profuit ista profectio, cum Aquileiam usque ve-
nissent. nam plerique reges et cum populis suis se
retraxerunt et tumultus auctores interemerunt. Quadi 3
autem amiss⟨*o*⟩ rege suo non prius se confirmaturos

---

4 fuit Σ, *om.* P[1], *add.* P *corr.* 6 ⟨a⟩ bellica *Pet.* sic PΣ sit *edd.* (sic *def. He. coll. Kühner II, 1*[2] *p. 790*) 8 pęstilentia P 11 uelle abfricar&ur P uelle fabricaretur Σ uillae adfabricaretur *Ma., Petsch.* ut uellet fabricaretur *Jord.* 13 pęstilentia P 16 ^ferri & eo ferri P (*prius* ferri *superscr. a. m.*) ex eo fieri A Ch ecferri *Jord.* 19 se P (*i* si *superscr. a. m.*) 21/22 emisset P[1] emisisset P *corr.* 30 amici PΣ

eum, qui erat creatus, dicebant, quam id nostris pla-
4 cuisset imperatoribus. Lucius tamen invitus profectus
est, cum plerique ad legatos imperatorum mitterent
5 defectionis veniam postulantes. et Lucius quidem,
quod amissus esset praef. pr⟨*a*⟩etorio Furius Victo-
rinus, *a*tqu[a]e pars exercitus interisset, redeundum
esse[t] censebat; Marcus autem fingere barbaros aesti-
mans et fugam et cetera, quae securitatem bellicam
ostenderent, ob hoc ne tanti apparatus mole premeren-
6 tur, instandum esse ducebat. denique transcensis Al-
pibus longius processerunt composueruntque omnia,
quae ad munimen Italiae atque Illyrici pertinebant.
7 placuit autem urgente Lucio, ut pr⟨*a*⟩emissis ad sena-
8 tum litteris Lucius Romam rediret. bi*d*[q]uoque, post-
quam i[n]ter ingressi sunt, sedens cum fratre in ve-
hiculo Lucius apoplexi arreptus perit.

15 Fuit autem consuetudo Marco, ut in circensium spec-
taculo legeret audiretque ac suscriberet. ex quo qui-
2 dem saepe iocis popularibus dicitur lacessitus. mul-
tum sane potuerunt liberti sub Marco et Vero Gemin*us*
et Agaclytus.

3 Tantae autem sanctitatis fuit Marcus, ut Veri vitia
et celaverit et defenderit, cum ei vehementissime dis-
plicere⟨*n*⟩t, mortuumque eum divum appellaverit ami-
tasque eius et sorores honoribus et salariis decretis
sublevaverit atque provexerit sacrisque *e*um plurimis
4 honoraverit. flaminem et Antoninianos sodales et
omnes honores, qui divis habentur, eidem dedicavit.
5 nemo est principum, quem non gravis fama perstringat,
usque adeo ut etiam Marcus in sermonem venerit, quod

---

6 utquę P 7 eẽ& P^1 *t.* B eẽ* P *corr.* 9/10 prẹmerentur P 14 biaquoque P uia quoque Σ biduoque *Unger* Altinoque *Momms. (cf. V 9, 11)* breuique *Bra.* 14/15 postquam P posteaquam *Pet.* 15 inter P^1 *t.* B 20 geminas P Geminus *Momms.* 23/24 displicer& P^1 26 cum P (ł eum *superscr. a. m.*) 28 quidi$\overset{uis}{**}$ P

Verum vel veneno ita tulerit, ut parte cultri veneno lita
*v*ul*v*am inciderit venenatam partem fratri edendam
propinans et sibi innoxiam reservans, vel certe per 6
medicum Posidippum, qui ei sanguinem intempestive
dicitur emisisse. Cassius post mortem Veri a Marco
desc⟨*i*⟩vit. iam in suos tanta fuit benignitate Marcus, 16
ut cum in omnes propinquos cuncta honorum ornamenta
contulerit, tum in filium et Commodum quidem
— scelestum atque inpurum — cito nomen Caesaris
et mox sacerdotium statimque nomen imperatoris ac
triumphi participationem et consulatum. quo quidem 2 *a. p. Chr.*
tempore sine ... imperator filio ad triumphalem cur- *n. 177*
rum in circo pedes cucurrit.

Post Veri obitum Marcus Antoninus solus rem publi- 3
cam tenuit, multo melior et feracior ad virtutes, 4
quippe qui nullis Veri iam impediretur aut simulatis
callidae severitatis, qu[i]a ille ingenito vitio labora-
bat, erroribus aut his, qu*a*⟨*e*⟩ praecipue displicebant
Marco Antonino iam inde a primo aetatis suae tem-
pore, vel institutis mentis pravae vel moribus. erat 5
enim ipse tantae tranquillitatis, ut vultum numquam
mutaverit m⟨*a*⟩erore vel gaudio, philosophiae deditus
stoicae, quam et per optimos quo⟨*s*⟩que magistros
acceperat et undique ipse collegerat. nam et Hadrianus 6
hunc eundem successorem paraverat, nisi e*i* aetas pue-
rilis obstitisset. quod quidem apparet ex eo, quod ge- 7
nerum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum, dignum

---

2 bulbam P[1] *t.* B 6 deseuit P[1] desc̣uit P *corr.* 8 filium & commodum quidem P Commodum *del. edd.* filium Commodum et quidem Σ 9 scẹlestum P 12 sine imperator P sine imperatoris Σ senex imperator *Salm.* sine [imperator] *de Do.* sedente imperator *Klein* sine ⟨insignibus⟩ *vel* sine ⟨purpura⟩ imperator *He.* fili *?He.* 15 feratior P 17 quia P (i *in ras.*) 18 qui praecipue displicebant P quis praec. displicebat *Jord.* quae praec. displicebant *He.* 23 quoq; PΣ 25 & P ei *Cas. (Pẹt.)* 27 Pio] *potius* Lucio Ceionio Commodo

utpote virum, quandocumque Romanum perveniret
imperium.
17 Ergo provincias post h⟨*a*⟩ec ingenti moderatione ac
benignitate tractavit. contra Germanos res feliciter
2 gessit. speciale ipse bellum Marcomannicum, sed quan-
tu⟨*m*⟩ nulla umquam memoria fuit, cum virtute tum
etiam felicitate transegit, et eo quidem tempore, quo
pestilentia gravis multa milia et popularium et mili-
3 tum interemerat. Pannonias ergo Marcomannis, Sar-
matis, V[u]andalis, simul etiam Quadis extinctis ser-
vitio liberavit et Romae cum Commodo, quem iam
Caesarem fecerat, filio, ut diximus, suo, triumphavit.
4 cum autem ad hoc bellum omne aerarium exhausisset
suum neque in animum induceret, ut extra ordinem
provincialibus aliquid imperaret, in foro divi Traiani
auctionem orn*a*mentorum imperialium fecit vendidit-
que aurea pocula et cristallina et murrina, vasa etiam
regia et vestem uxoriam sericam et auratam, gemmas
quin etiam, quas multas in repostorio sanctiore Ha-
5 driani reppererat. et per duos quidem menses haec
venditio celebrata est, tantumque auri redactum, ut
reliquias belli Marcomannici ex sententia persecutus
postea dederit potestatem emptoribus, ut, si qui vellet
empta reddere[t] atque aurum recipere, sciret licere.
nec molestus ulli fuit qui vel non reddidit empta vel
6 reddidit. tunc viris clarioribus permisit, ut eodem

---

1 qu^{a}ndocūq; P 5sq. *cf. Eutrop. VIII 12,2* 5 spetiale P 5/6 quanto PR quanta ACh, *Jord.* quantum *Pet. coll. Eutrop. VIII 12,2* 10 uuandalis P 11 cum modo P^{a} cum commodo P^{b} 12 *c. 16, 2* 13sqq. *cf. Eutrop. VIII 13, 2 Epitom. de Caes. 16, 9sq.* exausiss& P^{a}, *corr.* P^{b} 16 ornomentorum P^{1} imperalium P^{a}, *corr.* P^{b} 21sqq. *cf. Eutrop. VIII 13, 2 Epitom. de Caes. 16, 9sq.* *post* celebrata est *in* P *in marg. manu saec. XIV add.* ne provĩcialib' ẽẽt molest' etiā preter uestes et uasa aurea adhuc et signa cū tabul magistrorū artificum uendidit. *haec verba ex c. 21, 9 parum diligenter deprompta hic inculcavit Σ familiae redactor; ex Σ mutuatus est codicis* P *glossator (cf. Klio XV p. 91 sq.)* 24 redder& P 26sqq. *cf. Eutrop. VIII 14, 1*

cultu quo et ipse vel ministris similibus convivia ex-
hiberent. in munere autem publico tam magnanimus 7
fuit, ut centum leones una[m] missione[m] simul ex-
hiberet [et] sagittis interfectos.
Cum igitur in amore omnium *im*perasset atque ab 18
aliis modo frater, modo pater, modo filius, ut cuius-
que aetas sinebat, et diceretur et amaretur, octavo
decimo anno imperii sui, sexagesimo et primo vitae,
diem ultimum clausit. tantusque illius amor ⟨*ad*⟩eo 2
die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum
censuerit, certis omnibus, quod ab diis commodatus
ad deos redisset. denique, priusquam funus condere- 3
tur, ut plerique dicunt, quod numquam antea factum
fuerat neque postea, senatus populusque non divisis
locis sed in una sede propitium deum dixit.
Hic sane vir tantus et talis ac diis vita[e] et morte 4
coniunctus filium Commodum dereliquit: qui si felix
fuisset, filium non reliquisset. et parum sane fuit, 5
quod illi honores divinos omnis aetas, omnis sexus,
omnis conditio ac dignitas dedit, nisi quod etiam sacri-
legus iudicatus est, qui eius imaginem in sua domo
non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel
debuit. denique hodieque in multis domibus Marci 6
Antonini statuae consistunt inter deos penates. nec 7
defuerunt homines qui somniis eum multa praedixisse
augurantes futura et vera concinuerunt. unde etiam 8
templum ei constitutum, dati sacerdotes Antoniniani
et sodales et flamines et omnia, quae de sacrat*i*⟨*s*⟩
decrevit antiquitas.
Aiunt quidam, quod et verisimile videtur, Commo- 19
dum Antoninum, successorem illius ac filium, non esse

---

1 ministris P ministeriis Σ 3 unam missionem P una in missione *Krauss (Pet.)* una missione *Jord. (cf. Pr. 19, 5)* 4 et *om.* Σ interfectos] interfecit eos *Momms. (Pet.)* interficiendos *Da.* 5 iperass& P^{a} inp- P^{b} 9 eo *del. Cas. (Jord.)* adeo *He.* 16 uitę P^{1} uita P *corr.* 28 desacrata P^{1} de sacratis P *corr. (vulgo)* aede sacrata *Ma. (Pet.)*

de eo natum sed de adulterio, ac talem fa*b*ellam vul-
2 gari sermone contexunt. Faustinam quondam, Pii fi-
liam, Marci uxorem, cum gladiatores transire vidisset,
unius ex his amore succensam, cum longa aegritudine
3 laboraret, viro de amore confessa⟨*m*⟩. quod cum ad
C⟨*h*⟩ald⟨*a*⟩eos Marcus ret⟨*t*⟩ulisset, illorum fuisse
consilium, ut occiso gladiatore sanguine illius sese
Faustina subl*a*varet atque ita cum viro concumberet.
4 quod cum esset factum, solutum quidem amorem, na-
tum vero Commodum gladiatorem esse, non princi-
5 pem, qui mille prope pugnas publice populo inspec-
tante gladiatorias imperator exhibuit, ut in vita eius
6 docebitur. quod quidem verisimile ex eo habetur, quod
tam sancti principis filius his moribus fuit, quibus
nullus lanista, nullus sc⟨*a*⟩enicus, nullus arenarius,
nullus postremo ex omnium ⟨*de*⟩decorum ac scelerum
7 *c*onluvione concretus. multi autem ferunt Commodum
omnino ex adultero natum, si quidem Faustinam satis
constet apud Caietam condiciones sibi et nauticas et
8 gladiatorias elegisse. de qua cum diceretur Antonino
Marco, ut eam repudiaret, si non occideret, dixisse
fertur: 'si uxorem dimittimus, reddamus et dotem.'
9 dos autem quid habebatur ⟨*nisi*⟩ imperium, quod ille
10 ab socero volente Hadriano adoptatus acceperat? tan-
tum sane valet boni principis vita, sanctitas, tran-
quillitas, pietas, ut eius famam nullius proximi de-
11 coloret invidia. denique Antonino, cum suos mores
semper teneret neque alicuius insusurratione mutare-
12 tur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis: deusque

---

1 favellã P^1 fabellã P *corr.* 5 confessa P^1 ad *om.* P^a, *add.* P^b 8 subleuar& P sublauaret AR 12/13 *C12* 16 decorum P 17 nonluuione P coll- Σ 18 adulterio Σ 22 si — dotem] *cf. quae Burrus Neroni Octaviam dimissuro dicit:* "οὐκοῦν καὶ τὴν προῖκα αὐτῇ" τοῦτ' ἔστι τὴν ἡγεμονίαν "ἀπόδος" *Cass. Dio LXII 13, 2*

23 nisi *om.* P^1 (n̄ *add.* P *corr.*) 29 gladiator filius] cōmodus *superscr. in* P *a. m.* uxor infamis] faustina *superscr. in* P *a. m.*

etiam nunc habetur, ut vobis ipsi⟨*s*⟩, sacratissime imperator Diocletiane, et semper visum est et videtur, qui *e*um inter numina vestra non ut ceteros sed specialiter veneramini ac saepe dicitis vos vita et clementia tales esse cupere, qualis fuit Marcus, etiamsi philosophia nec Plato esse possit, si rever⟨*t*⟩at*u*r i⟨*n*⟩ vita⟨*m*⟩. et quidem haec breviter et congeste.

Sed Marco Antonino haec sunt gesta post fratrem: 20
primum corpus eius Romam devectum est et inlatum
maiorum sepulchris. divini *ei* honores decreti. dein 2
cum gratias ageret senatu*i*, quod fratrem consecrasset,
oc⟨*c*⟩ulte ostendit omnia bellica consilia sua fuisse,
quibus superati sunt Parthi. addidit pr⟨*a*⟩eterea quae- 3
dam, quibus ostendit nunc demum se quasi a principio
acturum esse rem publicam amoto eo, qui remissior
videbatur. nec aliter senatus accepit, quam Marcus 4
dixerat, ut videretur gratias agere, quod Verus ex-
cessisset vita. omnibus deinde sororibus et adfinibus 5
et libertis *iu*ris et honoris et pecuniae plurimum de-
tulit. erat enim famae suae curiosissimus, requirens
ad verum, quid quisque de se diceret, emendans quae
bene reprehensa viderentur.

Proficiscens ad bellum Germanicum filiam suam non 6
decurs*o* luctus tempore grand⟨*a*⟩evo equitis Romani
filio Claudio Pompeiano dedit genere Antioc⟨*h*⟩ensi
nec satis nobili (quem postea bis consulem fecit), cum
filia eius Augusta esset et Augustae filia. sed has 7
nuptias et Faustina et ipsa, quae dabatur, invitae
habuerunt. cum Mauri Hispanias prope omnes vasta- 21
rent, res per legatos bene gestae sunt. et cum per 2
Aegyptum Bucolici[s] milites gravia multa fecissent,

---

1 ipsi P ipsis Σ 3 cum PΣ 6 si reueratori uita P, *om.* Σ 10 in honores P[1] *t.* B (in *exp.* P *corr.*) ei honores *Jord.* inde honores *Gru.* *(Pet.)* 11 senatus P 19 uiris P plurimũ *om.* P[a], *add.* P[b] 24 decursu P[1] *t.* B 25 antiocense P[a] *ut videtur* antiocensi P[b]

per Av⟨*i*⟩dium Cassium retunsi sunt, qui postea ty-
3 rannidem arripuit. sub ipsis profectionis diebus in
secessu Praenestino agens filium, nomine Verum Cae-
sarem, execto sub aure tubere[m] septennem amisit.
4 quem non plus quinque diebus luxit consolatusque
5 etiam medicos ⟨*se*⟩ actibus publicis reddidit. et quia
ludi Iovis Optimi Maximi erant, interpellari eos pu-
blico luctu noluit iussitque, ut statuae tantum modo
filio mortuo decernerentur, et imago aurea circensibus
per pompam ferenda, et ut sal⟨*i*⟩ari[i] carmini nomen
6 eius insereretur. instante sane adhuc pestilentia et deo-
rum cultum diligentissime restituit et servos, quem
ad modum bello Punico factum fuerat, ad militiam
paravit, quos voluntarios exemplo volonum appellavit.
7 armavit etiam gladiatores, quos obsequentes appellavit.
latrones etiam Dalmatiae atque Dardaniae milites fecit.
armavit et dio*g*mitas. emit et Germanorum auxilia
8 contra Germanos. omni pra⟨*a*⟩eterea diligentia paravit
legiones ad Germanicum et Marcomannicum bellum.
9 et, ne provincialibus esset molestus, auctione⟨*m*⟩ rerum
aulicarum, ut diximus, fecit in foro divi Traiani, in
qua praeter vestes et pocula et vasa aurea etiam signa
10 cum tabulis magnorum artificum vendidit. Marcoman-
nos in ipso transitu Danuvii delevit et praedam pro-
22 vincialibus reddidit. gentes omnes ab Illyrici limite
usque in Galliam conspiraverant, ut Marcomanni, Va-
ristae, Hermunduri et Quadi, Suevi, Sarmat⟨*a*⟩e, La-
cringes et Burei † hi aliique cum Victualis, Sosibes,

1 audium P[1] 4 tuberem P[1] *t.* B (m *exp.* P *corr.*) 5 consolatusq; &iam medicos PΣ consultusque etiam medies *Lipsius (Pet.)* 6 se *ante* reddidit *add. Jord.*, *ante* actibus *He. propter clausulam* reddidit P redit Σ 10 salarii P 17 diocmitas P *(cf. de Premerstein, Klio XIII, p. 84 sqq.)* 21 *c. 17, 4* 27 sueui P 28 hi aliique] Vandali *Momms. (cf. Eutrop. VIII 13, 1; desiderantur praeter Vandalos Langobardi Obiique; cf. Cass. Dion. LXXI 3, 1)* Hariique *Petsch.; vide Schwendemann p. 81 sqq.* 28 sq. Sosibes Sicobotes] Ossi, Bessi, Saboces *Müllenhoff* Ossi, Bessi, Cobotes *Jord.*

Sicobotes, Roxolani, Basternae, Halani, Peucini, Costo-
boci. inminebat et Parthicum bellum et Brittanicum.
magno igitur labore etiam suo gentes asperrimas vicit 2
militibus sese imitantibus, ducentibus etiam exercitum
legatis et praefectis praetorio, accepitque in deditio-
nem Marcomannos plurimis in Italiam traductis. sem- 3
per sane cum optimatibus non solum bellicas res sed
etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit. deni- 4
que sententia illius praecipua semper haec fuit:
'aequius est, ut ego tot talium amicorum consilium
sequar, quam ut tot tales amici meam unius voluntatem
sequantur.' sane quia durus videbatur ex philosophiae 5
institutione[m] Marcus ad militiae labores atque ad
omnem vitam, graviter carpebatur, sed male loquen- 6
tum vel sermon*i* vel litteris respondebat. et multi no- 7
biles bello Germanico sive Marcomannico immo pluri-
marum gentium interierunt (quibus omnibus statuas
in foro Ulpio collocavit); quare frequenter amici sua- 8
serunt, ut a bellis discederet ⟨*et*⟩ Romam veniret, sed
ille contempsit ac perstitit nec prius recessit, quam
omnia bella finiret. provincias ex proconsularibus con- 9
sulares aut ex consularibus proconsulares aut prae-
torias pro belli necessitate fecit. res etiam in Sequanis 10
turbatas censura et auctoritate repressit. compositae 11
res et ⟨*in*⟩ Hispania, quae per Lusitaniam turbatae
erant. filio Commodo accersito ad limitem togam viri- 12
lem dedit, quare congiarium populo divisit, et eum
ante tempus consulem designavit. *cons. a. p. Chr. n. 177*

---

1 peucini PΣ 6 marcomannus P[1] *t.* B marcomannos P *corr.* 12/13 & philosophiae institutionem P 14/15 loquentum uel sermone P[1] loquentum dictis uel sermone P *corr. (Jord.)* loquentum ⟨conuiciis⟩ uel sermone *He.* loquentum uel sermoni *Ho.; cf. c. 23, 7 et 9* 19 et *add. uulgo* 21/23 prouincias ex proconsularibus consulares aut praetorias aut ex praetoriis consulares pro belli nec. fec. *Schwendemann p. 98* prouincias ex proconsularibus praetorias aut ex procuratoriis proconsulares pro belli nec. fec. *de Premerstein, Klio XII, p. 173*

23 Si quis umquam proscriptus est a praefecto urbi, non
2 libenter accepit. ipse in largitionibus pecuniae publicae
parcissimus fuit, quod laudi potius datur quam repre-
3 hensioni. sed tamen et bonis viris pecunias dedit et
oppidis labentibus auxilium tulit et tributa vel vecti-
4 galia, ubi necessitas cogebat, remisit. absens populi
Romani voluptates curari vehementer praecepit per di-
5 tissimos editores. fuit enim populo hic sermo, cum
sustulisset ad bellum gladiatores, quod populum su-
blatis voluptati⟨*bu*⟩s vellet cogere ad philosophiam.
6 iusserat enim, ne mercimonia impedirentur, tardius
7 pantomimos exhiberi, non *t*otis diebus. de amatis pan-
tomimis ab uxore fuit sermo, ut superius diximus.
8 sed haec omnia per [a]epistolas suas purgavit. idem
Marcus sederi in civitatibus vetuit in equis sive vehi-
culis. lavacra mixta summovit. mores matronarum
conposuit diffluentes et iuvenum nobilium. sacra Sera-
9 pidis a vulgaritate Pel*u*siac⟨*a*⟩ summovit. fama fuit
sane, quod sub philosophorum specie quidam rem pu-
blicam vexarent et privatos. quod ille purgavit.

24 Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minore
supplicio, quam legibus plecti solent, puniret, quamvis
nonnumquam contra manifestos et gravium criminum
2 reos inexorabilis permaneret. capitales causas homi-
num honestorum ipse cognovit, et quidem summa
aequitate, ita ut praetorem reprehenderet, qui cito reo-
rum causas audierat, iuberetque illum iterum cogno-
scere, dignitatis eorum interesse dicens, ut ab eo audi-
3 rentur, qui pro populo iudicaret. aequitatem autem
etiam circa captos hostes custodivit. infinitos ex gen-
4 tibus in Romano solo collocavit. fulmen de caelo pre-

---

10 uoluptatis P^1 12 exhibere P^a exhiberi P^b *ut videtur* no uotis P^a non uotis P^b non notis Σ nonis *Salm. (Pet.)* non totis *He.* 14 pugnauit P^a purgauit P^b 18 pelosiae P Pelusiae *edd.* Pelusii *Schulz* Pelusiaca *Novák; de re cf. Wilcken, Grundzüge u. Chrestomathie der Papyruskunde I, 1, p. 113, adn. 3* 20 pugnauit P^a purgauit P^b 26 reprȩhender& P 31 sq. prę-

cibus suis contra hostium machinamentum extorsit
su⟨*i*⟩s pluvia impetrata, cum siti laborarent.
Voluit Marcomanniam provinciam, voluit etiam Sar- 5
matiam facere, et fecisset, nisi Avidius Cassius rebel-
lasset sub eodem in oriente. atque imperatorem se 6
appellavit, ut quidam dicunt, Faustina volente, quae
de mariti valetudine desperaret. alii dicunt, ementita 7
morte Antonini Cassium imperatorem se appellasse,
cum divum Marcum appellasse⟨*t*⟩. et Antoninus qui- 8
dem non est satis motus defectione Cassii nec ⟨*in*⟩ eius
affectus s⟨*a*⟩evi⟨*t*⟩. sed per senatum hostis est iu- 9
dicatus bonaque eius proscripta per aerarium publi-
cum. rel*i*cto ergo Sarmatico Marcommannicoque bello 25
contra Cassium profectus est. Romae etiam turbae fue- 2
runt, quasi Cassius absente Antonino adventaret. sed
Cassius statim interfectus est, caputque eius adlatum
est ad Antoninum. Marcus tamen non exultavit inter- 3
fectione Cassii caputque eius humari iussit. Maecia- 4
num etiam, filium Cassii, cui Alexandria erat com-
missa, exercitus occidit; nam et praef(ectum) praet(o-
rio) sibi fecerat, qui et ipse occisus est. in conscios 5
defection*i*s vetuit senatum graviter vindicare, simul pe- 6
tit, ne qui senator tempore principatus sui occideretur,
ne eius pollueretur imperium — eos etiam, qui deportati 7
fuerant, revocari iussit, — cum paucissimi centuriones ca-
pite essent puniti. ignovit et civitatibus, quae Cassio con- 8
senserant, ignovit et Ant[h]ioc⟨*h*⟩ensibus, qui multa in

---

cib; P 2 sus P^1 *t.* B imperata P^a, *corr.* P^b 4 facere P *in ras.* 6 appellauit PΣ appellasset *Pet. non interpungens post* oriente 10 mutus P in *add. vulgo* 11 seui PΣ *cf. AC 7, 5* 13 Relecto P relecto Σ *(Petsch.)* relicto *edd.; cf. AS 63, 5* 19 filium Cassii] *Maecianum Cassii filium fuisse statuit Stein PIR I² A nr. 1406; cf. II² C nr. 1100; de Alexandria Maeciano commissa vide AC 7, 4;* Maecianum etiam ⟨cui Alex. erat comm. et⟩ filium Cassii [cui Alex. erat. comm.] *Schwendemann p. 107* 22 defectiones P^1 24 ne eus P^a ne eus P^b ne ⟨nece⟩ eius *Ma. (Pet.)*

9 Marcum pro Cassio dixerant. quibus et spectacula et
conventus publicos tulerat et omnium contionum ge-
10 nus, contra quos edictum gravissimum misit. seditio-
sos autem eos et oratio Marci indicat indita ⟨a⟩ Ma-
11 ri⟨*o*⟩ Maximo, qua ille usus est apud amicos. denique
noluit Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam videre, cum Syriam peteret.
12 nam nec Cyrrum voluit videre, ex qua erat Cassius.
26 fuit Alexandr⟨*i*⟩ae clementer cum his agens. postea
tamen Antioc⟨*h*⟩iam vidit. multa egit cum regibus
et pacem confirmavit sibi occurrentibus cunctis regibus
2 et legatis Persarum. omnibus orientalibus provinciis
carissimus fuit. apud multas etiam philosophiae vesti-
3 gia reliquit. apud Aegyptios civem se egit et philo-
sophum in omnibus studiis, templis, locis. et cum
multa Alexandrini in Cassium dixissent fausta, tamen
omnibus ignovit et filiam suam apud eos reli[n]quit.
4 Faustinam suam in radicibus montis Tauri in vico Ha-
5 lalae exanimatam vi subiti morbi amisit. petit a se-
natu, ut honores Faustinae aedemque decernerent, lau-
data eadem, cum inpudicitiae fama graviter laborasset.
6 quae Antoninus vel nesciit vel dissimulavit. novas
puellas Faustinianas instituit in honorem uxoris mor-
7 tuae. divam etiam Faustinam a senatu appellatam gra-
8 tulatus est. quam secum et in ⟨*a*⟩estivis habuerat, ut
9 matrem castrorum appellaret. fecit et coloniam vicum,
in quo obiit Faustina, et aedem illi exstruxit. sed haec
10 postea aedis Heliogabalo dedicata est. ipsum Cassium
11 pro clementia occisu*m* passus est, non occidi iussit. de-
portatus est Heliodorus, filius Cassi, et alii liberum ex-
12 ilium acceperunt cum bonorum parte[m]. filii autem

4/5 indita mari maximo P indita a mario maximo Σ, P *corr.* 7 cyprum PΣ Cyrrhum *Cas. coll. Cass. Dione LXXI 22,2* 8 alexandrę P¹ his] *scil. Alexandrinis* 9 antiociam P¹ anthiociam P *corr.* 14 studiis PΣ *quod def. Momms.* stadiis *Salm. (Pet.)* locis PΣ ocis *Pet. per typothetae errorem (pro* ocis *coni.* oecis *Momms.)* 21 ucd dissimulauit P *ante ras.* 28 occisūs P occisum Σ 30 partem P¹ *t.* B (m *exp.* P *corr.*)

Cassii et amplius media parte acceperunt paterni patri-
monii, et auro atque argento adiuti, mulieres autem
etiam ornamentis: ita ut Alexandria, filia Cassii, et
Druncianus gener liberam vagandi potestatem habe-
re⟨*n*⟩t commendati amitae marito. doluit denique Cas- 13
sium extinctum, dicens voluisse se sine senatorio san-
guine imperium transigere [voluisse se].

Orientalibus rebus ordinatis Athenis fuit et init⟨*i*⟩a- 27
lia Cereris adit, ut se innocentem probaret, et sacrarium
solus ingressus est. revertens ad Italiam navigio tem- 2
pestatem gravissimam passus est. per Brundisium 3
veniens in Italia togam et ipse sumpsit et milites
togatos esse iussit, nec umquam sagati fuerunt sub
eo milites. Romam ut venit, triumphavit et inde Lavi- 4
nium profectus est. Commodum deinde sibi collegam 5
in tribuniciam potestatem iunxit, congiarium populo
dedit et spectacula mirifica; dein civilia multa correxit.
gladiatorii muneris sumptus modum fecit. sententia[m] 6.7
Platonis semper in ore illius fuit florere civitates, si
aut philosophi imperarent aut imperantes philosopha-
rentur. filio suo Bruttii Praesentis filiam iunxit nuptiis 8
celebratis exemplo privatorum, quare etiam congia-
rium dedit populo.

Dein ad conficiendum bellum conversus in admini- 9
stratione eius belli obi*t* labentibus iam filii moribus ab
instituto suo. triennio bellum postea cum Marcoman- 10
nis, Herm*u*nduris, Sarmatis, Quadis etiam egit et, si
anno uno superfuisset, provincias ex his fecisset. ante 11
biduum quam exspiraret, admissis amicis dicitur osten-
disse sententiam de filio eandem quam Philippus de

---

4 Druncianus] *recte Dryantianus appellatur; cf. Groag PW Suppl. I nr. 141, p. 319 (Druentianus AC 9, 3)* 4/5 haber& P 7 Uoluisse se *post* transigere *iterat* P 8/9 in italia PΣ

9 ceteris PΣ 10 solum P solus Σ ingessus P 11 per *del. He.* 12 italia P[1] *t.* B italiā P *corr.* 14 & inde P exinde *edd.* 18/19 *Plato de rep. V p. 473 CD* sententiam P[1] *t.* B (m *eras.* P *corr.*) 25 obii P 27 hermynduris P

Alexandro, cum de hoc male sentiret, addens minime
se aegre ferre ⟨*quod moreretur, sed quod moreretur*
12 *talem*⟩ filium superstitem relinquens; nam iam Com-
modus turpem se et cruentum ostentabat.

28 Mors autem talis fuit: cum aegrotare coepisset, fi-
lium advocavit atque ab eo primum petit, ut *b*elli reli-
quias non contempneret, ne videretur rem p. prodere.
2 et, cum filius ei respondisse⟨*t*⟩ cupere se primum
sanitatem, ut vellet, permisit, petens tamen, ut expec-
3 tasset paucos dies, ⟨*h*⟩aut simul proficisceretur. deinde
abstinuit vi⟨*ctu*⟩ potuque mori cupiens auxitque mor-
4 bum. sexta die vocatis amicis et ridens res humanas,
mortem autem contempnens ad amicos dixit: 'quid⟨*d*⟩e
me fletis et non magis de pestilentia et communi morte
5 cogitatis?' et cum illi vellent recedere, ingemescens
ait: 'si iam me dimittitis, vale vobis dico vos prae-
6 cedens.' et cum ab eo quaereretur, cui filium commen-
daret, ille respondit: 'vobis, si dignus fuerit, et dis
7 inmortalibus.' exercitus cognita mala valetudine vehe-
8 mentissime dolebant, quia illum unice amarunt. sep-
timo die gravatus est et solum filium admisit, quem
9 statim dimisit, ne in eum morbus transiret. dimisso
filio caput operuit quasi volens dormire, sed nocte
10 animam efflavit. fertur filium mori voluisse, cum eum
talem videret futurum, qu[it]alis exstitit post eius mor-
tem, ne, ut ipse dicebat, similis Neroni, Caligulae et
Domitiano esset.

29 Crimini ei datum est, quod adulteros uxoris promo-
verit, Tertullum et ⟨*T*⟩utilium et Orfitum et Modera-

---

1 *Plutarch. Alex. 6 ex.* minime PΣ nimium *Salm. (edd.)* nimie *Petsch.* 2/3 quod moreretur, sed quod moreretur talem *add. He.* 3 relinquens PΣ relinquentem *Cas. (Pet.)* 6 uelli P[1] 8 respondisse P[1] 9/10 expectans *Momms. (Jord.)* 10 aut P haut *Salm. (edd.)* 11 ui P uictu *Jord.* 13 quid•me P (e *eras. t.* B) quid me Σ quid de me *edd.* 20 unicę P 25 quitalis PΣ qualis *edd.* 29 utilium P Tutilium *Sca. (Pet.) (cf. PIR III nr. 321 p. 346 sq.)*

tum, ad varios honores, cum Tertullum et prandentem
cum uxore depr[a]ehenderit. de quo mimus in sc⟨*a*⟩ena 2
praesente Antonino dixit; cum stupidus nomen adulteri
uxoris a servo quaereret et ille diceret ter 'Tullus', et
adhuc stupidus quaereret, respondit ille: 'iam tibi dixi
ter, Tullus dicitur.' et de hoc quidem multa populus. 3
multa etiam alii dixerunt patientiam Antonini incusan-
tes. ante tempus sane mortis, priusquam ad bellum 4
Marcomannicum rediret, in Capitolio iuravit nullum
senatorem se sciente occisum, cum etiam rebelliones
dixerit se servaturum fuisse, si scisset; nihil enim ma- 5
gis et timuit et depr[a]ecatus est quam avaritiae fa-
mam, de qua se multis epistulis purgat. dederunt e*i* 6
vitio, quod e*t f*ictus fuisset nec tam simplex quam vi-
deretur aut quam vel Pius vel Verus fuisset. dederunt 7
etiam crimini, quod aulicam adrogantiam confirmaverit
summovendo[s] amicos a societate communi et a con-
viviis.

Parentibus consecrationem decrevit. amicos paren- 8
tum etiam mortuos statuis ornavit.

Suffragatoribus non cito credidit, sed semper diu 9
quaesivit, quod erat verum.

Enisa est Fabia, ut Faustina mortua in eius matri- 10
monium coiret. sed ille concubinam sibi adscivit pro-
curatoris uxoris suae filiam, ne tot liberis superdu-
ceret novercam.

---

1 & P & (*i. e.* etiam) P *corr.* 2 oxore P[a], *corr.* P[b] 13/14 & uitio P ei etiam uitio Σ ei uitio *Jord.* 14 ei uictus PAСh et fictus *Jord.* effictus *Erasmus (Pet.)* 26 FINIT VITA FINITA VITA ANTONINI PHILOSOPHI P

IULI CAPITOLINI

VERUS

1 Scio plerosque ita vitam Marci ac Veri litteris atque
historiae dedicasse, ut priorem Verum intimandum le-
gentibus darent, non imperandi secut*o*s ordinem sed
2 vivendi: ego vero, quod prior Marcus imperare coepit,
dein Verus, qui superstite perit Marco, priorem Mar-
cum, dehinc Verum credidi celebrandum.
3 Igitur Lucius Ceionius [c]Aelius Commodus Verus
Antoninus, qui ex Hadriani voluntate Aelius appella-
tus est, ex Antonini coniunctione Verus et Antoninus,
neque inter bonos neque inter malos principes po-
4 nitur. quem constat non inho[no]rruisse vitiis, non
abundasse virtutibus, vixisse deinde non in suo libero
principatu, sed sub Marco in simili ac pari⟨*s*⟩ maie-
statis imperio, a cuius secta [a]lascivia morum et vitae
5 licentioris nimietate dissensit. erat enim morum sim-
6 plicum et qui adumbrare nihil posset. huic naturalis
pater fuit Lucius *A*elius Verus, qui ab Hadriano adop-
tatus primus Caesar est dictus et in eadem statione
7 constitutus perit. avi ac proavi et item maiores plu-
8 rimi consulares. natus est Lucius Romae in praetura
patris sui XVIII. kal. Ianuariarum die, quo et Nero, qui
9 rerum potitus est. origo eius paterna pleraque ex Etru-
ria fuit, materna ex Faventia.

---

1 INCIPIT EIUSDEM VERUS FELICITER P (ad diocletianũ aug̃. *add. a. m.*) 5 secutus P^1 *t.* B secuti s̃ P *corr.* secuti Σ secutos *Salm. (edd.)* 9 caelius P^1 *t.* B *aelius P *corr.* 13 inhonorruisse P inhorruisse Σ 15 pari PΣ paris *Salm. (edd.)* 16 alasciuia PR (et lasciuia A Ch) 17/18 simplicium *edd.* 18 natalis P^a naturalis P^b 19 helius P

Hac prosapia genitus patre ab Hadriano adoptato 2
in familiam Aeliam devenit mortuoque patre Caesare
in Hadriani familia remansit. a quo Aurelio datus 2
est adoptandus, cum sibi ille Pium filium, Marcum
nepotem esse voluisset posteritati satis providens, et 3
ea quidem lege, ut filiam Pii Verus acciperet, quae
data est Marco idcirco, quia hic adhoc impar vide-
batur aetate, ut in Marci vita exposuimus. duxit autem 4
uxorem Marci filiam Lucillam. educatus est in domo
Tiberiana. audivit Scaurinum grammaticum Latinum, 5
Scauri filium, qui grammaticus Hadriani fuit, Grae-
cos Telephum atque ⟨*He*⟩f⟨*a*⟩estionem, ⟨*H*⟩arpocra-
tionem, r⟨*h*⟩et[h]ores Ap[p]ollonium, Celerem Caninium
et Herodem Atticum, Latinum Cornelium Frontonem,
philosophos Ap[p]ollonium et Sextum. hos omne⟨*s*⟩ 6
amavit unice, atque ab his in vicem dilectus est.
nec tamen ingeniosus ad litteras. amavit autem in 7
pueritia versus facere, post orationes. et melior qui-
dem orator fuisse dicitur quam poeta, immo, ut ve-
rius dicam, peior poeta quam r⟨*h*⟩et[h]or. nec desunt, 8
qui dicant eum adiutum ingenio amicorum atque ab
aliis ei illa ipsa, qualiacumque sunt, scripta; si qui-
dem multos disertos et eruditos semper secum ha-
buisse dicitur. educatorem habuit Nicomedem. fuit vo- 9
luptarius et nimis laetus et omnibus deliciis, ludis,
iocis decenter aptissimus. post septimum annum in 10
familiam Aureliam traductus Marci moribus et aucto-
ritate formatus est. amavit venatus, pal⟨*a*⟩estras et
omnia exercitia iuventutis. fuitque privatus in domo 11
imperatoria viginti et tribus annis.

Qua die togam virilem Verus accepit, Antoninus 3

---

7 adhoc PΣ *cf. Thes. ling. Lat. I 652, 77* adhuc *edd.* 8 *MA 6, 2* 12 talephum P telephum exc. Pal., A atq: fertionem PA atque Hefaestionem *Pet.* 12/13 acprocationem P[a] *ut videtur* a*p*ocationem (r supra scr.) P[b] 15 omne P[1] 18 mello P[a] 23 multo P[a] 24/25 uoluptarius PΣ uoluptuarius *Pet. per errorem* 28 auit P[a], *corr.* P[b] palestra sed P

Pius ea occasione, qua patris temp⟨*l*⟩um dedic*a*bat,
2 populo liberalis fuit, mediusque inter Pium et Marcum
a.p.Chr. idem [se] resedit, cum quaestor populo munus daret.
n.154 3 post quaesturam statim consul est factus cum Sexti[li]o
a.p.Chr. Laterano. interiectis annis cum Marco fratre iterum
n.161 4 factus est consul. diu autem e*t* privatus fuit et ea ho-
5 norificentia caruit, qua Marcus ornabatur. nam ⟨*ne*⟩-
que in senatu ante quaesturam sedit neque in itinere
cum patre, sed cum praefecto praetorii vectus est, nec
aliud ei honorificentiae adnomen adiunctum est quam
6 quod Augusti filius appellatus est. fuit studiosus etiam
circensium ⟨*h*⟩aut aliter quam gladiatorii muneris. hic
cum tantis deliciarum et luxuriae quateretur erroribus,
ab Antonino videtur ob hoc retentus, quod eum pater
ita in adoptionem Pii transire iusserat, ut nepotem ap-
pellaret. cui, quantum videtur, fidem exhibuit, non
7 amorem. ama*v*it tamen Antoninus Pius simplicita-
te⟨*m*⟩ ingenii puritatemque vivendi hortatusque est,
8 ut imitaretur, et fratrem. defuncto Pio Marcus in eum
omnia contulit, participatu etiam imperatoriae potesta-
tis indulto, sibique consortem fecit, cum illi soli sena-
tus detulisset imperi*u*⟨*m*⟩.
4 Dato igitur imperio et indulta tribunicia potestate,
p*ost* consulat*us* etiam honorem delatum Verum vocari
praecepit, suum in eum transferens nomen, cum ante
2 Commodus vocaretur. Lucius quidem Marco vicem red-
dens si ⟨*quid*⟩ susciperet obsecutus ut legatus procon-
3 suli vel praese⟨*s*⟩ imperatori. iam primum enim Marcus
pro ambobus ad milites est locutus, et pro consensu[s]
4 imperi*i* graviter se et a*d* Marci mores egit. ubi vero

1 tempum dedicebat P^1 *t.* B templum dedicabat P *corr.* 2 medius P^a mediusq: P^b 3 se resedit PΣ *(fortasse servandum; cf. Löfstedt, Philol. Kommentar zur Peregrin. Aetheriae p. 142)* 4 sestilio P 6 ei priuatus P 7/8 Nāq · PΣ nam neque *Jord. (Pet.)* 15 pii P sibi *Momms. (Jord.)* 17 amabit P 22 imperio P^1 *t.* B imperiū P *corr.* 27 quid *add. Lenze* 29/30 consensus imperio P consensu imperii *Jord.* 30 at P

in Syria⟨*m*⟩ profectus est, non solum licentia vitae
liberioris, sed etiam adulteriis et iuvent⟨*ut*⟩is amoribus
infamatus est, si quidem tantae luxuriae fuisse dicitur, 5
ut etiam, ⟨*postea*⟩quam [postea] de Syria redit, po-
pinam domi instituerit, ad quam post convivium Marci
devertebat, ministrantibus sibi omni genere turpium
personarum. fertur et nocte perpeti alea lusisse, cum 6
in Syria concepisset id vitium, atque in tantum vitiorum
Gaianorum et Neronianorum ac Vitellianorum fuisse
aemulum, ut vaga⟨*re*⟩tur nocte per tabernas ac lupa-
naria obtecto capite cucullione vulgari viatorio et co-
misaretur cum triconibus, committeret rixas, dissimu-
lans quis esset, saepeque efflictum li*v*ida facie re-
disse[t] et in tabernis agnitum, cum sese absconderet.
iac⟨*i*⟩ebat et nummos in popinas maximos, quibus ca- 7
lices frangeret. amavit et aurigas prasino favens. gla- 8. 9
diatoru⟨*m*⟩ etiam frequentius pugnas[um] in convivio
habuit trahens c[a]ena[n]s in noctem et in t[h]oro con-
vivali condormiens, ita ut levatus cum stromatibus in
cubiculum perferretur. somni fuit permodici, digestio- 10
n*i*s facillimae. sed Marcus haec omnia *r*esciens dissi- 11
mulabat res⟨*cisse*⟩ pudore illo, ne reprehenderet fra-
trem. et notissimum eius quidem fer⟨*tur*⟩ tale con- 5
vivium, in quo primum duodecim accubuisse dicitur,
cum sit notissimum dictum de numero convivarum:
'septem convivium, novem vero convicium;' donatos 2
autem pueros decoros, qui ministrabant, singulis, do-

---

1 syria P syriam Σ 2 iuuentis P^1 iuuentutis Σ, P *corr.* incestis *Haase (Pet.)* 4 quam postea P posteaquam A Ch *(Less.)* 6 diuertebat P^a, *edd.* de- P^b 10 uagatur P^1 uagaretur P *corr.* 13 libida P 16/17 gladiatore P -rum Σ 17 pugnarum P -nas Σ 18 caenans P cenam Σ -nas *Salm., edd.* 20/21 digestiones P^1 21 omnia nesciens P^1 omnia q̃si (*i. e.* quasi) nesciens P *corr.* omnia resciens *Jord.* omnia non nesciens *Pet.* omnia bene sciens *Oberdick* 21/22 dissimulabat ·R̃· P dissimulabat rem Σ dissimulabat rescisse *He.* 23 fertale P^1 *t.* B feriale Σ fer̆ (*i. e.* ferunt) tale P *corr.* 25 conuiu+arum P (l *eras.*) 26 septem — conuicium] *cf. Otto, Sprichwörter p. 91*

natos etiam structores et lances singulis quibusque, do-
nata et viva animalia vel cicurum vel ferarum avium
3 vel quadripedum, quorum cibi adpositi erant, donatos
etiam calices singulis per singulas potiones, myrrinos
et crystallinos Alexandrinos, quotiens bibitum est; data
etiam aurea atque argentea pocula et gemmata, coro-
nas quin etiam datas lemniscis aureis interpositis et
alieni[s] tempori[bu]s floribus, data et vasa aurea cum
4 unguent*is* a⟨*d*⟩ spe*c*iem alabastrorum, data et vehi-
cula cum mulabus ac mulionibus cum iuncturis argen-
5 teis, ut ita de convivio redirent. omne autem convi-
vium aestimatum dicitur sexagies centenis milibus se-
6 stertiorum. hoc convivium posteaquam Marcus audi-
vit, ingemuisse dicitur et doluisse publicum fa[c]tum.
7.8 post convivium lusum est tesseris usque ad lucem. et
haec quidem post Parthicum bellum, ad quod eum mi-
sisse dicitur Marcus, ne vel in urbe ante oculos
omnium peccaret, vel ut parsimoniam peregrinatione
addisceret, vel ut timore bellico emendatior rediret,
9 vel ut se imperatorem esse cognosceret. sed quantum
profecerit, cum alia vita tum haec, quam narra*v*imus,
6 c[a]ena monstrabit. circensium tantam curam habuit,
ut frequenter {e} provincia litteras causa circensium
2 et miserit et accep⟨*er*⟩it. denique etiam praesens et cum
Marco sedens multas a venetianis est passus iniurias,
3 quod turpissime contra eos faveret; nam et Volucri
equo prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum
4 portabat; cui quidem passas uvas et nu*cl*eos in vicem
hordei in praesepe ponebat, quem sagis fuco tinctis
coopertum in Tiberianam ad se adduci iubebat, cui

---

3 quadrupedium *Pet. cum* B 5 quoties *Pet.* 8 alienis temporibus PΣ 9 unguentes P^1 *t.* B aspetiem P^1 14 facıum PΣ fatum *edd.* 18 peregrinatione* P 21 narrabimus P 22 monstrabit P *(Jord.)*; *He. cfrt. PN 1, 2* 'requiretur' *et Schmalz, Syntax § 213, 3* monstrauit *Pet.* 23 prouincia P^1 prouincialibȝ (*i. e.* prouincialibus) P *corr.* e prouincia Σ *(Salm.)* 24 accepit P^1 *t.* B accepit (*i. e.* acceperit) P *corr.* 28 nudeos P nucleos Σ

mortuo sepulchrum in Vaticano fecit. in huius equi 5
gratiam primum coeperunt equi⟨*s*⟩ aurei vel brabia
postulari. in tanto autem equus ille honore fuit, ut 6
ei a populo prasinianorum saepe modius aureorum
postularetur.

Profectum eum ad Parthicum bellum Marcus Ca- 7
puam prosecutus est; cumque inde per omnium villas
se ingurgitaret, morbo inplicitus apud Canusium aegro-
ta*v*it. quo ⟨*a*⟩d eum visendum frater contendit. multa 8
in eius vita ignava et sordida etiam belli tempore
deteguntur. nam cum interfecto legato, caesis legioni- 9
bus, Syris defectionem cogitantibus oriens vastaretur,
ille in Apul[e]ia ven*a*batur et apud Corinthum et Athe-
nas inter symfonias et cantica navigabat et per sin-
gulas maritimas civitates Asiae, Pamph*y*liae Ciliciae-
que clariores voluptatibus immorabatur. Antiochiam 7
posteaquam venit, ipse quidem se luxuriae dedidit.
duces autem confecerunt Parthicum bellum, Statius
Priscus et Avidius Cassius et Martius Verus per
quadriennium, ita ut Bab*y*lonem et Mediam perveni-
rent et Armeniam vindicare⟨*n*⟩t. part[h]umque ipsi 2
nomen est Armenici, Parthici, Medici, quod etiam
Marco Romae agenti delatum est. egit autem per 3
quadriennium Verus hiemem Laod*i*ciae, aestatem apud
Dap⟨*h*⟩nen, reliquam partem Ant[h]ioc⟨*h*⟩iae. risui fuit 4
omnibus Syris, quorum multa ioca in theatro in eum
dicta exstant. vernas in triclinium Saturnalibus et die- 5
bus festis semper admisit. ad Eufraten tamen inpul- 6
su[m] comitum suorum secundo profectus est. Ef[f]e- 7

---

2 equi aurei PΣ equis aurei *Cas. (edd.)* vel] velut *Da.* 8/9 aegrotabit P 9 quod eum P¹ *t.* B quo*eum P *corr.* quo ad eum *edd.* 13 uenebatur P 15 pamphiliae P 20 babilonem P 21 uindicar& P¹ *t.* B uindicar& P *corr.* 24 laodociae P laodocie A laodicie ChR 25 dapnen P dapnem A daphnem R 28/29 inpulsum P¹ *t.* B inpulsu* P *corr.* 29 secundo PΣ *(i. e.* bis *He. cf. Gd. 6,6; Gall. 17,4; T 33,1)* sequendo *Pet.* secutus *Hirschf.* 29sq. effesum P

sum etiam redit, ut Lucillam uxorem missam a patre
Marco susciperet, et idcirco maxime, ne Marcus cum
ea in Syriam veniret ac flagitia eius adnosceret. nam
senatui Marcus dixerat se filiam in Syriam deduc-
8 turum. confecto sane bello regna regibus, provincias
9 vero comitibus suis regendas dedit. Romam inde ad
triumphum invitus, quod Syriam quasi regnum suum
reli⟨*n*⟩queret, redit et pariter cum fratre triumphavit
susceptis a senatu nominibus, quae in exercitu ac-
10 ceperat. fertur praeterea ad amicae vulgaris arbitrium
in Syria posuisse barbam. unde in eum a Syris multa
sunt dicta.

8 Fuit eius fati, ut in eas provincias, per quas redit,
2 Romam usque luem secu*m* deferre vide⟨*re*⟩tur. et nata
fertur pestilentia in Bab*y*lonia, ubi de templo Ap[p]ol-
l*i*nis ex arcula aurea, quam miles forte inciderat, spi-
ritus pestilens evasit, atque inde Parthos *o*rbemque
3 complesse, et hoc non Lucii Veri vitio sed Cassii, a
quo contra fidem Seleucia, quae ut amicos milites
4 nostros receperat, expugnata est. quod quidem inter
ceteros etiam Quadratus, belli Parthici scriptor, in-
cusatis Seleucenis, qui fidem primi ruperant, purgat.
5 habuit hanc reverentiam Marci Verus, ut nomina, quae
sibi delata fuerant, cum fratre communicaret die tri-
6 umphi, quem pariter celebrarunt. reversus e Parthico
bello minore circa fratrem cultu fuit Verus; nam et
libertis inhonestius indulsit et multa sine fratre dis-
7 posuit. his accessit, quod, quasi reges aliquos ad tri-
umphum adduceret, sic histriones eduxit e Syria, quo-
rum praecipuus fuit Maximinus, quem Paridis nomine
8 nuncupavit. villam praeterea extruxit in via Clodia
famosissimam, in qua per multos dies et ipse ingenti

---

8 reliquer& P relinqueret Σ, *edd.* 11 syria* P (m *eras.*) bar*bam P (i *eras.*) 14 secunde ferre P[1] secum ferre P *corr.* secum deferre Σ uid&ur P 15 babilonia P 15/16 appollonis P *cf.* Apollonis *Thes. l. Lat. II 244, 20 sqq.* 17 urbemq; PR orbemque A Ch, *edd.* 18 et hoc P sed hoc *Pet.*

luxuria debacchatus est cum libertis suis et amicis
Pari*dis*, quorum praesentia⟨*e*⟩ ⟨*n*⟩ulla inerat reveren-
tia, et Marcum rogavit, qui venit, ut fratri venerabilem 9
morum suorum et imitandam ostenderet sanctitudinem,
et quinque diebus in eadem villa residens cognitioni-
bus continuis operam dedit, aut convivante fratre aut
convivia comparante. habuit et Agrippum histrionem, 10
cui cognomentum erat Memfi, quem et ipsum e Syria
velut trop⟨*a*⟩eum Parthicum adduxerat, quem Apo-
laustum nominavit. adduxerat secum et fidicinas et 11
tibicines et histriones sc[r]urrasque mimarios et prae-
sti*g*iatores et omnia mancipiorum genera, quorum Sy-
ria et Alexandria pascitur voluptate, prorsus ut vi-
deretur bellum non Parthicum sed histrionicum con-
fecisse. et haec vitae diversitas atque alia multa inter 9
Marcum ac Verum simultates fecisse non aperta veritas
indicabat, sed occultus rumor inseverat; verum illud 2
praecipuum quod, cum Libonem quendam patruelem
suum Marcus legatum in Syria⟨*m*⟩ misisset, atque ille
se insolentius qu*a*m verecundus senator efferret di-
cens ad fratres suos scripturum esse, si qui⟨*d*⟩
forte dubitaret, nec Verus praesens pati posset, su-
bitoque morbo notis prope veneni exsistentibus inter-
isset, visum est nonnullis, non tamen Marco, quod
eius fraude putaretur occisus. quae res simultatum
auxit rumorem. liberti multum potuerunt apud Verum, 3
ut in vita M⟨*arci*⟩ diximus, Gemin*u*s et Agacl*y*tus,

---

2 paribus PΣ inparibus *Richter* Parthicis *Bae.* talibus *Jord. in app.* Paridis *Ho.* praesentia ulla P praesentia nulla Σ in praesentia nulla *Pet.* praesentiae nulla *vulgo* 8 Memfi] *cf. ILS nr. 5187: L. Aurelius A⟨p⟩olaustus pantomimus Mem⟨f⟩ius* 9 ueluti *Pet. per errorem* tropeum P[1] tropheum P *corr.* 11 scrurrasq; P 11/12 praesticiatores P[1] praestig- P *corr.* 15 hanc uitae diuersitatem *Pet.* 16 ac P et *Pet. per errorem* 19 syria P[1] *t.* B syriā P *corr.* 20 quē P 21 fratres suos PΣ fratrem suum se *Pet.* qui P quid *edd.* 27 *MA 15,2* uitam diximus P uita Marci diximus *edd.* geminas P A Ch Geminus *Momms.* agaclitus P

4 cui dedit invito M(arco) Libonis uxorem; denique nup-
tiis [h]a *V*ero celebratis Marcus convivio non interfuit.
5 habuit et alios libertos Verus improbos, Coeden et
6 [t]Eclectum ceterosque. quos omnes Marcus post mor-
tem Veri specie honoris *ab*iecit Eclecto retento, qui
postea Commodum filium eius occidit.
7 Ad bellum Germanicum, Marcus quod nollet Lu-
cium sine se vel ad bellum mittere vel in urbe dimittere
causa luxuriae, simul profecti sunt atque Aquileiam
8 venerunt invitoque Lucio Alpes transgressi, cum Ve-
rus apud Aquileiam tantum ve*n*atus convivatusque
9 esset, Marcus autem omnia prospexisset. de quo bello
— *partim* per legatos barbarorum pacem petentium,
partim per duces nostros gestum est — in Marci vita
10 plenissime disputatum est. conposito autem bello in
Pannonia urgente Lucio Aquileiam rediere[t], quo⟨*d*⟩-
que urbanas desiderabat Lucius voluptates, in urbem
11 *f*estinatum est. sed non longe ab Altino subito in
vehiculo morbo, quem apoplexin vocant, correptus Lu-
cius depositus e vehiculo detracto sanguine Altinum
perductus, cum triduo mutus vixisset, apud Altinum
perit.

10 Fuit sermo, quod et socrum Faustinam incestasset.
et dicitur Faustinae socrus dolo aspersis ostreis veneno
extinctus esse, idcirco quod consuetudinem, quam cum
2 matre habuerat, filiae prodidisset. quamvis et illa fa-
bula, qu⟨*a*⟩e in Marci vita posita est, abhorrens a

---

1 Marco] ·M· P 2 habero P, *om.* Σ ab Vero *edd.* a Vero *Petsch.* 3 coeden P Coeten *Salm.* 3/4 & teclectum P 5 adiecit P 10 lupio P 11 ueccatus (*potius quam* uectatus) P uectatus Σ uenatus *Obr.* 12 prospexit P^a, *corr* P^b 13 partim *Ho.* quidem P quid[em] *Nov.* quidem ⟨quid⟩ *Pet.* quidem — gestum est *del. Momms. (Jord.)* 14 *MA 14* partim *Ho.* quidem P, *om.* Σ quid *Pet.* 16 urgente P^1 urguente P *corr.* redit& P^a redier& P^b rediere A redierunt *edd.* 16/17 quoque PΣ quodque *edd.* 18 destinatum PΣ festinatum *Pet.* 25 consu&udonem P^a, *corr.* P^b 27 *MA 15, 5*

talis viri vita sit ex[t]orta, cum multi etiam uxori eius 3
flagitium mortis adsignent et idcirco, quod Fabiae nimium indulserat Verus, cuius potentiam uxor Lu-
cil⟨la⟩ ferre non posset. tanta sane familiaritas inter 4
Lucium et Fabiam sororem fuit, ut[s]i hoc quoque usurpaverit rumor, quod inierint consilium ad Marcum e
vita tollendum. idque cum esset per Agaclytum liber- 5
tum proditum Marco, ante[ad]ventum Lucium ⟨a⟩ Faustina, ne praeveniret.

Fuit decorus corpore, vultu geniatus, barba prope 6
barbarice demissa, procerus et fronte in supercilia ad-
ductiore venerabilis. dicitur sane tantam habuisse cu- 7
ram flaventium capillorum, ut capiti auri [ro]ramenta respergeret, quo magis coma inluminata flavesceret.
lingua impeditior fuit, aleae cupidissimus, vitae sem- 8
per luxuriosae atque in pluribus Nero praeter crudeli-
tatem et ludibria. habuit inter alium luxuriae appara- 9
tum calicem crystallinum nomine Volucrem ex eius equi nomine, quem dilexit, human⟨a⟩e po[si]tionis modum supergressum.

Vixit annis quadraginta duobus. imperavit cum 11
fratre annis undecim. inlatumque eius corpus est Hadriani sepulchro, in quo et Caesar pater eius naturalis sepultus est.

Nota est fabula, quam Marci non capit vita, quod 2
partem vulvae veneno inlitam, cum eam exsecuisset cultro una parte venenato, Marcus Vero porrexerit.
se[a]d hoc nefas est de Marco putari, quamvis Veri 3
et cogitata et facta mereantur. quod nos non in medio 4

---

1 extorta P exorta Σ 3/4 lucii PΣ (ł marci *add. in* P *in marg. a. m.*) Lucilla *Momms. (Pet.)* 5 fabi*am P ut si P ut sibi Σ uti *Pet.* 7 agaclitum P 8 ante aduentum PΣ antcuentum *Salm. (edd.)* a *add. Momms. (Jord.)* 9 *post* Faustina *inculcavit* occurrit Σ 12 tamen P[a], *corr.* P[b] 13 roramenta PΣ 16 luxurię *(ut videtur)* P[a] luxuriosę P[b] 19 positionis P potionis Σ, *edd.* 28 se ad hoc PR

relinquemus, sed tot*u*m purgat*u*m confutat*u*mque respuimus, cum adhuc post Marcum praeter vestram clementiam, Diocletiane Auguste, imperatorem talem nec adulatio videatur potuisse confingere.

---

1 totam purgatā confutatāq; PΣ; *em. Cas.* 4 EXPLICIT EIUSDEM VERUS FELICITER *(sequitur Didius Iulianus)* P

AVIDIUS ⟨*CASSIUS*⟩

VULCACII GALLICANI V·C·

Avidius Cassius, ut quidam volunt, ex familia Cas- 1
siorum fuisse dicitur per ma⟨*t*⟩rem, *homin*⟨*e*⟩ novo
genitus Avidio Severo, qui ordines duxerat et post ad
summas dignitates pervenerat; cuius Quadratus in 2
historiis meminit, et quidem graviter, cum illum sum-
mum virum et necessarium rei p. adserit et apud ip-
sum Marcum praevalidum; nam iam eo imperante 3
perisse fatali sorte perhibetur.

Hic ergo Cassius ex familia, ut diximus, Cassiorum, 4
qui in C. *Iu*lium conspiraverant, oderat tacite prin-
cipatum nec ferre poterat imperatorium nomen dice-
batque {nil} esse gravius nomine imperii, quod non
posset e re p. tolli nisi per alterum imperatorem. deni- 5
que temptasse in pueritia dicitur extorquere etiam Pio
principatum, sed per patrem, virum sanctum et gravem,
adfec⟨*ta*⟩tionem tyrannidis latuisse, habitum tamen
semper ducibus suspectum. Vero autem illum parasse 6
insidias ipsius Veri epistula indicat, quam inserui. ex 7
epistula Veri: 'Avidius Cassius avidus est, quantum
et mihi videtur et iam inde sub avo meo, patre tuo,
innotuit, imperii: quem velim observari iubeas. omnia 8

---

1 INCIPIT AVIDIUS VULCACII GALLICANI (ad dioclefianū aug̃. *add. a. m.*) V̄C̄· FELICITER P 4 marem PΣ tamen nouo P A Ch homine nouo *Momms. (Jord.)* tamen auo *vulgo (Pet.)* 5 Seuero] Syro *Hirschf. (appellatur pater non Severus, sed Heliodorus)* 12 inciuilium P[1] in c. * iulium P *corr.* in curia in Iulium Σ 13/14 dicebatq; esse grauius nomine P dicebatque nil esse grauius nomine Σ dicebatque eo esse grauius nomen *Momms. (Jord.)* dicebatque esse eo grauius nomen *Pet.*
18 adfectionem P affectationem Σ *(cont. Nov.)*

ei nostra [e]di⟨*s*⟩plicent, opes non mediocres parat,
litteras nostras ridet. te philosophum aniculam, me
luxuriosum morio*nem* vocat. vide quid agendum sit.
9 ego hominem non odi, sed vide, ne tibi et liberis
tuis non bene consula*s*, cum tale*m* inter praecinctos
habeas, qualem milites libenter audiunt, libenter vi-
2 dent.' rescriptum Marci de Avidio Cassio: 'epistulam
tuam legi, sollicitam potius ⟨*quam*⟩ imperatoriam et
2 non nostri temporis. nam si ei divinitus debetur im-
perium, non poterimus interficere, etiamsi velimus. —
scis enim proavi tui dictum: "successorem suum nullus
occidit" —; sin minus, ipse sponte sine nostra crude-
3 litate fatales laqueos inciderit. adde quod non pos-
sumus reum facere, quem et nullus accusat et, ut ipse
4 dicis, milites amant. deinde in causis maiestatis haec
natura est, ut videantur vim pati etiam quibus pro-
5 batur. scis enim ipse, quid avus tuus Hadrianus dixe-
rit: "misera conditio imperatorum, quibus de affec-
6 *ta*⟨*ta*⟩ tyrannide nisi occisis non potest credi." eius
autem exemplum ponere ⟨*malui*⟩ qua*m* Domitiani, qui
hoc primus dixisse fertur; tyrannorum enim etiam
bona dicta non habent tantum auctoritatis, quantum
7 debent. sibi ergo habeat suos mores, maxime cum
bonus dux ⟨*s*⟩it et severus et fortis et rei p. necessa-
8 rius. nam quod dicis liberis meis cavendum esse morte
illius: plane liberi mei pereant, si magis amari merebi-
tur Avidius quam illi et si rei p. expediet Cassium vi-
vere quam liberos Marci.' haec de Cassio Verus, haec
Marcus.

---

1 ei nostra ediplicent P^1 *t.* B ei nostra displicent P *corr.*, Σ enim nostra ei displicent *Pet.* 3 moriomen P 5 consulat P consulas *Pet.* consulatur Σ tales PΣ talem *Salm.* 8 quam *om.* P^1R, *add.* P *corr.*, *non om.* ACh 16/17 probatur PR (*scil.* uis) 18/19 affectu P affectata Σ 19 tyrannide $P^1\Sigma$ tyrannidis P *corr.* 20 malui *om.* P^1 Σ, *add.* P *corr.* quandomitiani P^1 quã domitiani P *corr.* 20/21 *cf. Suet. Dom.* 21 24 duxit P^1 dux sit P *corr.*, Σ

Sed nos hominis naturam et mores breviter explica- 3
*b*imus; neque enim plura de his sciri possunt, quorum
vitam et inlustrare nullus audet eorum causa, a qui-
bus oppressi fuerint. addemus autem, quemadmodum 2
ad imperium venerit et quemadmodum sit occisus et
ubi victus. proposui enim, Diocletiane Auguste, omnes, 3
qui imperatorium nomen sive ⟨*iusta causa sive*⟩ iniusta
habuerunt, in litteras mittere, ut omnes purpuratos,
August*e*, cognosceres.

Fuit his moribus, ut nonnumquam trux et asper 4
videretur, aliquando mitis et lenis, saepe religiosus,
alias contemptor sacrorum, avidus vini item abstinens,
cibi adpetens et inediae patiens, Veneris cupidus et
castitatis amator. nec defuer*u*nt qui illum Catilinam 5
vocarent, cum et ipse se ita gauderet appellari, *ad*-
dens futurum se Sergium, si dialogistam occidisset,
Antoninum hoc nomine significans, qui tantum eni- 6
tuit in philosophia, ut iturus ad bellum Marcomanni-
cum timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, ro-
gatus sit non adulatione sed serio, ut praecepta philo-
sophiae ederet. nec ille timuit, sed per ordinem pa- 7
r⟨*a*⟩eneseos — hoc est praeceptionum — per triduum
disputavit. fuit praeterea disciplinae militaris Avidius 8
Cassius tenax et qui se Marium dici vellet.

Quoniam de severitate illius dicere coepimus, multa 4
extant crudelitatis potius quam severitatis eius indi-
cia. nam primum milites, qui aliquid provincialibus 2
tulissent per vim, in illis ipsis locis, in quibus pec-
caverant, in crucem sustulit. primus etiam id suppli- 3

1/2 explicauimus P explicabimus Σ 7 siue iniusta P[1] siue iniuste ChR siue iuste A siue iuste siue iniuste P *corr.* siue iusta ex causa siue iniusta *Momms. (Pet.)* siue iniusta causa siue iusta *He.* 9 augusto P[1] augustos P *corr.* Auguste Σ 13 inẹdiae P 14 defuerant P defuerunt Σ 15/16 audens PΣ addens *edd.* 21 timuit P abnuit *Cas., Hirschf.* 21/22 paraeneseon *Cas.* 22 hoc est praeceptionum PΣ, *del. Cas. (edd.); tuetur Tl. p. 42, adn. 2*

cii genus invenit, ut stipitem grandem poneret pedum
octoginta et centum [id est materiam] et a summo us-
que ad imum damnatos ligaret et ab imo focum adpo-
neret incensisque aliis alios fumo, cruciatu, timore
4 etiam necaret. idem denos catenatos in profluentem
5 mergi iubebat vel in mare. idem multis desertoribus
manus excidit, aliis crura incidit ac poplites dicens
maius exemplum esse a⟨*d*⟩viventis miserabiliter crimi-
6 nosi quam occisi. cum exercitum duceret, et inscio ipso
manus auxiliaria centurionibus suis auctoribus tria mi-
lia Sarmatarum neglegentius agentum in Danuvii ri-
pis occidissent et cum praeda ingenti ad eum redissent
sperantibus centurionibus praemium, quod perparva
manu tantum hostium segnius agentibus tribunis et
ignorantibus occidissent, rapi eos iussit et in crucem
tolli servilique supplicio adfici, quod exemplum non
extabat, dicens [s]evenire potuisse, ut essent insidiae
7 ac periret Romani imperii reverentia. et cum ingens se-
ditio in exercitu[m] orta esset, processit nudus cam-
pestri solo tectus et ait: 'percutite', inqui*t*, 'me, si aude-
8 tis et corruptae disciplinae facinus addite.' tunc con-
quiescentibus cunctis meruit timeri, quia ipse non ti-
9 muit. quae res tantum disciplinae Romanis addidit,
tantum terroris barbaris iniecit, ut pacem annorum cen-
tum ab Antonino absente peterent, si quidem viderant
damnatos Romani ducis iudicio etiam eos, qui contra
fas vicerant.

5 De hoc multa gravia contra militum licentiam facta
inveniuntur apud Aemilium Parthenianum, qui ad-
fectatores tyrannidis iam inde a veteribus historiae
2 tradidit. nam et virgis caesos in foro et in mediis ca-
stris securi percussit, qui ita meruerunt, et manus mul-

2 id est materiam P (idem materiam Σ) *del. Cas., edd.*
4 cruciato P^a -tu P^b *t.* B 8 aduentis P^1 *t.* B uiuentis ChR, P *corr. per ras.* aduiuentis *Bae. (Pet.)* 17 seuenire P^1 *t.* B *euenire P *corr.* 19 exercitum P -tu Σ 20 inquid P
22 ipse *om. Pet. per errorem* 31 caesis P cesis R cesos A

tis amputavit. et praeter laridum ac buccellatum at- 3
que acetum militem in expeditione portare prohibuit
et, si aliud quippiam repperit, luxuriem non levi sup-
plicio adfecit. extat de hoc epistula divi Marci ad prae- 4
fectum suum talis: 'Avidio Cassio legiones Syriacas 5
dedi diffluentes luxuria et Dafnidis moribus agentes,
quas tot*as* excaldantes se repperisse Caesonius Vecti-
lianus scripsit. et puto me non errasse, si quidem et 6
tu notum habeas Cassium, hominem Cassian⟨*a*⟩e se-
veritatis et disciplinae. neque enim milites regi pos- 7
sunt nisi vetere disciplina. scis enim versum a bono
poeta dictum et omnibus frequentatum:

"moribus antiquis re⟨*s*⟩ stat Romana virisque."

Tu tantum fac adsint legionibus abunde commea- 8
tus, quos, si bene Avidium novi, scio non perituros.'
praefecti ad Marcum: 'recte consuluisti, mi domine, 9
quod Cassium praefec⟨*is*⟩ti[s] Syriacis legionibus. ni- 10
hil enim tam expedit quam homo severior Graecanicis
militibus. ille sane omnes excaldationes, omnes flores 11
de capite, collo et sinu militi excutiet. annona militaris 12
omnis parata est, neque quicquam deest sub bono
duce: non enim multum aut qu⟨*a*⟩eritur aut inpendi-
tur.' nec fefellit de se iudicium habitum. nam statim 6
et ad signa edici iussit et programma in parietibus
fixit, ut, si quis cinctus inveniretur apud Dafnen, dis-
cinctus rediret. arma militum septima die semper re- 2
spexit, vestimenta etiam et calciamenta et ocreas, de-
licias omnes de castris summovit iussitque eos hie-
mem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores; et
egissent, nisi honestius vixissent. exercitium septimi 3
diei fuit omnium militum, ita ut et sagittas mitterent

3 luxuriem] luxuriantem *Da.* 6 dafnidis P (*videtur genetivus; cf. T 18, 2* dafnidem) Dafnitis *Pet.* Daphnitis *Salm.* (*Jord.*) 7 totus P totas *Σ* 13 *Ennius ann. 500 Vahl.*[2] restat P[1] 17 praefectis P[1] *t.* B praefecisti *Σ*, P *corr.* 26/27 respexit] *cf. Val. 6, 5* 27/28 dilicias P[1]

4 et armis luderent. dicebat enim miserum esse, cum
exercerentur athletae, venatores et gladiatores, non
exerceri milites; quibus minor esset futurus labor, si
consuetus esset.
5 Ergo correcta disciplina et in Armenia et in Arabia
et in Aegypto res optime gessit amatusque est ab
omnibus orientalibus et speciatim ab Antiochensibus,
6 qui etiam imperio eius consenserunt, ut docet Marius
7 Maximus in vita divi Marci. nam cum et Bucolici mi-
lites per Aegyptum gravia multa facerent, ab hoc re-
tunsi sunt, ut *id*em Marius Maximus refert in eo libro,
quem secundum de vita Marc*i* [et] Antonin*i* edidit.
7 Hic imperatorem se in oriente appellavit, ut quidam
dicunt, Faustina volente, quae valetudini Marci iam
diffidebat et timebat, ne infantes filios tueri sola non
posset atque aliquis existeret, qui capta statione regia
2 infantes de medio tolleret. alii autem dicunt hanc
artem adhibuisse militibus et provincialibus Cassium
contra Marci amorem, ut sibi posset consentiri, quo⟨*d*⟩
3 diceret Marcum diem suum obisse. nam et divum eum
4 appellasse dicitur, ut desiderium illius leniret. im-
peratorio animo cum processisset, eum, qui sibi ap-
taverat ornamenta regia, statim praefectum praetorii
fecit; qui et ipse occisus est Antonino invito ab exer-
citu, qui et M⟨*a*⟩ecianum, cui erat commissa Alexan-
dria quique ⟨*con*⟩senserat spe participatus Cassio, in-
5 vito atque ignorante Antonino interemit. nec tamen
Antoninus graviter est iratus rebellione cognita nec
6 in eius liberos aut affectus s⟨*a*⟩evit. senatus illum
hostem appellavit bonaque eius proscripsit. quae An-
toninus in privatum aerarium congeri noluit, quare

---

6 aegipto P^a, *corr.* P^b 9 cum et P; *def. Ti. p. 107* et cum *Pet.* 11 item P idem *Pet.* 12 marco et antonino P marci antonini ChR marci antonii A 19 quo PΣ 22 animo PΣ nomine *Erasmus* amictu *Oberdick* indumento *Pet. in app.* 25/26 Maecianum — Alexandria] *cf. MA 25, 4* 26 senserat P consenserat Σ

senatu praecipiente in aerarium publicum sunt relata.
nec Romae terror defuit, cum quidam Avidium Cas- 7
sium dicerent absente Antonino, qui nisi a volup-
tariis unice amabatur, Romam esse venturum atque
urbem tyrannice directurum, maxime senatorum causa,
qui *e*um hostem iudicaverant bonis proscriptis. et amor 8
Antonini hoc maxime enituit, quod consensu omnium
praeter Antiochenses Avidius interemptus est; quem 9
quidem occidi non iussit sed passus est, cum apud
cunctos clarum esse⟨*t*⟩, si potestatis suae fuisset, pa*r*-
surum illi fuisse. caput eius ad Antoninum cum dela- 8
tum esset, ille non exultavit, non elatus est, sed etiam
doluit ereptam sibi esse occasionem misericordiae, cum
diceret se vivum illum voluisse capere, ut illi ex-
prob⟨*r*⟩aret beneficia sua eumque servaret. denique 2
cum quidam diceret repr[a]ehendendum Antoninum,
quod tam mitis esset in hostem suum eiusque liberos
et adfectus atque omnes, quos conscios tyrannidis rep-
perisset, addente illo qui reprehendebat 'quid si ille
vicisset?', dixisse dicitur: 'non sic deos coluimus nec 3
sic vivimus, ut ille nos vinceret.' enumeravit deinde
omnes principes, qui occisi essent, habuisse causas,
quibus mererentur occidi, ne⟨*c*⟩ quemquam facile bo-
num vel victum a tyranno vel occisum, dicens mer- 4
uisse Neronem, debuisse Caligulam, Othonem et Vi-
tellium nec imperare voluisse. nam de [Pertinace et] 5
Galba paria sentiebat, cum diceret {in} imperatore
avaritiam esse acer*b*issimum malum. denique non Au- 6
gustum, non Traianum, non Hadrianum, non patrem

---

5 tyrannide PΣ tyrannice *edd.* 6 cum P^{1} eum P *corr.*, Σ 8/9 quem — passus est] *cf. MA 26, 10* 10 ẽẽ P^{1} 10/11 passurũ P parsurum Σ (uel parsurum *in* P *in marg. a. m.*) 16 quidam P quidem *Pet. per errorem* repraehendũ P^{a} repraehendendũ P^{b} 19 reprẹhendebat P 26 uoluisse P ualuisse *Cas.* nam PΣ etiam *Boxhorn (Pet.)* pertinace & PΣ *miratus est iam Petrarca qui in* P *in marg. adscripsit:* 'mirum quomodo de pertinace dicat cum ante eum Marcus et regnauerit et mortuus sit' 27 in *om.* P^{1}, *non om.* Σ 28 aceruissimũ P^{1}

suum a rebellibus potuisse superari, cum et multi fuerint
7 et ipsis vel invitis vel insciis extincti. ipse autem Anto-
ninus a senatu petit, ne graviter in conscios defectionis
animadverteretur, eo ipso tempore, quo rogavit, ne quis
senator temporibus suis capitali supplicio adficeretur,
8 quod illi maximum amorem conciliavit; denique paucis-
simis centurionibus punitis deportatos revocari iussit.
9 Antiochensis, qui Avidio Cassio consenserant, ⟨*non puni-
vit*⟩, sed et his et aliis civitatibus, quae illum iuverant,
ignovit, cum primo Antioc⟨*h*⟩ensibus graviter iratus es-
set hisque spectacula sustulisset et multa alia civitatis or-
2 namenta, quae postea reddidit. filios Avidii Cassii An-
toninus [Marcus] parte media paterni patr*i*monii dona-
vit, ita ut filias eius auro, argento et gemmis cohone-
3 staret. nam et Alexandriae, filiae Cassii, et genero
Druentiano liberam evagandi, ubi velle⟨*n*⟩t, potesta-
4 tem dedit. vixeruntque non quasi tyranni pignora, sed
quasi senatorii ordinis in summa securitate, cum illis
e*t*iam in lite obici fortunam propri⟨*a*⟩e vetuisset do-
mus, damnatis aliquibus iniuriarum, qui in eos petu-
lantes fuissent. quos quidem ami*t*ae suae marito com-
mendavit.

5 Si quis autem omnem hanc historiam scire deside-
rat, legat Mari Maximi secundum librum de vita Marci,
in quo ille ea dicit, quae solus Marcus mortuo iam
6 Vero egit. tunc enim Cassius rebellavit, ut probat
epistula missa ad Faustinam, cuius hoc exemplum
7 est: 'Verus mihi de Avidio verum scripserat, quod

---

8 antiochensis P[1] *t.* B antiochensib' P *corr.* qui PΣ quoque *Ma. (Pet.)* 8/9 non puniuit *add. He.* 9 sed et his] sedatis *Gollsch* (*scil.* Antiochensibus) 12/13 antoninus marcus P marcus *om.* Σ Antoninus *del. He.* Marcus *del. Ho.* 13 patromonii P[1] 16 druentiano PΣ Drunciano *Pet.* (*MA 26, 12* druncianus P; *rectum nomen est Dryantianus*) uellet P[1] 18/19 illi seuam P[1]ChR illis seuam P *corr.* illis etiam *edd.* 21 amicae P amite Σ (*cf. MA 26, 12*) 25 solum PΣ

cuperet imperare. audisse enim te arbitror, quod
*V*eri s*t*atores de eo nuntiarent. veni igitur in Al- 8
banum, ut tractemus omnia dis volentibus. nil ti-
me*as*.' hi⟨*n*⟩c autem apparet Faustinam ista ne- 9
scisse[t], cum dicat Marius infamari eam cupiens,
quod ea conscia Cassius imperium sumpsisset. nam 10
et ipsius epistula extat ad v*i*rum, qua urget Mar-
cum, ut in eum graviter vindicet. exemplum epistulae 11
Faustinae ad Marcum: 'ipsa in Albanum cras, ut iubes,
mox veniam: tamen iam hortor, ut, si amas liberos
tuos, istos rebelliones acerrime persequaris. male enim 12
adsueverunt et duces ⟨*et*⟩ milites, qui nisi opprimun-
tur, oppriment.' item alia epistula eiusdem Faustinae 10
ad Marcum: 'mater mea Faustina patrem tuum Pium
[eiusdem] in defectione Celsi sic hortata est, ut pie-
tatem primum circa suos servaret, sic circa alienos.
non enim pius est imperator, qui non cogitat uxorem 2
et filios. Commodus noster vides in qua aetate sit. 3
Pompeianus gener et senior est et peregrinus. vide, 4
quid agas de Avidio Cassio et de eius consciis. noli 5
parcere hominibus, qui tibi non pepercerunt et nec
mihi nec filiis nostris parcerent, si vicissent. ipsa iter 6
tuum mox consequor: quia Fadilla nostra aegrotabat,
in Formianum venire non potui. sed si te Formis in- 7
venire non potuero, adsequar Capuam, quae civitas
et meam et filiorum nostrorum aegritudinem poterit
adiuvare. Soteridam medicum in Formianum ut dimit- 8
tas, rogo. ego autem Pisitheo nihil credo, qui puellae

---

2 herispatores PΣ heri statores *Momms. (Jord.)* Veri (*scil.* P. Martii Veri; *PIR II nr. 261 p. 350 sq.*) statores *Salm. (Pet.)*; *cf. Cass. Dion. LXXI 23, 3* 3/4 timens P timetis Σ timeas *Gru.* 4 hic P hinc Σ 4/5 nesciss& P[1] nescisse P *corr.*, Σ 7 uerum PΣ uirum *Cas. (edd.)* 12 & duces milites P[1] & duces 7 milites P *corr.* duces milites Σ 13 oppriment P[1] opprimunt P *corr.* 15 eiusdem *del. edd.* sic hortata] cohortata *Pet.* 16 sic] secundo *Eyssenhardt* (*at cf. OM 6, 6:* 'prius — sic')

9 virgini curationem nescit adhibere. sign*a*tas mihi lit-
teras Calpurnius dedit: ad quas rescribam, si tarda-
vero, per Caecilium senem spadonem, hominem, ut
10 scis, fidelem. cui verbo mandabo, quid uxor Avidii
Cassii et filii et gener de te iactare dicantur.'

11 Ex his litteris intellegitur Cassio Faustinam consciam
non fuisse, quin etiam supplicium eius graviter exe-
gisse, si quidem Antoninum quiescentem et clemen-
tiora cogitantem ad vindictae necessitatem impulit.
2 cu*i* Antoninus quid rescripserit, subdita epistula per-
3 docebit: 'tu quidem, mea Faustina, religiose pro ma-
rito et pro nostris liberis agis. nam relegi epistulam
tuam in Formiano, qua me hortaris, ut in Avidii con-
4 scios vindicem. ego vero et eius liberis parcam et
genero et uxori et ad senatum scribam, ne aut pro-
5 scriptio gravior sit aut poena crudelior. non enim
quicquam est, quod imperatorem Romanum melius
6 commendet gentibus quam clementia. haec Caesarem
deum fecit, haec Augustum consecravit, haec patrem
7 tuum specialiter Pii nomine ornavit. denique si ex
mea sentententia de bello iudicatum esset, nec Avidius
8 esset occisus. esto igitur secura:

"di[i] me tuentur, dis pietas mea
— — cordi es⟨*t*⟩."

Pompeianum nostrum in annum sequentem consulem
dixi.' haec Antoninus ad coniugem.

12 Ad senatum autem qualem orationem miserit, inter-
2 est scire. ex oratione Marci Antonini: 'habetis igi-
tur, p. c., pro gratulatione victoriae generum meum
consulem, Pompeianum dico, cuius aetas olim remu-
neranda fuerat consulatu, nisi viri fortes intervenissent,
3 quibus reddi debuit, quod a re p. debebatur. nunc

---

1 signitas P signatas Σ 3 caelium P[a], *corr.* P[b] 10 Cũ P tum Σ cui *edd.* 23 *Hor. carm. I 17, 13* dii P 24 es P[1] 26 ad *om.* P[a], *add.* P[b]

quod ad defectionem Cassianam pertinet, vos oro
atque obsecro, p. c., ut censura vestra deposita meam
pietatem clementiamque servetis, immo vestram ne-
que quemquam ullum senatus occidat. nemo sena- 4
torum puniatur, nullius fundatur viri nobilis sanguis,
deportati redeant, proscripti bona recipiant. utinam 5
possem multos etiam ab inferis excitare! non enim
umquam placet in imperatore vindicta sui doloris, quae
si iustior fuerit, acrior videtur. quare filiis Avidii 6
Cassii et genero et uxori veniam dabitis. et quid dico
veniam, cum illi nihil fecerint. vivant igitur securi 7
scientes sub Marco vivere. vivant in patrimonio pa-
rentum pro parte donato, auro, argento, vestibus
fruantur, sint divites, sint securi, sint vagi et liberi et
per ora omnium ubique populorum circumferant meae,
circumferant vestrae pietatis exemplum. nec magna 8
haec est, p. c., clementia, veniam proscriptorum li-
beris et coniugibus dari: ego vero a vobis peto, ut 9
conscio⟨*s*⟩ senatorii ordinis et equestris a caede, a
proscriptione, a timore, ab infamia, ab invidia et
postremo ab omni vindicetis iniuria detisque hoc meis
temporibus, ut in causa tyrannidis, qui in tumultu 10
c[a]ecidit, probetur occisus.'

Hanc eius clementiam senatus his adclamationibus 13
prosecutus est: 'Antonine pie, di te servent. Antonine 2
clemens, di te servent. [Antonine clemens, di te ser-
vent.] tu voluisti quod licebat, nos fecimus quod dece-
bat. Commodo imperium iustum rogamus. progeniem 3
tuam robora. fac securi sint liberi nostri. bonum im- 4
perium nulla vis laedit. Commodo Antonino tr*i*buni-
*c*iam potestatem rogamus, praesentiam tuam rogamus.

---

4 ullum PΣ unum *Pet. (Jord.) (pleonasmum 'quemquam ullum' defendit Löfstedt, Beitr. p. 112 sq.)* 7 multos PΣ multatos *Obr. (Pet.)* sepultos *Juretus* tumulatos *Unger*
19 conscio P¹Σ 26/27 antonine clemens di te seruent *bis* PCh *semel* A (*om.* te), R; *alterum del. Momms. (Jord.)* 30/31 tru-bunitiã P

5 philosophiae tuae, pa*t*ientiae tuae, doctrinae tuae, no-
bilitati tuae, innocentiae tuae. vincis inimicos, hostes
exuperas, di te tuentur.' et reliqua.
6 Vixerunt igitur posteri Avidii Cassii securi et ad
7 honores admissi sunt. sed eos Commodus Antoninus
post excessum divi patris sui omnes vivos incendi
iussit, quasi in factione depr[a]ehensos.

8.9 Haec sunt quae de Cassio Avidio conperimus. cuius
ipsius mores, ut supra diximus, varii semper fuerunt,
10 sed ad censuram crudelitatemque propensiores. qui
si optinuisset imperium, fuisset non modo clemens sed
14 bonus, sed utilis et optimus imperator. nam extat
epistola eius ad generum suum iam imperatoris huius-
2 modi: 'misera res publica, quae istos divitiarum cupi-
3 dos et divites patitur. miser[a] Marcus, homo sane opti-
mus, qui, dum clemens dici cupit, eos patitur vivere,
4 quorum ipse non probat vitam. ubi Lucius Cassius,
cuius nos frustra tenet nomen? ubi Marcus ille Cato
Censorius? ubi omnis disciplina maiorum? quae olim
5 quidem intercidit, nunc vero nec quaeritur. Marcus
Antoninus philosophatur et quaerit de *e*lement*i*s et
de animis et de honesto et iusto nec sentit pro re p.
6 vides multis opus esse gladiis, multis elogiis, ut in
7 antiquum statum publica forma reddatur. ego vero
istis praesidibus provinciarum — an ego proconsules,
an ego praesides putem, qui ob hoc sibi a senatu et
ab Antonino provincias datas credunt, ut luxurientur,
8 ut divites fiant? audisti praef. praetorii nostri philo-
sophi ante triduum quam fieret mendicum et pau-
perem, sed subito divitem factum. unde, quaeso, nisi

1 pacientiae P 9 *c. 3, 4* 11 modo *del. Vielh., Momms.* 11/12 sed bonus PΣ *(cf. Ti. p. 20)* et bonus *Boxhorn (Pet.)* 15 partitur P (r *exp.*) 15 misera P, *edd. post* misera *interpungentes* miser Σ 16 clemens PΣ clementem se *Pet. immiscens lectiones ad v. 21 notatas* 21 clementes P[1] clementiis P *corr.* elementis *Salm. (edd.)* 23 elogiis] *cf. Suet. Cal. 27, 1; AS 34, 3; Dig. 48, 3, 6; 11*

de visceribus rei p. provincialiumque fortunis? sint sane divites, sint locupletes: aerarium publicum refer⟨*c*⟩ient; tantum di faveant bonis par*t*ibus: redd*e*nt Cassiani rei p. principatum.' haec epistola eius indicat, quam severus et quam tristis futurus fuerit imperator.

2/3 referient P resarcient Σ refercient *edd.* 3 patribus PΣ reddant PΣ reddent *Cas.* (*Pet.*) 5 AVIDIUS CASSIUS VULCACII GALLICANI ·V̄C̄· EXPL̄ P (*sequitur in* P *v. Severi*)

⟨*COMMODUS*⟩ ANTONINUS

AELI LAMPRIDI

1 De Commodi Antonini parentibus in vita Marci An-
2 tonini satis est disputatum. ipse autem natus est apud
Lanu*v*ium cum fratre Antonino gemino prid(ie) kal.
a.p.Chr. n. 161 Septemb(res) patre patruoque consulibus, ubi et avus
3 maternus dicitur natus. Faustina cum esset Commo-
dum cum fratre pr⟨*a*⟩egnans, visa est in somnis ser-
4 pentes parere, sed ex his unum ferociorem. cum autem
peperisset Commodum atque Antoninum, Antoninus
quadrimus elatus est, quem parem astrorum cursu
5 Commodo mathematici promittebant. mortuo igitur
fratre Commodum Marcus et suis praeceptis et [et]
magnorum atque optimorum virorum erudire conatus
6 est. habuit litteratorem Gr⟨*a*⟩ecum Onesicraten, La-
tinum Capellam Antistium; orator ei Ateius Sanctus
7 fuit. sed tot disciplinarum magistri nihil ei profu-
erunt. tantum valet aut ingenii vis aut eorum, qui
in aula institutores habentur. nam a prima statim
pueritia turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quo-
8 que pollutus et constup*r*atus fuit, iam in his artifex,
quae stationis imperatoriae non erant, ut calices fin-
geret, saltaret, cantaret, sibilaret, scurram denique et
9 gladiatorem perfectum ostenderet. auspicium crude-
litatis apud Centumcellas dedit anno aetatis duode-

1 INCIPIT ANTONINUS AELI LAMPRIDI P (ad diocletianũ aug̃. *add. a. m.*) 5 lanubium P Σ 7/8 commodum P[1] A Ch -do P *corr.* Commodum cum fratre *del. Jord.* 13 & &̄ P[1] *t.* B & &̄ (*i. e.* et etiam) P *corr.* et Σ *(Pet.)* ut et *Jord.* 16 attius P[a] ateius P[b] 21 constuppatus P construpatus Σ 22/23 fingerẽ P frangeret Σ 24 ⟨se⟩ perfectum P *corr.*

cimo; nam cum tepid⟨*i*⟩us forte lotus esset, balneatorem in fornacem conici iussit; quando a p⟨*a*⟩edagogo, cui hoc iussum fuerat, ver*v*ecina pellis in fornace consumpta est, ut fidem poen⟨*a*⟩e de fetore nidoris impleret.

Appellatus est autem Caesar puer cum fratre [se] 10
Vero. quarto decimo aetatis anno in collegium sacerdot*um* adscitus est. cooptatus est inter † tressolos... 2
princeps iuventutis, cum toga⟨*m*⟩ sumpsit. adhuc in praetexta puerili congiarium dedit atque ipse in basilica Traiani praesedit. indutus autem toga est nona- 2
rum Iuliarum die, quo[d] in terris Romulus non apparuit, et eo tempore, quo Cassius a Marco descivit.
profectus est commendatus militibus cum patre in Sy- 3
riam et Aegyptum ⟨*et cum*⟩ eo Romam redit. post 4
haec venia legis annariae impetrata consul est factus
et cum patre imperator est appellatus V. kal. Dec. die *a. p. Chr. n. 176*
Pollione et Apro consulibus et triumphavit cum patre;
nam et hoc patres decreverant. profectus es⟨*t*⟩ cum 5
patre et ad Germanicum bellum.

Adhibitos custodes vitae suae honestiores ferre non 6
potuit, pessim*o*s quo⟨*s*⟩que detinuit et summotos usque ad aegritudinem desideravit. quibus per patris 7
mollitiem restitutis popinas et ganeas in Palatinis semper aedibus fecit neque umquam pepercit vel pudori vel sumptui. in domo aleam exercuit. mulierculas for- 8
mae scitioris ut prostibula mancipia perficie*ns* lupana-

---

1 tepidus PΣ tepidius *edd.* 2 epedagogo P^a apedagogo P^b 3 uerbecina P 6 est *om.* P^a 6/7 fratre seuero P fratre suo seuero Σ fratre suo Vero *Ursin. (Pet.)* fratre Vero *He. (plenum nomen est M. Annius Verus)* 7/8 sacerdotis P -tum Σ 8 tressolos P tres solos Σ trossulos *Lipsius (edd.) quod refellit Momms. St.-R. II, 2³ p. 827, adn. 4 lacunam suspicans* [adscitus est] cooptatus est. ⟨appellatus est⟩ inter ⟨fra⟩tres solus princeps iuuentutis *de Do.* 9 toga P togam Σ 12 quod P^1 *t.* B quo* P *corr.* 15 et cum *om.* P^1, *add.* P *corr.* 19 es P^1 22 pessimus P quoque P^1 27 prostibula P^1 prostabula P *corr.* perficiem P^1 perficiens P *corr.* per speciem *Turnebus (edd.)* 27sq. lupanarium] *i. e.* lupanar *cf. Dig. 4, 8, 21, 11 (He.)*

rium *ad* ⟨*lu*⟩dibrium pudicitiae contraxit. *insec*tatus est
propolas circumforanos. equos currules sibi conpara-
9 vit. aurigae habitu currus rexit, gladiatoribus convixit,
aquam gessit ut le*nonum* minister, ut probris natum
magis quam ei loco eum crederes, ad quem fortuna
provexit.

3 Patris ministeria seniora summovit, amicos senes
2 abiecit. filium Salvi Iuliani, qui exercitibus praeerat,
ob inpudicitiam frustra temptavit atque exinde Iuliano
3 tetendit insidias. honestissimos quosque aut per con-
4 tumeliam aut per honorem indignissimum abiecit. ap-
pellatus est a mimis quasi obstupratus eosdemque ita,
5 ut non apparerent, subito deporta*v*it. bellum etiam,
quod pater paene confecerat, legibus hostium addictus
6 remisit ac Romam reversus est. Romam ut redit, sub-
actore suo S*ao*tero post se in curr*u* locato ita trium-
phavit, ut eum sae*p*ius cervice reflexa publice oscu-
7 laretur. etiam in or*ch*estra hoc idem fecit. et cum
potaret in lucem helluareturque viribus Romani im-
perii, vespera etiam per tabernas ad lupanaria voli-
8 tavit. misit homines ad provincias regendas vel cri-
9 minum socios vel a criminosis commendatos. in sena-
tus odium ita venit, ut et ipse crudeliter in tanti or-
dinis perniciem s⟨*a*⟩eviret fieretque ⟨*e*⟩ contempto cru-
delis.

4 Vita Commodi Quadratum et Lucillam compulit ad
eius interfectionem consilia inire, non sine praefecti

---

1 & dibrium P[1] & ludibrium P *corr.*, A Ch ad ludibrium R imitatus P Σ inuectus *(an* insectatus *? Ho.) He. coll. Tac. ann. XIII 25 de Nerone grassatore* 2/3 conpauit P[a], *corr.* P[b] 3 conuisit P[1] conuixit P *corr.* commisit Σ conlusit *Petsch.* 4 aquam gessit] *He. confert Apul. apol. 78 (86, 24 H.) (aquariolus)* lelomihi P[1] *t.* B lenonum Σ, P *corr.* 5 creder& P Σ 9 ob P Σ; *def. He. cf. Kühner II, 1², 532* ad *edd.* 13 deportabit P 16 soatero P sactero A R Saotero *Salm.* curro P 17 saerius P serius Σ 18 orcnestra P 20 ad P Σ ac *Pet.* 24 contempto P A R e contempto *Paucker (Pet.)*

praetorii Tarruteni Paterni consilio. datum [n]autem est 2
negotium peragendae necis Claudio Pompeiano propin-
quo. qui ingressus ad Commodum destricto gladio, 3
cum faciendi potestatem habuisset, in haec verba pro-
rumpens 'hunc tibi pugionem senatus mittit' detexit
facinus fatuus nec implevit multis cum eo participanti-
bus causam. post haec interfecti sunt Pompeianus 4
primo et Quadratus, dein N*o*rbana atque Norbanus
et Paralius; et mater eius et Lucilla in exilium exacta.
tum praefecti praetorio cum vidissent Commodum in 5
tantum odium incidisse obtentu Sa*o*teri, cuius poten-
tiam p(opulus) R(omanus) ferre non poterat, urbane
*Sao*terum eductum a palatio sacrorum causa et red-
euntem in hortos suos per frumentarios occiderunt.
id vero gravius quam de se ipso Commodo fuit. Pa- 6. 7
ternum autem et huius caedis auctorem et, quantum
videbatur, paratae necis Commodi conscium et inter-
ventorem, ne coniuratio latius puniretur, instigante Ti-
gidio per lati clavi honorem a praefecturae admini-
stratione summovit. post paucos dies insimulavit eum 8
coniurationis, cum diceret ob hoc promissam Iuliani
filio filiam Paterni, ut in Iulianum transferretur im-
perium. quare et Paternum et Iulianum et Vitr*u*vium
Secund*u*⟨*m*⟩, Paterni familiarissimum, qui epistolas
imperatorias curarat, interfecit. domus praeterea Quin- 9
tiliorum omnis extincta, quod Sextus Condi[ci]ani fi-
lius specie mortis ad defectionem diceretur evasisse.
interfecta et Vitrasia Faustina et Velius Rufus et E*g*na- 10
tius Capito consularis. in exilium autem acti sunt 11

---

1 praetorio *Pet.* Tarruteni] *cf. PIR III nr. 24 p. 296 sq.* datum *l.* 2 P *in corr.* nautem P[1] (ṇautum B) autem P *corr.* 8 narbana P narbāna Σ 11 obtentus auteri P obtentus autem Σ obtentu Saoteri *edd.* 12 P̄R̄· (*i. e.* populus Romanus) P 13 soaterum P 23 uitriuium P 24 secundo PΣ 26 condiciani P Condiani *Cas.* Condianus Maximi *Kell. coll. Cass. Dion. LXXII 6, 1* 28/29 ecnatius P

⟨*A*⟩emilius Iunc[t]us e[s]t Atilius Severus consules. et in multos alios vari[a]e s⟨*a*⟩evitum est.
5 Post haec Commodus nunquam facile in publicum processit neque quicquam sibi nuntiari passus est nisi
2 quod Perennis ante tractasset. Perennis autem Commodi persciens invenit, quemadmodum ipse potens
3 esset. nam persuasit Commodo, ut ipse deliciis vacaret, idem vero Perennis curis incumberet; quod Com-
4 modus laetanter accepit. hac igitur lege vivens ipse cum trecentis concubinis, quas ex matronarum meretricumque dilectu ad formae speciem conci*vi*⟨*t*⟩, trecentisque aliis puberibus exoletis, quos aeque ex plebe ac nobilitate *vi* p⟨*re*⟩tiisque forma disceptatrice collegerat, in palatio per convivia et balneas ba⟨*c*⟩chabatur.
5 inter haec habitu victimarii victimas immolavit. in harena rudibus, inter cubicularios gladiator[es] pugna-
6 vit lucentibus aliquando mucronibus. tunc tamen Perennis cuncta sibimet vindicavit; quos voluit, interemit, spoliavit plurimos, omnia iura subvertit, prae-
7 dam omnem in sinum contulit. ipse autem Commodus
8 Lucillam sororem, cum *Caprea*⟨*s*⟩ misisset, occidit. sororibus dein suis ceteris, ut dicitur, constupratis, con*s*obrina patris complexibus suis iniuncta u*n*i etiam e*x*
9 concubinis matris nomen inposuit. uxor*em*, quam depr[a]ehensam in adulterio exegit, exactam relegavit
10 et postea occidit. ipsas concubinas suas sub oculis

1 Iunctus PΣ Iuncus *Pet. (cf. PIR I nr. 234 p. 28)*· 6 *post* Commodi *add.* animum P *corr.* 7 diliciis P[1] 11 concilii PACh consciuit R conciuit *Egnat., edd.* 13 nuptiisq; PΣ ui pretiisque *Ma. (Pet.) (de* 'ui' *cf. P 7, 8)* 16 gladiatores PΣ gladiator *Salm.* gladiatores *del. He.* 21 cum ea praemisiss& P cum eam oppressisset Σ cum Capreas misisset *Reimarus coll. Cassio Dione LXXII 4, 6, edd.* 22/23 consubrina P 23 uiri P[1] *ut videtur* (iuri B) uni Σ, P *corr.* & P ex Σ 24 matris nomen inposuit uxoris (et uxoris P *corr.*) P matris nomen imposuit. uxorem Σ *(coni. Heer p. 59 sq.; cf. Cass. Dion. LXXII 4, 6 de Crispinae Augustae fato)* patris nomen inposuit uxoris. *Salm. (Pet.)* matris nomen imposuit [uxoris] *Momms. (Jord.)* 24/25 depräehensam P (a *exp.* P *corr. t.* B)

suis stuprari iubebat. nec inruentium in se iuvenum 11
carebat infamia, omni parte corporis atque ore in
sexum utrumque pollutus. occisus est eo tempore etiam 12
Claudius quasi a latronibus, cuius filius cum pugione
quondam ad Commodum ingressus est, multique alii
senatores sine iudicio interempti, femin⟨*a*⟩e quoque
divites. et nonnulli per provincias a Per[r]enni[o] ob 13
divitias insimulat*i* spoliati sunt vel etiam interempti.
his autem, quibus deerat ficti criminis adpositio, obi- 14
c⟨*i*⟩ebatur, quod scribere *n*oluissent Commodum he-
redem.

Eo tempore in Sarmatia res bene gestas per alios 6
duces in filium suum Perennis referebat. hic tamen 2
Perennis, qui tantum potuit, subito, quod bello Brit-
tannico militibus equestris loci viros praefecerat amo-
tis senatoribus, prodita re per legatos exercitus hostis
appellatus lacerandusque militibus est deditus. in cu- 3
ius potentiae locum Cleandrum ex cubiculariis subro-
gavit. multa sane post interfectum Perennem eiusque 4
filium quasi a se non gesta resc*i*dit, velut in integrum
restituens. et hanc quidem paenitentiam scelerum ul- 5
tra XXX dies tenere non potuit, graviora per Clean-
drum faciens quam fecerat per supra dictum Peren-
nem. et in potentia quidem Cleander Perenni succes- 6
serat, in praefectura vero Niger, qui sex tantum horis
praef. praet. fuisse perhibetur; mutabantur enim praef. 7
praet. per horas ac dies Commodo peiora omnia, quam
fecerat ante, faciente; fuit Marcius Quartus praef(ectus) 8
praet(orio) diebus quinque. horum successores ad ar-
bitrium Cleandri aut retenti sunt aut occisi; ad cuius 9
nutum etiam libertini in senatu⟨*m*⟩ atque in patricios
lecti sunt tuncque primum viginti quinque consules
in unum annum venditaeque omnes provinciae. omnia 10

1 inruentium PΣ (*cf.* 'inire' *H 4, 5; Hel. 5, 1; Q 12, 7*) irrumantium *Momms.* 7 perrennio P 8 insimulatae P 10 uoluissent PΣ nol- *Cas.* 19 iusq: Pᵃ eiusq; Pᵇ 20 rescedit P¹ *t.* B 28 *post* fuit *add.* autem P *corr.* 32 conss̄ P

Cleander pecunia venditabat: revocatos de exilio digni-
11 tatibus ornabat, res iudicatas rescindebat. qui tantum
per stultitiam Commodi potuit, ut Byrrum, sororis
Commodi virum, repr[a]ehendentem nuntia⟨*n*⟩temque
Commodo, quae fieba⟨*n*⟩t, in suspicionem regni ad-
fectati traheret et occideret multis aliis, qui Byrrum
12 defendebant, pariter interemptis. praefectus etiam
⟨*A*⟩ebu[n]tianus inter hos est interemptus; in cuius
locum ipse Cleander cum aliis duobus, quos ipse dele-
13 gerat, praefectus est factus. tuncque primum tres praef.
praet. fuere, inter quos libertin*us*, qui a pugione appel-
latus est.

7 Sed et Cleandro dignus tandem vitae finis inpositus.
nam cum insidiis illius Arrius Antoninus f*i*ctis cri-
minibus in Attali gratiam, quem in proconsulatu Asiae
damnaverat, esset occisus nec eam tum invidiam po-
pulo saeviente Commodus ferre potuisset, plebi ad
2 poenam donatus est, cum etiam A*p*olaustus aliique li-
3 berti aulici pariter interempti sunt. Cleander inter ce-
tera etiam concubinas eius constupravit, de quibus
filios suscepit, qui post eius interitum cum matribus
4 interempti sunt. in cuius locum Iulianus et Regillus
subrogati sunt, quos et ipsos postea p⟨*o*⟩enis adfecit.
5 his occisis interemit Servilium et Dulium Silanos cum
suis, mox Antium Lupum et Petronios Mamertinum
et S*u*ram filiumque Mamertini Antoninum ex sorore
6 sua genitum et post eos sex simul ex consulibus, Al-
lium Fuscum, Caelium Felicem, Lucceium Torquatum,
Larcium Eurupianum, Valerium Bassianum, Pactu*me*-
7 ium Magnum cum suis, atque in Asia Sulpicium Cras-

---

3 byrrum P (burrum *P 3, 7; cf. PIR I nr. 591 p. 85*) 4 nuntiatemq; P[1] 5 flebat P[1] suspitionem P 8 ebuntianus P Ebutianus Σ 11 libertinos P 14 factis P fictis Σ, *vulgo* 18 aiolaustus P Ayolaustus Ch Apolaustus R 23 penis P[1] 24 dulium P *(cf. PIR II nr. 177 p. 30: *Dulius Silanus)* Duilium *Cas.* Didium *de Do.* 26 syram P Syrum Σ 29 eurupia num P 29/30 pactuleium P, *em. Cas.*

sum pro consule et Iulium Proculum cum suis Clau-
diumque Lucanum consularem et consobrinam patris
sui Faustinam Anniam in Achaia et alios infinitos.
destinaverat et alios quattuor decem occidere, cum 8
sumptus eius vire[i]s Romani imperii sustinere non
possent.

Inter haec Commodus senatu semet *in*ridente, cum **8**
adulterum matris consulem designasset, appellatus est
Pius; cum occidisset Perennem, appellatus est Felix,
inter plurimas caedes multorum civium quasi quidam
novus Sylla. idem Commodus, ille Pius, ille Felix, 2
finxisse etiam quandam contra se coniurationem di-
citur, ut multos occideret. nec alia ulla fuit defectio 3
praeter Alexandri, qui postea se et suos interemit,
sororis⟨*que*⟩ Lucillae; appellatus est Commodus etiam 4
Brittannicus ab adulatoribus, cum Brittanni etiam
imperatorem contra eum deligere voluerint. appel- 5
latus est etiam Romanus Hercules, quod feras
⟨*apud*⟩ Lanuvium in amphitheatro occidisset; erat
enim haec illi consuetudo, ut domi bestias interficeret.
fuit praeterea ea dementia, ut urbem Romanam colo- 6
niam Commodianam vocari voluerit; *q*ui furor dicitur
ei inter delenimenta Marciae iniectus. voluit etiam in 7
circo quadrigas agitare. dalmaticatus in publico pro- 8
cessit atque ita signum quadrigis emittendis dedit. et 9
eo quidem tempore, quo a⟨*d*⟩ senatum ret⟨*t*⟩ulit de
Commodiana facienda Roma, non solum senatus hoc
libenter accepit per inrisionem, quantum intellegitur,
sed etiam se ipsum Commodianum vocavit, Commo-
dum Herculem et deum appellans.

Simulavit se et in Africam iturum, ut sumptum iti- **9**

---

5 uiriis P^1 iiuriis (*i. e.* iniuriis) P *corr.* uires Σ 7 tridente P^1 *t.* B tradente P *corr.* ridente Σ inridente *Pet.* 15 sororis Lucillae *del. Heer* sororis⟨que⟩ Luc. *Bra.* 17 diligere PA^1Ch del- R, A *corr.* 19 lanuuium PΣ Lanuuii *edd.* ⟨apud⟩ Lanuuium *Ho.* 22 commodiananam P (nam *eras.*) cui P qui A Ch, *edd.* 26 a P ad Σ

nerarium exigeret, et exegit eumque in convivia et
2 aleam convertit. Motilenum, praef. praetorii, per ficus
veneno interemit. accepit statuas in Herculis habitu,
3 eique immolatum est ut deo. multos praeterea para-
verat interimere. quod per parvolum quendam pro-
ditum est, qui tabulam e cubiculo eiecit, in qua occi-
4 dendorum erant nomina scripta. sacra Isidis coluit, ut
5 et caput raderet et Anubim portaret. *B*ellonae servien-
tes vere exsecare brachium praecepit studio crudelita-
6 tis. Isiacos vero pineis usque ad perniciem pectus tun-
dere cogebat. cum Anubin portaret, capita Isiacorum graviter obtundebat ore simulacri. clava non solum leones in veste muliebri et pelle leonina, sed etiam homines multos adflixit. debiles pedibus et eos, qui ambulare non possent, in gigantum modum formavit, ita ut a gen[t]ibus de pannis et linteis quasi dracones *te*ger[er]entur, eosdemque sagittis confecit. sacra Mithriaca homicidio vero polluit, cum illi[hi]c aliquid ad speciem timoris vel dici vel fingi soleat.

10 Iam puer et *gu*losus et impudicus fuit. adulescens
omne genus hominum infamavit, quod erat secum, et
2 ab omnibus est infamatus. inridentes se feris obicie-
bat. *e*um etiam, qui Tranquilli librum vitam Caligulae
continentem legerat, feris obici iussit, quia eundem
3 diem natalis habuerat, quem et Caligula. si quis sane se
mori velle praedixisset, hunc invitum praecipitari iube-
4 bat. in iocis quoque perniciosus. nam e*u*m, quem vidis-
set albescentes inter nigros capillos quasi vermiculos habere, sturno adposito, qui se vermes sectari crede-

---

2 ficus PΣ acus *Kell. (Heer p. 112 sq., adn. 246) coll. Cass. Dion. LXXII 14, 4* 8 anubim P Anubin *edd. cum* B uellonę P[1] 9 bra^{h}cium P 11 anubin P 16 agentibus P a gentibus Σ a genibus *vulgo* 16/17 degererentur P detegerentur Σ tegerentur *Petsch.* deserperent *?He.* ⟨in⟩ drac. redigerentur *Momms. (Jord.)* 18 illi hic P illuc ChR 20 iam PΣ etiam *Pet. per errorem* gylosus P[a] *ut videtur* golosus P[b] 23 cum P 27 eam quem P eam quam Σ 29 sq. credere P[1]

re⟨*t*⟩, capite suppuratum reddebat obtunsione ros⟨*tri*⟩.
pinguem hominem medio ventre dissicuit, ut eius in- 5
testina subito funderentur. monopodios et luscinios 6
eos, quibus aut singulos {oculos} tulisset aut singulos
pedes fregisset, appellabat. multos praeterea passim 7
extinxit alios, quia barbarico habitu occurrerant, alios,
quia nobiles et speciosior⟨*es er*⟩ant. habuit in deliciis 8
homines appellatos nominibus verendorum utriusque
sexus, quos libentius suis o⟨*s*⟩culis ap⟨*p*⟩licabat. ha- 9
buit et hominem pene prominentem ultra modum ani-
malium, quem onon appellabat, sibi carissimum. quem
et ditavit et sacerdotio Herculis rustici praeposuit. di- 11
citur saepe pr[a]etiosissim*i*s ci*b*is humana stercora mi-
scuisse nec abstinuisse gustum aliis, ut putabat, in-
risis. duos gibbos retortos in lance argentea [sibi] si- 2
napi perfusos exhibuit eosdemque statim promovit ac
ditavit. praef. praet. suum Iulianum togatum praesente 3
officio suo in piscinam detrusit. quem saltare etiam
nudum ante concubinas suas iussit quatientem cym-
bala deformato vultu. genera ⟨*omnia*⟩ leguminum co- 4
ctorum ad convivium propter luxuriae continuationem
raro ⟨*non*⟩ vocavit. lavabat per diem septies atque 5
octies et in ipsis balneis edebat. ⟨*adibat*⟩ deorum tem- 6
pla pollutus stupris et humano sanguine. imitatus est 7
et medicum, ut sanguinem hominibus emitteret scal-
pris feralibus. menses quoque in honorem eius pro 8
Augusto Commodum, pro Septembri Herculem, pro

---

1 obtunsioneris P obtunsi oneris Σ obtunsione oris *Petsch.* obtunsione rostri *He.* 2 dissicuit P dissecuit A Ch *(Jord.)* 4 oculos *om.* P[1], *add. post* tulisset P *corr.* oculos tulisset Σ 7 speciosi orant P speciosiores erant *He.* 9 oculis PΣ osculis *Cas., Salm., edd.* 10 prominentem PΣ -te *edd.* 13 praetiosissimus P[1] *t.* B pr*etiosissimis P *corr.* ciuis P[1] 14 gustum PΣ gustu *vulgo* 15 sibi *del. He.* conuiuis *Hirschf.* 20 omnia (*seu* uaria) *add. He.; de conchicla Commodiana cf. Apic. de re coq. 5,4,4* 22 non *add. Ho.* 23 adibat *add. Klein* 25 hominis emitter& P[a] hominibus emitter& P[b] 27 sqq. *de mensibus Commodianis cf. Heer, p. 161 sqq.; plenam et rectam seriem exhibet Cass. Dio LXXII 15,3* 27 herculeum Σ

Octobri Invictum, pro Novembri Exsuperatorium, pro
Decembri Amazonium ex signo ipsius adulatores voca-
9 bant. Amazonius autem vocatus est ex amore concu-
binae suae Marciae, quam pictam in Amazone dilige-
bat, propter quam et ipse Amazonico habitu in hare-
10 nam Romanam procedere voluit. gladiatorium etiam
certamen subiit et nomina gladiatorum recepit eo gau-
11 dio, quasi acciperet triumphalia. ludum semper in-
gressus est et, quotiens ingrederetur, publicis monu-
12 mentis indi iussit. pugnasse autem dicitur septingen-
ties tricies quinquies.

13 Nominatus inter Caesares quartum idu⟨*u*⟩m Octo-
a. p. Chr. n. 166 br⟨*i*⟩um, quas Herculeas postea nominavit, Pudente et
14 Pollione conss. appellatus Germanicus idibus Hercu-
a. p. Chr. n. 172 12 leis Maximo et Orfito consulibus. adsumptus est in
omnia collegia sacerdotalia sacerdos XIII. kl. Invictas
a. p. Chr. n. 175 2 Pisone Iuliano consulibus. profectus in Germaniam
3 XIIII. kal. Aelias, ut postea nominavit. isdem conss.
4 togam virilem accepit. cum patre appellatus imperator
V. kal. Exsuperatorias Pollione iterum [a]et Apro
a. p. Chr. n. 176 5 ⟨*iterum*⟩ consulibus. triumphavit X. kal. Ian. isdem
6 consulibus. iterum profectus III. non. Commodias Or-
a. p. Chr. n. 178 7 fito et Rufo consulibus. datus in perpetuum ab exer-
citu et senatu in domo Palatina Commodiana conser-
a. p. Chr. n. 180 8 vandus XI. kal. Romanas Praesente iterum consule. ter-
tio meditans de profectione a senatu et populo suo
a. p. Chr. n. 188 9 retentus est. vota pro eo facta sunt nonis Piis Fusciano
10 iterum consule. inter haec refertur in litteras pugnasse
11 illum sub patre trecenties sexagies quin*q*⟨*u*⟩ies, item
postea tantum palmarum gladi*a*tor⟨*i*⟩arum confecisse

---

4 amasione P[a] *ut videtur* amas*one P[b] *t.* B   7 sertamen P[1] *t.* B   8 qua se P quo se Σ   semper PΣ saepe *Cas., edd.*   secutor *Heer p. 181 cf. [15, 3]; 15, 8*   12/13 octobrum P[1] *t.* B   16 XIII* P *(una hasta erasa)*   17 et Iuliano Σ, P *corr.*   20 pollione iterum a& apro P Pollione et Apro iterum *Pet.* Pollione iterum et Apro iterum *Ho.*   29 quinties P   30 gladio torarum P

vel victis retiariis vel occisis, ut mille contingeret. fe- 12
rarum autem diversarum manu sua occidit, ita ut
⟨*vel*⟩ elephantos occideret, multa milia. et haec fecit
spectante saepe populo Romano.
Fuit autem validus ad haec, alias debilis et infirmus, 13
vitio etiam inter inguina prominenti, ita ut eius tu-
morem per sericas vestes populus Romanus agno-
sceret. versus *id*eo multi scripti sunt, de quibus etiam 2
in opere suo Marius Maximus gloriatur. virium ad 3
conficiendas feras tantarum fuit, ut elephantum conto
transigeret et or*y*gis cornu basto transmiserit et sin-
gulis ictibus multa milia ferarum ingentium conficeret.
inpudentiae tantae fuit, ut cum muliebri veste in am- 4
phitheatro vel theatro sedens publice s⟨*a*⟩epissim[a]e
biberit.
Victi sunt sub eo tamen, cum ille sic viveret, per le- 5
gatos Mauri, victi Daci, Pannoniae quoque conpositae
⟨*et*⟩ Brittannia, in Germania et in Dacia imperium eius
recusantibus provincialibus; quae omnia ista per du- 6
ces sedata sunt. ipse Commodus in subscribendo tar- 7
dus et neglegens, ita ut libellis una forma multis sub-
scriberet, in epistolis autem plurimis 'vale' tantum
scriberet. agebanturqu[a]e omnia per alios, qui[n] 8
etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur. per 14
hanc autem neglegentiam, cum et annonam vastarent
hi[i], qui tunc rem p. gerebant, etiam inopia ingens Ro-
mae exorta est, cum fruges non deessent. et eos qui- 2
dem, qui omnia vastabant, postea Commodus occidit
atque proscripsit. ipse vero saeculum aureum Commo- 3
dianum nomine adsimulans vilitatem proposuit, ex qua
maiorem penuriam fecit.

2/3 ita ut elephantos occideret *del. Momms. (Jord.); sed cf. Cass. Dion. LXXII 10, 3; LXXII 19, 1* 3 uel *add. He.* 8 in eo PACh ideo *Klebs* in eum R, *vulgo* 11 transiger& P transfigeret Σ, *edd.* origis PΣ basto basto P *ante ras.* transmiserit P transmitteret Σ 18 ⟨et⟩ *Jord.* ⟨in⟩ *Pet.* 19 quae — ista] *cf. Löfstedt, Beitr. p. 96; Ti. II p. 151* 24 in sinum uertisse] *cf. c. 5, 6* 'praedam omnem in sinum contulit'

4 Multi sub eo et alienam poenam et suam salutem
5 pecunia redemerunt. vendidit etiam suppliciorum di-
versitates et sepulturas et inminutiones malorum et
6 alios pro aliis occidit. vendidit etiam provincias et
administrationes, cum hi, per quos venderet, partem
7 acciperent, partem vero Commodus. vendidit non-
nullis et inimicorum suorum caedes. vendiderunt sub
8 eo etiam eventus litium liberti. praefectos Paternum
et Perennem non diu tulit, ita tamen ut etiam de his
praefectis, quos ipse fecerat, triennium nullus imple-
ret, quorum plurimos interfecit vel veneno vel gladio.
15 et praefectos urbi eadem facilitate mutavit. cubicu-
larios suos libenter occidit, cum omnia ex nutu eorum
2 semper fecisset. E⟨*c*⟩lectus cubicularius cum videret
eum tam facile cubicularios occidere, praevenit eum
3 et factioni mortis eius interfuit. s[p]ec[t]*u*tor gladia-
toria sumpsit arma, panno purpureo nudos humeros
4 advelans. habuit praeterea morem, ut omnia quae tur-
piter, quae inpure, quae crudeliter, quae gladiatori[a]e,
quae lenoni[a]e faceret, actis urbis indi iuberet, ut
5 Marii Maximi scripta testantur. Commodianum etiam
p. R. dixit, quo saepissime praesente gladiator pugna-
6 vit. sane cum illi saepe pugnanti ut deo populus fa-
visset, inrisum se credens populum Romanum a militi-
bus class⟨*i*⟩ariis, qui vela ducebant, in amphitheatro
7 interimi praeceperat. urbem incendi iusserat, utpote
coloniam suam; quod factum esset, nisi Laetus praef.
8 praet. Commodum deterruisset. appellatus est sane
inter cetera triumphalia nomina etiam sescenties vi-
cies Palus primus secutorum.
16 Prodigia eius imperio et publice et privatim hae⟨*c*⟩
2 facta sunt: crinita stella apparuit. vestigia deorum in
foro visa sunt exeuntia. et ante bellum desertorum

---

2 redimerunt PChR   14 electus PACh Eclectus *edd.*   16 spectator P speculator Σ secutor *Petsch.*   20 lenoniae P lenonice Σ   25 classariis PChR, *corr.* A   30 Palus primus] *Πρωτόπαλος σεκουτώρων Cass. Dio LXXII 22, 3*

caelum arsit. et repentina caligo ac tenebra in circo
*k*alendis Ianuariis oborta. et ante lucem fuerant etiam
incendiariae aves ac dirae. de Palatio ipse ad Cae- 3
lium montem in Vectilianas aedes migravit negans se
in Palatio posse dormire. Ianus geminus sua sponte 4
apertus est et Anubis simulacrum marmoreum moveri
visum est. Herculis signum aeneum sudavit in Minucia 5
per plures dies. bubo etiam supra cubiculum eius de-
prehensa est tam Romae quam Lanuvii. ipse autem 6
prodigium non leve sibi fecit: nam cum in gladiatoris
occisi vulnus manum misisset, ad caput sibi detersit et
contra consuetudinem p⟨*a*⟩enulatos iussit spectatores,
non togatos ad munus convenire, quod funeribus sole-
bat, ipse in pullis vestimentis praesidens. galea eius 7
bis per portam Libitine*n*sem elata est. congiarium de- 8
dit populo singulis denarios septingenos vicenos qui-
nos. circa alios omnes parcissimus fuit, quod luxuriae
sumptibus ⟨*a*⟩erarium minueret. circenses multos ad- 9
didit ex libidine potius quam religione et ut dominos
factionum ditaret.

His incitati, licet nimis sero, Quint[i]us Aemilius Lae- 17
tus praef. et Marcia concubina eius inierunt coniuratio-
nem ad occidendum eum. primumque ei venenum de- 2
derunt; quod cum minus operaretur, per athletam, cum
quo exerceri solebat, eum strangularunt.

Fuit forma quidem corporis iusta, vultu insubido, 3
ut ebriosi solent, et sermone incondito, capillo semper
fucato et auri ramentis inluminato, adurens comam
et barbam timore tonsoris.

Corpus eius ut unco traheretur atque in Tiberim mit- 4

---

2 calendis P 3/4 caelum P^a, *corr.* P^b 7 minutia P
13 funebribus *Cas. (Pet.)* 15 libitinemsem P 18 minuer& P
minuerat Σ, *edd.* 18/19 addidit P edidit Σ 21 His] Hic
Pet. per errorem 24 athetam P^a, *corr.* P^b 26 iuxta P
iusta Σ 28 auri ramentis P^1 auri iramentis *et* auri radia-
mentis *in* P *immutaverunt aliae manus*

teretur, senatus et populus post*u*lavit, sed postea iussu
Pertinacis in monumentum Hadriani translatum est.
5 Opera eius praeter lavacrum, quod Cleander nomine
6 ipsius fecerat, nulla exstant. sed nomen eius alienis
7 operibus incisum senatus erasit. nec patris autem sui
opera perfecit. classem Africanam instituit, quae sub-
sidio esset, si forte Alexandrina frumenta cessassent.
8 ridicule etiam Carthagine⟨*m*⟩ Alexandriam Commo-
dianam togatam appellavit, cum classem quoque Afri-
9 canam Commodianam Herculeam appellasset. orna-
menta sane quaedam colosso addidit, quae postea cun-
10 cta sublata sunt. colossi autem caput dempsit, quod
Neronis esset, ac suum inposuit et titulum more so-
lito subscripsit, ita ut illum gladiatorium et effemina-
11 tum non praetermitteret. hunc tamen Severus, impe-
rator gravis et vir nominis sui, odio, quam videtur,
senatus inter deos rettulit flamine addito, quem ipse
vivus sibi paraverat, Herculaneo Commodiano.
12 Sorores tres superstites reliquit. ut natalis eius ce-
lebraretur, Severus instituit.
18 Adclamationes senatus post mortem Commodi gra-
2 ves fuerunt. ut autem sciretur, quod iudicium senatus
de Commodo fuerit, ipsas adclamationes de Mario Ma-
ximo indidi et sententiam senatus consulti:
3 'Hosti patriae honores detrahantur, parricidae hono-
res detrahantur, parricida trahatur. hostis patriae, par-
4 ricida, gladiator in spoliario lanietur. hostis deorum
carnifex senatus, hostis deorum parricida senatus:
hostis deorum, hostis senatus. gladiatorem in spoliario.
5 qui senatum occidit, in spoliario ponatur: qui senatum
occidit, unco trahatur: qui innocentes occidit, unco tra-
hatur: hostis parricida, vere [se]vere. qui sanguini suo
6 non pepercit, unco trahatur. qui te occisurus fuit, unco
trahatur. nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es.

---

1 postolauit P 16 quam PΣ *(def. Löfstedt, Beitr. p. 20sq.)* quantum *Pet.* 17 sanatus P¹ *t.* B sænatus P *corr.* 32 uere seuere PΣ uere uere *Pet.*

ut salvi simus, Iuppiter optime maxime, serva nobis
Pertinacem. fidei praetorianorum feliciter. praetoriis 8
cohortibus feliciter. exercitibus Romanis feliciter. pie- 9
tati senatus feliciter. parricida trahatur. rogamus, 10
Auguste, parricida trahatur. hoc rogamus, parricida
trahatur. exaudi Caesar: delatores ad leonem. exaudi
Caesar: Speratum ad leonem. victoriae populi R. fe- 11
liciter. fidei militum feliciter. fidei praetorianorum fe-
liciter. cohortibus praetoriis feliciter. hostis statuas un- 12
dique, parricidae statuas undique, gladiatoris statuas
undique. gladiatoris et parricidae statuae detrahantur.
necator civium trahatur, parricida civium trahatur. gla- 13
diatoris statuae detrahantur. te salvo salvi et securi 14
sumus, vere, vere, modo vere, modo digne, modo vere,
modo libere. nunc securi sumus: delatoribus metum. 15
ut securi s*i*mus, delatoribus metum. ⟨*ut*⟩ salvi simus,
delatores de senatu, delatoribus fustem. te salvo dela-
tores ad leonem. te imperante[m] delatoribus fustem. 16
parricidae gladiatoris memoria aboleatur, parricidae **19**
gladiatori⟨*s*⟩ statu⟨*a*⟩e detrahantur. impuri gladiato-
ris memoria aboleatur. gladiatorem in spoliario. ex-
audi Caesar: carnifex unco trahatur. carnifex senatus 2
more maiorum unco trahatur. s⟨*a*⟩evior Domitiano,
impurior Nerone. sic fecit, sic patiatur. memoriae in-
nocentium serventur. honores innocentium restituas,
rogamus. parricidae cadaver unco trahatur, gladiatoris 3
cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver in spoliario
ponatur. perroga, perroga, omnes censemus unco tra-
hendum. qui omnes occidit, unco trahatur. qui omnem 4
aetatem occidit, unco trahatur. qui utrumque sexum
occidit, unco trahatur. qui sanguini suo non pepercit,
unco trahatur. qui templa spoliavit, unco trahatur. qui 5
testamenta delevit, unco trahatur. qui vivos spoliavit,
unco trahatur. servis serviimus. qui pretia vitae exe- 6

---

16 securi sumus P securi simus Σ ut *om.* PΣ, *add. Salm. (Pet.)* 18 imperantem P imperante Σ 20 gladiatori P 21 abollatur P 34 prętia P

git, unco trahatur. qui pr[a]etia vitae exegit et fidem
non servavit, unco trahatur. qui senatum vendidit,
unco trahatur. qui filiis abstulit hereditatem, unco tra-
7 hatur. indices de senatu. delatores de senatu. servo-
8 rum subornatores de senatu. et tu nobiscum timuisti,
omnia scis, et bonos et malos nosti. omnia scis,
omnia emenda, pro te timuimus. o nos felices, te viro
imperante. de parricida refer, refer, perroga. praesen-
9 tiam tuam rogamus. innocentes sepulti non sunt: par-
ricidae cadaver trahatur. parricida sepultos eruit: par-
ricidae cadaver trahatur.'

20 Et cum iussu Pertinacis Livius La[u]rensis, procurator
patr*i*monii, Fabio Chiloni consuli designato dedisset,
2 per noctem Commodi cadaver sepultum. senatus ad-
3 clamavit: 'quo auctore sepelierunt? parricida sepul-
tus [s]eruatur, trahatur.' Cingius Severus dixit: 'in-
iuste sepultus est. qua pontifex dico, hoc collegium
4 pontificum dicit. quoniam laeta ⟨*ia*⟩m percensui, nunc
convertar ad necessaria: censeo, quae is, qui non nisi
ad perniciem civium et ad dedecus suum vixit, ob ho-
5 norem suum decerni coegit, abolenda[s]. statuas, quae
undique sunt, abolenda*s*, nomenque ex omnibus pri-
vatis publi⟨*ci*⟩sque monumentis eradendum mensesque
his nominibus nuncupandos, quibus nuncupabantur,
cum primum illud malum in re publica incubuit.'

---

7 uiro P (*scil.* plane uiro) uero *Sedul. Scott. in exc. Cus.* uiuo *Cas.* uiso *Hirschf. (Pet.)* 13 patromonii P 14 est *post* sepultum *add.* P *corr.* 16 seruatur PΣ Cingius Seuerus] *de nomine Bang, Herm. 45, p. 627 sqq.* 17 qua P quia P *corr.* 18 la&am P laeta iam *Pet. cum Bae.* 19 quę P 21 abolendas statuas PΣ 22 abolendę nomenq; P 23 publisq; P 25 COMMODUS ANTONINUS AELII LAMPRIDII EXPLICIT · P

⟨*HELVIUS*⟩ PERTINAX
IULI CAPITOLINI

Publi[c]o Helvio Pertinaci pater libertinus Helvius 1
Successus fuit, qui filio nomen ex continuatione *la*[g]-
nariae negotiationis, quod pertinaciter eam rem gere-
ret, inposuisse fatetur. natus est Pertinax in Appennino 2
in villa matris. equus pullus ea hora, qua natus est,
in tegulas ascendit atque ibi breviter commoratus de-
cidit exspiravit. hac re motus pater ad Chald⟨*a*⟩eum 3
venit. qui cum illi futura ingentia praedi[di]xisset,
sti[r]pem se perdidisse dixit. puer litteris elementariis 4
et calculo inbutus, datus etiam Graeco grammatico at-
que inde Sulpi⟨*ci*⟩o Apollinari, post quem i*t*em Perti-
nax grammaticen professus est.

Sed cum in ea minus quaestus proficeret, per Lollia- 5
num Avitum, consularem virum, patris patronum, du-
cendi ordinis dignitatem petit. dein praefectus cohor- 6
tis in Syriam profectus, Tito Aurelio imperatore a
praesid[a]e Syriae, quod sine diplomatibus cursum
usurpaverat, pedibus ab Ant[h]ioc⟨*h*⟩ia ad legationem
suam iter facere coactus est. bello Parthico industria 2
sua promeritus in Brittaniam translatus est ac retentus.

---

1 INCIPIT PERTINAX IULI CAPITOLINI P 3 Publico P Publio AR 4/5 lignariae PΣ lanariae *Momms. coll. c. 3, 3 et titulo Orelli 4206; vide ILS 7558* 6 fatetur P fertur Σ putatur *Petsch.* 7 matris] patris *Jord. coll. c. 3, 3* 9 et exspirauit *edd.; asyndeton def. Ti. p. 15 sq.* 10 praedidixiss& P praedixisset Σ 11 stirpem PR stipem ACh 13 sulpio P sulpicio Ch post quem] *scil.* mortuum; *cf. S 12, 5* idem PΣ, *edd.* 15/16 Lollianum Auitum] *cf. PIR II nr. 222 p. 293 sq.* 19 praesidę P 20 legationem] legionem *Cas.* 22 brittaniam P (n *a. m. superscr.*)

2 post in Moesia rexit [h]alam. deinde alimentis dividen-
dis in via ⟨*A*⟩emilia procuravit. inde classem Ger-
3 manicam rexit. mater eum usque in Germaniam *pro*-
secuta est ibique obi⟨*i*⟩t; cuius etiam sepulchrum stare
4 nunc dicitur. inde ad ducenum sestertiorum stipen-
dium translatus in Daciam suspectusque a Marco quo-
rundam ap⟨*p*⟩ar⟨*a*⟩tibus remotus est et postea per
Claudium Pompeianum, generum Marci, quasi adiu-
5 tor eius futurus vexillis regendis adscitus est. in quo
6 munere adprobatus lectus est in senatu⟨*m*⟩. postea
iterum re bene gesta prodita est factio, quae illi
concinnata fuerat, Marcusque imperator, ut conpen-
saret iniuriam, praetorium eum fecit et primae le-
gioni regendae inposuit, statimque R⟨*a*⟩etias et Nori-
cons. suff. circa a. p. Chr. n. 175 7 cum ab hostibus vindicavit. ex quo eminente industria
8 studio Marci imperatoris consul est designatus. extat
oratio apud Marium Maximum laudes eius continens
9 et omnia, vel quae fecit vel quae perpessus est. et
praeter illam orationem, quam longum fuit conectere,
saepissime Pertinax a Marco et in contione militari
et in senatu laudatus est, doluitque palam Marcus quod
senator esset, praef. praet. fieri a se non posse[t]
10 Cassiano motu conposito e Syria ad Danubii tutelam
profectus est atque inde Moesiae utriusque, mox Daciae
11 regimen accepit. bene gestis his provinciis Syriam me-
ruit.

3 Integre se usque ad Syriae reg*i*men Pertinax tenuit.
post excessum vero Marci pecuniae studuit; quare
2 etiam dictis popularibus lacessitus. curiam Romanam
post quattuor provincias consulares, quia consulatum

3/4 persecuta P prosecuta Σ 4 obit P obiit *He. propter clausulam* 6/7 quorundam a partibus P quorundam relatu a partibus Σ quorundam artibus *Eyssenh., edd.* quorundam apparatibus *Ho.* 10 senatu PΣ senatum *Jord.* 14 r&ias P 22 *post* esset *add.* et *Salm. (Pet.)* poss& P posse *Momms.* 27 regumen P 29 est lacessitus Σ 30 consulares PR *def. de Do.: v. Heer, p. 55, adn. 134*[a] consularis *Pet.*

absens gesserat, iam dives ingressus est, cum eam se-
nator antea non vidisset. iussus est praeterea statim 3
a Perenne in Liguriam secedere in villam paternam;
nam pater eius tabernam coactili⟨*a*⟩riam in Liguria
exercuerat. sed posteaquam in Liguriam venit, multis 4
agris coemptis tabernam paternam manente forma
priore infinitis aedificiis circumdedit; fuitque illic per
triennium et mercatus est per suos servos. occiso sane 5
Perenni Commodus Pertinaci satisfecit eumque petit
⟨*per*⟩ litteras, ut ad Brittanniam proficisceretur. pro- 6
fectusque milites ab omni seditione deterruit, cum
illi quemcumque imperatorem vellent habere et ip-
sum specialiter Pertinacem. tunc Pertinax malivo- 7
lentiae notam subit, quod dictus est insimulasse
apud Commodum adfectati imperi*i*[m] Antistium Bur-
rum et Arrium Antoninum. et seditiones quidem contra 8
{Com⟨*m*⟩odum} ipse conpescuit in Brittannia[m], ve-
rum ingens periculum adit seditione legionis paene oc-
cisus, certe inter occis*o*s relictus. quam quidem rem 9
idem Pertinax acerrime vindicavit. denique postea ve- 10
niam legationis petit dicens sibi ob defensam discipli-
nam infestas esse legiones. accepto successore alimen- 4
torum ei cura mandata est. dein pro consule Africae 2
factus est. in quo proconsulatu multas seditiones per-
pessus dicitur vaticinationibus ⟨*eum reddentibus*⟩ *cer-
t*um, quae de templo Caelestis emergunt. post hoc
praef. urbi factus. in qua praefectura post Fuscianum, 3
hominem severum, Pertinax mitissimus et humanissi-

---

4 coactilirlam P coactiliariam *Egnat., Momms. (cf. ILS 7558: 'lanarius coactiliarius' et c. 1, 1)* coctiliciam *Salm., edd. (scil. c. 1, 1 lectionem* 'lignariae' *servantes)* 6 coeptis P^a, *corr.* P^b 10 litteras P litteris Σ per litteras *He.* ad *om.* P^a, *add.* P^b 15 adfectati imperium (imperii P *corr.*) P affectare imperium Σ adfectati imperii *edd.* 16/17 contra ipse P contra comodum ipse Σ contra imperatorem *Obr. (Pet.)* contra se *Salm. (Jord.)* contra se ipse *Lenze coll. § 10* 19 occisus P^1 *t.* B 25/26 earum PΣ carminum *Pet.* earum sortium *Nov.* eum reddentibus certum *He.*

a. p. Chr. n. 192 mus fuit et ipsi Commodo plurimum placuit, quia † illi
4 esset iterum con⟨*sul*⟩ Pertinax factus es⟨*t*⟩. tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit.
5 Commodo autem interempto Laetus praef. praet. et E⟨*c*⟩lectus cubicularius ad eum venerunt, ut eum con-
6 firmarent, atque in castra duxerunt. illic Pertinax milites adlocutus est, donativum promisit, ingeri sibi im-
7 perium a L⟨*a*⟩eto et E⟨*c*⟩lecto dixit. fictum est autem, quod morbo esset Commodus extinctus, quia et milites, ne temptarentur, pertimescebant. denique a paucis pri-
8 mum est Pertinax imperator appellatus. factus est autem sexagenario maior imp(erator) p(ridie) kal. Ian.
9 de castris nocte cum ad senatum venisset et cellam curiae iussisset aperiri, neque inveniretur aeditu⟨*u*⟩s,
10 in templo Concordiae resedit. et cum ad eum Claudius Pompeianus, ge⟨*ne*⟩r Ma*r*[i]ci, venisset casumque Commod*i* lacrimasset, hortatus Pertinax, ut imperium sumeret. sed ille recusavit, quia iam imperato-
11 rem Pertinacem videbat. statim ergo omnis magistratus cum consule ad curiam venerunt ingressumque Per-
5 tinacem nocte imperatorem appellaverunt. ipse autem Pertinax post laudes suas a consulibus dictas et post vituperationem Commodi adclamationibus senatus ostensam egit gratias senatui et praecipue Laeto, praefecto praetorii, quo auctore et Commodus interemptus et ipse
2 imperator est factus. sed cum Laeto gratias egisset Pertinax, Falco consul dixit: 'qualis imperator es futurus, hinc intellegimus, quod Laetum et Marcia[nu]m, mini-
3 stros scelerum Commodi, post te videmus.' cui Per-

---

1 illi P illic A ille ChR VII *Ritschl; hanc esse sententiam suspicatur Pet.:* qui cum VII esset, iterum cons. Pertinax factus est. *unum versum intercidisse putat He., quo legebantur talia fere:* quia illi ⟨indulgebat. quare etiam, cum ipse VII consul⟩ esset, iterum cons. Pertinax factus es⟨t⟩ 6/7 confirmarunt P confirmarent Σ 15 aeditus P edituus Σ 17 germanici PCh germanus AR gener Marci *edd.* 18 commodo P -di Σ 29 marcianum PCh Martianum AR Marciam *edd.*

tinax respondit: 'iuvenis es consul nec parendi scis
necessitates. par[a]uerunt inviti Commodo, sed ubi
habuerunt facultatem, quid semper voluerint, osten-
derunt.' eadem die, qua Augustus est appellatus, et 4
Flavia Titiana uxor eius Augusta est appellata, his
horis quibus ille in Capitoli*o*[m] vota solvebat. pri- 5
mus sane omnium ea die, qua Augustus est appellatus,
etiam patris patriae nomen recepit, [nec] simul etiam 6
imperium proconsulare nec ⟨*non*⟩ ius quartae rela-
tionis; quod om⟨*i*⟩nis loco fuit Pertinaci. ad Palatium 7
ergo Pertinax profectus, quod tunc vacuum erat, quia
Commodus in Vectilianis occisus est, petenti signum
prima die tribuno dedit 'militemus' exprobrans utique
segnitiam temporum superiorum; quod quidem etiam
ante in omnibus ducatibus dederat. exprobrationem 6
autem istam milites non tulerunt statimque de im-
peratore mutando cogitarunt. ea die etiam ad con- 2
vivium magistratus et proceres senatus rogavit, quam
consuetudinem Commodus praetermiserat. sane cum 3
postero kalendarum die [cum] statuae Commodi dei-
cerentur, gemuerunt milites, simul quia iterum signum
idem dederat imperator. timebatur autem militia sub
sene imperatore. denique tertium nonarum die⟨*m*⟩ 4
Votis ipsis milites Triarium Maternum Lascivium, sena-
torem nobilem, ducere in castra voluerunt, ut eum re-
bus Romanis inponerent. sed ille nudus fugit atque ad 5
Pertinacem in Palatium venit et post ex urbe decessit.

Timore sane Pertinax coactus omnia, quae Commo- 6
dus militibus et veteranis dederat, confirmavit. sus- 7
cipere se etiam imperium a senatu dixit, quod iam
sponte inierat. quaestionem maiestatis penitus tulit 8

---

2 parauerunt P[1] *t.* B paruerunt P *corr. per ras.*, Σ 6 capitolium PΣ Capitolio *He.* 8/9 nec — nec P[1]Σ nec non — nec non P *corr. (Pet.)* [nec] — nec ⟨non⟩ *He.* 10 omnis P[1]Σ ominis P *corr.* pertinati P 14 segnitiem Σ *(Pet.)* 19 cum PΣ iam *Pet.* 20 cum statuę P statuae Σ 23 die PΣ diem *edd.* 24 uotis ipsis] *cf. Tac.* 9, 5

cum iureiurando, revocavit etiam eos, qui deportati
fuerant crimine maiestatis, eorum memoria restituta,
9 qui occisi fuerant. filium eius senatus Caesarem appel-
lavit. sed Pertinax nec uxoris August⟨*a*⟩e appellatio-
10 nem recepit et de filio dixit: 'cum meruerit'. et cum
Commodus allectionibus innumeris praetorias miscuis-
set, senatus consultum Pertinax fecit iussitque eos, qui
praeturas non gessissent sed allectione accepissent,
11 post eos esse, qui vere praetores fuissent. sed hinc
quoque grande odium sibi multorum commovit. cen-
7 sus retractari iussit. delatores *cu*nctos graviter puniri
iussit et tamen mollius quam priores imperatores, uni-
cuique dignitati, si delationis crimen incurreret, poe-
2 nam statuens. legem sane tulit, ut testamenta priora
non prius essent inrita quam alia perfecta essent, neve
3 ob hoc fiscus aliquando succederet; ipsequ[a]e pro-
fessus est nullius se aditur*u*m hereditatem, quae aut
adulatione alicuius delata esset aut lite [aut] perplexa,
ut legitimi heredes et necessarii privarentur. addidit-
4 que sena[na]tus consulto h⟨*a*⟩ec verba: s[t]atius est,
p. c., inopem rem p. optinere quam ad divitiarum cu-
mulum per discriminum atque dedecorum vestigia per-
5 venire.' donativa et congiaria, quae Commodus pro-
6 miserat, solvit. annonae consultissime providit. et cum
tantam pen*u*riam aerarii haberet, ut praeter decies
sestertium non se invenisse fateretur, coactus est ea
exigere, quae Commodus indixerat, contra quam pro-
7 fessus fuerat. denique adgressus eum Lollianus Gen-
tianus consularis, quod contra promissum faceret, ne-
8 cessitatis rationem accepit. au⟨*c*⟩tionem rerum Com-

---

3 *post* eius *in* P *a. m. superscr.* ptinacem 11 uinctos P certos Σ conuictos *Faber (Pet.)* cunctos *Petsch.* 17 aditu-ram P 18 aut perplexa P perplexa Σ 19/20 additque *Pet. per errorem* 20 senanatus P statius P sanctius Σ, P *corr.* secius *Flor. Vat.* satius *Gruter, Salm., edd.* 21 optinere P[1] 25 pecuniam P[1]Σ penuriam P *corr.* 28/29 Lollianus Gentianus] *Q. Hedius Rufus Lollianus Gentianus; cf. PIR II p. 128 nr. 27*

modi habuit, ita ut et pueros et concubinas vendi iu-
beret, exceptis his qui per vim Palatio videbantur in-
serti. et de his, quos vendi iussit, multi postea re- 9
ducti ad ministerium oblectarunt Se*v*e⟨*ru*⟩m. quid*a*m
per alios principes usque ad senatoriam dignitatem
pervenerunt. scurras turpissimorum nominum dede- 10
cora perferentes proscripsit ac vendidit. cuius nundi- 11
nationis pecuniam, quae ingens fuit, militibus dona-
tivo dedit. a libertis etiam ea exegit, quibus Commodo 8
vendente ditati fuerant. auctio sane rerum Commodi 2
in his insignior fuit: vestis subtegmine serico aureis
filis [insignior] p⟨*raet*⟩er tunicas p⟨*a*⟩enulasque la-
cernas et chirod*y*tas Dalmatarum et cirratas militares
purpureasque clamydes Gr⟨*a*⟩ecanicas atque castren-
ses et cuculli Bardaici et *saga* armaque gladiatoria gem- 3
mis auroque composita. ⟨*vendidit*⟩ et maceras Hercu- 4
laneas et torques gladiatorias vasaque el*ectr*o, auro,
ebore, argento *v*itroque composita atque etiam † 5
phando vitrobuli e*x* materi[a]e eadem et vasa Sam-
nitica calfactandae resinae ac pici de*v*ellendis homini-
bus ac le*v*iginandis. nec non vehicula arte fabricae 6
nova perplexis dive⟨*r*⟩sisque rotarum *o*rbibus et exqui-

---

4 senem PΣ; *def. Stangl, Wochenschr. f. kl. Phil. 1912, 1269* Seuerum *Rühl* quidem PR quidam A Ch *(coni. Jord.)* qui quidem *Pet.* quorum quidam *Rühl* 7 perferentes PΣ praeferentes *Pet.* 12 insignior per PΣ insigni opere *Cas. (edd.)* [insignior] *(e v. 11 falso repetit.)* p⟨*raet*⟩er *He.* 13 chiroditas PΣ chirodotas *Cas. coll. Cass. Dion.* ⟨*LXXII 17,3*⟩ 'χιτῶνα χειριδωτὸν σηρικὸν λευκὸν διάχρυσον' chiridotas *Salm., edd.* chirodytas *He. conferens Th. l. L. III 1009,19; Marx ad Lucil. 71 (p. 34)* 15 saga *Faber, Cas., Rein.* toga PΣ 16 uendidit *add. He.* 17/18 uasaq; — composita *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inf.* 17 eludo PΣ e ludo *('hoc est quibus in ludo utebatur Comm.') Salm. coll. Cass. Dion.* ⟨*LXXIII 5, 5*⟩ de ludo *Krauss (Pet.), cf. C 1,8* eluto *(scil.* 'auro', *i. e.* puro et perpurgato) *Egnat.* de luto *Magie* electro *Cas., Rein.* 18 uitroque *Rein.* citroq; PΣ 19 phando uitrobuli P phando uitribuli AR phallouitroboli *Egnat.* uitro, fundibuli *Momms.* infundibula *Rein.* uitro *delens ut glossema ad* materie *adscriptum* & materiae P 20 debellendis PΣ 21 libiginandis PΣ leuiginandis *Salm. (Pet.)* 22 diuisisq; P diuersisque R urbibus P orbibus Σ

sitis sedilibus nunc ad solem declinandum nunc ad spi-
7 ritus op⟨*p*⟩ortunitatem per vertiginem; et alia iter me-
tientia *h*orasque monstrantia et cetera vitiis eius con-
8 venientia. reddidit praeterea dominis eos, qui se ex
9 privatis domibus in aulam contulerant. convivium im-
peratorium ex inmenso ad certum revocavit modum.
10 sumptus etiam omnes Commodi re*ci*dit. exemplo autem
imperatoris, cum ille parcius se ageret, ex omnium con-
11 tinentia vilitas nata est; nam imperatorium sump-
tu⟨*m*⟩ pulsis non necessariis ad soliti dimidium de-
9 traxit. praemia militantibus posuit. aes alienum, quod
primo imperii tempore contraxerat, solvit. aerarium
2 in suum statum restituit. ad opera publica certum
sumptum constituit. reformandis *vi*is pecuniam con-
tulit. stipendia plurimis retro debita exsolvit. obe-
undis postremo cunctis muneribus fiscum parem fe-
3 cit. alimentaria etiam conpendia, quae novem anno-
rum ex instituto Traiani debebantur, obdurata vere-
4 cundia sustulit. avaritiae suspicione privatus non
caruit, cum ap*ut* vada Sabatia oppressis fenore posses-
5 soribus latius suos ten⟨*d*⟩eret fines. denique ex versu
6 Luci*l*iano ⟨*a*⟩grarius mergus est appellatus. multi au-
tem eum etiam in provinciis, quas consularis gessit, sor-
dide se egisse in litteras ret⟨*t*⟩ulere; nam vacationes
7 et legationes militares dicitur vendidisse. denique cum
parentum minimum esset pat*ri*monium et nulla here-
8 ditas obvenisset, subito dives est factus. omnibus sane
possessiones suas reddidit, quibus Commodus ademe-
9 rat, sed non sine pr[a]etio. senatui legitimo semper
interfuit ac semper aliquid rettulit. civilem se salutan-
10 tibus et interpellantibus semper exhibuit. eos, qui ca-
lumniis adpetiti per servos fuerant, damnatis [servis]

3 dorasq; PChR 7 reddit P reddidit Σ recidi: *Egnat., Salm., edd.* 9/10 sumptu P[1] 14 suis PΣ uiis *Cas., edd.* 20 aptit P apud Σ fęnore P 21 tener& PΣ tenderet *Cas., edd.* 22 *Lucilii rell. ed. Marx I v. 1103* lucinlano PΣ grarius PΣ 26 patromonium P 32 seruis *del. Jord.* saeulus *Gollsch*

delatoribus liberavit in crucem sublatis talibus servis,
aliquos etiam mortuos vindicavit.

Insidias paravit ei Falco ... conquestus est in se- 10
natu ... volens imperare. quo quidem ... credidit, 2
dum sibi quidam servus, quasi Fa*b*iae †setiqui filius
ex Ceioni Commodi familia, Palatinam domum ridi-
cul*e* vindicasset ... cognitusque iussus est flagellis
caesus domino restitui. in cuius vindicta hi[i], qu⟨*i*⟩ 3
oderant Pertinacem, occ*a*sionem seditionis invenisse
dicuntur. Falconi tamen pepercit et a senatu inpuni- 4
tatem eius petit. denique Falco in rebus suis securus 5
vixit et herede filio peri⟨*i*⟩t. quamvis multi Falconem 6
nescisse dixerint imperium sibi parari. alii etiam ser- 7
vis, qui rationes interverterant, falsis testimoniis ad-
petitum eum esse dixerunt.

Sed Pertinaci factio praeparata est per Laetum prae- 8
fectum praetorii et eos, quos Pertinacis sanctimonia
offendera[n]t. Laetum enim paenituerat, quod impe- 9
ratorem fecerat Pertinacem, idcirco quia eum velut
stultum intimatorem nonnullarum rerum reprehende-
bat. grave praeterea militibus visum, quod in causa 10
Falconis multos milites ad unius servi testimonium
occidi praeceperat. trecenti igitur de castris armati ad 11
imperatorias [c]aedes cuneo facto milites venere. ea- 2
dem tamen die immolante Pertinace negatur in hostia
cor repertum, et cum id vellet procurare, caput ex-
torum non deprehendit. et tunc quidem omnes milites
in castris manebant. qui cum ⟨*e*⟩ castris ad obsequium 3

---

seuerius *Walter* 4 quo P quod Σ *lacunam post* quidem *statuit He.* 5 faulae seti qui filius P fame esset et qui filius Σ Fabiae Verique filius *Rös., Bae.* Fabiae, set ⟨coniugii in⟩iqui filius *He.* 6/7 ridicula P ridiculo Σ 7 *lacunam post* uindicasset *statuit He.* 8/9 hii quod erant P hi qui (quod R) oderant A Ch 9 occisionem P^1 *t.* B 12 perit P periit *He. propter clausulam* 18 offenderant P^1 *t.* B (n *exp.* P *corr.*) 20 nonnullarum] nouarum *Rühl* nouellarum *Stangl* 24 caedes P edes Σ cuneo *ex* cumeo *in* P *corr. per ras.* cum eo Σ 28 castris P in castris Σ de castris P *corr.* e castris *He.*

principis convenissent et Pertinax eo die processionem,
⟨*quam*⟩ ad Athen⟨*a*⟩eum paraverat, ut audiret poetam,
ob sacrificii praesagium distulisset, hi, qui ad obse-
4 quium venerant, redire in castra coeperunt. sed su-
bito globus ille in Palatium pervenit neque aut arceri
5 potuit aut imperatori nuntiari. enimvero tantum odium
in Pertinacem omnium aulicorum fuit, ut ad facinus
6 milites hortarentur. supervenerunt Pertinaci, cum ille
aulicum famulitium ordinaret, ingressique porticus Pa-
latii usque ad locum, qui appellatur Sicilia et Iovis
7 cenatio. hoc cognito Pertinax Laetum praef. praet. ad
eos misit. sed ille declinatis militibus per porticus
8 egressus adoperto capite domum se contulit. verum
cum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos pr*o*[e]-
9 cessit eosque longa et gravi oratione placavit. sed
cu*m* Tausius quidam, unus e Tungris, in iram et in
timore⟨*m*⟩ milites loquendo adduxisset, hastam in pec-
10 tus Pertinacis obiecit. tunc ille precatus Iovem Ul-
torem toga caput operuit atque a ceteris confossus est.
11 et E*c*⟨*l*⟩ectus quidem confossis duobus cum eodem
12 perit, reliqui autem cubicularii palatini (nam suos sta-
tim, ut imperator factus est, filiis emancipatis dederat)
13 diffugerunt. multi sane dicunt etiam cubiculum mi-
lites inrupisse atque illic circa lectum fugientem Per-
tinacem occidisse.

12 Fuit autem senex venerabilis, inmissa barba, reflexo
capillo, habitudine corporis pinguiore, ventre promi-
nulo, statura imperatoria, eloquentia mediocri et ma-
gis blandus quam benignus nec umquam creditus sim-
2 plex. et cum verbis esset affabilis, re erat inlibera[bi]lis
ac prope sordidus, ut dimidiatas lactucas et cardus
3 in privata vita conviviis adponeret. et nisi quid mis-

---

2 quam *add. vulgo* 14/15 praecessit P processit Σ 16 cur tausius P cum Cirasius Σ 16/17 in timore P timorem A tumorem ChV *(coni. Salm., Corn.)* 20 electus P let(t)us Σ Eclectus *edd.* 30 inliberabilis P illiberalis Σ 31 cardus] *cf. Th. l. L. III 447, 31*

sum esset edulium, quotquot essent amici, novem li-
bras carnis per tres missus ponebat. si autem plus 4
aliquid missum esset, etiam in alium diem differebat,
cum semper ad convivium multos vocaret. imperator 5
etiam, si sine convivi[i]s esset, eadem consuetudine
cenitabat. amicis si quando de prandio suo mittere 6
voluit, misit offulas binas aut [p]omasi parte⟨*m*⟩, ali-
quando lumbos gallinacios. fasianum numquam pri-
vato convivio c*o*medit au[i]t alicui misit. cum sine 7
amicis cenaret, adhibebat uxorem suam et Valerianum,
qui cum eodem docuerat, ⟨*ut*⟩ fabulas litterat*as* ha-
beret.

Sane nullum ex his, quos Commodus rebus geren- 8
dis inposuerat, mutavit, expectans urbis natalem, quod
eum diem rerum principium volebat esse, atque ideo
etiam in balneis ei Commodiani ministri necem pa-
rasse dicuntur. imperium et omnia imperialia sic hor- **13**
ruit, ut sibi semper ostenderet displicere. denique non
alium se, quam fuerat, videri volebat. fuit in curia 2
honorificentissimus, ita ut senatum faventem adoraret
et quasi praefectus urbi cum omnibus sermonem par-
ticiparet. voluit etiam imperium deponere atque ad 3
privatam vitam redire. filios suos in Palatio nutriri 4
*n*oluit. tam parcus autem et tam lucri cupidus fuit,
ut apud vada Sabatia mercaturas exercuerit imp(e-
rator) per homines suos, non aliter quam privatus
solebat. nec multum tamen amatus est, si quidem 5
omnes, qui libere fabulas conferebant, male Pertinacem
loquebantur, chr*e*stologum eum appellantes, qui bene
loqueretur et male faceret. nam et cives sui, qui ad 6
eum confluxerant iam imperatorem et nihil de eo
meruerant, sic eum appellabant. munera quoque lucri

---

3 diem *om.* P^{a}, *add.* P^{b} 5 conuiuiis P conuiuio Σ 7 pomasi parte P poma si parce Σ 9 cumeditauit P Σ comedit aut *edd.* 11 ut *add. Egnat. (Pet.)* litteratus P 24 uoluit P A Ch noluit R, *edd.* 29 chrlstologum P (chrestologon *Epit. de Caes. 18, 4)*

7 libidine libenter accepit. reliquit filium et filiam super-
stites et uxorem, Flavi Sulpiciani filiam, quem praef.
8 urbi loco suo fecerat. circa uxoris pudicitiam minus
curiosus fuit, cum palam cit⟨h⟩aroedum illa diligeret.
ipse praeterea Cornificiam infamissime dicitur di-
9 lexisse. libertos aulicos vehementissime conpressit,
unde grande quoque odium contraxit.

14 Signa interitus haec fuerunt: ipse ante triduum quam
occideretur in piscina sibi visus est videre hominem
2 cum gladio infestantem. et ea die, qua occisus est,
negabant in oculis eius pupulas cum imaginibus, quas
3 reddunt spectantibus, visas. et cum apud lares sacri-
ficaret, carbones vivacissimi extincti sunt, cum inflam-
mari soleant. et, ut supra dictum est, cor et caput
in ⟨h⟩ostiis non est repertum. stellae etiam iuxta so-
lem per diem clarissimae visae ante die*m* quam obiret.
4 et ipse omen de Iuliano successore dedisse dicitur.
nam cum ei Didius Iulianus fratris filium obtulisset,
cui despondebat filiam suam, adhortatus [est] iuvenem
ad patrui observationem, adiecit: 'observa collegam
5 et successorem meum'; nam ante Iulianus ei et in con-
sulatu collega fuerat et in proconsulatu successerat.
6 Milites eum et aulici odio habuerunt, populus mor-
tem eius indignissime tulit, quia videbat omnia per
7 eum antiqua posse restitui. caput eius conto fixum
milites, qui eum occiderant, per urbem in castra per-
8 tulerunt. reliquiae eius recuperato capite in sepulchro
9 avi uxoris locatae sunt. et Iulianus, successor illius,
corpus eius quanto potuit honore funeratus est, cum
10 id in Palatio repperisset. qui numquam eius ullam
mentionem vel apud populum vel apud senatum pu-
blice fecit, sed cum ipse quoque a militibus desertus
iam esset, per senatum et populum Pertinax in deos

---

2 ut uxorem P et uxorem Σ 10 cũ gladio *om.* P[a], *add.* P[b] *ante* cũ *add.* eũ *a. m.* 14 *c. 11, 2* 16 uisae sunt clarissimae *Pet. perperam* dies P diem R 19 est *om.* Σ, *del.* *Jord.*

relatus est. sub Severo autem imperatore cum sena- 15
tus ingens testimonium habuisset Pertinax, funus ima-
ginarium ei et censorium ductum est, et ab ipso Se-
vero funebri laudatione ornatus est. ipse autem Se- 2
verus amore boni principis a senatu Pertinacis nomen
accepit. filius Pertinacis patri flamen est factus. Mar- 3.4
ciani sodales, qui divi Marci sacra curabant, Helviani
sunt dicti propter Helvium Pertinacem. circenses et 5
imperii natalis additi, qui a Severo postea sublati sunt,
et genit[i]ali⟨*cii*⟩, qui manent. *a.p.Chr.*
Natus autem kal. August*i*s Vero et Bibulo conss. 6 *n.126*
interfectus est V. kal. Apr. Falcone et Claro conss. *a.p.Chr. n.193*
vixit annis LX mensibus VII diebus XXVI. imperavit
mensibus II diebus XXV. congiarium dedit populo 7
denarios centenos. praetorianis promisit duodena mi-
lia nummum, sed dedit sena. quod exercitibus pro-
missum est, datum non est, quia mors eum praevenit.
horruisse autem illum imperium epistula docet, quae 8
vitae illius a Mario Maximo *a*pposita est. quam ego
inseri ob nimiam longitudinem nolui.

---

6 patri P *in corr. ita ut* pectri *legi possit quod exhibet* B 7 sodalis P 10 geniti aliqui manent P genitalica manent Σ, *em. Cas.* 11 augustas P Bibulo] Ambibulus *in fastis appellatur* 19 opposita P composita Σ 20 inseri P A Ch inserere V, *Puteanus (Pet.)* HELIUS PERTINAX EXPLICIT P *(sequitur in* P *Avidius Cassius)*

DIDIUS IULIANUS

AELI SPARTIANI

1 Didio Iuliano, qui post Pertinacem imperium adep-
tus est, proavus fuit ⟨*S*⟩al*v*ius Iulianus, bis consul,
praefectus urbi et iuris consultus, quod magis eum
2 nobilem fecit, mater Clara ⟨*A*⟩emilia, pater Petronius
Didius Severus, fr(atre)s Didius Proculus et Nummius
Albinus, avunculus Salvius Iulianus, avus paternus
Insubris Mediolanensis, maternus ex Adrumetina co-
lonia.
3 Educatus est apud Domitiam Lucillam, matrem Marci
4 imperatoris. inter viginti viros lectus est suffragio
matris Marci. quaestor ante annum, quam legitima
5 aetas sinebat, designatus est. aedilitatem suffragio
6 Marci consecutus est. praetor eiusdem suffragio fuit.
post praeturam legioni praefuit in Germania vicensi-
7 mae secundae Primigeniae. inde Bel*g*icam sancte ac
diu rexit. ibi Cauchis, Germaniae populis, qui Alb*am*
a.p.Chr fluvium adcolebant, erumpentibus restitit tumultuariis
n.175? 8 auxiliis provincialium. ob qu⟨*a*⟩e consulatum meruit
9 testimonio imperatoris. Cattos etiam debellavit. inde
Dalmatiam regendam accepit eamque a confinibus
hostibus vindicavit. post Germaniam inferiorem rexit.
2 post hoc curam alimentorum in Italia[m] meruit. tunc
factus est reus per quendam Severum cla[ri]ssi*ari*um

---

1 INCIPIT DIDIUS IULIANUS AELI SPARTIANI FELICITER (ad diocletianū auḡ. *add. a. m. in margine*) 4 albius PChR Albinus A 17 bellicam P uel gica ChR 18 album P albium Σ 20 obq; P 25sq. clarissimum militem PΣ Clarissimum militem *edd.* clarissimum iuuenem *Momms.* classiarium militem *Novák*

militem coniurationis cum Sal[i]vio contra Commodum.
sed a Commodo, quia multos iam senatores occiderat
et quidem nobiles ac potentes in causis maiestat*is*, ne
tristius gravaretur, Didius liberatus est accusatore
damnato. absolutus iterum ad regendam provinciam 2
missus est. Bit⟨*h*⟩yniam deinde rexit, sed non ea fama 3
qua ceteras.

Fuit consul cum Pertinace et in proconsulatu Afri- 3 *a. p. Chr. n. 175?*
c⟨*a*⟩e ⟨*e*⟩idem successit et semper ab eo collega est
et successor appellatus. maxime eo die, cum filiam
suam Iulianus despondens adfini suo ad Pertinacem
venisset idque intimasset, dixit: '⟨*observa*⟩que debita
reverentia, quia collega et successor meus est.' statim
enim mors Pertinacis secuta est. quo interfecto cum 4
Sulpicianus imperator in castris appellari vellet et Iu-
lianus cum genero ad senatum venisset, quem indictum
acceperat, cumque clausas valvas invenisset atque illic
duos tribunos repperisset, Public⟨*i*⟩um Florianum et
Vectium Aprum, coeperunt cohortari tribuni, ut locum
arriperet. quibus ⟨*cum*⟩ diceret iam alium imperato- 5
rem appellatum, retinentes eum ad praetoria castra
duxerunt. sed posteaquam in castra ventum est, *cum* 6
Sulpiciano praef. urbi, socero Pertinacis, contionante
sibique imperium vindicante Iulianum e muro ingentia
pollicentem nullus admitteret, primum Iulianus monuit
praetorianos, ne[c] eum facerent imperatorem, qui Per-
tinacem vindicaret; deinde scripsit in tabulis se Com-
modi memoriam restituturum. atque ita et admissus 7
est ⟨*et*⟩ imperator appellatus rogantibus praetorianis,
ne Sulpiciano aliquid noceret, quod imperator esse vo-
luisset.

---

3 maiestates P 12 obserua *add. He. cf. P 14, 4* 16 *post* genero *add.* Cornelio repētino P *corr.* 18 publicum P Publium *vulgo* Publicium *Momms.* 19 cohartari P 20 cum *om* PΣ 22/23 consulpiciano P¹ *t.* B cū sulpiciano P *corr.* 26 nec P¹ *t.* B c *exp.* P *corr.* 28/29 est admissus et *Pet.* et admissus est et *Jord.*

3 Tunc Iulianus Fla*v*ium Genialem et Tullium Cri-
spinum suffragio praetorianorum praef. praetorii fecit
stipatusque est caterva imperatoria per Maurentium,
2 qui et ante ⟨*se*⟩ Sulpiciano coniunxerat. sane cum vicena
3 quina milia militibus promisisset, tricena dedit. inde
habita contione[m] militari vespera in senatum venit
totumque se senatui permisit factoque senatus consulto
imperator est appellatus et tribuniciam potestatem, ius
4 proconsulare in patricias familias relatus emeruit. uxor
etiam Mallia Scantilla et filia eius Didia Clara Augu-
5 stae sunt appellatae. inde se ad Palatium recepit uxore
ac filia illuc vocatis, trepidis invitis eo transeuntibus
6 quasi iam imminens exitium praesagirent. praef. urbi
Cornelium Repentinum, generum suum, fecit in locum
7 Sulpiciani. erat interea in odio populi Didius Iulianus
ob hoc, quod creditum fuerat emendationem temporum
Commodi Pertinacis auctoritate reparand*am* habeba-
turque ita, quasi Iuliani consilio esset Pertinax inter-
8 emptus. et iam hi primum, qui Iulianum odisse coepe-
rant, disseminarunt prima statim die Pertinacis cena
despecta luxuriosum parasse convivium ostreis et alti-
libus et piscibus adornatum. quod falsum fuisse con-
9 stat; nam Iulianus tantae parsimoniae fuisse perhibe-
tur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem di-
videret, si quis e*i* forte misisset, saepe autem nulla
existente religione holeribus leguminibusque contentus
10 sine carne cenaverit. deinde neque cenavit, priusquam
sepultus esset Pertinax, et tristissimus cibum ob eius
necem sumpsit et primam noctem vigiliis continuavit
de tanta[s] necessitate[s] sollicitus.

---

1 flabium P 4 & ante P se ante(a) Σ et ante se *He.* 5/6 inhibita P[a] *ut videtur* iñ (*i. e.* inde) habita P[b] dein h. *edd.* 6 contionem P[1] 10 sanctilla P[a] scantilla P[b] 12 inuitis *del. Bae., Nov.; defendit Ti. p. 43* 17 reparandum PΣ *fort. recte; Schmalz § 175, 1 cfrt. He.* reparandam *edd.* iri paratum *Momms.; sed gerund. pro infinitivo futuri def. He. coll. PN 10, 7* 'reddendum'; *ClA 3, 1* 'feriendum'; *ClA 5, 7* 'nobilitandum'. *He. cfrt. Schmalz § 194, 4* 25 & P ei ACh 30 tantas necessitates P[1]

Ubi vero primum inluxit, senatum et equestrem or- 4
dinem in Palatium venientem admisit atque unum-
quemque, ut erat aetas, vel *fr*atrem vel filium vel pa-
rentem adfatus blandissime est. sed populus in rostris 2
atque ante curiam ingentibus eum conviciis lacessebat
sperans deponi ab eo posse imperium, quod mi⟨*li*⟩tes
dederant. [lapidationem quoque fecere.] descendenti 3
cum militibus et senatu in curiam diras inprecati sunt,
rem divinam facienti,⟨*n*⟩e litaret, optarunt. lapides etiam 4
in eum iecerunt, cum Iulianus manu eos semper placare
cuperet. ingressus autem curiam, placide et prudenter 5
verba fecit. egit gratias, quod esset adscitus, quod et
ipse et uxor et filia eius Augustorum nomen accepe-
runt. patr*is* patriae quoque nomen recepit, argenteam
statuam respuit. e senatu in Capitolium pergenti po- 6
pulus obstitit, sed ferro et vulneribus et pollicitationi-
bus aureorum, quo*s* digitis ostendebat ipse Iulianus,
ut fidem faceret, summotus atque depulsus est. inde 7
ad circense spectaculum itum est. sed occupatis indif-
ferenter omnium subselliis populus geminavit convi-
cia in Iulianum: Pescennium Nigrum, qui iam impe-
rare dicebatur, ad urbis praesidium vocavit. haec om- 8
nia Iulianus placide tulit totoque imperii sui tempore
mitissimus fuit; populus autem in milites vehementis-
sime invehebatur, qui ob pecuniam Pertinacem occi-
dissent. multa igitur, quae Commodus statuerat, Per-
tinax tulerat, ad con*c*iliandum favorem populi restituit.
de ipso Pertinace neque male neque bene quicquam 9
egit, quod gravissimum plurimis visum est. constitit 10
autem propter metum militum de honore Pertinacis
tacitum ess⟨*e*⟩.

---

t. B, *corr. per ras.* 3 patrem PΣ fratrem *Gru. (Pet) (cf. MA 18,1; AS 50,3)* 6 mites P[1] milites Σ, P *corr.* 7 lapidationem quoque fecere *del. Momms. (cf. v. 9sq.)* 8 inpr*ecati P (a *eras.*) 9 elitar& PR ne litaret A 10 placere P[a], *corr.* P[b] 14 patres P[1] 15 sanatu P 17 quod P quos Σ 27 consiliandum P 31 est PR esse A Ch, *edd.*

5 Et Iulianus quidem neque Brittannicos exercitus ne-
que Illyricos timebat, Nigrum vero misso primipilario
occidi praeceperat timens praecipue Syriacos exerci-
2 tus. ergo Pescennius Niger in Illyrico, Septim⟨*i*⟩us Se-
verus in Syria cum exercitibus, quibus praesidebant,
3 a Iuliano descivere. sed cum ei nuntiatum esset Se-
verum descivisse, quem suspectum non habuerat, per-
turbatus est: ad senatum venit impetravitque, ut hostis
4 Severus renuntiaretur; militibus etiam, qui Severum
secuti fuerant, dies praestitutus, ultra quam si cum
5 Severo fuisse⟨*n*⟩t, hostium numero haberentur. missi
sunt praeterea legati a senatu consulares ad milites,
qui suaderent, ut Severus repudiaretur, et is esset im-
6 p(erator), quem senatus elegerat. inter ceteros legatus
est Vespronius Candidus, vetus consularis, olim mili-
7 tibus invisus ob durum et sordidum imperium. missus
est successor Severo Valerius Catulinus, quasi posset
8 ei succedi, qui militem iam sibi tenebat. missus prae-
terea Aquilius centurio, notus caedibus senatoriis, qui
9 Severum occideret. ipse autem Iulianus praetorianos
in campum deduci iubet, muniri turres, sed milites de-
sides et urbana luxuria dissolutos invitissimos ad ex-
ercitium militare produxit, ita ut vicarios operis, quod
6 uni cuique praescribebatur, mercede conducerent. et
Severus quidem ad urbem infesto agmine veniebat, sed
Didius Iulianus nihil cum exercitu pr⟨*a*⟩etoriano pro-
ficiebat, quem cottidie populus et magis oderat et ri-
2 debat. et Iulianus sperans Laetum fautorem Severi,
cum per eum Commodi manus evasisset, ingratus tanto
beneficio iussit eum occidi. iussit etiam Marci*am*
una[m] interfici.

---

3 timen P^a s *add.* P^b 4/5 *Pescennium Nigrum in Syria, in Illyrico Septimium Severum descivisse constat; item errant de Severo et Aur. Vict. Caes. 19, 4 et CIA 1, 1* 4/5 uerus P^a seuerus P^b 8 est ⟨et⟩ *Pet.* imperauitque *Pet. per errorem* 11 fuiss& P 17 cat$\overset{v}{o}$*linus P catulinus Σ 26 dius P^a, *corr.* P^b 28 ⟨fore⟩ fautorem *? He.* 30 marcimannum P

Sed dum haec egit Iulianus, Severus classem Raven- 3
natem occupat, legati senatus, qui Iuliano promiserant
operam suam, ad Severum transierunt. Tullius Crispi- 4
nus, praef. praetorio, con⟨*tra*⟩ Severum missus, ut clas-
sem produceret, repulsus Romam redit. haec cum Iu- 5
lianus videret, senatum rogavit, ut virgines Vestales
et ceteri sacerdotes cum senatu obviam exercitui Se-
veri prodirent et praetentis infulis rogarent, inanem
.... contra barbaros milites parans. haec tamen agenti 6
Iuliano P*l*au[s]tius Qu*i*ntillus consularis augur con-
tradixit adserens non debere imperare eum, qui ar-
mis adversario non posset resistere. cui multi sena- 7
tores consenserunt. quare iratus Didius milites e castris
petit, qui senatum ad obsequium cogerent aut obtrun-
carent. sed id consilium displicuit. neque enim dece- 8
bat, ut, cum senatus hostem Severum Iuliani causa iu-
dicasset, eundem Iulianum pateretur infestum. quare 9
meliore consilio ad senatum venit petitque, ut fieret
senatus consultum de participatione imperii; quod sta-
tim factum est.

Tunc omen, quod sibi Iulianus, cum imperium acci- 7
peret, fecerat, omnibus venit in mentem. nam cum 2
consul designatus de eo sententiam dicens ita pronun-
tiasset: 'Didium Iulianum imperatorem appellandum
esse censeo', Iulianus suggessit: 'adde et Severum',
quod cognomentum [h]a[b]vi et proavi sibi Iulianus
adsciverat. sunt tamen qui dicant, nullum fuisse Iu- 3
liani consilium de obtruncando senatu, cum tanta in
eum senatus consuluisset.

---

martianum (marc-) Σ Marciam una *Momms. (Pet.)* 2 lagati P^1 lægati P *corr.* 3/4 crispus P^a, *corr.* P^b 4 con P^1 contra P *corr.* 8 inanem P inane ChR mane A inanem rem *Pet.* inanem artem *Rös.* inane munus *? Ho. (cf. Ael. 4, 3 ex Vergilio)* 10 phaustius quantillus P faustius quintillus ChR Plautius Quintillus *Pet. cf. PIR III nr. 356 p. 45* 26 habui P^1 29 consuluiss& P contulisset Σ, *edd.* consuluisset ⟨ornamenta⟩ *He. propter clausulam*

4 Post senatus consultum statim Didius Iulianus unum
5 ex praefectis, Tullium Crispinum, misit. ipse autem
tertium fecit praefectum Veturium Macrinum; ad quem
6 Severus litteras miserat, ut esset praef. sed pacem
simulatam esse *man*⟨*da*⟩tamque caedem Severi Tullio
Crispino, praef. praetorii, et populus locutus est et
7 Severus suspicatus. denique hostem se Iuliano Severus
8 esse maluit quam participem consensu militum. Se-
verus autem statim et ad plurimos Romam scripsit et
9 occulte misit edicta, quae proposita sunt. fuit prae-
terea in Iuliano haec amentia, ut per magos pleraque
faceret, quibus *pu*taret vel odium populi deleniri vel
10 militum arma conpesci. nam et quasdam non conve-
nientes Romanis sacris hostias immolaverunt et car-
mina profana incantaverunt et ea, quae ad speculum
ducunt fieri, in quo⟨*d*⟩ pueri praeligatis oculis incan-
11 tato vertice respicere dicuntur, Iulianus fecit. tunc-
que[m] puer vidisse dicitur et adventum Severi et Iu-
8 liani decessionem. et Crispinus quidem cum occurrisset
praecursoribus Severi, Iulio Laeto auctore a Severo
2 interemptus est. deiecta sunt etiam *c*⟨*onsulta*⟩ senatus.
Iulianus convocato senatu quaesitisque sententiis, quid
3 facto opus esset, certi nihil comperit a senatu. sed po-
stea sponte sua gladiatores Capu⟨*a*⟩e iussit armari
per Lollianum Titianum et Cla⟨*u*⟩dium Pompeianum e
Tarracinensi ad participatum evocavit, quod et gener
imperatoris fuisset et diu militibus praefuisset. sed
hoc ille recusavit senem se et debilem luminibus re-
4 spondens. transierant et ex Umbria milites ad Seve-
5 rum. et praemiserat quidem litteras Severus, quibus
6 iubebat interfectores Pertinacis servari. brevi autem

5 tantãq; PΣ mandatamque *Ursinus (edd.)* 10 occulte PΣ occulto *Pet.* 12 ultar& PΣ putaret *edd.* 16 ducunt P (*i. e.* putant) dicunt Σ *(edd.)* quo PΣ quod *He.* 16/17 incantat⟨i retort⟩o *?He.* 17/18 tunc quem P[1] *t.* B[1] (m *exp.* P *corr.*) 21 e senatus P ea . . . Senatus ACh ea consulta senatus R 22 conuocato P (o *finali in corr.*) 25 cladium PChR 25/26 & arracinensi PΣ

desertus est ab omnibus Iulianus et remansit in Palatio cum uno de praefectis suis Geniali et genero Re-
pentino. actum est denique, ut Iuliano senatus aucto- 7
ritate abrogaretur imperium. et abrogatum est, appellatusque statim Severus imperator, cum fingeretur,
quod veneno se absumpsisset Iulianus. missi tamen 8
a senatu, quorum cura[m] per militem gregarium in Palatio idem [Iulianus] occisus est fidem Caesaris inplorans, hoc est Severi. filiam suam potitus imperio 9
dato patrimonio emancipaverat, quod ei cum Augustae nomine statim sublatum est.

Corpus eius a Severo uxori Manliae Scantillae ac 10
filiae ad sepulturam est redditum et in proavi monumenta translatum miliario quinto via La*b*icana.

Obiecta sane sunt Iuliano haec: quod gulosus fuisset, 9
quod aleator, quod armis gladiatoriis exercitus esset, eaque omnia senex fecerit, cum antea numquam adulescens his esset vitiis infamatus. obiecta est etiam superbia, cum ille etiam in imperio fuisset humillimus.
*f*uit autem contra humanissimus ad convivia, benignis- 2
simus ad suscriptiones, moderatissimus ad libertatem.

Vixit annis quinquaginta sex mensibus quattuor. im- 3
peravit mensibus duobus diebus quinque. reprehensum 4
in eo praecipue, quod eos, quos regere auctoritate sua debuerat, regendae rei p. sibi praesules ipse fecisset.

---

6 se *om. Pet. cum* B   7 curam P^1 *t.* B cura* P *corr.*   8 Iulianus *del. He.*   12 sanctilę P^a scantillę P^b 14 laulcana PΣ   18 ẽ (*i. e.* est) *om.* P^a, *add.* P^b 20 Iuuit P^a l*uit P^b *t.* B fuit Σ   22 *quattuor annis et totidem diebus maiorem eum fuisse dicit Cass. Dio LXXIII 17, 5*   23 repręhensum P   25 reip̄. (*littera* l *evanida*) P   DIDIUS IULIANUS EXPLICIT P (*sequitur in* P *Commodus*)

AELI SPARTIANI

SEVERUS

1 Interfecto Didio Iuliano Severus Africa oriundus im-
2 perium optinuit. cui civitas Lepti, pater Geta, maiores
equites Romani ante civitatem omnibus datam; mater
Fulvia Pia, patrui magn⟨*i*⟩ Aper et Severus, consula-
res, avus maternus Macer, paternus Fulvius Pius fuere.
a.p.Chr. n.146 3 ipse natus est Erucio Claro bis et Severo conss. VI.
4 idus Apriles. in prima pueritia, priusquam Latinis
Graecisque litteris imbueretur, quibus eruditissimus
fuit, nullum alium inter pueros ludum nisi ad iudices
exercuit, *c*um ipse praelatis fascibus ac securibus or-
dine puerorum circumstante[s] sederet ac iudicaret.
5 octa*v*o decimo anno publice *de*clamavit. postea stu-
diorum causa Romam venit, latum clavum a divo
Marco petit et accepit favente sibi Septimio Severo ad-
fini suo, bis iam consulari.
6 Cum Romam venisset, hospitem nanctus, qui Hadri-
ani vitam imperatoriam eadem hora legeret, quod sibi
7 omen futurae felicitatis arripuit. habuit et aliud omen
imperii. cum rogatus ad c[a]enam imperatoriam pallia-
tus venisset, qui togatus venire debuerat, togam prae-
8 sidiariam ipsius imperatoris accepit. eadem nocte som-
niavit lupae se uberibus ut Remum inh⟨*a*⟩erere vel

---

1 INCIPIT AELI SPARTIANI SEVERUS P 6 magnaper PΣ magni Aper *Ma. (Pet.)* (4 Lepti magna — 6 patrui Aper *Momms.*) 7 p a t e r n u s Macer m a t e r n u s Fuluius Σ 8 VI] *Severus est natus III. idus Apriles cf. Hasebroek p. 3* 12 eum P[1] cum Σ, P *corr.* 13 circumstantes P[1]Σ 14 Octabo P adclamauit P declamauit Σ 18 nanctus P *(altera litt.* n *exp.)* nanctus B nactus Σ

Romulum. sedit et in sella imperatoria temere a mi- 9
nistro posita, ignarus quod non liceret. dormienti etiam 10
in stabulo serpens caput cinxit et sine noxa experge-
factis et adclamantibus familiaribus abiit.
Iuventam plenam furorum, nonnumquam et crimi- 2
num habuit. adulterii causam dixit absolutusque est a 2
Iuliano proconsule, cui et in proconsulatu successit et
in consulatu collega fuit et in imperio item successit.
qu⟨*a*⟩esturam diligenter egit om[n]isso *tr*ibu[s]natu mi-
litari. post quaesturam sorte Baeticam accepit atque 3
inde Af⟨*r*⟩icam petit, ut mortuo patre rem domesticam
conponeret. sed dum in Africa est, pro Baetica Sardi- 4
nia ei attributa est, quod Baeticam Mauri populaban-
tur. acta igitur quaestura Sardiniensi legationem pro- 5
consulis Africae accepit. in qua legatione cum eum qui- 6
dam municipum suorum *Lep*citanus praecedentibus
fascibus ut antiquum contubernalem ipse plebeius am-
plexus esset, fustibus eum sub elogio eiusdem prae-
conis cecidit: 'legatum p. R. homo plebeius temere am-
plecti noli.' ex quo factum, ut in vehiculo etiam legati 7
sederent, qui ante pedibus ambulabant. tunc in qua- 8
dam civitate Africana, cum sollicitus mathematicum
consuluisset positaque hora ingentia vidisset, astro-
logus dixit ei: 'tuam non alienam pone genituram', 9
cumque Severus iurasset suam esse, omnia ei dixit,
quae postea facta sunt. tribunatum plebis Marco im- 3
peratore decernente promeruit eumque severissime ex-
ertissimeque egit. uxorem tunc Marciam duxit, de qua 2

---

4 familiarib; habuit P^{a} *omittens* iuuenta — habuit *quae verba infra contextum add.* P^{b} familiarib; habi*it (*i. e.* abiit) P^{b} *t.* B 6 est *om.* P^{a}, *add.* P^{b} 9/10 omnis sorti*b; natu militari P omnibus sortibus in actu militari Σ omisso tribunatu militari *Hirschf.* emenso tribunatu militari *Wachsmuth, quoniam Eutrop. VIII 18, 2 Severum fuisse militarem tribunum dicit quem testem improbat Hasebroek p. 5 sq.* 11 aficā P 16 laeicitanus P leputanus P *corr.*, Σ 18 sub elogio eiusdem] *scil.* Severi; sub eiusmodi elogio *Hirschf.* 20 est *post* factum *add.* Σ, P *corr.* 28 Marciam] Paccia Marciana *CIL VIII 19494 = ILS 440*

tacuit in historia vitae privatae. cui postea in imperio
3 statuas conlocavit. praetor designatus a Marco est non in
candida, sed in conpetitorum grege anno aetatis XXXII.
4 tunc ad Hispaniam missus somniavit primo sibi dici,
ut templum Tarraconense Augusti, quod iam *labeba*-
5 tur, restitueret; deinde ex altissimi montis vertice orbem
terrarum Romamque despexit concin[n]entibus
6 provinciis lyra, voce vel tibi*a*. ludos absens edidit. le-
gioni[bus] IIII. Scythicae dein pr⟨*a*⟩epositus est circa
7 Massiliam. post hoc Athenas petit studiorum sacrorumque
causa et operum ac vetustatum. ubi cum iniurias
quasdam ab Atheniensibus pertulisset, inimicus
his factus minuendo eorum privilegia iam imperator
8 se ultus est. dein Lugdunensem provinciam legatus
9 accepit. cum amissa uxore aliam vellet ducere, genituras
sponsarum requirebat, ipse quoque matheseos peritissimus,
et cum audisset esse in Syria quandam, quae
id geniturae haberet, ut regi iungeretur, eandem uxorem
petit, Iuliam scilicet, et accepit interventu ami-
4 corum. ex qua statim pater factus est. a Gallis ob se-
veritatem et honorificentiam et abstinentiam tantum
2 quantum nemo dilectus est. dein Pannonias proconsulari
imperio rexit. post hoc Siciliam proconsularem
3 sorte meruit. suscepitque Romae alterum filium. in
Sicilia quasi de imperio vel vates vel C⟨*h*⟩ald⟨*a*⟩eos
consuluisset, reus factus est. a praefect. praet., quibus
audiendus datus fuerat, iam Commodo in odi*u*⟨*m*⟩ ve-
4 niente absolutus est calumniatore in crucem acto. con-
a. p. Chr. n. 189? sulatum cum Apuleio Rufino primum egit, Commodo
se inter plurimos designante. post consulatum anno

---

1 histo[ri]a P   3 gręge P   5/6 leuabatur P labebatur Σ   6 dein *Pet. per errorem*   7 concinnentibus P   8 tiblo P   8/9 legionibus ·IIII· P legionibus in Σ; *legio IV non tendebat Massiliae sed in Syria; cf. Ritterling, PW XII 1562*   10 Massiliam] Samosatam *Hirschf.*   st[v]adiorum P   14 deinde *Pet. per errorem*   26 factus est] *def. Ti. p. 75* factus, sed *Pet.*   27 odio P odium Σ

ferme fuit otiosus; dein Laeto suffragante exercitui
German⟨*ic*⟩o praeponitur. proficiscens ad German⟨*i-* 5
c⟩os exercitus hortos spatiosos comparavit, cum an-
tea aedes brevissimas Romae habuisset et unum fun-
dum in Ven[it]etia[m]. in his hortis cum humi iacens 6
epularetur cum filiis parca cena pomaque adposita
maior filius, qui tunc quinquennis erat, conlusoribus
puerulis manu largiore divideret paterque illum re-
prehendens dixisset: 'parcius divide, non enim regias
opes possides', quinquennis puer respondit: 'sed pos-
sidebo' inqui*t*. in Germaniam profectus ita se in ea 7
legatione egit, ut famam, nobilitat*a*m iam ante, cumularet.
Et ⟨*h*⟩actenus rem militarem privatus egit. dehinc a 5
Germanicis legionibus, ubi auditum est Commodum oc-
cisum, Iulianum autem cum odio cunctorum imperare,
multis hortantibus repugnans imperator est appellatus
apud Carnuntum idibus Augustis. qui etiam . . . se- 2
stertia, quod nemo umquam principum, militibus dedit.
dein firmatis, quas post ⟨*t*⟩ergum relinquebat, provinciis 3
Romam ite*r* contendit cedentibus sibi cunctis, quacum-
que iter fecit, cum iam Illyriciani exercitus et Gallica-
ni[s] cogentibus ducibus in eius verba iurassent; exci- 4
piebatur enim ab omnibus quasi ultor Pertinacis. per 5
idem tempus auctore Iuliano Septimius Severus a se-
natu hostis est appellatus legatis ad exercitum senatus
verbis missis qui iuberent, ut ab eo milites senatu
praecipiente discederent. et Severus quidem cum au- 6
disset senatus consentientis auctoritate missos legatos,

---

1 rome *post* fuit *add.* Σ 2 germano PΣ Germanico *vulgo* 2/3 germanos PΣ Germanicos *vulgo* 4 romę *add.* P[b] 4/5 unum fundū · Inuenit &iam P etiam unum fundum inuenit Σ unum fundum in Venetia *Salm.* unum fundum in uicinitate *Jord.* unum fundum in uicinia *Pet.* unum fundum. euenit etiam *Petsch.* unum fundum inuenustum *Ho.* 8/9 reprębendens P 11 inquid P 12 legatio P[a], *corr.* P[b] nobilitatem P -tam Σ 17 qui etiam P quingena Σ bina *ante* sestertia *add. de Do.; cf. c. 12, 2* 19 postergū P 20 item P iter ACh 21/22 gallicanis PΣ 24 septimus P[a], *corr.* P[b]

primo pertimuit, postea id egit corruptis legatis, ut
apud exercitum pro se loquerentur transirentque in
7 eius partes. his compertis Iulianus senatus consul[a]-
tum fieri fecit de participando imperio cum Severo.
8 incertum, vere id an dolo fecerit, cum iam ante mi-
sisse[n]t notos ducum interfectores quosdam, qui Se-
verum occiderent, ita ut ad Pescennium Nigrum inter-
ficiendum miserat, qui et ipse imperium contra eum
9 susceperat auctoribus Syriacis exercitibus. verum Se-
verus evitatis eorum manibus, quos ad se interficien-
dum Iulianus miserat, missis ad praetorianos litteris
signum vel deserendi vel occidendi Iuliani dedit sta-
10 timque auditus est. nam et Iulianus occisus est in
11 Palatio, et Severus Romam invitatus. ita, quod nulli
umquam contigit, nutu ⟨*t*⟩antum Severus victor est
factus armatusque Romam contendit.
6 Occiso Iuliano cum Severus in castris et tentoriis
quasi per hosticum veniens adhuc maneret, centum se-
natores legatos ad eum senatus misit ad gratulandum
2 rogandumque. qui ei occurrerunt Interamn⟨*a*⟩e arma-
tumque circumstantibus armatis salutarunt excussi, ne
3 quid ferri haberent. et postera die occurrente omni
famulitio aulico sept*in*genos vicenos aureos legatis de-
4 dit eosdemque praemisit facta potestate, si qui vellent
5 remanere ac secum Romam redire. fecit etiam statim
praefectum praetorii Flavium Iuvenalem, quem etiam
6 Iulianus tertium praefectum sibi adsumpserat. interim
Romae ingens trepidatio militum civiumque, quod ar-
matus contra eos Severus veniret, qui se hostem iu-
7 dicassent. his accessit quod comperit Pescennium Ni-
grum a Syriacis legionibus imperatorem appellatum.
8 cuius edicta et litteras ad populum vel senatum inter-
cepit per eos, qui missi fuerant, ne vel proponerentur
9 populo vel legerentur in curia. eodem tempore etiam

3/4 consulatu P[1] consultum Σ consul*tū P *corr.* 5 uero P[1]Σ 5/6 misissent P A Ch 15 nutuantum P nutu tantum Σ 20 rogandumque] *cf. p. 151, 5* 23 septuagenos PΣ septingenos *Hirschf.*

deClodio Albino sibi substituendo cogitavit, cui Caesa-
rianum decretum a[ut] Commod⟨*o*⟩ ia[nu]m videbatur
imperium. sed eos ipsos pertimescen⟨*s*⟩, de quibus recte 10
iudicabat, Heraclitum ad optinendas Brittannias, Plau-
tianum ad occupandos Nigri liberos misit. cum Romam 11
Severus venisset, praetorianos cum subarmalibus in-
ermes sibi iussit occurrere. eosdem sic ad tribunal
vocavit armatis undique circumdatis.

Ingressus deinde Romam armatus cum armatis mili- 7
tibus Capitolium ascendit. inde {in} Palatium eodem
⟨*h*⟩abitu perrexit praelatis signis, quae praetorianis
ademerat, supinis, non erectis. tota deinde urbe milites 2
in templis, in porticibus, in aedibus Palatinis quasi
in stabulis manserunt, fuitque ingressus Severi odio- 3
sus atque terribilis, cum milites inempta diriperent va-
stationem urbi minantes. alia die armatis stipatus non 4
solum militibus, sed etiam amicis in senatum venit. in
curia reddidit rationem suscepti imperii causatusque
est, quod ad se occidendum Iulianus notos ducum cae-
dibus misisset. fieri etiam senatus consultum coegit, 5
ne liceret imperatori inconsulto senatu occidere senato-
rem. sed cum in senatu esset, milites per seditionem 6
dena milia poposcerunt a senatu exemplo eorum, qui
Augustum Octavianum Romam deduxerant tantumque
acceperant. et cum eos voluisset comprimere Severus 7
nec potuisset, tamen mitigatos addita liberalitate di-

1/2 caesarianum decr&um aut commodianum uidebatur imperium P *post* cesareanum decretum *lacuna indicata d v. 3* quibus recte *pergit* Σ Caesarianum decretum a Commodo nomen uidebat et imperium *Momms.* Caesarianum decretum a Commodo nomen uidebatur [imperium] *Jord.* Caesarianum decretum et nomen et cum consulatu imperium *Hasebroek p. 28* aut Commodianum *del. Lenze* 3 pertimescende (*ex* -o *prima manu corr. videtur*, -o M) quibus P ptimescende (s *supra*) quib; B *corr.* pertimescendo quibus *Pet.* pertimescendo de quibus *Jord.* 4 iudicabat] inuidebat *Pet.; locus videtur non explicatus* 6 praetorianus *Pet. per errorem* 10 in *om.* P, *non om.* Σ 12 inde P[a] deinde P[b] 21 inconsultu senato P *ante corr.* -to -tu B

8 misit. funus deinde censorium Pertinacis imagini du-
xit eumque inter divos sacravit addito flamine et so-
9 dalibus Helvian*is*, qui Marciani fuerant. se quoque Per-
tinacem vocari iussit, quamvis postea id nomen aboleri
voluerit qua⟨*s*⟩*i* omen. amicorum dehinc aes alien*um*
8 dissolvit. filias suas dotatas maritis Pro*b*o et Aetio de-
dit. et cum Pro*bo* gener*o* suo praefecturam urbi optu-
lisset, ille recusavit dixitque minus sibi videri prae-
2 fectum esse quam principis generum. utrumque autem
3 generum statim consulem fecit, utrumque ditavit. alia
die ad senatum venit et amicos Iuliani incusatos pro-
4 scriptioni ac neci dedit. causas plurimas audivit. ac-
cusatos a provincialibus iudices probatis rebus gra-
5 viter punivit. rei frumentariae, quam minimam reppe-
rerat, ita consuluit, ut excedens vita septem annorum
canonem p. R. relinqueret.
6 Ad orientis statum confirmandum profectus est nihil
7 adhuc de Nigro palam dicens. ad Africam tamen le-
giones misit, ne per L*i*b*y*am atque Aegyptum Niger
Africam occuparet ac p. R. penuria rei frumentariae
8 perurgeret. Domitium Dextrum in locum Bassi prae-
fect*u*⟨*m*⟩ urbi reliquit atque intra triginta dies, quam
9 Romam venerat, est profectus. egressus ab urbe ad
Saxa rubra seditionem ingentem ob locum castrorum
10 metandorum ab exercitu passus est. occurrit ei et sta-
tim Geta frater suus, quem provinciam sibi creditam
11 regere ⟨*pr*⟩*ae*cepit aliud sperantem. Nigri liberos ad
12 se adductos in eo habuit honore, quo suos. miserat
sane legionem, quae Gr⟨*a*⟩eciam T*hr*aciamque praeci-
peret, ne eas Pescennius occuparet, sed iam Byzanti*um*
13 Niger tenebat. Perinthum etiam Niger volens occu-
pare plurimos de exercitu interfecit atque ideo hostis
14 cum Aemiliano est appellatus. cumque Severum ad

3 heluianos P 5 quae omen P quasi omen *Bernays, edd.* alienos P alienum Σ 6 7 prouo *(bis)* PΣ 7 genere P[1] 19 lybiam P 21/22 praefecit P, *em. Momms. (edd.)* 27 accepit PΣ praecepit *edd.* 29 trhaciãq; P 30 byzantiã P

participatum vocaret, contemptus est. promisit sane 15
Nigro tutum exilium, si vellet, Aemiliano autem non
ignovit. Aemilianus dehinc victus in Hellesponto a Se- 16
veri ducibus Cyzicum primum confugit atque inde in.
aliam civitatem, in qua eorum iussu occisus est. fu- 17
sae sunt item copiae ab [h]isdem ducibus etiam Nigri.
his auditis ad senatum Severus quasi confectis rebus 9
litteras misit. dein conflixit cum Nigro eumque apud
Cyzicum interemit caputque eius pilo circumtulit. fi- 2
lios Nigri post hoc, quos suorum liberorum cultu ha-
buerat, in exilium cum matre misit. litteras ad senatum 3
de victoria dedit. neque quemquam senatorum, qui
Nigri partium fuerant, praeter unum supplicio adfecit.
Ant[h]ioc⟨*h*⟩ensibus iratior fuit, quod et administran- 4
tem se in oriente *in*riserant et Nigrum etiam victum
iuverant. denique multa his ademit. Neapolitanis 5
etiam Pal⟨*a*⟩estinensibus ius civitatis tulit, quod pro
Nigro diu in armis fuerunt. in multos s⟨*aev*⟩e animad- 6
vertit, praeter ordinem senatorium, qui Nigrum fuerant
secuti. multas etiam civitates eiusdem partis iniuriis 7
adfecit et damnis. eos senatores occidit, qui cum Nigro 8
militaverant ducum vel tribunorum nomine. deinde 9
circa Arabiam plura gessit, Parthis etiam in dicionem
redactis nec non etiam Adia*b*enis, qui quidem omnes
cum Pescennio senserant. atque ob hoc reversus trium- 10
pho delato appellatus est Arabicus Adia*b*enicus Parthi-
cus. sed triumphum respuit, ne videretur de civili 11
triumphare victoria. excusavit et Parthicum nomen,
ne Parthos lacesseret.

Redeunti sane Romam post bellum civile Nigri aliud 10
bellum civile Clodi Albini nuntiatum est, qui rebellavit
in Gallia. quare postea occisi sunt ⟨*filii eius*⟩ cum ma-

15 orientē riserant P oriente inriserant *Pet. in app.* 18 se P Σ seuere *Salm.* sane *Jord.* saeue *Pet.* (*in* P que *a. m. superscr.*) 19 fuerant *bis* P[a] 24 adiauenis P 26 adiauenicus P 29 lacesserat P[1] lacesseret Σ, P *corr.* 32 filii eius *add. Jord. coll. c. 11, 9; ClA 9, 5 (cf. praeterea S 12, 7)* filii Nigri *vulgo*

2 tre. Albinum igitur statim hostem iudicavit et eos,
qui ad illum mollius vel scripserunt vel rescripserunt.
3 et cum iret contra Albinum, in itinere apud Viminacium filium suum maiorem Bassianum adposito Aurelii Antonini nomine Caesarem appellavit, ut fratrem suum Getam ab spe imperii, quam ille conceperat, sum-
4 moveret. et nomen quidem Antonini idcirco filio adposuit, quod somniaverat Antoninum sibi successurum.
5 unde Getam ètiam quidam Antoninum putant dictum,
6 ut et ipse succederet in imperio. aliqui putant idcirco illum Antoninum appellatum, quod Severus ipse in
7 Marci familiam transire voluerit. et primo quidem ab Albiniani<*s*> Severi duces victi sunt. tunc sollicitus cum consuleret, a Pannonicia*n*is auguribus comperit se victorem futurum, adversarium vero nec in potestatem venturum neque evasurum, sed iuxta aquam esse
8 periturum. multi statim amici Albini deserentes venere, multi duces capti sunt, in quos Severus animad-
11 vertit. multis interim vari[a]e gestis in Gallia primo apud Tinurtium contra Albinum felicissime pugnavit
2 Severus; cum quidem ingens periculum equi casu [c]adit, ita ut mortuus ictu plumbeae crederetur, ita ut alius iam paene imperator ab exercitu diligeretur.
3 eo tempore lectis actis, quae de Clodio Celsino laudando, qui Adrumetinus et adfinis Albini erat, facta sunt, iratus senatui Severus, quasi hoc Albino senatus praestitisset, Commodum inter divos referendum esse censuit, quasi hoc genere se de senatu posset ulcisci.
4 pri[m]usque inter milites divum Commodum pronuntiavit idque ad senatum scripsit addita oratione vic-
5 toriae. senatorum deinde, qui in bello erant interempti,

3/4 uiminanaciũ P (na *eras.*) 13 albiniani P[1] albinianis Σ, P *corr.* 14 pannoniciacis P pannonianis Ch R Pannoniacis *Pet.* Pannonicianis *Salm. (Jord.)* 16 iuta P[a], *corr.* P[b] sed iuxta — periturum *uncis inclusit Pet., cum hic exitus de Pescennio praesagiatur in PN 9, 5* 22 cadit P cecidit A Ch accidit R plumbeae] *scil.* glandis 29 primumque *Dess.* priusque *He.*

cadaver⟨*a*⟩ dissipari iussit. deinde Albini corpore ad- 6
lat*o* paene seminecis caput abscidi iussit Romamque
deferri idque litteris prosecutus est. victus est Albinus 7
die XI. kal. Martias. reliquum autem cadaver eius ante
domum propriam exponi ac diu *ia*⟨*c*⟩ere iussit. equum 8
praeterea ipse residens supra cadaver Albini egit ex-
pavescentemque admonuit, ut et effrenatus audacter
protereret. addunt alii, quod idem cadaver in Rhoda- 9
num abici praecepit, simul etiam uxoris liberorumque
eius. interfectis innumeris Albini partium viris, inter 12
quos multi principes civitatis, multae femin⟨*a*⟩e in-
lustres fuerunt, omnium bona publicata sunt aerarium-
que auxerunt; cum et Hispanorum et Gallorum pro-
ceres multi occisi sunt. denique militibus tantum sti- 2
pendiorum quantum nemo principum dedit. filiis etiam 3
suis ex hac proscriptione tantum reliquit quantum nul-
lus imperatorum, cum magnam partem auri per Gal-
lias, per Hispanias, per Italiam imperatoriam fecisset.
tuncque primum privatarum rerum procuratio con- 4
st⟨*it*⟩uta est. multi sane post Albinum fidem ei ser- 5
vantes bello a Severo superati sunt. eodem tempore 6
etiam legio Arabica defecisse ad Albinum nuntiata est.

Ultus igitur graviter Albinianam defectionem inter- 7
fectis plurimis, genere quoque eius extincto iratus Ro-
mam et populo et senatoribus venit. Commodum in 8
senatu[m] et contione[m] laudavit, deum appellavit, in-
famibus displicuisse dixit, ut appa⟨*re*⟩ret eum aper-
tissime furere. post hoc de sua clementia disseruit, 9

---

1 cadauer P^1 1/2 adlata P^1 *t.* B^1 5 diuidere P Ch diuidi R deicere A denudari *Obr. (Jord.)* diu uideri *Salm. (Pet.)* diu iacere *Kell.* (*cf. ClA 9, 7* iacuisse ante praetorium Seueri Albini corpus per dies plurimos) 7 ut & effrenatum P ut effrenatus Σ ut et effoedatum *? He.* 13 cū P cu eius P *corr.* tum *Pet.; sed cf. Less. lex. s. v.* 'cum' *p. 104 ex.* 17 auri] agri *de Do., Rhein. Mus. 54, p. 312* 18 imperatoriam P imperator iam *edd.* 19/20 constituta P constuta Σ 20 post Albinum] *scil.* mortuum *cf. P 1, 4* 27 appar& P^1 appareret Σ, P *corr.* 28 fuere P^a, *corr.* P^b

cu⟨*m*⟩ crudelissimus fuerit et senatores infra scriptos
13 occiderit. occidit autem sine causae dictione hos no-
biles: Mummium Secundinum, Asellium Claudianum,
2 Claudium Rufum, Vitalium Victorem, Papium Faustum,
Aelium Celsum, Iulium Rufum, Lollium Professum,
Aurunculeium Cornelianum, Antoni[n]um Balbum, Po-
3 stumium Severum, Sergium Lustralem, Fabium Pau-
linum, Non[n]ium Gracc⟨*h*⟩um, Masticium Fabianum,
Casperium Agrippinum, C[a]eionium Albinum, Clau-
4 dium Sulpicianum, Memmium Rufinum, Casperi⟨*um*⟩
Aemilianum, Cocceium Verum, Erucium Clarum, L. Sti-
5 lonem, Clodium Rufinum, Egnatuleium Honoratum,
6 Petronium Iuniorem, Pescennios Festum et Veratia-
num et Aurelianum et Materianum et Iulianum et Al-
binum, Cerellios Macrinum et Faustinianum et Iulia-
7 num, Herennium Nepotem, Sulpi⟨*ci*⟩um Canum, Va-
lerium Catullinum, Novium Rufum, Claudium Arabia-
8 num, Marcum Asellionem. horum igitur tantorum ac
tam inlustrium virorum — nam multi in his consu-
lares, multi praetorii, omnes certe summi viri fuere —
9 interfector ab Afris ut deus habetur. Cincium Severum
calumniatus est, quod se veneno adpetisset, atque ita
14 interfecit. Narcissum dein, Commodi strangulatorem,
leonibus obiecit. multos praeterea obscuri loci ho-
mines interemit praeter eos, quos vis proelii absump-
2 sit. post haec, cum se vellet commendare hominibus,
3 vehicularium munus a privatis ad fiscum traduxit. Cae-
sarem dein Bassianum Antoninum a senatu appellari
4 fecit decretis imperatoriis insignibus. rumor[e] deinde
belli Parthici extiti⟨*t*⟩. patri, matri, avo et uxori priori
5 per se statuas conlocavit. Plautianum ex amicissimo

---

1 cu P[1] 6 Antoninum P Antonium *de Vit; cf. PIR I p. 94 nr. 648* 8 Nonnium P Numiũ A 10 Casperi P[1] 11 L.] Ael(ium) *Hirschf.* 16 sulpium P Sulpicium Ch 18 Marcum] Marcium *Hirschf.* 21 Cincium] Cingius *C 20, 3* 29 rumore PΣ 30 extiti P excìti Σ extincti *Jord.* (*servans* 'rumore') extitit (*scil.* rumor) *Petsch. (Pet.)*

cognita eius vita ita odio habuit, ut et hostem publi-
cum appellaret et depositis statuis eius per orbem
terrae gravi eum insigniret iniuria, iratus praecipue,
quod inter propinquorum et adfinium Severi simulacra
sua⟨*m*⟩ statuam ille posuisset. Pal⟨*a*⟩estinis poenam 6
remisit, quam ob causam Nigr*i* meruerant. postea ite- 7
rum cum Plauti⟨*an*⟩o in gratiam redit et veluti ovans
urbem ingressu*s* Capitolium petit, quamvis et ipsum
procedenti tempore occiderit. Getae minori filio togam 8
virilem dedit, maiori Plautiani filiam uxorem iun[c]xit.
hi, qui hostem publicum Plautianum dixerant, depor-
tati sunt. ita omnium rerum semper quas*i* naturali 9
lege mutatio est. filios dein consules designavit. Ge- 10
tam fratrem extulit. profect*u*s dehinc ad bellum Par- 11
thicum est edito gladiatorio munere et congiario po-
pulo dato. multos inter haec causis vel veris vel simu- 12
latis occidit. damnabantur autem plerique, cur iocati 13
essent, alii, cur tacuissent, alii, cur pleraque figurata
dixissent, ut 'e*cc*e imperator vere nominis sui, vere
Pertinax, vere Severus'.

Erat sane in sermone vulgari Parthicum bellum ad- 15
fectare Septimium Severum gloriae cupiditate, non ali-
qua necessitate deductum. traiecto denique exercitu 2
a Brundisio continuato itinere venit in Syriam Parthos-
que summovit. sed postea in Syriam redit, ita ut se 3
pararet ac bellum Parthis inferret. inter haec Pescen- 4
nianas reliquias Plautiano auctore persequebatur, ita
ut nonnullos etiam ex amicis suis quasi vitae suae
insidiatores appeteret. multos etiam, quasi Chal- 5
d⟨*a*⟩eos aut vates de sua salute consuluissent, inter-
emit, praecipue suspect*a*⟨*n*⟩s unumquemque idoneum

5 sua P[1] suā P *corr.* 6 nigro P Nigri Σ 7 plautio P redilt P *corr. in ras.* (redit P[1] *ut videtur*) 8 ingressum P -us Σ 12 quase P[1] 14 profectos P[1] 17 cur locati P[1] cum locati P *corr.* 18 figurata PΣ figurate *edd.* 19 esse P[1] esset Σ, P *corr.* ecce *Gru. (edd.)* 31 praecipuę P suspectos PΣ suspectans *Cas. (Pet.)*

imperio, cum ipse parvulos adhuc filios haberet idque
dici ab his vel crederet vel audiret, qui sibi augura-
6 bantur imperium. denique cum occisi essent nonnul-
li[s], Severus se excusabat et post eorum mortem ne-
gabat fieri iussisse, quod factum est. quod de Laeto
7 praecipu[a]e Marius Maximus dicit. cum soror sua
Leptitana ad eum venisset vix Latine loquens ac de illa
multum imperator erubesceret, dato filio eius lato clavo
atque ipsi multis muneribus redire mulierem in pa-
triam praecepit, et quidem cum filio, qui b[us]*r*evi vita
defunctus est.

16 Aestate igitur iam exeunte Parthiam ingressus
⟨*C*⟩t[h]esifontem pulso rege pervenit et cepit hiemali
prope tempore, quod in illis regionibus melius per
hiemem bella tractantur, cum *herb*arum radicibus mi-
lites viverent atque inde morbos aegritudinesque con-
2 traherent. quare cum obsistentibus Parthis, fluente
quoque per insuetudinem cibi al*v*o militum longius ire
non posset, tamen perstitit et oppidum cepit et regem
fugavit et plurimos interemit et Parthicum nomen me-
3 ruit. ob {qu⟨*a*⟩e} etiam filium eius Bassianum Antoni-
num, qui Caesar appellatus iam fuerat, annum XIII.
4 agentem participem imperii dixerunt milites. Getam
quoque, minorem filium, Caesarem dixerunt, eundem
Antoninum, ut plerique in litteras tradunt, appellan-
5 te⟨*s*⟩. harum appellationum causa donativum militi-
bus largissimum dedit concessa omni praeda oppidi
Parthici, quod milites qu⟨*a*⟩erebant, inde in Syriam
6 redit victor et Parthicus. deferentibus sibi patribus
triumphum idcirco recusavit, quod consistere in curr*u*

3/4 nonnullis P^1 *t.* B, s *eras.* P *corr.* 6 dit P^a dicit P^b
10 quibus reui P^a quibus seui P^b qui breui Σ 15 culparum P
herbarum Σ caeparum *Kell.* uluarum *Brakman* bulborum *?Ho.*
18 albo P 21 ob &iā P obque etiam Σ *cf. Dl 1, 8 Gd. 26, 1*
'ob quae' ob hoc etiam *Jord.* ideo etiam *Pet.* 25/26 appel-
lante P -tes Σ 29 parthicus P parthicum Σ 30 cursu P
ante corr.

affectus articulari morbo non posset. filio sane con- 7
cessit, ut triumpharet; cui senatus Iudaicum trium-
phum decreverat, idcirco quod et in Syria res bene
gestae fuerant a Severo. dein cum Antiochia⟨m⟩ trans- 8
isset, data virili toga filio maiori secum eum consulem a.p.Chr. n. 202
designavit, et statim in Syria consulatum inierunt. post 9
hoc dato stipendio cumulatiore militibus Alexandriam
petit. in itinere Pal⟨a⟩estinis plurima iura fundavit. 17
Iudaeos fieri sub gravi poena vetuit. idem etiam de
C⟨h⟩ristianis sanxit. deinde Alexandrinis ius buleutarum 2
dedit, qui sine publico consilio ita ut sub regibus ante
vivebant uno iudice contenti, {quem} Caesar dedisset.
multa praeterea his iura mutavit. iucundam sibi pere- 3.4
grinationem hanc propter religionem dei Sarapidis et
propter rerum antiquarum cognitionem et propter no-
vitatem animalium vel locorum fuisse Severus ipse
postea semper ostendit; nam et Memfim et Memnonem
et piramides et labyrinthum diligenter inspexit.

Et quoniam longum est minora persequi, huius ma- 5
gnifica illa, quod victo et occiso Iuliano pr⟨a⟩etoria-
nas cohortes exauctoravit, Pertinacem contra volun-
tatem militum in deos ret⟨t⟩ulit, Salvii Iuliani decreta
iussit aboleri; quod non optinuit. denique cognomentum 6
Pertinacis non tam ex sua voluntate quam ex morum
parsimonia videtur habuisse. nam et infinita multorum 7
caede crudelior habitus et, cum quidam ex hostibus

---

capita 17, 5 usque ad 19, 3 ex Aurelii Victoris de Caesaribus libro ipso deprompta esse primus demonstravit Dessau (Herm. 24, p. 363 sqq.)

---

1 affect$\overset{v}{o}$s P 4 antiochia P^1 8 fundicuit P^1 (ic *ex* a *aperta* [cc] *corrupt.*) fundauit Σ 12 quem *om.* P^1, *non om.* Σ 16 bello eorum PΣ uel locorum *edd.* 19 minorem P^a minora P^b 22 saluti P Saluii Σ 23 cognoment$\overset{v}{o}$m P 24 quam ex morum PΣ atque morum *Pet.* 25 passimonia P^a parsimonia *corr.* P^b *sed ita ut nihilominus* passimonia *legi possit, antequam litteram* r *superscr. a. m.*

eidem se suppliciter optulisset ⟨*at*⟩que dixisset, ille
⟨*si suo loco esset*⟩, qu*i*d facturus es⟨*se*⟩t, non
e[st]mollitus tam prudente dicto interfici eum iussit.
8 fuit praeterea delendarum cupidus factionum, prope
18 a nullo congressu ⟨*digressus*⟩ nisi victor. Persarum
regem Abgarum subegit. Arabas in dicionem accepit.
2 Adia*b*enos in tributarios coegit. Brittanniam, quod
maximum eius imperii decus est, muro per transver-
sam insulam ducto utr*i*mque ad finem Oceani munivit.
3 unde etiam Brittannici nomen accepit. Tripolim, unde
oriundus erat, contusis bellicosissimis gentibus secu-
rissimam reddidit ac p. R. diu[tu]rn*um* oleum gratui-
tum et fecundissimum in aeternum donavit.
4 Idem cum inplacabilis delictis fuit, tum ad erigendos
5 industrios quosque iudicii[s] singularis. philosophiae
ac dicendi studiis satis deditus, doctrin⟨*a*⟩e quoque
6 nimis cupidus. latronum ubique hostis. vitam suam
privatam publicamque ipse composuit ad fidem, so-
7 lum tamen vitium crudelitatis excusans. de hoc sena-
tus ita iudicavit illum aut nasci non debuisse aut mori,
quod et nimis crudelis et nimis utilis rei publicae
8 videretur. domi tamen minus cautus, qui uxorem Iu-
liam famosam adulteriis tenuit, ⟨*r*⟩eam etiam coniura-
9 tionis. idem, cum pedibus aeger bellum moraretur id-
que milites anxie ferrent eiusque filium Bassianum,
qui una era[n]t, Augustum fecissent, tolli se atque in

---

1 optuliss&q; P obtulisset atque Σ 2 si suo loco esset *add. He.* quod facturus est P quod tu facturus (futurus) es (est) Σ (*cf. Aur. Vict. Caes. 20, 11* 'quid, quaeso, faceres, si tu esses?') 3 est mollitus PΣ emollitus *Unger (Pet.)* prudente⟨r⟩ *? He.* eū *om.* P[a], *add.* P[b] 5 digressus *add. Cas. coll. Aur. Vict. Caes. 20, 14* 'ut nullo congressu nisi uictor discesserit' 6 Abgarum] Aggarus *nominatur ab Aur. Vict. Caes. 20, 14* 7 Adiauenas P Adiauenos R 9 utrumq; PΣ utrimque *edd.* 11 contunsis *Pet. perperam* 12 diuturnam P diurnum Σ 13 facundissimum P fecundissimum Σ 14 inplacabibis P *ante corr.* 15 siggulis *(ut videtur)* P[a] singularis P[b] 23 eam PΣ ream *Salm. cf. Aur. Vict. Caes. 20, 23* 23/24 *post* coniurationis *add.* consciam Σ 26 erant PΣ

tribunal ferri iussit, adesse deinde omnes tribunos, centuriones, duces et cohortes, quibus auctoribus id ac*ci*derat, sisti deinde filium, qui Augusti nomen acceperat. cumque animadverti in omnes auctores facti prae- 10
ter filium iuberet rogareturque[m] omnibus ante tribunal prostratis, caput manu contingens ait: 'tandem 11
sentitis caput imperare, non pedes.' huius dictum est, cum eum ex humili per litterarum et militiae officia ad imperium plurimis gradibus fortuna duxisset: 'omnia', inqui*t*, 'fui et nihil expedit.'

Perit [a]E*b*oraci in Brittannia subactis gentibus, quae 19
Brittanniae videbantur infestae, anno imperii XVIII., morbo gravissimo extinctus, iam senex. reliquit filios 2
duos, Antoninum Bassianum et Getam, cui et ipsi in honorem Marci Antonini nomen inposuit. inl[eg]atus 3
sepulchro Marci Antonini, quem ex omnibus imperatoribus tantum coluit, ut et Commodum in divos referret et Antonini nomen omnibus deinceps quasi Augusti adscribendum putaret. ipse a senatu agentibus 4
liberis, qu*i* ei funus amplissimum exhibuerant, inter divos est relatus.

Opera publica praecipu*a* eius extant Septizonium et 5
thermae Severianae, eiusde*m*que etiam ian⟨*u*⟩ae in Transtiberina regione ad portam nominis sui, quarum forma intercidens statim usum publicum invidit.

Iudicium de eo post mortem magnum omnium fuit, 6

2/3 accederat P acc(i)ederat A acciderat ChR 5 rogar&ur quem P rogareturque Σ ('rogare' *i. e.* 'veniam rogare, deprecari'; *cf. H. Hagendahl, Strena philol., Upsal. 1922, p. 79 sqq ; 80*) rogareturque ueniam *Klein (Pet.)* (*Aur. Vict. Caes. 20, 26* ueniam precaretur) 10 inquid P 11 aeuoraci P[1] aeboraci P *corr.*

15 inlegatus PΣ inlatus *edd.* 17 diuus P[1] *t.* B 20 liberisq; ei P liberis qui et Σ exhibuerat P[a] exhibuerant P[b] exhibuerunt *Pet. per errorem* 22 praecipue P Rome precipue Σ Septizonium] *cf. Dombart, PW II^A 1578 sqq.* 23 eius deniq; P &iam ianae P iane Σ (*lacuna ante* iane *in* R *indicata, in* A *et* Ch *neglecta*) etiam balneae *Becker (Jord.)* Septimianae *Zangemeister* etiam ianuae *Egn. (Pet.)* etiam aliae *Hirschf.*

maxime quod diu nec a filiis eius boni aliquid rei
p. venit et postea invadentibus multis rem p. res Ro-
mana praedonibus direptui fuit.
7 Hic tam[en] exiguis vestibus usus est, ut vix *e*t tunica
eius aliquid purpurae haberet, cum hirta clamyde ume-
8 ro⟨*s*⟩ vel*a*ret. cibi parcissimus, leguminis patrii avi-
dus, vini aliquando cupidus, carnis frequenter ignarus.
9 ipse decorus, ingens, promissa barba, cano capite et
crispo, vultu reverendus, canorus voce, sed Afrum
10 quiddam usque ad senectutem sonans. ac multum post
mortem amatus vel invidia deposita vel crudelitatis
metu.
20 Legisse me apud *A*elium Maurum Phlegontis Ha-
driani libertum memini Septimium Severum inmodera-
tissime, cum moreretur, laetatum, quod duos Antoni-
nos pari imperio rei p. relinqueret exemplo Pii, qui
Verum et Marcum Antoninos per adoptionem filios rei
2 p. reliqui*t*, hoc melius quod ille filios per adoptionem,
hic per se genitos rectores Roman⟨*a*⟩e rei p. daret:
Antoninum scilicet Bassianum quidem ex priore matri-
3 monio susceperat et Getam de Iulia genuerat. sed il-
lum multum spes fefellit. nam unum parricidium, al-
terum sui mores rei p. inviderunt, sanctumque illud
4 nomen in nullo diu*ti*ne mansit. et reputanti mihi, Dio-
cletiane Auguste, neminem fac*il*e [prope] magnorum
virorum optimum et utilem filium reliquisse satis cla-
5 ret. denique aut sine liberis viri interierunt aut tales
habuerunt plerique, ut melius fuerit de rebus humanis

---

4 tamen P *fortasse recte cf. Less. lex. s. v. p. 656*[a]*, III, IV* uixit PΣ (uix *in v. 5 ante* aliquid *add.* Σ) uix et *Salm. (Pet.); cf. Ti. p. 96, adn. 2* uix *vulgo* 5/6 umero P 6 ualer& PACh 14 ⟨liberti⟩ libertum *Lécrivain* 18 reliquid P 20 quidem P quem Σ, *Egnat., Jord.* 21 Getam quem Σ, *Egnat., Jord.* 23 rep̄. P[a], *corr.* P[b] 24 diu bene PΣ *(offendit clausula)* diutine *He.* iuuene *Hirschf.* mihi] -hi *in* P *paene evanuit* 25 facere PΣ fere *Salm.* facile *Jord., Petsch.* prope *del. Salm., Jord., Petsch. (an pleonasmus* 'facile prope' *defendi potest?)* 27 uiri PΣ ueris *Salm. (Pet.)*

sine posteritate discedere. et ut ordiamur a Romulo: 21
hic nihil liberorum reliqui*t*, nihil Numa Pompilius,
quod utile posset esse rei p. quid Camillus? num sui
similes liberos habuit? quid Scipio? quid Catones qui
magni fuerunt? iam vero quid de Homero, Demo- 2
st⟨*h*⟩ene, Vergilio, Crispo et Ter[r]entio, Plauto ceteris-
que aliis loquar? quid de Caesare? quid de Tullio,
cui soli melius fuerat liberos non habere? quid de 3
Augusto, qui nec adoptivum bonum filium habuit, cum
illi [e]legendi potestas fuisset ex omnibus? falsus est
etiam ipse Traianus in suo municipe ac nepote dili-
gendo. sed ut omittamus adoptivos, ne nobis Anto- 4
nini Pius et Marcus, numina rei publicae, occurrant,
veniamus ad genitos. quid Marco felicius fuisset, si 5
Commodum non reliquisset heredem? quid Severo 6
Septimio, si Bassianum nec genuisset? qui statim insi-
mulatum fratrem insidiarum contra se cogitatarum
parricidali etiam figmento interemit; qui novercam 7
suam — et quid novercam? matrem quin immo, in
cuius sinu Getam filium eius occiderat, uxorem duxit;
qui Papinianum, iuris asylum et doctrinae *l*egalis the- 8
saurum, quod parricidium excusare noluisset, occidit,
et praefectum quidem, ne homini per se et per scien-
tiam suam magno deesse⟨*t*⟩ et dignitas. denique, ut 9
alia omittam, ex huius moribus factum puto, ⟨*ut*⟩ Se-
verus tristior vir ad omnia, immo etiam crudelior pius
et dignus deorum altaribus duceretur. qui quidem di- 10
vi*nam* Sallusti oratione⟨*m*⟩, qua Mi[h]*c*ipsa filios ad
pacem hortatur, ingravatus morbo misisse filio dicitur

---

2 reliquid P 6 et *del. edd.*; *def. Ti. p. 38* 8 soli PΣ *quod def. Lenze* si ulli *Petsch.* 10 elegendi P legendi Σ *(cf. MA 5, 1)* 15 non *om.* P^a ñ *add.* P^b 21 regalis PΣ 23/24 persciam P^a perscientiam P^b 24 dcēē (*i. e.* deesse) P^1 deesset Σ, P *corr.* et *om.* Σ, *del. Jord.*, *def. Ti. p. 109* 25 ut *add. edd.* 27/28 diu immo PR diuino A diuinam *vulgo* 28 salusti P^a sallusti P^b sallustii P *corr.* *Sall. Iug. 10* mihi ipsa P^1ACh mihcipsa P *corr.* micipsa R

maiori. idque frust⟨r⟩a. et † hominem tantum valetu-
11 dine. vixit denique in odio populi diu Antoninus,
nomenque illud venerabile diu minus amatum est,
quamvis et vestimenta populo dederit, unde Caracal-
lus est dictus, et thermas magnificentissimas fecerit.
12 extat sane Romae Severi porticus gesta eius expri-
mens a filio, quantum plurimi docent, structa.
22 Signa mortis eius haec fuerunt: ipse somniavit quat-
tuor aquilis et gemmato curru praevolante nescio qua
ingenti humana specie ad caelum esse raptum; cum-
que raperetur, octoginta et novem numeros expli-
cuisse, ultra quot annos ne unum quidem annum vixit,
2 nam ad imperium senex venit; cumque positus esset
in circulo ingenti aereo, diu solus et destitutus stetit,
cum vereretur autem, ne praeceps r[e]ueret, a Iove
3 se vocatum vidit atque inter Antoninos locatum. die
circensium cum tres Victoriolae more solito essent lo-
catae gypseae cum palmis, media, quae ipsius nomine
adscriptum orbem tenebat, vento icta de podio stans
decidit et humi constitit; ⟨e⟩a quae Getae nomine in-
scripta era[n]t, corruit et omnis comminuta est; illa
vero, quae Bassiani titulum praeferebat, amissa palma
4 venti turbine vix constitit. post m[a]urum apud val-
lum *v*is[s]um in Brittannia cum ad proximam man-
sionem rediret non solum victor sed etiam in aeter-

1 frusta P frustra Σ *post* frustra *lacunam suspicati sunt Cas. et Pet.* 1/2 hominẽ tantum ualetudine (ualit- Σ) PΣ omine tantum ualituram *Ma.* 2 populo P 3 sanctum ac *ante* uenerabile *add.* Σ 8 eius] seueri *superscr. a. m. in* P 11 octoginta et nouem] *hunc numerum non ad Severi vitam, sed ad annos inde a Severo nato usque ad Severum Alexandrum occisum, i. e. ad domus finem, lapsos (146—235 p. Chr. n.) quadrare docuit Hirschf., Kl. Schr. p. 896; idem de Severi aetate error obstat PN 5, 1* 12 quod P quot Σ 14 aerio *Momms.* 15 reuer& P^1 *t* B rẹuer& P *corr.* (e *exp.*) 19 adscripto *Momms.* 20 Aquae P^1 At quae P *corr.* Ea uero quae Σ ea quae *Jord.* 21 erant P^1 *t.* B 23/24 maurum apud uallum missum PΣ murum apud Luguuallum uisum *Pet.* militem apud uallum missum *Hasebroek p. 148*.

num pace fundata vol⟨*v*⟩ens animo, quid [h]ominis
sibi occurreret, Aethiops quidam e numero militari,
clarae inter scurras famae et celebratorum semper io-
corum, cum corona e cupressu facta ⟨*e*⟩idem occurrit.
quem cum ille iratus removeri ab oculis praecepisset 5
et coloris eius tactus [h]omine[s] et coron⟨*a*⟩e, dixisse
ille dicitur ioci causa: 'totum fu⟨*d*⟩isti, totum vicisti,
iam deus esto victor.' et civitatem veniens cum rem 6
divinam vellet facere, primum ad Bellon⟨*a*⟩e templum
ductus est [t]errore haruspicis rustici, deinde hostiae
furvae sunt adplicitae. quod cum esset aspernatus at- 7
que ad Palatium se reciperet, neglegentia ministrorum
nigrae hostiae, e*t* usque ad limen domus Palatinae,
imperatorem secutae sunt.

Sunt per plurimas civitates opera eius insignia. ma- 23
gnum vero illud in civi⟨*li*⟩tate eius, quod Romae om-
nes aedes publicas, quae vitio temp[l]orum labeban-
tur, instaura*v*it nusquam prope suo nomine adscripto,
servatis tamen ubique titulis conditorum. moriens sep- 2
tem annorum canonem, ita ut cottidiana septuaginta
quinque milia modium expendi possent, reliqui*t*; olei
vero tantum, ut per quinquennium non solum ⟨*urbis*⟩
usibus, sed et totius Italiae, quae oleo eget, sufficeret.

Ultima verba eius dicuntur haec fuisse: 'turbatam 3
rem p. ubique accepi, pacatam etiam Brittannis relin-
quo, senex [h]a[e]c pedibus aeger firmum imperium

---

1 uolens P[1] uoluens Σ, P *corr.* hominis P[1] *t.* B ominis Σ, P *corr.* 4 eupressu P[a] e cupressu P[b] idem P[1] eidem Σ, P *corr.* 6 homines P[1] *t.* B hominis Σ 7 fuisti PΣ (*falso cfrt. Less. c. 18, 11* 'omnia fui') fudisti *Hirschf. (Pet.)* 8 in *ante* ciuitatem *add.* P *corr., edd.* 10 Terrore PΣ 13 eiusq; PΣ *em. Salm.* 16 ciuitate PΣ uita *Salm. (edd.)* ciuilitate *Ho.*

17 templorum P temporum Σ 18 instaurabit P[1] ⟨non⟩ adscripto *Dess. (cf. Cass. Dion. LXXVI 16,3) vide Hasebroek p. 149*

21 reliquid P 22 urbis *add. vulgo* 26 haec P[1] et Σ □ ac *in* P *superscr.* 26 sqq. *cf. Sallust. Iug. 10, 6* equidem ego uobis regnum trado firmum, si boni eritis; sin mali inbecillum

Antoninis meis relinquens, si boni erunt, inbecillum,
4 si mali.' iussit deinde signum tribuno dari 'laboremus',
quia Pertinax, quando in imperium adscitus est, si-
5 gnum dederat 'militemus'. Fortunam deinde regiam,
quae comitari principes et in cubiculis poni solebat,
geminare statuerat, ut sacratissimum simulacrum
6 utri[m]que relinqueret filiorum; sed cum videret se
perurgueri sub hora mortis, iussisse fertur, ut alternis
diebus apud filios imperatores in cubiculis Fortuna
7 poneretur. quod Bassianus prius contempsit quam fa-
ceret parricidium.

24 Corpus eius a Brittannia Romam usque cum magna
2 provincialium reverentia susceptum est; quamvis ali-
qui urnulam auream tantum fuisse dicant Severi reli-
quias continentem ea⟨*n*⟩demque Antoninorum sepul-
chro inlatam, cum Septim⟨*i*⟩us illic, ubi vita functus
est, esset incensus.

3 Cum Septizodium faceret, nihil aliud cogitavit quam
4 ut ex Africa venientibus suum opus occurreret et, nisi
absente ⟨*e*⟩o per[e] praefectum urbis medium simula-
crum eius esset locatum, aditum Palatinis aedibus, id
est ⟨*in*⟩ regium atrium, ab ea parte facere voluisse
5 perhibetur. quod etiam post Alexander cum vellet fa-
cere, ab aruspicibus dicitur esse prohibitus, cum hoc
sciscitans non litasset.

---

1 ac boni *Pet. per errorem* 7 utrimq; P utrinque Σ 15 Eademq; P[1] *t.* B, A 16 septimus P[1] statim *Momms.* 18 septizodium P septizonium Σ 19 et *om. Pet.* 20 opere praefectum PΣ eo per praefectum *vulgo* 22 in *add. He.* 25 scissitans P AELI SPARTIANI SEVERUS EXPLICIT P

PESCENNIUS NIGER

⟨*AELI SPARTIANI*⟩

Rarum atque difficile est, ut, quos tyrannos aliorum 1
victoria fecerit, bene mittantur in litteras, atque ideo
vix omnia de his plene in monumentis atque annali-
bus habentur. primum enim, quae magna sunt in eo- 2
rum honorem, ab scriptoribus depravantur, deinde alia
supprimuntur, postremo non magna diligentia in eo-
rum genere ac vita requiretur, cum satis sit audaciam
eorum et bellum, in quo victi fuerint, ac poenam pro-
ferre.

Pescennius ergo Niger, ut alii tradunt, modicis pa- 3
rentibus, ut alii, nobilibus fuisse dicitur, patre Annio
Fusco, matre Lampridia, avo curatore Aquini, ex qua
familia originem ducebat; quod quidem dubium etiam
nunc habetur. hic eruditus mediocriter litteris, mori- 4
bus ferox, divitiis inmodicus, vita parcus, libidinis
effrenatae ad omne genus cupiditatum, ordines diu 5
duxit multisque ducatibus pervenit, ut exercitus Sy-
riacos iussu Commodi regeret, suffragio maxime ath-
letae qui Commodum st⟨*r*⟩angulavit, ut omnia tunc
fiebant.

Is postquam comperit occisum Commodum, Iulia- **2**
num imperatorem appellatum eundemque iussu Severi

---

1 INCIPIT PESCENNIUS NIGER P (*supra* INCIPIT *add. a. m.* Helii Sparciani *post* NIGER ad diocletianū aug̃.) 3 quod PR quos A Ch 9 genera P genere Σ requir&ur P *(futurum def. He. coll. V 5, 8* monstrabit; *vide Schmalz, Syntax § 228)* requiritur *Flor. Vat. Lat. 5114,* Σ 14 Aquini] *incertum, cum sit notissima Iuvenalis patria, cf. Dess., Wochenschr. f. klass. Philol. 1918, 392* 17 diuitiis] uini *Hirschf.* uitiis *Da.* 21 stangulauit P[1]

et senatus occisum, Albinum etiam in Gallia sump-
sisse nomen [eius] imperatoris, ab exercitibus Syriacis,
quos regebat, appellatus est imperator, ut quidam di-
cunt, magis in Iuliani odium quam in aemulationem
2 Severi. huic ob detestationem Iuliani primis imperii
diebus ita Romae fautum est, a senatoribus dum taxat,
qui et Severum oderant, ut inter lapidationes exsecra-
tionesque omnium illi feliciter optaretur, 'illum prin-
cipem superi et illum Augustum' populus adclamaret.
3 Iulianum autem oderant populares, quod Pertinacem
milites occidissent et illum imperatorem adversa po-
puli voluntate appellassent. denique ingentes ob hoc
4 seditiones fuerunt. ad occidendum autem Nigrum pri-
mipilarem Iulianus miserat, stult[a]e ad eum qui ha-
beret exercitus, se ⟨*t*⟩ueri posset, proinde quasi qua-
5 lis libet imperator a primipilario posset occidi. ea-
dem autem dementia etiam Severo iam principi Iulia-
6 nus successorem miserat. denique etiam Aquilium cen-
turionem notum caedibus ducum miserat ⟨*quasi im-
7 perat*⟩or tantus a centurione posset occidi. par deni-
que insania fuit, quod cum Severo ex interdicto de
imperio egisse fertur, ut iure vide⟨*re*⟩tur principatum
praevenisse.

3 Et de Pescennio Nigro iudicium populi ex eo ap-
paruit, quod, cum ludos circenses Iulianus Romae da-
ret, et indiscrete [se] subsellia circi maximi repleta es-
sent ingentique iniuria populus adfectus esset, per om-
nes uno consensu Pescennius Niger ad tutelam urbis
est expetitus, odio, ut diximus, Iuliani et amore occisi
2 Pertinacis; cum quidem Iulianus dixisse fertur neque

---

2 eius P, *om.* Σ et ius *Salm.* *(Jord.)* eius *del. Pet.* 14 Iuli-anum P[1] Iulianus Σ, P *corr.* 15 seueri poss& P seueri (*om.* posset) Σ et se tueri posset *vulgo (Pet.)* ut se tueri posset *He.* se tueri posset *Ti. p. 78 sq.* 19/20 miserator tantus P[1] mise-rat hortatus Σ miserat qī īperator (*i. e.* quasi imperator) P *corr.*
22 uidetur P[1] uideretur Σ, P *corr.* 24 Nigri *Pet. per errorem* 26 se subs. PΣ 28 attutelam P[a], *corr.* P[b] 29 *c. 2, 2*

sibi neque Pescennio longum imperium deberi, sed Se-
vero, qui magis esset odio habendus a senatoribus, mi-
litibus, provincialibus, popularibus. quod ⟨*res*⟩ pro-
bavit.
Et Pescennius quidem Severo eo tempore, quo Lug- 3
dunensem provinciam regebat, amicissimus fuit; nam 4
ipse missus erat ad conpr[a]ehendendos desertores,
qui innumeri Gallias tunc vexabant. in quo officio 5
quod se honeste gessit, iucundissimum fuit Severo,
ita ut de eo ad Commodum Septimius referret adserens
necessarium rei p. virum. et revera in re militari vehe-
mens fuit. numquam sub eo miles provinciali lignum, 6
oleum, operam extorsit. ipse a milite nihil accepit. 7
cum tribunatus ageret, nihil accipi passus est. nam 8
et imperator *iam* tribunos duos, quos constitit stel-
laturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus ius-
sit. extat epistula Severi, qua scribit ad Ragonium 9
Celsum Gallias regentem: 'miserum est, ut imitari eius
disciplinam militarem non poss*i*mus, quem bell*o* vici-
mus: milites tui vagantur, tribuni medio die la*v*ant, 10
pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis meritoria:
saltant, *bibu*nt, cantant et mensuras conviviorum vo-
cant [cum] hoc sine mensura potare. haec, si ulla vena 11
paternae disciplinae vivere⟨*t*⟩, fierent? emenda igi-
tur primum tribunos, deinde militem. quem, quamdiu
timueri*t*, tamdiu t*en*ebis. sed scias idque de Nigro 12

3 res *add. He.* rei euentus *post* probauit *add.* P *corr.* (*sic uulgo*) 9 iucundissimum P iocundissimum Σ iucundissimus *Salm.* (*Pet.*) 10 septimus P^a, *corr.* P^b 15 imperatorium P^1 imperator iam P *corr.* 19 possumus PΣ bellũ P^1 p bellũ P *corr.* bello Σ 20 labant P^1 22 uiuent P bibunt Σ 23 cum PΣ *del. Salm.* (*Jord.*) illi *Pet.* uana PΣ uena *uulgo* (*Jord. cfrt. Persium, sat. 1, 103 sq.:* haec fierent, si testiculi uena ulla paterni | uiueret in nobis) 24 uiuere PΣ 25/26 quamdiu timueris tamdiu timebis PΣ quamdiu timueris tamdiu tenebis *Flor. Vat. Lat. 5114* (*cf. Ho., Klio XIII, 413 sq.*) qu. ⟨non⟩ timeberis tamdiu timebis *Salm.* qu. ⟨non⟩ timueris tamdiu timeberis *Pet.* qu. timuerit tamdiu tenebis *Petsch.* qu. timeberis tamdiu tenebis *Klotz* qu. timuerit tamdiu continebis *? He.*

militem timere non posse, nisi integri fuerint tribuni
4 et duces militum.' haec de Pescennio Severus Au-
gustus. ⟨*de hoc*⟩ adhuc milite Marcus Antoninus ad
Cornelium Balbum: 'Pescennium mihi laudas: agno-
sco; nam et decessor tuus eum manu strenuum, vita
2 gravem et iam tum plus quam militem dixit. itaque
misi litteras recitandas ad signa, quibus eum trecentis
Armenicis et centum Sarmatis et mille nostr*i*s prae-
3 esse iussi. tuum est ostendere hominem non ambitio-
ne[m], quod nostris non convenit moribus, sed vir-
tute venisse ad eum locum, quem avus meus Hadria-
nus, quem Traianus proavus non nisi exploratissimis
4 dabat.' de hoc eodem Commodus: 'Pescennium for-
tem virum novi et ei tribunatus iam duos dedi: duca-
tum mox dabo, ubi per senectutem *A*elius Corduenus
rem p. recusaverit.' haec de eo iudicia omnium fue-
5 runt. se⟨*d*⟩ Severus ipse saepe dixit ignoturum se
6 Pescennio, nisi perseveraret. a Commodo denique
Pescennius consul declaratus Severo praepositus est,
et quidem irato, quod primipilaribus commendantibus
7 consulatum Niger mereretur. in vita sua Severus di-
cit se, priusquam filii sui id aetatis haberent, ut im-
perare possent, ⟨*a*⟩egrotantem id in animo habuisse[t],
ut, si quid forte sibi accidisset, Niger Pescennius eo-
dem et Clodius Albinus succederent, qui ambo Se-
8 vero gravissimi hostes extiterunt. unde apparet, quod
5 etiam Severi de Pescennio iudicium fuerit. si Severo
credimus, fuit gloriae cupidus Niger, vita fictus, mori-
bus turpis, aetatis provectae, cum in imperium invasit
(ex quo cupiditates eius incusat), proinde quasi Severus
minor ad imperium venerit, qui annos suos contrahit,
cum decem octo annis imperavit et octogesimo nono periit.

---

3 de hoc *add. Pet. post* Augustus *interpungens* 8 nostres P^1 *t.* B nostris P *corr.*, Σ 9/10 ambitionē PΣ 15 melius P^1 *t.* B, Σ m *exp.* P *corr.* Aelius *vulgo* 17 se seuerus P^1 sed seuerus Σ sed et seuerus P *corr.* 23 habuiss& P habuisse Σ 32 octogesimo nono] *potius sexagesimo quinto*

Sane Severus Heraclitum ad optinendam Bithyniam 2
misit, Fulvium autem ad occupandos adultos Nigri
filios. nec tamen in senatu[m] quicquam de Nigro 3
Severus dixit, cum iam audisset de eius imperio, ipse
autem proficisceretur ad conponendum orientis statum
tantum. sane illud fecit proficiscens, ut legiones ad 4
Africam mitteret, ne eam Pescennius occuparet et fame
populum Romanum perurgueret. et videbatur autem 5
id facere posse per Libyam Aegyptumque vicinas Afri-
cae, difficili licet itinere ac navigatione. et Pescennius 6
quidem veniente[m] ad orientem Severo Graeciam,
Thracias, Macedoniam interfectis multis in*l*ustribus vi-
ris tenebat, ad participatum imperii Severum vocans.
a quo causa eorum, quos occiderat, cum Aemiliano ho- 7
stis est appellatus. dein a ducibus Severi per Aemilia-
num pugnans victus est. et cum illi tutum exilium pro- 8
mitteret, si ab armis recederet, persistens iterum pugna-
vit et victus est atque apud Cyzicum circa paludem
fugiens sauciatus et sic ad Severum adductus atque
statim mortuus. huius caput circumlatum pilo Romam **6**
missum, filii occisi, necata uxor, patrimonium publi-
catum, familia omnis extincta. sed haec omnia, post- 2
quam de Albini rebellione cognitum est, facta sunt;
nam prius et filios Nigri et matrem in exilium miserat.
sed exarsit secundo civili bello, immo iam tertio et 3
factus est durior, tunc cum innumeros senatores intere- 4
mit Severus et ab aliis Syll⟨*a*⟩e Punici, ab aliis Marii
nomen accepit.

---

vitae anno obiit Severus; cf. de hoc errore Hirschf., Kl. Schr. p. 896 ad S 22, 1 1 ad optinendam Bithyniam] ad optinendas Brittannias *S 6, 10* 2 Fulbiũ P Fuluium Σ *intellegitur Fulvius Plautianus; cf. S 6, 10* 3 senatum P senatu R, *vulgo* 5/6 statum. tantũ PΣ *post* tantum *interpunxit Momms.* tantum *del. Novák* statum nutantem *Petsch. (Pet.)* 6 illud *del. Jord. in v. 5 post* statum *interpungens* 8 et *del. edd., def. Tl. p. 120 sq.* 11 uenientē P^1 *t.* B; *virgulam erasit* P *corr.* 12 industrib; P^1Σ al illustrib3 *superscr. in* P *a. m.* 25 arsit P^a exarsit P^b 26 cum *om.* Σ, *del. Momms. (Jord.); at cf. T 3, 5; Cl. 12, 2; A 10, 3 (Less., lex. p. 683^a)*

5 Fuit statura prolixa, forma decorus, capillo in verti-
cem ad gratiam reflexo, vocis {raucae sed} canorae, ita
ut in campo loquens per mille passus audiretur, nisi
ventus adversaretur, oris verecundi et semper rubidi,
cervice adeo nigra, ut, quemammodum multi dicunt,
6 ab ea Nigri nomen acceperit, cetera corporis parte can-
didus et magis pinguis, vini avidus, cibi parcus, rei
7 veneriae nisi ad creandos liberos prorsus ignarus. de-
nique etiam sacra quaedam in Gallia, qua[s]e castissi-
mis decernunt, consensu publico celebranda suscepit.
8 hunc in Commodianis hortis in porticu cur*v*a pictum
de musio inter Commodi amicissimos videmus sacra
9 Isidis ferentem; quibus Commodus adeo deditus fuit,
ut et caput raderet et Anubim portaret et omnis pau-
sas expleret.

10 Fuit ergo miles optimus, tribunus singularis, dux
pr⟨*a*⟩ecipuus, legatus severissimus, consul insignis, vir
domi forisque conspicuus, imperator infelix; usui de-
nique rei p. sub Severo, homine tetrico, esse potuis-
7 se⟨*t*⟩, si cum eo esse voluisset. sed deceptus est con-
siliis sc⟨*a*⟩evi⟨*s*⟩ Aureliani, qui filias suas eius filiis
despondens persistere eum fecit in imperio.

2 Hic tantae fuit auctoritatis, ut ad Marcum primum
deinde ad Commodum scriberet, cum videret provin-
cias facili administrationum mutatione subverti, pri-
mum ut nulli ante quinquennium succederetur provin-
ciae praesidi vel legato vel proconsuli, quod prius de-
3 ponerent potestatem quam scirent administrare. deinde
ne novi ad regendam rem p. accederent praeter militares

---

2 uocis canorę P Σ uocis rauce sed canore *Sedul. Scott. in exc. Cusanis et Paris.*. *cf. AP 13,2* 'uoce rauca et sonora' *et Servium ad Verg. Aen. 11,458; (7,705); Servii locos attulit Dess., Herm. 29, p. 415, adn. 1* 9 quase P quae (que) Σ 11 curba P (turba Σ) 14/15 paucas P paucis Σ pausas *Grut., Salm., edd.; cf. Cc. 9,11* 19/20 potuisse P potuisset Σ 21 sceui P Σ scaeuis *Salm., edd.* Aureliani] Aemiliani *Golisch* 22 dispondens P despondens Σ

administrationes, intimavit, ut assessores, in quibus
provinciis adsedissent, in his administrarent. quod 4
postea Severus et deinceps multi tenuerunt, ut probant
Pauli et Ulpiani praefecturae, qui Papiniano in consilio
fuerunt ac postea, cum unus ad memoriam, alter ad
libellos paruisset, statim praefecti facti sunt. huius 5
etiam illud fuit, ut nemo adsideret in sua provincia,
nemo administraret, nisi Romae Romanus, hoc est ori-
undus urbe. addidit praeterea consiliariis salaria, ne 6
eos gravarent, quibus adsidebant, dicens iudicem nec
dare debere nec accipere. hic erga milites tanta fuit 7
censura, ut, cum apud Aegyptum ab eo limitanei vi-
num peterent, responderit: 'Nilum habetis et vinum
quaeritis?', si quidem tanta illius fluminis dulcitudo,
ut accolae vina non quaerant. idem tumultuantibus 8
his, qui a Saracenis victi fuerant, et dicentibus: 'vinum
non accepimus, pugnare non possumus', 'erubescite',
inquit, 'illi, qui vos vincunt, aquam bibunt'. idem Pa- 9
l⟨*a*⟩estinis rogantibus, ut eorum censitio levaretur,
idcirco quod esset gravata, respondit: 'vos terras ve-
stras levari censitione[m] vultis: ego vero etiam aerem
vestrum censere vellem.'

Denique Delfici Apollinis vates *in* mo⟨*tu*⟩ rei p. **8**
maximo, cum nuntiaretur tres esse imperatores, Seve-
rum Septimium, Pescennium Nigrum, Clodium Albi-
num, consultus quem expediret rei public⟨*a*⟩e impe-
rare, versum Graecum huiusmodi fudisse dicitur:

'optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.'

ex quo intellectum Fuscum Nigrum appellatum vatici- 2
natione, Severum Afrum, Album vero Albinum dictum.
nec defuit alia curiositas, qua requisitum est, qui esset 3
obtenturus rem publicam. ad quod ille respondit alium
versum talem:

---

1 *post* intimauit *add.* etiam Σ 6 apparuisset *Ma.* 16 saracinis P saracenis Σ 23 immo PΣ in motu *uulgo* 26 consultum PΣ 28 niger seuerus albin' *superscr. in* P *a. m.*

'fundetur sanguis albi nigrique animantis,
imperium mundi Poena reget urbe profectus.'

4 item cum quaesitum esset, quis illi[s] successurus esset, respondisse itidem Graeco versu dicitur:

'cui dederint superi nomen habere Pii.'

5 quod omnino intellectum non est, nisi cum Bassianus Antonini, quod verum signum Pii fuit, nomen accepit.
6 item cum qu⟨a⟩ereretur, quamdiu imperaturus esset, respondisse Graece dicitur:

'bis denis Italum cons⟨c⟩endit navibus aequor:
si tamen una ratis transiliet pelagus.'

ex quo intellectum Severum viginti annos expleturum.

9 Haec sunt, Diocletiane maxime Augustorum, quae de Pescennio didicimus ex pluribus libris. non enim facile, ut in principio libri diximus, quisquam vitas eorum mittit in libros, qui aut principes in re p. non fuerunt aut a senatu appellati non sunt imperatores aut 2 occisi citius ad famam venire nequiverunt. inde quod latet Vindex, quod Piso nescitur, quod omnes illi, qui aut tantum adoptati sunt aut a militibus imperatores appellati, ut sub Domitiano Antonius, aut cito inter-3 empti vitam cum imperii usurpatione posuerunt. sequitur nunc, ut de Clodio Albino dicam, qui quasi socius huius habetur, quod et pariter contra Severum 4 rebellarunt et ab eodem victi atque occisi sunt. de quo ipso neque satis clara extant, quia eadem fortuna illius fuit quae Pescennii, etiamsi vita satis dispar.

5 Ac ne quid ex his, quae ad Pescennium pertinent, praeterisse videamur, licet aliis libris cognosci possint,

---

2 *Vergili (Aen. I 340)* 'imperium Dido Tyria regit urbe profecta' *imitationem detexit Dess., Wochenschr. f. klass. Philol. 1918, c. 391* 10 *versus imitatur Vergilium, Aen. I 381* 'bis denis P h r y g i u m conscendi nauibus aequor' *ut vidit Dess., Wochenschr. f. klass. Philol. 1918, c. 391* consendit P^1 conscendit P *corr.* conscendet Σ 15 *c. 1, 1* 22 sequitur — dispar *(§§ 3 et 4) in* Σ *in finem vitae transponuntur quod arrisit Casaubono*

de hoc Severo Septimio vates dixerunt, quod neque vivus neque mortuus in potestatem Severi venturus
esset, sed iuxta aquas illi pereundum esset. quod qui- 6
d*am* dicunt ipsum Severum de mathesi, qua callebat, dixisse. nec a*b*fuit responsis veritas, cum ille inventus sit iuxta paludem semivivus.

Hic tantae fuit severitatis, ut, cum milites quosdam 10
in cauco argenteo expeditionis tempore *bib*ere vidisset, iusserit omne argentum summov⟨*er*⟩i de usu expeditionali, addito eo ut ligneis vasis uterentur. quod
quidem illi odium militare concitavit. dicebat enim 2
posse fieri, ut sarcinae militares in potestatem hostium venirent, nec se barbarae nationes argento nostro gloriosiores facerent, cum alia minus apta hosticam vide-
rentur ad gloriam. idem iussit vinum in expeditione 3
neminem bibere, sed aceto universos esse contentos.
idem pistores sequi expeditionem prohibuit, bucellato 4
iubens milites et omnes contentos esse. idem ob unius 5
gallinacei direptionem decem commanipulones, qui raptum ab uno comederant, securi percuti iussit, et fecisset, nisi ab omni exercitu prope usque ad metum sedi-
tionis esset rogatus. et cum pepercisset, iussit, ut de- 6
norum gallinaceorum pı[a]etia provinciali redderent decem, qui simul furto convixerant, addito eo ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret, ne umquam recens coctum cibum sumerent, sed pane ac frigida vescerentur, adpositis speculatoribus,
qui id curarent. idem iussit, ne zona milites ad bellum 7
it*uri* aureos vel argenteos nummos portarent, sed publice commendarent, recepturi post proelia quod dederant, addens liberis eorum et uxoribus heredibus certe

1 seuero septimio uates P uates septimio seuero Σ 3/4 quidem PΣ 5 adfuit P abfuit Σ 8 uiuere P[1]Σ bibere P *corr.* 9 summoui P[1] 18 omnes] *de hoc usu, pro* 'ceteri omnes', *cf. Löfstedt, Beitr. p. 114 sq.* 21 metum P motum Σ *(Bae.)* 29 item PΣ iuri *Hildebrand (Pet.)* 30 praelia P[a] pr̊ȩella P[b]

reddendum, qui⟨*bus*⟩ ⟨*ob*⟩venisset, ne ad hostes ali-
quid praedae perveniret, si quid forte adversi fortuna
8 fecisset. sed haec omnia, ut se habuerat Commodi tem-
9 porum dissolutio, adversa eidem fuere. denique etiamsi
nemo fuit, qui suis temporibus dux severior videretur,
perniciem illi magis ista quam ... mortuo, ubi et in-
vidia et odium deposita erant, talia exempla value-
runt.

11 Idem in omni expeditione ante omnes militarem ci-
bum sumpsit ante papilionem nec sibi umquam vel
contra solem vel contra imbres quaesi*v*it tecti suffra-
2 gium, si miles non habuit. tantum denique belli tem-
pore ratione militibus demonstrata sibi et servis suis
vel contubernalibus p*u*[r]tavit, quantum a militibus
ferebatur, cum servos suos annona oneraret, ne illi
securi ambularent et onusti milites idque ab exercitu
3 cum suspirio videretur. idem in con[ten]tione iuravit
se, quamdiu in expeditionibus fuisset esse⟨*t*⟩qu[a]e ad-
huc futurus, non aliter e⟨*gi*⟩sse[t] acturumque esse
quam militem, Marium ante oculos habentem et du-
4 ces tales. nec alias fabulas umquam habuit nisi ⟨*de*⟩
5 Annibale[m] ceterisque talibus. denique cum impera-
tori facto quidam panegyricum recitare vellet, dixit ei:
'scribe laudes Marii vel Annibalis ⟨*vel*⟩ cuius⟨*vis*⟩ du-
cis optimi vita functi et dic, quid ille fecerit, ut eum
6 nos imitemur. nam viventes laudare inrisio est, ma-
xime imperatores, a quibus speratur, qui timentur, qui

---

1 qui uenisset P qui uenissent Σ qui perissent *Obr.* cui uenisset (*i. e.* obuenisset *scil.* hereditas) *Salm., edd.* quibus obuenisset *He.* 6 *lacunam post* quam *significat Pet.* ⟨gloriam attulerunt, nisi quod eo⟩ *suppl. He.* 11 quęsibit P[1] quęsiuit P *corr.* 11 12 suffragium PΣ suffugium *Obr.* 14 portauit PΣ putauit *Hirschf. (Pet.) (pro* deputauit; *cf. AS 34, 2; Dd. 2, 1)* portandum mandauit *He.* 17 contentione P[1] *t.* B contentione (*i. e.* contione) P *corr.* contione Σ 18 esse quae P essetque Σ 19 e&̃ P egisse *Salm., edd.* 22 annibalem P de Annibale *edd.* 24 cuius P cuiusque Σ uel alius *Jord.* uel cuiusuis *Bae. (Pet.)*

pr⟨*a*⟩estare publice possunt, qui possunt necare, qui
proscribere.' se autem vi⟨*v*⟩um placere velle, mortuum
etiam laudari. amavit de principibus Augustum, Ve- 12
spasianum, Titum, Traianum, Pium, Marcum, reliquos
feneos vel venenatos vocans; maxime tamen ⟨*in*⟩
historiis Marium et Camillum et Quin⟨*c*⟩t⟨*i*⟩um ⟨*et*⟩
Marcium Coriolanum dilexit. interrogatus autem, quid 2
de Scipionibus sentiret, dixisse fertur felices illos fuisse
magis quam fortes; idque probare domesticam vitam et
iuventutem, quae in utroque minus speciosa domi
fuisset. apud omnes constat, quod, si rerum potitus 3
fuisset, omnia correcturus fuerit, quae Severus vel non
potuit emendare vel noluit, et quidem sine crudelitate,
immo etiam cum lenitate, sed militari, non remissa et
inepta atque ridicula.

Domus eius hodie Romae visitur in campo Iovis, 4
quae appellatur Pescennian*a*, in qua simulacrum eius
in trichoro consti[tuit s]*tutum* post annum ex The-
baico marmore, quod ille ad similitudinem sui factum
a rege Theb⟨*a*⟩eorum acceperat. extat etiam epi- 5
gramma Graecum, quod Latine hanc habet sententiam:

'terror Aegyptiaci Niger astat militis ingens, 6
Thebaidos socius, aurea saecla volens.
hunc reges, hunc gentes amant, hunc aurea Roma,
hic Antoninis carus ⟨*et*⟩ imperio.
Nigrum nomen habet, nigr*um* formavimus ipsi,
ut consentiret forma, metalle, tibi.'

---

2 uium P[1] *t.* B uiuum Σ, P *corr.* 5 feneos P[1] *(cf. Ascon. in Cic. Cornel. I p. 50, 22 sqq. ed. Stangl)* femineos Σ, P *corr.* uenenatos PΣ *(tamquam serpentes: He.)* eneruatos *Cornelissen* mente alienatos *? He.* in *om.* P[1]Σ, *add.* P *corr.* 6/7 quintum marcium P quintum curtium Σ Quinctium (*i. e.* Cincinnatum) et Marcium *Jord. (Pet.)* 17 pescenniani PΣ Pescenniana *edd.* 18 trichroro P (r *exp.*) constituit. Statim post annum PΣ constituit Statius Postumianus *Cas.* consistit positum *Pet.* constitutum post annum *He.* 20 rege] grege *Lumbroso (Magie)* 25 et *om.* P[1], *add.* P *corr.* in Σ 26 nigram formauimus PΣ *def. Birt, Philol. 83, 178*

7 quos quidem versus Severus eradi noluit, cum hoc ei et
praefecti suggererent et officiorum magistri, addens:
8 'si talis fuit, sciant omnes, qualem vicerimus; si talis
non fuit, putent omnes nos talem vicisse: immo sic
sit, quia fuit talis.'

---

5 PESCENNIUS NIGER AELI SPARTIANI EXPL̃ P *(sequitur Antoninus Caracallus)*

VITA CLODII ALBINI

IULII CAPITOLINI

Uno eodemque pro⟨*pe*⟩ tempore post Pertinacem, 1
qui auctor⟨*e*⟩ Albino interemptus est, Iulianus a se-
natu Romae, Septimius Severus ab exercitu in Syria,
Pescennius Niger in oriente, Clodius Albinus in Gallia
imperatores appellati. et Clodiu*m* quidem Herodianus 2
dicit Sever*i* Caesarem fuisse. sed cum alter alterum
indignaretur imperare nec Galli ferre possent aut Ger-
mani⟨*ci*⟩ani exercitus, quod et ipsi suum specialem
principem haberent, undique cuncta turbata sunt.

Fuit autem Clodius Albinus familia nobili, Hadru- 3
metinus tamen ex Africa. quare sortem illam, qua[e] 4
Severum laudatum in Pescennii vita diximus, ad se
trahebat, nolens intellegi 'pessimus Alb[in]us', quod
eodem versu continebatur, quo et Severi laus et adpro-
batio Nigri Pescennii. sed priusquam vel de vita eius 5
vel de morte dissero, etiam hoc dicendum est, quod
eum nobilem fecit.

Nam ad hu⟨*n*⟩c eundem quondam Commodus, cum **2**
[eum] successorem Albino daret, litteras dederat, qui-
bus iusserat, ut Caesar esset. exemplum indidi:

---

1 INCIPIT VITA CLODII ALBINI IULII CAPITOLINI P 3 pro P, *om.* Σ prope *Salm. (edd.)* 4 auctor P^1 auctore Σ, P *corr.* 5 syria PΣ Illyrico *Erasmus, edd.; at idem error occurrit DI 5, 2 (cf. Aur. Vict. Caes. 19, 4)* 7 clodius PΣ *Herodian. II 15, 3* 8 seuerum PΣ 9/10 germaniani P A Ch germanici R Germaniciani *Salm. (edd.)* 11 undique — turbata] *Vergil. ecl. 1, 11 sq.* 'undique — turbatur' *cfrt. Boll* 13 quae PΣ 14 *PN 8, 1* 15 albinus P albus Σ 20 adhuc P^1A Ch ad-hũc P *corr.* 20/21 cum eum P cum (*om.* eum) Σ tum cum *Pet.*

2 'Imperator Commodus Clodio Albino. alias ad te
publice[m] de successione atque honore tuo mis[s]i,
sed hanc familiarem et domesticam, omnem, ut vides,
mea manu scriptam, qua tibi do facultatem, ut, si ne-
cessitas fuerit, ad milites prodeas et tibi Caesareanum
3 nomen adsumas. audio enim et Septimium Severum
et Nonium Murcum male de me apud milites loqui, ut
4 sibi parent stationis Augustae procurationem. habebis
praeterea, cum id feceris, dandi stipendii usque ad tres
aureos liberam potestatem, quia et super hoc ad pro-
curatores meos litteras misi, quas ipse signatas excipies
signo Amazoni*o* et, cum opus fuerit, rationalibus dabis,
ne te non audiant, cum *d*e aerario volueris imperare.
5 sane ut tibi insigne aliquod imperialis maiestatis acce-
da*t*, habebis utendi coccini pall*i*i facultatem *vel* prae-
sente m⟨*e*⟩ et ⟨*admissus*⟩ ad me et cum mecum fue-
ris, habiturus et purpuram sed sine auro, quia ita et
proavus meus Verus, qui puer vita functus est, ab Ha-
3 driano, qui eum adoptavit, accepit.' his litteris accep-
tis *Albinus* facere id, quod iubebat, noluit, *vid*en⟨*s*⟩
Commodum propter mores suos, quibus rem pub. per-
diderat et se dedecoraverat, quandocumque feriendum
2 e*t* timens, ne ipse pariter occideretur. extat denique
illius contio, qua[m], cum accepit imperium et qui-
dem Severi, ut quidam, voluntate firmatum, huius rei
3 memoriam facit. cuius hoc exemplum est: 'invitum me,

2 publicem P^1 *t.* B publice* P *corr.* missi P^1 misi Σ missisem P *corr.* 12 amazoniae P amazonie Σ Amazonio *Pet. cum exc. Palat.*[2] 13 te PΣ 14 aliquid P^a aliquod P^b 14/15 accedam P accedat Σ adiciam *Pet.* addam *Jord.* concedam *Löfstedt* 15 coccini P^1 coccinei Σ, P *corr.* pallei P 15/16 me praesentem P^1 *t.* B me praesente Σ, P *corr.* impraesentiarum *Unger (Pet.)* uel praesente me *He.* 16 admissus *add. Ho.* 20 anonio P omnino Σ *(Pet.)* Albinus *He.* 20/21 umen commodum P timens odiosum commodum Σ uidens odiosum Commodum *Salm. (Pet.)* uidens Commodum *He.* 23 eum timens PΣ et timens *Salm. (Pet.)* existimans *Jord.* 24 quã PΣ qua *edd.* 25 ut quidam uoluntate P ut quidam uolunt ante Σ ut quidam ⟨uolunt⟩,

conmilitones, ductum ad imperium etiam illud probat,
quod Commodum donantem me Caesareano nomine
contempsi; sed et vestrae voluntati[s] et Severi Augu-
sti parendum est, quia credo sub homine optimo et viro
forti posse bene rem p. regi.' nec negari potes⟨*t*⟩, quo*d* 4
etiam Marius Maximus dicit, hunc animum Severo pri-
mum fuisse, ut, si quid ei contingeret, Pescennium Ni-
grum et Clodium Albinum sibi substitueret. sed postea 5
et filiis iam maiusculis studens et Albini amori in-
videns sententiam mutasse atque illorum utrumque
bello oppressisse, maxume precibus uxoris adductus.
denique Severus eum et consulem designavit, quod 6
utique nisi de optimo viro non fecisset, homo in legen-
dis magistratibus diligens.

Sed ut ad eum redeam, fuit, ut dixi, Albinus Ha- 4
drumetinus oriundo, sed nobilis apud suos et originem
a Romanis familiis trahens, Postumiorum scilicet et
Albinorum et Ceioniorum. quae familia hodie quoque, 2
Constantine maxime, nobilissima est et per te aucta
et augenda, quae per Gallienum et Gordianos pluri-
mum crevit. hic tamen natus lare modico, patrimonio 3
pertenui, parentibus sanctis, patre Ceionio Postumo,
matre Aurelia Messalina, primus suis parentibus fuit.
cum exceptus utero, quod contra consuetudinem pue- 4
rorum, qui nascuntur et solent rub*e*re, esse⟨*t*⟩ candi-
dissimus, Albinus est dictus. quod ver*u*⟨*m*⟩ esse patris 5
epistula {ad} Aelium Bassianum tunc proconsulem Afri-
cae data designat, adfinem, quantum videtur, eorum ip-
sorum. epistula Ceioni Postumi ad Aelium Bassianum: 6

uoluntate *Salm. (Jord.); sed supervacaneum est additamentum; cf. Less., lex. p. 696*[b] 3 uoluntatis P[1] *t.* B uoluntati Σ, P *corr. per ras.* 5 potes quos P[1] potest quod P *corr.* 10 illorum utrumq; P[1] illos ulrosq; P *corr.* 11 adductus P[1]Σ ab- P *corr.* 15 *c. 1, 3* 22 pertinui P[1] *t.* B 25 rubore P rubere Σ 25/26 ee͞ (*i. e.* esse) candid. P (candid. ortus est et Σ) 26 ueri P[1] uerum Σ, P *corr.* 27 ad *om.* P[1], *add.* P *corr.*, Σ 28 designat PΣ signat B *(Pet.)* adfinem P[1] affinem P *corr.*

'filius mihi natus est VII. *k*al. Decembres, ita candidus
statim toto corpore, ut linteamen, quo[d] exceptus est,
7 vinceret. quare susceptum [m]eum Albinorum familiae,
quae mihi tecum communis est, dedi, Albini nomine in-
posito. fac, ut rem publicam et te et nos, ut facis, dili-
5 gas.' hic ergo omnem pueritiam in Africa transegit,
eruditus litteris Gr⟨*a*⟩ecis ac Latinis mediocriter, quod
2 esset animi iam in*de* militaris et superbi. ⟨*n*⟩am fertur
in scolis saepissime cantasse inter puerulos

'arma amens capio, nec sat rationis in armis',

repetens

'arma amens capio'.

3 Huic multa imperii signa, cum esset natus, facta di-
cuntur; nam et bos albus purpureis ad plenum colorem
cornibus natus est, quod mirandum fuit cum cornibus
4 ⟨*tum colore*⟩. quae tamen in templo Ap[p]ollinis Cu-
mani ab eodem posita iam tribuno diu fuisse dicuntur,
quod, cum illic sortem de fa[c]to suo tolleret, his ver-
sibus eidem dicitur esse responsum:

'hic rem Romanam magno turbante tumultu
s⟨*i*⟩stet eque⟨*s*⟩, sternet Poenos Gallumque rebellem.'

5 et in Gallia quidem eum multas gentes domuisse con-
stat. ipse autem suspicabatur de Severo sibi prae-
dictum 'sternet Poenos', quod Septimius Afer esset. fuit
6 et aliud signum futuri imperii. nam cum Caesareana
familia hoc speciale habuerit, ut parvuli domus eius

---

1 cal P 2 quod P quo (qua) Σ 3 meum P eum Σ 5 rem publicam amet et nos *Momms.* rem publicam et te ⟨sustentes⟩ et nos *Hirschfeld (coll. Cic. ad fam. VI 4,5; VI 6,13)* 7 ac latinis grecis P^{a} grecis ac latinis P^{b} *(signis transponens)* 8 inte militaris P in re militari Σ inde militaris *Salm.* superbiā P superbus Σ superbi. nam *Pet.* 10 *Verg. Aen. II 314* 15 quod mirandum fuit cum cornibus *seclusit Pet.* 16 tum colore *add. He.* 18 illis P illi (*i. e.* illic) *Pet.* facto P Ch fato AV 20 *Verg. Aen. VI 857–58* 20/21 tumultus stete questern& P^{1} tumultu sistet eque stern& P *corr.* 24 septim^{i}us P

in testudine⟨*is*⟩ al*v*eis lavarentur, nato infantulo te-
studo ingens patri eius munere piscatoris adlata est:
quod ille homo litteratus omen accipiens et testudinem 7
libenter accepit et eam curari iussit atque infantulo
ad excaldationes pueriles dicari, nobilitandum etiam
hinc sperans. cum rarum esset aquilas in his locis 8
videri, in quibus natus est Albinus, septima eius die[i]
hora convivii, quod celebritati pueri deputabatur, cum
ei[s] fierent nomina, septem aquilae parvulae de nidis
adlatae sunt et quasi ad iocum circa cunas pueri con-
stitutae: ne hoc omen pater abnuit, iussit aquilas ali
et diligenter curari. accessit omen, quod, cum pueri 9
eius familiae russulis fasciolis inligarentur, quod forte
lotae atque udae essent russulae fasciolae, quas
mater pr⟨*a*⟩egnas paraverat, purpurea matris [fascea]
inligatus est fascea: unde illi ioco nutricis etiam Por-
fyri nomen inditum est. haec atque alia signa imperii 10
futuri fuere. quae qui volet nosse, *A*elium Cordum le-
gat, qui frivola super huius modi [h]ominibus cuncta
persequitur.

Adulescens igitur statim se ad militiam contulit at- 6
que Antoninis per Lollium Serenum et B⟨*a*⟩ebium
M⟨*a*⟩ecianum et Ceionium Postumianum suos adfines
innotuit. egit tribunus [a]equites Dalmatas; egit et le- 2
gione⟨*m*⟩ quartanorum et primanorum; B*i*t⟨*h*⟩*y*nicos
exercitus eo tempore, quo[d] Avidius rebellabat, fide-
liter tenuit. dein per Commodum ad Galliam transla- 3

---

1 testudine PΣ testudineis *vulgo (Pet.)* albeis PΣ alueis *del. Momms. et Jord.* testudine *servantes* 4 curari] cauari *Cornelissen* 7 diei PΣ die *Cas. (Pet.)* 8 conuiuii — deputabatur *del. Momms., Jord.* 9 eis P eius Σ 11 ne P nec Σ *(at cf. Dd. 7, 2* 'ne' *pro* 'ne — quidem'; *Less., lex. p.* 375^a*)* 13 fassiolis P fortę P 15 pregnas P *ante corr. (cf.* pręgnatib; *Car. 16, 7)* pregnās P *corr.* pregnans B 15/16 matris fascea inligatus (inlatus P^a, *corr.* P^b) est fascea (fascea *del.* P *corr.*) P 18 helium PΣ 19 hominib; P 20 persequitur P^1 prosequitur Σ, P *corr.* 24/25 legione P^1 *t.* B 25 bytinicos P 26 quod P^1 *t.* B d *exp.* P *corr.*

tus, in qua fusis [fu]gentibus Transrenanis celebre[m]
nomen suum et apud Romanos et apud barbaros fecit.
4 quibus rebus accensus Commodus Caesareanum ei no-
men obtulit et dandi stipendii facultatem et pallii coc-
5 cini utendi. quibus omnibus ille prudenter abstinuit
dicens Commodum quaerere, qui aut cum eo peri-
6 rent, aut quos cum causa ipse posset occidere. quae-
sturae gratia illi facta est. qua concessa aedilis non
amplius quam decem diebus fuit, quod ad exercitum
7 festino mitteretur. dein praeturam egit sub Commodo
famosissimam. nam eiusdem ludis Commodus et in
8 foro et in theatro pugnas exhibuisse perhibetur. con-
sul a Severo declaratus est eo tempore, quo illum
7 sibi paraverat {cum} Pescennio subrogare[t]. ad im-
perium venit natu *ia*⟨*m*⟩ grandior et maior Pescennio
2 Nigro, ut Severus ipse in vita sua loquitur. sed victo
Pescennio, cum et filiis suis imperium servare cupe-
ret et ingentem senatus amorem circa Clodium Albi-
num videret, quod esset vir antiquae familiae, litteras
ad eum per quosdam summi amoris ac summae ad-
fectionis misit, quibus hortabatur, ut, quoniam occisus
esset Pescennius Niger, ipse cum eo fideliter rem p.
regeret. quarum exemplum hoc esse Cor*d*us ostendit:
3 'Imperator Severus Augustus Clodio Albino Caesari,
4 fratri amantissimo et desiderantissimo, salutem. victo
Pescennio litteras Romam dedimus, quas senatus tui
amantissimus libenter accepit. te quaeso, ut eo animo
rem p. regas, quo dilectus es frater animi mei, frater
5 imperii. Bassianus et Geta te salutant. Iulia nostra
et te et sororem salutat. infantulo tuo † Pescennio

---

1 fusis fugentib; PR fusis fugatis gentibus *Salm.* *(Jord.)* celebem P^a celebrem P^b *t.* B m *exp.* P *corr.* 4 palli P^a pallii P^b 11 fami sissimam P^1 14 pescennio P *seclusit Pet.* cum pescennio Σ, *Jord.* *(cf. PN 4, 7)* subrogar& P^1 *t.* B subrogare P *corr. per ras.* 15 natura PΣ natu iam *vulgo* 20/21 addefectionis (de *eras.*) P adfectionis B 23 corolus P^1 *t.* B 28 delectus *Momms.* 30 Pescennio *del. Eyssenh.*

Princo munera digna suo loco tuoque mittemus. tu 6
velim exercitus rei p. ac nobis retentes, mi unanime, mi carissime, mi amantissime.'

Et has quidem litteras missis stipatoribus fidelissi- 8
mis dedit, quibus praecepit, ut epistolam publice darent, postea vero dicerent se velle pleraque oc⟨*c*⟩ulte suggerere, quae ad res bellicas pertinerent et ad secreta castrorum atque aulicam fidem; ubi vero in secretum venissent quasi mandata dicturi, quinque validissimi eum interimerent gladiolis infra vestem latentibus. nec 2
illorum quidem fides defuit; nam cum ad Albinum venissent et epistolam dedissent, qua lecta cum dicerent quaedam secretius suggerenda et locum semotum ab omnibus arbitris postularent, et cum omnino neminem paterentur ad porticum longissimam cum Albino progredi ea specie, ne mandata proderentur, Albinus intellexit insidias. denique indulgens suspicionibus eos 3
tormentis dedit. qui diu primo pe⟨*r*⟩negarunt, sed postea victi necessitate confessi sunt ea, quae Severus [h]isdem praeceperat.

Tunc iam proditis rebus et apertis insidiis ea, quae 4
suspicabatur, Albinus clara esse intellegens exercitu ingenti collecto contra Severum atque eius duces venit. et primo quidem conflictu habito contra duces Severi 9
potior fuit, post autem Severus ipse, cum id egisset apud senatum, ut hostis iudicaretur Albinus, contra eum profectus acerrime fortissimeque pugnavit in Gallia non sine varietate fortunae. denique cum solli- 2
citus augures consuleret, responsum illi est, ut dicit Marius Maximus, venturum quidem in potestate⟨*m*⟩ eius Albinum, sed non vivum nec mortuum. quod et factum est. nam cum ultimo proelio commissum esset, 3

---

1 princo PR Primo *Jord.* perempto *Golisch* 11 fi defuit P^{a} fides defuit P^{b} 16 specię P 17 intellexit P *(corr. ex* intellegit, *ut videtur)* 18 penegarunt P^{1} 21 pertis P^{a} apertis P^{b} 30 potestate P, *Pet.* potestatem *Σ (Jord.)*

innumeris suorum caesis, plurimis fugatis, multis etiam
deditis Albinus fugit et, ut multi dicunt, se ipse per-
cussit, ut alii, servo suo percussus semivivus ad Se-
verum deductus est — unde confirmatum est augurium,
4 quod fuerat ante praedictum —, multi praeterea di-
cunt, a militibus, *qu*⟨*i e*⟩ius nece[m] a Severo gra-
tiam requirebant.

5 Fuit Albino unus, ut aliqui dicunt, filius; Maximus
dicit, duo. quibus primum veniam dedit, postea vero
eos cum matre percussit et in profluentem abici iussit.
6 caput eius excisum pilo circumtulit Romamque misit
litteris ad senatum datis, quibus insulta*v*it, quod Al-
binum tantopere dilexissent, ut eius adfines et fratrem
7 praecipue ingenti honore cumularent. iacuisse ante
praetorium Severi Albini corpus per dies plurimos di-
citur usque ad fetorem, laniatumque a canibus in pro-
fluentem abiectum est.

10 De moribus eius varia dicuntur. et Severus quidem
ipse haec de eodem loquitur, ut eum dicat turpem,
malitiosum, improbum, inhonestum, cupidum, lux*u*-
2 riosum. sed haec belli tempore vel post bellum, quando
3 ei iam velut de hoste credi non poterat, cum et ipse
ad eum quasi ad amicissimum frequentes miserit lit-
teras et multi de Albino bene senserint et Severus
ipse Caesarem suum eundem appellari voluerit et, cum
de successore cogitaret, hunc primum habuerit ante
4 oculos. extant praeterea Marci epistolae de hoc eo-
dem, quae testimonium et virtutum eius ferant et mo-
5 rum. quarum unam inserere ad praefectos datam su-
per eius nomine absurdum non fuit. 'Marcus Aurelius

---

6 cuius PΣ qui eius *Cas.* (*Jord.*) necem P^1 *t.* B m *exp.* P *corr.* 8 ut *ante* Maximus *add. Pet.* sed *add.* Σ 12 insultabit P^1 insultabat P *corr.* (*Jord.*) insultauit Σ (*Pet.*) 14 praecipuȩ P 20/21 luxoriosum P 22 cred P^a credi P^b 23/24 misit lit P^a miserit litteras P^b 24 senserint P^1 senserunt Σ, P *corr.* 29 inferȩre P^1 *t.* B inserere P *corr. per ras.*, Σ

Antoninus praefect*is* suis salutem. Albino ex familia 7
Ceioniorum, Afro quidem homini sed non mult*a* ex
Afris habenti, Plautilli genero, du*a*s cohortes alares
regendas dedi. est homo exercitatus, vita tristis, gra-
vis moribus. puto eum rebus castrensibus profuturum,
certe offuturum ⟨*non*⟩ esse [non] satis novi. huic sa- 8
larium duplex decrevi, vestem militarem simplicem, sed
loci sui, stipendium quadruplum. hunc vos adhorta-
mini, ut se rei p. ostente[e]t, habiturus praemium quod
merebitur.'

Est et alia epistula, qua idem Marcus Avidii Cassi 9
temporibus de hoc eodem scripsit, cuius exemplum hoc
est: 'laudanda est Albini constantia, qui graviter defi- 10
cientes exercitus tenuit, cum ad Avidium Cassium con-
fugerent. et nisi hic fuisset, omnes fecissent. habemus 11
igitur virum dignum consulatu[m], quem sufficiam in
locum Cassi Papiri, qui mihi exanimis prope iam nun-
tiatus est. quod interim a te publicari nolo, ne aut 12
ad ipsum Papirium aut ad eius affectus perveniat nos-
que videamur in locum viventis consulem subrogasse.'
et ist⟨*a*⟩e igitur epistulae consta⟨*n*⟩te[u]m virum Al- 11
binum fuisse[n]t indicant, et illud praecipue, quod ad
eas civitates instaurandas, quas Niger adtriverat, pe-
cuniam misit, quo facilius sibi earum accolas conci-
liaret. g*u*losum eum Cordus, qui talia persequitur in 2
suis voluminibus, fuisse dicit, et ita quidem ut pomo-
rum tantum ⟨*h*⟩au*s*erit, quantum [o]ratio humana non

---

1 praefectus P^1 praefectis Σ, P *corr.* 2 multo P multa Σ, *edd.* 3 pia ut illi P^1 placet ut illi P *corr.* duos P 6 ēē Non P non esse *Pet.* 9 ostente & P^1 *t.* B ostentet P *corr.*
11 & *om.* P^a, *add.* P^b 15 omnes P omnia Σ feciss& P^a fecissent P^bΣ defecissent P *corr.* 16 consulatum P^1 *t.* B m *exp.* P *corr.* 20 consulem P (consulis *falso testantur Jord. Pet.*) 21/22 constat eum uirum albinum fuissent. indicant P testantur Albinum uirum utilem fuisse. indicat (iudicatur A) Σ constantem uirum Albinum fuisse indicant *edd.*
25 gylosum P^1 gulosum Σ, P *corr.* persequitur P^1 pro- Σ, P *corr.* 27 auxerit P^1AR oratio P^1 *t.* B, Σ *ratio P *corr.*

3 patitur. nam et quingentas ficus passarias, quas Graeci
callistrut⟨*h*⟩ias vocant, ieiunum comedisse dicit et cen-
tum persica Campana et melones Ostienses decem et
uvarum La*b*icanarum 'pondo viginti et ficedulas cen-
4 tum et ostrea quadringenta. vini sane parcum fuisse
dicit, quod Severus negat, qui eum adserit ebrium
5 etiam in bello fuisse. cum suis e*i* numquam convenit
vel propter vinulentiam, ut dicit Severus, vel propter
6 morum [vi] acrimoniam. uxori odiosissimus fuit, ser-
vis iniustus, atrox circa militem. nam saepe etiam or-
dinarios centuriones, ubi causae qualitas non postula-
*v*it, in crucem sustulit. verberavit certe virgis saepis-
7 sime neque ⟨*u*⟩mquam delictis pepercit. in vestitu
nitidissimus fuit, in convivio sordidissimus et soli stu-
dens copiae, mulierarius inter primos amatores, aversae
Veneris semper ignarus et talium persecutor, agri co-
lendi peritissimus, ita ut etiam Georgica scripserit.
8 M*i*lesias nonnulli ejusdem esse dicunt, quarum fama
non ignobilis habetur, quamvis medi⟨*ocri*⟩ter scriptae
sint.

12 A senatu tantum amatus est, quantum nemo prin-
cipum, in odium speciatim Severi, quem vehementer
2 ob crudelitatem oderant senatores. denique victo eo plu-
rimi senatores a Severo interfecti sunt, qui eius par-
3 tium vel vere fuerant vel esse videbantur. denique
cum apud Lugdunum eundem interfecisset, statim lit-
teras requiri iussit, ut inveniret vel ad quos ipse scrip-
sisset, vel qui ad eum rescripsissent, omnesque illos,
quorum epistolas repperit, hostes iudicari a senatu
4 fecit; nec his pepercit, sed et ipsos interemit et bona

---

1 passarias PΣ passerarias *Ma.* 4 lauicanarum PΣ 7 & nũquam PΣ ei numquam *Momms., edd.* conuenit P cenaret Σ 9 morum ui acrimoniam P^1 *t.* B morum uiri acrimoniam Σ ui *del.* P *corr. per ras.* 11/12 postulabit P^1 postulabat P *corr.* *(Pet.)* postulauit Σ *(Jord.)* 13 nequenquam P^a nequẽ*quam P^b 18 melesias P 19 mediter P^1 mediocriter Σ, P *corr.*

eorum proposuit atque in aerarium publicum rettulit.
extat epistola Severi, quae ostendit animum suum, 5
missa ad senatum, cuius hoc exemplum est: 'nihil mihi 6
gravius potest evenire, p. c., quam ut vestrum iudi-
cium Albinus haberet potius quam Severus. ego fru- 7
menta re⟨*i*⟩ p. detuli, ego multa bella pro re p. gessi.
ego populo Romano tantum olei detuli, quantum re-
rum natura vix habuit. ego interfecto Pescennio Nigro
vos a malis tyrannicis liberavi. magnam sane mihi 8
reddidistis vicem, magnam gratiam: unum ex Afris
et quidem Hadrumetinis, fingentem, quod de Ceionio-
rum stemmate sanguinem duceret, usque adeo extu-
listis, ut eum principem habere velletis me principe,
salvis liberis meis. defuitne qu⟨*a*⟩eso tanto senatu, 9
quem amare deberetis, qui vos amaret? huius fratrem
honoribus extulistis, ab hoc consulatus, ab hoc prae-
turas, ab hoc speratis cuiusvis magistratus insignia.
non eam gratiam mihi redditis quam maiores vestri 10
contra Pisonianam factionem, quam item pro Traiano,
quam nuper contra Avidium Cassium pr⟨*a*⟩estiterunt:
fictum illum et ad omnia mendaciorum genera para-
tum, qui nobilitatem quoque mentitus est, mihi prae-
posuistis. quin etiam audiendus in senatu fuit Stati- 11
lius Corfulenus, qui honores Albino et eius fratri de-
cernendos ducebat, cui hoc superfuit, ut de me ille
decerneret homo nobilis et triumphum. maior fuit do- 12
lor, quod illum pro litterato laudandum plerique duxi-
stis, cum ille neniis quibusdam anilibus occupatus inter
Milesias Punicas Apulei sui et ludicra litteraria con-
senesceret.' hinc apparet, quanta severitate factionem 13
vel Pescennianam vel Clodianam vindicaverit. quae 14
quidem omnia in vita eius posita sunt. quae qui dili-
gentius scire velit, legat Marium Maximum de Latinis

6 re p̄. P^1 rel p̄. P *corr.* 9 milis P^a malis P^b 17 speratis PΣ sperastis *Pet.* 24 corfulenus P Corsulenus Σ Carfulenus *de Do.* & ius P^a & eius P^b 25 illi *Da.* 26 *post* nobilis *add.* supplicationes *Momms.*

scriptoribus, de Gr⟨*a*⟩ecis scriptoribus Herodianum, qui ad fidem pleraque dixerunt.

13 Fuit statura procerus, capillo renodi et crispo, fronte lata, candore mirabili et ⟨*stupendo*⟩, ut plerique putent, quod ex eo nomen acceperit, voce muliebri et prope ad eunu[n]chorum sonum, motu facili, iracundia[m] gravi, furore tristissimo, in luxurie varius, nam
2 saepe appetens vini, frequenter abstinens, armorum sciens, prorsus ut non male sui temporis Catilina diceretur.

3 Non ab re esse credimus causas ostendere, quibus
4 amorem senatus Clodius Albinus meruerit: cum Brittannicos exercitus regeret iussu Commodi atque illum interemptum adhuc falso comperisset, cum sibi ab ipso Commodo Caesareanum nomen esset delatum, processit
5 ad milites et hac contione usus est: 'si senatus p. R. suum illud vetus haberet imperium nec in unius potestate res tanta consisteret, non ad Vitellios neque ad Nerones neque ad Domitianos publica fata venissent. ⟨*essent*⟩ in imperio consulari nostrae ill⟨*a*⟩e gentes Ceioniorum, Albinorum, Postumiorum, de quibus patres vestri, qui et ipsi ab avis suis audierant, multa
6 didicerunt. et certe Africam Romano imperio senatus adiunxit, Galliam ⟨*senatus addidit*⟩, senatus subegit Hispanias, orientalibus populis senatus dedit leges, Parthos temptavit senatus; subegisset, ⟨*ni*⟩si avarum

---

4 & ut PΣ ut et *Eyssenh. (Jord.)* ita ut *Petsch. (Pet.)* et stupendo, ut *He. an* et *delendum ? He.* 6/7 iracundiam P¹ *t.* B (m *exp.* P *corr.*) 7 luxurię P uarium nam PΣ uarius, nam *Jord. cum priscis edd.* uarii amans *Petsch. (Pet.)* 9 sciens P strenuus Σ 20 essent *add. Momms.* 23 didicerunt P tradiderunt *Pet. post* 'tradiderunt' *lacunam significans omisso scilicet in v. 20 quod Momms. suppleuit* 'essent' 24 galliã *add.* P°; *post* 'Galliam' *Pet. cum Kell. add.* 'senatus subegit' *ita ut iterentur hae voces* ⟨senatus addidit⟩ *He.* 25 et *ante* Hispanias *add.* P *corr.* 26 subegiss& stauarum P subegisset auarum Σ subegisset, nisi tam auarum *Pet. cum priscis edd.*

principem Romano exercitui fortuna rei p. tunc dixis-
se⟨*t*⟩. Brittanias Caesar subegit, certe senator, non- 7
dum tamen dictator. hic ipse Commodus quanto me-
lior fuisset, si timuisset senatum? et usque ad Nero- 8
nem quidem senatus auctoritas valuit, qui sordidum
et inpurum principem damnare non timuit, cum sen-
tentiae in eum dictae sint, qui vitae necisque potesta-
tem atque imperium tunc teneba[n]t. quare, conmili- 9
tones, ego Caesareanum nomen, quod mihi Commodus
detulit, nolo. di faxint, ut ne alii quidem velint. sena- 10
tus imperet, provincias dividat, senatus nos consules
faciat. et qu*i*d dico senatus? vos ipsi et patres vestri;
eritis enim ipsi senatores.'

Haec contio vivo adhuc Commodo Romam delata 14
est. quae Commodum in Albinum exasperavit, statim-
que successorem misit Iunium Severum, unum ex con-
tubernalibus suis. senatui autem tantum placuit, ut 2
miris adclamationibus absentem eum ornaret et vivo
Commodo et deinceps interempto, ita ut nonnulli etiam
Pertinaci auctores fuerint, ut eum sibi socium adsci-
sceret, ⟨*et*⟩ apud Iulianum de occidendo Pertinace ip-
sius plurimum auctoritas valuerit. ut autem hoc verum 3
intellegatur, epistolam Commodi ad praef. praet. suos
datam inserui, qua de occidend*o* *Albi*no significavit
suam mentem:

'Aurelius Commodus [Severus] praefectis salutem. 4
audisse vos credo primum fictum esse, quod ego *me*-
orum consilio interfectus essem, deinde contionem Clo-

---

subegisset, nisi auarum *He.* 1 rep̄ P^a rei p̄ P^b 1/2 dixisse PΣ 2 caes P^a caesar P^b 5 sordium P^a, *corr.* P^b 6 inpurum P^1 impurum P *corr.* 9 caesareum P^a, *corr.* P^b 9 mi P^a m̄ (*i. e.* mihi) P^b (mi *pro* mihi *non invenitur in hist. Aug. cf. Less., lex. p. 162*) 11 prouintias P nos] bonos *Hirschf.* nobis *Steuding* 12 quod PΣ 20/21 et *post* adscisceret *add. Petsch.* 24 occidendi P^1 occidendo P *corr.*, Σ Iuliano PΣ Albino *edd.* 26 Seuerus *del. Momms., edd.* 27/28 in eorum P^1 *t.* B meorum P *corr.*, Σ

dii Albini apud milites meos habita⟨*m*⟩, qui se mul-
tum senatui commendat, idque, quantum videmus, non
5 frustra. nam qui principem unum in re p. negat esse
debere quique adserit a senatu oportere totam rem p.
regi, is per senatum sibi petit imperium. cavete igitur
diligentissime; iam enim hominem scitis vobis, militi-
bus populoque vitandum.'

6 Has litteras cum Pertinax invenisset, in Albini odium
publica[sset]vi*t*. quare Albinus occidendi Pertinacis Iu-
liano auctor fuit.

---

1 habita P¹ *t.* B, AR habitā P *corr.*, Ch qui PΣ qua *edd.* 6/7 militibus] inutilem Σ 9 publicasse tuid P¹ *t.* B publicasse tū id P *corr.* publicauit Σ publicare studuit *Pet. (cum exc. Palat.*²*)* publicasse iuuit *Golisch* publicasse uidetur *Jord.*

10 VITA CLODI ALBINI IULI CAPITOLINI EXPLICIT P *(sequitur in* P *Alexander Severus)*

ANTONINUS CARACALLUS

⟨*AELI SPARTIANI*⟩

Ex duobus liberis, quos Septimius Severus reliqui*t*, 1
[Getam et Bassianum], quorum unum ⟨*Antoninum*⟩
exercitus, alterum pater dixit, Geta hostis est iudicatus,
Bassianum autem ⟨*notum*⟩ optinuisse imperium. de 2
cuius maioribus frustra putamus iterandum, cum om-
nia in Severi vita satis dicta sint. huius igitur pueritia 3
blanda, ingeniosa, parentibus adfabilis, amicis paren-
tum iucunda, populo accepta, grata senatui, ipsi etiam
ad amorem conciliandum salutaris fuit. non ille in 4
litteris tardus, non in benivolentis segnis, non tenax
in largitate, non lentus in clementia, sed sub parenti-
bus, visus. denique, si quando feris obiectos damnatos 5
vidit, flevit aut oculos avertit. quod populo plus quam
amabile fuit. septennis puer, cum conlusorem suum 6
puerum ob Iudaicam religionem gravius verberatum
audisset, neque patrem suum neque patrem pueri
vel⟨*ut*⟩ auctores verberum diu respexit. Ant[h]i- 7

---

1 INCIPIT ANTONINUS CARACALLUS P **3** reliquid P **4** Getam et Bassianum *del. Jord. post* Bassianum *add.* Antoninos *Richter (Pet.); contra Petsch. post* unum *inseruit* Antoninum **6** bassianum aut optinuit se imperium P Bassianum obtinuisse imperium Σ Bassianum notum optinuisse imp. *Petsch.* Bassianus autem obtinuit s(enatus) c(onsulto) imp. *Momms. (at* e x s. c. *dicere solent hi scriptores; cf. Less., lex. p. 90)* Bassianus autem optinuit Seueri imp. *Bae.* Bassianus autem optinuit (obt. *Jord.)* imp. *edd.* Bassianum autem notum optinuisse imperium *He.* **12** beniuolentis P *(cf. Neue-Wagener I*^{3} *p. 189 sq.)* -tiis Σ, *edd.* -tia *Bae.* signis P segnis Σ, P *corr.* **15** uidit *om.* P^{a}, *add.* P^{b} **17** uerbatum P^{a}, *corr.* P^{b} **19** uel PΣ uelut *Cas. (Pet.)*

oc⟨*h*⟩ensibus et Byzantiis interventu suo iura vetusta
restituit, quibus iratus fuit Severus, quod Nigrum iu-
verant. Plauti⟨*a*⟩ni odium crudelitatis causa concepit.
8 qu*o*⟨*d*⟩ a parentibus gratia sig*i*llariorum acce⟨*pe*⟩rat,
id vel clientibus vel magistris sponte donavit. sed haec
2 puer. egressus vero pueritiam seu patris monit*i*s seu
calliditate ingenii sive quod se Alexandro Magno Ma-
cedoni[ae] aequandum putabat, restrictior, gravior,
vultu etiam truculentior factus est, prorsus ut eum,
2 quem puerum scierant, multi esse non crederent. Alex-
andrum Magnum eiusque gesta in ore semper habuit.
T*i*berium et Syllam in conventu plerumque laudavit.
3 patris superbior fuit; fratrem magna eius humilitate
despexit.
4 Post patris mortem in castra praetoria pergens apud
milites conquestus est circumveniri se fratris insidiis,
atque ita fratrem in Palatio fecit occidi. eius corpus
5 statim cremari praecepit. dixit praeterea in castris
fratrem sibi venenum parasse, matri eum inre⟨*vere*⟩n-
tem fuisse; egitque publice his gratias, qui eum occide-
6 runt. addidit denique his qu*a*s⟨*i*⟩ fidelioribus erga se
7 stipendium. pars militum apud Albam Getam occisum
⟨*a*⟩egerrime accepit, dicentibus cunctis duobus se fi-
dem promi⟨*si*⟩sse liberis Severi, duobus servare de-
8 bere, clausisque portis diu imperator non admissus
nisi delenitis animis, non solum qu[a]erellis de Geta
et criminationibus editis, sed inormitate stipendii mili-
9 tibus, ut solet, placatis, atque inde Romam redit. tunc
sub veste senatoria loricam habens cum armatis militi-

---

3 plautini P plautiani Σ 4 qui a P quid (quod) Σ quod a *edd.* 4 sigallariorum P accerat P acceperat Σ 6 monitus P[1] *t.* B monitis Σ, P *corr.* 7/8 macedoniae P macedone Σ 12 tyberium P 13 patris PΣ; *estne gen. comparat.? v. Schmalz, Synt., 1910[4], § 103, 1* patre *edd.* 19/20 eum inrentē P eum uirentem (iurentem) Σ eum inreuerentem *edd.* 21 hos P[a] his P[b] quos PΣ quasi *edd.* 23 egerrimę P duobus P[1] *t.* B ducibus Σ, P *corr.* 24 promisse P[1]

bus curiam ingressus est. hos in medio inter sub-
sellia duplici ordine conlocavit et sic verba fecit.
qu[a]es[i]tus est de fratris insidiis involu[nta]te et in- 10
condite ad illius accusationem ⟨*et excusationem*⟩ sui.
quod quidem nec senatus libenter accepit, cum ille 11
dixisset fratri se omnia permi⟨*si*⟩sse, fratrem ab insi-
diis liberasse, et illum tamen sibi gravissimas insi-
dias fecisse nec vicem amori reddidisse fraterno. post 3
hoc relegatis deportatisque reditum in patriam resti-
tuit. inde ad praetorianos processit et in castris man-
sit. altera die Capitolium petit, ⟨*ad*⟩ eos, quos occidere 2
parabat, adfabiliter est locutus innitensque Papi⟨*ni*⟩-
ano et Ciloni ad Palatium redit. cum flentem matrem 3
Getae vidisset aliasque mulieres post necem fratris,
mulieres occidere conatus est, sed ob hoc retentus,
{ne} augeretur fratris occisi crudelitas. Laetum ad 4
mortem coegit misso a se veneno: ipse enim inter
suasores Getae mortis primus fuerat, qui et primus
interemptus est. ipse mortem eius saepissime flevit. 5
multos, qui caedis eius conscii fuerant, interemit ⟨*sed
et*⟩ eum, qui imaginem eius honora*v*it. post hoc fra- 6
trem patruelem Afrum, cui pridie partes de cena mi-
serat, iussit occidi. qui cum se praecipitasset percus- 7
sorum timore et ad uxorem crure fracto erepisset, ta-
men per ludibrium percussoribus deprehensus est et
occisus. occidit etiam Pompeianum, Marci nepotem, 8

---

3 quaesitus P^1 *t.* B quaes∗tus P *corr.* questus Σ in uoluntate P^1ACh in uolute P *corr.*, R 4 accusationem sui (*add.* uero excusationem P *corr.*) P accusationem et sui excusationem Σ 6 permisse P^1 9 religatis PΣ 11/12 eos — locutus P Et eos — locutus Σ eos — adlocutus *Pet.* ad eos — locutus *Momms.* et eos — allocutus *Jord.* 12/13 papiano P^1 16 auger&ur P^1 ne auger&ur P *corr.* ne uideretur ac augeretur Σ 20/21 sed et *add. He.* item *add. Petsch. (Pet.)* 21 honorabit P 22 patrulem P^a, *corr.* P^b pridie P cęna P 23/24 percussurum P
24 erepisset] *cf. Neue-Wagener III³ p. 401* 25 ludibrium PΣ latebram *Momms.* latibulum *Petsch.* percussoribus] *dat. auctoris* (*cf. c. 7, 3:* doctissimis; *CIA 4, 1:* multis) depręhensus P

ex filia natum et ex Pompeiano, cui nupta fuerat Lu-
cilla[m] post mortem Veri imperatoris, quem et con-
sulem *b*is fecerat et omnibus bellis praeposuerat, quae
gravissima tunc fuerunt, et ita quidem ut videretur a
4 latronibus interemptus. dein in conspectu eius Papi-
⟨*ni*⟩anus securi percussus a militibus et occisus est.
quo facto percussori dixit: 'gladio te exequi oportuit
2 meum iussum.' occisus est etiam eius iussu Patr*u*⟨*in*⟩us
ante templum divi Pii, tractaque sunt eorum per pla-
team cadavera sine aliqua humanitatis reverentia. fi-
lium etiam Papi⟨*ni*⟩ani, qui ante triduum qu⟨*a*⟩estor
3 opulentum munus ediderat, interemit. [h]isdem diebus
occisi sunt innumeri, qui fratris eius partibus faverant.
4 occisi etiam liberti, qui Getae administraverant. cae-
des deinde in omnibus locis. et in balneis factae cae-
des, occisique nonnulli etiam cenantes, inter quos etiam
Sammonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam
5 extant. in summum discrimen etiam Chilo iterum
praefectus et consul venit ob hoc, quod concordiam in-
6 ter fratres suaserat. et cum idem Chilo sublata veste
senatoria nudis pedibus ab urbanicianis raptus esset,
7 Antoninus seditionem compressit. multas praeterea
postea caedes in urbe fecit, passim raptis a militibus
nonnullis hominibus et occisis, quasi seditionem vin-
8 dicans. Helvium Pertinacem, suffectum consulem, ob
9 hoc solum, quod filius esset imperatoris, occidit. ne-
que cessavit umquam sub diversis occasionibus eos
10 interficere, qui fratris amici fuissent. saepe in senatum,
saepe in populum superbe invectus est aut edictis pro-
positis aut orationibus editis, Syllam se etiam osten-
dens futurum.

5 His gestis Galliam petit atque ut primum in eam ve-
2 nit, Narbonensem proconsulem occidit. cunctis deinde

1/2 lucillam P[1] lucilla *Σ*, P *corr.* 3 uis P[1] bis P *corr.*, *Σ* 5/6 papianus P[1] 8 patrous P Petronius *Σ* Patruinus *Borghesi (Pet.), cf. PIR III p. 372 nr. 103* 11 papiani P[1] 15 factę P facte *Σ* facta *edd.*

turbatis, qui in Gallia res gerebant, odium tyrannicum
meruit quamvis aliquando fingeret et benignum, cum
esset natura truculentus. et cum multa contra homines 3
et contra iura civitatum fecisset, morbo inplicitus gra-
viter laboravit. circa eos, qui eum curabant, crudelissi-
mus fuit. dein ad orientem profectionem parans omisso 4
itinere in Dacia resedit. circa R⟨*a*⟩etiam non paucos
barbaros interemit militesque suos quasi Syllae milites
et cohortatus est et donavit. deorum sane se nominibus 5
appellari vetuit, ⟨*quod*⟩ Commodus fecerat, cum ill[i-
c]um, quod leonem aliasque feras occidisset, Hercu-
lem dicerent. et cum Germanos subegisset, German⟨*i-*
c⟩um se appellavit vel ioco vel serio, ut erat stultus et
demens, adserens, si Lucanos vicisset, Lucanicum se
appellandum. damnati sunt eo tempore qui urinam in 7
eo loco fecerunt, in quo statuae aut imagines erant
principis, et qui coronas imaginibus eius detraxerunt,
ut alias ponerent, damnatis et qui remedia quartanis
tertianisque collo adnexa gestarunt. per Thracias cum 8
praef. praet. i*t*⟨*er*⟩ fecit; inde cum in Asiam traice-
ret, naufragii periculum adit *an*temna fracta, ita ut
in scafam cum protectoribus [ita] descenderet. unde
in triremem a praef. classis receptus evasit. excepit 9
a*p*ros frequenter, contra leonem etiam stetit. quando
etiam missis ad amicos litteris gloriatus est seque ad
Herculis virtutem accessisse [se] iactavit.

Post hoc ad bellum Armeniacum Parthicumque con- 6
versus ducem bellicum, qui suis conpetebat moribus,
fecit. inde Alexandriam petit, in gymnasium populum 2

---

10 ⟨quod⟩] *om.* P[1], *add.* P *corr.* ut Σ 10/11 illi cū P; *fort.* aulici eum *Pet.* nonnulli eum *Petsch.* milites eum *Klein* multi eum *Lenze, Bra.* illum *He.* 12/13 germanū PΣ Germanicum *vulgo* 19 tertiansq; P[a] tertianisq; P[b] 20 infecit P interfecit ChR iter fecit AV 21 aditā temna (*i. e.* aditam temna) P adiit antenna Σ 22 ita PΣ uix *Pet.* cito *Golisch* uitae *Petsch.* ita *del. Jord.* 24 afros P[1] apros Σ, P *corr.* quando P (*cf. Less., lex. p. 508, 1 c*) quin Σ quo *Pet.* 26 se *om.* Σ, *del. edd.*

convocavit eumque obiurgavit; legi etiam validos ad
3 militiam praecepit. eos autem, quos legerat, occidit
exemplo Ptolom⟨*a*⟩ei Euergetis, qui octavus hoc no-
mine appellatus est. dato praeterea signo militibus,
ut hospites suos occiderent, magnam caedem Alexan-
4 dreae fecit. dehinc per Cadusios et Bab*y*lonios in-
gressus tumultuarie cum Parthorum satrapis manum
5 contulit, feris etiam bestiis in hostes inmissis. datis
ad senatum quasi post victoriam litteris Parthicus ap-
pellatus est; nam Germanici nomen patre vivo fuerat
6 consecutus. deinde cum iterum vellet Parthis bellum
inferre atque hibernaret [h]Edess⟨*a*⟩e atque inde Car-
ras *L*uni dei gratia venisset, die natalis sui, octa*vo*
idus Apriles, ipsis Megalensibus, cum ad requisita na-
turae discessisset, insidiis a Macrino praef. praet. po-
sitis, qui post eum invasit imperium, interemptus est.
7 conscii caedis fuerunt Nemesianus et frater eius Apolli-
naris ⟨*T*⟩r*i*⟨*c*⟩cianusque, qui praef. legionis secundae
Parthicae militabat et qui equitibus extraordinariis
praeerat, non ignorantibus Marcio Agrippa, qui classi
praeerat, et praeterea plerisque officialium inpulsu
Mar*t*ialis.

7 Occisus est autem in medio itinere inter Carras et
[h]Edessam, cum levandae vessicae gratia ex equo de-
scendisset atque inter protectores suos, coniuratos cae-
2 dis, ageret. denique cum illum in equum strator eius
levaret, pugione latus eius confodit, conclamatumque
ab omnibus est id Mar*t*ialem fecisse.

3 Et quoniam dei Luni fecimus mentionem, sciendum
doctissimis quibusque id memoriae traditum atque ita

---

3 euergitis P[1] euergetis Σ, P *corr.* *(de re cf. Val. Max. IX 2, ext. 5)* 6 babilonios P 7 tumultuarię P 12 hibernare thędesse P[1] ibernaret edisse Σ hibernaret hędesse P *corr.* 13 iuni P[1] *t.* B luni Σ, P *corr.* octabu P[1] octabo P *corr.* 18 Reclanusque P ueglanusque Σ Triccianusque *Henzen ex Cassio Dione LXXVIII 13,4* 22 marcialis P 28 marcialem P 30 doctissimis] *dat. auctoris cf. c. 3, 7:* percussoribus

nunc quoque a Carrenis praecipue haberi, ut qui Lu-
nam femineo nomine ac sexu putaverit nuncupandam,
is addictus mulieribus semper inservi[t]at; qui vero 4
marem deum esse crediderit, is dominetur uxori neque
ullas muliebres patiatur insidias. unde, quamvis Graeci 5
vel Aegyptii eo genere quo feminam hominem, etiam
Lunam deum dicant, mystice tamen *Lun*um dicunt.

Scio de Papiniani nece multos ita in litteras rettu- 8
lisse, ut caedis non adsciverint causam, aliis alia re-
ferentibus; sed ego malui *v*ari⟨*e*⟩tatem opinionum
edere quam de tanti viri caede reticere. Papinian*u*⟨*m*⟩ 2
amicissimum fuisse imperatori Severo, ut aliqui lo-
quuntur, adfinem etiam per secundam uxorem, me-
moriae traditur; et huic praecipue utrumque filium a 3
Severo commendatum, atque ob hoc concordia⟨*e*⟩ fra-
trum Antoninorum f⟨*a*⟩visse; egisse quin etiam, ne 4
occideretur, cum iam de insidiis eius Bassianus qu[a]e-
reretur; atque ideo una cum his, qui fau[s]tores fue-
rant Getae, a militibus non solum permittente[m] ve-
rum etiam suadente Antonino occisum. multi dicunt 5
Bassianum occiso fratre illi mandasse, ut et in senatu
per se et apud populum facinus dilueret, illum autem

1 praecipuę P 3 inseruit . at P inseruiat Σ *(coni. Jord.)* 6 hominem *del. Jord.* 7 deum *del. Jord.* Lunum *Hirschf.* deum PΣ 9 adsciuerint P sciuerint Σ adseruerint *Salm., Bae.* adiecerint *Momms.* 10 ueritatem PΣ uarietatem *Cas., edd.* 11 Papiniani P[1] Papinianū P *corr.* 12 *in* P *sciolus quidam qui legit apud Eutrop. VIII 18, 2 Severum fuisse fisci advocatum vel invenit in G 2, 4 istam advocationem memoratam post* seuero *hoc inculcavit signum* ⁊ *et addidit in margine inferiore ita, ut excipere videatur ultimum paginae versum qui clauditur verbis* a seuero commendatū *(v. 14/15) has nugas:* eūq: cū seuero pfessū (*i. e.* professum) sub sceuola; & seuero I aduocatione fisci successisse *(cf. Ho., Klio XIII p. 273 sq., p. 279); deest additamentum cum in* B *tum in* Σ, *sed irrepsit in codices recentiores e* P *descriptos inde a Vaticano 1899 saeculi XIV ineuntis atque deformat editiones* 15/16 concordia — fuisse PΣ concordiae — fauisse *Salm., edd.* 18 faustores P[1] *t.* B (s *exp.* P *corr.*) 19 permitten*tem P 22 per PΣ *def. Löfstedt, Phil. Komm., p. 335* pro *Ho. (Salm.)*

respondisse non tam facile parricidium excusari posse
6 quam fieri. est etiam haec fa*b*ella, quod dictare nolue-
rit orationem, qua invehendum erat in fratrem, ut
causa eius melior fieret, qui occider*at*; illum autem
negantem respondisse aliud esse parricidium, aliud ac-
7 cusare innocentem occisum. sed hoc omnino non con-
venit: nam neque praef. poterat dictare orationem, et
8 constat eum qu*a*si fautorem Getae occisu⟨*m*⟩. et fer-
tur quidem Papinianus, cum raptus a militibus ad
Palatium traheretur occidendus, praedivinasse dicen*s*
e⟨*u*⟩m stultissimum fore, qui in suum subrogaretur
locum, nisi adpetitam crudeliter praefecturam vindi-
9 caret. quod factum est: nam Macrinus {Antoninum}
10 occidit, ut supra exposuimus. qui cum filio factus in
castris imperator filium suum, qui Diadumenus vo-
ca⟨*ba*⟩tur, Antoninum vocavit, idcirco quod a praeto-
rianis multum Antoninus desideratus est.

9 Bassianus vixit annis quadraginta tribus. impera-
2 vit annis sex. publico funere elatus est. filium reli-
qui*t*, qui postea et ipse Marcus Antoninus Heliogaba-
lus dictus est; ita enim nomen Antoninorum inoleverat,
ut velli ex animis hominum non posset, quod omnium
pectora velut Aug(usti) nomen obsederat.

3 Fuit male moratus e*t* patre duro crudelior. avidus
cibi, vini etiam adpetens, suis odiosus et praeter mili-
tes praetorianos omnibus castris exosus. prorsus ni-
hil inter fratres simile.

4 Opera Romae reliqui*t* thermas nominis sui eximias,
quarum cellam solearem architecti negant posse ulla

---

2 fauella P[1] *t.* B 2/3 noluerit P uoluerit Σ *(coni. Ma.)* 4 occider& P 5 aliud[1] PΣ illud *Salm. (Pet.)* aliud[2] *del. Nov. non interpungens post* parricidium 6 nomnino P[a] *omnino P[b] *t.* B 8 quisi P[1] *t.* B occisu P[1] *t.* B 10/11 dicentem PΣ dicens eum *Petsch. (Pet.)* 13 Antoninum *om.* P, *non om.* Σ 14 *c. 6, 6* exposumus P[a] exposuimus P[b] 15/16 uocatur P uocabatur Σ 19/20 reliquid P 23 auĝ. P 24 ex patre P 28 reliquid P 29 solearem] *cf. de Do., Heidelb. S.-B. 1916, 7, p. 7* sollarem *Salm. (Jord.)*

imitatione, qua⟨*lis*⟩ facta est, fieri. nam et ex aere 5
vel cypro cancelli sup[er]positi esse dicuntur, quibus
cameratio tota concredita est, et tantum est spatii, ut
id ipsum fieri neg*e*nt potuisse[nt] docti mechanis. re- 6
liqui*t* et porticum patris nomine, quae gesta illius con-
tineret et triumphos et bella. ipse Caracalli nomen 7
accepit a vestimento, quod populo dederat, demisso
usque ad talos. quod ante non fuerat. unde hodieque 8
Antoninianae dicuntur caracallae huiusmodi, in usu
maxime Romanae plebis frequentat⟨*a*⟩e. idem viam 9
novam munivit, quae est sub eius thermis, Antoninianis
scilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facile
quicquam invenias. sacra Isidis Romam deportavit et 10
templa ubique magnifice ⟨*e*⟩idem deae fecit; sacra
etiam maiore reverentia celebravit, quam antea cele-
brabantur. in quo quidem mihi mirum videtur, quem- 11
ammodum sacra Isidis primum per hunc Romam ve-
nisse dicantur, cum Antoninus Commodus ita ea cele-
braverit, ut et An*u*bin portaret et pausas ederet; nisi
forte iste addidit celebritati, non eam primus in-
vexit.

Corpus eius Antoninorum sepulchro inlatum est, ut 12
ea sedes reliquias eius acciperet, quae nomen addi-
derat.

Interest scire quemadmodum novercam suam Iuliam **10**
uxorem duxisse dicatur. quae cum esset pulcherrima 2
et quasi per neglegentiam se maxima corporis parte
nudasset dixissetque Antoninus 'vellem, si liceret', re-
spondisse fertur: 'si libet, licet. an nescis te imperato-
rem esse et leges dare, non accipere?' quo audito furor 3
inconditus ad effectum criminis roboratus est nuptias-

---

1 qua P qualis *He.* 2 superpositi P suppositi Σ subterpositi *Salm. (Pet)* 4 negant potuissent P negent (*om.* potuissent) Σ 4/5 reliquid P 10 maximę P 15 ante *Pet. per errorem* 16/17 quemadmodum *edd.* 19 anobin P[1] anubin P *corr.* pausas ederet] *cf. PN 6, 9:* omnis pausas expleret 23 ea sedes] eadem gens *Bae.*

que eas celebravit, qua⟨s⟩, si sciret se leges dare vere,
4 solus prohibere debuisset. matrem enim (non alio di-
cenda erat nomine) duxit uxorem et ad parricidium
iunxit incestum, si quidem eam matrimonio sociavit,
cuius filium nuper occiderat.
5 Non ab re est etiam diasyrticum quiddam in eum
6 dictum addere. nam cum Germani⟨*ci*⟩ et Parthici et
Arabici et Alamannici nomen adscriberet (nam Ala-
mannorum gentem devicerat), Helvius Pertinax, filius
Pertinacis, dicitur ioco dixisse: 'adde, si placet, etiam
Geticus Maximus', quod Getam occiderat fratrem et
Gothi Getae dicerentur, quos ille, dum ad orientem
transit, tumultuariis proeliis devicerat.
11 Occidendi Getae multa prodigia extiterunt, ut in vita
2 eius exponemus. nam quamvis prior ille e vita ex-
cesserit, nos tamen ordinem secuti sumus, ut qui et
prior natus est et qui prior imperare coeperat, prior
scriberetur.
3 Eo sane tempore, quo ab exercitu appellatus est
Augustus vivo patre, quod ille pedibus aeger gubernare
non posse videretur imperium, contusis animis militum
et tribunorum Severus dicitur animo volutasse, ut et
hunc occideret, nisi ⟨*re*⟩pugnassent praef. eius, gravis
4 viri. aliqui contra dicunt praef. voluisse id fieri, sed
Septimium noluisse, ne et severitas illius crudelitatis
nomine inquinaretur, et, cum auctores criminis milites
fuerint, adulescens stultae temeritatis poenas lueret
tam gravis supplicii titulo, ut a patre videretur oc-
cisus.
5 Hic tamen omnium durissimus et, ut uno conplecta-
mur verbo, parricid[i]a et incestus, patris, matris, fra-

---

1 quasi PΣ 7 germani P Germanici Σ, *edd.* 19 ex-
citu P^{a}, *corr.* P^{b} 21 contunsis *Pet. per errorem* 23 pugnas-
sent praef̄. eius grauis (e *superscr.* P *corr.*) uiri P repugnasset
praefectus eius grauis uir Σ 26 milite P^{a} milites P^{b} 31 parri-
cidia P parricida Σ

tris inimicus, a Macrino, qui eum occiderat, timore
militum et maxime praetorian⟨*or*⟩um inter deos re-
latus est. habet templum, habet salios, habet sodales 6
Antoninianos, qui Faustinae templum et divale nomen
eripuit, certe templum, quod ei sub Tauri radicibus 7
fundaverat maritus, in quo postea filius huius Helio-
gabalus Antoninus sibi vel Iovi[s] Syrio vel Soli —
incertum id est — templum fecit.

---

7 iouis P[1] *t.* B ioui * P *corr.* 8 ANTONINUS CARACALLUS SPARTIANI EXPL P

ANTONINUS GETA

⟨*AELI SPARTIANI*⟩

1 Scio, Constantine Auguste, et multos et clementiam
tuam qu⟨*a*⟩estionem movere posse, cur etiam Geta
Antoninus a me tradatur. de cuius priusquam vel vita
vel nece dicam, disseram, cur et ipsi Antonino a Se-
2 vero patre sit nomen adpositum. neque enim multa in
eius {vita} dici possunt, qui prius rebus humanis ex-
emptus est, quam cum fratre teneret imperium.
3 Septimius Severus quodam tempore cum consuluis-
set ac petisset, ut sibi indicaretur, quo esset successore
moriturus, in somnis vidit Antoninum sibi successurum.
4 quare statim ad milites processit et Bassianum, filium
maiorem natu, Marcum Aurelium Antoninum appella-
5 vit. quod ⟨*cum*⟩ fecisset ex paterna cogitatione vel,
ut quidam dicunt, a Iulia uxore commonitus, quae
gnara erat somnii, quod minori filio hoc facto ipse
interclusisset aditum imperandi, etiam Getam, mino-
6 rem filium, Antoninum vocari iussit. itaque semper
ab eo in epistulis familiaribus dictus est, cum si forte
7 abesset, scriberet: 'salutate Antoninos filios et succes-
sores meos.' sed nihil valuit patris cautio, nam ei solus
ille successit, qui primus Antoninus nomen accepit. et

---

1 INCIPIT ANTONINUS GETA FELICITER P (ad constãtinũ aug̃. *add. a. m.*) 5 uel *om.* P^{a}, *add.* P^{b} 8 uita *om.* P^{1}, *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 12 somnis P somniis *Jord. (at cf. Less., lex. p. 623 s. v. 'somnium')* 15 quod fecisset PΣ cum id fecisset *Pet.* quod cum fecisset *vulgo* et P, *om. vulgo* ex Σ 20 *post* dictus est *in marg. add.* Antoninus P *corr.* 23 antoninus P *(Kühner*^{2} *II 1, 421 c cfrt. He.)* Antonini Σ, *edd.*

h⟨*a*⟩ec de Antonini nomine. Geta autem dictus est 2
vel a patrui nomine vel a⟨*vi*⟩ paterni, de cuius vita et
moribus in vita Severi Marius Maximus primo septe-
nario satis copiose rettulit. fuit autem Antoninus Geta 2
etiam ob hoc ita dictus, quod in animo habuit Se-
verus, ut omnes deinceps principes quemadmodum
Augusti, ita etiam Antonini dicerentur, *id*que amore
Marci, ⟨*quem patrem*⟩ vel fratrem suum sem⟨*per*⟩ di-
cebat et cuius philosophiam litterarumque institutio-
nem semper imitatus est. dicunt aliqui non in Marci 3
honorem tantum Antonini nomini delatum, cum id Mar-
cus adoptivu*m* habuerit, sed in eius, qui Pius cogno-
minatus *est*, Hadriani scilicet successori⟨*s*⟩, et quidem 4
ob hoc quod Severum ille ad fisci advocationem dele-
gerat ex formularia forensi, cum ad tantos processus
ei patuisset dati ab Antonino primi gradus vel honoris
auspicium, simul quod nemo ei vide⟨*re*⟩tur felicior 5
imperator ad commodandum nomen eo principe, cuius
proprium nomen iam per quattuor principes cucur-
risset.

De hoc eodem Severus, gnarus geniturae illius, cuius, 6
ut plerique Afrorum, peritissimus fuit, dixisse fertur: 'mi- 7
rum mihi videtur, Iuvenalis amantissim*e*[s], Geta noster
divus futurus, cuius nihil imperiale in genitura video.'
erat enim Iuvenalis praef. eius praetorii. nec eum fe-
fellit. nam Bassianus, cum eum occidisset ac vere- 8
retur tyrannicam ex parricidio notam audiretque posse

---

1 de *om.* P^a, *add.* P^b 2 apaterni P^{1}Σ aui paterni P *corr.* 7 atq: PΣ idque *Salm., edd.* 8/9 marci uel fratrem suum sem (semet P *corr.*) dicebat P Marci quem uel fratrem suum fuisse dicebat Σ Marci, uel fratrem suum quem dicebat *Pet.* Marci, quem fratrem suum semper dicebat *Jord.* Marci, quem patrem uel fratrem suum semper dicebat *He. Cass. Dio LXXV 7,4; LXXVI 9,4 testatur Severum se Marci filium appellasse; cf. titulos: 'divi M. filius'* 12 adoptiuus PΣ (adoptatus A) 12/13 cognominatus. sed P cognominatus est Σ 13 successori PΣ 15 formularia P formulario Σ 23 amantissimus P amantissime Σ 27 natam PΣ notam *vulgo*

mitigari facinus, si divum fratrem appellaret, dixisse
9 fertur: 'sit divus, dum non sit vivus.' denique eum
inter divos rettulit atque ideo utcumque redit fama
in gratiam parricida.

3 Natus est Geta Severo et Vitellio cons(ulibu)s Medio-
a.p.Chr. n.189 lanii, etsi aliter alii prodiderunt, VI. kal. Iunias ex Iu-
lia, quam idcirco Severus uxorem duxerat, quod eam
in genitura habere compererat, ut regis uxor esset,
2 isque privatus sed iam optimi in re p. loci. statim ut
natus est, nun*t*iatum est ovum gallinam in aula pe-
3 perisse purpureum. quod cum allatum Bassianus fra-
ter eius accepisset et quasi parvulus adplosum ad ter-
ram fregisset, Iulia dixisse ioco fertur: 'maledicte par-
4 ricida, fratrem tuum occidisti.' idque ioco [quod] dic-
tum Severus altius quam quisquam praesentium acce-
pit, a circumstantibus autem postea velut divinitus
5 eff*u*sum adprobatum est. fuit etiam aliud omen: nam
cum in villa cuiusdam Antonini, plebei hominis, agnus
*n*atus esset, qui vellus in fronte purpureum haberet,
eadem die atque hora, qua Geta natus est, audissetque
ille ab aruspice post Severum Antoninum imperaturum
ac de se ille auguraretur, sed tamen tale fati timere⟨*t*⟩
6 indicium, ferro eum adegit. quod et ipsum signo fuit
Getam ab Antonino interimendum, ut postea satis cla-
7 ruit. fuit etiam aliud omen, ut postea ingens exitus
8 docuit, huius facinoris, quod evenit: nam cum infan-
tis Getae natalem Severus commendare vellet, ho-
9 stiam popa nomine Antoninus percussit. quod tunc
nec quaesitum nec animadversum, post vero intellec-
tum est.

4 Fuit adulescens decorus, moribus asperis, sed non

---

3 cum *ante* fama *add. edd.*; *ante* parricida *(v.4)He. Ho.* 5 con·s̃s· P 10 nunciatum P 14/15 idq; ioco . quod dictum P Idq; quod ioco dictum ChR (Idque dictum ioco A) idque ioco *del. edd.* quod *del. vulgo* 17 effosum P effusum Σ 18/19 agnustatus P[1] agnus natus Σ. P *corr.* 22 tale PΣ talis *Cas. (Pet.)* timere P[1] 26 *post* docuit *interpunxit Less.*

impius, *av*ar⟨*us*, *ver*⟩boru⟨*m*⟩ tractator, gulosus, cu-
pidus ciborum et vini varie conditi. huius illud pueri 2
fertur insigne, quod, cum vellet partium diversarum
viros Severus occidere et inter suos dicere⟨*t*⟩: 'hostes
vobis eripio' consentiretque adeo usque Bassianus, ut
eorum etiam liberos, si sibi consuleret, diceret occi-
dendos, Geta interrogasse fertur, quantus esset inter-
ficiendorum numerus; cumque dixisset pater, ille inter- 3
rogavit: 'isti habent parentes, habent propinquos?' cum
responsum esset habere, ⟨*ai*⟩t com⟨*plorans*⟩: 'plures
ergo in civitate tristes erunt quam laeti, quod vici-
mus' et optinuisset eius sententia, nisi Plautianus prae- 4
fectus vel Iuvenalis institissent spe proscriptionum, ex
quibus ditati sunt. his accedebat Bassiani fratris ni-
mia crudelitas. qui cum contenderet et diceret qua[si] 5
ioco qua[si] serio omnes cum liberis occidendos par-
tium diversarum, Geta ei dixisse dicitur: 'tu qui nulli
parcis, potes et fratrem occidere.' quod dictum eius
tunc nihil, post vero pro pr⟨*a*⟩esagio fuit. fuit in lit- **5**
teris adsequendis [et] tenax veterum scriptorum, pa-
ternarum etiam sententiarum memor, fratri semper in-
visus, matri amabilior quam frater, subbalbe tamen
canorus. vestitus nitidi cupidissimus, ita ut pat⟨*er*⟩ 2
rideret. si quid accepit a p[r]a[e]*r*entibus, ad suum
contulit cultum neque quicquam cuipiam dedit. post 3
Part⟨*h*⟩icum bellum {pater} cum ingenti gloria flore-

---

1 impius P impiis Σ anarboretractator P; *om.* Σ *lacuna significata* auarus, formae iactator *Bae.* auarus, uerborum tractator *He. conferens c. 5, 2 de avaritia, c. 5, 4 sqq. de verborum tractatu* 2 uarię P 4 dicere P diceret Σ 6 consular& P sonsuleret Σ 10/11 haber& . complures ergo in ciuitate tristes erunt P habent complures. Ergo in ciuitate ait plures erunt tristes R habere, ait: Tum plures ergo in ciuitate tristes erunt *Pet.* habere, ait complorans: plures ergo in ciuitate tristes erunt *He.* 15 quasi *del. Jord.* qua *He.* 16 qua *He.* 20 & tenax PΣ et *del. edd.; def. Ti. p. 108 sq.* 23/24 patri der& P patri daret R pater daret ACh pater rideret *Bernh., edd.* 24 pręsentib; P parentibus Σ 26 pater *om.* P, *non om.* Σ; *an* Seuerus *addendum ?He.* pater *post* gloria *add. Pet.*

ret, Bassiano participi imperii appellato Geta quoque Caesaris et Antonini, ut quidam dicunt, nomen accepit. 4 familiare illi fuit has quaestiones grammaticis proponere, ut dicerent, singula animalia quomodo vocem 5 emitterent, velut: agni balant, porcelli grun⟨*n*⟩iunt, palumbes min*ur*riunt, [porci grunniunt], ursi s⟨*a*⟩eviunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elefanti *b*arriunt, ranae co[r]axant, equi hinniunt, asini r*ud*[i]unt, tauri 6 *m*ugiunt, easque de veteribus adprobare. Sereni Sammoni⟨*c*⟩i libros familiarissimos habuit, quos ille ad 7 Antoninum scripsit. habebat etiam istam consuetudinem, ut convivia et maxime prandia per singulas lit- 8 teras iuberet scientibus servis, velut in quo erat anser, apruna, anas, item pullus, perdix, pavus, porcellus, piscis, perna et quae in eam litteram genera edulium caderent, et item fasianus, farrata, ficus et talia. quare com*i*s etiam habebatur in adulescentia.

6 Occiso eo pars militum, quae incorrupta erat, parricidium aegerrim[a]e accepit, dicentibus cunctis duobus se liberis fidem promisisse, duobus servare debere, clausisque portis diu non est imperator admissus. 2 denique nisi querellis de Geta editis et animis militum delenitis, inormibus etiam stipendiis datis Romam Bas- 3 sianus redire non potuit. post hoc denique et Papi⟨*ni*⟩anus et multi alii interempti sunt, qui vel concordiae f⟨*a*⟩verant vel qui partium Get⟨*a*⟩e fuerant, ita ut utriusque ordinis viri et in balneo *et* cenantes et

---

5 porcelli P porci Σ 6 minarriunt P^1 *t.* B minnarriunt P *corr.* porci grunniunt P, *om.* Σ (*del. Jord.*) 7 leones — uarriunt *om.* P^a, *add.* P^b *infra textum* 7 rictant] *an* rancant *?Pet.* uarriunt P^1 barriunt P *corr.* 8 coraxant P^1 *t.* B r *exp.* P *corr.* ragiunt PCh rudunt A rudiunt R 8/9 tauri rugiunt P^1 *t.* B mugiunt *superscr.* P *corr.* tauri mugiunt AR *an* tauri mugiunt, cerui rugiunt *? Pet. (cf. de his animalium vocibus Suet. rell. p. 247 sqq. Reifferscheid)* 17 comes P comis Σ 19 ęgerrimae P 24/25 papianus P^1 26 fuerant P fauerant Σ 27 balneum PΣ balneo et *Cas., edd.*

in publico percuterentur, Papinianus ipse securi per-
cussus sit, inprobante Bassiano, quod non gladio res
peracta sit. ventum denique est usque ad seditionem 4
urbanicianorum militum, quos quidem non levi auctori-
tate Bassianus compressit tribuno eorum, ut alii dicunt,
interfecto, ut alii, relegato. ipse autem tantum timuit, 5
ut loricam sub lato habens clavo etiam curiam sit in-
gressus atque ita rationem facti sui et necis Geticae
reddiderit. quo quidem tempore ⟨*H*⟩elvius Pertinax, 6
filius Pertinacis, qui postea est ab eodem Bassiano
interemptus, recitanti faust*a*[m] praetori et dicenti 'Sar-
maticus maximus et Part⟨*h*⟩icus maximus' dixisse di-
citur: 'adde et Geticus maximus', quasi Gothicus. quod 7
dictum altius in[tere] p⟨*ec*⟩tus Bassiani descendit, ut
postea nece Pertinacis est adprobatum, nec solum Per-
tinacis sed et aliorum, {ut} supra dictum est, passim
et inique. ⟨*H*⟩elvium autem etiam suspectum habuit 8
adfectatae tyrannidis, quod esset in amore omnium et
filius Pertinacis imperatoris. quae res nulli facile pri-
vato satis tuta est. funus Getae accuratius fuisse dici- 7
tur quam eius, qui fratri videretur occisus. inlatusque 2
est maiorum sepulchro, hoc est Severi, quod est in
Appia via euntibus ad portam dextra[m], specie Septi-
zodii extructum, quod sibi ille vivus ornaverat. occi- 3
dere voluit et matrem Getae, novercam suam, quod
fratrem lugeret, et mulieres, quas post reditum de cu-
ria flentes repperit. fuit praeterea eius inmanitatis An- 4
toninus, ut his praecipue blandiretur, quos ad necem
destinabat, ut eius magis blandimentum timeretur
quam iracundia. mirum sane omnibus videbatur, quod 5

1/2 percussus sit P (percussit *falso testatur Pet.*) 5 compręssit P 9 eluius P 11 faustum P fastum Σ Faustino *edd.* fausta *Klebs* 14 intereptus P[1] interemptus Σ in pectus P *corr., edd.* (*Wölfflin confert Sallust. Iug. 11, 7:* quod uerbum in pectus Iugurthae altius . . . descendit) 16 *Cc. 3, 4 sqq.* ut *om.* P[1], *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 17 eluiū P 23 dextrā PΣ

mortem Getae totiens etiam ipse fleret, quotiens nominis eius mentio fieret, quotiens imago videretur aut
6 statua. varietas autem tanta fuit Antonini Bassiani, immo ⟨*tan*⟩ta sitis caedis, ut modo fautores Getae, modo inimicos occideret, quos fors obtulisset. quo facto magis Geta desiderabatur.

---

4 in mota sitis (*corr. e* satis) P inmoderate R immo tanta sitis *vulgo* 6 ANTONINUS GETA EXPLICIT P *(sequitur Antoninus Heliogabalus)*

OPILIUS MACRINUS

IULI CAPITOLINI

Vitae illorum principum seu tyrannorum sive Caesa- 1
rum, qui non diu imperarunt, in obscuro latent, idcirco
quod neque de privata eorum vita digna sunt, quae
dicantur, cum omnino ne scirentur quidem, nisi adspi-
rassent ad imperium, et de imperio, quod non diu te-
nuerunt, non multa dici possunt: nos tamen ex diversis
historicis eruta in lucem proferemus, et ea quidem quae
memoratu digna erunt. non enim est quisquam, ⟨*qui*⟩ 2
in vita non ad diem quodcumque fecerit. sed ei⟨*u*⟩s
qui vitas aliorum scribere orditur, officium est digna
cognitione perscribere. et Iunio quidem Cordo studium 3
fuit eorum imperatorum vitas edere, quos obscuriores
videbat; qui non multum profecit. nam et pauca rep- 4
perit et indigna memoratu adserens se minima quae-
que persequuturum, quasi vel de Traiano aut Pio aut
Marco sciendum sit, quotiens processerit, quando cibos
variaverit et quando vestem mutaverit et quos quando
promoverit. quae ille omnia exsequendo libros mythi- 5
storiis replevit talia scribendo, cum omnino rerum vi-
lium aut nulla scribenda sint aut nimis pauca, si tamen
ex his mores possint animadverti, qui re vera sciendi
sunt, . . . sed ex parte, ut ex ea cetera colligantur.

Occiso ergo Antonino Bassiano Opilius Macrinus, 2
praefectus praetorii eius, qui antea privat*a*s cu*r*abat,

---

1 INCIPIT OPILIUS MACRINUS IULI CAPITOLINI FELICITER P 9 historicis P historiis Σ 10 qui *om.* PΣ 11 eis PΣ 14 imperatorem P^a, *corr.* P^b *t.* B 16 adseren P^a, *corr.* P^b 24 *ante* sed *add.* quare ego quoque talia affero, *He.* *post* parte *add. in* P *sciolus* conscribam 26 priuatus PΣ cubabat P curabat Σ curarat *Pet.*

imperium arripuit, humili natus loco et animi atque
oris inverecundi, seque nunc Severum nunc Antoni-
num, cum in odio esset omnium et hominum et mili-
2 tum, *nuncupavit* statimque ad bellum Parthicum pro-
fectus et iudicandi de se militibus seu rumoribus, [e]qui-
3 bus premebatur, adolescendi potestatem demit; quam-
vis senatus eum imperatorem odio Antonini Bassiani
libenter acceperit, cum in senatu omnibus una vox
4 esset: 'quemvis magis quam parricidam, quemvis ma-
gis quam incestum, quemvis magis quam inpurum,
quemvis magis quam interfectorem et senatus et po-
puli.'
5 Et mirum omnibus fortasse videatur, cur Diadume-
nus filius Macrini Antoninus voluerit nuncupari, cum
3 ⟨*ille*⟩ auctor necis Antoninianae fuisse dicatur. de
ipso, qu⟨*a*⟩e in annales relata sin⟨*t*⟩, profera⟨*m*⟩: va-
tes Caelestis apud Carthaginem, quae de⟨*a*⟩ repleta
solet vera canere, sub Antonino Pio, cum sciscitanti
proconsul*i* de statu, ut solebat, publico et de suo im-
perio futura praediceret, ubi ad principes ventum est,
clara voce numerari iussit, quotiens diceret Antoni-
num, tuncque adtonitis omnibus Antonini nomen Au-
2 gusti octavo edidit. sed credenti⟨*bu*⟩s cunctis, quod
octo annis Antoninus Pius imperaturus esset, et ille
transcendit hunc annorum numerum, et constitit apud
credentes vel tunc vel postea per vatem aliud de-
3 signatum. denique adnumeratis omnibus, qui Antonini

---

2 horis P^{a} *oris P^{b} *t.* B 2/3 *post* Antoninum *add.* uocare P *corr.* 4 non curauit P nuncupauit Σ 5 seu] et *Pet.* 9/10 quẽuis magis quã parricidã — incestũ *om.* P^{a}, *add.* P^{b} *infra textum* 13/14 diadumenus filius macrini antoninus PΣ Diadumenum filium Macrinus Antoninum *Cas.* *(Pet.)* 15 ille *add.* *He.* 16 q· P quae *edd.* relatas inprofera PCh relata sunt proferam R 17 quae de P quae deo Σ quae dea *Pet.* 19 proconsule PΣ solebat PΣ solet *Pet.* *per errorem* 22 adtonitis P *(cf. Thes. l. L. II 1157, 40 sqq.)* attentis *Pet.* 22/23 Augusti *del. edd.* 26 credentis *in* P *exstare falso testatur Pet.* *(at cf. supra v. 23)*

appellati sunt, [h]is Antoninorum numerus invenitur.
enimvero Pius primus, Marcus secundus, Verus tertius, 4
Commodus quartus, quintus Caracallus, sextus Geta,
septimus Diadumenus, octavus Heliogabalus Antonini
fuere. nec inter Antoninos referendi sunt duo Gor- 5
diani, aut qui⟨*a*⟩ pr*a*⟨*e*⟩nomen tantum Antoninorum
habuerunt aut etiam Antonii dicti sunt, non Antonini.
inde est quod se et Severus Antoninus vocavit et plu- 6
rimi fuerunt, et Pertinax et Iulianus et idem Macrinus.
⟨*s*⟩et ab ipsis Antoninis, qui veri successores Anto- 7
nini fuerunt, hoc nomen magis quam proprium reten-
tum est. haec alii. sed alii idcirco Antoninum Dia- 8
dumenum a Macrino patre appellatum ferunt, ut su-
spicio a Macrino interfecti Antonini militibus tollere-
tur. alii vero tantum desiderium nominis huius fuisse 9
dicunt, ut, nisi populus et milites Antonini nomen audi-
rent, imperatorium non putarent.

Et de Macrino quidem in senatu multi⟨*s*⟩, quando **4**
nuntiatum est Varium Heliogabalum ⟨*factum*⟩ impera-
torem, cum iam Caesarem Alexandrum senatus dixis-
set, ea dicta sunt, ⟨*unde*⟩ appareat ⟨*ig*⟩nobilem, sordi-
dum, spurcum fuisse. verba denique Aure[i]lii Victo- 2
ris, cui Pinio cognomen erat, haec fuerunt: 'Macrinum
libertinum, hominem prostib*i*lem, servilibus officiis oc- 3
cupatum in domo imperatoria, venali fide, vita sordida
sub Commodo, a Severo remotum etiam a miserrimis

---

2 sedundus P[1] *t.* B se*cundus P *corr.* 6 aut qui PΣ aut quia *Jord.* ut qui *Pet.* pronomen PΣ 8 antoninus P 8/9 & plurimi fuerunt & PΣ ut plurimi ferunt, et *Jord.* et plurimi fecerunt, ut *Bae.* (*Pet.*) *Ho.* 10 & ab PΣ set ab *Bae.* (*Pet.*) 11 quam PΣ quasi *Bae.* (*Pet.*) 16 popules P[a], *corr.* P[b] 17 imperatorium P imperium Σ imperatorem eum *Petsch.* putar& P[a], *corr.* P[b] 18 multi PΣ 19/20 imperatorē P imperare *Pet.* factum imperatorem *He.* 21 unde *add. Jord.* ut Σ, *vulgo* nobilem P ignobilem Σ 22 aurelii P 23 pinio PΣ Primio *Jord.* 24 prostibulem P[1]Σ prostibulum P *corr.*, *edd.* prostibilem *Ho.* (*cf. Plaut., Pers.* 837; *Stich.* 765 *Leo et Leo, Arch. f. lat. Lex. IX* 166)

officiis relegatumque in Africam, ubi, ut infamiam
damnationis tegeret, lectioni operam dedisse, egisse
c[l]ausulas, declamasse, in ⟨*ludo*⟩ postremo dixisse.
4 donatum autem anulis aureis, patrocinante sibi con-
liberto suo Festo, advocatum fisci factum sub Vero
5 Antonino.' sed et haec dubia ponuntur, et alia dicun-
tur ab aliis, quae ipsa quoque non tacebimus. nam
plerique gladiatoriam pugnam eum exhibuisse dixerunt
6 et accepta rudi ad Africam isse; venatorem primo,
post etiam tabellionem fuisse, deinceps advocatum
fuisse fisci. ex quo officio ad amplissima quaeque per-
7 venit. dein cum esset praefectus praetorii collega able-
gato, Antoninum Caracallum imperatorem suum inter-
emit tanta factione, ut ab eo non videretur occisus.
8 nam stratore eius redempto et spe ingenti proposita
id egit, ut quasi militaribus insidiis, quod vel ob par-
ricidium vel [ne] incestum displiceret, interemptus di-
ceretur.

5 Statim denique arripuit imperium filio Diadumeno in
participatum adscito, quem continuo, ut diximus, An-
2 toninum appellari a militibus iussit. dein corpus An-
tonini Romam remisit sepulchris maiorum inferendum.
3 mandavit collegae dudum suo praefecto praetorio, ut
munus suum curaret ac praecipue Antoninum honora-
biliter sepeliret ducto funere regio, quod sciebat ob
vestimenta populo congiaria data multum Antoninum
4 a plebe dilectum. adcedebat etiam illud, quod mili-
tarem motum timebat, ne[c] eo interveniente suum im-
pediretur imperium, quod raptum ierat, sed quasi in-
5 vitus acceperat: ut sunt homines, qui ad ea se cogi

---

1 religatumq· P 3 clausulas PA in postremo PΣ in postremos (*i. e.* in homines infimi ordinis) *Momms.* ius postremo *edd.* in ludo postremo *He.* 4/5 non liberto PΣ conliberto *Kiessling, edd.* 14 factione PΣ (*cf. Petsch., Progr. p. 11 de vocis usu pro* fraude, insidiis') fictione *Pet.* 17 uel ne PΣ uel *edd.* interemptum P 20 *c. 2, 5* 28 nec eo P ne eo Σ

dicunt, quae vel sceleribus comparant. timuit autem
etiam collegam, ne et ipse imperare cuperet, speran-
tibus cunctis, quod, si un⟨*i*⟩us numeri concessus ac-
cederet neque ille recusaret, et omnes cupidissime id
facerent odio Macrini vel propter vitam prob⟨*r*⟩am vel
propter ignobilitatem, cum omnes superiores nobiles 6
fuissent imperatores. infulsit praeterea in nomen Seve- 7
ri[s], cum illius nulla cognatione tangeretur. unde iocus
extitit: 'sic Macrinus est Severus, quo modo Diadume-
nus Antoninus.' statim tamen ad delendum militum
motum stipendium et legionariis et praetorianis dedit
solit[ud]o uberius, utpote qui extenuare cuperet im- 8
peratoris occisi crimen. profuitque pecunia, ut solet,
cui innocentia prodesse non poterat; retentus est enim
aliquan*t*o tempore in imperio homo vitiorum omnium.
Ad senatum dein litteras misit de morte Antonini 9
divum illum appellans excusansque se et iurans, quod
de caede illius nescierit. ita sceleri suo more hominum
perditorum iunxit periurium, a quo incipere decuit ho-
minem improbum, cum ad senatum scriberet. interest 6
scire, cuiusmodi oratio fuerit, qua se excusavit, ut et
inpudentia hominis noscatur et sacrilegium, a quo ini-
tium sumpsit improbus imperator. capita ex oratione 2
Macrini et Diadumeni imperatorum: 'vellemus, p. c.,
et incolomi Antonino nostro et revecti cum triumpho
vestram clementiam videre. tunc demum enim florente
re p. et omnes felices essemus, et sub eo principe vive-
remus, quem nobis Antoninorum loco d*i* dederant. ve- 3
rum quia id evenire[t] per tumultum militarem non

---

3 unus PΣ concessus P consensus Σ 5 proptã P[a] propt̃ (*i. e.* propter) uitã P[b] probam P probram Σ improbam P *corr., Jord.* inprobam *Pet.* 7 imperatorem P[1] *t.* B imperatores P *corr.,* Σ 7/8 seueris P seueri Σ Seueri se *Salm., edd.* se Seueri *Less.* Seueri *He. (scil. in suum infulsit nomen Severi)* 12 solitudo P[1] solito Σ, P *corr.* 15 aliquando P[1] aliquanto Σ, P *corr.* 28 dediderant P dii dederant Σ 29 euenir& P[1] *t.* B euenir&̣ P *corr.* (t *exp.*)

4 potuit, nuntiamus primum, quid de nobis exercitus fe-
cerit, dein honores divinos, quod primum faciendum
est, decernimus ei v*i*ro, in cuius verba iuravimus, cum
exercitus ultorem caedis Bassiani neminem digniorem
praefecto eius putavit, cui et ipse utique vindicandam
factionem mandasset, si vivus deprehendere potuisset.'
5 et infra: 'detulerunt ad me imperium, cuius ego, p. c.,
interim tutelam recepi, tenebo regimen, si et vobis pla-
cuerit, quod militibus placuit, quibus iam et stipen-
6 dium dedi et omnia imperatori*o* more iussi.' item in-
fra: 'Diadumenum filium meum vobis notum et im-
perio miles donavit et nomine, Antoninum videlicet
appellans, ut *c*ohonestetur prius nomine, sic etiam
7 regni honore. quod vos, p. c., bono faustoque [h]omine
adprobetis petimus, ne vobis desit Antoninorum no-
8 men, quod maxime diligitis.' item infra: 'Antonino
autem divinos honores et miles decrevit, et nos de-
cernimus et vos, p. c., ut decernatis, cum possimus
imperatorio iure praecipere, tamen rogamus dicantes
e*i* duas statuas equestres, pedes⟨*tres*⟩ duas habitu mi-
litari, sedentes civili habitu duas, item divo Severo
9 duas triumphales. quae omnia, p. c., vos impleri iu-
7 beb*i*tis nobis religiose pro prioribus a*m*bientibus.' lectis
igitur in senatu litteris contra opinionem omnium et
mortem Antonini senatus gra*t*anter accepit et Opilium
Macrinum libertatem publicam curaturum sperans pri-
mum in patricios allegit, novum hominem et qui paulo
2 ante procurator privatae fuisset. eundem, cum scriba
pontific*i*s esset, quos hodie pontifices minores vocant,

---

3 uero PΣ uiro *edd.* 10 dedi *om. Pet.* imperatorium ore P[1] *t.* B imperatorio more Σ, P *corr.* 13 quo honestetur P quo honestaretur Σ cohonestetur *Jord.* cohonestaretur *Pet.* 14 homine P[1] *t.* B *omine P *corr.* 20 & PΣ ei *Golisch, Ma. (Pet.)* pedes duas P pedes et duas Σ pedestres duas *edd.* 22/23 iubebetis P 23 anbientib; P 25 gradanter P 29 pontificus P pontificum Σ pontificius *Pet.* pontificis *Ho. coll. Liv. 22, 57, 3* 'scriba pontificis quos nunc minores pontifices adpellant'

pontificem maximum appellavit Pii nomine decreto.
diu tamen lectis litteris, cum omnino nemo crederet 3
de Antonini morte, silentium fuit. sed posteaquam con- 4
stitit occisum, senatus in eum velut in tyrannum in-
vectus est. denique statim Macrino et proconsulare[m]
imperium et potestatem tribuniciam detulerunt.

Filium sane suum, cum ipse Felicis nomen rece- 5
pisset, ut suspicionem occisi a se Antonini removeret,
Antoninum vocavit, Diadumenum antea dictum. quod 6
quidem nomen etiam Varius Heliogabalus, qui se *B*as-
siani filium diceret, homo sordidissimus et ex mere-
trice conceptus, idem postea nomen accepit. denique 7
versus extant cuiusdam poetae, quibus ostenditur An-
tonini nomen coepisse a Pio et paulatim per An-
toninos usque ad sordes ultimas pervenisse, si quidem
solus Marcus nomen illud sanctum vitae genere auxisse
videatur, Verus autem degenerasse, Commodus vero
etiam polluisse sacra[n]ti nominis reverentiam. iam 8
quid de Caracallo Antonino, quidve de hoc potest dici?
postremo etiam quid de Heliogabalo, qui Antoninorum
ultimus in summa inpuritate vixisse memoratur?

Appellatus igitur imperator suscepto[s] ⟨*bello*⟩ con- 8
tra Parthos profectus est magno apparatu, studens sor-
des generis et prioris vitae infamiam victoriae magni-
tudine abolere. sed conflictu habito contra Parthos de- 2
fectu legionum, quae ad Varium Heliogabalum confu-
ger*a*nt, interemptus est. sed anno amplius imperavit.

Sane cum esset inferior in eo bello, quod Antoninus 3
gesserat, Artabane graviter necem suorum civium vin-
dicante, primo Macrinus repugnavit; postea vero mis-

---

5 proconsularem P[1] *t.* B 6 tribunitiam P 10/11 uassiani P[1] *t.* B 12 nomen *uncis inclusit Pet., pleonasmum def. Ti., Strena phil. Ups. 152* 18 sacranti P[1] *t.* B sacrati Σ, P *corr.*

22 susceptos P[1] suscepto bello P *corr.* suscepto s. c. Σ *(i. e.* suscepto senatus consulto *quod coni. Kell.)* suscepto *Petsch.* (*scil.* magno apparatu) *et Löfstedt, Eranos VII 113 sq. docens* 'suscipere contra aliquem' *absolute adhiberi;* 26/27 confugerent P[1] *t.* B

sis legatis petit pacem, quam libenti animo interfecto
4 Antonino Parthus concessit. inde cum se Ant[h]io-
c⟨*h*⟩iam recepisset ac lux*u*riae operam daret, iustam
causam interficiendi sui praebuit exercitui ac Bassiani,
ut putabatur, filium sequen*di*, id est Heliogabalum Bas-
sianum Varium, qui[a] postea est et Bassianus et An-
9 toninus [et Antoninus] appellatus. fuit aliqua mulier
Maesa sive Varia ex [a]Emisena urbe, soror Iuliae
uxoris Severi Pertinacis Afri, quae post mortem Anto-
nini Bassiani ex aulica domo fuerat expulsa per Ma-
crini superbiam; cui quidem omnia concessit Macrinus,
2 quae diu illa collegerat. huic erant duae filiae, Sy-
miam*i*ra et Mam⟨*a*⟩ea, quarum maiori filius erat Helio-
gabalus [et Bassiani et Antonini nomen accepit.] nam
3 Heliogabalum Foenices vocant solem. sed Heliogaba-
lus pulchritudine ac statura et sacerdotio conspicuus
erat ac notus omnibus hominibus, qui ad templum ve-
4 niebant, militibus praecipue. his Maesa sive Varia dixit
Bassianum filium esse Antonini, quod paulatim omni-
5 bus militibus innotuit. erat praeterea Maesa ipsa di-
tissima (ex quo etiam Heliogabalus lux*u*riosissimus),
qua promittente militibus legiones a*b*ductae sunt a
6 Macrino. suscepta enim illa noctu in oppidum cum suis
nepos eius Antoninus est appellatus imperii delatis in-
10 signibus. haec ubi sunt Macrino apud Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam
posit*o* nuntiata, miratus audaciam muliebrem, simul
etiam contemnens, Iulianum praefectum ad obsidendos
2 eos cum legionibus misit. quibus cum Antoninus osten-
deretur, miro amore in eum omnibus inclinatis occiso
3 Iuliano praefecto ad eum omnes transierunt. dein parte
exercitus coniuncta venit contra Macrinum Antoninus

3 luxorię P 5 sequenti PΣ uarium heliogabalum P[a] uarium *del.* P[b] *ante* heliogabalum 7 & antoninus P *duplicavit* 12/13 symiamyra P *(in titulis appellatur* Iulia Soaemias Bassiana; *cf. PIR II nr. 457 p. 230 sq.)* 14 et Bassiani — accepit *deest in Σ; del. Momms., Pet.* 21 luxoriosissimus P 22 adductę P[1] *t.* B abductę P *corr.*, Σ 24 est appellatus P appellatus est *edd.* 26 posita P

contra se festinantem, commis⟨*s*⟩oque proelio Macri-
nus est victus proditione militum eius et amore An-
tonini. fugiens sane Macrinus cum paucis et filio in
vico quodam B*i*th*y*niae occisus est cum Diadumeno.
ablatumque eius caput est et ad Antoninum perlatum.
sciendum praeterea, quod Caesar fuisse dicitur, non 4
Augustus Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse
cum patris imperio tradiderunt. occisus est etiam fi- 5
lius, cui hoc solum attulit imperium, ut interficeretur
a milite. non enim aliquid dignum in eius vita erit, 6
quod dicatur, praeter hoc quod Antoninorum nomini
est velut not⟨*h*⟩us adpositus.

Fuit tamen in vita imperatoria paulo rigidior et au- 11
sterior sperans se ante acta omnia posse oblivioni
dare, cum ips*a* severitas illius occasionem reprehen-
dendi et lacerandi eius aperiret. nam et Severum se 2
et Pertinacem voluerat nuncupari, quae duo illi aspe-
ritatis nomina videbantur. et cum illum senatus Pium
ac Felicem nuncupasset, Felicis nomen recepit, Pii ha-
bere noluit. unde in eum epigramma non in*f*a⟨*ce*⟩tum 3
Gr⟨*a*⟩eci cuiusdam poetae vide[re]tur extare, quod La-
tine hac sententia continetur:

'histrio iam senior turpis, gravis, asper, iniquus, 4
impius et felix sic simul esse cupit,
ut nol[u]it pius esse, velit tamen esse beatus,
quod natura neg*a*t nec rec*i*pit ratio.
nam pius et felix poter*a*t dicique viderique:
imp[er]iu*s*, infelix est, [et] erit ille sibi.'

---

4 bethinię P^{1} *t.* B bithinię P *corr.* 8 patris PΣ patre *Pet.* 11 nomini *in* P *ex* nomine *corr. per ras.* 12 notus PΣ 15 ipse PΣ 15/16 reprehendi P^{a} reprehendendi P^{b} 20 in latinum P^{a} in latum P^{b} illatum Σ inlautum *Pet. cum correctore Palatin. excerptorum* infacetum *Momms. (Jord.)* (infacetus *est vox Suetoniana*) inlitteratum *Peiper* 21 uider&ur P uidetur Σ □ 25 noluit P nolit Σ 26 neg& P^{1} negat Σ, P *corr.* recepit P recipit Σ 27 poterit P^{1}Σ uiderique P^{1} *t.* B uideri cui P *corr.* uideri Σ 28 impius *Bae., Thörnell in 'Strena philol. Upsal.', 1922, p. 388* imperium PΣ, *edd.* et *del. edd.*

5 hos versus nescio qui de Lat⟨*in*⟩is iuxta eos, qui Gr⟨*a*⟩eci erant propositi, in foro posuit. quibus acceptis Macrinus his versibus respondisse fertur:

6 'si talem Graium tetulissent fata poetam,
qu*a*lis Latinus gabalus iste fuit,
ni[hi]l populus nosset, ni[hi]l nosset curia, ma*ng*o
nullus scripsisset carmina tetra mihi.'

7 his versibus Macrinus longe peioribus, quam illi Latini sunt, respondisse se credidit, sed non minus risui est habitus quam poeta ille, qui de Gr⟨*a*⟩eco Latine coactus est scribere.

12 Fuit igitur superbus et sanguinarius et volens militariter imperare, incusans quin etiam superiorum temporum disciplinam ac solum Severum prae ceteris laudans. 2 nam et in crucem milites tulit et servilibus suppliciis semper adfecit et, cum seditiones militares pateretur, m*ili*t*e*s saepius decuma*v*it, aliquando etiam centesimavit, quod verbum proprium ipsius est, cum se clementem diceret, quando eos centesimaret, qui 3 digni essent decimatione atque vicensimatione. longum est eius crudelitates omnes aperire, attamen unam ostendam non magn*am*, ut ipse credebat, sed omnibus 4 tyrannicis inmanitatibus tristiorem. cum quidam milites ancillam hospitis iam diu pravi pudor*is* *a*ffect*a*ssent atque per qu*en*dam frumentarium ille didicisset, adduci eos iussit interrogavitque, utrum esset factum. 5 quod cum con⟨*s*⟩titisset, duos boves mirae magnitudinis vivos subito aperi⟨*ri*⟩ iussit atque his singulos milites inseri capitibus, ut secum conloqui possent,

---

1 hoc P[1] delatis P[1]A delatos P *corr.* de Latinis *Pet. cum ed. princ.* 5 quilis P[1] 6 nihil *(bis)* P nil *(bis)* Σ magno PΣ mango *edd.* 7 mihi *om.* P[a], *add.* P 11 coactus PΣ conatus *Pet.* 17 multos P milites Σ, *edd.* decumabit P[1] 21 aripere P[a] aperire P[b] 22 magnū P 24 pudore suffectussent P[1] pudore suffectassent P *corr.* pudore suspecti essent Σ pudoris affectassent *Gru., Salm., edd.* 25 atq; PΣ idque *edd.* quaedam P[1] 27 contitiss& P[1] 28 aperi P aperiri Σ

exertis; itaque poena ⟨*e*⟩os affecit, cum ne adulteris
quidem talia apud maiores vel sui temporis essent
constituta supplicia. pugnavit tamen et contra Par- 6
thos et contra Armenios et contra Arabas, quos
E*ud*⟨*a*⟩emones vocant, non minus fortiter quam feli-
citer. tribunum, qui excubias deseri passus est, car- 7
pento rotali su*b*⟨*t*⟩eradnexum per totum iter vivum
atque exanimem traxit. reddidit etiam Mezentii[s] sup- 8
plicium, quod ille vivos mortuis inligabat et ad mor-
tem cogebat longa tabe confectos. unde etiam in circo, 9
cum favor publicus in Diadumenum se proseruisse*t*,
⟨*ad*⟩clamatum:

'egregius forma iuvenis,
cui pater haud Mezentius esset.'

vivos etiam homines parietibus inclusit et struxit. adul- 10
terii reos semper vivos simul incendit iunctis corpori-
bus. servos, qui dominis fugissent, reppertos ad gla-
dium ludi deputa*v*it. delatores, si non probarent, capite 11
affecit; si probarent, delat[i]o pecuniae praemio in-
fames dimisit.

Fuit in [ue]*iu*re non incallidus, adeo ut statuisset 13
omnia rescripta veterum principum tollere, ut iure, non
rescriptis ageretur, nefas esse dicens leges videri Com-
modi et Caracalli et hominum inperitorum volu*n*tates,
cum Traianus numquam libellis responderit, ne ad alias
causas facta praeferrentur, quae ad gratiam conposita
videre⟨*n*⟩tur. in annonis tribuendis largissimus fuit, in 2

1 os P eos Σ hos *edd.* 5 entemones P Entomones A 7 super adnexum P subteradn. exc. Pal. *t. Pet.* inter P (n *exp.*) 8 mezentiis P[1] 9 quod PΣ quo *Ho.* 11/12 proseruis sed clamatum P[1] *t.* B, A Ch proseruisset clam. R proseruisset acclam. P *corr.* 13 *cf. Verg. Aen. VI 861 — XII 275* egręgius P egregium f. iuuenem *Verg.* dignus *post* iuuenis *inseruit cum Cas. ex Verg. Aen. VII 653 Jord.* 14 *cf. Verg. Aen. VII 654* 17 domnis P[a], *corr.* P[b] 18 deputabit P deputauit Σ 19 delatio P[1] *t.* B, A delat*o P *corr.* 21 in uenire P in iure Σ 24 uoluptates P A Ch uoluntates R 26 facta] acta *?He.* 27 uiderẽur P[1] *t.* B

3 auro parcissimus, in ver⟨*ber*⟩andis [uel] aulicis tam
inpius, tam pertinax, tam asper, ut servi illum sui non
Macrinum dicerent, sed Ma[r]cellinum, quod macelli
specie domus eius cruentaretur sanguine vernularum.
4 vini cibusque avidissimus, nonnumquam usque ad
ebrietatem, sed vespertinis horis. nam si prandi[di]s-
set vel privatim, parcissimus, in c[a]ena effusissimus.
5 adhibuit convivio litteratos, ut loque⟨*n*⟩s de studiis
liberalibus necessario abstemius.

14 Sed cum eius vilitatem homines antiquam cogitarent,
crudelitatem morum viderent, hominem putidulum in
imperio ferre non possent, et maxime milites, qui multa
eius memi⟨*ne*⟩rant funestissima et aliquando turpis-
sima, inita factione illum occiderunt cum puero filio
Diadum⟨*en*⟩o, scilicet Antonino cognomine, de quo
2 dictum est, quod in somnis Antoninus fuisset. unde
etiam versus extant huiusmodi:

'vidimus in somnis, cives, nisi fallor, et ⟨*i*⟩stu*d*:
Antoninorum nomen puer ille gerebat,
qui patre venali genitus sed matre pudica,
centum nam moechos passa est centumque rogavit.
ipse etiam cal*v*us moechus fuit, in*de* maritus:
en Pius, en Marcus, Verus nam non fuit ille.'

3 et isti versus ex Gr⟨*a*⟩eco [ex] translati sunt in Lati-
num, nam Gr⟨*a*⟩ec[a]e sunt disertissim*i*, videntur au-
4 tem mihi ab aliquo poeta vulgari translat*i* esse. quod
cum Macrinus audisset, fecit iambos, qui non extant;

1 uerandis P[1] uenerandis P *corr.* uerendis Σ uernaclis *Salm.* uerberandis *Ma. (Pet.)* uel PΣ uero *Pet.* uernis (*sive* seruis) *Ma.* uel *del. Ho.* 3 marcellinum P[1] *t.* B r *eras.* P *corr.* 5 cibusq; P[1] cibiq; P *corr.*, Σ 8 loques P[1] *t.* B 9 esset *add. Ho.* (*He.*) 11 mirū P nimiam Σ morum *Salm., edd.* miram *Petsch.* 13 memirant P[1] 15 diadumo P[1] *t.* B 18 stuo P[1] stud P *corr.* istud Σ 22 calbus P caluus moechus] *cf. Suet. Caes. 51 in versu triumphali* 'moechum caluom' inte PΣ 24 ex greco ex P ex greco Σ sex *Pet.* ex Graeco *Jord.* sex ex Graeco *Less.* 25 disertissime P disertissimi Σ 26 trans-lata P[1] *t.* B

iucundissimi autem fuisse dicuntur. qui quidem per- 5
ierunt in eo tumultu, in quo ipse occisus est, quando
et omnia eius a militibus pervas⟨*tat*⟩a sunt.

Genus mortis, ut diximus, tale fuit: cum in Anto- 15
ninum Heliogabalum exercitus inclinasset, ille fugit
belloque victus est et occisus in suburbano B*i*thyniae
suis partim deditis, partim occisis, partim fugatis. ita 2
Heliogabalus clarus creditus est, quod videretur patris
vindicasse mortem, atque inde in imperium venit, quod
dedecoravit vitiis ingentibus, luxurie, turpitudine, abligurritione, superbia, inmanitate. qui et ipse similem
exitum vitae suae sortitus est.

Haec de Macrino nobis sunt cognita multis aliqua 3
variantibus, ut se habet [h]om[i]nis historia. quae de 4
plurimis collecta serenitati[s] tuae, Diocletiane Auguste,
detulimus, quia te cupidum veterum imperatorum esse
perspeximus.

---

1 iucundissimi P^1 iocundissimi P *corr.* 3 peruasa P peruastata Σ 4 *c. 10, 3* 6 bythiniae P^a bythyniae P^b 8 creditus P redditus Σ 10 luxurię P 14 hominis PΣ omnis *vulgo* 15 serenitatis P^1 *t.* B 17 *in* P *deest subscriptio. sequitur Clodius Albinus*

DIADUMENUS ANTONINUS

⟨*AELII*⟩ LAMPRIDII

1 Antonini Diadumeni pueri, quem cum patre Opilio
Macrino imperatorem dixit exercitus occiso Bassiano
factione Macriniana, nihil habet vita memorabile, nisi
quod Antoninus est dictus et quod ei stupenda om*in*a
2 sunt facta imperii non diutini, ut evenit. nam cum
primum innotuit per legiones occisum esse Bassianum,
ingens m⟨*a*⟩eror obsedit omnium pectora, quod An-
toninum in re p. non haberent, existimantium, quod
3 cum eo Romanum esset imperium periturum. id ubi
Macrino iam imperatori nuntiatum est, veritus, ne in
aliquem Antoninorum, qui multi ex affinibus Anto-
nini Pii erant inter duces, exercitus inclinaret, statim
contionem parari iussit filiumque suum *t*unc puerum
4 Antoninum appellavit. contio: 'videtis, conmilitones,
et me aetatis iam provectae et Diadumenum puerum,
5 quem diu principem, si di faveant, habebitis. intellego
praeterea desiderium ingens Antoniniani nomin*i*⟨*s*⟩
apud vos manere. quare, quoniam mihi per conditio-
nem fragilitatis humanae non multum superesse vide-
tur ad vitam, hunc puerum Antoninum vobis auctori-
bus nuncupo diu vobis Antoninum repraesentaturum.'
6 adclamatum: 'Macrin*e* imperator, di te servent. An-
tonine Diadumene, di te servent. Antoninum diu ⟨*vi-*

---

1 INCIPIT DIADUMENUS ANTONINUS LAMPRIDII P 6 omã (*i. e.* omnia) P[1] *t.* B omĩã P *corr.* omina R 15 hunc PΣ tunc *Obr. (Pet.)* 16 Cõtio P 19 antoninianii P *corr.* nominc P[1] *t.* B nominis Σ, P *corr.* 24 macrini P macrine Σ 25sq. diuum PΣ *quod servari nequit ominis infausti causa; cf. Tac. ann. XV 74* dudum *Pet.* diu uiuum *Petsch.*

v⟩um omnes rogamus. Iuppiter optime maxime, Ma- 7
crino et Antonino vitam. tu scis, Iuppiter, Macrinus
vinci non potest. tu scis, Iuppiter, Antoninus vinci non
potest. Antoninum habemus, omnia habemus. Anto- 8
ninum nobis di dederunt. p*ue*r[e] Antoninus dignus im-
perio.' Macrinus imperator dixit: 'habet⟨*e*⟩ igitur, 2
commilitones, pro imperio aureos ternos, pro Antonini
nomine aureos quinos et solit*a*s promotiones sed ge-
minatas. di facient, ut haec saepius fiant. dabimus
autem per cuncta quinquennia hoc, quod hodie puta-
*v*imus.' post hoc ipse puerulus Diadumenus Antoninus 2
imperator dixit: 'gratias vobis, commilitones, quod me
et imperio donastis et nomine, si quidem dignos et me
et patrem meum d*u*xistis, quos imperatores Romanos
diceretis et quibus com⟨*m*⟩it⟨*t*⟩eretis rem p. et pater 3
quidem meus cura*b*it, ne desit imperio, ego autem ela-
borabo, ne desim nomini Antoninorum. scio enim me
Pii, me Marci, me Veri suscepisse nomen, quibus satis
facere perdifficile est. interim tamen causa imperii, 4
causa nominis id om⟨*ne*⟩ quod pater et tantundem
promitto honoribus, ut et venerandus Macrinus pater
praesens promisit, duplicatis.' Herodianus Graecus 5
scriptor haec praeteriens Diadumen*u*⟨*m*⟩ tantum Cae-
sarem dicit puerum a militibus nuncupatum et cum
patre occisum.

Hac habita contione statim apud Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam 6
moneta Antonini Diadumeni nomine percussa est, Ma-
crin⟨*i*⟩ usque ad iussum senatus dilata est. missae 7
etiam ad senatum litterae, quibus nomen Antonini in-
dicatum est. quare etiam senatus imperium id libenter

---

5 patre P puer Σ imperatorem *Pet.* patre Antoninus dignus, ⟨dignus⟩ imperio *Momms. (Jord)* 6 hab& P[1] *t.* B 8 solitus P[1] 10 hic P, *om.* Σ 10/11 putabimus P putauimus Σ 14 dixistis PΣ 16 curauit P curabit Σ 20 idom P[1] id omne P *corr.* ad omne Σ 22 herodianus P *Herodian. V 4,12* 23 diadumeno P 26 apud *om.* P[a], *add.* P[b] 27/28 macrin P[1] a macrino P *corr.*

dicitur recepisse, quamvis alii Antonini Caracalli odio
8 id factum putent. paraverat sane p⟨*a*⟩enulas populo
coloris russei dare Macrinus imperator in honorem An-
tonini filii sui, quae vocarentur Antoninianae, ut cara-
callae Bassiani dictae sunt, adserens melius filium
suum Paenuleum vel P⟨*a*⟩enularium dicendum, quam
9 Caracallus esset [et] dictus Bassianus. congiarium
etiam per edictum Antoninianum promisit, ut ipsum
10 edictum poterit indicare. verba edicti: 'vellem, Qui-
rites, iam praesentes essemus: Antoninus vester vo-
bis congiarium sui nominis daret. incid*e*ret praeterea
et pueros Antoninianos et puellas Antoninian*a*s, quae
tam grati nominis gloriam propagarent.' et reliqua.
3 his ita gestis signa in castris et vexilla fieri Antoni-
niana iussit fecitque Bassiani simulacra ex auro atque
argento a*t*que dies septem supplicatio pro Antonini
nomine celebrata est.
2 Puer fuit omnium speciosissimus, statura longius-
cula, crine flavo, nigris oculis, naso deducto, ad omnem
decorem mento composito, ore {ad} osc*u*la parato, for-
3 tis naturaliter, exercitio delicatior. hic ubi primum in-
dumenta coccea et purpurea ceteraque castrensia im-
perii insignia accepit, quasi sidereus et caelestis emi-
cuit, ut amaretur ab omnibus gratia venustatis.
4 Haec ⟨*sunt*⟩ quae de puero sint dicenda. nunc ve-
niamus ad om*in*a imperii, quae cum in aliis tum in
4 hoc praecipue sunt stupenda: die, qua natus est,
pater eius purpuras, tunc forte procurator aerarii
maioris, inspexit et quas claras probavit, in id con-

---

7 & dictus PΣ 11 incidar& P daret Σ incideret *Salm.*, *edd.* *(cf. Plin. pan. 26, 3; 28, 6)* 12 antoninianus quae P[1] 16 adq; P atque Σ, *edd.* 20 ad *om.* P[1], *non om.* Σ oscyla P 21 exercitato delatior P[a] *ut videtur* exercitio delicatior P[b] 25 sunt *add. vulgo* puero PΣ imperio *Pet.* imperio pueri *vulgo* 26 omnia P[1] *t.* B 28 aerarii PΣ *(cf. Hirschf., V.-B.*[2] *p. 307, adn. 3)* uestiarii *Cas.* bafii *Momms.* thesauri *Kell.*

clave reduci praecepit, in quo post duas ⟨*h*⟩oras Dia-
dumenus natus est. solent deinde pueri pilleo insigniri 2
naturali, quod obs⟨*t*⟩etrices rapiunt et advocatis cre-
dulis vendunt, si quidem causidici hoc iuvari dicantur.
a*t* iste puer pilleum non habuit sed diadema tenue, 3
sed ita forte ut rum⟨*pi*⟩ non potuerit, ⟨*ner*⟩v[ir]is in-
*t*er*c*edentibus specie nervi sagit⟨*t*⟩ari. ferunt denique 4
Diadematum puerum appellatum, sed ubi adolevit, avi
sui nomine materni Diadumenum vocatum, quamvis
non multum abhorruerit ab illo sign*o*[m] Diademati[s]
nomen Diadumeni. in agro[s] patris eius oves pur- 5
pureas duodecim ferunt natas, quarum una tantum va-
ria fuerit. eadem die, qua hic natus est, aqu*i*lam ei 6
constat sensim palumbum regium parvulum attulisse
et posuisse in cunis dormienti ac recessisse sine noxa.
pant[h]agathi in domo patris eius nidum posuerunt.
his diebus, quibus ille natus est, mathematici accepta **5**
genitura eius exclamaverunt et ipsum filium impera-
toris esse et imperatorem, ⟨*quasi*⟩ mater eius adulte-
rata esset, quod fama retinebat. huic eidem aquila 2
pilleum in agro ambulanti tulit et, cum comitum in-
fantis clamor esset factus, in monumento regio, quod
iuxta villam esse⟨*t*⟩, in qua tunc pater agebat, supra
statuam regis posuisse ⟨*fertur*⟩, ita ut capiti eius ap-
taret. quod multi ominosum p⟨*u*⟩tar*u*nt et morti ad- 3
commodum, clarum autem eventus ostendit. natus est 4
pr⟨*a*⟩eterea natali Antonini et ea hora et signis prope

---

1 redici P[1] *t.* B reduci P *corr.*, Σ redigi *edd.* 3 obsetrices P[1] 4 dicantur P dicuntur *edd.* 5 ad P[1] *t.* B at P *corr.* (t *in ras.*) 6 utrū P[1]Σ ut rumpi P *corr.* 6/7 uiris intersede*ntib; (d *ex* n *corr.* P[b]) P uiris intersedentibus R uiris intercedentibus V fibris intercedentibus *Cas.* *(Pet.)* uiris inter se tendentibus *Salm.* *(Jord.)* uenis intercedentibus *vulgo* neruis intercedentibus *He.* 10 signum diadematis P signo diadematis Σ *(i. e. omine def. He.)* signo Diademati *Salm.*, *edd.* *(i. e. nomine)* 11 agros P agris Σ 13 aquulam P[1] *t.* B 19 quasi *add. vulgo* 24 posuisse P posuit Σ, *Pet.* posuit sed *Jord.* posuisse fertur *He.* 25 ptarent P putarent Σ

concinentibus, quibus et Antoninus Pius; quare dixerunt mathema⟨*ti*⟩ci et imperatoris illum filium futu-
5 rum et imperatorem, sed non diu. die, qua natus est, quod Antonini esset natalis, mulier quaedam propinqua dicitur exclamasse 'Antoninus vocetur', sed Macrinus timuisse, quod nullus ex eius genere hoc nomine censeretur, ⟨*et*⟩ abstinuisse nomine imperatorio, simul quod iam rumor de vi *g*eniturae illius emanasset.
6 haec atque alia om*in*a fuisse multi in litter*a*s rettulerunt, sed illud praecipue quod, cum in cunis esset Diadumenus et leo ruptis [ruptis] vinculis, ut quidam, ferus effugisset atque ad incunabula eius venisset, puerum delinxit et inviolatum reliquit, *c*um nutrix se in leonem misisset atque eius morsu adfecta perisset; atque sola forte in areola inventa erat, in qua infans iacebat.

6 Haec sunt quae digna ⟨*m*⟩emoratu[i] in Antonino Diad*u*meno esse videantur. cuius vitam iunxissem patris gestis, nisi Antoninorum nomen me ad edendam
2 puer*u*li specialem expositionem vitae coegisset. et fuit quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, *u*t qui eo nomine non niteretur, mereri non
3 vide⟨*re*⟩tur imperium. unde etiam quidam et Severum et Pertinacem et Iulianum Antoninorum pr*a*⟨*e*⟩nominibus honorandos putant, unde postea duos Gordianos,
4 patrem et filium, Antonin*o*s cognominatos putant. sed aliud est cum pr*a*⟨*e*⟩nomen adscitur, aliud cum ipsum
5 nomen inponitur. nam Pius verum nomen Antonini

---

2 mathemaci P 6 et *post* timuisse *add. Paucker, Petsch. (Pet.)* 7 et *add. He.* 8 centiturẹ P[1] *post* illius *sex litterae* (illius *ut videtur*) *erasae in* P 9 omnia P litteris PΣ 10 praecipuẹ P 11 ruptis ruptis P[1] *t.* B ṛupṭịṣ ruptis P *corr.* 13 Tum P cum Σ 14 atq; PΣ ut quae *Unger (Pet.)* 17 emerat ui P[1] *t.* B at memoratui *in marg. adnot.* memoratui P *corr.* memoratu Σ 18 diademeno P 20 puerili PA puerull ChR (*cf. c. 2, 2* puerulus Diadumenus Antoninus) puerilis *edd.* 22 & P ut *edd.* 23 uidetur P[1] *t.* B 24/25 pronominib; PΣ 26 antoninus P 27 pronomen PΣ

habuit, cognomen Pii, Marcus verum nomen Verissimi
habuit, sed hoc sublato atque abolito non pra⟨*e*⟩nomen
Antonini sed nomen accepit. Verus autem Commodi 6
nomen habuit, quo abolito Antonini non pra⟨*e*⟩nomen
sed nomen accepit. Commodum autem Marcus Anto- 7
ninum appellavit atque ita in publicas edidit die[m]
natalis sui. iam Caracallum Bassianum satis constat 8
vel somnii causa, quod Severus viderat, cum sibi An-
toninum successorem praedictum sensisset, an[toni]no
demum tertio decimo Antoninum dixis⟨*se*⟩, quando ei
etiam imperatoriam addidisse dicitur potestatem. Ge- 9
tam vero, quem multi Antoninum negant dictum, ea-
dem ratione qua Bassianum appellatum satis constat,
ut patri Severo succederet, quod minime factum est.
post hoc ipse Diadumenus ut commendaretur exer- 10
citui senatui populoque Romano, {cum} esset ingens
desiderium Bassiani Caracalli, Antoninum appellatum
satis constat. extat epistola[s] Opili Macrini, patris 7
Diadumeni, qua gloriatur non tam se ad imperium
pervenisse, qui esset secundu*s* imperii, quam quod
Antoniniani nominis esset pater factus, quo clari*us* illis
temporibus non fuerat vel deorum. quam epistolam 2
priusquam intexam, libet ver⟨*s*⟩us inserere in Commo-
dum dictos, qui se Herculem appellaverat, ut intelle-
gant omnes tam clarum fuisse Antoninorum nomen, ut
illi ne [de] deorum nomen commode videretur adiungi.
versus in Commodum Antoninum dicti: 3

'Commodus Herculeum nomen habere cupit,
Antoninorum non putat esse bonum,

---

2 pronomen PΣ 4 pronomen P 6 publicas P publica acta *Hübner* publicas (*scil.* tabulas?) *Less.* diem PΣ 9 Antonino P Antoninos Σ anno *edd.* 10 dixit PΣ dixisse *edd.* 16 cum *om.* P, *non om.* Σ 18 epistolas P[1] *t.* B epistola* P *corr.* 20 secundum PΣ imperii P rem pub. Σ 21 clarior PΣ clarius *vulgo* clarior honor *Unger (Pet.)* 23 uerus P[1] 26 dedeorū PΣ nec deorum *Jord.* (*sed* 'ne' *pro* 'ne — quidem'; *cf. ClA 5, 8; Less., lex. p. 375[a]*)

expers humani iuris et imperii,
sperans quin etiam clarius esse deum,
quam si sit princeps nominis egregii.
non erit iste deus nec tamen ullus homo.'

4 hi versus a Graeco nescio quo compositi a malo poeta
in Latinum translati sunt, quos ego idcirco inseren-
dos putavi, ut scirent omnes Antoninos plur*i*s fuisse
quam deos, ac trium principum amore, quo[s] sapien-
tia, bonitas, pietas consecrata sit, in Antonino pietas,
5 in Vero bonitas, in Marco sapientia. redeo nunc ad
epistolam Macrini Opilii:
'Opilius Macrinus Noniae Cels⟨*a*⟩e coniu[n]gi. quid
boni adepti sumus, mi uxor, caret aestimatione. et
fortassis de imperio me putes dicere — non magnum
est istud, quod etiam indignis fortuna concessit, —:
6 Antonini pater factus sum, Antonini mater es facta. o
nos beatos, o fortunatam domum, praeclaram laudem
7 nunc demum felicis imperii. di faxint et bona Iuno,
quam colis, ut et ille Antonini meritum effingat, et
ego, qui sum pater Antonini, dignus omnibus videar.'
8 hac epistola indicatur, quantum gloriae adeptus sibi
videretur, quod vocatus est filius Antoninus.
2 Hic tamen quarto decimo mense imperii ob incivilem
patris atque asperum principatum interfectus est cum
3 patre, non suo nomine. quamvis etiam istum ultra
aetatem saevisse in plerosque repperiam, ut docent
4 litterae ab hoc eodem a⟨*d*⟩ patre⟨*m*⟩ missae. nam cum
quidam defectionis suspicionem incurrissent et eos Ma-
crinus saevissime punisset filio forte absente atque
hic audisset auctores quidem defectionis occisos, ⟨*con-
scios*⟩ tamen, quorum dux Armeni⟨*a*⟩e erat et item

---

6 ergo P^a e*go P^b *t.* B 7 antoninus P^1 plures PACh pluris R 8 ac*trium P ac trium Σ (ac [*pro* 'et quidem'] *def. Less., lex. p. 3ª*) ab trium *edd.* quos PΣ 13 carita ęstimatione P 27 a patre P^1 *t.* B ad patrē P *corr.*, Σ 30/31 conscios *add. Paucker (Pet.)*

legatus Asiae atque Arabiae, ob antiquam famili*ari-*
tatem dimissos, his litteris convenisse patrem dicitur,
paribus missis etiam ad matrem, quarum exemplum
historiae causa inserendum putavi: ‘patri Augusto fi- 5
lius Augustus. non satis, mi pater, videris in amore
nostro tenuisse tuos mores, qui tyrannidis adfectat⟨*a*⟩e
conscios reservasti sperans eos vel amiciores tibi fu-
turos, si his parceres, vel ob antiquam familiaritatem
dimittendos: quod nec de*b*uit fieri nec p⟨*r*⟩o*d*erit. 6
nam primum omnium iam te exulcerati[s] suspicioni-
bus amare non possunt. deinde crudeliores inimici
sunt, qui obliti veteris familiaritatis se inimicissimis
tuis iunxerunt. adde quod adhuc exercitus habent.

"si te nulla movet tantarum gloria rerum, 7
Ascanium surgentem et spes heredis Iuli[i]
respice, cui regnum Italiae Romanaque tellus
debetur."

feriendi sunt isti, si vis esse securus. nam vitio generis 8
humani alii non s*u*nt defuturi, cui isti servantur.’ hanc 9
epistolam quidam ipsius, quidam magistri eius Cae-
liani ferunt, Afri quondam r⟨*h*⟩et[h]oris, ex qua ap-
paret, quam asper futurus iuvenis, si vixisset.

Extat alia epistola ad matrem ab eodem destinata **9**
talis: ‘dominus noster et Augustus nec te amat nec
ipsum se, qui inimicos suos servat. age igitur, ut Ara-
bianus et Tuscus et Gellius ad palum d*e*ligent*u*r, ne,
si occasio fuerit, non praetermittant.’ et, quantum Lol- 2
lius Urbicus in historia sui temporis dicit, istae lit-
terae per notarium proditae illi puero multum apud
milites obfuisse dicuntur. nam, cum patrem occidis- 3

---

1 arabię P achaie (achaye) Σ (*at cf. v. 25/26* Arabianus) 1 2 familiam tamen PΣ familiaritatem *edd. (cf. v. 8; 12)* 9 defuit P[1] debuit Σ, P *corr.* poterit PΣ potuit *Jord.* proderit *Unger, Kell. (Pet.)* 14/17 *Verg. Aen. IV 272; 274 sqq.* 15 iulii P[1] *t.* B iuli* P *corr.* 19 sint P 19 cui PΣ *(i. e.* ei a quo *He.)* cum *vulgo* 23 ępistola P 26 diligenter P diligentur A Ch deligentur R

sent, quidam hunc servare voluerunt, sed extitit cubicularius, qui has epistolas contioni militum legit.

4 Interfectis igitur ambobus et capitibus pilo circumlatis in Marcum Aurelium Antoninum caritate nominis inclina*v*it exercitus. is filius Bassiani Caracalli fere-
5 batur. erat autem templi Heliogabali[s] sacerdos, homo omnium inpurissimus et qui fato quodam Ro-
6 manum deformarit imperium. de quo quidem, quia multa sunt, loco suo disseram.

---

5 inclinabit P^1 6 heliogabalis P heliogabali Σ 9 DIADUMENUS ANTONINUS AELII LAMPRIDII EXPLICIT P *(sequitur Opilius Macrinus)*

AELI LAMPRIDII

ANTONINUS HELIOGABALUS

Vitam Heliogabali Antonini, qui Varius etiam dictus 1
est, numquam in litteras misissem, ne quis fuisse Ro-
manorum principem sciret, nisi ante Caligulas et Ne-
rones et Vitellios hoc idem habuisset imperium. sed 2
cum eadem terra et venena ferat et frumentum atque
alia salutaria, eadem serpentes et cicures, conpensa-
tionem sibi lector diligens faciet, cum legerit Augustum,
Traianum, Vespasianum, Hadrianum, Pium, Titum,
Marcum contra hos prodigiosos tyrannos. simul in- 3
telleg[er]et Romanorum iudicia, quod illi et diu im-
perarunt et exitu naturali functi sunt, hi vero inter-
fecti, tracti, tyranni etiam appellati, quorum nec no-
mina libet dicere.

Igitur occiso Macrino eiusque filio Diadumeno, qui 4
pari potestate imperii Antonini etiam nomen accepe-
ra[n]t, in Varium Heliogabalum imperium conlatum
est, idcirco quod Bassiani filius diceretur. fuit autem 5
Heliogabali vel Iovis vel Solis sacerdos atque Anto-
nini sibi nomen adsciverat vel in argumentum gene-
ris vel quod id nomen usque adeo carum esse cogno-
verat gentibus, ut etiam parricida Bassianus causa
nominis amaretur. et hic quidem prius dictus est Va- 6
rius, post Heliogabalus a sacerdotio dei Heliogabali,
cui templum Romae in eo loco constituit, in quo prius

---

1 INCIPIT AELI LAMPRIDII ANTONINUS HELIOGABALUS FELICITER P (ad constāntinū augustū. *add. a. m.*) 3 *post* antonini *add.* Ipurissimā *in* P *eadem manus quae dedicationem adnotavit* 8 salutaria] alii contraria Σ cicures P ciconias Σ 11/12 intelleger& P intelligent A R (-ens Ch) 17/18 acceperant P Σ

7 aedes Orci fuit, quem e Suria secum advexit. postremo
cum accepit imperium, Antoninus appellatus est at-
que ipse in Romano imperio *u*lti[ssi]mus Antoninorum
2 fuit. hic tantum Symiamirae matri deditus fuit, ut sine
illius voluntate nihil in re p. faceret, cum ipsa mere-
tricio more vivens in aula omnia turpia exerceret, An-
tonino autem Caracallo stupro cognita, ita ut hic vel
2 Varius vel Heliogabalus vulgo conceptus putaretur; et
aiunt quid*am* Varii etiam nomen idcirco e*i*dem indi-
tum a condiscipulis, quod vario semine, de meretrice
3 utpote, conceptus videretur. hic fertur occiso Macrini
factione patre, ut dicebatur, Antonino in templum dei
Heliogabali confugisse, velut in asylum, ne interficere-
tur a Macrino, qui saevissime cum filio luxurioso et
4 crudeli exercuit imperium. sed de nomine hactenus,
quamvis sanctum illud Antoninorum nomen polluerit,
quod tu, Constantine sacratissime, ita veneraris, ut
Marcum et Pium inter Constantios Claudiosque, ve-
lut maiores tuos, aureos formaveris adoptans virtutes
veterum tuis moribus congruentes et tibi amicas caras.

3 Sed ut ad Antoninum Varium revertamur, nanctus
imperium Romam nuntios misit; excitatisque omnibus
ordinibus, omni etiam populo ad nomen Antoninum,
quod non solum titulo, ut in Diadumeno fuerat, sed
etiam in sanguine redditum videbatur, cum se Anto-
nini Bassiani filium scripsisset, ingens eius desiderium
2 factum est. erat praeterea etiam rumor, qui no*v*is post
tyrannos solet donari principibus, qui nisi ex summis
virtutibus non permanet et quem multi mediocres prin-
3 cipes amiserunt. denique ubi in senatu lectae sunt lit-
terae Heliogabali, statim [in]fausta in Antoninum et dira
in Macrinum eiusque filium dicta sunt, appellatusque

---

3 altissimus PΣ ultimus *vulgo* 7 hic PΣ hinc *edd.* 9 quidem P quidam Σ eodem P eidem Σ 20 caras *del. Jord. et Petsch., def. Less. (cf. Ti. p. 40)* 21 nanctus P^1 *t.* B nanctus P *corr.* (n *exp.*) 27 rumor] *scil.* secundus *cf. Tac. hist. II 91* nobis PΣ 28 danari P^1 dānari P *corr.* donari Σ 31 infausta PΣ

Antoninus princeps volentibus cunctis et studiose cre-
dentibus, ut sese habent vota hominum ad creduli-
tatem festinantium, cum, quod optant, verum esse de-
siderant. sed ubi primum ingressus est urbem, omis- 4
sis, quae in provincia gerebantur, Heliogabalum in
Palatino monte iuxta ⟨*a*⟩edes imperatorias consecra-
vit eique templum fecit, studens et Matris typum et
Vest⟨*a*⟩e ignem et Palladium et anc[h]ilia et omnia
Romanis veneranda in illud transferre templum et id
agens, ne quis Romae deus nisi Heliogabalus colere-
tur. dicebat praeterea Iudaeorum et Samaritanorum 5
religiones et Christianam devotionem illuc transferen-
dam, ut omnium culturarum secretum Heliogabali sa-
cerdotium teneret.

Deinde ubi primum diem senatus habuit, matrem **4**
suam in senatum rogari iussit. quae cum venisset, vo- 2
cata ad consul*um* subsellia[m] [a]scribendo adfuit, id
est senatus consulti conficiendi testis, solusque om-
nium imperatorum fuit, sub quo mulier quasi claris-
sima loco viri senatum ingressa est. fecit et in colle 3
Quirinali senaculum, id est mulierum senatum, in quo
ante fuerat conventus matronalis, solemnibus dumtaxat
diebus et si umquam aliqua matrona consularis con-
iugii ornamentis esset donata, quod veteres impera-
tores adfinibus detulerunt et his maxime, quae nobili-
tatos maritos non habuerant, ne innobilitat⟨*a*⟩e rema-
nerent. s*ub* Symiamira facta sunt senatus consulta 4
ridicula de legibus matronalibus: quae quo vestitu in-
cederet, quae cui cederet, quae ad cuius osculum ve-
niret, quae pilento, quae ⟨*e*⟩quo, qu⟨*a*⟩e sagmario,
quae asino veheretur, quae carpento mulari, quae bo-

---

13 secreta *?Pet.* 17 ad consulem subselliam ascribendo P a consule subsellium scribendo Σ 21 mulierem P^{a}, *corr.* P^{b} 27 Sedsymiamira P sub Symiamira *Da.* 30 quo P equo Σ 31 sino P^{a} asino P^{b} signo Σ 31 sq. quae bouum P, *om.* Σ quae boum *Pet.*

vum, quae sella veheretur et utrum pellicia ⟨*a*⟩n os-
se⟨*a*⟩ an eborata an argentata, et quae aurum vel gem-
mas in calciamentis haberent.
5 Ergo cum hibernasset Nicomediae atque omnia sor-
dide ageret inireturque a viris et subaret, statim mi-
lites facti sui paenituit, quod in Macrinum conspira-
verant, ut hunc principem facerent, atque in consobri-
num eiusdem Heliogabali Alexandrum, quem Caesarem
senatus Macrino interempto appellaverat, inclinavere
2 animos. quis enim ferre posset principem [qui] per
cuncta cava corporis libidinem recipientem, cum ne
3 beluam qui*d*⟨*em*⟩ talem quisquam ferat? Romae deni-
que nihil egit aliud, nisi ut emissarios haberet, qui
ei bene vasatos perquirerent eosque ad aulam perdu-
4 cerent, ut eorum conditionibus frui posset. agebat prae-
terea domi fabulam Paridis ipse Veneris personam
subiens, ita ut subito vestes ad pedes defluerent, nu-
dusque una manu ad mammam altera pudendis ad-
hibita ingenicularet posterioribus eminentibus in sub-
5 actorem reiectis et oppositis. vultum praeterea eodem,
quo Venus pingitur, schemate figurabat corpore toto
expolitus eum fructum vitae praecipuum existimans,
si dignus atque aptus libidini plurimorum videretur.
6 vendidit et honores et dignitates et potestates tam
per se quam per omnes servos ac libidinum ministros.
2 in senatum legit sine discrimine aetatis, census, gene-
ris pecuniae merito, militaribus etiam praeposituris et
tribunatibus et legationibus et ducatibus venditis, etiam
3 procurationibus et Palatinis officiis. aurigas Proto-
genen et Cordium primo in certamine curruli socios.

1/2 pellicianosse aneborata P pellicianis se aneborata Σ 5 subar& P^{a}MΣ subiger& P^b(B) subaret *def. Klebs, quoniam in vita Heliogabalus pathicus semper, non pedicator describitur* subigitaret *? He.* 10 qui *om.* Σ, *del. edd.* 12 quis P quidem Σ, *edd.* 17 subiciens P^a subiens (ci *exp.*) P^b *t.* B subiens Σ suscipiens *Cornelissen* 30 cordium PΣ *cf. PIR I p. 437 nr. 1039* Gordium *vulgo* currull P curuli *Pet. perperam*

post in omni vita et actu participes habuit. multos, 4
quorum corpora placuerant, de scena et circo et harena
in aulam traduxit. H⟨*i*⟩eroclen vero sic amavit, ut 5
eidem inguina oscularetur, quod dictu etiam inverecun-
dum est, Floralia sacra se adserens celebrare. in vir-
ginem Vestalem incestum admisit. sacra p. R. subla- 6
tis penetralibus profanavit. ignem perpetuum extin- 7
guere voluit. nec Romanas tantum extinguere voluit
religiones, sed per orbem terrae, unum studens, ut
Heliogabalus deus ubique coleretur, et in penum Ve-
stae, quod solae virgines solique pontifices adeunt,
inrupit pollutus ipse omni contagione morum cum his,
qui se polluerant. et penetrale sacrum est auferre co- 8
natus cumque seriam quasi veram rapuisset, quam[q]
vi*r*go maxima fals*o*[m] monstraverat atque in ea nihil
repperisset, adpl[a]osam ⟨*f*⟩regit; nec tamen quic-
quam religioni dempsit, quia plures similes factae di-
cuntur esse, ne quis veram umquam possit auferre.
haec cum ita essent, signum tamen, quod Palladium 9
esse credebat, abstulit et auro vinctum in sui dei tem-
plo locavit. Matris etiam deum sacra accepit et tauro- 7
boliatus est, ut ty*p*um eriperet et alia sacra, quae peni-
tus habentur condita. iactavit autem caput inter prae- 2
cisos fanaticos et genitalia sibi devi⟨*n*⟩xit et omnia
fecit, quae Galli facere solent, ablatumque sanctum
in penetrale dei sui transtulit. Salambonem etiam 3
omni planctu et iactatione Syriaci cultus exhibuit omen
sibi faciens inminentis exitii. omnes sane deos sui dei 4

---

3 heroclen P 4 dictuṁ P *(puncto superposito)* dictu Σ 6 ueselem P[a] uestalem P[b] 10 heliogalus P[a], *corr.* P[b] pę-nū P 14/15 quā quisgo maxima P[1] quā quis uirgo maxima P *corr.* quoniam quis Gomaxima Σ quamque uirgo maxima *Petsch. (Pet.)* quam ei uirgo maxima *Cas. (Jord.)* 15 falsam PΣ, *del. Jord.* falso *Pet.* 16 adplaosam P[1] *f.* B adpląosam P *corr.* (a *exp.*) (*cf. G 3, 3* adplosum) regit P[1] fregit P *corr.* 20 uinctum PΣ *(Tibull. I 9, 69 sq. cfrt. He.)* tinctum *Hirschf. (Pet.)* 22 tyfum P 24 deuixit P deuinxit Σ, *edd.* defixit *Gru., Salm.* 27 omne *(ut videtur)* P[a] omen P[b]

ministros esse aiebat, cum alios eius cubicularios ap-
pellaret, alios servos, alios diversarum rerum mini-
5 stros. lapides, qui divi[di] dicuntur, ex proprio templo,
⟨*simulacrum*⟩ Dianae Laodiciae ex adyto suo, in quo
6 id Orestes posuerat, adferre voluit. et Orestem qui-
dem ferunt non unum simulacrum Dianae nec uno
7 in loco posuisse, sed multa in multis; posteaquam se
apud Tria flumina circa Hebrum ex responso purifi-
cavit, etiam Orestam condidit civitatem, quam saepe
8 cruentari hominum sanguine necesse est. — et Orestam
quidem urbem Hadrianus suo nomin*i* vindicari iussit
eo tempore, quo furore coeperat laborare, ex responso,
cum ei dictum esset, ut in f*u*riosi alicuius domum vel
9 nomen inreperet; nam ex eo emollitam insaniam fe-
runt, per quam multos senatores occidi iusserat, qui-
10 bus servatis Antoninus Pii nomen meruit, quod eos
post ad senatum adduxit, quos omnes iussu principis
8 interfectos credebant. — caedit et humanas hostias lec-
tis ad hoc pueris nobilibus et decoris per omnem Ita-
liam patrimis et matrimis, credo ut maior esset utri-
2 que parenti dolor. omne denique magorum genus ade-
rat illi operabaturque cottidie hortante illo et gratias
dis agente, quos amicos eorum invenisset, cum inspi-
ceret exta puerilia et excruciaret hostias ad ritum gen-
tilem suum.

3 Cum con⟨*su*⟩latum inisset, in populum non nummos
vel argenteos vel aureos ⟨*vel*⟩ bellaria vel minuta ani-
malia, sed boves op[t]imos et camelos et asinos et

---

1 agebat P[a] aiebat P[b] 3 diuidi P[1] *t.* B, Σ diui** P *corr.* uiui *Salm. (Jord.)* 4 simulacrum *add. Obr. (Pet.)* 11 nomine PΣ nomini *Cas, edd.* 13 ferlosi P[1] furiosi P *corr.* 16 antonininus P *ante corr.* 18 caedit P *estne perfect. ?He. coll. Th l. L. III 55, 75* cedit Σ cecidit *Cas., edd.* 23 quos PΣ
□ quod *vulgo* 24 excrutiar& PCh excruciaret AR scrutaretur *Jord.* excoriaret *Rös.* exenteraret *Golisch* 26 conlatū P collatum Σ consulatum *Turnebus, edd.* misit *post* inisset *add. Cas. (Jord.)* 27 uel *add. vulgo* 28 optimos PΣ

cervos populo dirip⟨*i*⟩endos abiecit, imperatorium id
esse dictitans.
Insecutus es⟨*t*⟩ famam Macrini crudeliter, sed multo 4
magis Dïadumeni, quod Antoninus dictus est, Pseudo-
antoninum ut Pseudophilippum eum appellans, simul
quod ex lux*u*riosissimo extitisse vir fortissimus, opti-
mus, gravissimus, severissimus diceretur. coegit deni- 5
que scriptores nonnullos nefanda, immo potius *im*-
p⟨*i*⟩a[ce] de eiusdem *v*ictu *et* luxuria disputare, ut in
vita eius. . . .
Lavacrum publicum in aedibus aulicis fecit, simul et 6
Plauti⟨*a*⟩ni populo exhibuit, ut ex eo condiciones bene
*v*asatorum hominum colligeret. idque diligenter cura- 7
tum est, ut ex tota penitus urbe atque ex nauticis
[m]onobe*li*[s] quaererentur; sic eos appellabant, qui
viriliores videbantur. cum Marcomannis bellum inferre 9
vellet, quod Antoninus pulcherrime proflig*a*rat, dictum
est a quibusdam per Chald⟨*a*⟩eos et magos Antoninum
Marcum id egisse, ut Marcomanni p. R. semper devoti
essent atque amici, idque factu*m* carminibus et con-
secratione[m]. cum quaereret, quae illa esset vel ubi
esset, suppressum est. constabat enim illum o*b* hoc 2
consecrationem quaerere, ut eam dissiparet spe belli
concitandi, et idcirco maxime quod audierat responsum
fuisse ab Antonino bellum Marcomannicum finiendum,
cum hic Varius et Heliogabalus et ludibrium publicum

---

1 ceruos PΣ seruos *Pet. per errorem* 3 es P^1 *t*. B 5 & P^a ut P^b ut Pseudophilippum *del. Pet. cum Salm.* 6 luxoriosissimo P 8/9 mi pace P impia Σ inepta *Pet.* 9 dictum P dictu Σ Diadumeni *Pet.* dictum *post* in uita eius *ubi Pet. significavit lacunam, transposuit Jord.* uictu et *Ho.* 12 plautini P palam Σ Plautiani *Hirschf.* 13 basatorum P 15 monobiles P monoboles Σ monobelis *Salm. (Jord.)* onobeli *Lipsius (Pet.)* (*cf. C 10, 9* onon) quaererent *Salm. (Jord.)* appellabat Σ *nescio an rectius* 17 profligerat P profligauerat Σ 20 factus P factos A factis ChR sacris *Petsch. (Pet.²)* factum *Pet.¹* 20/21 consecratione̅ PΣ 21 cum P cumque *edd.* 22 olchoc̣ P (c *exp.*) olcho B ob hoc Σ

diceretur, nomen autem Antonini pollueret, in quod
3 invaserat. prodebatur autem per eos maxime, qu*i* do-
lebant sibi homines ad exercendas libidines bene vasatos
et maioris peculii opponi. unde etiam de nece eius co-
gitari coepit. et haec quidem domi.

10 Sed milites pestem illam imperatoris velari nomine
pati nequierunt ac primum inter sese dein per coro-
nas iecere sermones, in Alexandrum omnes inclinantes,
qui iam Caesar erat a senatu eo tempore, *consob*rinus
huius Antonini, nam Varia una is erat avia, unde He-
liogabalus Varius dicebatur.
2 Zoticus sub eo tantum valuit, ut ab omnibus officio-
rum principibus sic haberetur quasi domini maritus.
3 erat praeterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis ge-
nere abutens omnia Heliogabali dicta et facta venderet
f*u*mis quam maxime divitias enormes p*a*rans, cum aliis
minaretur, aliis polliceretur, omnes falleret egrediens-
que ab illo singulos a[u]diret dicens: 'de te hoc locutus
4 sum, de te hoc audivi, de te hoc futurum est.' ut
sunt homines huius modi, qui, si admissi fuerint ad
nimiam familiaritatem principum, famam non solum
malorum sed et bonorum principum vendunt et qui
stulti⟨*ti*⟩a vel innocentia imperatorum, qui hoc non
5 perspiciunt, infami rumigeratione pascuntur. nubsit et
coit ⟨*cum illo it*⟩a, ut et pronubam haberet clamaretque
'concide Magire', et eo quidem tempore quo Zoticus ae-
6 grotabat. quaerebat deinde a philosophis et gravissimis
viris, an et ipsi in adulescentia perpessi essent, quae ipse
7 pateretur, ·⟨*et*⟩ quidem inpudentissime; neque enim

---

2 quo P qui *edd.* 7 dein P deinde P¹ *falso testatur Pet.* 9 quomacrinus PΣ consobrinus *Salm., edd.* 16 famis PΣ enorme sperans PΣ enormes parans *Gemoll (Pet.)* 18 audir& PΣ adiret *vulgo* 21/22 famà — principum *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inf.* 25 coit aut P coit ut Σ *Jord.* coit ita ut *Kell. (Pet.)* coit cum illo ita ut *He.* 26 Magire] *cf. de hoc Zotici cognomine Cass. Dion. LXXIX 16, 1* 28 aduliscentia P 29 et *add. vulgo*

umquam verbis pepercit infamibus, cum et digitis in-
pudicitiam ostentaret, nec ullus in conventu et audiente
populo esset pudor. fecit libertos praesides, legatos, 11
consules, duces omnesque dignitates polluit ignobili-
tate hominum perditorum. cum ad vindemias vocas- 2
set amicos nobiles et ad corbes sedisset, gravissimum
quemque percontari coepit, an promtus esset in ve-
nerem, erubescentibusque senibus exclamabat: 'erubuit,
salva res est' ⟨*Terent. Adelph. 643*⟩, silentium ac ru-
borem pro consensu ducens. addidit praeterea ipse, 3
quae faceret, sine ullius pudoris velamento. post- 4
quam senes vidit erubescere ac tacere, vel quia aetas
vel quia dignitas talia refutabat, contulit se ad iuvenes
et ab his coepit omnia exquirere. a quibus cum audi- 5
ret aetati congrua, gaudere coepit, dic*ens* vere liberam
vindemiam esse, quam sic celebraret. ferunt multi ab 6
ipso primum repertum, ut in vindemiarum festivo
multa in dominos iocularia et audientibus dominis
dicere⟨*n*⟩tur, quae ipse conposuerat, et Graeca ma-
xime. horum pleraque Marius Maximus dicit in vita
ipsius Heliogabali. erant amici inprobi et senes qui- 7
dam et specie philosophi, qui caput reticulo compone-
rent, qui inproba quaedam pati se dicerent, qui maritos
se habere iactarent. quos quidam finxisse dicunt, ut illi
fierent vitiorum imitatione cariores. ad praefecturam 12
praetorii saltatorem, qui histrionicam Romae fecerat,
⟨*ad*⟩scivit, praefectum vigilum Cordium aurigam fe-
cit, praefectum annonae Claudium *to*nsorem. ad hono- 2
res reliquos promovit commendatos sibi pudibilium

8/9 *ad vocem Heliogabali Petrarca in cod. Paris. 5816 notavit:* 'et est Terentii in Adelphis' *(cf. P. de Nolhac, Mélanges G. B. de Rossi 1892, p. 106)* 15 dicere PΣ dicens *Pet.* et dicere *Jord.* 19 dicer&ur P dicerentur Σ 26 qui histrionicam R. fecerat] *scil.* Valerius Comazon Eutychianus, *cf. PIR III p. 355 nr. 42* 27 sciuit P et sciuit Ch asciuit P *corr.*, AV 28 censorem PΣ tonsorem *Cuiacius, Gru., Salm. (Pet.)* cursorem *? Jord.*

inormitate membrorum. ad vicensim*am* hereditatium mulionem curare iussit, iussit et cursorem, iussit et 3 cocum et claustrarium artificem. cum ingressus est vel castra vel curiam aviam suam Variam nomine, de qua superius dictum est, secum induxit, ut eius auctoritate honestior fieret, quia per se non poterat; nec ante eum, quod iam diximus, senatu*m* mulier ingressa est ita, ut ad scribendum rogaretur et sententiam diceret. 4 in conviviis exsoletos maxime iuxta se ponebat eorumque adtrectatione[s] et tactu praecipue gaudebat, nec quisquam ei magis poculum, cum bibisset, dabat.

13 Inter haec mala vitae inpudicissim⟨*a*⟩e Alexandrum, quem sibi adoptaverat, a se amoveri iussit, dicens se p⟨*a*⟩enitere adoptionis, mandavitque ad senatum, ut 2 Caesaris ei nomen abrogaretur. sed in senatu hoc prodit*o* ingens silentium fuit; si quidem erat optimus iuvenis Alexand⟨*e*⟩r, u*t* postea conprobatum genere imperii eius, cum ideo displiceret patri, quod inpu*d*[l]i- 3 c*us* non esset. erat autem eidem consobrinus, ut quidam dicunt; a militibus et⟨*iam*⟩ amabatur et senatui 4 acceptus erat et equestri ordini. nec defuit tamen furor usque ad exitium voti pessimi. nam ei percussores 5 inmisit, et hoc quidem modo: ipse secessit ad hortos Spei veteris, quasi contra ⟨*in*⟩*nocen*⟨*te*⟩m iuvenem vota concipiens, relicta in Palatio matre et avia et consobrino suo iussitque, ut trucidaretur iuvenis optimus et rei p. 6 necessarius; misit et ad milites litteras, quibus iussit, ut 7 abrogaretur nomen Caesaris Alexandro; misit qui et in castris statuarum eius titulos luto tegeret, ut fieri 8 solet de tyrannis; misit et ad nutritores eius, quibus imperavit sub pr⟨*a*⟩emiorum spe atque ho⟨*no*⟩rum, ut

---

1 uicensimū PΣ 3 est] ẽ& P[a] ē P[b] *t.* B 4/5 *c. 10,1* 7 *c. 4,2* senatus P 17 alexandrum postea PΣ Alexander, ut postea *Salm., edd.* 18/19 in publicos P[1] *t.* B, A[1]R inpudicus P *corr.*, A *corr.* 20 & P[1] *t.* B &̄ (*i. e.* etiam) P *corr.* 22 exitium P exitum Σ, *edd.* 24 nouum PΣ nocluum *Bae.* innocentem *He.* 29 teger& P tegerent A 31 horum P[1] honorum Σ, P *corr.*

eum occiderent quo vellent modo, vel in balneis vel
veneno vel ferro. sed nihil agunt improbi contra inno- 14
centes. nam nulla vi quis adduci potuit, ut tantum fa-
cinus impleret, cum in ipsum magis conversa sint tela,
quae parabat aliis, ab hisque ⟨*sit*⟩ interfectus, quibus
alios adpetebat.

Sed ubi primum lutati sunt tituli statuarum, milites 2
omnes exarserunt, et pars in Palatium, pars in hortos,
in quibus erat Varius, ire tendunt, ut Alexandrum vin-
dicare⟨*n*⟩t hominemque inpurum eundemque parrici-
dalis animi tandem a re p. depellerent. et cum in 3
Palatium venissent, Alexandrum cum matre atque avia
custoditum diligentissime postea in castra duxerunt.
secuta autem erat illos Symiamira mater Heliogabali 4
pedibus, sollicita filio. inde itum est in hortos, ubi 5
Varius invenitur certamen au*rig*andi parans, exspec-
tans tamen intentissime, quando eidem nuntiaretur con-
sobrinus occisus. qui subito militum strepitu exterritus 6
in angulum se condit obiectúque veli cubicularis, quod
in introitu erat cubiculi, se texit, mis⟨*s*⟩is praefectis 7
alio ad conpescendos milites in castra, alio vero ad
eos placandos, qui iam in hortos venissent. Ant[h]io- 8
chianus igitur e praefectis unus milites, qui in hortos
venerant, sacramenti admonitione exoravit, ne illum
occiderent, quia nec multi venerant et plerique cum
⟨*v*⟩exillo, quod Aristomac⟨*h*⟩us tribunus retinuerat, re-
manserant. haec in hortis. in castris vero milites pre- 15
canti praefecto dixerunt se parsuros esse Heliogabalo,
si et inpuros homines et aurigas et histriones a se di-
moveret atque ad bonam frugem rediret his maxime

2/3 innocentes P innocentem Σ 5 sit *add. edd.* 9/10 uindicar& P^1 *t.* B uindicarent Σ, P *corr.* 16 augurandi P aurigandi Σ 19 condidit *Jord.* 20 misit PΣ, *edd.* missis *Lenze* 20/21 praefectis alio P praefectos alios Σ praefectos alium *Momms.* 21 alio P alios Σ alium *Momms.* 24 et *ante* sacramenti *perperam add. Pet.* 26 exillo P uexillo Σ 28 passuros P parsuros Σ

summotis, qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant et qui omnia eius vendebant vel veri-
2 tate vel fumis. remoti sunt denique ab eo H⟨i⟩erocles, Cord⟨i⟩us et Myris[si]mus et duo improbi familiares,
3 qui eum ex stulto stultiorem faciebant. mandatum praeterea a militi⟨bu⟩s praefectis, ne paterentur illum ita diutius vivere et ut Alexander custodiretur nevel illi aliqua vis adferretur, simul ne Caesar quempiam amicum Augusti videret, ne ulla fieret imitatio tur-
4 pitudinis. sed Heliogabalus et ingenti pr[a]ece Hieroclem reposcebat inpudicissimum hominem et insidias
5 in dies Caesaris propagabat. denique kal. Ianuariis,
a.p.Chr. n. 222 cum simul tum designati essent consules, noluit cum
6 consobrino procedere. ad extremum cum ei avia et mater dicerent inminere milites ad eius exitium, nisi concordiam viderent inter se consobrinorum, sumpta praetexta hora diei sexta processit ad senatum avia sua
7 ad senatum vocata et ad sellam perducta. deinde in Capitolium ad vo[ca]ta concipienda et perficienda solemnia ire noluit, omniaque per pr(aetorem) urbanum facta sunt, quasi consules illic non essent.

16 Nec distulit caedem consobrini, sed timens, {ne} se⟨na⟩tus ad ali⟨um⟩ qu⟨empi⟩am se inclinaret, si ille consobrinum occidisset, iussit subito senatum urbe decedere. omnesque, quibus aut vehicula aut servi deerant, subito proficisci iussi[t] sunt, cum alii per baiulos, alii per fortuita animalia et mercede conducta
2 veherentur. Sabinum consularem virum, ad quem li-

1 qui eum P[1] *t.* B 4 myrissimus P Mirissimus *Cas., edd.* Myrismus *PIR II p. 395 nr. 563 (nomen exstat ILS 4551)* 6 militis P militibus Σ 7 ne uel PΣ neue *Bae. (Pet.)* 12 Caesari *vulgo* 18 producta P[a] perducta P[b] *t.* B 19 uocata P uota Σ 20 per pr̃. urbanum P per pretorem urbanum R per praefectum urbanum *perperam edd. (cf. Momms. Ges. Schr. VII, 360)* 22 ne *om.* P[1], *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 22/23 setus P[1] 23 aliquam PΣ aliquem *Jord.* alium quem *Pet.* aliquem alium *Lenze* alium quempiam *He.* 25/26 aderant *Da.* 26 iussit P[1] *t.* B 28sq. ad quem libros Ulpi[ci]anus scripsit] *de his ineptiis cf.*

bros Ulpi[ci]anus scripsit, quod in urbe remansisset.
vocato centurione mollioribus verbis iussit occidi. sed 3
centurio aure surdiori imperari sibi credidit, ut urbe
pelleretur, itaque fecit. sic vitium centurionis Sabino
saluti fuit. removit et Ulpi[ci]anum iuris consultum 4
ut bonum virum et Silvinum r⟨*h*⟩et[h]orem, quem ma-
gistrum Caesaris fecerat. et Silvinus quidem occisus
est, Ulpi[ci]anus vero reservatus. sed milites et maxime 5
praetorianus, vel scientes, quo⟨*d*⟩ mala in ⟨*Alexan-
drum*⟩ Heliogabalus parara[n]t, vel quod sibi viderent
invidiam ⟨*fore ex Alexandri amore, inter se congressi
sunt*⟩ factaque conspiratione ad liberandam rem p. pri-
mum conscii ⟨*libidinum eius occisi sunt vario*⟩ genere
mortis, cum alios vitalibus exemptis necarent, alios
ab ima parte perfoderent, ut mors esset vitae consen-
tiens; post hoc in eum impetus factus est atque in 17
latrina, ad quam confugerat, occisus. tractus deinde
per publicum. addita iniuria cadaveri est, ut id in cloa-
cam milites mitterent. sed cum non c[a]episset cloaca 2
fortuito, per pontem Aemilium adnexo pondere, ne
fluitaret, in Tiberim abiectum est, ne umquam sepeliri
posset. tractum est cadaver eius etiam per circi spatia, 3
priusquam in Tiberim praecipitaretur. nomen eius, id 4
est Antonini, erasum est senatu iubente remansitque
Varii Heliogabali, si quidem illud adfectato retinuerat,

Dessau, Herm. 27, p. 578 1 ulpicianus P^1 *t.* B ulpi**anus P *corr.* 3 surdiori P^1 *t.* B, Σ surdior* P *corr.* 5 ulpicianum P^1 *t.* B ulpi**anum P *corr.* 8 ulpicianus P^1 *t.* B ulpi**anus P *corr.* uero *om.* P^a, *add.* P^b 9 qui P quae Σ quod *He.* 10 heliogabalum PΣ Alexandrum Heliogabalus *Ho. coll. Cass. Dione LXXIX 19, 2; 20, 1 et Herodiano V 8, 2* pararant P parauerant Σ pararat *Ho.* 11/12 fore ex Alexandri amore, inter se congressi sunt *add. He.* 12 factaq; P facta Σ, *Salm., Jord.* 13/14 conscii genere mortis PΣ consciuere mortem his *Salm.* 'his' *de corruptoribus* 'qui malum Heliogabalum pararant' *(cf. v. 9/10) intellegens* in conscios saeuierunt uario genere mortis *Cas.* conscii libidinum eius occisi sunt uario genere mortis *He.* 14 uitalibus] genitalibus *Vonck, Gemoll* 19 mitter& P^a, *corr.* P^b non *om.* P^a

5 cum vult videri filius Antonini. appellatus est post
mortem Tiberinus et Tractatitius et Inpurus et multa,
si quando ea erant designanda, quae sub eo facta
6 videbantur. solusque omnium principum et tractus est
7 et in cloacam missus et in Tiberim praecipitatus. quod
odio communi omnium contigit, a quo speciatim cavere
debent imperatores, si quidem nec sepulchra merean-
tur, qui amorem senatus populi ac militum non me-
rentur.

8 Opera publica ipsius praeter aedem Heliogabali dei,
quem Solem alii, alii Iovem dicunt, et amphitheatri
instauratio⟨*nem*⟩ post exustionem et lavacrum in vico
Sulpicio, quod Antoninus Severi filius coeperat, nulla
9 extant. et lavacrum quidem Antoninu⟨*s*⟩ Caracallus
dedicaverat et lavando et populum admittendo, sed
porticus defuerant, quae postea *a*b hoc subd*iti*⟨*v*⟩o An-
tonino extructae sunt, ab Alexandro perfectae.

18 Hic ultimus Antoninorum fuit (quamvis cognomine
postea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonii
dicti sunt, non Antonini) vita, moribus, improbitate ita
2 odibilis, ut eius senatus et nomen eraserit. quem nec
ego Antoninum vocassem nisi causa cognitionis, quae
cogit plerumque dici ea etiam nomina, quae sunt abo-
lita.

Occisa est cum eo et mater Symiamira, probrosis-
3 sima mulier et digna filio. cautumque ante omnia post
Antoninum Heliogabalum, ne umquam mulier senatum
ingrederetur utique inferis eius caput dicaretur devo-
vereturque, per quem id esset factum.

4 De huius vita multa in litteras missa sunt obscaena.
quae quia digna memoratu non sunt, ea prodenda cen-

---

2 Tractaticius] Tractitius *Epit. de Caes.* 23,7 multa PΣ malta *Brocks, Petsch.* matula *Unger* mulier *Loisel* 3 sub eo] ludibrio *Pet. in app.* 12 instauratio PΣ instaurationem *Cas., Salm., edd.* 14 antonini P, *del. Jord.* Antoninus *Pet.* 16 ob P ab Σ, *edd.* sub decio P sub dicto Σ subditītio *Salm.* subditicio *Jord.* subditiuo *Opitz (Pet.) (cf. AS* 5, 3*)*

sui, quae ad luxuriam pertinebant, quorum aliqua pri-
vatus, aliqua iam imperator fecisse perhibetur, cum
ipse privatus diceret se Apicium, imperatorem vero
⟨*Neronem*⟩, Othonem et Vitellium imitari. nam primus 19
omnium privatorum t[h]oros aureis toralibus texit, quia
tunc ex Antonini Marci auctoritate id fieri licebat, qui
omnem apparatum imperatorium publice vendiderat.
deinde aestiva convivia coloribus exhibuit, ut hodie 2
prasinum, vitreum alia, ⟨*alia*⟩ die venetum et deinceps
exhiberet, semper vari[a]e per dies omnes aestivos.
primus deinde aut⟨*h*⟩epsas argenteas habuit, primus 3
etiam caccabos, vasa deinde centenaria argentea scal-
pta et nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata.
et mastichatum et puleiatum et omnia haec, quae nunc 4
luxuria retinet, primus invenit. nam rosatum ab aliis 5
acceptum pinearum etiam adtritione [m]odoratius red-
didit. denique haec genera poculorum ante Helioga-
balum non leguntur. nec erat ei ulla vita nisi exquirere 6
novas voluptates. primus fecit de piscibus isicia, pri-
mus de ostreis et lithostreis et aliis huiusmodi marinis
conc⟨*h*⟩is et lucustis et cammaris et sc*i*llis. stravit 7
et triclinia de rosa et lectos et porticus ac sic ea
de⟨*a*⟩mbulavit, idque omni florum genere, li*l*iis, violis,
h*ya*c*i*nthis et narcissis. hic non nisi unguento nobili 8
aut croco piscinis infectis natavit. nec cubuit in accubi- 9
tis facile nisi his, quae pilum leporinum haberent aut
plumas perdicum subalares, saepe culcitas mutans.

3/4 imperatorem uero othonem P[1]Σ imperator uero neronem othonem P *corr., vulgo (cf. de Neronis imitatione c. 31, 5)* imperator uero Othonem *Jord.* e priuatis — imperatorum uero Othonem *Petsch. (Pet.)* 9 alia *add. He.* et *ante* deinceps *del. Pet.* et sic deinceps Σ, *Jord.* 11 autepsas P mensas et capsas *superscr. a. m.* 12/13 scalpta P sculp[t]a Σ (at sculpta P *corr.*) 16 moderatius P odoratius Ch V 19 nouas *om. edd. per errorem* 20 lithostreis P licostreis Σ leiostreis *vulgo (Pet.)* 21 lucustis P locustis Σ, *edd.* scyllis P 22/23 eadembulauit P[1] ea deambulauit Σ, P *corr.* 23 liuis P[1] *t.* B lililis Σ, P *corr.* 24 hiacynthis P

20 Senatum nonnumquam ita contempsit, ut mancipia
togata appellaret, p. R. unius fundi cultorem, [s]eque-
2 strem ordinem in nullo loco habens. praefectum urbi-
cum saepe post c[a]enam ad potandum vocabat ad-
hibitis et praefectis praetorio, ita ut, si recusarent, ma-
3 gistri [h]⟨*offici*⟩orum eos cogerent. voluit et per sin-
gulas urb*i*s *reg*iones praefectos urbi facere [et], ut es-
sent in urbe quattuordecim. et fecisset, si vixisset,
promoturus omnes turpissimos et ultim⟨*a*⟩e profes-
sionis homines.
4 Hic solido argento factos habuit lectos et tricliniares
5 et cubiculares. comedit saepius ad imitationem Apicii
calcanea camelorum et cristas vivis gallinaceis demp-
tas, linguas pavonum et lusciniarum, quod qui ederet
6 *a* pestilentia tutus diceretur. exhibuit et Palatinis ⟨*pa-*
tinas⟩ ingentes extis mullorum refertas et cerebellis
foenicopterum et perdicum ovis et cerebellis tur-
dorum et capitibus psittacorum et fasianorum et
7 pavonum. barbas sane mullorum tantas iubebat ex-
hiberi, ut pro nas*tur*ti⟨*i*⟩s, apiasteris et faselaribus et
f[o]eno Graeco exhiberet plenis fabatariis et discis. quod
21 praecipue stupendum est. canes iecineribus anserum
pavit. habuit leones et leopardos exarmat*o*s in deliciis,
quos edoctos per mansuetarios subito ad secundam
et tertiam mensam iubebat accumbere ignorantibus
cunctis, quod exarmati essent, ad pavorem ridiculum
2 excitandum. misit et uvas Apamenas in praesepia equis
suis et psittacis atque fasianis leones pavit et alia
3 animalia. exhibuit et sumina apruna per dies decem

---

1 contemsit P^{a}, *corr.* P^{b} 5/6 magistri horum PΣ magistri officiorum *Salm. (Pet.)* magistri scriniorum *Petsch.* magistri morum *?Jord.* 7 urbes lęnones P urbes lenones Σ urbis regiones lenones *Cas. (Jord.)* urbi *del. Jord.* et *del. edd.* 15 ę pestilentia P a pestilentia *edd.* 15/16 ingentes P^{1}Σ ingentes dapes P *corr.* ingentes lances *Salm.* magides (*pro* ingentes) *Pet.* patinas ingentes *Da.* 20 pronascentis P *(in* Σ *hiat lacuna)* pro nasturtiis *vulgo (Pet.)* facelaribus P 22 iecinerib; P *(cf. Neue-Wagener* I^{3} *p. 838)* 23 exarmatis P^{1}

tricena cottidie cum suis *v*ul*v*is, pisum cum aureis, len-
tem cum cerauniis, fabam cum electris, orizam cum
albis exhibens. albas praeterea in vicem piperis pis- 4
cibus et tuberibus conspersit. oppressit in tricliniis 5
versatilibus parasitos suos violis et floribus, sic ut
animam aliqui efflaverint, cum erepere ad summum
non possent. condito piscinas et solia temperavit et 6
rosato atque absentato. vulgum ad bibendum invitavit
et ipse cum populo tantum *bib*it, ut in piscina eum
bibisse intellegeretur, viso quod unus bibisset. eunu- 7
chos pro ap⟨*op*⟩h*ore*[i]tis dedit, dedit quadrigas, equos
stratos, mulos, basternas et redas, dedit et aureos mil-
lenos et centena pondo argenti. sortes sane convivales 22
scriptas in coclearibus habuit tales, ut alius exiret 'de-
cem camelos', alius 'decem muscas', alius 'decem li-
br*a*s auri', alius 'decem plumbi', alius 'decem strutio-
nes', alius 'decem ova pullina', ut vere sortes essent
et fata temptarentur.

Quod quidem et ludis suis exhibuit, cum et ursos 2
decem et decem *gl*i*r*es et decem lactucas et decem auri
libras in sorte habuit. primusque hunc morem sortis 3
instituit, quem nunc videmus. sed vere ad sortem scae-
nicos vocavit, cum et canes mortuos et libram bub*u*-
lae carnis haberet in sorte et item centum aureos et
mille argenteos et centum folles aeris et alia talia.
quae populus tam libenter accepit, ut eum postea im- 4
perare gratularentur. fertur in euripis vino plenis na- 23
vales circenses exhibuisse, pallia de oenanthio fudisse
et elefantorum quattuor quadrigas in Vaticano agitasse
dirutis sepulchris, quae obsistebant, iunxisse etiam ca-

---

1 bulbis PΣ 3 albis — albas] *cf. Max. 27,8* 4 inspersit *Petsch.* 6 eripere PΣ 9 uiuit P bibit Σ 11 aphroditis P apro pharetras (far-) AR apophoretis *vulgo* 14 alius] *est genetivus; cf. Th. l. L. I 1623,8* exir& P exierit *Pet. sine adnotatione* 15/16 libris P libras Σ 20 griles PΣ, *em. Cas., Gru., Salm.* 23/24 bubalę P bubale Σ 28 pallia] balnea *Jos. Sca.* deo enanthio P

melos quaternos ad currus in circo privato spectaculo.
2 serpentes per Marsicae gentis sacerdotes collegisse fertur eosque subito ante lucem, ut solet populus ad ludos celebres convenire, effudisse, multosque adflictos
3 morsu et fuga. usus est aurea omni tunica, usus et purpurea, usus et de gemmis Persica, cum gravari
4 se diceret onere voluptatis. habuit et in calciamentis gemmas, et quidem scalptas. quod risum omnibus movit, quasi possent scalpturae nobilium artificum vi-
5 deri in gemmis, quae pedibus adhaerebant. voluit uti et diademate gemmato, qui pulchrior fieret et magis ad feminarum vultum aptus. quo et usus est domi.
6 fertur et promi⟨*si*⟩sse foenice*m* convivi[i]s vel pro e*o* libras auri mille, ut i*mp*⟨*e*⟩ra[e]tori*e* eos dim*i*tteret.
7 marinae aquae colymbos exhibuit, in mediterraneis locis maxime, eosdemque singulis amicis natantibus di-
8 misit et iterum cum piscibus implevit. montem nivium in virdiario domus aestate fecit advectis ⟨*ni*⟩vibus. ad mare piscem numquam comedit, in longissimis a mari locis omnia marina semper exhibuit. murenarum lactibus et luporum in locis mediterraneis rusticos pavit.

24 Pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura veneta comedit. momentarias de rosato et rosis piscinas exhibuit et *la*vit cum omnibus suis caldarias de nardo exhibens. idem in lucernis bal-
2 samum exhibuit. idem mulieres numquam iteravit praeter uxorem. lupanaria domi amicis, clientibus et
3 servis exhibuit. idem numquam minus centum sestertiis c[a]enavit, hoc est argenti libris triginta; aliquando autem tribus milibus sestert*ium* c[a]enavit omnibus

7 caltiamentis P 11 qui P quo Σ, *edd.* 12 qua P quo Σ 13 promisse P foenicen P ea P eo *Jord.* 14 in praetorio eos demitter& P in praetorio eas dimitteret Σ imperatorie se redimeret *Brocks* imperatorie (*cf. Cl.* 6, 2) eos dimitteret (*scil. creditores debitor*) *Ho.* 18/19 uib; P[1] niuib; P *corr.* 23 colere P 25 uiuit P bibit Σ lauit *Pet.* 31 sestertiis P

supputatis, quae inpendit. c[a]enas vero et Vitellii 4
et Apicii vicit. pisces [s]e vivari*is* suis bubus traxit.
per macellum transiens mendicitatem publicam flevit.
parasitos ad rotam aquariam ligabat et cum vertigine 5
sub aquas mittebat rursusque in summum revolvebat
eosque Ixionios amicos vocavit. stravit et saxis Lace- 6
d⟨*a*⟩emoniis ac porphyreticis plateas in Palatio, quas
Antoninianas vocavit. quae saxa usque ad nostram
memoriam manserunt, sed nuper eru[di]t*a* ⟨*et*⟩ exsecta
sunt. constituerat et columnam unam c⟨*ol*⟩l⟨*oc*⟩are 7
ingentem, ad quam ascenderetur intrinsecus, ita ut in
summo Heliogabalum deum collocaret, sed tantum sa-
xum non invenit, cum id de Thebaide adferre cogitaret.
Ebrios amicos plerumque claudebat et subito nocte **25**
leones et leopardos et ursos exarmatos immittebat,
ita ut expergefacti in cubiculo eodem leones, ursos,
pardos cum luce vel, quod est gravius, nocte inveni-
rent, ex quo plerique exanimati sunt. multi⟨*s*⟩ vilio- 2
ribus amicis folles pro accubitis sternebat eosque re-
fla*b*at prandentibus illis, ita ut plerumque subito sub
mensis invenirentur prandentes; primus denique in- 3
venit simma in terra sternere, non in lectulis, ut a
pedibus utres per pueros ad reflandum spiritum sol-
verentur. in ⟨*m*⟩imicis adulteriis ea, quae solent si- 4
mulato[s] fieri, effici ad verum iussit. meretrices a 5
l[a]enonibus cunctis redemit saepe et manumisit. cum 6
inter fabulas privatas sermo esset ortus, quanti her-
*ni*osi esse possent in urbe Roma, iussit omnes no-
tari eosque ad balneas suas exhiber*i* et cum [h]isdem

---

sestertium *edd. (cf. Pet., Die ShA, p. 28 sq.)* 2 uiuit P uicit Σ seuiuariti P ex uiuariis R 6 ixionios amicos P Ixiones amnicos *Hirschf. (Pet.)* 9 erudite* P^1 *t.* B eru**te* P *corr.* erute ChR eruta A et *add. vulgo* 10 clare P dare Σ collocare *Pet.* 18 multi P^1 19 follos P^a folles P^b 19/20 reflauat P reflabat Σ 24 inimicis P in nimiis Σ mimicis *vulgo* in mimicis *Sca., edd.* 24/25 simulatos P simulate Σ simulato *vulgo* 27/28 hirneosi PR 28/29 notari *corr.* P^b ex nomari *ut videtur* 29 exhibere PΣ exhiberi *Petsch.*

7 lavit, nonnullis etiam honestis. gladiatores ante con-
vivium pugnantes sibi et p*y*ctas frequenter {exhibuit}.
8 stravit sibi triclinium in summo lusorio et, dum pran-
9 deret, noxios et venationes sibi exhibuit. parasitis in
secunda mensa saepe ceream c[a]enam, saepe ligneam,
saepe eburneam, aliquando fictilem, nonnumquam vel
marmoream vel lapideam exhibuit, ita ut omnia illis
exhiberentur videnda de diversa materia, quae ipse
c[a]enabat, cum tantum biberent per singula fercula
et manus, quasi comedissent, lavarent.

26 Primus Romanorum holoserica veste usus fertur,
cum iam subsericae in usu essent. linteamen lotum
numquam attigit, mendicos dicens qui lineis lotis ute-
2 rentur. dalmaticatus in publico post c[a]enam saepe
visus est, Gurgitem Fabium et Scipionem se appellans,
quod cum [cum] ea veste esset, cum qua Fabius et Cor-
nelius a parentibus ad corrigendos mores adul*e*scentes
in publicum essent producti.

3 Omnes de circo, de theatro, de stadio et omnibus
locis et balneis meretrices collegit in aedes publicas
et apud eas contionem habuit qu*a*si militarem, dicens
eas commilitones, disputavitque de generibus schema-
4 tum et voluptatum. adhibuit in tali contione postea
lenones, exsoletos undique collectos et luxuriosissimos
5 puerulos et iuvenes. et cum ad meretrices muliebri
ornatu processisset papilla eiecta, ⟨*ad*⟩ exole[c]tos ha-
bitu puerorum, qui prostituuntur, post contionem pro-
nuntiavit his quasi militibus ternos aureos donativum
petitque ab his, ut a dis peterent, ut alios haberet ipsis
commendandos.

6 Iocabatur sane ita cum servis, ut eos iuberet millena

---

2 sibi PΣ uidit *Pet.* exhibuit *Jord.* pictas PΣ exhibuit *om.* P, *edd.; non om.* Σ 9 caenebat P[a] caenabat P[b] 13 lineis P linteis Σ, *edd.* 15 Gurgitem] *cf. Münzer, P.-W. VI 1798, 29sqq.* 17 aduliscentes P 21 quisi P[1] *t.* B 24 leones P 26 ad *add. Gru., Salm., edd.* exolectos P 29 haberent ipsi *Petsch.*

pondo sibi aranearum deferre proposito praemio, colle-
gisseque dicitur decem milia pondo aranearum, dicens
et hinc intellegendum, quam magna esset Roma. mitte- 7
bat parasitis pro cellario[s] salari*a* annua vasa cum
ranis et scorpiis et cum serpentibus et huiusmodi mon-
stris. claudebat in cuiuscemodi vasis infinitum musca- 8
rum, apes mansuetas eas appellans. quadrigas circen- 27
sium in tricliniis et in porticibus sibi semper exhibuit
pransitans et c[a]enitans, convivas senes agitare co-
gens, nonnullos honoratos. iam imperator[i] iubebat 2
sibi et decem milia murum exhiberi, mille mustelas,
mille sorices. dulciarios et lactarios tales habuit, ut, 3
quaecumque coqui de diversis edulibus exhibuissent
vel structores vel pomarii, illi modo de dulciis modo
de lactariis exhiberent. exhibuit parasitis c[a]enas et 4
de vitreis et nonnumquam tot picta mantelia in men-
sam mittebat, his [s]edulibus picta quae adponerentur,
quo*t* mis⟨*s*⟩us esset habiturus, ita ut de acu aut de
textili pictura exhiberentur. nonnumquam tamen et 5
tabulae illis pictae exhibebantur, ita ut quasi omnia
illis exhiberentur et tamen fame macerarentur. miscuit 6
gemmas pomis ac floribus. iecit et per fenestram ci-
bos totidem, quo*t* exhibuit amicis. iusserat et canonem 7
p. R. unius anni meretricibus, lenonibus, exoletis intra-
muranis dari, extramuranis alio promisso, cum eo tem-
pore iuxta provisionem Severi et *Bass*iani septem an-
norum canon frumentarius Romae esset.

Canes quaternos ingentes iunxit ad currum et sic 28
est vectatus intra domum regiam, idque privatus in

---

4 pro cellarios salarii annua P pro cellario salarii annua *(an annui vel* annuo *?) Pet.* per cellarios salaria annua *vulgo, Jord.* pro salario annuo cellaria *Bae.* 6 cuiuscemodi P *(He. cfrt. v. d. Vliet, Arch. f. lat. Lex. X 386)* huiusce modi R *(coni. Less.)* eiuscemodi *edd.* • 6/7 infinitum muscarum] *cf. Eutr. VI 16* auri atque argenti infinitum; *Eutr. IX 15, 1* infinitum auri gemmarumque 10 imperatori P imperator *Σ, sed ante* honoratos 11 murum P murium *Σ, edd.* 18 quod misus P 21 famę P 23 quod P 26 traiani PΣ Bassiani *Hirschf.* 29 idq. PΣ idemque *Pet.*

2 agris suis fecit. processit in publicum et quattuor cer-
vis iunctis ingentibus. iun[c]xit sibi et leones, Matrem
magnam se appellans. iun[c]xit et tigres, Liberum sese
vocans eodemque habitu agens, quo dii pinguntur,
3 quos imitaba[n]tur. Aegyptios dracunculos Romae ha-
buit, quos illi agathodaemonas vocant. habuit et h*i*ppo-
potamos et crocodillum et rhinocero[n]tem et omnia
Aegyptia, quae per naturam sui exhiberi poterant.
4 struthocamelos exhibuit in c[a]enis aliquotiens, dicens
praeceptum Iudaeis, ut ederent.
5 Illud sane mirum videtur, quod dicitur ab eo fac-
tum, ut de croco sigma straverit, cum summos viros
rogasset ad prandium, pro eorum dignitate se dicens
6 fenum exhibere. transe*g*it et dierum actus noctibus
et nocturnos diebus, aestimans hoc inter instrumenta
luxuriae, ita ut sero de som*n*o surgeret et salutari
inciperet, mane autem dormire inceptaret. amicis cot-
tidie ⟨*largiebatur*⟩ nec quemquam facile indonatum
relinquebat, nisi quem frugi quasi perditum repperisset.
29 Habuit gemmata vehicula et aurata contemptis ar-
2 gentatis et eboratis et aeratis. iun[c]xit et quaternas
mulieres pulcherrimas et binas ad pa[m]*b*illum vel ter-
nas et amplius et sic vectatus est, sed plerumque nu-
dus, cum illum nud⟨*a*⟩e traherent.
3 Habuit et hanc consuetudinem, ut octo calvos ro-
garet ad c[a]enam et item octo luscos et item octo
podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos et
octo pingues, cum capi non possent uno sigmate, ut
4 de his omnibus risus citaret. donavit et argentum omne
convivi[i]s, quod habuit in convivio, et omnem appa-

6/7 hyppopotamos P 7 crocodillum *corr. ex* crododillum *ut videtur* P 10 praecepum P[a], *corr.* P[b] 14 transerit P[1] transigerit P *corr.* transiecit Σ transegit *Salm., edd.* 16 sommo P 18 largiebatur] *add. He.* aliquid dabat *add. Cas. (Pet.)* 21/22 iuncxit[et]qu⟨e⟩ a⟨l⟩terna⟨n⟩s mulieres pulcherrimas uel binas *?He.* 22 pampillum P pimpillum Σ papillam *vulgo* pabillum *Obr. (Pet.)* 22/23 uel ternas et amplius *del. Jord.* 27 nigros] macros *Cornelissen*

ratum poculorum, idque saepius. ⟨*h*⟩ydrogarum Ro- 5
manorum ducum primus publice exhibuit, cum antea
militaris mensa esset, quam postea statim Alexander
reddidit. proponebat praeterea his quasi themata, ut 6
iura nova dapibus condiendis invenirent, et cuius pla-
cuisset commentum, ei dabat maximum praemium, ita
ut sericam vestem donaret, quae tunc et in raritate
videbatur et in honore; si cu⟨*iu*⟩s autem displicuisset, 7
iubebat, ut semper id comesset, quamdiu tamen me-
lius inveniret. semper sane aut inter flores sedit aut 8
inter odores pr[a]etiosos. amabat sibi pr[a]etia [rerum] 9
maiora dici earum rerum, quae mensae parabantur,
orexin convivio hanc esse adserens. pinxit se ut coppe- 30
dinarium, ut seplasiarium, ut popinarium, ut taberna-
rium, ut lenonem, idque totum domi semper et exer-
cuit. sescentorum strutionum capita una c[a]ena mul- 2
tis mensis exhibuit ad edenda cerebella. exhibuit ali- 3
quando et tale convivium, ut haberet viginti et duo
fercula ingentium epularum, sed per singula lavarent
et mulieribus uterentur et ipse et amici cum iure iu-
rando, quod efficerent voluptatem. celebravit item tale 4
convivium, ut apud amicos singulos singuli missus
appararentur et, cum alter maneret in Capitolio, alter
in Palatio, alter super aggerem, alter in Caelio, alter
trans Tiberim et ut quisque mansisset, tamen per or-
dinem in eorum domibus singula fercula ederentur
ireturque ad omnium domos. sic unum convivium vix 5
toto die finitu*m* est, cum et lavarent per singula fer-
cula et mulieribus uterentur. Sybariticum missum sem- 6
per exhibuit ex oleo et garo, quem quo anno Sybari-
tae reppererunt, et peri[ec]erunt. dicitur et balneas fe- 7
cisse multis locis ac semel lavisse atque statim de-
struxisse, ne ex usu balneas haberet. hoc idem de

---

8 Sicus P si cui Σ si ius *Salm. (Pet.)* si cuius *Jord.* (*scil.* commentum) 10 inuenir& P[1] *t.* B, Σ inueniss& P *corr.* 28 finitus P[1] finitū P *corr.*, Σ 31 periecerunt P perierunt Σ

8 domibus, de praetoriis, de zetis fecisse dicitur. sed
et haec ⟨*et alia*⟩ nonnulla fidem transeuntia credo
esse[t] ficta ab his, qui in gratiam Alexandri Heliogabalum deformare voluerunt.
31 Fertur et meretricem notissimam et pulcherrimam
redemisse centum sestertiis eamque intactam velut vir-
2 ginem coluisse. huic ⟨*e*⟩idem privato cum quid*a*m di-
ceret 'non times pauper fieri?', dixisse dicitur: 'quid
melius quam ut ipse mihi heres sim et uxori meae?'
3 habuerat praeterea facultates a multis dimissas gratia
patris. idem filios se no*ll*e dicebat, ne quis ei frugi
4 contingeret. odores Indicos sine carbonibus ad vapo-
randas zetas iubebat incendi. i*t*⟨*er*⟩ privatus numquam
minus sexaginta vehiculis fecit avia sua Varia recla-
5 mante, quod omnia perditurus esset; imperator vero
etiam sescenta vehicula dicitur duxisse, adserens de-
cem mili*b*⟨*us*⟩ camelorum Persarum regem iter facere
6 et Neronem quingentis carrucis iter inisse. causa vehi-
culorum erat lenonum, lenarum, meretricum, exoleto-
rum, subactorum etiam bene vas⟨*a*⟩torum multitudo.
7 in balneis semper cum mulieribus fuit, ita ut eas ipse
psilot⟨*h*⟩ro curaret, ipse quoque barbam psilot⟨*h*⟩ro
accurans, quodque pudendum dictu sit, eodem quo
mulieres accurabantur et eadem hora; rasit et vi⟨*ri*⟩lia
subactoribus suis ad⟨*hibens*⟩ novaclum manu sua, qu*o*
8 postea barbam fecit. scobe auri porticum stravit et
argenti dolens, quod non posset et electri, idque fre-
quenter quacumque fecit i[n]ter pedibus usque ad
equum vel carpentum, ut fit hodie de aurosa harena.
32 Calciamentum numquam iteravit, anulos etiam ne-

---

2 et alia *add. Pet.* 7 idem P eidem Σ quidem P^{1} quidam Σ, P *corr.* 11 senotle P senone Σ se nolle *vulgo* 12 odore P^{a} odores P^{b} 13 in P iter *vulgo* 17 milia PΣ 18 Neronem — inisse] *cf. Suet. Nero 30, 3:* mille carrucis 20 uastorum P uasatorum Σ 23 dictu* P (m *eras., ut videtur*) 24 loco *post* accurabantur *add. Cas. (Pet.)* uilia PΣ uirilia A *corr.* 25 adhibens *He.* ad PΣ quo *He.* qua PΣ 26 scobȩ P 28 inter P iter Σ

gatur iterasse; pr[a]etiosas vestes saepe conscidit. *bal*-
*le*nam cepit et appendit atque ad eius aestimationem
ponderis pisces amicis exhibuit. naves onustas mer- 2
sit in portum, magnanimitatis hoc esse dicens. onus
ventris auro excepit, in myrrinis et onychis minxit.
idem dixisse fertur: 'si habuero heredem, dabo illi 3
tutorem, qui illum haec facere cogat, quae ipse feci
facturusque sum.' habuit etiam istam consuetudinem, 4
ut c[a]enas sibi exhiberet tales, ut una die nonnisi
{de} fasianis totum ederet omnesque miss*u*s sola fasia-
norum carne strueret, item alia die de pu[pi]llis, alia
de pisce illo et item illo, alia de porcis, alia
de strutionibus, alia de holeribus, alia de pomis,
alia de dulciis, alia de opere lactario. saepe ami- 5
cos suos cum Aethiopibus aniculis inclusit noctur-
nis mansionibus et usque ad lucem detinuit, cum pul-
cherrimas his diceret apparatas. fecit hoc idem etiam 6
de pueris et tunc, ante Philippum utpote, licebat. ride- 7
bat autem sic nonnumquam, ut publice in theatro so-
lus audiretur. ipse cantavit, saltavit, ad tibias dixit, 8
tuba cecinit, pandurizavit, organo modulatus est. fer- 9
tur et una die ad omnes circi et theatri et amphitheatri
et omnium urbis locorum meretrices tectus cucullione
mulionico, ne agnosceretur, ingressus, cum tamen om-
nibus meretricibus sine effectu libidinis aureos donaret
addens: 'nemo sciat, Antoninus haec donat.' libidi- 33
num genera quaedam invenit, ut spinthrias veterum
⟨*i*⟩m⟨*per*⟩*a*t*o*rum vinceret, et omnis apparatus Tiberii
et Caligulae et Neronis norat.

1/2 uellanā cepit PΣ uel lacerauit *Momms.* uel lancem cepit *Rös.* balaenam (ballenam *He. conferens Corp. gloss. Lat. II 521,46* bellana) cepit *Ma. (balaenam anno p. Chr. n. 200 ad Portum Augusti captam memorat Cass. Dio LXXV 16, 5)* 5 onichinis Σ onychinis *vulgo (Jord.)* 7 face P^a facere P^b 9 ut *om.* P^a, *add.* P^b 10 de *om.* P, *non om.* Σ missos PΣ 11 pupillis P^1 *t.* B pullis Σ, P *corr.* 18 ante Philippum] *cf. AS 24, 4* 21 cęcinit P 28 malorum PΣ (malorū B *quod del. Eyssenh.*) imperatorum *Oberdick, Bae. (Pet.)*

2 Et praedictum eidem erat a sacerdotibus Syris bio-
3 thanatum se futurum. paraverat igitur funes blatta
et serico et cocco intortos, quibus, si necesse esset
4 laqueo, vitam finiret. paraverat et gladios aureos, qui-
5 bus se occideret, si aliqua vis urgeret. paraverat et
in ceràuneis et in ⟨*h*⟩yacinthis et in smaragdis venena,
6 quibus se interimeret, si quid gravius inmineret. fe-
cerat et altissimam turrem substratis aureis gemmatis-
que ante se tabulis, ex qua se pr⟨*a*⟩ecipitaret, dicens
etiam mortem suam pretiosam esse debere et ad spe-
ciem luxuriae, ut diceretur nemo sic perisse. sed nihil
7 ista valuerunt. nam, ut diximus, et occisus est per
scu⟨*ta*⟩*rios* et per plateas tractus e[s]t sordidissime per
cloacas ductus et in Tiberim submissus est.
8 Hic finis Antoninorum nomini in re p. fuit, scienti-
bus cunctis istum Antoninum tam vita falsum fuisse
quam nomine.

34 Mirum fortasse cuipiam videatur, Constantine ve-
nerabilis, quod haec clades, quam rettuli, loco prin-
cipum fuerit, et quidem prope triennio: ita nemo *in*
re p. tum fuit, qui istum a gubernaculis Roman⟨*a*⟩e
maiestatis abduceret, cum Neroni, Vitellio, Caligulae
ceterisque huius modi numquam tyrannicida defuerit.
2 sed primum omnium ipse veniam peto, quod haec,
quae apud diversos repperi, litteris tradidi, cum multa
improba reticuerim et quae ne dici quidem sine maximo
3 pudore possunt; ea vero, quae dixi, praetextu verbo-
4 rum adhibito, quantum potui, texi. deinde illud, quod
clementia tua solet dicere, credidi, ⟨*e*⟩sse *res*⟨*p*⟩icien-

1 syris P[1] *t.* B syriis Σ, P *corr.* 6 in *ante* hyacinthis *om. Pet.* 9 tabulis] tapetis *Gemoll* 10 prętiosam P 12 *c. 17* 12/13 est per scurras PΣ et per circos *Hirschf. (conferens c. 17, 3* 'per circi spatia') est per scutarios *Ho. (de scutariis i. e. corporis custodibus cf. Seeck, P.-W. II^A 621)* 13 tractus est P tractus et *Momms.* 20/21 nemo uir ep̄. tum P nemo uir emptū Σ nemo in re p. tum *Bernh., edd.* 29 sq. credidisse reficiendum PΣ credidi esse respiciendum *Pet. cum Lectio*

dum: 'imperatorem esse fortunae est.' nam et minus 5
boni reges fuerunt et pessimi. agendum vero, quod
pietas tua solet dicere, ut sint imperio digni, quo⟨*s*⟩
⟨*a*⟩d regendi necessitatem vis fatalis adduxerit. et 6
quoniam hic ultimus Antoninorum fuit neque postea
hoc nomen in re p. loco principum frequentatum est,
etiam illud addendum est, ne quis error oriatur, cum
duos Gordianos narrare coepero, patrem et filium, qui
se de Antoninorum genere dici volebant: non nomen
in illis primum fuit sed pr*a*⟨*e*⟩nomen; deinde, ut in 7
plerisque libris invenio, Antoni dicti sunt, non Antonini.

Haec sunt de Heliogabalo, cuius vitam me invitum 35
et retractantem ex Graecis Latinisque collectam scribere ac tibi offerre voluisti, cum iam aliorum ante tulerimus. scribere autem ordiar, qui post sequentur. quo- 2
rum Alexander optimus et cum *cu*ra dicendus e⟨*s*⟩t
annorum tredec*i*m princeps, semestres alii et vix annui
et bimi, Aurelianus praecipuus et horum omnium decus auctor tui generis Claudius. de quo[d] vereor ad 3
clementiam tuam scribens vera dicere[nt], ne malivolis ad*u*lator videar esse, sed absolvar contra livorem
inproborum, cum et apud alios clarum esse perspexe-
r*int*. hi⟨*s*⟩ iungendi sunt Diocletianus, aurei parens 4
saeculi, et Maximianus, ut vulgo dicitur, ferrei, ceteri-
que ad pietatem tuam. te vero, Auguste venerabilis, 5
multis pag*i*nis [h]isdemque disertio*r*ibus illi prosequentur, quibus id felicior natura detulerit. his addendi 6

3/4 quod regendi necessitatem P[1] quos ad reg. nec. P *corr.*, *Flor. Vat.*, Σ, *Jord.* quos reg. in nec. *Bae. (Pet.)* 10 primum *om.* P[a], *add.* P[b] pronomen PΣ 17 uera PΣ cura *Gru.*, *edd. post* dicendus *add.* assertione P *corr.* (cum cura dicendus *est vox Sallustiana, Sallust. hist. II 72* ed. Maurenbr.*) dicendus & P dicendus est *edd.* 18 tredecem P 21 dicerent P dicere Σ, *edd.* 22 adolator P 23/24 perspexerim PΣ, *edd.* perspexerint *Cas.* 24 hi P his Σ 27 paganis P[1] *t.* B paginis Σ, P *corr.* disertionib; PΣ

sunt Licinius, Severus, Alexander atque Maxentius, quorum omnium *ius* in dicionem tuam venit, sed ita
7 ut nihil eorum virtut*i* derogetur. non enim ego id faciam, quod plerique scriptores solent, ut de his detraham, qui victi sunt, cum intellegam gloriae tuae accedere, si omnia de illis, quae bona in se habuerint, vera praedicaro.

---

1 Licinius, Seuerus, Alexander *distinxit Closs (cf. Ho., Klio XIV, p. 383; intelleguntur Flavius Severus et L. Domitius Alexander)* Alexander *falso del. Cas., recte Flavium Severum intellegens* Seuerus Alexander *del. Momms., edd.* 2 uis PΣ ius *edd.* 3 eorum uirtute P eorum uirtuti Σ de eorum uirtute *Pet.* 7 AELI LAMPRIDII VARIUS HELIOGABALUS EXPLICIT P *(sequitur in P Diadumenus Antoninus)*

ALEXANDER SEVERUS

AELI LAMPRIDII

Interfecto Vario Heliogabalo (sic enim malumus di- 1
cere quam Antoninus, quia et nihil Antoninorum
pestis illa ostendit et hoc nomen ex annalibus sena- 2
tus auctoritate erasum est) ad remedium generis hu-
mani Aurelius Alexander, urbe Arcena genitus, Varii
filius, Variae nepos et consobrinus ipsius Gabali, ac-
cepit imperium, cum ante Caesar a senatu[s] esset
appellatus, mortuo scilicet Macrino, Augustumque no- 3
men idem recepit addito eo, ut et patris patriae no-
men et ius proconsulare et tribuniciam potestatem et
ius quintae relationis deferente[s] sena[u]tu uno die
adsumeret. et ne praeceps ista honorum continuatio 4
videatur, exponam causas, quibus id et senatus coac-
tus est facere et ille perpeti. non enim aut gravi- 5
tati senatus congruebat omnia simul deferre aut bono
principi raptum ire tot simul dignitates. milites iam 6
insueverant sibi imperatores et tumultuario iudicio fa-
cere et item facile mutare, adserentes nonnumquam
ad defensionem se idcirco fecisse, quod nescissent

---

1 INCIPIT ALEXANDER SEVERUS AELI LAMPRIDII P ad Constantinū aug̃. *add. a. m.; in marg. multo vetustior manus adscr.:* Hec istoria incorrecta multa et sollerti em̃datione indiget *(turbato scil. in* P *ordine; cf. ad c. 43, 7)* 4 antoninus P 7 Arcena] *cf. c. 5, 1;* Arca *c. 13, 5* Arce *Aur. Vict. Caes. 24, 1 ed. Pichlmayr* 8 gabali P^1 Σ eliogabali P *corr.* Heliogabali *Pet.* (*at cf. OM 11, 6* gabalus) 9 senatus P^1 *t.* B senatu* P *corr.* 10 appellatum P^1 *t.* B appellatus P *corr.,* Σ 13 deferentessenautu P^1 *t.* B deferente* senatu P *corr.* 15 etponam *in* P *exstare falso testatur Pet.* 20 adferentes P^1 asserentes P *corr.*

7 senatum principem appellasse. nam et Pescennium Ni-
grum et Clodium [Nigrum] Albinum et Avidium Cas-
sium et antea Lucium Vindicem et L. Antoni[n]um
et ipsum Severum, cum senatus iam Iulianum dixisset
principem, imperatores fecerant, atque ista res bella
civilia severat, quibus necesse fuit militem contra ho-
2 stem paratum parricidaliter perire. hac igitur causa
festinatum est, ut omnia simul Alexander quasi iam
2 vetus imp(erator) acciperet. huc accessit nimia et sena-
tus et populi inclinatio post illam cladem, quae non
solum Antoninorum nomen decoloravit, sed etiam Ro-
3 manum dehonestavit imperium. certatim denique om-
nia decreta sunt et nominum genera et potestatum.
4 primus denique et omnium cuncta insignia et honorifi-
centiae genera simul recepit suffrag*a*nte sibimet Cae-
saris nomine, quod iam ante aliquo*t* annos meruerat,
et magis suffrag*a*nte vita et moribus, cum illi magnum
conciliasset favorem, quod Heliogabalus occidere cona-
tus est nec potuit et militibus repugnantibus et senatu
5 refragante. atque haec parva sunt, nisi quod dignum
se exhibuit, quem senatus servaret, quem salvum mi-
lites cuperent, quem omnium bonorum sententia prin-
cipem diceret.

3 Alexander igitur, cui Mam⟨*a*⟩ea mater fuit — nam
et ita dicitur a plerisque — a prima pueritia artibus
bonis inbutus tam civilibus quam militaribus ne unum
quidem diem sponte sua transire passus est, quo se
2 non et ad litteras et ad militiam exerceret. nam in
prima pueritia litteratores habuit Valerium Cordum et
Titum Veturium et Aurelium Philippum libertum pa-

---

2 clodium nigrum albinum P^1 *t.* B nigrum *exp.* P *corr.* 3 lucium uindicem P *C. Iulius Vindex recte appellatur* 6 ciuia P^a ciuilia P^b militum P 7 parricidialiter *Pet. per errorem* 8/9 iam uetus] uerus iam *Jord. per errorem* 9 imp̄ P 15 suffragente P^1 *t.* B sibim& & P^a sibim& ** P^b *t.* B 16 aliquod P 17 fragente P^a suffragente P^b suffragante P *corr.* 26 tam militarib; P^a quam militarib; P^b

tris, qui vitam eius postea in litteras misit, grammati- 3
cum in patria Gr⟨*a*⟩ecum Nehonem, rhetorem Sera-
pionem, filosophum Stilionem, Romae g⟨*r*⟩ammaticos
Sca⟨*u*⟩rinum Scaurini filium, doctorem celeberrimum,
rhetores Iulium Frontinum et B⟨*a*⟩ebium Macrianum
et Iulium Granianum, cuius hodieque declamatae fe-
runtur. sed in Latinis non multum profecit, ut ex 4
eiusdem orationibus apparet, qua⟨*s in*⟩ senatu habuit,
vel contionibus, quas apud milites vel apud populum.
nec valde amavit Latinam facundiam, sed amavit lit-
teratos homines vehementer, eos etiam reformidans,
ne quid de se asperum scriberent. denique eos, ⟨*quos*⟩ 5
digno⟨*s*⟩ ad d*i*sce⟨*ndum*⟩ videbat, singula quaeque,
quae public[a]e privatim agebat, se ipso docente vole-
bat addiscere, si forte ipsi non adfuissent, e*a*que pete-
bat ut, si vera essent, in litteras mitterent.

Dominum se appellari vetuit. epistolas ad se quasi 4
ad privatum scribi iussit servato tantum nomine im-
peratoris. gemmas de calciamentis et vestibus tulit, 2
quibus usus fuerat Heliogabalus. veste, ut et pingitur,
alba usus est nec aurata, p⟨*a*⟩enulis togisque com-
munibus. cum amicis tam familiariter vixit, ut com- 3
munis esset ei saepe consessus, iret ad convivi⟨*a*⟩
eorum, aliquos autem haberet coti⟨*di*⟩anos etiam non
vocat*o*s, salutaretur vero quasi unus e senatoribus pa-
tente velo admissionalibus remotis aut solis his, qui

2 Nehonem] *i. e.* Νέωνα 3 gammaticos P[1] grammaticos P *corr.* 6 orationes *ante* declamatę *add.* P *corr.* 8 qua senatu P[1] quas ad senatum Σ quas in senatu P *corr.*, *edd.* 9 e *ante* contionibus *add. Pet.* 12/13 eos digno ad desce uidebat P eos dignos adesse iubebat Σ quos dignos ad id esse uidebat *Obr.*, *edd.* eos quos dignos ad discendum uidebat *He. reiciens* esse uidebat *propter clausulam heroicam* 14 publicae priuatim P *(asyndeton tutatur Ti. p. 46 Petsch. secutus)* publice priuatimque Σ, *Jord.* publ. et priu. *Pet.* 15 eoq. P eaque Σ, *edd.* 23 ei] eis *Eyssenh. (Jord.)* cenuiui P[1] *t.* B conuiuia P *corr.* 24 conuiuas *ante* cotidianos *add. Pet. in app.; sed cf. c. 39, 1* cotianos P[1] cotidianos Σ, P *corr.* 25 uocatus P uocatos Σ a senatorib: P[a] e senatorib: P[b]

ministri ad fores fuerant, ⟨*relictis, cum ante*⟩ salutare principes non liceret, quod eos videre non potera⟨*n*⟩t.

4 Et erat eius corporis, ut praeter venustatem ac v⟨*iri*⟩lem, quem hodieque et in pictura et in statuis videmus, decore*m* *in*esse⟨*t*⟩ staturae militaris robur [militis], valitudo eius, qui vim sui corporis sciret ac

5 semper curaret. erat praeterea cunctis hominibus amabilis et ab aliis pius appellabatur, ab omnibus certe

6 sanctus et utilis rei p. huic sors in tem⟨*plo*⟩ Praenestinae talis extitit, cum illi Heliogabalus insidiaretur:

'si qua fa[c]ta aspera rumpas,
tu[m] Marcellus eris.'

5 Alexandri nomen accepit, quod in templo dicato apud Arcenam urbem Alexandro Magno natus esset, cum casu illuc die festo Alexandri cum uxore pat⟨*e*⟩r

2 is⟨*set*⟩ sollemnitatis implendae causa. cui rei argumentum est, quod eadem die natalem habet hic Mamm⟨*a*⟩eae Alexander, qua ille Magnus excessit e vita.

3 delatum sibi Antonini nomen a senatu recusavit, ⟨*cum*⟩ hic magis adfinitate Caracalli iungeretur quam ille

4 subditivus, si quidem, ut Marius Maximus dixit in vita Severi, nobilem orientis mulierem Severus, cuius hanc genituram esse conpererat, ut uxor imperatoris esset,

---

1 fuerant] fuere cum ante *Jord.* relictis, cum ante *add. He.* remanentibus, cum antea *suppl. Pet. in app.* 2 principem PΣ principes *Ho.; post* principem *suppl. He.* nisi uelo discretum poterat PΣ poterant *Ho. (cf. Friedländer-Wissowa, Sittengesch.* I^{10} *p. 94)* 3/4 aculem P ac uirilem *Eyssenh., edd.* 5 decoreum esse P (rubrū *add. interpolator*) decorem inesset *Salm. (Jord.)* decorem ei inesset *Pet.* 6 militis *del. Bae.* 8 certę P 9 tem P^1 templo P *corr.* 9/10 praenestinae P^1 praenesstinae P *corr.; post* praen. *add. sciolus* ueste 12 *Verg. Aen. VI 882 sq.* facta P^1 *t.* B 13 tum P^1 *t.* B tu* P *corr.* marcellum P^1 *t.* B marcellus P *corr.* 16 *post* festo *add.* mater P *corr.* patris PΣ pater isset *Petsch. (Pet.)* 18/19 mammeę P 20 cum *add. vulgo* 21 iungeretur] tangeretur *Less. coll. OM 5, 7*

adhuc privatus et non magni satis loci duxit uxorem,
ex qua adfinitate hic Alexander fuit, cui vere per ma-
trem suam consobrinus Varius Heliogabalus fuit. re- 5
cusavit et Magni nomen, ⟨*quod*⟩ ei quasi Alexandro
est oblatum senatus iudicio.

Interest relegere orationem, qua nomen Antonini et 6
Magni delatum sibi a senatu recusavit. quam prius-
quam prae⟨*beam, pro*⟩feram etiam adclamationes se-
natus, quibus id decretum est. ex actis urbis: a. d. 2
pridie nonas Martias cum senatus frequens in curiam
(hoc est in aedem Concordiae templumque inaug*u*ra-
tum) convenisset rogatusque esset Aurelius Alexander
Caesar Augustus, ut con*sid*eret, ac primo recusasset,
quod sciret de honoribus suis agendum, deinde postea
venisset, adclamatum: 'Auguste innocens, di te ser- 3
vent. Alexander imperator, di te servent. di te nobis
dederunt, di conservent. di te ex manibus impuri eri-
puerunt, di te perpetuent. impurum tyrannum et tu 4
perpessus es, impurum et opscaenum et tu vivere do-
luisti. di illum eradicarunt, di te servarunt. infamis
imperator rite damnatus. felices nos imperio tuo, fe- 5
licem rem p. infamis ⟨*imperator*⟩ [i]unco tractus est
ad exemplum timoris, lux*u*riosus imperator iure puni-
tus est, contaminator honorum iure punitus est. di
inmortales Alexandro vitam. iudicia deorum hinc ap-
parent.' et cum egisset gratias Alexander, adclama- 7
tum est: 'Antonine Alexander, di te servent. Antonine
Aureli, di te servent. Antonine Pie, di te servent. An-
tonini nomen suscipias rogamus. praesta bonis im- 2
peratoribus, ut Antoninus dicaris. nomen Antonino-

---

4 ei P quod Σ quod ei *He.* 8 praeferam &iam P pro-feram inseram *Jord.* praeferam, innectam *Kell. (Pet.)* praebeam, proferam etiam *He.* 10 pridię P 11/12 inaugoratum P 13 conciner& P contineret Σ conueniret *Cas.* eo ueniret *Pet.* consideret *Momms.* 22 imperator *add. Kell. (Pet.) quod ante* infamis *add. Bra.* iunto P[1] *t.* B[1] 23 luxoriosus P 29 suscipias PΣ, *exc. Sedulī Scotti* accipias *falso Jord. cum* B

rum tu purifica. quod ille infamavit, tu purifica. redde
3 in integrum nomen Antoninorum. sanguis Antonino-
rum se cognoscat. iniuriam Marci tu vindica. iniuriam
4 Veri tu vindica. iniuriam Bassiani tu vindica. pe*i*or
Commodo solus Heliogabalus, nec im(perator) nec An-
toninus nec civis nec senator nec nobilis nec Romanus.
5 in te salus, in te vita. ut vivere delectet, Antoninorum
Alexandro vitam. ut vivere delectet, et Antoninus vo-
6 cetur. Antoninorum templa Antoninus dedicet. Par-
thos et Persas Antoninus vincat. sacrum nomen sa-
cratus accipiat. sacrum nomen castus accipiat. An-
tonini nomen *di* cognoscant, Antoninorum honorem di
conservent. in te omnia, per te omn*i*⟨*a*⟩. Antonine,
8 ha*v*eas.' et post adclamationes Aurelius Alexander
Caesar Augustus: 'gratias vobis, p. c., non nunc pri-
mum sed et de Caes*a*reano nomine et de vita servata
et Augusti nomine addito et de pontificatu maximo
et de tribunicia potestate et proconsulari imperio, quae
2 omnia novo exemplo uno die in me contulistis.' et
cum diceret, adclamatum: 'haec suscepisti, Antonini
nomen suscip*e*. mereatur senatus, Antonini mereantur.
3 Antonine Auguste, di te servent, di te Antoninum con-
servent. monetae nomen Antonini reddatur. templa
4 Antoninorum Antoninus consecret.' Aurelius Alexan-
der Augustus: 'ne, quaeso, p. c., ne m*e* ad hanc certa-
minis necessitatem vocetis, ut ego cogar tant*o* *no*-
m⟨*i*⟩ni satis facere, cum etiam hoc ipsum no[n]me⟨*n*⟩,

---

3 se] te *? Ho.* *Pii mentionem desiderat Pet. conferens c. 9, 1* 4 petor P peior Σ 5 imp̄ P 8 et *del. Jord.* 12 ut cognoscant P, *om.* Σ di cognoscant *edd.* 13 per (par P[a], *corr.* P[b]) te omne P, *Jord.* et per te omnia Σ per te omnia *Pet. sine adnot.* 14 habeas P, *Jord.* habemus Σ haueas *Salm. (Pet.) (cf. Cl. 18, 2* Claudi, dux fortissime, habeas *quod non potest non emendari)* 16 caesereano P 21 suscipi P tu suscipe Σ suscipe *Pet. cum Lipsio* 24 antonin' | antoninus *(in confinio paginarum)* P[a], *prius nomen del.* P[b] *t.* B 25 ne mi P[1] ne me Σ, P *corr.* 26/27 tantū omni P[1] tanto nomini P *corr. in marg.* tantum oneri Σ 27 non me PΣ nomen *vulgo*

licet peregrinum, tamen gravare videatur. haec enim
nomina insignia onerosa sunt. quis enim Ciceronem 5
dic[er]at mutum? quis indoctum Varronem? quis im-
pium Metellum? et, ut hoc di avertant, quis non
⟨*a*⟩equi⟨*per*⟩antem nomina ferat deg[er]entem in cla-
rissima specie dignitatum?' item adclamata, quae su-
pra. item imp(erator) dixit: 'Antoninorum ⟨*nomen*⟩ 9
vel iam numen potius quantum fuerit, meminit vestra
clementia: si pietatem, quid Pio sanctius? si doctri-
nam, quid Marco prudentius? si innocentiam, quid
Vero simplicius? si fortitudinem, quid Bassiano for-
tius? nam Commodi meminisse nolo, si ⟨*quidem*⟩ hoc 2
ipso deterior [si] fuit, quod cum illis moribus Anto-
nini nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus 3
habuit nec aetatem et arte patris hoc nomen in-
currit.' item adclamatum ut supra. item imp(erator) 4
dixit. 'nuper certe, p. c., meministis, cum ille omnium
non solum bipedum sed etiam quadrupedum spur-
cissimus Antonini nomen praeferret et in turpitudine
atque luxurie Nerones, Vitellios, Commodos vinceret,
qui gemitus omnium fuerit, cum per populi et ho-
nestorum coronas una vox esset hunc in⟨*ep*⟩te An-
toninum dici, per hanc pestem ta*n*tum violari nomen.'
et cum diceret, adclamatum est: 'di mala prohibeant. 5
haec te imperante non timemus. de his te duce securi
sumus. vicisti vitia, vicisti crimina, ⟨*vicisti*⟩ dedecora.

---

3 dicerat P^1 *t.* B dicerǽt P *corr.* dicat Σ *(coni. Bae.)* 5 equi antem P^1 *t.* B (i *exp.* P *corr.*) equitatem Σ aequantem *edd.* aequiperantem *Ho.* digerentem PΣ degentem *Gru. (Pet.)* aut degenerantem *Jord.* 7 nomen *add. vulgo* 12 si PΣ qui *Pet.* is *Jord.* si quidem *He.* 13 ipse P ipso *vulgo* diteṛior P si fuit P^1 *t.* B, Σ si *exp.* P *corr.* 17/18 *cf. Cic. de domo 18, 48* omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum inpurissimo 20 luxurię P^1 *t.* B .luxuria P *corr.* 21 fuerit P^1 *t.* B fuerit P *corr.* 22 inte P rite Σ inpie *Petsch.* inepte *Pet.* 23 *super* pestem P *corr. adn.* heliog. tactum P^1 tantum Σ, P *corr. (cf. c. 8, 4)* sanctum *Salm. (Pet.)* intactum *Bae.* 26 uicisti *om.* P^1, *add.* P *corr.*

6 Antonini nomen orna*b*is. ti⟨*bi*⟩ certe sum⟨*im*⟩us, bene
praesumimus. nos te et a pueritia probavimus et nunc
7 probamus.' item imp(erator): 'neque ego, p. c., id-
circo timeo istud venerabile omnibus nomen accipere,
quod verear, ⟨*ne*⟩ in ha⟨*e*⟩c vitia delabatur vita, aut
nos nominis pudeat, sed primum displicet alienae fa-
miliae nomen adsumere, deinde quod gravari me
10 credo.' et cum diceret, adclamatum est ut supra. item
2 dixit: 'si enim Antonini nomen accipio, possum et
3 Traiani, possum et Titi, possum et Vespasiani.' et cum
diceret, adclamatum est: 'quomodo Augustus, sic
et Antoninus.' et imp(erator): 'video, patr*e*s conscripti,
quid vos ⟨*moveat*⟩ ad hoc nobis nomen addendum.
4 Augustus primus primus est huius auctor imperii, et
in eius {nomen} omnes velut quadam adoptione aut iure
hereditario succedimus; Antonini ipsi Augusti sunt
5 dicti. s*ic* Antoninus id e[m]s*t* Pius Marcum et item
Verum iure adoptionis vocavit, Commod*o* autem here-
ditarium fuit, susceptum Diadumeno, adfectatum in
6 Bassiano, ridiculum in *Va*r[el]io.' et cum diceret, ad-
clamatum est: 'Alexander Auguste, di te servent. *d*i
⟨*faveant*⟩ verecundiae tuae, prudentiae tuae, innocen-
tiae tuae, castitati tuae. hinc intellegimus, qualis fu-
7 turus sis, hinc probamus. tu facies, ut senatus bene
principes el*i*gat. tu facies optimum esse iudicium sena-
tus. Alexander Auguste, di te servent. templa Anto-

---

1 ornauisti P ornasti Σ ornabis *Pet.* ornabis. tibi *He.* certe sumus P certi sumus Σ certe sumimus *Jord.* certe praesumimus *Pet.* 5 uerear P *(Pet.)* uerear ut Σ uerear ne *Jord.* aut P aut quod Σ ut *edd.* 6 uos *Jord.* 12 et imp(erator)] item imperator *Pet.* uideo] non uideo *vel* uidete *Momms.* patris P[1] *t.* B 13 moueat *add. vulgo* 15 nomen *om.* P, *non om.* Σ 16/17 sunt dicti sunt P sunt dicti. sic *He.* 17 antoninus idem sepius PΣ Antoninus item primus *Pet.* Antoninos de se Pius *Momms. (Jord.)* Antoninus id est Pius *He.* 18 commodi P[1] 20 Vario Σ *(coni. Hirschf.)* aurelio P 21 si PΣ dii immortales faueant *Sedulius Scottus in exc.* di faueant *He.* 25 elegat P

ninorum Alexander Augustus dedicet. Caesar noster, 8
Augustus noster, imperator noster, di te servent. vi-
v[c]as, valeas, multis annis imperes.' Alexander im- 11
p(erator) dixit: 'intellego, p. c., me optinuisse, quod
volui, et in acceptum refero, plurimas ⟨*gratia*⟩s *et*
agens et habens [s]enis*urus*, ut et hoc nomen, quod
in imperium detulimus, tal*e*[s] sit, ut et ab aliis desi-
deretur et bonis vestrae pietatis iudiciis offeratur.' post 2
haec adclamatum est: Magne Alexander, di te ser-
vent. si Antonini nomen repudiasti, Magni pr*a*⟨*e*⟩no-
men suscipe. Magne Alexander, di te servent.' et cum 3
saepius dicerent, Alexander August*u*⟨*s*⟩: 'facilius fuit,
p. c., ut Antoninorum nomen acciperem, aliquid enim
vel adfinitati deferrem vel consortioni nominis im-
perialis. Magni vero nomen cur acc*i*pi⟨*am*⟩? quid 4
enim iam magnum feci? cum id Alexander post magna
gesta, Pompeius vero {post} magnos triumphos accepe-
rit. quiescite igitur, venerandi patres, et vos ipsi
magnifici unum me de vobis esse censete, quam Magni
nomen ingerite.' post haec adclamatum est: 'Aureli 12
Alexander Auguste, di te servent.' et reliqua ex more.

Dimisso senatu, cum et alia multa eo die essent 2
acta, quasi triumphans domum se recepit. multo cla- 3
rior visus est alienis nominibus non receptis quam
si recepisset; atque ex eo constantiae ac plenae gra-
vitatis famam obtinuit, si quidem uni ⟨*iuveni*⟩ vel
adulescenti potius senatus totus persuadere non potuit.
sed quamvis senatu rogante non potuerit persuaderi, 4

2/3 uincas PΣ uiuas *Kell. (Pet.)* 4 me *om.* P^{a}, *add.* P^{b} 5 refero plurimas sed P^{1} refero plurimas gratias sed P *corr.* plurimas refero gratias sed Σ 6 senisorę P .... ore Σ enisurus *vulgo* 7 talis P *t.* B tale Σ, P *corr.* 10/11 pronomen P nomen Σ 12 auguste P^{1} augustus ait Σ, P *corr.* 14 consortioni P^{1} *t.* B (ni *exp.* P *corr.*) consortii Σ 15 accepi P accipio Σ accipiam *edd* 17 uero magnos P^{1} uero post magnos Σ, P *corr.* uero magnos post *Pet.* 23 multos P^{a} multo* P^{b} *t.* B 26 uni PΣ iuueni *Jord.* uni uiro *Pet.* uni iuueni *Bae.* 27 adoliscenti P

ut vel Antonini vel Magni nomina susciperet, tamen
ob ingentem vigorem animi et mirandam singularem-
que constantiam contra militum insolentiam Severi no-
5 men a militibus eidem inditum est. quod illi ingentem
in praesentia reverentiam, magnam apud posteros glo-
riam peperit, cum eo accessisset, ut de animi virtute
nomen acceperit, si quidem solus inventus sit, qui
tumultuantes legiones exauctoraverit, ut suo loco
ostendetur, in milites autem gravissime animadverterit,
qui forte ⟨*in*⟩currerunt aliquid, ⟨*quod*⟩ videretur in-
iustum, ut et ipsum locis suis declarabimus.
13 Om*in*a imperii haec habuit: primum quod ea die
natus est, qua defunctus vita Magnus Alexander dici-
tur, deinde quod in templo eius mater enixa est, ter-
tio quod ipsius nomen accepit, tum praeterea quod
o*v*[i]um purpure*i*[e] colo*ri*s eadem die natum, qua ille
natus est, palum*b*inum anicula quaedam matri eius ob-
2 tulit; ex quo quidem haruspices dixerunt imperatorem
quidem illum, sed non diu futurum et cito ad im-
perium perventurum. tum praeterea, quod tabula Tra-
iani imperatoris, quae geniali lecto patris imminebat,
3 dum ill*a* in templo pareret, in lectum eius decidit. his
accessit [quo] quod nutrix ei Olympias data est, quo
4 nomine mater Alexandri appellata est. nutritor Phi-
lippus provenit casu unus ex rusticis, quod nomen
5 patri Alexandri Magni fuit. fertur die prima natalis
toto die apud Arcam Caesaream stella primae magni-
tudinis visa et sol circa domum patris eius fulgido
6 ambit*u* coronatus. cum eius natalem aruspices com-

8/9 *c. 52, 3; 59, 4* **10** currerunt P cucurrerunt Σ incurrerunt *Pet. (cf. He., Arch. f. lat. Lex. XI 73)* cupierunt *Momms. (Jord.)* quod *add. edd.* **11** *c. 52, 1* **12** omnia P[1] *t.* B **16** oblum P[1] *t.* B ouum P *corr.*, Σ purpureae P[1] *t.* B colores P[1] *t.* B **17** palumulnum P[1] *t.* B **22** ille — parer& P mater eum — pareret Σ illa — pareret *Jord.* ille — pareretur *Pet.* **23** quo quod P[1] *t.* B **29** ambito P **29sq.** commentarent *He. conferens Th. l. L. III 1863, 65 sqq.* commendarent PΣ, *edd.*

men*t*arent, dixerunt eum summam rerum te*n*turum, id-
circo quod hostiae de ea villa, quae esset Severi im-
peratoris, adductae essent et quas in illius honorem
coloni parassent. nata in domo laurus iuxta persi⟨*ci*⟩ 7
arborem intra unum annum persici arborem vicit. unde
etiam con*i*ectores dixerunt Persas ab eo esse vincen-
dos. mater eius pridie quam pareret somniavit se pur- 14
pureum dracunculum parere. pater eadem nocte in 2
somnis vidit [t]alis se Romanae Victoriae, quae in
senatu, ad c⟨*a*⟩elum vehi. ipse cum vatem consuleret 3
de futuris, hos accepisse dicitur versus adhuc parvulus
et primum quidem sortibus: ‘te manet imperium caeli 4
terraeque’ intellectum est, quod inter divos etiam re-
feretur. ‘te manet imperium, quod tenet imperium,’ ex
quo intellectum est Romani illum imperii principem
futurum; nam ubi est imperium nisi apud Romanos,
quod tenet imperium? et haec quidem de Gr⟨*a*⟩ecis
versibus sunt prodita. ipse autem, cum parentis hor- 5
tatu animum a filosophia et musicaqu[a]e ⟨*ad*⟩ alias
artes traduceret[ur], Vergilii sortibus huius modi in-
lustratus est:

‘excudent alii spirantia mollius aera,
credo ⟨*e*⟩quidem, et vivos ducent de marmore vultus,
orabunt causas melius caelique meatus
describent radio[res] et surgentia sidera dicent:
tu regere imperio populos, Romane, memento.
hae tibi erunt artes pacique inponere morem,
parcere subiectis et de*b*ellare superbos.’

---

1 temturum P[1] *t.* B 4 persi P[1] *t.* B persici Σ, P *corr.* 6 coniectores P[1] *t.* B 9 talis PΣ 19 filosophia P[1] *t.* B filosofia P *corr.* & musica quae alias P musicaque ad alias *edd.*

20 traducer&ur P traduceret Σ 22 *Verg. Aen. VI 847—853* 23 quidem P[1] equidem P *corr.* & uiuos P[1] *t.* B &, *quod non exhibent Vergili codd., exp.* P *corr.* 24 Orabant P[a], *corr.* P[b] *t.* B 25 radiores P[1] *t.* B radiores (*i. e.* radios) P *corr.* 28 deuellare P[1] *t.* B

6 fuerunt multa alia signa, quibus principem humani ge-
neris esse constaret.
Nimius ardor oculorum et diutius intuentibus gra-
vis, divinatio mentis frequentissima, rerum memoria
singularis quam ⟨*m*⟩nemonico Acholius ferebat adiu-
7 tam. et cum puer ad imperium pervenisset, fecit cuncta
cum matre, ut et ill*a* videretur pariter imperare, mulier
sancta sed avara et auri atque argenti cupida.

15 Ubi ergo Augustum agere coepit, primum removit
omnes iudices a re[i] p. et a ministeriis atque mune-
ribus, quos inpurus ille ex genere hominum turpissimo
provexerat; deinde senatum et equestrem ordinem pur-
2 gavit. ipsas deinde tribus et eos, qui militaribus nitun-
tur pr*a*⟨*e*⟩rogativis, purgavit et Palatium suum comi-
tatumque omnem abiectis ex aulico ministerio cunctis
obscenis et infamibus nec quemquam passus est esse
3 in Palatinis {non} necessarium hominem. iure ⟨*iu*⟩-
rando deinde se con⟨*s*⟩trinxit, ne quem adscriptum,
id est vacantivum, haberet, ne annonis rem p. gravaret,
dicens malum pu*bli*cum esse imperatorem, qui ex vi-
sceribus provincialium homines non necessarios nec
4 rei p. utiles pasceret. fures iudic⟨*i*⟩*a*le⟨*s*⟩ iussit in
civitatibus ullis numquam videri et, si essent visi,
5 deportari per rectores provinciarum. annonam mili-
tum diligenter inspexit. tribunos, qui ⟨*per*⟩ stellaturas
6 militibus aliquid tulissent, capitali poena adfecit. ne-

---

5 nemo nico P nemo .... Σ mnemonico *Obr., edd.* **7** illi P, *Jord.* illa Σ, *Pet.* **10** rei p̄. P^1 *t.* B i *eras.* P *corr.* **14** prorogatiuis PΣ **17** non *om.* P^1, *non om.* Σ n (*i. e.* nisi) *add.* P *corr.* (*sed cf. v. 21* non necessarios) **17/18** iurerando P **18** adscriptitium *Cas.* adscripticium *Jord.* **19** uagantiuũ P uacantiuum *Gru., Salm. (Pet.)* uacantem *Cas. (Jord.)* **20** pupillum PΣ, *Flor. Vat.* publicum *Cas. (Jord.)* publicum dispensatorem *? Ho.* (*coll. c. 32, 4* 'dispensator publicus') populi uilicum *Salm. (Pet.)* populi illum *Hudemann, Kell.* **22** parcer& P pasceret Σ iudicare P, *edd.* iudicari R iudiciales *Cas.* iudiciarios *Thörnell in 'Strena philol. Upsal.', 1922, p.388 sq.* **23** numquam numquã P^a **25** per *add. vulgo*

gotia et causas prius a scriniorum principibus et doctis-
simis iuris peritis et sibi fidelibus, quorum primus tunc
Ulpianus fuit, tractari ordinarique atque ita referri ad
se praecepit. leges de iure populi et fisci moderatas 16
et infinitas sanxit neque ullam constitutionem sacravit
sine viginti iuris peritis et doctissimis ac *sa*pientibus
viris isdemque disertissimis non minus quinquaginta,
ut non minus in consilio essent sententiae, quam sena-
tus consultum conficere⟨*n*⟩t, et id quidem ita ut ire- 2
tur per sententias singulorum ac scriberetur, quid
quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum
cogitandum⟨*que*⟩, priusquam dicerent, ne incogitati
dicere cogerentur de rebus ingentibus. fuit praeterea 3
illi consuetudo, ut, si de iure aut de negotiis tractaret,
solos doctos et disertos adhiberet, si vero de re mili-
tari, militares veteres et senes bene meritos et locorum
peritos ac bellorum et castrorum et omnes litteratos
et maxime eos, qui historiam norant, requirens, qui*d*
in talibus causis, quales in disceptatione versabantur,
veteres imperatores vel Romani vel exterarum gentium
fecissent.

Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, 17
illum, si umquam furem iudicem vidisset, paratum ha-
buisse digitum, ut illi oculum erueret: tantum odium
eum tenebat eorum, de quibus apud se probatum, quod
fures fuissent. addit Septiminus, qui vitam eius non 2
mediocriter exsequutus est, tanti st[h]omac⟨*h*⟩i fuisse
Alexandrum in eos iudices, qui f*u*rtorum fama labo-
rassent, etiamsi damnati non essent, ut, si eos casu ali-
quo videret, commotione animi stomachi cholera⟨*m*⟩

4 legis P^1 *t.* B 6 acciplentib: $P^1\Sigma$ ac sapientib: P *corr.* 9 conficer& $P\Sigma$ cum fieret *Salm.* conficerent *vulgo* 9/10 uter&ur P^a ut ir&ur P^b *t.* B 12 et *ante* cogitandum *add.* P *corr.*, Σ cogitandumque *vulgo* cogitandum *del. Jord.* 18 quin P^1 26 Additsep timinus P^1 *t.* B Addit &p timinus P *corr.* addit Septimius *Pet.* 27 sthomacl P^1 sthomac^h^l P *corr.* 28 fertorum P^1 *t.* B 30 colera P^a ^h^colera P^b *t.* B ^h^colerā P *corr.*

evomeret toto vultu in[on]ardescente, ita ut nihil lo-
3 qui posset. nam cum quidam Septimius Arabi⟨a⟩nus,
famosus crimine furtorum et sub Heliogabalo iam libe-
ratus, inter senatores principem salutatum venisset, ex-
4 clamavit: 'o Marna, o Iuppiter, {o} di inmortales, Ara-
bianus non solum vivit, verum etiam in senatum venit,
fortassis etiam de me sperat: tam fatuum, tam stul-
tum esse me iudicat'.

Salutabatur autem nomine, hoc est 'have, Alexander'.
18 si quis caput flexisset aut blandius aliquid dixisset,
ut adulator vel abiciebatur, si loci eius qualitas patere-
tur, vel ridebatur ingenti cachinno, si eius dignitas
2 graviori subiacere non posset iniuriae. salutatus con-
sessum obtulit omnibus senatoribus atque adeo nisi
honestos et bonae famae homines ad salutationem non
admisit iussitque (quem ad modum in Eleusinis sacris
dicitur, ut nemo ingrediatur, nisi qui se innocentem no-
vit) per praeconem ⟨e⟩dici[t], ut nemo salutaret princi-
pem, qui se furem esse nosset, ⟨ne⟩ aliquando detectus
3 capitali supplicio subderetur. idem adorari se vetuit,
cum iam coepisset Heliogabalus adorari regum more
4 Persarum. erat praeterea haec illius sententia solos
fures de paupertate conqueri, dum volunt scelera vitae
5 suae tegere. idem addebat sententiam de furibus no-
tam et Gr⟨a⟩ece quidem, quae Latine hoc significat:
'qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, sal-
vus erit', quae Graece talis est:

Ὁ πολλὰ κλέψας ὀλίγα δοὺς ἐκφεύξε[ν]ται.

19 Praef. praet. sibi ex senatus auctoritate constituit.

---

1 uultui non ardescente P[1] *t.* B uultu ** inardescente P *corr.* uultu tunc ardescente Σ, *sed* uultu inardescente Ch 2 arabinus P arabianus Σ 4 principes PΣ 5 o *ante* di (dii P *corr.*) *om.* P, *non om.* Σ 6 uiuit — uenit] *imitatur Cic. in Cat. I 1, 2:* 'uiuit? immo uero etiam in senatum uenit' 13/14 consensū P consessum Σ, *edd.* 18 dicit P[1] *t.* B dici* P *corr.* edici *edd.* 19 ne *add. uulgo* 28 opolla clepsas oliga dus ecfeuxente P

praef. u⟨*r*⟩bi a senatu accepit. alterum praef. praet.
fecit. qui ne fieret, etiam fugerat, dicens invitos, non
ambientes in re p. conlocandos. senatorem numquam 2
sine omnium senatorum, qui aderant, consilio fecit, ita
ut per sententias omnium *cre*aretur, testimonia dicerent
summi viri ac, si fefellissent vel testes vel hi, ⟨*qui*⟩
sententias dicebant, postea in ultimum reicerentur lo-
cum civium [in] condemnatione adhibita, quasi falsi
rei adprobati sine ullius indulgentiae proposito. idem 3
senatores non nisi ad summorum in Palatio virorum
suffragium fecit, dicens magnum virum esse oportere,
qui faceret senatorem. idem libertinos numquam in 4
equestrem locum redegit adserens seminarium senato-
rum equestrem locum esse.

Moderationis tantae fuit, ut nemo umquam ab eius 20
latere summoveretur, ut omnibus se blandum adfa*b*i-
lemque pr⟨*a*⟩eb[u]ere⟨*t*⟩, ut amicos non solum primi
aut secundi loci[s] sed etiam inferiores ⟨*a*⟩e[r]g⟨*r*⟩o-
tantes viseret, ut sibi ab omnibus libere, ⟨*q*⟩*uod* sen-
tiebant, dici cuperet et, cum dictum esset, audiret et,
cum audisset, ita ut res poscebat, emendare⟨*t*⟩ atque
corrigere⟨*t*⟩, sin minus bene factum esset aliquid, 2
etiam ipse convinceret, idque ⟨*s*⟩in⟨*e*⟩ fastu[m] et sine
amaritudine pectoris, conse*s*su⟨*m*⟩ omnibus semper of-
ferret praeter eos, quos furtorum densior fama per-
strinxerat, de absentibus semper requireret. denique 3
cum ei {ob} nimiam civilitatem et Mamm⟨*a*⟩ea mater

---

5 curar&ur PΣ crearetur *Vat. 5301, Momms. St.-R. II*^{3} *p. 945, adn. 3* circumiretur *Pet.* cum iretur *Da.* 6 his P^{a} hi* P^{b} *t.* B qui *add.* P *corr.* 8 in *om.* Σ, *edd.* 13/14 senatorem P^{1} 16/17 adfauilemq. P^{1} *t.* B affabilemq· P *corr.* 17 prebuere P^{1} *t.* B preb*eret P *corr.* 18 locis P^{1} *t.* B loci* P *corr.* 18/19 ergo tantes P^{1} egrotantes P *corr.* 19/20 consentiebant P^{1} *t.* B consentiebat Σ, P *corr.* quod sentiebant *edd.* 23 infactum P infectum Σ sine fastu *vulgo* 24 peccatoris P^{a} pec**toris P^{b} *t.* B consensu P consensum Σ 27 ob *om.* P, *non om.* Σ obiceret *Jord. cum vulg.* 27 sq. mater — catuli *om.* P^{a}, *add.* P^{b} *in marg. sup.*

et uxor Memmia, Sulpicii consularis viri filia, Catuli
neptis, saepe dicere⟨*n*⟩t: 'molliorem tibi potestatem
et contemptibiliorem imperii fecisti', ille respondit:
4 'sed securiorem atque diuturniorem.' dies denique num-
quam transiit, quando non aliquid mansuetum, civi-
le[m], pium fecit, sed ita ut ⟨*a*⟩erarium non everteret.
21 condemnationes e*t* raras esse iussit et, quae factae fue-
rant, non indulsit. vectigalia civitatibus ad proprias
2 fabricas deputavit. fenus publicum trientarium exer-
cuit, ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias
dederit ad agros emendos, reddendas de fructibus.
3 Praef. praetorii suis senatoriam addidit dignitatem,
4 ut viri clarissimi et essent et dicerentur; quod antea
vel raro fuerat vel omnino nond*um*[on] fuerat, eo us-
que ut, si quis imperator*um* successorem praef. praet.
dare vellet, laticlaviam eidem per libertum sum-
mitteret, ut in multorum vita Marius Maximus
5 dixit. Alexander autem idcirco senatores esse voluit
praef. praet., ne quis non senator de Romano sena-
6 tore iudicaret. milites suos sic ubique scivit, ut in
cubiculo habere⟨*t*⟩ breves et numerum et tempora mi-
litantum semperque, cum solus esset, et rationes eo-
rum et numerum et dignitates et s*t*ipendia recenseret,
7 ut esse⟨*t*⟩ ad omnia instructissim*us*. denique ⟨*cum*⟩
inter militares aliquid ageretur, multorum dicebat et
8 nomina. de prov⟨*eh*⟩endis etiam sibi adnotabat et

1 *haec Memmiae progenies et ipsa Memmia sunt fictae imitando Suet. Galb. 3, 4; cf. Groag, P.-W. III 1796, 63 sqq.* 2 dicer& P dicerent Σ obicerent et dicerent (*scil.* nimiam ciuilitatem) *Pet.* 5/6 ciuilem P[1] *t.* B m *exp.* P *corr.* 7 erraras P[1] *t.* B ẹrraras (er *exp.*) P *corr.* et raras Σ, *Jord.* atque P[a] etquẹ P[b] *t.* B at, quae *Pet.* 10 pecunia P[a], *corr.* P[b] 14 non diu non P non diu Σ diu non *Momms., edd.* nondum *Hirschf., Kl. Schr. p. 649, adn. 3* 15 imperatorem P 21/22 *post* militantum *add.* indicantes *Cas.* continentes *Kell. (Pet.)* 23 spipendia P[1] *t.* B 24 ẽẽ (*i. e.* esse) P[1] instructissimos P[1] cum *add.* P *corr., edd.* si *post* militares (*v.* 25) *add. Petsch.* cum A(R) 26 prouendis PΣ promouendis *edd.* prouehendis *Momms.*

pe⟨*r*⟩legebat cuncta pittacia et sic faciebat diebus
etiam pariter adnotatis et quis quo esset insinuante
promotus.
Commeatum populi Romani sic adiuvit, ut, cum fru- 9
ment*a* Heliogabalus evertisset, *h*ic emp*t*a de propria
pecunia loco suo reponeret. negotiatoribus, ut Romam 22
volentes concurrerent, maximam inmunitatem dedit.
oleum, quod Severus populo dederat quo⟨*d*⟩que He- 2
liogabalus inminuerat turpissimis hominibus praefec-
turam annonae tribuendo, integrum restituit. ius *con*- 3
*fa*rre[r]ation*i*s, quod inpurus ille sustulerat, hic omni-
bus reddi⟨*di*⟩t. mechanica opera Romae plurima in- 4
stituit. Iudaeis privilegia reservavit. Christianos esse
passus est. pontificibus tantum detulit et quindecim 5
viris atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum
a se finitas iterari et aliter discingi pateretur. prae- 6
sides provinciarum, quos vere, non factionibus lau-
dari comperit, et itineribus secum semper in vehiculo
habuit et muneribus adiuvit, dicens et fures a re pu-
blica pellendos ac pauperandos et integros esse re*ti*-
*n*endos atque ditandos. cum vilitatem popul*u*⟨*s*⟩ Ro- 7
ma*nu*⟨*s*⟩ ab eo peteret, interrogavit per curionem,
quam speciem *ca*ram putarent. illi continuo exclama-
verunt carnem bubulam atque porcinam. tunc ille non 8
quidem vilitatem proposuit, se⟨*d*⟩ iussit, ne quis sumi-
natam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam,
ne quis damalionem, tantumque intra biennium vel
prope annum porcinae carnis fuit et bubulae, ut, cum

---

1 pelegebat P^1 *t.* B sic faciebat PΣ subscribebat *Pet.* 4/5 frumento P 5 uicem pia P uicem Σ hic empta *Salm., edd.* 10/11 ius comferre rationes P iussitque conferre rationes Σ ius confarreationis *Ma. cf. Baynes p. 133 sq.* 12 reddit P reddidit Σ, *Jord.* 15 quadam P^a, *corr.* P^b 16 discingi P, *quod def. Thiele p. 16, adn. 5* distingui Σ, *vulgo* 20 paupauperandos P *ante ras.* 20/21 redimendos PΣ retinendos *Cornelissen (Pet.)* 21/22 populi romani P^1 *t.* B 23 curam P^1 25 sed iussit *om.* P^a seiussit *add.* P^b

fuisset octominutalis libra, ad duos unum[quem]que
utri⟨*us*⟩que carnis libra redigeretur.

23 Causas militum contra tribunos sic audivit, ut, si
aliquem repperisset tribunorum in crimine, pro facti
2 qualitate sine indulgentiae proposito puniret. de omni-
bus hominibus per fideles homines suos semper quae-
sivit et per eos, quos nemo nosset hoc agere[t], cum
3 diceret omnes praeda corrumpi posse. servos suos
semper cum servili veste habuit, libertos cum ingenuo-
4 rum. eunuchos de ministerio suo abiecit et uxori ut
5 servos servire iussit. et cum Heliogabalus mancipium
eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit nec
quicquam in Palatio curare fecit nisi balneas femina-
6 rum. cum plerosque eunuchos rationibus et procura-
tionibus praeposuisset Heliogabalus, hic illis et veteres
7 sustulit dignitates. idem tertium genus hominum eu-
nuchos esse dicebat nec videndum nec in usu haben-
8 dum a viris, sed vix a feminis nobilibus. qui de eo
fum*o*s vendiderat et a quodam militar*i* centum aureos
acceperat, in crucem tolli iussit per eam viam, qua
esset servis suis ad suburbana imperatoria i[n]ter fre-
quentissimum.

24 Provincia⟨*s*⟩ leg*a*torias praesidales plurimas fecit,
proconsulares ex senatus voluntate ordinavit.
2 Balnea mixta Romae exhiberi prohibuit, quod qui-
dem iam ante prohibitum Heliogabalus fieri permise-
3 rat. le⟨*n*⟩onum vectigal et meretricum et exsoletorum
in sacrum aerarium i*n*ferri vetuit, sed sumptibus pu-

1 octo minutulis *Momms. (cf. Menadier p.52sqq.)* unum quemq· P unumque Σ, *edd.* 2 utriq· P[1] *t.* B 5/6 de omnibus hominibus] de omnibus comitibus *Bae.* *an* de amicis et comitibus *? Ho.* 7 ager& P agere Σ, *edd.* 15 ueteris P[a], *corr.* P[b] 19 fumus P[1] *t.* B fumos Σ, P *corr., Jord.* fumum *Pet.* millitare P[1] *t.* B 21 inter P[1] *t.* B, *om.* AR iter Ch 23 prouincialegetorias P[1] prouinciales pretorias P *corr.* prouinciale Getorias Σ prouincias legatorias *Salm., edd.; cf. Herzog, Röm. St.-Verf. II 1, 493, 1* praesid*ales P (i *eras.*) *(cf. Less., lex. p. 469[b])* praesidiales *edd.* 27 leonum P[1] 28 imferri P

blicis ad instaurationem theatri, circi, amphitheatri,
stadii deputa*v*it. habuit in animo, ut exsoletos vetaret, 4
quod postea Filippus fecit, sed veritus est, ne prohibens publicum dedecus in privatas cupiditates converteret, cum homines inlicita magis prohibita poscant
furore iacta*ti*. brac[h]ariorum, linteonum, vitrariorum, 5
pellionum, claustrariorum, argentariorum, aurificum et ceterarum artium vectigal pulcherrimum instituit ex eoque iussit thermas et quas ipse fundaverat et superiores populi usibus exhiberi; silv*as* etiam thermis
publicis deputavit. addidit et oleum luminibus ther- 6
marum, cum antea et an{te auroram} non[am] paterent et ante solis occasum clauderentur.

Huius imperium incruentum quidam litteris tradide- 25
runt, quod contra est. nam et Severus est appellatus 2
a militibus ob austeritatem et in animadversibus asperior in quibusdam fuit.

Opera veterum principum inst[r]auravit, ipse nova 3
multa constituit, in his thermas nominis sui iuxta eas, quae Neronianae fuerunt, aqua inducta, quae Alexan-
driana nunc dicitur. nemus thermis suis de privatis 4
aedibus suis, quas emerat, dirutis aedificiis fecit.
Oceani solium primus *imper*⟨*ator*⟩ appellavit, cum 5
Traianus id non fecisset, sed diebus solia deputasset.
Antonini Caracalli thermas additis *p*orti[o]*c*ibus per- 6
fecit et ornavit. Alexandrinum opus marmoris de duo- 7

2 & adii P^1 & atrii R & stadii P *corr.* stadii *edd.* deputabit P^1 5 prohibita PΣ, *edd.* prohibiti ... furore (*i. e.* furibunda cupidine) *?Ho.* 6 iactant P iactati *Salm., edd.* 7 pellionum P *t.* B *(utrum* pellionum *an* pollionum *exstet in* P, *vix discernas)* 10 siluis P siluas Σ 12 & annonam P^1 & ad nonam P *corr.* ad aurorā *a. m. in marg.* et non ante auroram Σ *(cf. Ho., Klio XIII, p. 406 sq.)* et ad nonam *(ut* P *corr.) Salm. (Jord.)* et ante nonam non *Pet.* et ante auroram non *(cf.* Σ*) He.* 16 animaduersib; P^1 animaduersionib; P *corr.,* Σ *(fortasse recte)* 19 nomini P^a, *corr.* P^b 23 inter P^1 inter principes P *corr.* iter A ter ChR imperator *Pet.* in thermis *Jord.* 25 sortionib: PΣ porticibus *Cas., edd.* 26 marmoris *del. Jord.* enormius *Golisch*

bus marmoribus, hoc est porfyretico et Laced⟨*a*⟩emo-
nio, primus instituit in Palatio ⟨*plateis*⟩ exornatis hoc
8 genere marmorandi. statuas colossas in urbe multas
9 locavit artificibus undique conquisitis. Alexandri ha-
bitu nummos plurimos figuravit, et quidem electros
10 aliquantos, sed plurimos tamen aureos. a mulieribus
11 famosis matrem et uxorem suam salutari vetuit. con-
tiones in urbe multas habuit more veterum tribunorum
26 et consulum. congiarium populo ter dedit, donativum
2 {militibus} ter, carnem populo addidit. usuras fenerato-
rum contraxit ad trientes pensiones, etiam pauperibus
3 consulens. senatores, si fenerarentur, usuras accipere
primo vetuit, nisi aliquid muneris causa acciperent;
postea tamen iussit, ut semisses acciperent, donum mu-
4 nus tamen sustulit. statuas summorum virorum in foro
5 Traiani conlocavit undique translatas. Paulum et Ul-
pianum in magno honore habuit, quos praefectos ab
6 Heliogabalo alii dicunt factos, alii ab ipso — nam et
consiliarius Alexandri et magister scrinii Ulpianus
fuisse perhibetur —, qui tamen ambo assessores Papi-
7 niani fuisse dicuntur. basilicam Alexandrinam institue-
rat inter campum Martium et s⟨*a*⟩epta Agrippiana in
lato pedum centum in longo pedum mille, ita ut tota
columnis penderet. quam efficere non potuit morte
8 praeventus. Isium et Serapium decenter ornavit additis
9 signis et Deliacis et omni⟨*mo*⟩*di*s mysticis. in matrem
Mamm⟨*a*⟩eam unice pius fuit, ita ut Romae in Palatio
faceret di⟨*a*⟩etas nominis Mamm⟨*a*⟩eae, quas inperi-
tum vulgus hodie 'ad Mammam' vocat, et in Baiano
palatium cum stagno, quod Mamm⟨*a*⟩eae nomine ho-
10 dieque censetur. fecit et ali*a* in Baiano opera magni-
fica in honorem adfinium suorum et stagna stupenda

---

2 plateis *add. Pet. quod coniecerat Jord., sed post* exornatis *ponendum* 5 electos P^a, *corr.* P^b 10 militibus *om.* P, *edd.; non om.* Σ 13 nisi] neue *Momms., St.-R. III, p 899, adn. 5* 14 tamen iussit] admisit *Momms. l. l.* donum *del. Momms. (Jord.); def. Ti. p. 31 sq.* 26 omnimodis *He.* omnib; PΣ, *edd.* 31 alio P alia Σ

admisso mari. pontes, quos Traianus fecerat, instaura- 11
vit paene in omnibus locis, aliquos etiam novos fecit,
sed instaura*tis* nomen Traiani reservavit.
In animo habuit omnibus officiis genus vestium pro- **27**
prium dare et omnibus dignitatibus, ut a vestitu dino-
scerentur, et omnibus servis, ut in populo possent
agnosci, ne qui⟨*s*⟩ seditiosus esset, simul ne servi in-
genuis miscerentur. sed hoc Ulpiano Pauloque displi- 2
cuit dicentibus plurimum rixarum fore, si ⟨*quidem*⟩
facile⟨*s*⟩ essent homines ad iniurias. tum satis esse 3
constituit, ut equites Romani a senatoribus clavi quali-
tate discernerentur. p⟨*a*⟩enulis intra urbem frigoris 4
causa ut senes uterentur, permisit, cum id vestimenti
genus semper itinerarium aut pluviale fuisset. matro-
nas tamen intra urbem p⟨*a*⟩enulis uti vetuit, itinere
permisit.
Facundiae Gr⟨*a*⟩ecae magis quam Latin⟨*a*⟩e nec 5
versu invenustus et ad musicam pronus, matheseos
peritus, et ita quidem ut ex eius iussu mathematici
publice proposuerint Romae ac sint professi, ut doce-
rent. haruspicinae quoque peritissimus fuit, orneosco- 6
pos ma⟨*g*⟩nus, ut et Vascones Hispan[n]orum et Pan-
noniorum augures vicerit. geometriam fecit. pinxit 7
mire, cantavit nobiliter, sed n*u*⟨*m*⟩*q*uam alio con⟨*s*⟩cio
nisi pueris suis testibus. vitas principum bonorum ver- 8
sibus scripsit. lyra, tibia, organo cecinit, tuba etiam, 9
quod quidem imperator numquam ostendit. palaestes
primus fuit. in armis magnus, adeo ut multa bella 10
et gloriose gess⟨*er*⟩it.
Consulatum ter iniit tantum ordinarium ac primo **28**
nundinio sibi alio⟨*s*⟩ semper suffecit. severissimus iu- 2
dex contra fures appellans eosdem cottidianorum sce-

---

3 instaurauit PΣ instauratis *vulgo* 7 qui P quis Σ 9 quidem *add. He.* 20/21 ut docerent *del. putat Less.* 22 manus P magnus Σ 24 nocuam P[1] *t.* B nõquam P *corr.* non Σ contio P[1] *t.* B conscio Σ, P *corr.* 25 pueris suis] paucissimis *Cornelissen* 29 gessit P gesserit Σ

lerum reos et damnans acerrime ac solos hostes ini-
3 micosque rei p. vocans. eum notarium, qui falsum caus⟨*a*⟩e brevem in consilio imperatorio ret⟨*t*⟩ulisse[n]t, incisis digitorum nervis, ita ut numquam posset scribere,
4 deportavit. cum quidam ex honoratis vitae sordidae et aliquando furtorum reus per ambitionem nimiam ad militiam adspirasset, idcirco quod per reges amicos ambierat, admissus statim in furto praesentibus patronis detectus est iussusque a regibus audiri damnatus
5 est re probata. et cum quaereretur a regibus, quid apud eos paterentur fures, illi responderunt: 'crucem'. ad eorum responsum in crucem sublatus est. ita et patronis auctoribus damnatus ambitor est et Alexandri, quam praecipue tuebatur, servata clementia est.
6 Statuas co*l*ossas vel pedestres nudas vel equestres divis imperatoribus in foro divi *N*erv⟨*a*⟩e, quod Transitorium dicitur, loca*v*it[ur] omnibus cum titulis et columnis aereis, quae gestorum ordinem continerent, exemplo Augusti, qui summorum virorum statuas in foro
7 suo e marmore collocavit additis gestis. volebat videri originem de Romanorum gente trahere, qu*i*⟨*a*⟩ eum pudebat Syrum dici, maxime quod quodam tempore frust⟨*r*⟩a, ut solent Ant[h]ioc⟨*h*⟩enses, Aegyptii, Alexandrini, lacessi[t]v[s]era⟨*n*⟩t convi[n]ciolis, et Syrum archisynagogum eum vocantes ⟨*et*⟩ archiereum.

29 Antequam de bellis eius et expeditionibus et victoriis loquar, de vita cottidiana et domestica pauca disseram.
2 usus vivendi eidem hic fuit: primum ut, si facultas esset, id est s*i* non cum uxore cubuisset, matutinis horis

---

1 solus P solos Σ 3 r&ulissent P 15 locossas P[1] *t.* B lacosas Σ (*in* P *a. m. in marg. adnot.* at lacosas) colossas P *corr.* 16 cerue P[1] *t.* B nerue P *corr.*, Σ 17 locabitur P[1] *t.* B locauit P *corr.* locabat Σ 19 augustiq· uisum morū P[1] 21 qui P[1] quia P *corr.*, Σ 23 frusta P frustra Σ festo *Pet.* a scurra — uocante (*v.* 25) *Salm.* (*Jord.*) 24 lacessitus erat P lacessitus Σ lacessiuerant *Pet.* 25 et *add. vulgo* 28 ut *del. Pet.; anacoluthon recte notauit Less.* 29 se P

in lar⟨*ar*⟩io suo, in quo et divos principes sed optimos
electos et animas sanctiores, in quis Apollonium et,
quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum,
Abraham et Orfeum et huius⟨*modi*⟩ ceteros habebat
ac maiorum effigies, rem divinam faciebat. si id 3
non poterat, pro loci qualitate vel vectabatur vel
piscabatur vel deambulabat vel ven*a*batur. dehinc 4
si hora permitteret, actibus publicis post ⟨. . . *non*⟩
multam operam dabat, idcirco quod et res bel-
licae et res civiles, ut superius dictum est, per amicos
tractabantur, sed sanct*o*s et fidelis et numquam vena-
les, et tractat⟨*a*⟩e firmabantur, nisi quid no*v*i[s] etiam
ipsi placeret. sane si necessitas cogeret, ante lucem 5
actibus operam dabat et in longam horam producebat
neque unquam taediavit aut morosus aut iratus res*e*dit,
fronte semper pari et laetus ad omnia. erat enim in- 6
gentis prudentiae et cui nemo posset inponere et quem
si aliquis urbane temptare voluit, intellect*u*s tulit
poenas.

Post actus publicos seu bellicos seu civiles lectioni 30
Graecae operam maiorem dabat de re p(ublica) li-
bros Platonis legens. Latina cum legeret, non alia ma- 2
gis legebat quam de officiis Ciceronis et de re p(ublica),
nonnumquam et orationes et poetas, *in* quis Serenum
⟨*S*⟩ammonicum, quem ipse noverat et di⟨*le*⟩xerat, et
⟨*H*⟩oratium. legit et vitam Alexandri, quem praeci- 3
pue imitatus est, etsi in eo condemnabat ebrietatem et

---

1 lario P Σ 4 huius ceteros P Ch huiusmodi ceteros A R huiuscemodi ceteros *edd.* 7 uenebatur P 8/9 post multam operam P post multam horam operam Σ permultam operam *Krauss (Pet.)* post multa operam *Sca. (Jord.)* postulatam operam *Momms.* non multam operam *Ho.* post ... non multam operam *He.* 10 res *ante* ciuiles *om. Pet. per errorem* 10 *c. 16, 3* 11 sanctus P^1 fidelis P^1 *t.* B fideles P *corr.* 12 nobis P 15 residit P^1 *t.* B resedit P *corr.*, Σ 16 fronte P (f *a. m. posuit in ras.; sed antea quoque eadem littera exstabat, ut videtur*) 18 intellectos P^1 *t.* B intellectas P *corr.* 24 si quis P si quidem Σ in quis *edd.* 25 dixerat P^1 A R dilexerat P *corr.*, Ch 26/27 praecipuę P

crudelitatem in amicos, quamvis utrum⟨*que*⟩ defenda-
tur a bonis scriptoribus, quibus saepius ille credebat.
4 post lectionem operam pal⟨*a*⟩estrae au⟨*t*⟩ sf⟨*a*⟩eriste-
rio aut cursui aut luctaminibus mollioribus dabat atque
inde unctus lavabatur, ita ut caldaria vel numquam
vel raro, piscina semper uteretur in eaque una hora
prope maneret, biberet etiam f⟨*r*⟩igidam Claudiam
5 ieiunus ad unum prope sextarium. egressus balneas
multum lactis et panis sumebat, ova, deinde mulsum
atque his refectus aliquando prandium inibat, ali-
quando cibum usque ad cenam differebat, prandit ta-
6 men saepius. ususque est Hadriani tetrafarmaco fre-
quenter, de quo in libris suis Marius Maximus loqui-
tur, cum Hadriani disserit vitam.
31 Postmeridianas horas subscriptioni et lectioni epistu-
larum semper dedit, ita ut ab epistolis, ⟨*a*⟩ libellis
et a memoria semper adsisterent, nonnumquam etiam
si stare per valetudinem non possent, sederent rele-
gentibus cuncta librariis et his, qui scrinium gerebant,
ita ut Alexander sua manu adderet, si qu*i*d esset ad-
dendum, sed ex eius sententia, qui[d] dis[s]ertior habe-
2 batur. post epistolas omnes amicos simul admisit, cum
omnibus pariter est locutus neque numquam solum
quemquam nisi praefectum suum vidit, et quidem Ul-
pianum, ex assessore[s] semper suo, causa iustitiae
3 singularis. cum autem alterum adhibuit, et Ulpianum
4 rogari iussit. Vergilium autem Platonem poetarum vo-
cabat eiusque imaginem cum Ciceronis simulacro in
secundo larario habuit, ubi et Achillis et magnorum
5 virorum. Alexandrum vero Magnum inter optimos et
divos in larario maiore consecravit.

---

1 utrum P[1]Σ 3/4 ausferisterio P[1] *t.* B aut feristerio P *corr.* 7 figidam P[1] 9 multum] haud multum *Sca.* pultem *Momms.* 16 *post* dedit *add.* operam P *corr.* a *add. edd.* 20 quod P quid Σ, *edd.* 21 quid P[1] *t.* B (d *exp.* P *corr.*) 23 numquam P umquam Σ 25 assessores P assessore Σ suo P[1] suos P *corr.*

Iniuriam nulli umquam amicorum comitumve fecit 32
nec magistris quidem aut principibus officiorum. prae- 2
fectis autem semper detulit adserens eum, qui merea-
tur iniuriam pati ab imperatore, damnandum esse, non
dimittendum. si umquam alicui praesentium succes- 3
sorem dedit, semper illud addidit: 'gratias tibi agit
res p.'; eumque muneratus est, ita ut privatus pro
loco suo posset honest[a]e vivere, his quidem mune-
ribus: agris, bubus, equis, frumento, ferro, inpendiis
ad faciendam domum, marmoribus ad ornandam et
operis, quas ratio fabrica⟨*e*⟩ requirebat. aurum et ar- 4
gentum raro cuiquam nisi militi divisi⟨*t*⟩, nefas esse
dicens, ut dispensator publicus in delectationes suas
et suorum converteret id, quod provinciales dedissent.
aurum negotiatorium et coronarium Romae remisit. 5

Fecit Romae curatores urbis quattuordecim, sed ex 33
consulibus v*i*ros, quos audire negotia urbana cum prae-
fecto ⟨*ur*⟩bis iussit, ita ut omnes aut[em] magna pars
adessent, cum acta fierent. corpora omnium constituit 2
vinariorum, lupinariorum, caligariorum et omnino om-
nium artium ⟨*h*⟩isque ex ses[s]e defensores dedit et
iussit, qui ad quos iudices pertinere⟨*n*⟩t.

Scenicis numquam aurum, numquam argentum, vix 3
pecuniam donavit. pr[a]etiosas vestes, quas Heliogabalus dederat, [et] sustulit⟨*et*⟩ milites, quos ostensionales vocant, non pr[a]etiosis sed speciosis claris vestibus ornabat nec multum in signa aut ad apparatum regium

---

5 praesentium PA (*i. e.* eorum, qui praeerant, *ut explicat Less.*) presidentium R   11 fabrica P fabrice Σ   12 diuisi P^1 17 ueros quos P quos Σ uiros, quos *Salm. (Pet.)* plerosque . hos *Jord. in app.*   18 bis PΣ urbis *edd.*   autem P^1 *t.* B em *exp.* P *corr.* aut Σ   20 uinariorum] uitrariorum *Kell.*   lupinariorum] popinariorum *Cas.*   21 idq· P hisque Σ idemque *Pet.* iisque *Jord.*   ex sesse P adesse Σ ex senatu *Ma.* ex sese *edd.*   defensores] *cf. Kornemann, P.-W. IV, 424, 3 sqq.; 451, 26 sqq.*

22 pertiner& P pertinerent Σ, *Jord.*   25 & sustulit milites P, *corr. Momms., edd.*   26 spetiosis P   claris *del. Jord., Petsch., def. Ti. p. 40*

auri et serici deputabat dicens imperium in virtute esse,
4 non in decore. clamides hirtas Severi et t*u*nicas asemas
vel macrocheras et ⟨*pallia coccina*⟩ purpureaque non
34 magna ad usum revocavit suum. in convivio aurum
nesci⟨*vi*⟩t, pocula mediocria sed nitida semper habuit.
ducentarum librarum argenti pondus ministerium eius
2 numquam transit. nanos et nanas et moriones et vocales exsoletos et omnia acroamata et pantomimos populo[s] donavit; qui autem usui non erant, singulis
civitatibus putavit alendos singulos, ne gravarentur
3 specie mendicorum. eunuchos, quos Heliogabalus et
in consiliis turpibus habebat et promovebat, donavit
amicis addito el[i]ogio, ut, si non redissent ad bonos
mores, eosdem liceret occidi sine auctoritate iudicii.
4 mulieres infames, quarum ⟨*in*⟩finitum numerum depr[a]ehenderat, publicari iussit, exsoletis omnibus deportatis, aliquibus etiam naufragio mersis, cum quibus
5 illa clades consuetudinem habuerat funestissimam. auratam vestem ministrorum vel in publico convivio nul-
6 lus habuit. cum inter suos convivaretur, ⟨*a*⟩ut Ulpianum aut doctos homines adhibebat, ut haberet fabulas
7 litteratas, quibus se ⟨*re*⟩creari dicebat et pasci. habebat, cum privatim convivaretur, et librum in mensa et
legebat, sed Gr⟨*a*⟩ece magis. Latinos autem poetas
8 lectitabat. public*a* convivia ea simplicitate eg*i*t, qua
privata, nisi quod numerus accu*b*⟨*i*⟩tionum crescebat

---

2 clamides hirtas Seueri] *cf. S 19, 7* tonicas P[1] *t.* B 3/4 & purpureaq: non magna P et purpureas non magna Σ e purpura quae non magna *Salm. (Jord.)* sed purpura acuue non uariatas *Unger* et pallia coccina purpureaque non magna *He.* 5 nescit P nesciuit R 7 transit P[1] transiit P *corr.* 8 pantamimos P 8/9 populos P[1] *t.* B populo* P *corr.* 13 eliogio P elogio Σ 15 finitum numerum P[1] numerum magnum Σ infinitum numerum P *corr.* 20 ut P aut Σ 22 creari P[1] recreari Σ, P *corr.* 24 grecę P 24/25 Latinos — lectitabat *del. Jord.* 25 publico PΣ conuiuiae asimplicitate P eg& P 26 accumtionum P accubantium Σ accubitionum *Salm.*, *edd.*

et multitudo convivarum, qua ille offendebatur, di-
cens se in theatro et circo manducare.
Oratores et poetas non sibi panegyricos dicentes, 35
quod exemplo Nigri Pescennii stultum ducebat, sed
aut orationes recitantes aut facta veterum ca[m]ne⟨*n*⟩-
tes li*b*en[i]ter audivit, libentius tamen, si quis ei re-
citavit Alexandri Magni laudes aut [h]i⟨*t*⟩e⟨*m*⟩ bo-
⟨*no*⟩rum retro principum aut magnorum urbis Romae
virorum. ad Athen⟨*a*⟩eum audiendorum et Gr⟨*a*⟩eco- 2
rum et Latinorum [p]r*h*etorum vel poetarum causa fre-
quenter processit. audivit autem etiam forenses ora- 3
tores causas recitantes, quas vel apud ipsum vel apud
praefectos urbis egerant. agoni praesedit et maxime 4
Herculeo in honorem Magni Alexandri. solos post me- 5
ridiem vel matutinis horis idcirco numquam aliquos
videbat, quod ementitos de se multa cognoverat, spe-
ciatim Verconium Turinum. quem cum familiarem ha- 6
buisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, ut Ale-
xandri, quasi stulti hominis et quem ille in potestate
haberet et cui multa persuaderet, infamaret imperium;
sicque omnibus persuaserat, quod ad nutum suum
omnia faceret. denique ha[n]c illum arte deprehendit, 36
ut quendam inmitteret, qui a se quiddam publice pe-
teret, ab illo autem occulte quasi praesidium post*u*-
laret, ut pro eo Alexandro secreto suggereret; quod 2
cum factum esset, *a*c Turinus suffragium promisisset
dixis⟨*s*⟩etque se quaedam imperatori dixisse, cum ni-
hil dixisset, sed in eo pendere[t], ut adhuc inpetraret,

5/6 quamnetuli ueniter (beniter P *corr.*) P que libenter Σ canentes libenter *Salm., edd.* 7/8 hieborū P[1] *t.* B meliorū P *corr.* heroum Σ item bonorum *He.* 10 praetorum P, Σ (praeteritorum A) 14 solos P[1], A Ch solum R solus P *corr., Pet.* solos *servat Jord. coll. c. 31, 2 (c. 67, 2 insuper confert Less.)* 16 multos *ante* multa *add. Less.* 19 potestate * P 22 facerat P[a] faceret P[b] *t.* B hanc P[1] *t.* B n *exp.* P *corr.* deprehendit P 24/25 postolar& P 26 tecturinus P[1] *t.* B et turinus P *corr.* et T. *edd.* ac T. *Ho.* 28 pender& P Σ

eventum vendens, cumque iterum iussisset Alexander
interpellari et Turinus quasi aliud agens nutibus ad-
nuisset neque tamen intus quicquam dixisset, impe-
tratum autem esse⟨*t*⟩, quod petebatur, Turinusque ab
illo, qui meruerat, fumis venditis ingentia praemia
percepisset; accusari eum Alexander iussit proba-
tisque per testes omnibus, et quibus praesentibus quid
accepisset et quibus audientibus quid promisisset, in
foro Transitorio ad stipitem ill⟨*um*⟩ *a*dl*i*gari praecepit
et fumo adposito, quem ex stipulis atque umidis lignis
fieri iusserat, neca*v*it praecone dicente: 'fumo punitur,
3 qui vendidit fumum.' ac ne in una tantum causa vi-
deretur crudelior fuisse, quaesivit diligentissime, ante-
quam eum damnaret, et invenit Tur[r]inum saepe et
in causis ab utraque parte accepisse, cum eventus ven-
deret, et ab omnibus, qui aut praeposituras aut provin-
cias acceperant.

37 Spectacula frequentavit cum summa donandi parsi-
monia, dicens et scenicos et venatores et aurigas sic
alendos quasi servos nostros aut venatores aut mu-
2 liones aut voluptarios. convivium neque opi*p*arum ne-
que nimis parcum sed nitoris summi fuit, ita tamen, ut
pura mantelia mitterentur, saepius cocco clavata, au-
rata vero numquam, cum haec habere[nt] Heliogabalus
iam coepisset, et ante, ut quidam praedicant, Ha-
3 drianus habuisset. usus con*v*i*v*ii diurnus hic fuit: vini
ad totum diem sextarii triginta, panis mundi pondo
triginta, panis sequentis ad donandum pondo quin-
4 quaginta. nam semper de manu sua ministris con-
vivii[s] et panem et partes aut holerum aut carnis aut

---

4 esse P esset Σ 9 illud legari P^1 *t.* B illū* ligari P *corr.* illum ligari A illum a̩lligari (al *exp.*) Ch illum adligari *Jord. in app.*, *Pet.* 10 tipulis P^a stipulis P^b 11 necabit P^1 necauit P *corr.*, Σ 21 opinarum P^1 opinatum P *corr.* opimum Σ opiparum *Gru.*, *Salm.*, *edd.* 24 haberent P^1 *t.* B habere P *corr.* (nt *exp.*), Σ 26 concubii PΣ 29/30 conuiuiis P^1 *t.* B (s *exp.* P *corr.*)

leguminum dabat, senili prorsus maturitate patrem fa-
milias agens. erant decreta et carnis diversae pondo 5
triginta, erant et gallinaci *d*uo. a*d*hi⟨*be*⟩batur anser 6
diebus festis, kalendis autem Ianuariis et Hilariis ma-
tri[i]s deum et ludis Ap[p]ollinaribus et Iovis epulo et
Saturnalibus et huius modi festis diebus fasianus, ita
ut aliquando et duo ponerentur additis gallinaciis duo-
bus. leporem cottidie habuit, venationem frequentem, 7
sed eam cum amicis dividebat et his maxime, quos
sciebat per se non habere. nec divitibus quicquam ta- 8
lium munerum misit, sed ab his semper accepit. ha- 9
buit cottidie et muls*i* sine pipere sextarios quat-
tuor, cum pipere duo, et, ne longum sit omnia in-
serere, quae Gargilius eius temporis scriptor singil-
latim persecutus est, omnia et ad modum ⟨*e*⟩t *ad* ra-
tionem illi su*nt* prae*b*ita. pomis vehementer indulsit, 10
ita ut secund*a*[m] mensa illi[s] saepius ponerentur.
unde etiam iocus extitit non secundam mensam Ale-
xandrum habere se⟨*d*⟩ *f*ecund*a*m. ipse cibo plurimo 11
referciebatur, vino neque parce neque copiose, adfa-
t⟨*im*⟩ tamen. frig⟨*id*⟩a semper pura usus, et aestate 12
cum vino rosa condito; quod quidem solum ex diverso
genere condito Heliogabali tenuerat.

Et quoniam de lepusculis facta est mentio, quod ille 38

---

1 prossus P[1] *t.* B partem P[a] patrem P[b] 1/2 familiam P familias Σ 3 gallinaci P[1] (*i. e.* gallinacii) gallinae P *corr.* gallinacii Σ gallinacei *edd. (sed cf. v. 7)* ouo P duo Σ abhibatur P[1] adibebatur P *corr. in marg.* adhibebatur et Σ 7 gallinaciis P *(cf. v. 3; Georges, Lexik. der lat. Wortform.)* gallinaceis *edd.* 8 cottidię P *t.* B cottidię P *corr.* 12 & mulis P[1] & mullis P *corr. (lacuna hiat in Σ)* amyli *Sca.* amuli *Salm. (Pet.)* et mulsi *Momms. (Jord.)* 14 marcialis *post* gargilius *add.* P *corr.* 15/16 tarrationem P et ad rationem Σ 16 sum praeuita P sunt prebita Σ 17 secundum P[1] *t.* B secunda P *corr.* illis P[1] *t.* B illi* P *corr.* 19 se secundum P sed secundam A sed fecundam Ch *(coni. Petsch.)* 20 referciebatur P reficiebatur Σ 20/21 adfat tamenfriga P[1] *t.* B adfatim tamenfriga P *corr.* ad facta menfriga Σ 23 condito PΣ conditorum *Pet.*

leporem cottidie haberet, iocus poeticus ⟨*e*⟩mersit, idcirco quod multi septem diebus pulchros esse dicunt eos, qui leporem comederint, ut Martialis etiam epigramma significat, quod contra quandam Gelliam scripsit *h*uius modi:

2 'cum leporem mittis, semper mihi, Gellia, mandas:
"septem formosus, Ma⟨*r*⟩ce, diebus eris."
si verum dicis, si verum, Gellia, mandas,
edisti numquam, Gellia, tu leporem.'

3 sed hos versus Martialis in eam, quae deformis esset, composuit, poeta vero temporum Alexandri haec in eum dixit:

4 'pulchrum quod vides esse nostrum regem,
qu*em* Syrum *t*etulit propago, . . .
venatus f*a*cit et lepus comesus,
de[de] quo continuum capit leporem.'

5 hos versus cum ad eum quidam ex amicis detulisset, respondisse ille dicitur Gr⟨*a*⟩ecis versibus in hanc sententiam:

6 'pulchrum quod putas *e*sse ⟨*vestrum*⟩ regem
vulgari, miserande, de fabella,
si verum puta*s* esse, non irascor.
tantum ⟨*tu*⟩ comedas veli*m* lepusc[u]los,
ut fias animi malis repulsis
pulchri[s], ne invid*e*as livore[m] mentis.'

---

1 mersit PΣ emersit *vulgo* 3 *Martial. V 29* 5 cuiusmodi P[1]*t*.B huiusmodi P *corr.* 6/7 si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis: ‖ formosus septem *Martial. codd.* 7 mace P[1] macre P *corr.* 8 si non derides, si uerum lux mea narras *Martial.* 14 quod PΣ quem *vulgo* detulit PΣ tetulit *Pet.* *post* propago, *Pet. add.* pulchrum *Bae. add.* semper 15 fecit PΣ facit *vulgo* 20 putasse se regẽ P putas esse regem Σ putas esse uestrum regem *Egn., edd.* 22 putat PΣ 23 tu *add. Egn., edd.* uelin P 25 pulchri *He.* inuidias P liuorem P liuore Σ

Cum amicos militares habuisset, ut usum Traiani, 39
quem ille post secundam mensam potandi, usque ad
quinque pocula, ins*ti*tuerat, reservaret, unum tantum
poculum amicis exhibebat in honorem Alexandri Ma-
gni, i⟨*d*⟩ da⟨*n*⟩s brevius, nisi si quis, quod licebat, ma-
ius libere post*u*lasse⟨*t*⟩. usus Veneris in eo moderatus 2
fuit, exsoletorum ita expers, ut, quemadmodum supra
diximus, legem de his auferendis ferre voluerit.

Horrea in omnibus regionibus publica fecit, a*d* 3
qu⟨*a*⟩e conferrent bona hi, qui privatas custodias non
haberent. balnea omnibus regionibus addidit, quae 4
forte non habebant. nam ⟨*ho*⟩dieque multa dicuntur
Alexandri. fecit et domos pulcherrimas easdemque 5
amicis suis maxime integris viris donavit. vectigalia 6
publica in id contraxit, ut qui decem aureos sub Helio-
gabalo praestitera⟨*n*⟩t, tertiam partem aurei praesta-
rent, hoc est tricensimam partem. tuncque primum se- 7
misses aureorum formati sunt, tunc etiam, cum ad ter-
tiam aurei partem vectigal desidisset, tremisses, di-
cente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus
non posset. quo*s* quidem iam formatos in moneta de- 8
tinuit expectans, ut, si vectigal contrahere potuisset,
et eosdem ederet, sed cum non potuisset per publicas
necessitates, conflari eos iussit et tremisses tantum so-
lidosque formari. formas binarias, ternarias et qua- 9
ternarias et denarias etiam atque amplius usque ad
libriles quoque et centenarias, quas Heliogabalus in-
venerat, resolvi praecepit neque in usu cuiusquam ver-

---

1 amicos militares habuiss& PΣ, *edd.* (*scil.* conuiuas; *cf. c. 4, 3*) amicus militaris suasisset *Momms.* 3 instatuerat P^1 *t.* B 5 idas P et bis Σ idque *edd.* dans *Momms.* id dans *He.* quid PΣ 6 postolasse P^1 *t.* B postulasse P *corr.* postulasset A Ch 7/8 *c. 24, 4* 9/10 atq: P^1 ad quae P *corr.* 12 dieq; PB^1 et hodie Σ hodieq; B *corr.* 16 pręstiterat PΣ 16/17 praetarent P^a, *corr.* P^b 21 quos] quod PΣ 27 libriles P (*cf. Menadier p. 9, adn. 24*) librales Σ bilibres *vulgo* 28 praecipit *Pet. per errorem*

10 sari; atque ex eo his materiae nomen inditum est,
cum diceret plus largiendi hanc esse imperatori[s] cau-
sam, si, cum multos solidos minores dare possit dans
decem vel amplius una forma, triginta et quinqua-
ginta et centum dare cogeretur.
40 Vestes sericas ipse raras habuit; olosericam num-
2 quam induit, subsericam numquam donavit. divitiis
nullius invidit. pauperes iuvit. honoratos, quos pau-
peres vere, non per luxuriam aut simulationem vidit,
semper multis commodis auxit, agris, servis, anima-
3 libus, gregibus, ferramentis rusticis. in thesauris ve-
stem numquam nisi annum esse passus est eamque[m]
statim expendi iussit. omnem vestem, quam donavit,
4 ipse perspexit. omne aurum, omne argentum idque
5 frequenter adpendit. donavit et ocreas et bracas et
6 calciamenta inter vestimenta militaria. purpurae cla-
rissim⟨*a*⟩e non ad usum suum sed ad matronarum,
si quae aut possent aut vellent, certe ad vendendum
gravissimus exactor fuit, ita ut Alexandriana purpura
hodieque dicatur, quae vulgo Probiana dicitur, idcirco
quod Aurelius Probus bafiis pr⟨*a*⟩epositus id genus
muricis repperisset. usus est ipse clamide saepe cocci-
7 nea. in urbe tamen semper togatus fuit et in It⟨*ali*⟩ae
8 urbibus. praetextam et pictam togam numquam nisi
consul accepit, et ea⟨*m*⟩ quidem, quam de Iovis templo
sumptam alii quoque accipiebant aut praetores aut
9 consules. accepit praetextam etiam, cum sacra faceret,
10 sed loco pontificis maximi, non imperatoris. boni lin-
teaminis adpetitor fuit, et quidem puri, dicens: 'si li-
n⟨*e*⟩ae idcirco sunt, ⟨*ut*⟩ nihil asperum habeant, quid
11 opus est purpura in linea?' aurum autem ⟨*im*⟩mitti et

---

1 his] *scil. a Severo Alexandro editis* materiae nomen] *i. e.* aureorum *(cf. Menadier p. 11 sq.)* 12 eam quam P eamque Σ 21 bafiis P[1] pafiis P *corr.* 23 initae P[1] *t.* B *(lacuna hiat in Σ)* in italiae P *corr.* 29/30 linae P[1] *t.* B linaei P *corr.* lineae *Salm., edd.* 30 ut *add. vulgo* 31 mitti PΣ *(def. Löfstedt, Beitr. p. 82 sq.)* immitti *Pet. in app.*

dementiam iudica⟨*ba*⟩t, cum ⟨*ad*⟩ asperitatem addere-
tur rigor. fasceis semper usus est. bracas albas ha-
buit, non coccineas, ut prius solebant.

Gemmarum quod fuit, vendidit et aurum in aerarium 41
contulit dicens gemmas viris usui non esse, matro-
nas autem regias contentas esse debere uno reticulo
atque inauribus et *b*acato monili et corona, cum qua
sacrificium facerent, et [t]unico pallio auro sparso et
cyclade, quae sex un[i]cias auri plus non haberet. pror- 2
sus censuram suis temporibus de propriis moribus ges-
sit. imitati sunt eum magni viri et uxorem eius ma-
tronae pernobiles. aulicum ministerium in id contra- 3
xit, ut essent tot homines in singulis officiis, quot
necessitas post*u*laret, ita ut annonas, non dignitat*em*
acciperent fullones et vestitores et pi*s*tores et pincer-
nae ⟨*et*⟩ omnes castrenses ministri, quemammodum
pestis illa inst*i*tuerat, sed annonas singulas, vix binas.
et cum argentum in ministerio plus ducentis libris non 4
haberet *n*[a]ec plures ministros, argentum et mini-
stro⟨*s*⟩ {et} mante⟨*li*⟩a quando pascebat, accipiebat
ab amicis; quod hodieque fit, si p[r]a[e]scatur a prae-
fectis absente imperatore. voluptates scaenicas in con- 5
vivio numquam habuit, sed summa illi oblectatio fuit,
⟨*ut*⟩ aut catuli cum porcellulis luderent aut perdices
inter se pugnarent aut g⟨*r*⟩ac*u*lae parvolae sursum et
deorsum volitarent. habuit sane in Pala*t*io unum genus 6

---

1 iudicat P iudicabat Σ (indicabat A) ad *add. Salm., edd.* 7 uacato P^1 *t.* B, Σ bacato P *corr.* 8 facer& P^a, *corr.* P^b & tunico P unico Σ 9 unicias P uncias Σ 9/10 prossus P^a, *corr.* P^b 14 postolar& P dignitatum PΣ 15 pictores PΣ pistores *Loisel (Pet.)* 16 et *add. Salm.* 17 instatuerat P^1 *t.* B 19 haec P hec ChV nec *vulgo* 19/20 ministro mantea P ministros et mantea Σ ministeria mutua *Pet.* ministros antea *Jord.* ministros et mantelia *Ho.* 21 p̄scatur P^1 p̄statur (*i. e.* praestatur) P *corr.* pascatur Σ 24 aut PΣ ut *vulgo (Pet.)* si aut *Jord.* ut aut *Petsch.* catuli *om.* P^a, *add.* P^b 25 gacplae P glapte (glaepte) Σ galbeae *Salm. (Jord.)* graculae *Heraeus ad Martial. XIII 68* aulcolae *Ma. (Pet.)* paruolae P^1 *t.* B paruulae P *corr.* 26 palacio P

voluptatis, quo maxime delec⟨*ta*⟩tus est et quo sol-
7 ⟨*lic*⟩itudines publicas subleva*b*at. nam av⟨*i*⟩aria instituerat pavonum, fasianorum, gallinaceorum, ⟨*a*⟩natum, perdicum etiam, hisque vehementer oblectabatur, maxime palumborum, quos habuisse us⟨*que*⟩ ad XX milia dicitur, et ne eorum pastus gravaret annonam, servos habuit vectigales, qui eos ex ovis ac pullicenis ac pipionibus alerent.

42 Thermis et suis et veterum frequenter cum populo usus est et aestate maxime, balneari veste ad Palatium revertens, hoc solum imperatorium habens, quod la-
2 cernam cocceam accipiebat. cursorem numquam nisi servum suum, dicens ingenuum currere nisi in sacro certamine non de⟨*be*⟩re, cocos, pis[a]tores, fullones et balneatores non nisi servos suos habuit, ita ut, si quis
3 deesset, emeret. medicus sub eo unus palatinus salarium accepit, ceterique omnes, ⟨*qui*⟩ usque ad sex fuerunt, [qui] annonas binas aut ternas accipiebant, ita ut mun-
4 das singulas consequerentur, alias al⟨*i*⟩ter. iudices cum promovere⟨*t*⟩, exemplo veterum, ut et Cicero docet, et argento et necessariis instruebat, ita ut praesides provinciarum acciperent argenti pondo vicena. m*u*las senas, mulos binos, equos binos, vestes for*en*ses binas, domesticas binas, balneares singulas, aureos

---

1 delectus P[1] *t.* B delectatus Σ, P *corr.* 1/2 sollitudines P[1] Ch sollicitudines P *corr.*, A sollicitudines R 2 subleuarat P subleuaret ChR, *vulgo* subleuauit A subleuabat *Pet.* auaria P[1]R auiaria P *corr.*, A Ch 3/4 natum P[1] anatum Σ, P *corr.* 5 ut P usque Σ *(coni. Gemoll)* uel *Petsch.* 8 alarent P[a], *corr.* P[b] 11/12 laternam P alternam Σ *sed* lacernam V *in ras.* 14 dere P[1] debere P *corr.*, Σ picatores P spicatores Σ piscatores *vulgo (Jord.)* pistores *Pet.* 17/18 omnes usq· ad sex fuerunt qui PΣ omnes qui usque ad sex fuerunt *vulgo* 18 aut ternas *iteravit* P[a], *prius del.* P[b] *t.* B 18/19 mundas] *cf. c.* 37, 3 19 alter P autem Σ aliter *Cas., edd.* 20 promouere P[1] *Verrin. IV 5, 9* 22/23 uicenam filas P[1] uicenam fialas P *corr.* uicenam silas Σ uicena, mulas *Salm., edd.* 23/24 forcises P forenses Σ

centenos, cocos singul[i]os, muliones singulos et, si
uxores non haberent, singulas concubinas, quod sine
his esse non possent, reddituri deposita administratione mulas, mulos, equos, muliones et cocos, cetera
sibi habituri, si bene egissent, in quadruplum reddituri,
si male, praeter condemnationem aut peculatus aut
repetundarum.

Leges innumeras sanxit. carruc[h]as Romae et re- 43
das senatoribus omnibus ut argentatas haberent, p[r]*er*misit, interesse Romanae dignitati⟨*s*⟩ putans, ut his
tantae urbis senatores uterentur. consules quoscumque 2
vel ordinarios vel suffectos creavit, ex senatus sententia nominavit, sumptum eorum contrahens, et nundinia veter*e* ⟨*e*⟩*x o*rdine instituit [vel dies vel tempora]. quaestores candidatos ex sua pecunia iussit 3
munera populo dare, sed i[c]ta ut post quaesturam
praeturas acciperent et deinde provincias regerent. ar- 4
carios vero instituit, qu*i* de arca fisci [s]ederent munera
eademque parciora. habuit in animo, ut munera per
totum annum dispergeret, ut per XXX dies munus populo daretur, sed cur id non fecer*it* in occulto habetur.
Capitolium septimo quoque die, cum in urbe esset, 5
ascendit, templa frequentavit. Christo templum facere 6
voluit eumque inter deos recipere. quod et Hadrianus
cogitasse fertur, qui templa in omnibus civitatibus sine
simulacris iusserat fieri, quae hodieque idcirco, quia
non habent numina, dicuntur Hadriani, quae ille ad
hoc parasse dicebatur; sed prohibitus est ab his, qui 7

---

1 singulios P^1 *t.* B *alteram litteram* i *exp.* P *corr.* 2 quot *Pet.* 3 non *om.* P^a, *add.* P^b 6 *post* male *add.* et P *corr.* 9/10 pręmisit P permisit Σ 10 dignitati P^1 *t.* B 13/14 nundina *Jord. sed cf. Momms., St.-R.* II^3 *p. 84, adn. 3* 14 uetera serdine P uetera ex ordine Σ ueteri ex ordine *Cas. (Pet.)* uetere ordine *Momms. l. l.* 14/15 uel dies uel tempora *del. Cas., edd. (estne glossema ad* nundinia *pertinens ?Ho.)* 16 icta P^1 *t.* B c *exp.* P *corr.* ita Σ 17 prouintias P 18 quę P qui Σ sederent P ederent Σ 21 fecer& P

consulentes sacra reppererant omnes Christianos futuros, si id fecisset, et templa re[re]liqua deserenda.

44 In iocis dulcissimus fuit, in fabulis amabilis, in con-
2 vi⟨*vi*⟩is comis, ita ut quisque posceret quod vellet. ad aurum colligendum attentus, ad servandum cautus, ad inveniendum sollicitus, sed sine cuiusquam excidio.
3 Syrum se dici nolebat, sed a maioribus Romanum et stemma generis depinxerat, quo ostendebatur genus eius a Metellis descendere.
4 R⟨*h*⟩et[h]oribus, grammaticis, medicis, haruspicibus, mathematicis, mechanicis, architectis salaria instituit et auditoria decrevit et discipulos cum annonis pau-
5 perum filios modo ingenuos dari iussit. etiam in provinciis oratoribus forensibus multum detulit, plerisque etiam annonas dedit, quos consti⟨*ti*⟩sset gratis agere.
6 leges ⟨*antiquas*⟩ ac no⟨*va*⟩s firmavit easque etiam
7 ipse diligentissime servavit. theatralia spectacula saepe
8 obiit. theatrum Marcelli reficere voluit. multis civitatibus, quae post terrae motus deformes erant, sumptus ad instaurationem operum et publicorum et privatorum
9 [pecuniam] ex vectigalibus dedit. in templis sane numquam praeter quattuor aut quinque argenti libras, auri ne guttulam quidem aut bratteolam posuit, susurrans versum Flacci Persi: 'in sanctis quid facit aurum?'

45 Expeditiones bellicas habuit, de quibus ordine suo edisseram. primum tamen eius consuetudinem dicam

---

1/2 *post* futuros si id *pergit* P *(fol. 115ᵛ)* optatae ueniss& *i. e. c. 58, 1; quae desunt* fecisset et templa — de Isauria *(c. 43, 7 —58, 1) in* P *(fol. 120ʳ) inserta sunt post* Occiso heliogabalo ubi primum *i. e. v. Max. 5, 3; ordinem omnino non turbatum praebet* Σ 2 rereliqua P reliqua Σ 3/4 conuiis P[1] *t.* B conuiuiis Σ, P *corr.* 11 mathematicis P[1] *t.* B, Σ mathematis** P *corr.*[1] mathematicis P *corr.*[2] 13/14 prouintiis P 15 constiss& P *t.* B constitiss& P *corr.*, Σ 16 agnos P[1] agnoscens P *corr.* in annos Σ *(i. e.* annarias *Cas.)* annales *Bra.* agonis *Momms. an* abolitas ? *Pet.* antiquas ac nouas *He.* 21 pecuniam *del. Salm., edd.* 23 gutulā P[a] guttulā P[b] 24 persii P *corr.* *Pers. II 69* sancto *Persius*

de rebus vel tacendis vel prodendis. tacebantur secreta 2
bellorum, itinerum autem dies publice proponebantur,
ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo
scriptum esset: 'illa die, illa hora ab urbe sum exiturus
et, si di voluerint, in prima mansione mansurus',
deinde per ordinem mansiones, deinde stativae, deinde
ubi annona esset accipienda, et id quidem eo usque
quamdiu ad fines barbaricos veniretur. [et]iam enim 3
inde tacebatur, et omnes ambulabant ⟨*incerti*⟩, ne dis-
positionem Romanam barbari scirent. certum est au- 4
tem eum numquam id, quod proposuerat, fefellisse,
cum diceret nolle ab aulicis suas vendi dispositiones,
quod factum fuerat sub Heliogabalo, cum ab eunuchis
omnia venderentur. quod genus hominum idcirco se- 5
creta omnia in aula esse cupiunt, ut soli aliquid scire
videantur et habeant, unde vel gratiam vel pecuniam
requirant.

Et quia de publicandis dispositionibus mentio con- 6
tigit: ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare
vel praepositos facere vel procuratores, id est ratio-
nales, ordinare, nomina eorum proponebat hortans po-
pulum, ut si quis quid haberet criminis, probaret mani-
festis rebus, si non probasset, subiret poenam capitis;
dicebatque grave esse, cum id Christiani et Iudaei 7
facerent in praedicandis sacerdotibus, qui ordinandi
sunt, non fieri in provinciarum rectoribus, quibus et
fortunae hominum committerentur et capita. adsessori- 46
bus salaria instituit, quamvis saepe dixerit eos esse
promovendos, qui per se rem p. gerere possent, non
per assessores, addens militares habere suas admini-
strationes, habere litteratos, et ideo unumquemque hoc
agere debere, quod nosset. thesauros reppertos his, qui 2

---

8 & iam PΣ iam *edd.* **9** ambulabant PΣ ambigebant *Cornelissen* ambulabant taciti *Cas.* ambulabant nescii *Bae.* ambulabant incerti *He.* et omnes ambulabant *del. Jord.* **15** esse] nosse *Jord.* **19** prouintiis P **20** propositos *Pet. per errorem* **26** quib: *om.* P[a], *add.* P[b]

reppererant, donavit et, si multi essent, addidit his
3 eos [in suis], quos in suis habebat officiis. cogitabat
secum et descriptum habebat, cui quid praestitisset, et
si quos sciret vel nihil petisse vel non multum, unde
sumpt*u*s suos augerent, vocabat eos et dicebat: 'quid
est, cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem?
4 pete, ne privatus de me queraris.' dabat autem haec
in beneficiis, quae famam eius non l⟨*a*⟩ederent, bona
punitorum, sed numqum cum auro, argento vel gem-
mis — nam id om⟨*ne*⟩ in aerarium reponebat —, da-
bat praeposituras locorum civilium, non militum, dabat
eas administrationes, quae ad procurationes pertine-
5 rent. rationales cito mutabat, ita ut nemo nisi annum
conplerent, eosque, ⟨*et*⟩si boni essent, odera[n]t, ma-
lum necessarium vocans. praesides vero proconsules
et legatos numquam fecit ad beneficium, sed ad iu-
dicium vel suum vel senatus.

47 Milites expeditionis tempore sic disposuit, ut in man-
sionibus annonas acciperent nec portarent cibaria de-
cem et septem, ut solent, dierum nisi in barbarico,
quamvis et ill[umh]ic mulis eosdem atque camelis adiu-
verit dicens milites se magis servare quam se ipsum,
2 quod salus publica in his esset. aegrotantes ipse visi-
tavit per tentoria[m] milites etiam ultimos et carpentis
3 vexit {et} omnibus necessariis adiuvit. et si forte gravius
laborarent, per civitates et agros patribus familias ho-
nes⟨*tior*⟩ibus et sanctioribus matronis eos distribuebat

1/2 his eos in suis quos in suis habebat P his eos quos in suis habebat Σ, *edd.* 5 sumptos P^1 *t.* B 6 petitis P^a *ut videtur* petis ** P^b 7 querarls P 10 om P^1 omne Σ, P *corr.* 14 conplerent P^1 *t.* B; *alteram litteram* n *exp.* P *corr.* et *add. Salm., edd.* 14/15 malum necessarium] *i. e.* ἀναγκαῖον κακὸν *Menandri; cf. Otto, Sprichwörter der Röm. p. 208* 21 illum hic P hic Σ illic *edd.* 24 tentoriam P^1 *t.* B tentoria P *corr.* (m *eras.*), Σ 25 et *om.* P, *non om.* Σ 26 laborassent *Pet. per errorem* 26/27 hominib; PΣ, *del. Jord.* honestioribus *Salm. (Pet.)*

reddens inpendia quae fecissent, sive convaluissent illi seu perissent.

Cum quidam Ovinius Camillus senator antiquae fa- 48
miliae delicatissimus rebellare voluisset tyrannidem ad-
fectans eique nuntiatum esset ac statim probatum, ad
Palatium eum rogavit eique gratias egit, quod curam
rei p., quae recusantibus bonis inponere[n]tur, sponte
reciperet; deinde ad senatum processit et timentem 2
ac tantae conscientiae tabe confectum participem im-
perii appellavit, in Palatium recepit, convivio adhibuit,
ornamentis imperialibus et melioribus, quam ipse ute-
batur, adfecit. et cum expeditio barbarica esset nun- 3
tiata, vel ipsum, si vellet, ire vel ut secum proficiscere-
tur, hortatus est. et cum ipse pedes iter faceret, illum 4
invitavit ad ⟨*la*⟩borem; quem post quinque milia cunc-
tantem equo sedere iussit, cumque post du*a*s mansio-
nes equo etiam fatigatus esset, carpento inposuit. hoc 5
quoque seu timore seu vere respuentem, abdicantem
quin etiam imperium et mori paratum d*im*isit commen-
datumque militibus, a quibus Alexander unice ama-
batur, tutum ad villas suas ir[a]e praecepit, in quibus
diu vixit. sed post iussu imperatoris ⟨*Maximini*⟩ occi- 6
sus est, quod et ille militaris esset et ⟨*Alexander*⟩ a
militibus occisus esset. scio vulgum hanc rem, quam
contexui[t], Traiani putare, sed neque in vita eius id
Marius Maximus ita exposuit neque Fabius Marcelli-
nus neque Aurelius Ve*r*us neque Statius Valens, qui
omnem eius vitam in litteras miserunt. contra autem 7
et Septimi⟨*n*⟩us et Acholius et Encolpius vitae scripto-

---

8 reciperent P^a recipere*t P^b *t.* B recessit P^a processit P^b 9 tabe] labe *Oberdick, Golisch* 15 borem P^1, *om.* Σ laborem P *corr.* 16 duos P^1 *t.* B 19 demisit P 21 iræ P 22 iussu PΣ iniussu *Salm. delens v. 23/24* quod et ille — occisus esset Maximini *add. He.* 23 Alexander *add. He.* 25 contexuit P^1 *t.* B, *finalem litt.* t *exp.* P *corr.* 27 uenus PR uerus A Ch 29 septimius PΣ Septiminus *Ho. cfs. c. 17, 2* 29sq. uitae scriptores *uncis inclusit Pet.*

8 res ceterique de hoc talia praedicarunt. quod ideo
addidi, ne quis vulgi magis famam sequeretur quam
historiam, quae rumore utique vulgi verior repperitur.
49 Honores iuris gladii numquam vendi passus est di-
cens: 'necesse est, ut qui emit et vendat. ego non
patior mercatores potestatum et eos, quos, si pariant,
damnare non possim. erubesco enim punire illum ho-
2 minem, qui emit et vendidit.' pontificatus et quin-
decimviratus et auguratus codicillares fecit, ita ut in
senatu allegarentur.
3 Dexippus dixit uxorem eum cuiusdam Macriani fi-
liam duxisse eundemque ab eo Caesarem nuncupatum.
4 verum cum vellet insidiis occidere Alexandrum Ma-
cri⟨*a*⟩nus, detecta factione et ipsum interemptum et
5 uxorem abiectam. idem dicit patruum fuisse Antoni-
num Heliogabalum Alexandri, non [uxoris] sororis eius-
6 dem ⟨*matris*⟩ filium. cum Christiani[s] quendam lo-
cum, {qui} publicus fuerat, occupassent, contra popinarii
dicerent sibi eum deberi, rescripsit melius esse, ut
quemammodumcumque illi[hi]c deus colatur, quam
popinariis dedatur.
50 Cum igitur tantus ac talis imperator domi ac foris
esset, iniit Parthicam expeditionem, quam tanta disci-
plina, tanta rev⟨*er*⟩entia sui egit, ut non milites sed
2 senatores transire diceres. quacumque iter legiones fa-
ciebant, tribuni ⟨*t*⟩aciti, centuriones verecundi, milites

1 prędicarunt PΣ praedicauerunt *Pet. per errorem* 6 pariant P ('pariare' *dici de mercaturam facientibus docuit Salm.*) patiar Σ rapiant *Ma.* 9 et *ante* auguratus *om. Pet.* 10 allegarentur P, *edd.* allegerentur Σ 11 dixit P dicit Σ macriani PΣ Macrini *edd. (cf. PIR II p. 314 nr. 22; Stein, s. v. Sallustius, P.-W.* I^{A} *1910 sqq.)* Macriniani *?Ho.* 13/14 macrinus P^{1} macrianus P *corr.*, Σ Macrinianus *?Ho.* 16/17 uxoris sororis eiusdem PΣ sororis eiusdem matris *Cas. (Jord.)* 17 christianis P^{1} *t.* B christiani* P *corr.* 18 qui *om.* P^{1}, *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 20 illi hic P illic Σ 24 reuentia P^{1} *t.* B reuerentia Σ, P *corr.* 25 dicer& P^{1} *t.* B dicerent Σ, P *corr.* diceres *Momms. (Pet.)* inter P^{a}, *corr.* P^{b} *t.* B 26 aciti P acciti Σ taciti *Salm., edd.*

amabiles erant, ipsum vero ob haec tot et tanta bona
provinciales ut d⟨*e*⟩um sus*p*iciebant. iam vero ipsi 3
milites iuvenem imperatorem sic amabant ut fratrem
ut [de]filium ut parentem, vestiti honeste, calciati etiam
ad decorem, armati nobiliter, equis etiam instructi et
efippiis ac frenis decentibus, prorsus ut Romanam rem
p. intellegerent, quicumque Alexandri vidisset exer-
citum. elaborabat denique, ut dignus illo nomine 4
videret⟨*ur*⟩, immo ut Macedonem illum vinceret, dice-
batque inter Romanum Alexandrum et Macedonem
*m*ultum interesse debere. fecerat denique sibi argyroas- 5
pidas et chrysoaspidas, fecerat et falangem triginta mi-
lium hominum, quos falangarios vocari iusserat et cum
quibus multum fecit in ter⟨*ra*⟩ Perside; quae quid*e*m
erat ex sex legionibus similium armorum, stipendio-
rum vero post bellum Persicum maiorum.

Dona regia in templis posuit; gemmas sibi oblatas 51
vendidit muliebre[s] esse aestimans gemmas possidere,
quae neque militi dari possint neque a viro haberi.
cum quidam legatus uniones duos uxori eius per ip- 2
sum obtulisset magni ponderis et inusitat⟨*a*⟩e mensu-
rae, vendi eos iussit. cum pr[a]e*t*ium non invenirent, 3
ne exemplum malum a regin*a* nasceretur, si eo utere-
tur, quod emi non posset, inauribus Veneris eos dica-
vit. Ulpianum pro tutore habuit, primum repugnante 4
matre, deinde gratias agente, quem saepe a militum
ira obiectu purpurae su*a*[m]e defendit, atque ideo sum-
mus imperator fuit, quod eius praecipue consiliis rem

---

2 prouintiales P dum P^1 deum Σ, P *corr.* suscipiebant PΣ suspiciebant *Cas.*, *edd.* 4 defilium P^1 dei filium Σ filium P *corr.*, *edd.* 8/9 uider& P^1 uideretur Σ, P *corr.* 11 uultum P^1 multum Σ, P *corr.* 12 falangen *Pet.* 14 inter PΣ in *Jord.* in terra *Petsch. (Pet.)* quidam P quidem Σ 18 muliebres P^1 *t.* B muliebre Σ, P *corr.* 22 praecium P 23 regine P^1 *t.* B 27 summe (*non* summae *ut test. edd.*) PΣ (summe *pro* summae *coni. Petsch.*) suae *Jord. (Pet.)* summae *del. Nov.* 28 consiliis praecipue P^a; *transposuit* P^b *t.* B

5 p. rexit. in procinctu atque in expeditionibus apertis
papilionibus prandit atque cena*v*it, cum militarem ci-
bum cunctis videntibus atque gaudentibus sumeret, cir-
cumiret prope tota tentoria, a signis abesse neminem
6 pateretur. si quis de via in alicuius possessionem de-
flexisset, pro qualitate loci aut fustibus subiciebatur
in conspectu eius aut vir*g*is aut condemnationi aut,
si haec omnia transiret dignitas hominis, gravissimis
contumeliis, cum diceret: 'visne hoc in agro tuo fieri
7 quod tu alteri facis?' clamabatque saepius, quod a
quibusdam sive Iudaeis sive Christianis audierat et
tenebat, idque per praeconem, cum aliquem emen-
8 daret, dic*i* *i*ubebat: 'quod tibi fieri non vis, alteri ne
feceris.' quam sententiam usque adeo dilexit, ut et in
52 Palatio et in publicis operibus perscribi iuberet. idem
cum quandam aniculam adfectam iniuriis a milite au-
disset, exauctoratum eum militia servum ei dedit, quod
artifex carpentarius esset, ut eam pasceret; et cum
dolerent hoc milites factum, persuasit omnibus, ut mo-
2 deste ferrent, et eos terruit. *ἀναίματον* imperium eius,
cum fuerit durus et tetricus, idcirco vocatu*m* est, quod
senatorem nullum occiderit, ut Herodianus Graecus
3 scriptor refert in libris temporum suorum. severitatis
autem tantae fuit in milites, ut saepe legiones integras
exauctoraverit ex militibus Quirites appellans nec exer-
citum umquam timuerit, idcirco quod in vitam suam
dici nihil posset, quod umquam tribuni vel duces de
stipendiis militum quicquam accepissent, dicens: 'mi-

---

2 cenabit P^1 *t.* B cenauit Σ, P *corr.* 7 uirsis P^1 *t.* B u*rsis P *corr.*[1] uirgis Σ, P *corr.*[2] 10 tu *om. edd.* 13 dic nubebat P^1 *t.* B 13/14 quod — feceris] *cf. Otto, Sprichwörter ... der Römer p. 16; Bihlmeyer, Die „syrischen“ Kaiser, 1916, p. 112 sqq.; Holl, Augustins innere Entwicklung, Abh. Berl. Ak. 1922, 4, p. 28, 6: Augustin. de ord. II 25 (Migne 32, 1006)* 'uulgare prouerbium: nemini faciant quod pati nolunt' 15 perscribi PΣ praescribi *Pet.* 19 militum P^a *ut videtur* milites P^b *t.* B 20 anematum PΣ *ἀναιμωτί Herodian.* 21 tretricus P^a, *corr.* P^b *t.* B uocatus PΣ 22 *VI 1, 7; 9, 8*

les non timetur, si vestitus, armatus, calciatus e⟨t⟩
satur et habens aliquid in zonula', idcirco quod mendi-
citas militaris ad omnem desperationem vocaret arma-
tum. apparitores denique nullos esse passus est tri- 4
bunis aut ducibus ⟨*nisi*⟩ milites iussitque, ut ante
tribunum quattuor milites ambularent, ante ducem sex,
ante legatum decem, hique ad domos suos reciperent.
Et ut severitas eius agnosci posset, unam contio- 53
nem militarem indendam putavi, quae illius in re⟨*m*⟩
militarem mores ostenderet. nam cum Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam 2
venisset ac milites lavacris, mulieribus et deliciis vaca-
rent eique nuntiatum esset, omnes eos conprehendi
iussit et in vincla conici. quod ubi conpertum est, 3
mota seditio est a legione, cuius socii e⟨*r*⟩ant in vincla
coniecti. tum ille tribunal ascendit vinctisque omnibus 4
ad tribunal adductis, circumstantibus etiam militibus
et quidem armatis ita coepit: 'commilitones, si tamen 5
ista vobis, quae a vestris facta sunt, displicent, disci-
plina maiorum rem p. tenet; quae si dilabitur, et no-
men Romanum et imperium amittemus; neque enim 6
sub nobis i⟨*s*⟩ta facienda sunt, quae sub inpura illa
bestia nuper facta sunt. milites Romani, vestri socii, 7
mei contubernales et commilitones amant, potant, la-
*v*ant Graecorum more[m] et ⟨*ad luxuriam*⟩ quidem se

---

1 tim& nisi P timendus *Pet. in app.* timetur, si *He.* 1/2 esatur P[1] et satur Σ, P *corr.* 5 milites *del. Jord.* inutiles *Golisch* nisi milites *Salm.* 7 suos P *(Pet.)* suas Σ *(Jord.)* 9/10 in remilitarem P in rem militarem Σ *(Jord.)* in re militari *Salm.* *(Pet.)* 10 moris P 11 mulierib; PChR *(Jord.)* muliebribus A, *vulgo (Pet.)* delitiis P 12 eos *om.* P[a], *add.* P[b] 14 muta P[1] *t.* B (multa B *corr.*) mota Σ, P *corr.* 14 sodieant P[1] *t.* B socii erant P *corr.* socii essent Σ 21 ita P ista Σ, *edd.* 23/24 labant P[1] 24 sq. graecorum morem (morem P *corr. t.* B) & quidem se instituunt P more grecorum se instituunt A et more gr. se instituunt ChR Graecorum in morem. equidem si insistunt, *Salm. (Pet.)* (*sed cf. H 5, 1* ad priscum se . . . morem instituit) Graecorum more et ad luxuriam quidem se instituunt *He.*

instituunt. hoc ego diutius feram? et non eos capitali
8 dedam supplicio?' tumultus post hoc ortus est. atque
iterum: 'quin contin*ui*stis vocem, in bello contra hostem, non contra imperatorem vestrum necessariam?
9 certe campidoctores vestri hanc vos docuerunt contra
Sarmat*a*s et Germanos ac Persas emittere, non contra
eum, qui acceptam a provincialibus annonam, qui
10 vestem, qui stipendia vobis adtribuit. continete igitur
vocem truculentam et campo ac bellis necessariam, ne
vos hodie omnes uno ore atque una voce Quirites di-
11 mittam, et incertum an Quirites. non enim digni estis,
qui vel Romanae plebis sitis, si ius Romanum non
54 agnoscitis.' et cum vehementius fremerent ac ferro
quoque minarentur: 'deponite', inqui*t*, 'dexteras contra
hostem erigendas, si fortes sitis, me enim ista non
2 terrent. si enim unum hominem occideritis, non vobis
deerit res p[o]., non senatus, non p. R., qui me de
3 vobis vindicet.' cum nihilo minus post ista fremerent,
exclamavit: 'Quirites, discedite atque arma deponite.
4 mirando exemplo depositis armis, depositis etiam sa-
gulis militaribus omnes non *ad* castra, sed ad devor-
5 soria vari⟨*a*⟩ recesserunt. tuncque pri*m*[at]um intellec-
6 tum est, quantum eius severitas posset. denique etiam
signa stipatores et hi, qui imperatorem circumdederant
in castra rettulerunt, arma collecta populus ad Pala-
7 tium tulit. eam tamen legionem, quam exauctoravit,
rogatus post dies XXX, priusquam ad expeditionem
Persicam proficisceretur, loco suo restituit eaque pugnante maxime vicit, cum tamen tribunos eius capitali adfecit supplicio, quod per neglegentiam illorum mi-

---

3 contionestis P contionastis ChV continuistis A *quod probat Petsch.* continetis *edd.* 4 necessarium P^a, *corr.* P^b *t.* B 6 sarmatis P^1 *t.* B 14 inquid P 17 respō. P 21 de castra P^1 ad castra Σ, P *corr.* 22 uari P^1 uarie Σ uaria P *corr.* priuatū P primum Σ *(Jord.)* priuatim *Pet.* 30 adfecit P *(Pet.) (cf. Schmalz, Syntax § 320)* affecerit Σ adfecerit *Jord.*

lites apud Dafnem luxuriati essent vel per coni*v*en-
tiam seditionem fecisset exercitus.
Magno igitur apparatu inde {in} Persas profectus Ar- 55
taxerxen regem potentissimum vicit, cum ipse cornua
obiret, milites admoneret, subiectus [tu]teli⟨*s*⟩ versare-
tur, manu plurimum faceret, singulos quosque mi-
lites a[u]*d* laudem verbis adduceret. fuso denique fu- 2
gatoque tanto rege, qui cum septingentis elefantis
falcatisque mille et oc*t*in*g*entis curribus ad bellum ve-
nerat, equitum multis milibus, statim Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam
redit et de praeda, quam Persis diripuit, suum ditavit
exercitum, cum et tribunos ea, quae per vicos diri-
puerant, et duces et ipsos milites habere iussisset.
*t*u*n*⟨*c*⟩que primum servi Persae apud Romanos fue- 3
runt, quos quidem, quia indigne ferunt Persarum reges
quempiam suorum alicubi servire, acceptis pr[a]etiis
reddidit pretiumque vel his, qui manu cepera⟨*n*⟩t ser-
vos, dedit vel in aerarium contulit. post hoc Romam 56
venit triumphoque pulcherrimo acto apud senatum pri-
mum haec verba habuit.
Ex actis senatus die VII. kl. Octob.: 'Persas, p. c., 2
vicimus. longae ⟨*e*⟩loquentiae opus non est, tantum
scire debetis, quae illorum arma fuerint, qui apparatus.
iam primum elefanti septingenti idemque turriti ⟨*c*⟩um 3
sagittariis et onere sagittarum. e*x* his triginta cepi-
mus, ducenti interfecti iacent, decem et octo perduxi-
mus. falcati currus mille *DC*⟨*CC*⟩. adducere interfec- 4
torum animalium currus ducentos potuimus, sed id,

1/2 conibentiam P 3 in *om.* P, *non om.* Σ 4 ipse] *in* P *a. m. superscr.* alexander 5 subiectus tuteli P subiectus tum tela Σ sub iactu teli *Salm. (Jord.)* subiectus telis *Petsch. (Pet.)*
7 aut PChR ad A 9 ocgintentis P 14 cumq· P tumque Σ, *edd.; sed* tuncque A (tuncque *commendatur usu, cf. Less., lex. p. 682 sq.*) 17 prętiumq· P uel**his P ceperat P ceperant ACh 22 loquentiae P[1] 24/25 turritiū sag. P 25 & his P ex his Σ 27 mille se P MDC R mille sed A MDCCC *Salm. coll. c. 55, 2* 27/28 interfectorum P[a] interfecturum P[b] *t.* B
28 animaliū P[b] *(quid praebuerit* P[a], *iam non cognosci potest)*

5 quia et fingi poterat, facere supersedimus. centum et
viginti milia equitum eorum fudimus, catafractarios,
quos illi clibanarios vocant, decem milia in bello in-
teremimus, eorum armis nostros armavimus. multos
6 Persarum cepimus eosdemque vendidimus. terras in-
teramnanas [Mesopotamiae scilicet] neclectas ab in-
7 pura illa belua recepimus. Artaxerxen, potentissimum
regem tam iure quam nomine, fusum fugavimus, ita
ut eum terra Persarum fugientem videre[n]t, et qu*a*[e]
ducta fuerant quondam signa nostrorum, ea rex ipse
8 signis effugit relictis. haec sunt, p. c., gesta. eloquen-
tia opus non est: milites divites redeunt, laborem in
9 victoria nemo sentit. vestrum est supplicationem de-
cernere, ne dis videamur ingrati.' adclamatio senatus:
'Alexander Auguste, di te servent. Persice maxime,
di te servent. vere Parthicus, vere Persicus. tro-
ph⟨*a*⟩ea tua et nos videmus, victorias et nos videmus.
10 iuveni imperatori, patri patriae, pontifici maximo. per
te victoriam {de Germanis speramus. per te victoriam}
undique praesumimus. ille vincit, qui militem regit.
57 dives senatus, dives miles, dives p. R.' dimisso senatu
Capitolium ascendit atque inde re divina facta et tu-
nicis Persicis in templo locatis contionem huius modi
habuit: 'Quirites, vicimus Persas. milites divites re-
duximus. vobis congiarium pollicemur, cras ludos cir-
2 censes Persicos dabimus.' haec nos et in annalibus et
apud multos repperimus. sed quidam dicunt a servo
suo eum proditum non vicisse regem, sed, ne vincere-
3 tur, fugisse. quod contra multorum opinionem dici non

---

3 illic libanarios P[1] *t.* B 6 Mesopotamiae scilicet *del. Cas., edd.* neclectas P[1] *t.* B neglectas P *corr.* 8 iure PΣ in re *Pet.* 9 uiderent P *quod def. W. A. Bae.* uideret Σ 9/10 quę ducta P que ducta Σ qua educta *Jord.* qua ducta *Pet.* 11 p͡c *om.* P[a], *add.* P[b] 11/12 eloquentia PΣ eloquentiae *Pet.* (B) 13 sensit *Salm. (Jord.)* 19 de Germanis speramus. per te uictoriam *om.* P, *non om.* Σ *(inseri iusserat frustra Cas.)* 24 uicimus P deuicimus Σ

dubium est his, qui plurimos legeri⟨*n*⟩t. nam et ami-
sisse illum exercitum dicunt fame, frigore ac morbo,
ut Herodianus auctor es⟨*t*⟩ contra multorum opinio-
nem. post hoc cum ingenti gloria comitante senatu 4
equestri ordine atque omni populo circumfusisque
undique mulieribus et infantibus, maxime militum côn-
iugibus, pedes Palatium conscendit, cum retro currus
triumphalis a quattuor elefantis traheretur. lev*a*batur 5
manibus hominum Alexander, vixque illi[s] per horas
quattuor ambulare permissum est, undique omnibus
clamantibus: 'salva Roma, {salva res p.}, quia salvus
est Alexander.' alia die actis circensibus et item ludis 6
scenicis deinceps congiarium populo Romano dedit.
puellas et pueros, quemammodum Antoninus Fausti- 7
nianas ⟨*in*⟩stituerat, Mamm⟨*a*⟩eanas et Mamm⟨*a*⟩ea-
nos instituit.

Actae sunt res feliciter et in Mauretania Tingi[n]tana 58
per Furium Celsum et in Illyrico per Varium Macri-
num adfinem eius et in Armenia per Iunium Palma-
tum, atque ex omnibus locis ei tabellae laureatae sunt
delatae. quibus in senatu et apud populum lectis vario
tempore, cum etiam de Isauria optatae venisse⟨*n*⟩t,
omnibus nominibus est ornatus. his vero, qui rem p. 2
bene gesserant, consularia ornamenta decreta sunt, ad-

---

1 legerit P legerint Σ 2 fame, frigore ac morbo] *Herodian. VI 6,3* νόσῳ, πολέμῳ, κρύει; *vitae auctor pro* πολέμῳ *legisse videtur* λιμῷ 3 *VI 6,3* auctores P[1] auctor est Σ, P *corr.* 8 leuebatur P leuabatur Σ 9 illis P illi Σ 11 *post* Roma *add.* salua res publica *Sedulius Scottus in exc. Cusanis et Parisinis, quod tutatur Dessau, Herm. 29, p. 415 afferens Suet. Calig. 6, 1:* 'salua Roma, salua patria, saluus est Germanicus' 14/15 faustianas P[a], *corr.* P[b] 15 stituerat P statuerat Σ
17 tingintana PΣ 18/19 macrianum ChR 19/20 palmatium P *corr.* 21/22 uario tempore] *del. Nov.* pari tempore *Pet. in app.* pari eodemque tempore *Walter* 22 *post* de isauria P *pergit* sentiunt & gordianos *(Max. 18,2); in Σ ordo non est turbatus; cf. ad c. 43,7* optatae uenis& P[1] optate uenisset BΣ, *edd.* optatae uenis& (*i. e.* uenissent, *scil.* tabellae) P *corr., cf. Ho., Klio XIII, p. 287* 24 sq. additiis P *ante corr.*

diti[i]s etiam sacerdotiis et agrorum possessionibus his,
3 qui erant pauperes et aevo iam graves. captivos diver-
sarum nationum amicis donavit, si aetas puerilis aut
iuvenalis permisit, si qui tamen regii aut nobiliores
fuerunt, eos militiae, non tamen magnae deputavit.
4 sola, quae de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus
et militibus donavit, ita ut eorum essent, [militarent]
si heredes eorum militarent, nec umquam ad privatos
pertinerent, dicens attentius eos militaturos, si etiam
5 sua rura defenderent. addidit sane his et animalia
et servos, ut possent colere, quod acceperant, ne per
inopiam hominum vel per senectutem possidentium
desererentur rura vicina barbariae, quod turpissimum
ille ducebat.

59 Post haec cum ingenti amore apud populum et sena-
tum viveret, et sperantibus victoriam cunctis et in-
vitis eum dimittentibus ad Germanicum bellum pro-
fectus est, deducentibus cunctis per centum et cen-
2 tum quinquaginta milia. erat autem gravissimum rei p.
atque ipsi, quod Germanorum vastationibus Gallia
3 diripiebatur. pudoremque augebat, quod victis iam
Parthis ea natio inminebat rei publicae cervicibus, quae
semper etiam minusculis imperatoribus subiecta vide-
4 batur. magnis igitur itineribus, laetis militibus conten-
dit. sed cum ibi quoque seditiosas legiones conperis-
5 set, abici eas praecepit. verum Gallicanae mentes, ut
sese habent durae ac retorridae et saepe imperatoribus
graves, severitatem hominis nimiam, et longe maiorem
6 post Heliogabalum non tulerunt. denique agentem eum
cum paucis in Brittannia, ut alii volunt in Gallia, in

---

7 donabit Pᵃ, *corr.* Pᵇ 13 uicin*a P (i *eras.*) 22 in*mi-nebat P (*corr. per ras. ex* imminebat) 24 ign Pᵃ igi*t (*i. e.* igitur) Pᵇ 30sq. Brittannia — Sicilia] *Aur. Vict. Caes. 24, 4* uico Britanniae, cui uocabulum Sicilia; *Severus Alexander non in Brittannia neque in Gallia, sed in Germania (scil. Mogontiaci, Hieron. chron. 216c He.) interfectus est eumque in uico*

vico cui Sicilia nomen es*t*[e], non ex omnium senten-
tia, sed latrocinantium modo quidam milites et hi prae-
cipue, qui Heliogabali praemiis e*f*floruerunt, cum
severum principem pati non possent, occiderunt. multi 7
dicunt a Maximino inmissos tirones, qui ei ad exercen-
dum dati[s] fuerant, eum occidisse, multi aliter; a mi- 8
litibus tamen constat, cum iniuriose quasi in puerum
eundem et matrem eius avaram et cupidam multa
dixissent.

Imperavit annis XIII diebus VIIII. vixit annis XXVIIII 60
mensibus III diebus VII. egit omnia ex consilio ma- 2
tris, cum qua occisus est.

Om*in*a mortis haec fuerunt: cum natalem diem com- 3
mendaret, ⟨*h*⟩ostia cruenta effugit et, ut se ci⟨*vi*⟩liter
ge[ne]*r*ebat ac permixtus populo erat, albam eius ve-
stem, cum qua constiterat, cruenta*v*it. laurus in pa- 4
latio *e*ius civitatis, a qua proficiscebatur ad bellum,
ingens et antiqua tota subito decidit. arbores f*i*ci tres 5
quae ficus eas ferrent, quibus Alexandrianarum nomen
est, subito ante illius tentorium deciderunt, cum ten-
toria imperatoria his adnexa essent. mulier Dryas 6
eunti exclamavit Gallico sermone: 'vadas nec victo-
riam speres ne⟨*c*⟩ te militi tuo credas.' ⟨*ut*⟩ tribunal 7
ascendit, ⟨*ut*⟩ contionaretur et faustum aliquid dice-
ret, ita coepit: 'occiso imperatore Heliogabalo.' hoc 8
tamen [n]omini fuit, quod iturus ad bellum milites ad-
loqui minus fausta oratione coeptaverat.

Brittonum obisse suspicatur de Dom., S.-B. Heidelbg. Ak. 1917, 1, p. 7 1 esse P¹ est Σ, P *corr.* 3 & floruerunt P¹ *t.* B 6 datis P¹ *t.* B dati Σ, P *corr. per ras.* 7 *post* constat *add.* eum occisum esse *He., brachylogiam def. Ti., Strena Upsal. p. 156* 8 eundem] crudum *Da.* 13 Omnia P¹ *t.* B 14 se ciliter P¹ *t.* B *lacuna hiat in* Σ 15 generabat P¹ *t.* B gerebat P *corr.* grauabat Σ 16 cruentabit P¹ *t.* B 17 cuius P¹A cuiusdam P *corr.* eius ChR 18 feci P¹ 23 ne P nec Σ 23 ut *ante* tribunal *add. He.* 24 ut *ante* contionaretur *om.* P¹, *add.* P *corr.* cum Σ 25 ita] et ita *Jord. (Pet.) non inserentes* ⟨ut⟩ *v. 23* set ita *Bra.* 26 nomini P¹ *t.* B *omini P *corr.*

61 Sed haec omnia vehementissime contempsit profectusque ad bellum in loco supra dicto ita occisus
2 est: pranderat forte publico, ut solebat, convivio, id est apertis papilionibus cibo militari accepto, neque enim aliud a discutientibus militibus in tentoriis est
3 repertum. et cum quiesceret post convivium, hora diei ferme septima unus ex Germanis, qui scu*tari*um officium sustinebat, ingressus dormientibus cunctis, solo
4 tamen imperatore intervigilante visus est; cui Alexander 'quid *i*st[h]ic', inquit, 'contubernal*is*? num aliquid
5 de hostibus nuntias?' at ille metu perterritus et sperans non posse se ⟨*ev*⟩adere, quod in tentorium principis inruisset, ad contubernales suos venit eosque ad
6 durum principem interimendum cohortatus est. qui subito plures armatique ingressi inermes et obsistentes contruncarunt, ipsum plurimis ictibus conf*o*derunt.
7 aliqui dicunt omnino nihil dictum, sed tantum a militibus clamatum 'exi, recede'; atque ita obtruncatum iu-
8 venem optimum ..... sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam a Maximino, Alexandri fuit et potentissimus quidem per Armenios et Osdroenos et Parthos et omnis generis homin*es*.
62 Contempsisse Alexandrum mortem cum ferocitas mentis, qua militem semper adtrivit, *t*um etiam illa
2 declarant: Thrasybulus mathematicus illi amicissimus fuit; qui cum ei dixisset necessitatem esse, ut gladio barbarico periret, primo laetatus est, quod sibi mor-

---

2 *c. 59, 6* 7 scurrarum PΣ, *edd.* scutariorum *Ho.* scutarium *(i. e. gen. plur.) He.* (*cf. ILS 2344:* aquiliferu(m); *1915:* ferrarium; *7068:* hastiferum *et alia, quae Dessau ILS III p. 846 attulit, exempla*) 10 est hic P est Σ est hoc *Petsch.* istic *Jord. (Pet.)* contubernales P^1 *t.* B 12 adere P^1 abdere A euadere P *corr.* 16 ipsum P ipsum autem Σ ipsumque *vulgo* et ipsum *edd.* confuderunt P^1 *t.* B 18 atq. ita *add.* P^b 19 *post* optimum Σ *et* P *corr. add.* dimiserunt *(plura intercidisse suspicatur Cas. cum sequentibus verbis cohaerentia)* 21 alexandri P^1 alexander P *corr.* 22 hominum PΣ homines *He.* 24 cum P^1 *t.* B tum Σ

tem bellicam et imperatoriam crederet inminere; deinde 3
disputavit ostenditque optimos quosque violenta morte
consumptos, cum diceret ipsum Alexandrum, cuius nomen teneret, Pompeium, Caesarem, Demosthen⟨*em*⟩,
Tullium et ceteros insignes viros, qui non quieta morte
oppetissent; tantumque animi habuit, ut putaret se diis 4
conparandum, si in bello periret. sed res eum fefellit: 5
nam et gladio barbarico et scu*tari* barbari manu, verum non in bello sed belli tempore, perit.

Mortem eius milites et qui exauctorati ab eo quon- 63
dam fuerant, gravissime tulerunt atque auctores caedis
trucidarunt. populus vero Romanus senatusque om- 2
nis cum provincialibus cunctis neque tristius umquam
neque asperius acceperunt, simul quod successoris
asperitas atque rusticitas Maximini, utpote hominis
militaris, cui cum filio post eum imperium delatum
est, graviorem fati necessitatem videbatur ostendere.
senatus eum in deos rettulit. cenotafium in Gallia, Ro- 3
mae sepulchrum amplissimum meruit. dati sunt et so- 4
dales, qui Alexandriani appellati sunt; addita et festivitas matris nomine atque ipsius, quae hodieque Romae religiosissime celebratur nata⟨*li*⟩ eius die.

Causa occidendi eius ab aliis haec fuisse perhibetur, 5
quod mater eius relicto bello Germanico orientem ad
iactantiam sui vellet redire atque ob hoc esset iratus
exercitus. sed haec a*b* amatoribus Maximini ficta sunt, 6
qui videri noluerunt imperatorem optimum ab amico
suo interfectum contra iura *hu*mana atque divina.

Hactenus imperium p. R. eum principem habuit, qui 64
diutius imperaret, post eum certatim inruentibus et

---

4 demosthen P^1 demosthenen P *corr.* 5 quietam mortem *Jord.* 8 scurrae PΣ, *edd.* scutari *Ho. (cf. p. 300, 7); an* scurrae *delendum?* 8/9 uero P^a uerũ P^b *t.* B 10/11 quandam P^1 quondam Σ, P *corr.* 13 prouintialib; P 13/14 unquam quicquam *Cas.* 15 rusticicas P^a rusticitas P^b 22 Nata PΣ 26 ali P^1 *t.* B^1 ab Σ, P *corr.* 28 romana P humana Σ

aliis semen⟨*s*⟩tribus, ⟨*aliis*⟩ annuis, plerisque per bien-
nium, ad summum per triennium imperantibus ⟨*us*⟩-
que ad eos principes, qui latius imperium tetenderunt,
2 Aurelianum dico et deinceps. de quibus, si vita sub-
peditaverit, ea, qu⟨*a*⟩e conperta fuerint, publicabimus.
3 Reprehensa sunt in Alexandro haec: quod Syrus esse
nolebat, quod aurum amabat, quod suspiciosissimus
erat, quod vectigalia multa inveniebat, quod se Ma-
gnum Alexandrum videri volebat, quod nimis severus
in milites erat, quod curas ⟨*de*⟩ privatis agebat. quae
omnia in re p. instituerat.
4 Scio sane plerosque negare hunc a senatu Caesarem
appellatum esse, sed a militibus — qui verum prorsus
ignora⟨*n*⟩t —, dicere praeterea non hunc fuisse conso-
5 brinum Heliogabali. qui, ut nos sequantur, historicos
eius temporis legant et maxime Acholium, qui et iti-
nera huius principis scripsit.
65 Soles quaerere, Constantine maxime, quid sit, quod
hominem Syrum et alienigenam talem principem fe-
cerit, cum tot Romani generis, tot aliarum provincia-
rum repperiantur improbi, impuri, crudeles, abiecti,
2 iniusti, libidinosi. iam primum possum de bonorum
virorum respondere sententia potuisse natura, quae
ubique una mater est, bonum principem nasci, deinde
timore, quod pessimus esset occisus, hunc optimum
3 factum. sed quia ver*um e*st suggerendum clementiae
4 ac pietati tuae, lecta reser[v]abo. notum est illud pietati
tuae, quod in Mario Maximo legisti, meliorem esse
rem p. et prope tutiorem, in qua princeps malus est,
ea, in qua sunt amici principis mali, si quidem unus

---

1 sementrib; P^1 *t.* B semestrib; P *corr.* 2/3 imperantib;q· ad PΣ 6 Reprehensa P 7 suspiciosimus P^a, *corr.* P^b 10 curas priuatis P curas priuatas Σ curas de priuatis *Salm.* *(Pet.)* *(cf. c. 23, 2)* 14 ignorat P^1 *t.* B ignorant Σ, P *corr.* 16/17 itinera] interiora *Pet. in app.* 18 maxime] piissime Σ 20/21 prouintiarum P 23 potuitse P^1 26 ueranust P uerum Σ uerum est *edd.* 27 reseruabo PΣ reserabo *edd.*

malus potest a plurimi⟨*s*⟩ bonis corrigi, multi autem
mali non possunt ab uno quamvis bono ulla ratione
superari. et id quidem ab Homul*l*o ipsi Traiano dic- 5
tum est, cum ille diceret Domitianum pessimum fuisse,
amicos autem bonos habuisse, atque ideo *Cl*⟨*aud*⟩*i*um
magis odio fuisse, qu*i* rem p. temp*eran*⟨*dam*⟩ vit*io*-
⟨*sissimis libertis concesserit*⟩, ill*o*, quia melius est
unum malum pati quam multos. ⟨*s*⟩et ut ad rem red- 66
eam, Alexander quidem et ipse optimus fuit . . . —
nam hoc nemo vult nisi bonus — et optimae matris
consiliis usus est. at tamen amicos sanctos et vene- 2
rabiles habuit, non malitiosos, non furaces, {non} fac-
tiosos, non callidos, non ad malum consentientes, non
bonorum inimicos, non libidinosos, {non} crudeles, non
circumventores sui, non inrisores, non qui [si] *i*llum
quasi fatuum circumducerent, sed sanctos, venerabi-
les, continentes, religiosos, amantes principis sui et
qui de illo nec [in] ipsi riderent nec risui esse vellent,
qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent,
numquam deciperent existimationem principis sui,
se⟨*d*⟩ amarent. huc accedit quod eunuch*o*s nec in con- 3
siliis nec in ministeriis habuit, qui soli principes per-
dunt, dum eos more gentium aut regum Persarum vo-

---

1 plurimi P^1 3 homulio P omulio Σ Homullo *Salm., edd.* 5 Claudium *Salm.* illum PΣ 6/7 quę remp̄ temporis uitę. ille P quam rem (res) publ. patris uite. Ille Σ in re p. temporis sui quam ille *Salm.* quam rem p. temporis sui laesisse *Ma.* qui rem p. temerari siuerit a libertis *Unger* qui rem p. temperandam uitiosissimis libertis concesserit illo *Ho.; cf. H 21, 2* 8 multos & PΣ multa. sed *Pet.* 9 *post* fuit *intercidisse qualia* quod in matrem unice plus fuit *putat He. coll. Hieron. chron. 215, 1* 9/11 *transponit Salm.:* optimus fuit et optimae matris consiliis usus est, nam hoc nemo uult nisi bonus; *Jord. et Pet. del.* nam hoc — bonus 12 non *ante* factiosos *om.* P^1Ch, *add.* P *corr.; non om.* A, *Sed. Scott. in exc.* 14 non *ante* crudeles *om.* P^1, *Sed. Scott., add.* P *corr., non om.* Σ 15 qui si ullum P^1 *t.* B qui illum P *corr.* qui principem Σ 18 nec in ipsi P^1 *t.* B nec ipsi Σ, P *corr.* 21 se PChR sed A eunuchis P^1 *t.* B^1 23 gentium] regentium *Bae.*

lunt vivere, qui eos a populo et amicis s[im]ummo-
vent; qui internuntii sunt aliud quam respondetur
saepe referentes, claudentes principem suum et agen-
tes ante omnia, ne quid sciat. qui cum empti sint et
p⟨*ueri s*⟩ervi fueri⟨*n*⟩t, quid tandem possunt boni
4 sapere? erat denique eius ipsius sententia: 'ego de
praefectorum et consulum et senatorum capitibus man-
67 cipia aere empta iudicare non patior.' scio, imperator,
quo[d] periculo ista dicantur apud imperatorem, qui
talibus serviit, sed salva re p. posteaquam intellegisti,
quid mali clades istae habeant et quemammodum prin-
cipes circumveniant, et tu eos eo loci habes, ut nec
clamide uti iusseris, sed de necessitatibus domesticis
2 delegaris. iam illud insigne, quod solum intra Pala-
tium praeter praefectum, et Ulpianum quidem, neminem
vidit nec dedit alicui facultatem vel fumo*rum* venden-
dorum de se vel sibi de aliis male loquendi maxime
occiso T[hr]urino, qui illum quasi fatuum et vecordem
3 saepe vendiderat. his accessit, quod amicos et parentes
Alexander si malos repperit, aut punivit aut, si vetus
vel amicitia vel necessitudo non sivit puniri, dimisit
68 a se dicens: 'his carior est mihi tota res p.' et ut
scias, qui viri in eius consilio fuerint: Fabius Sabinus,
Sabini insignis viri filius, Cato temporis sui, Domitius
Ulpianus, iuris peritissimus, Aelius Gordianus, Gor-

---

1 & P^1 *t.* B ̄ (*i. e.* etiam) P *corr.* 1/2 amicissimum mouent P^1A^1Ch amicissimum principem mouent P *corr.* amicis summouent *Flor. Vat.*, A^2 4/5 & peruifuerit P et perui *om. Flor. Vat. lacunam significans* perui *om.* Σ *lacuna partim indicata partim neglecta* et euirati (*vel* eneruati) *Salm.* et serui euirati *Pet.* et serui fuerint *Petsch.* et pueri serui fuerint *He.*
8 epta P^a, *corr.* P^b *post* imperator *add.* constantine P *corr.* 9 quod PΣ *(Pet.)* quo *Jord.* 10 intellexisti Σ, *edd.* 13 clamide P^1 *t.* B clamyde P *corr.* de *ante* necess. *om.* P^a, *add.* P^b 14 illud *bis scripsit* P^a, *corr.* P^b *t.* B 16 fumorem P^1 *t.* B 18 thrurino P^1 *t.* B (hr *exp.* P *corr.*) 19 accensit P^1 *t.* B 22 totis *Pet.* tuta *Eyssenh. (Jord.)*

diani imperatoris . . . ipsa res, vir[i] insignis; Iulius
Paulus, iuris peritissimus; Claudius Venacus, orator
amplissimus; Catilius Severus, cognatus eius, vir om-
nium doctissimus; Aelius Serenianus, omnium vir
sanctissimus; Quintilius Marcell[i]us, quo meliorem ne
historiae quidem continent. his tot atque aliis talibus 2
viris quid mali potuit cogitari vel fieri, cum ad bonum
consentirent? et hos quidem malorum cohors depu- 3
lerat, quae circumvenerat Alexandrum primis diebus,
sed prudentia iuvenis occisis atque depulsis et amicitia
ista sancta convaluit. hi sunt, qui bonum principem 4
Su⟨*r*⟩um fecer*u*nt, et item amici mali, qui Romanos
pessimos etiam posteris tradiderunt suis vitiis labo-
rantes.

---

1 ipsa res uiri P ipsa Re uiri ACh ipsa re uere R filius et ipse imperator uir *Salm., p. 304, 25 pro* 'Aelius' 'Antoninus' (*potius* Antonius) *scribens* filius scientia iuris *Pet. coll. Gd. 18, 5* parens, uir *Momms.* ⟨cognatus, ut docet⟩ ipsa res, uir *He.* 3 *post* amplissimus *inculcavit editio Veneta anni 1489 haec quae vulgo recepta, sed partim iam Casaubono suspecta recte eiecerunt Pet. et Jord.; desunt enim cum in* P *tum in* Σ*; cf. Ho., Klio XIII p. 420, adn. 4:* Pomponius legum peritissimus, Alphenus, Aphricanus, Florentinus, Martianus, Callistratus, Hermogenes, Venuleius, Triphonius, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus: hi omnes iuris professores discipuli fuere splendidissimi Papiniani, et Alexandri imperatoris familiares et socii, ut scribunt Acholius et Marius Maximus 4 serenianus] *in* P *prior littera* e *in ras.* 5 marcellius P^1 *t.* B marcell*us P *corr.* marcellus Σ *an* Marcellinus *? Ho.* 8 sentirent P^a, *corr.* P^b *t.* B
10 *ante* occisis P *corr. add.* hiis malis amiciti P^a, *corr.* P^b
12 suum PΣ Syrum *Salm. (Jord.)* Surum *Pet.* fecerent P^1 fecerunt Σ fecerant P *corr.* 14 ALEXANDER SEVERUS ·L· AELII LAMPRIDII EXPLICIT P

ADDENDA ET CORRIGENDA

p. 3 in adnot. ad v. **12** ante „*Hieronym.*“ adde „*Eutrop. 8, 6, 1*“

*p. 7 in adnot. ad. v. **8** post „*in ras.*“ adde „loqueretur *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 290*“

p. 14 in adnot. ad v. **14** post „muralis PΣ“ adde „*cf. Norden p. 90, 5*“; post „*Ohl*“. adde „**20** Philippique“ Philopappique *Oliver*“

*p. 16 in adnot. ad v. **11** post „*clausulam*“ adde „nihil *restituit Zernial propter cursum, p. 129 sqq.*“

p. 17 in adnot. ad v. **14** post „*Rös.*“ adde „latitare per Sabaeos *Clausen, Am. Journal of Philol. 76, 60 sq.*“

*p. 21 in adnot. ad v. **29** post „PΣ“ adde „*def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 729*“

*p. 22 in adnot. ad v. **4** post „*om.* Σ“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 275*“
in adnot. ad v. **17** post „*adn. 5)*“ adde „seuere *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 298*“

p. 23 in adnot. ad v. **9** post „*in ras.*“ adde „*-duplex accusativus* (Mesopotamenos-tributum) *non est mutandus*“

*p. 25 in adnot. adde „**8** perdidimus quater *Ho.* perdidimusque ter *Klotz, Rh. Mus. 78, 299*“

p. 33, 21/24 locum corruptum Klotz, Rh. Mus. 78, 313 sic restituere conatus est: „atque idem Ovidii libros Amorum ad verbum memoriter scisse fertur, idem Apicii, ut ab aliis relatum, in lecto semper habuisse, idem Martialem epigrammaticum poetam, Vergilium suum dixisse.“

p. 53 in adnot. ad v. **21** adde„ publice *edd.* publici

Schwendemann p. 133"

p. 54 in adnot. ad v. 27 inter „uolens" et „*Da.*" insere „*Walter*"

*p. 56 in adnot. ad v. 3 post „*ord. mut. Σ*" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 283*"

p. 67 in adnot. ad v. 14/15 post „(Jord.)*" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 293*"

p 76 in adnot. adde „24 proconsulatos P¹t. B proconsulatus P *corr.*, Σ post consulatus *Pet.* (*ceterum iam Petrarca in cod. Parisino 5816, ut testatur Ballou p. 87, 1)*"

*p. 79 in adnot. v. 4 incertum est, an , uindicaret" alterum scriptum sit pro „vindicarent"

p, 82 in adnot. ad v. 13 post „(Jord.)*" adde „quadam *Armini, Eranos 28, 37*"
in adnot. ad v. 14 post „*Pet.*" adde „quadam *Armini ibidem*"

*p. 86 in adnot. ad v. 5 post „Σ" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 294*"

p. 98 in adnot. ad v. 7/8 post „commodum P¹ACh" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 300* Commodo *vulgo*"

p. 114 in adnot. adde „12 Laurensis P Larensis Σ *cf ILS 2932*"
*in adnot. ad v. 18 post „*Bae.*" adde „*litt.* m *del. Klotz, Rh. Mus. 78, 290*"

*p. 117, 25/26 scr. „vaticinationibus canum"
in adnot. ad v. 25/26 post „*He.*" adde „canum *Picard, Rev. Hist. d. Rel. 155, 41 sqq.*"

p. 120 in adnot. adde „6 praetorios *Mommsen, Staatsrecht III 972, 1*"

p. 123 in adnot. ad v. 5 post „*He.*" adde „Fabiae Plautique filius *Stein, PIR II² C nr. 612*"

p. 128 in adnot. ad v. 18 post „Σ" adde „albim *edd.* Albam *Klotz, Rh. Mus. 78, 280*; *cf. Pr. 13, 7 (II 213, 22), ubi non iam montem, sed fluvium intellego;*
**sed cf. W. Enßlin, Wiss. Ztschr. Univ. Lpz., 1953/4. Ges. Spw. R., 259—63*"

*p. 136 in adnot. ad v. **7** post „Σ" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 310. Cf. PIR² F nr. 552, F nr. 563*"

*p. 137 in adnot. ad v. **16** post „Σ" adde „Lepcitanus *Klotz, Rh. Mus. 78, 299*"

p. 138 in adnot. ad v. **10** post „Massiliam]" adde „Massyam *Thomsen*"

p. 139 in adnot. ad v. **4/5** post „*Ho.*" adde „unum fundum Veientanum (*vel* Veientem) *Hammond*"

p. 141 in adnot. ad v. **1/2** post „*Lenze*" adde „Caesarianum decretum iam a Commodo uidebatur imperium *Pet.*"

p. 152 in adnot. adde „**13** helium **P** Aelium *Jord.*" in adnot. ad v. **14** inter „libertum" et „*Lécrivain*" insere „*Salm.*"

*p. 155 in adnot. ad v. **22** post „*vulgo*" adde „exercitus *add. J. Carcopino p. 215*"

*p. 170, 15/16 scr. „me praesente et ad me"
in adnot. ad v. **15/16** post „**P** *corr.*" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 278*"

*p. 195 in adnot. ad v. **8/9** post „*filius*" adde „quem patrem suum fuisse dicebat *Klotz, Rh. Mus. 78, 311*"

*p. 197 in adnot. ad v. **10/11** post „*He.*" adde „habere complures, 'ergo in civitate ait plures erunt tristes' *Klotz, Rh. Mus. 78, 284*"

*p. 202 in adnot. ad v. **15** post „*He.*" adde „*om. Pasoli*"

*p. 203 in adnot. ad v. **8** post „**P**" adde „*def. Pasoli (Klotz, Rh. Mus. 78, 289)* Antoninum *Ho.*"
in adnot. ad v. **9** post „**PΣ**" adde „*def. Pasoli, L'Ant. Class. 28, 235*"
in adnot. ad v. **11** post „*(Pet.)*" adde „*Ho.* quam *Pasoli (Klotz, Rh. Mus. 78, 303)*"

*p. 204 in adnot. ad v. **3** post „*edd.*" adde „*et Pasoli*"

p. 207, 22 dele „⟨*bello*⟩" et in adnot. ad v. **22** adde „*Löfst. in Coniectan. p. 36 sq. et insuper per benignam tabellam alia exempla usus absoluti afferentem mihi persuasit*"

*p. 209 in adnot. ad v. 20 post „*Peiper*" adde „inlautum *recepit Pasoli (Klotz, Rh. Mus. 78, 273 A. 1)*"

p. 212 in adnot. ad v. 5 post „P¹" adde „*cf. de hoc quartae declinationis genetivo Hallén p. 145*"

p. 217, 16 pant[h]agathi]: W. M. Lindsay comiter editori scripsit: „the Corpus Glossary (edited by me, 1921, Cambridge) has P 183 Pantigatum: *uudu-hona*, i. e. English 'wood-cock'". Quae vox antea non erat explicata.

*in adnot. ad v. 3 post „P¹" adde „*ut lect. vulg. def. Klotz, Rh. Mus. 78, 298*"

*p. 219, 10 scr. „dixit"
in adnot. ad v. 10 post „*edd.*" adde „dixit *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 306*"

*p. 228 in adnot. ad v. 23 post „*vulgo*" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 279 A. 1*"

*p. 232, 24 scr. „nocuum"
in adnot. ad v. 24 post „*He.*" adde „nocuum *Walter, Wiener Studien 48, 183*"

p. 234 in adnot. ad v. 7 post „*(Pet.)*" adde „neuel *tuentur W. A. Bae., Mnemosyne 38, 414 et Klotz, Rh. Mus. 78, 300*"

p. 237 in adnot. ad v. 3/4 post „*Jord.*" adde „imperator Neronem, Othonem *malim*
* imperatorem *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 286*"

*p. 251 in adnot. ad v. 4 post „P" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 289 et Pasoli, L'Ant. Class. 28, 235* Antoninum *Ho.*"

*p. 257 in adnot. ad v. 5 post „*Ho.*" adde „aequantem *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 284*"

*p. 261 in adnot. ad v. 19 post „*edd.*" adde „*et Ho.*, et *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 299*"

*p. 269, 12 scr. „et ad nonam"
in adnot. ad v. 12 post „*He.*" adde „*Ad rem cf. Daremberg-Saglio I p. 663*"

p. 272 in adnot. ad v. **23** post „frustra Σ“ adde „*quod tuetur Hallén idem valere atque 'temere' docens*“
in adnot. ad v. **24** post „lacessitus erat P“ adde „*textum traditum confirmat Hallén statuens anacoluthon*“

*p. 274 in adnot. ad v. **23** post „P“ adde „*def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 730 (cf. Klotz, Rh. Mus. 78, 302)*“

*p. 276 in adnot. ad v. **3/4** post „*He.*“ adde „*lectionem* P *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 299 A. 2*“

p. 283 in adnot. ad v. **1** post „*edd.*“ adde „*ellipsin def. W. A. Bae. p. 333*“

p. 288 in adnot. ad v. **14** post „B“ adde „*pluralem def. W. A. Bae. p. 460*“
*post „*edd.*“ adde „*reiec. Pasoli, Convivium N. S. 6, 732*“

*p. 291 in adnot. adde „**7** intellegerent] *def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 732 (cf. Klotz, Rh. Mus. 78, 301)* intellegeret *Ho.*“

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

SCRIPTORES HISTORIAE AVGVSTAE

VOL. II

EDIDIT
H. HOHL

STVTGARDIAE ET LIPSIAE
IN AEDIBVS B.G. TEVBNERI MCMXCVII

ACADEMIA SCIENTIARVM GERMANICA
BEROLINENSIS

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

EDITA CONSILIO ATQVE AVCTORITATE
INSTITVTI
GRAECOROMANAE ANTIQVITATIS
STVDIIS COLENDIS DESTINATI

LIPSIAE IN AEDIBVS B.G.TEVBNERI MCMLXV

SCRIPTORES
HISTORIAE AVGVSTAE

EDIDIT

ERNESTVS HOHL

VOLVMEN II

EDITIO STEREOTYPA CORRECTIOR

ADDENDA ET CORRIGENDA

ADIECERVNT

CH. SAMBERGER ET W. SEYFARTH

LIPSIAE IN AEDIBVS B.G.TEVBNERI MCMLXV

BIBLIOTHECAE TEVBNERIANAE
HVIVS TEMPORIS
REDACTOR: JOHANNES IRMSCHER

HOC VOLVMEN IMPRIMENDVM
CVRAVIT
BRVNO DOER

ADMONENTVR, QVI HVNC LIBRVM LEGENT,
VT ADDENDA ET CORRIGENDA CONSVLANT
LATERCVLO ☐ IN MARGINE APPICTO

CONSPECTVS LIBRORVM

Praeter scripta in volumine primo enumerata usi sumus his:

W. A. Bijvanck, Notes batavo-romaines, VII: Mogontiacum ou Mundiacum?, Mnemosyne 6, 1938, 380/1; 7, 1939, 76/79

E. Löfstedt, Syntactica I[2], Leipzig 1942

D. Magie, The Scriptores Historiae Augustae with an English Translation, vol. III, London/New York 1932

VITAE PRINCIPUM

II

VITAE DIVERSORUM PRINCIPUM ET TYRANNORUM A DIVO HADRIANO USQUE AD NUMERIANUM DIVERSIS CONPOSITI P (*cf. T 33, 8* libellos, quos de vita principum edidi; *cf. A 1, 2; Pr. 2, 7*)

MAXIMINI DUO

IULI CAPITOLINI

Ne fastidiosum esset clementiae tuae, Constantine 1
maxime, singulos quosque principes vel principum li-
beros per libros singulos legere, adhibui moderatio-
nem, qua in unum volumen duos Maximinos, patrem
filiumque, congererem; servavi deinceps hunc ordinem, 2
quem pietas tua etiam ab Tatio Cyrillo, clarissimo
viro, qui Gr⟨*a*⟩eca in Latinum vertit, servari voluit.
quod quidem non in uno tantum libro sed etiam in 3
plurimis deinceps reservabo, exceptis magnis impera-
toribus, quorum res gestae plures atque clariores lon-
giorem desiderant textum.

Maximinus senior sub Alexandro imperatore enituit. 4
militare autem sub Severo coepit. hic de vico Threi- 5
ciae vicino barbaris, barbaro etiam patre et matre geni-
tus, quorum alter e Gothia, alter ex Alanis genitus
esse perhibetur. et patri quidem nomen Micca, matri 6
Hababa fuisse dicitur. sed haec nomina Maximinus 7
primis temporibus ipse prodidit, postea vero, ubi ad
imperium venit, *oc*culi praecepit, ne utroque parente
barbaro genitus imperator esse videretur.

2 Et in prima quidem pueritia fuit pastor, *iuve*num

---

1 INCIPIUNT MAXIMINI DUO IULI (ad cōstantinū aũg. *add. a. m.*) CAPITOLINI FELICITER P 6 quia P^a qu*a P^b *t.* B maximo (-e*?*) P^a maximinos P^b 7 Seruari P 8 a Statio Σ 11 reseruabo P (u *in ras.*) reserabo BΣ 16 uicini P -no Σ 18/19 Micca ... Hababa] *μιξοβαρβάρων Herodian. VI 8, 1;* Ababa *Iordan., Getic. XV 83 ex Symmacho historico, qui hanc vitam excerpsit* 21 aculi P occuli Σ 23 nonnum P nonnumquam B *corr., edd.* iuuenum *Ho. coll. Herodian. VI 8, 1* τῆς ἡλικίας

etiam procer *et* qui latronibus insidiaretur et suos ab
2 incursionibus vindicaret. prima stipendia equestria
huic fuere. erat enim magnitudine corporis conspicuus,
virtute inter omnes milites clarus, forma virili decorus,
ferus moribus, asper, superbus, contemptor, saepe ta-
3 men iustus. innotescendi sub Severo imperatore prima
4 haec fuit causa: natali Getae, filii minoris, Severus
militares dabat ludos propositis praemiis argenteis, id
5 est armillis, torquibus et balteolis. hic adulescens et
semibarbarus et vix adhuc Latinae linguae, prope
Thraecica imperatorem publice petit, ut sibi daret li-
centiam contendendi cum his, qui iam non mediocri
6 loco militarent. magnitudinem corporis Severus mi-
ratus primum eum cum lixis conposuit, sed fortissi-
mis quibus⟨*que*⟩, ne[c] disciplinam militarem conrum-
7 peret. tu⟨*n*⟩c Maximinus sedecim lixas uno sudore
devicit sedecim acceptis praemiis m*i*nusculis non mili-
3 taribus iussusque militare. tertia forte die cum pro-
cessisset Severus ad campum, in turba exultantem
more barbarico Maximinum vidit iussitque statim tri-
buno, ut eum coherceret ⟨*et*⟩ a*d* Romanam disciplinam
2 inbueret. tunc ille, ubi de se intellexit imperatorem lo-
cutum, suspicatus barbarus et notum se esse principi
et inter multos conspicuum, ad pedes imperatoris
3 equitantis accessit. tum volens Severus explorare,
quantus in currendo esset, equum admisit multis cir-
cumitionibus, et cum senex imperator laborasset ne-
que ille a currendo per multa spa*t*ia desisset, ait ei[s]:

---

1 procerte P procer (pastorum procer, *omisso* nonnum etiam) Σ procer et *Gru.* (iuuenum procer *scribens falso vertisse videtur biographus Herodiani* ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας; *cf. Ho., Rhein. Mus. 70, 477 sq.*) 3 consplus P[a], *corr.* P[b] 15 quib; nec disc. PΣ 16 tuc P[1] *t.* B[1] tum Σ 17 munusculis P min- Σ 21 ac romanam disciplinam P *(def. Ti. p. 82, adn. 1)* ad romanam disciplinam et Σ et ad Romanam disciplinam *Salm.* (*coll. Jordan. Get. XV 85:* cohercitum ad Rom. inbueret disciplinam), *Pet.* ac Romana disciplina *Bae.* 26/27 circuitionibus *Pet. per errorem* 28 spacia P eis P[1] *t.* B ei* P *corr.*

'quid vis Thracisce? num quid delectat luctari post
cursum?'. tum 'quantum libet', inquit, 'imperator'. post 4
hoc ex equo Severus descendit et recentissimos quos-
que ac fortissimos milites ei conparari iussit. tum ille 5
more solito septem fortissimos uno sudore vicit solus-
que omnium a Severo post argentea praemia torque
aureo donatus est iussusque inter stipatores corporis
semper in aula consistere. hinc igitur factus con- 6
spicuus, inter milites clarus, amari a tribunis, a con-
militonibus suspici, impe⟨t⟩rare ab imperatore quod
vellet, locis etiam militiae a Severo adiutus, cum esset
peradulescens, longitudine autem corporis et vastitate
et forma atque oculorum magnitudine et candore in-
ter omnes excelleret.

Bibisse autem illum saepe in die vini Capitolinam 4
amforam constat, comedisse et quadraginta libras car-
nis, ut autem Cordus dicit, etiam sexaginta. quod sa- 2
tis constat, holeribus semper abstinuit, a frigidis prope
semper, nisi cum illi potandi necessitas. sudores saepe 3
suos excipiebat et in calices vel in vasculum mittebat,
ita ut duos vel tres sextarios sui sudoris ostenderet.

Hic diu sub Antonino Caracallo ordines duxit centu- 4
riatos et ceteras militares dignitates saepe tractavit.
sub Macrino, quod eum, qui imperatoris sui filium
occiderat, vehementer odisset, a militia desiit et in
Thracia in vico, ubi genitus fuerat, posses⟨s⟩iones con-
paravit ac semper cum Gothis commercia exercuit.
amatus est autem unice a Getis quasi eorum civis. Ha- 5
lani quicumque ad ripam venerunt, amicum eum do-
nis vicissim recurrentibus adprobabant. sed occiso 6
Macrino cum filio suo, ubi Heliogabalum quasi An-
tonini filium impera[to]re conperit, iam maturae aeta-
tis ad eum venit petitque, ut quod avus eius Severus

5 soloto P^a, *corr.* P^b *t.* B 8 hic P^a, *corr.* P^b igitus P^1 9 clarus *del. Eyss.* 10 suscipi PΣ imperare P^1Σ 27 commertia P 28 ciues P^1 *t.* B 32 imperatore P^1 *t.* B -rē P *corr.* imperare Σ *(Pet.)*

iudicii circa se habuerat, et ipse haberet. ⟨*sed*⟩ apud
7 inpurum hominem valere nihil potuit; nam dicitur cum
eo iocatus esse Heliogabalus turpissime: 'dice*ri*s, Ma-
ximine, sedecim et viginti et triginta milites aliquando
8 lassasse: potes tricies cum muliere perficere?' tum ille
ubi vidit infamem principem sic exo⟨*r*⟩sum, a militia
9 discessit. et tamen retentus est per amicos Heliogabali,
ne hoc quoque illius famae accederet, quod virum
temporis sui fortissimum et quem alii Herculem, alii
Achillem, {alii Hectorem}, Aiacem alii vocabant, a suo
5 exercitu dimoveret. fuit igitur sub homine inpuris-
simo tantum honore tribunatus, sed numquam ad ma-
num eius accessit, numquam illum salutavit, per to-
2 tum triennium huc atque illuc discurrens; modo agris,
3 modo otio, modo fictis languoribus occupatus est. oc-
ciso Heliogabalo ubi primum comperit Alexandrum
4 principem nominatum, Romam contendit. quem Alex-
ander miro cum gaudio, mira cum gratulatione susce-
pit, ⟨*it*⟩a ut in senatu verba faceret talia: 'Maximinus,
p. c., tribunus, cui ego latum clavum addidi, ad me
confugit, qui sub inpura illa *b*elua militare non potuit,
qui apud divum parentem meum Severum tantus fuit,
5 quantum illum fam*a* conperitis.' statim denique illum
tribunum legionis quartae, {quam} ex tironibus ipse
conposuerat, dedit ⟨*et*⟩ eum in haec verba provexit:
6 'veteres milites tibi, Maximine mi carissime atque

1 sed *add. edd.* 3 dicens PΣ diceris *Momms. (Pet.)* (diceris *post* triginta *add.* P *corr.*) dicens: ⟨diceris⟩ *Magie* 5 perficire P 6 exorsum *edd.* 7 et tamen] attamen *Petsch.* sed tamen *Da.* 10 alii Hectorem *om.* P, *non om.* Σ 12 tribunus *Momms.* 14 modo agris *iteravit* P[a] 15 languoribus] *i. e.* morbis (*cf. Ael. 6,10* languore ac diuerso genere morborum)

16 *post* ubi primum *in* P *sequuntur verba v. AS 43,7* fecisset et templa [re]reliqua deserenda. *haec pars v. Max. usque ad c. 18,2* et omnes qui mecum *inserta est in v. MB 8,2 post* homines uulgares 19 aut P[1] *t.* B ∗ut P *corr.* ita ut *Kell. (Pet.)*

21 uelua P[1] 22 seuerus P[a], *corr.* P[b] 23 fame PCh fama R 24 legionis PΣ -ni *Pet.* quam *om.* P, *non om.* Σ (*ante* ipse *add.* P *corr.*) tyronib; P 25 et *add. edd.*

amantissime, idcirco non credidi, quod veritus sum, ne
vitia eorum sub al*i*is *i*nolescentia emendare non pos-
ses. habes tirones: ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad 7
tuum laborem eos fac militiam condiscere, ut mihi
multos Maximinos re⟨*i*⟩ p[i]. optabiles solus efficias.'
Accepta igitur legione statim eam exercere coepit. 6
quinta quaque die iubebat milites decurrere, in⟨*ter*⟩ 2
se simulacra bellorum agere. gladios, {lanceas}, lori-
cas, galeas, scuta, tunicas et omnia arma illorum co-
tidie circumspicere; cal*c*iamenta quin etiam ipse pro- 3
spiciebat, prorsus ut autem patrem militibus praeberet.
sed cum eum quidam tribuni reprehende⟨*re*⟩nt dicen- 4
tes: 'quid tantum laboras, cum eius loci iam sis, ut
ducatum possis accipere?', ille dixisse fertur: 'ego 5
vero, quo maior fuero, tanto plus laborabo.' exercebat
cum militibus ipse luctamina, quinos, senos et septe-
nos, i*de*m *qui*nde*n*os ad terram prosternens. denique 6
invidentibus cunctis, cum quidam tribunus superbior,
magni corporis, virtutis notae atque ideo ferocior, ei
dixisset: 'non magnam rem facis, si tribun*u*s tuos mili-
tes vincis', ille ait: 'visne congrediamur?' cumque ad- 7
versarius adnuisset, venientem contra se palma in pec-
tus percussum supinum reiecit et continuo dixit: 'date
alium, sed tribunum.' erat praeterea, ut refert Cordus, 8
magnitudine tanta, ut octo pedes digito videretur egres-
sus, pollice ita vasto, ut uxoris dextrocherio uteretur
pro anulo. iam illa prope in vulgi ore sunt posita, quod 9

---

2 aleis PΣ enolescentia P in- Σ 5 repī P 7/8 decurrere in se *edd. cum codd.* decurrere, inter se *Ma.* 8 lanceas *om.* P, *non om.* Σ *(cf. Cl. 14, 6)* 10 caltiamenta P 11 prorsus ut auī P (prorsus ut autem *def. Less., lex. p. 45b; Ti. p. 108*) prorsus et ut Σ prorsus ut amantem *Petsch.* prorsus ut alterum *Bae.* 12 reprehendent P[1] *t.* B 17 iam grandeuos P[1] *t.* B iam grandeuos P *corr.* idem (item) quindenos Σ (*cf. c. 2, 7* sedecim) iam grandaeuus *edd.* 20 tribunos P[1] 25 digito uideretur PΣ digitis sex uideretur *Cas. et Salm. coll. c. 28, 2* digitis sex diceretur *Pet.* 27 uulgi ore P elogio Σ

amaxas manibus adtraheret, raedam onustam solus
moveret, equo si pugnum dedisset, dentes solveret, si
calcem, crura frangeret, lapides toficios friaret, arbores
teneriores scinderet, alii denique eum Crotoniaten
Milonem, alii Herculem, Ant*a*eum alii vocarent.
7 His rebus conspicuum virum Alexander, magnorum
meritorum iudex, in suam perniciem omni exercitui
praefecit, gaudentibus cunctis ubique tribunis, ducibus
2 et militibus. denique totum eius exercitum, qui sub
Heliogabalo magna ex parte torpuerat, ad su*a*m mili-
3 tarem disciplinam retraxit. quod Alexandro, ut dixi-
mus, optimo quidem imperatori, sed tamen cuius ae-
4 tas ab initio contemni potuerit, gravissimum fuit. nam
cum in Gallia esset et non longe ab urbe quadam ca-
stra posuisset, subito inmissis militibus, ut quidam di-
cunt, ab ipso, ut alii, tribunis barbaris, Alexander ad
matrem fugiens interemptus est Maximino iam impera-
5 tore appellato. et causam quidem Alexandri interi-
mendi alii aliam fuisse dicunt. quidam enim Mam-
m⟨*a*⟩eam dicunt auctorem fuisse, ut filius deserto bello
Germanico orientem peteret, atque ideo milites in se-
6 ditionem prorupisse; quidam, quod ille nimis severus
esset et voluisset ita in Gallia legiones exauctorare, ut
exauctoraverat in oriente.
8 Sed occiso Alexandro Maxim⟨*in*⟩us primum e cor-
pore militari et nondum senator sine decreto senatus
Augustus ab exercitu appellatus est filio sibimet in
participat*u*⟨*m*⟩ dato; de quo pauca, quae nobis sunt
2 cognita, mox dicemus. Maximinus autem ea fuit sem-
per astutia, ut milites non virtute regeret, sed etiam
3 praemiis et lucris sui amantissimos redderet. num-
4 quam ille annonam cuiuspiam tulit. numquam s⟨*i*⟩vit,

1 rędā — friar& *(v. 3) om.* P^{a}, *add.* P^{b} *in marg. superiore* 3 toficios P tofinos Σ friar& P^{1} fricaret Σ, P *corr.* 5 antheum PΣ 10 suum P^{1} *t.* B 25 maximus P^{1} primus *Eutr. IX 1; Aur. Vict. Caes. 25, 1* 28 participato P^{1} *t.* B 32sq. suit quisine P fuit quin in Σ siuit ut quis in *Pet.* quaesiuit, quis in *Nov.*

⟨*ut*⟩ quis in[e] exercitu miles faber aut alterius rei,
ut plerique sunt, artifex esset, solis venationibus legio-
nes frequenter exercens. sed inter has virtutes tam 5
crudelis fuit, ut illum alii Cyclopem, alii Busirem, alii
⟨*S*⟩cirona[m], nonnulli Falarem, multi Tyfona[m] vel
Giganta[m] vocarent. senatus eum tantum timuit, ut 6
vota in templis publice privatimque, mulieres etiam
cum suis liberis facerent, ne ille umquam urbem Ro-
mam videret. audiebant enim alios in crucem sublatos, 7
alios animalibus nuper occisis inclusos, alios feris
obiectos, alios fustibus elisos, atque omnia haec sine
dilectu dignitatis, cum videretur disciplinam velle re-
gere militarem. cuius exemplo civilia etiam corrigere
voluit, quod non convenit principi, qui velit diligi. 8
erat enim ei persuasum nisi crudelitate imperium non
teneri; simul et verebatur, ne propter humilitatem ge- 9
neris barbarici a no*b*i⟨*li*⟩tate contemneretur; memi- 10
nerat praeterea se Romae etiam a servis nobilium con-
temptum esse, ita ut ne a procuratoribus quidem eorum
videretur; et, ut se habent stultae opiniones, tales eos 11
contra {se} sperabat futuros, cum iam imperator esset.
tantum valet conscientia degeneris animi. nam igno- 9
bilitatis tegendae causa omnes conscios generis sui
interemit, nonnullos etiam amicos, qui ei saepe mi-
sericordiae paupertatis causa pleraque donaverant. ne- 2
que enim fuit crudelius animal in terris omnia sic in
viribus suis ponens, quasi non posset occidi. denique 3
cum inmortalem se prope crederet ob magnitudinem
corporis virtutisque, mi*m*us quidam in theatro prae-
sente illo dicitur versus Graecos dixisse, quorum haec
erat Latina sent⟨*ent*⟩ia: 'et qui[a] ab uno non potest 4

---

5 cironam PΣ Scirona *Salm. (Pet.)* nonnu P^{a} nonnulli P^{b} tyfonā P Typhona *Salm.* 6 gigantam P gigem Σ Gygem *Cas.* giganta *Salm., edd.* 17 barbaritia noulitate P^{1} *t.* B barbarici a nobilitate Σ, P *corr.* 21 se *om.* P, *non om.* Σ 24/25 misericordia *Salm.* 25 ac *post* misericordiae *add.* P *corr.* 29 minus P^{1}Σ 31 sentia P^{1} quia P^{1} *t.* B a *exp.* P *corr.*

occidi, a multis occiditur. elefans grandis est et oc-
ciditur, leo fortis est et occiditur, tigris fortis est et
occiditur: cave multos, si singulos non times.' et haec
5 imperatore ipso pr⟨*a*⟩esente iam dicta sunt. sed cum
interrogaret amicos, quid mimicus scurra dixisset, dic-
tum est ei, quod antiquos versus cantaret contra homi-
nes asperos scriptos, et ille, ut erat T⟨*h*⟩r[h]ax et bar-
6 barus, credidit. nobilem circa se neminem passus est,
prorsus ut Spart*a*ci aut Athenionis exemplo impera-
7 bat. praeterea omnes Alexandri ministros variis modis
8 interemit. dispositionibus eius invidit. et dum sus*pe*ctos
habet amicos ac ministros eius, crudelior factus est.

10 Cum esset ita moratus, ut ferarum more viveret,
tristior et inmanior factus est factione Magni cuius-
dam consularis viri contra se parat⟨*a*⟩, qui cum mul-
tis militibus et centurionibus ad eum confodiendum
consilium inierant, cum in se imperium transferre
2 cuperet. et genus factionis fuit tale: cum ponte iuncto
in Germanos transire Maximinus vellet, placuerat, ut
contrarii cum eo transirent, pons postea solveretur,
ille in barbarico circumventus occideretur, imperium
3 Magnus arriperet. nam omnia bella coeperat agere,
et quidem fortissime, statim ut factus est imperator,
peritus utpote rei militaris, volens existimationem de
se habitam tenere et ante omnes Alexandri gloriam,
4 quem ipse occide⟨*rat*⟩, vincere. quare imperator[e]
etiam in exercitio cottidie milites detinebat eratque in
armis ipse, ma[g]nu[s] exercitui et corpore multa sem-
5 per osten⟨*den*⟩s. et istam quidem factionem Maxi-

---

5 interrogaret] maximin' *superscr. in* P *a. m.* scura P^{a} 9 spartici P i. e. cyri *superscr. a. m.* Spartaci aut Athenionis exemplo] *cf. Cic. de harusp. resp. 26:* Athenionis aut Spartaci exemplo 9/10 imperabat PΣ imperaret *vulgo* 11 susceptos P suspectos Σ 13 moratus PΣ al morigerat' *superscr. a. m. in* P 15 parat P^{1} *t.* B 21 solo *post* barbarico *add.* P *corr.* 26 occide P^{1} occiderat Σ, P *corr.* imperatore P^{1} *t.* B -tor* P *corr.* 28 magnus PΣ manu *Cas., edd.* 29 ostens P^{1}

minus ipse finxisse perhibetur, ut materiam crudeli-
tatis augeret. denique sine iu⟨*di*⟩cio, sine accusatione, 6
sine delatore, sine defensore omnes interemit, omnium
bona sustulit et plus quattuor milibus hominum oc-
cisis se satiare non potuit. fuit etiam sub eodem factio 11
desciscentibus sagittariis Osdroenis ab eodem ob amo-
rem Alexandri et desiderium, que⟨*m*⟩ Maximino apud
eos occisum esse constabat, nec aliud persuaderi po-
tuerat. denique etiam ipsi Ti*t*um, unum ex suis, sibi 2
ducem atque imperatorem fecerunt, quem Maximinus
privatum iam dimiserat. quem quidem et purpura 3
circumdederunt, regio apparatu ornarunt et quasi sui
milites obsaepierunt, et invitum quidem. sed hic dor- 4
miens domi suae ab uno ex amicis suis interfectus est,
qui sibi doluit illum esse praepositum, Macedonio no-
mine, qui eum Maxim⟨*in*⟩o prodidit quique ⟨*c*⟩apu*t*
eius ad imperatorem detulit. sed Maximinus primo 5
ei gratias egit, postea tamen ut proditorem odio habuit
et occidit. his rebus in dies inmanior fiebat, ferarum 6
more, quae vulnera[e]ta⟨*e*⟩ magis exulcerantur.

Post haec transiit in Germaniam cum omni exercitu 7
et Mauris et Osdroenis et Parthis et omnibus, quos se-
cum Alexander ducebat ad bellum. et ob hoc maxime 8
orientalia secum trahebat auxilia, quod nulli magis
contra Germanos quam expediti sagittarii valent. mi- 9
randum autem adparatum belli Alexander habuit, cu*i*
Maximinus multa dicitur addidisse. ingressus igitur 12
Germaniam Tra⟨*n*⟩srenanam per tr*ig*inta vel quadr*a*-
*g*inta milia barbarici soli vicos ⟨*incendit*⟩, greges abe-

---

2 incio P^1 iudicio Σ, *edd.* 7 desideriumq; maximino P^1 desiderium quem a maximino P *corr., edd.* desiderium quem Maximino *(i. e. dat. auct.) Ho.* 9 ticum P Titum *Salm. cf. T 32; Κουαρτῖνος Herod. VII 1, 9* 13 obsępierunt P obsepiebant Σ 13/14 dormiens] ticus *superscr. a. m. in* P 16 maximo P^1 *t.* B apud P^1 capud P *corr.* 20 uulnera eta P^1 *t.* B, Σ 26 cum P cui Σ 28 trecenta PΣ triginta *Salm., edd. cf. § 6* 28/29 quadringenta PΣ quadraginta B 29 incendit *om.* PΣ; *add. uulg. cf. § 6*

git, praedas sustulit, barbarorum plurimos interemit,
militem divitem reduxit, cepit innumeros, et nisi Germani ⟨*a c*⟩am*pi*s ad paludes et silvas confugisse⟨*n*⟩t,
omnem Germaniam in Romanam ditionem redegisset.
2 ipse praeterea manu sua multa faciebat, cum etiam
paludem ingressus circumventus es⟨*se*⟩t a Germanis,
nisi cum suo equo inh⟨*a*⟩erentem ⟨*milites*⟩ liberas-
3 sent. habuit enim hoc barbaricae temeritatis, ut putaret
imperatorem manu etiam sua semper ⟨*uti*⟩ debere.
4 denique quasi ⟨*n*⟩av⟨*a*⟩le quoddam proelium in pa-
5 lude fecit plurimosque illic interemit. victa igitur Germania litteras Romam ad senatum et populum misit
se dicta⟨*n*⟩te conscriptas, quarum sententia haec fuit:
6 'non possumus tantum, p. c., loqui, quantum fecimus.
per quadraginta ⟨*vel*⟩ quinquaginta milia Germanorum vicos incendimus, greges abduximus, captivos abstraximus, armatos occidimus, in palude pugnavimus. pervenissemus ad silva⟨*s*⟩, nisi altitudo paludium nos
7 transire non permisisset.' Aelius Cordus dicit hanc om-
8 nino ipsius orationem fuisse. credibile est; quid enim
9 in hac est, quod non posset barbarus miles? qui pari
sententia et ad populum scripsit sed maiore reverentia, idcirco quod senatum oderat, a quo se contemni
10 multum credebat. iussit praeterea tabulas pingi ita,
ut erat bellum ipsum gestum, et ante curiam proponi,
11 ut facta eius pictura loqueretur. quas quidem tabulas
post mortem eius senatus et deponi iussi[sse]t et exuri.
13 fuerunt et alia sub eo bella plurima [proelia], ex qui-

3 amnes P[1] p amnes P *corr.* ad amnes Σ omnes *Eyss.* a campis *Pet. coll. Herod. VII 2,5 ἀπὸ ... τῶν πεδίων* confugiss& P[1] 6 est PΣ esset *vulg.* 7 cum suo PΣ eum sui *Oberd., Bae., Ma. (Pet.)* inhaerente *Pet.* milites *add. He.* 9 manum etiam suam *Bernh., edd.* uti *add. Egn.* 10 aule PΣ nauale *vulg.* *(cf. Herod. VII 2,7 ναυμαχίας)* 13 dictatę P[1] *t.* B dictātę P *corr.* 15 uel] *add. edd.* et *add.* Σ 18 silua P[1] 20 fuisse P fuisse quod Σ fuisse dicit quod P *corr.* 27 iussiss& P[1] *t.* B iussit** P *corr.* 28 proelia *om.* Σ, *del. Salm. (Eyss.)* ⟨ac⟩ proelia *Pet.*

bus semper primus victor revertit et cum ingentibus
spoliis atque captivis. extat oratio eiusdem missa ad 2
senatum, cuius hoc exemplum est: 'brevi tempore, p. c.,
tot bella gessi quot nemo veterum. tantum praedae in
Romanum solum attuli, quantum sperari non potuit.
tantum captivorum adduxi, ut vix sola Romana suffi-
ciant.' reliqua orationis ad hanc rem ⟨*non*⟩ necessaria.
pacata Germania Sirmium venit, Sarmatis inferre bel- 3
lum parans atque animo conc*i*piens usque ad Oceanum
septentrionales partes in Romanam ditionem redigere;
quod fecisset, si vixisset, ut Herodianus dicit, Grae- 4
cus scriptor, qui ei, quantum videmus, in odium Alex-
andri plurimum favit.

Sed cum Romani eius crudelitatem ferre non pos- 5
se⟨*n*⟩t, quod delatores evocaret, accusatores inmitte-
ret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret
omnes, quicumque in iudicium venissent, ex ditissi-
mis hominibus pauperrimos faceret nec aliunde nisi
malo alieno pecuniam quaereret, deinde sine delicto
consulares viros et duces multos interimeret, alios sic-
cis vehi⟨*cu*⟩lis exhiberet, alios in custodia detineret,
nihil denique praetermitteret, quod ad crudelitatem vi-
deretur operari, contra eum defectionem pararunt. nec 6
solum Romani sed, quia et in milites saeviebat, exer-
citus, qui ⟨*i*⟩n Africa erat, subita et ingenti seditione
Gordianum senem, virum gravissimum, qui erat pro
consule, imperatorem fecerunt. cuius factionis hic ordo
fuit: erat fisci procurator in Libya, qui omnes Maxi- 14
mini studio spoliaverat; hic per rusticanam plebem,
deinde et quosdam milites interemptus est pe*l*⟨*lentes*⟩

4 quod P 7 non *add. edd.* 9 concupiens P habens concupiensque Σ concipiens *Ma. (Pet.)* 11 *Herodian. VII 2, 9* 14/15 poss& P^1 *t.* B poss& P *corr.* 15 accusatorem PΣ -res *Klein (Pet.)* 17 in *om.* P^a 20/21 siccis] *pro* solis *Salm. coll. Herod. VII 3, 4* 21 uehilis P^1 *t.* B uehiculis Σ, P *corr.* uehelis *Salm.* uehiclis *Eyss. (cf. Herod. l. l.* ὀχήμασιν*)* 23 pararent P^a pararunt P^b *t.* B 25 quin africa P^1 *t.* B erant *Kell. (Pet.)* 30sq. pereos P

eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant.
2 sed cum viderent auctores caedis eius ⟨*a*⟩crioribus remediis sibi subveniendum esse, Gordianum proconsulem, virum, ut diximus, venerabilem, natu grandiorem, omni virtutum genere florentem, ab Alexandro ex senatus consulto in Africam missu*m*, reclamantem et se terrae adfligentem, opertum purpura imperare coegerunt, instantes cum gladiis et cum omni genere te-
3 lorum. et primo quidem invitus Gordianus purpuram sumpserat, postea vero, cum vidit neque filio neque familiae suae tutum id esse, volens suscepit imperium et appellatus est omni⟨*bu*⟩s Afris Augustus cum filio
4 apud oppidum Tysdrum. inde ⟨*pro*⟩per⟨*e*⟩ Carthaginem venit cum pompa regali et protectoribus et fascibus laureatis, unde Romam ad senatu*m* litteras misit, quae occiso V⟨*it*⟩aliano, duce militum praetorianorum, in odium Maximini gratanter accep[i]t⟨*a*⟩e sunt.
5 appellati etiam Gordianus senex et Gordianus iuvenis
15 a senatu August*i*[s]. interfecti deinde omnes delatores, omnes accusatores, omnes amici Maximini. interfectus est Sabinus praefectus urbis percussus in populo.
2 ubi haec gesta sunt, senatus magis timens Maximinum aperte ac libere hostes appellat Maximinum et eius
3 filium. litteras deinde mittit ad omnes provincias, ut communi saluti libertatique subveniant; quae auditae
4 sunt ab omnibus. denique ubique amici et administratores et duces tribuni et milites Maximini interfecti
5 sunt; paucae civitates fidem hosti publico servaverunt,

---

per eos Σ inter eos *Cas. (Eyss.)* propter eos *Gru.* praeter eos *Bae.* pellentes eos *Ho.; cf. Herod. VII 4, 6* ἐτρέψαντο 2 crioribꝫ P¹ *t.* B 4 *c. 13, 6* 6 missus P¹ *t.* B 12 omnis P ab omnibus Σ *(Eyss.)* omnibus *Pet.* 13 per PΣ propere *Pet. (cf.* ἠπείχθη, *Herod. VII 6, 1)* 15 senatus P 16 ualiano P ualeriano Σ Vitaliano *Cas., edd.* 17 accepite P¹ *t.* B accep*te P *corr.* 19 augustus P¹ *t.* B 20 *post* Maximini *add.* P *corr.* occisi sunt 21 est] et *Gru.* in populo] *i. e.* in publico; *cf. AS 27, 1* 23 & ius Pᵃ & eius Pᵇ 27 duces tribuni] *asyndeton def. Ti. p. 36* 28 ciuitatis P

quae proditis his, qui missi ad eos fuerant, ad Maxi-
minum cito per indices detulerunt.

Litterarum senatus exemplum hoc fuit: 'senatus- 6
[que] populusque Romanus per Gordianos principes a
tristissima belua liberari coeptus proconsulibus, prae-
sidibus, legatis, ducibus, tribunis, magistratibus ac sin-
gulis civitatibus et municipiis et oppidis et vicis et
castellis salutem, quam nunc primum recipere coepit,
dicit. dis faventibus Gordianum proconsularem, virum 7
sanctissimum et gravissimum senatorem, principem
meruimus, Augustum appellavimus, nec solum illum,
sed etiam in subsidium rei p. filium eius Gordianum,
nobilem iuvenem. vestrum nun⟨*c*⟩ est consentire ad 8
salutem rei p. optinendam et ad scelera defendenda et
ad illam *b*eluam atque illius amicos, ubicum⟨*que*⟩
fuerint, persequendos. a nobis etiam Maximinus cum 9
filio suo hostis est iudicatus.'

Senatus consulti autem hoc fuit {exemplum}: cum 16
ventum esset in aedem Cast[r]orum di⟨*e*⟩ VI. kl. Iulia- *a. p. Chr. n. 238*
rum, acceptas litteras Iunius Silanus consul [l]ex
Afric*a* Gordiani imperatoris, patris patr⟨*i*⟩ae, procon-
sulis recitavit: 'invitum me, p. c., iuvenes, quibus Africa 2
tuenda commissa est, ad imperium vocarunt. sed in-
tuitu vestri necessitatem libens sustineo. vestrum est
aestimare, quid velitis. nam ego usque ad senatus
iudicium incertus et varius fluctuabo.' lectis litteris 3
statim senatus adclamavit: 'Gordiane Auguste, di te
servent. felix imperes. salvus imperes. tu nos libe-
rasti. per te salva res p.; omnes tibi gratias agimus.'
item consul rettulit: 'p. c., de Maximinis quid placet?' 4

3/4 Senatusq· P[1] *t.* B Senatus∗ P *corr.* 13 nun P[1] *t.* B nūç P *corr.* 15 ueluam P[1] Maximinū *superscr. a. m.* ubicum P[1] *t.* B 18 exemplum *om.* P, *add.* Σ, *sed ante* hoc 19 di P, *om.* Σ die *edd.* 20 lex P ex Σ 21 africe PΣ patris patriae *del. Pet.* patris patriae proconsulis *del. Eyss.* patrae P[1] *t.* B patrie P *corr. per ras.* 28 *post* imperes *Pet. perperam cum vulg. add.* tu nos liberasti

responsum est: 'hostes, hostes. qui eos occiderit, prae-
5 mium merebitur.' item consul dixit: 'de amicis Maxi-
mini quid vide[re]tur?' adclamatum est: 'hostes, ho-
6 stes. qui eos occiderit, praemium merebitur.' it*em* ad-
clamatum est: 'inimicus senatus in crucem tollatur.
hostis senatus ubicumque feriatur. inimici senatus
vivi exurantur. Gordiani Augusti, di vos servent. ambo
7 feliciter ag*a*tis, ambo feliciter imperetis. nepoti Gor-
diani praeturam decernimus, nepoti Gordiani consu-
latum spondemus. nepos Gordiani Caesar appelletur.
tertius Gordianus praeturam accipiat.'

17 Ubi hoc senatus consultum Maximinus accepit, homo
natura ferus sic exarsit, ut non hominem sed *b*eluam
2 putares. iac⟨*i*⟩ebat se in parietes, nonnumquam terrae
se prosternebat, exclama*ba*t incondite, arripiebat gla-
dium, quasi senatum posset occidere, conscindebat ve-
stem regiam, ali⟨*qu*⟩os verberibus adficiebat, et nisi de
medio recessisset, ut quidam sunt auctores, oculos filio
3 adulescentulo sustulisset. causa autem iracundiae c*on-
tra* filium haec fuit, quod eum Romam ire iusserat, cum
primum imperator factus est, et ille patris nimio amore
neglexerat; putabat autem, quod, si ille Romae fuisset,
4 [et] nihil ausurus esset {senatus}. ardentem igitur ira-
5 cundia amici intra cubiculum receperunt. sed cum fu-
rorem suum tenere non posset, ut oblivionem cogi-
tationis acciperet, vino se primo die obruisse dicitur,
6 eo ⟨*u*⟩sque ut, quid a[i]*c*tum es⟨*se*⟩t, ignoraret. alia[s]

---

3 uider&ur P uidetur Σ 4 Ita P item Σ 8 agitis P agatis Σ nepoti poti P[a] *in confinio paginarum* nepoti **** P[b] *t.* B 9 praeturam P questuram Σ 13 ueluam P[1] *t.* B 14 iacebat P[1] iaciebat P *corr.* iactabat Σ 15 exclamauit P exclamabat Σ 17 aliquos *He.* alios PΣ aulicos *Kell.* 19/20 cum P[1] *t.* B cōtra P *corr.*, Σ 23 et *om.* Σ senatus *om.* P, *non om.* Σ 23/24 iracundia] maximinū *in* P *superscr. a. m.* 24 cubicum P[a] cubiculum P[b] 27 eosq· P[1]Σ eo usq· P *corr.* aietū P[1] *t.* B[1] gestū P *corr.* adiectum Σ actum *edd.* est P esset Σ Alias P[1] *t.* B Alia* P *corr.* alia sane Σ

{sane} die admissis amicis, qui eum videre non po-
terant sed tacebant et qui factum senatus tacite lauda-
bant, consilium habuit, quid facto opus esset. *de* con- 7
silio ad contionem processit, in qua contione multa in
Afros, multa in Gordianum, plura in senatum dixit
cohortatusque milites ad communes iniurias vindi-
candas.

Contio denique omnis militaris fuit, cuius hoc exem- 18
plum est: 'conmilitones, rem vobis notam proferimus:
Afri fidem fregerunt. nam quando tenuerunt? Gor-
dianus senex debilis et morti vicinus sumpsit impe-
rium. sanctissimi autem p. c. illi, qui et Romulum et 2
Caesarem occiderunt, me hostem iudicaverunt, cum
pro his pugnarem et ipsis vincerem, nec solum me sed
etiam vos et omnes, qui mecum sentiunt, et Gordianos,
patrem ac filium, Augustos vocarunt. ergo si viri estis, 3
si v*i*res habetis, eamus contra senatum et Afros, quo-
rum omnium bona vos habebitis.'

Dato igitur stipendio, et quidem ingenti, Romam 4
versus cum exercitu[m] proficisci coepit.

Sed Gordianus in Africa primum a Capeliano quo- 19
dam agitari coepit, cui Mauros regenti successorem de-
derat. contra quem filium iuvenem cum misisset, acer- 2
rima pugna interfecto filio ipse laqueo vitam finiit,
sciens et in Maximino multum esse roboris et in Afris
nihil virium, multum quin immo perfidiae. tunc Ca- 3
pelianus victor pro Maximino omnes Gordiani [metu]

---

1 uidere P *(i. e.* ferre *interpretatur Plew; de hoc usu cf. Vahlen, Opusc. acad. II 265)* audire Σ ultare *Oberd.* non adire? *Ho.*. 3 sed PΣ de *Salm., edd.* 11 senex ** P (& *eras.?*) 15 *post* mecum P *pergit* quā & senatui acceptissimam *et q. s. (MB 8, 2). interiecti sunt versus* sentiunt et Gordianos — homines uulgares *(MB 8, 2, infra p. 63, v. 7) in* P *in AS 58, 1 post* de Isauria. Σ *praebet ordinem integrum* 17 ueres P¹ *t.* B uires Σ, P *corr.* 19 quidam P quidem Σ 20 exercitū P¹ *t.* B *(uirgulam eras.* P *corr.)* 21 primus Pᵃ primū* Pᵇ *t.* B 22 Mauros regenti] *cf. ad v. Gd. 15, 1* 25 in *ante* Maximino *om.* Pᵃ, *add.* Pᵇ 27 metu P, *del. Ma.* motu Σ

partium in Africa interemit atque proscripsit nec cui-
quam pepercit, prorsus ut ex animo Maximini vide-
4 ⟨*re*⟩tur haec facere. civitates denique sub⟨*ver*⟩tit, fana
diripuit, donaria militibus divisit, plebem et principes
5 civitatum concidit. ipse praeterea militum animos sibi
conciliabat, proludens ad imperium, si Maximinus
perisset.

20 Haec ubi Romam nuntiata sunt, senatus Maximini et
naturalem et iam necessariam crudelitatem timens
mortuis duobus Gordianis Maximum ex praefecto urbi
et qui plurimas dignitates praecipue gessisset, ignobi-
lem genere sed virtutibus claru*m* ⟨*et Balbinum*⟩, mori-
2 bus del*i*catiorem, imperatores creavit. quibus a po-
pulo Augustis appellatis per milites et eundem popu-
lum etiam parvulus nepos Gordiani Caesar est dictus.
3 tribus igitur imperatoribus contra Maximinum fulta
4 res p. est. horum tamen Maximus vita[e] severior, pru-
5 dentia gravior, virtute constantior. denique ips*i* contra
Maximinum et senatus et Balbinus bellum crediderunt.
6 profecto igitur ad bellum Maximo contra Maximinum
Balbinus Romae bellis intestinis et domesticis seditioni-
bus urguebatur occisis praecipue . . . . . . per populum
⟨*auctoribus*⟩ Gallicano et Maecenate. qui quidem po-
pulus a praetorianis laniatus est, cum Balbinus resi-
stere seditionibus non satis posset. denique magna
pars urbis incensa est.

7 Et recreatus quidem imperator fuerat Maximinus
audita morte Gordiani atque eius filii Capeliani vic-
8 toria; verum ubi aliud senatus consultum accepit,

2/3 uidetur P uideretur Σ 3 subtit P^{1} subuertit Σ, P *corr.* subdidit *Pet.* 8 nuntiata P^{a} nuntia** P^{b} *t.* B 10 Maximum] puppienū *superscr. a. m. in* P ex] & P *ante corr.* 11 praecipue] in castris *vel* castrenses *Ell.* 12 claruo P^{1} *t.* B^{1} clarum Σ, P *corr.* et clodiū balbinū *add.* P *corr.* 13 delecatiorem P delicatioribus et balbinum Σ 17 ultæ P 18 ipse P ipsi R 22 *lacunam significavit Pet.; de re vide Gd. 22, 8 sq. et Herodian. VII 11* 23 auctoribus *add. Ho.* męcęnate P 28 et *ante* Capeliani *add.* Σ, P *corr.*

quo[d] Maximus et Balbinus et Gordianus imperatores
appellati sunt, intellexit senatus odia esse perpetua et
se vere hostem omnium iudicio haberi. acrior denique 21
Italiam ingressus est. ubi cum conperisset Maximum
contra se missum, vehementius s⟨*a*⟩eviens quadrato
agmine Hemonam venit. sed provincialium omnium 2
consilium hoc fuit, ut sublatis omnibus, quae victum
praebere possent, intra civitates se reciperent, ut Maxi-
minus cum exercitu fame urgueretur. denique ubi pri- 3
mum castra in campo posuit neque quicquam *com-
meat*uum rep⟨*p*⟩erit, incensus contra eum exercitus
suus, quod fame in Italia laboraret, in qua post Alpes
recreari se posse credebat, murmurare primum coepit,
deinde etiam aliqua libere dicere. haec cum vellet vin- 4
dicare, multum exarsit exercitus. et odium tacitum in
tempus distulit, quod loco suo statim prodidit. pleri- 5
que sane dicunt ipsam Hemonam vacuam et desertam
inventam esse a Maximino, stulte laetante, quod quasi
sibi civitas tota cessisset.

Post hoc Aquileiam venit, quae contra eum armatis 6
circa muros dispositis portas clausit, nec *pro*pugnatio
defuit Menofil[i]o et Crispino consularibus viris auc-
toribus. cum igitur frust⟨*r*⟩a obsideret Aquileiam, 22
Maximinus legatos in eandem urbem misit. quibus po-
pulus paene consenserat, {ni} Menofil[i]us cum collega
restitisset, dicens etiam deum Belenum per haruspices
⟨*res*⟩pondisse Maximinum esse vincendum. unde etiam 2
postea Maximi⟨*ni*⟩ani milites iactasse dicuntur Apol-
linem contra se pugnasse [debere], nec illam Maxi-

1 quod PΣ 9 fame P 10/11 cum & auum P commeatus (comeatus) Σ commeatuum *Salm., edd.* 12 quid P^a quod P^b 13 murmurare P 15 et] set *Pet.* 21 oppugnatio PΣ propugnatio *Salm. (Pet.)* 22 meno filio P menophilo Σ 25 ni *om.* P^1, *non om.* Σ nisi *add.* P *corr.* 26 Belenum] i. e. martem *superscr. a. m. in* P 27 pondisse P respondisse Σ *sed post* uincendum 28 maximiani PΣ Maximiniani *Salm., edd.* 29 debere *del. Less.* 29sq. maximam P^1 maximam maximi puppieni P *corr.* maximi Σ

3 m*i*[m] aut senatus sed deorum fuisse victoriam. quod
quidam idcirco ab his fictum esse dicunt, quod eru-
4 bescebant armati[s] sic paene ab inermibus victi. ponte
itaque cupis facto Maximinus fluvium transivit et de
5 proximo Aquileiam opsidere coepit. ingens autem op-
pugnatio et discrimen tunc fuit, cum se cives sulfur⟨*e*⟩
et flammis ceterisque huius modi propugnaculis a mi-
litibus defenderent; quorum alii nudabantur armis,
aliorum vestes incendebantur, aliorum oculi extingue-
6 bantur, diruebantur etiam machinamenta. inter haec
Maximinus cum filio adul*e*⟨*s*⟩cente, quem Caesarem
appellaverat, circumire muros, quantum a teli iactu
satis tutus esse posse⟨*t*⟩, nunc suos verbis, nunc oppi-
7 danos rogare. verum nihil profecit. nam mult*a* et in
eum crudelitatis causa et in filium, qui speciosissimus
23 erat, probra congesta sunt. quare Maximinus sperans
suorum ignavia bellum trahi duces suos interemit, eo
tempore quo minime oportebat. unde sibi milites etiam
2 iratiores reddi⟨*di*⟩t. huc accedebat, quod deficiebatur
commeatibus, quia senatus ad omnes provincias et por-
tuum custodes litteras dederat, ne aliqui⟨*d*⟩ commea-
3 tuum in Maximini potestatem veniret. miserat prae-
terea per omnes civitates praetorios et qu⟨*a*⟩estorios
viros, qui ubique custodias agerent et omnia contra
4 Maximinum defenderent. effectum denique e⟨*s*⟩t, ut
5 opsessi angustias obsidens ipse pateretur. nuntiaba-
tur inter haec orbem terrarum conse*n*sisse in odium
6 Maximini. quare timentes milites, quorum adfectus in
Albano monte erant, medio forte die, cum a proelio
quiesceretur, et Maximinum et filium eius in tentorio

3 armatis P[1] *t.* B armati* P *corr.* 4 cupis] i. e. nauibus *superscr. a. m. in* P 6 sulfur P[1] 11 adulicente* P[1] *t.* B adulescente* P *corr.* 12 cirire P[a] circũire P[b] 13 posse P[1] *t.* B uerbis] *pleonasmum def. Löfstedt, Eran. VIII p. 103* 14 multę P 18 nimine P[a] *ut uidetur* minime P[b] opostebat P[a], *corr.* P[b] 19 irationes P[a], *corr.* P[b] reddit P reddidit Σ, *Pet.* 27 consessisse P consensisse Σ

posito⟨*s*⟩ occiderunt eorumque capita praefixa contis
Aquileiensibus demonstrarunt. in oppido igitur vicino 7
statim Maximini statuae atque imagines depositae sunt,
et eius praef. praet. occisus est cum amicis clariori-
bus. missa etiam Romam capita sunt eorum.

Hic finis Maximinorum fuit, dignus crudelitat*e*[s] 24
patris, indignus bonitate filii. quibus mortuis ingens
laeti*t*ia provincialium, dolor gravissimus barbarorum.
sed milites interfectis publicis hostibus recepti sunt ab 2
oppidanis rogantes, et primum ita ut ante imagines
Maximi et ⟨*B*⟩albini et Gordiani adorarent, cum om-
nes dicerent priores Gordianos in deos relatos. post 3
hoc ingens ex Aquileia commeatus in castra, quae la-
bora⟨*ba*⟩nt fame, pr[a]e⟨*tio*⟩ traductus ⟨*re*⟩fec[is]tis-
que militibus alia die ad contionem ventu*m* est, et om-
nes in Maximi et Balbini verba iurarunt, Gordianos
priores divos appellantes.

Dici vix potest, quanta laeti*t*ia fuerit, cum Roma⟨*m*⟩ 4
per Italiam caput Maximini fertur, occurrentibus
cunctis ad gaudium publicum. et Maximus quidem, 5
qu*e*m multi Puppienum putant, apud Ra*v*ennam bel-
lum parabat per Germanorum auxilia; qui ubi conperit
consensisse exercitum sibi et collegis suis, occisos au-
tem esse Maximinos, quare statim dimissis Germano- 6
rum auxiliis, quae sibi contra hostem paraverat, Ro-

---

1 posito P^1 positos P *corr.*, Σ sopitos *Corn.* 4/5 chariori-bus *Cas. coll. Herodian. VIII 5, 9* *τοὺς ἐκείνῳ θυμήρεις φίλους* 5 missi *Pet. per errorem* 6 Hoc P^a Hic P^b crudelitatis P crudelitati Σ 8 lęticia P 10 antea imagines P^a *ut videtur* ante * imagines P^b *t.* B 11 albini P^1 13/14 laborant P laborabant Σ 14 pretio *Pet.*[2] *coll. Herodian. VIII 6, 3* *ὤνιον παρέχοντες* p̄ (*i. e.* prae) P Ch 14/15 fecistisq· P fessisque Σ refectisque *Momms. (Pet.)* 15 ad adie P^a alia die P^b *t.* B uentus P uentum Σ 16 *post* Balbini *add.* et Gordiani *Kell. (Pet.)* 18 laeticia P cum] dum *? Less.* 19 fertur P *(Pet.)* ferretur Σ *(Eyss.)* 21 quam P^1 *t.* B quem P *corr.* raben-nam P 22 qui ubi PΣ atque ibi *Pet.* 24 quare *del. Eyss.*; *an anacoluthon tolerari potest?*

mam laureatas litteras misit, quae in urbem ingentem
laeti*t*iam fecerunt, ita ut omnes per aras et templa et
7 sacella et loca religiosa gratias agerent. Balbinus au-
tem, homo timidior natura et qui, cum Maximini no-
men audiret, etiam tremeret, ⟨*h*⟩ecato*m*ben fecit iussit-
que per omnes civitates pari sacri⟨*fi*⟩cio supplicari.
8 dein Maximus Romam venit senatumque ingressus
actis sibi grati*i*s contionem habuit, atque inde in Pala-
tium cum Balbino et Gordiano victores se receperunt.
25 Interest scire, quale senatus consultum fueri[n]t vel
qui die⟨*s*⟩ urbis, cum est nuntiatus interemptus Maxi-
2 minus: iam primum [h]is, qui ex Aquileiensi Romam
missus fuerat, tanto impetu mutatis animalibus cu-
currit, ut quarta die Romam veniret, cum apud Ra*v*en-
3 nam Maximum reliquisset. et forte dies ludorum erat,
cum subito sedente Balbino et Gordiano theatrum nun-
tius ingressus est, atque, antequam aliquid indicare-
tur, omnis populus exclamavit: 'Maximinus occisus
4 est.' ita et nuntius praeventus, et imperatores, qui
aderant, gaudium publicum nutu et consensu indica-
5 verunt. soluto igitur spectaculo omnes statim ad suas
religiones convolarunt, atque inde ad senatum prin-
26 cipes, populus ad contionem cucurrerunt. senatus con-
sultum hoc fuit: recitatis in senatu[s] per Balbinum
2 Augustum litteris adclamavit ⟨*senatus*⟩ : 'senatus ho-
stes, populi R. hostes dii persecuntur. Iuppiter op-
time, tibi gratias. Ap[p]ollo venerabilis, tibi gratias.
Maxime Auguste, tibi gratias. Balbine Auguste, tibi
3 gratias. divis Gordianis templa decernimus. Maximini

---

2 laeticiam P 5 ecatonben P 6 paris africio P[1] (pares africio B) pari* sacificio P *corr.* pari officio Σ 7 deinde Σ *(Pet.)* 8 attis P actis Σ gratias P[1] 8/9 palatiom P[a], *corr.* P[b] 10 fuerint P[1] *t.* B n *eras.* P *corr.* 12 his P nuntius *superscr. a. m.* urbe *post* aquileiensi *add. a. m. in* P 14/15 rabennam P 20 iustum *post* publicum *add. Nov.* 20/21 iudicauerunt *Cas.* 22/23 principē PΣ principes *Puteanus, edd.* 24 senatus P[1] (senatis B) senatu* P *corr.* 25 senatus *add. Kell. (Pet.)* 27 appello P[1] appollo P *corr.*

nomen olim erasum nunc animis eradendum. hostis publici caput in profluentem abiciatur. corpus eius nemo sepeliat. qui senatui mortem minatus est, ut merebatur, occisus est. qui senatui vincla minatus est,
ut debebat, interemptus est. sanctissimi imperatores, 4
gratias vobis agimus. Maxime, Balbine, Gordiane, di vos servent. victores hostium omnes desideramus. praesentiam Maximi omnes desideramus. Balbine Auguste, dii te servent. praesentem annum consules vos ornetis. in loco Maximi⟨*ni*⟩ Gordianus sufficiatur.' post rogatus sententiam Cuspidius Celerinus haec 5
verba habuit: 'p. c., eraso nomine Maximinorum appellatisque divis Gordianis victoriae causa principibus nostris Maximo, Balbino et Gordiano statuas cum elephantis decernimus, currus triumfales decernimus, statuas equestres decernimus, troph⟨*a*⟩ea decernimus.' post haec misso senatu supplicationes 6
per totam urbem decretae. victores principes in Pa- 7
latium se receperunt, de quorum vita in alio libro deinceps dicemus.

⟨*MAXIMINUS IUNIOR*⟩

⟨*De*⟩ huius genere superius dictum est, ipse autem 27 (1)
pulchritudinis fuit tantae, ut passim amatus sit a procacioribus feminis, nonnullae etiam optaverint de eo concipere. proceritatis videbatur posse illius esse, ut 2
ad paternam staturam perveniret, si quidem anno vicesimo et primo perit, in ipso flore iuventutis, ut aliqui autem dicunt, octavo decimo, litteris et Graecis et Latinis inbutus ad primam disciplinam. nam usus est 3
magistro Graeco litteratore Fabillo, cuius epigrammata Graeca multa et extant, maxime in imaginibus ipsius

---

9 di P^a dii P^b 15 trium*fales P 17 misso senatu] iussu senatus *Momms.* 21 MAXIMINUS IUNIOR *om.* P *(Maximini filius recte appellatur C. Iulius Verus Maximus)* 23/24 procatiorib; P 24 optauerunt *edd.* 25 Proceris P^a Proceritatis P^b 26/27 uicensimo *Pet. sine adnot.*

4 pueri. qui versus Gr⟨*a*⟩ecos fecit ex illis Latini⟨*s*⟩ Vergilii, cum ipsum puerum describeret:

qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda
extulit os sacrum caelo tenebrasque resolvit,
talis erat iuvenis patrio sub nomine clarus.

5 grammatico Latino usus est Filemone, iuris perito Modestino, oratore Titiano, filio Titiani senior*i*⟨*s*⟩, qui provinciarum libros pulcherrimos scripsit et qui dictus est simia temporis sui, quod cuncta esset imitatus. habuit et Graecum r⟨*h*⟩et[h]orem Eugamium sui tem-
6 poris clarum. desponsa illi erat Iunia Fadilla, proneptis Antoni⟨*ni*⟩, quam postea accepit Toxotius, eiusdem familiae senator, qui perit post praeturam, cuius
7 etiam poemata exstant. manserunt autem apud ea⟨*m*⟩ arrae regiae, quae tales, ut Iunius Cordus loquitur,
8 (harum rerum persecutor es⟨*t*⟩) fuisse dicuntur: monoli⟨*n*⟩um de albis novem, reticulum {cum} prasinis undecim, dextrocherium cum costula de ⟨*h*⟩*y*ac[h]in[c]t⟨*h*⟩is quattuor praeter vestes, auratas [et] omnes ⟨*et*⟩ regias, ceteraque insignia sponsaliorum.

28 (2) Adulescens autem ipse Maximinus superbiae fuit insolentissimae, ita ut etiam, cum pater suus, homo crudelissimus, plerisque honoratis adsurgeret, ille resi-
2 deret, vitae laetioris, vini parcissimus, cibi avidus, maxime silvestris, ita ut nonnisi aprunam, an*a*tes,
3 grues et omnia captiva ederet. infamabant eum ob nimiam pulchritudinem amici Maximi et Balbini et Gor-

---

3 *Verg. Aen. VIII 589 et 591* 7 seniore P Ch senioris R 11 Iulia Σ 12 antoni P antonini Σ 14 extant P^a exstant P^b 15 qui *post* loquitur *add. Lenze, Bra.* ut *add. Petsch. (Pet.); at parenthesin def. Ti., Strena phil. Ups. p. 161 sq.* 16 persecutores P prosecutor Σ persecutor est *Petsch. (Pet.)* 16/17 monolium P monolinum *Cas., edd.* 17 cum *om.* P, *non om.* Σ; *add. Pet.* de *add. vulg.* 18/19 iachinctis P^1 *t.* B yachinctis P *corr.* 19/20 & omnes geglas P^a & omnes regias P^b (et omnes auratas B) et coronas regias Σ et gemmis ornatas *Pet.* [et] omnes ⟨et⟩ regias *(an* regillas *? Ho.) He. (de regilla tunica nuptiali cf. Fest. 286ᵇ, 33 M; 364, 21 sqq. Linds.)* 25 anetes P^1

diani et maxime senatores, qui speciem illam velut di- 4
vinitus la*ps*am incorruptam esse noluerunt. denique
illo tempore, quo circum Aquileiam muros circumiens
cum patre deditionem urbis petebat, nihil aliud ei
quam spur*citi*es obiecta est, quae longe ab illius fuit
vita. vestibus tam adcuratus fuit, ut nulla mulier ni- 5
tidior esset in mundo. amicis paternis inmane quan- 6
tum obsecutus est, sed ut donaret ac largiretur. nam 7
in salutationibus superbissimus erat et manum porrige-
bat et genua sibi osculari patiebatur, nonnumquam
etiam pedes; quod numquam passus est senior Maxi-
minus, qui dicebat: 'dii prohibeant, ut quisquam in-
genuorum ⟨*in genua mea*⟩ [pedibus meis] osculum
figat.'

Et quoniam ad Maximi⟨*num*⟩ s⟨*eniorem*⟩ reverti- 8
mur, res iucunda praetereund*a*[m] non est. nam cum
esset Maximinus pedum, ut diximus, octo et pro[e]pe
semis, calciamentum eius, id est campagum regium,
quidam in luco, qui est {inter} Aquileiam et Arciam,
posuerunt, quod constitit pede[m] maius fuisse homi-
nis vestigio mensura. unde etiam vulgo tractum est, 9
cum de longis et ineptis hominibus diceretur 'caliga
Maximini'. quod idcirco indidi, ne, quis Cordum le- 10
geret, me praetermisisse crederet aliquid, quod ad rem
pertineret. sed redeam ad filium.

De hoc adulescente Alexander Aurelius ad matrem **29 (3)**
suam scribit Mam⟨*a*⟩eam, cupiens ei sororem suam
Theocliam dare, in haec verba: 'mi mater, si Maximinus 2
senior dux noster et quidem optimus non aliquid in se
barbarum contineret, iam ego Maximino iuniori Theo-

---

2 laspam P 4 patr*e P (a *eras.*) 5 spurticies P 13 in genua mea *add. Ho., delens* pedibus meis *(Rhein. Mus. 70 p. 478 sq.)*
15 maximas PΣ Maximinum seniorem *Salm. (Pet.)* 16 praetereundū P 17 *c. 6, 8* pr$\overset{e}{o}$pe P 19 inter *om.* P[1], *non om.* Σ 21 uestigii *Salm.* mensura *del. Pet.* 23 quis PΣ, *def. Löfst., Beitr. p. 56 sq.* qui *vulg.* ⟨si⟩ quis *Petsch.* quis ⟨qui⟩ *Pet.* 24 rem] patrem *Kell. (Pet.)*

3 cliam tuam dedissem. sed timeo, ne soror mea Grae-
cis munditiis erudita barbarum socerum ferre non pos-
sit, quamvis ipse adulescens et pulcher et scolasticus
4 et ad Graecas munditias eruditus esse videatur. haec
quidem cogito, sed te tamen consulo, utrum Maximi-
num, Maximini filium, generum velis an Messalam ex
familia nobili, oratorem potentissimum eundemque
doctissimum et, nisi fallor, in rebus bellicis, si adplice-
5 tur, fortem futurum.' haec Alexander de Maximino.
de quo nos nihil amplius habemus quod dicere.
6 Sane ne quid praetermissum esse videatur, etiam
epistolam indidi patris Maximini, imperatoris iam facti,
qui dicit idcirco se etiam filium suum appellasse im-
peratorem, ut videret *urbs* in pictura vel in veritate,
7 qualis esset iunior Maximinus in purpura. fuit autem
talis epistola: 'ego cum pr*op*ter adfectum, quem pater
filio debet, Maximinum meum imperatorem appellari
permisi, tum etiam, ut populus Romanus et senatus
ille antiquus iuraret se numquam pulchriorem impera-
8 torem habuisse.' usus autem e⟨*s*⟩t idem adulescens et
aurea lorica exemplo Ptolom⟨*a*⟩eorum, usus est et ar-
gentea, usus et clypeo gemmato inaurato et hasta in-
9 aurata. fecit et spatas argenteas, fecit etiam aureas et
omnino quicquid eius pulchritudinem posset iuvare,
fecit et galeas gemmatas, fecit et bucculas.
10 Haec sunt quae de puero sciri et [di]dici decuit. reli-
qua qui volet nosse de rebus Veneriis et amatoriis,
quibus eum Cordus aspergit, eundem legat; nos enim
hoc loco finem libri faciemus, ad alia, ut iubetur velut
publico iure, properantes.

30 (4) Omina sane imperii haec fuerunt: serpens dormienti
caput circumdedit. posita ab eodem vitis intra annum

3 scolasticum P^1 scolasticus P *corr.* 4 ad *om.* P^a, *add.* P^b 10 quod dicere P Ch, *def. Petsch.* quid dicamus R dicere *Pet.* quod diceremus *Eyss.* quod dicamus *vulg.* 16 praeter PΣ propter *edd.* 20 aut̄ & P autem est Σ, *Pet.* 26 didici P dici Σ

ingentes uvas purpureas attulit et mirae magnitudinis
facta est. scutum eius sub sole arsit. lanceola sic fissa 2
est fulmine, ut tota etiam per ferrum finderetur et duas
partes faceret. quando dixerunt haruspices duos impe-
ratores non diuturnos ex una domo isdem nominibus
futuros. lorica patris eius non, ut solet, ferrugine sed 3
tota purpureo colore infecta a plurimis visa est. filio 4
autem haec fuerunt: cum grammatico daretur, quae-
dam parens sua libros ⟨*H*⟩omericos omnes purpureos
dedit aureis litteris scriptos. ipse puerulus cum ad 5
cenam ab Alexandro esset rogatus in patris honorem,
quod ei deesset vestis c[a]enatoria, ipsius Alexandri
accepit. cum infans esset, subito per publicum veniente 6
vehiculo Antonini Caracalli, quod vacuum erat, con-
scendit et sedit et vix aegreque a mulionibus carru-
cariis deturbatus est. nec defuerunt, qui cavendum 7
infantem dicerent Caracallo. tum ille dixit: 'longe est,
ut mihi iste succedat.' erat enim illo tempore inter igno-
biles et nimis parvus.

Mortis om*in*a haec fuerunt: venienti contra Maxi- 31 (5)
mum et Balbinum Maximino cum filio mulier quaedam
passis crinibus occurrit lugubri habitu et exclamavit:
'Maximini, Maximini, Maximini', neque quicquam am-
plius dixit et mortua est; videbatur enim dicere vo-
luisse: 'succurrite.' canes circa tentorium eius in se- 2
cunda mansione ultra duodecim ulularunt et animam
quasi flendo posuerunt ac prima luce mortui sunt de-
pr[a]ehensi. lupi urbem quingenti simul ingressi sunt 3
[in eam urbem], in qua⟨*m*⟩ se Maximinus contulerat;
plerique dicunt Hemonam, alii Archimeam, certe quae
deserta a civibus venienti Maximino patuit. longum 4
est omnia persequi, quae qui scire desiderat, *i*s velim,

11 cęnam P 20 omnia P 23 Maximinis *? Pet.* 26 ulu-rarunt P^{a}, *corr.* P^{b} 28 urbem PΣ, *del. edd.* orbe *Petsch.* 29 in eam urbem *om.* Σ, *del. Löfst., Eranos IX p. 3* qua PΣ quam *Petsch.* 32 desideratus P^{1} *t.* B^{1} desiderat *is P *corr.*

ut saepe dixi, legat Cordum, qui haec omnia usque ad fabellam scripsit.

5 Sepulchra eorum nulla extant. in prof⟨*l*⟩uentem enim cadavera eorum missa sunt, et capita eorum in campo Martio insultante populo exusta.

32(6) Scribit Aelius Sabinus, quod praetermittendum non
fuit, tantam pulchritudinem oris fuisse in filio, ut etiam
caput eius mortui iam nigrum, iam sordens, iam mace-
ratum, diffluente tabo, vel⟨*ut*⟩ umbr*a* pulchri oris vi-
2 deretur. denique cum ingens gaudium esset, quod ca-
put Maximini videretur, prope par maeror erat, quod
3 et filii pariter portaretur. addidit Dexippus tantum
odium fuisse Maximini, ut interfectis Gordianis vi-
ginti viros senatus creaverit, quos opponeret Maxi-
mino. in quibus fuerunt Balbinus et Maximus, quos
4 contra eum imperatores fecerunt. idem addidit in con-
spectu[m] Maximini iam deserti a militibus et prae-
5 fectum praetorio ipsius et filium eius occisum. nec
desunt historici, qui dicant ipsum Maximinum, ubi de-
sertus est et ubi filium interemptum ante oculos suos
vidit, manu sua se interfecisse, ne quid ei muliebre
contingeret.

33(7) Praetereundum ne illud quidem est, quod tanta fide
Aquileienses contra Maximinum pro senatu fuerunt,
ut funes de capillis mulie⟨*b*⟩ribus facerent, cum dees-
2 sent nervi ad sagittas emittendas. quod aliquando Ro-
mae dicitur factum, unde in honorem matronarum
templum Veneri Calvae senatus dicavit.

3 Sane quod nullo in loco tacendum est: cum et

---

2 fabellas *Löfst., Eranos IX p. 3* 9 uelumbre pulchrioris P uelut umbra pulcerrimus Σ uelut umbra pulchri oris *Haupt (Pet.)* 16 imperatores] principes *Pet. per errorem* 16/17 conspectū P 17/18 * et praefectum P anolinum *superscr. a. m. in* P *(de hoc additamento saec. XIV Veronae facto cf. Dess., Herm. 29, p. 412 sq., qui docuit Anolinum Maximini consiliarium in actis martyrum Veronensium memorari; v. Ho., Herm. 51, p. 155)* 22 congingerꝛ P[a], *corr.* P[b] 25 mulierib; P mulierum Σ muliebribus *Gru., edd.*

Dexippus et Arrianus et multi alii Graeci scripserint
Maximum et Balbinum imperatores contra Maximi-
num factos, Maximum autem cum exercitu[m] mis-
sum et apud Ra*v*ennam bellum parasse, Aquileia⟨*m*⟩
autem nisi victorem non vidisse, Latini scriptor[or]es
non Maximum sed Puppienum contra Maximinum
apud Aquileiam pugnasse dixerunt eundemque vicisse.
qui error unde natus sit, scire non possum, nisi forte 4
idem est Puppienus qui Maximus. quod ideo testatum 5
posui, ne quis me hoc nescisse crederet, quod re vera
ma⟨*g*⟩num stuporem ac miraculum creat.

---

1 et Arrianus *om.* Σ et Herodianus *Brocks* scripser' (*i. e.* scripserunt) P, *edd.* scripserint V 4 rabennā P aquileia P^1 *t.* B 5 sciptorores P^a *ut videtur* scriptorores P^b 9 Maximus] *in* P *a. m. superscr.* sic ab omnibus tenetur 11 manum P^1 *t.* B magnum P *corr.*, Σ crearet *Pet.*

GORDIAN⟨*I TR*⟩*ES*

⟨*IULI CAPITOLINI*⟩

1 Fuerat quidem consilium, venerabilis Auguste, ut
singulos quosque imperatores exemplo multorum libris
2 singulis ad tuam clementiam destinarem. nam id mul-
to⟨*s*⟩ fecisse vel ipse videram vel lectione conceperam.
3 sed inprobum visum est vel pietatem tuam multitudine
distinere librorum vel meum laborem plurimis volu-
4 minibus occupare. quare tres Gordianos hoc libro co-
nexui, consulen*s* et meo labori et lectioni tuae, ne co-
gereris plurimos codices vol⟨*v*⟩endo unam tamen
5 p⟨*a*⟩ene historiam lectitare. sed ne ego, qui longitu-
dinem librorum fugi multitudinemque verborum, in
eam incurrisse videar, quam me urbane declinare con-
fingo, iam rem adgrediar.

2 Gordiani non, ut quidam inperiti scriptores locun-
tur, duo sed tres fuerunt, idque docente Arriano, scrip-
tore Graec⟨*a*⟩e historiae, docente item Dexippo,
Gr⟨*a*⟩eco auctore, potuerunt addiscere, qui etiamsi
2 breviter, ad fidem tamen omnia persecuti sunt. horum
Gordianus senior, id est primus, natus est patre M⟨*a*⟩e-
cio Marullo, matre Ulpia Gordiana, originem pater-
nam ex Gracc⟨*h*⟩orum genere habuit, maternam ex
Traiani imperatoris, patre, avo, proavo consulibus, so-
cero, prosocero et item alio prosocero et duobus *a*b-

---

1 INCIPIT GORDIANUS P (tres. *add. a. m.*) 3 auguste P 5/6 multo P ultro Σ 10 consuleris P^1 *t.* B 11 uolendo P^1Ch uoluendo R, P *corr.* 14 quam me P^1 quam a me P *corr.* urbane *del. Cas.* 17 Arriano] Herodiano *Brocks* 20 * ta-m$^{\cdot en}$ P 23 gręcorum P graccorum Σ 25sq. obsoceris P^1 absoceris Σ, P *corr.*

soceris consulibus, ipse consul ditissimus ac potentissi- 3
mus, Romae Pompeianam domum possidens, in provinciis tantum terrarum habens quantum nemo privatus. *is pos⟨t⟩* consulatum, quem egerat cum Alex- 4
andro, ad proconsulatum Africae missus est ex senatus consulto.

Sed priusquam de imperio eius loquar, dicam pauca **3**
de moribus: adulescens cum esset Gordianus, de quo 2
sermo est, po⟨*e*⟩mata scripsit, quae omnia extant, et quidem cuncta illa quae Cicero, et de M*a*rio et Arat[h]um et *H*alcyonas et Uxorium et Nilum. quae quidem ad hoc scripsit, ut Ciceronis poe⟨*ma*⟩ta nimis
antiqua viderentur. scripsit praeterea, quemadmodum 3
Vergilius *Ae*neidos et Statius Achilleidos et multi alii ⟨*Alexan*⟩*dr*idos, ita etiam ille Antoniniados, hoc est Antoninum Pium et Antoninum Marcum, versibus disertissimis libris triginta vitam illorum et bella et pu-
blice privatimque gesta perscribens. et haec quidem 4
puerulus. postea vero ubi adolevit, in Athen⟨*a*⟩eo controversi*a*s declamavit, audientibus etiam imperatoribus sui⟨*s*⟩.

Quaesturam magnificentissimam gessit. aedilitatis 5
suae tempore duodecim popul*o* Roman*o* munera, id est per singulos menses singula de suo exhibuit, ita ut gladiatorum nonnumquam quingena paria exhiberet,
numquam minus centenis quinquagenis. feras Lib*y*cas 6
una die centum exhibuit, ursos una die mille. extat silva eius memorabilis, quae picta est in domo rostrata Cn. Pompei, quae ipsius et patris eius et proavi

---

4 ipsos P^1 ipse Σ post P *corr.* is post *Petsch.* 9 pomata P^1 10 & demerio PΣ edidit, Marium *Salm. (Eyss.)* id est Marium *Pet.* et de Mario *Ho.* 11 balcyonas P 12 po&a P poemata Σ 14 eineidos P^1 ẹineidos (i *exp.*) P *corr.* 14/15 alii elidos P^1 alii yliados P *corr.* alii Iliados *Eyss.* Alexandriados *Ung. (Pet.)* alii Alexandridos *He.* 19/20 controuersiis PΣ, *em. Cas., edd.* 21 sui P suis Σ 23 populi romani P mune P^a, *corr.* P^b 26 libicas P 29 CÑ· P

7 fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus invasit. in
qua pictura etiam nunc continentur cervi palmati du-
centi[s] mixtis Brittanni⟨*s*⟩, equi feri triginta, oves ferae
centum, alces decem, ⟨*t*⟩auri Cypriaci centum, stru-
tiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, a⟨*p*⟩ri
centum quinquaginta, ibices ducenti, dammae ducenti.
8 haec autem omnia populo rapienda concessit die mu-
4 neris, quod sextum edebat. praeturam nobilem ges-
sit. post iuris dictionem consulatum primum iniit cum
2 Antonino Caracallo, secundum cum Alexandro. filios
duos habuit, illum consularem, qui cum ipso Augustus
appellatus est, qui iuxta Carthaginem in Africa bello
absumptus est, et filiam Maeciam Faustinam, quae
3 nupta est Iunio Balbo, consulari viro. in consulatibus
clarior fuit sui temporis consulibus, ita ut ei Antoni-
nus invideret, modo praetextas eius, modo latum {cla-
vum}, modo circenses ultra imperatorium mirans mo-
4 dum. palmatam tunicam et togam pictam primus Ro-
manorum privatus suam propriam habuit, cum ante
imperatores etiam vel de Capitolio acciperent vel de
5 Palatio. equos Siculos centum, Cappadoces centum
permittentibus imperatoribus factionibus divisit, et per
haec populo satis carus, qui semper talibus commo-
6 vetur. Cordus dicit in omnibus civitatibus Cam-
paniae, Etruria⟨*e*⟩ et Umbriae, Flamin⟨*ia*⟩e, Piceni de
proprio illum per quadriduum ludos scaenicos et iu-
7 venalia edidisse. scripsit et laudes soluta oratione om-
nium Antoninorum, qui ante eum fuerunt. tantum au-
tem Antoninos dilexit, ut sibi quoque, ut multi dicunt,
Antonini, ut plerique autem adserunt, Antonii nomen

2/3 ducenti *edd.* 3 Brittannis *edd.* 4 auri P aurei Σ tauri *edd.* 5 ari P^1 apri Σ, P *corr.* 8 sextam P^a, *corr.* P^b 11 illum P unum Σ filium *Salm.* 12 carthaninē P^a, *corr.* P^b 13 ma&iam P 16/17 clauum *om.* P, *non om.* Σ 25 etruria & P^1 *t.* B etruriae & P *corr.* *(def. Ti. p. 55)* Etruriae *edd.* flamine P^1 *t.* B flaminie P *corr.* picenidę P^1 *t.* B *(caudam eras.* P *corr.)*

adscripserit. iam illud satis constat, quod filium, Gor- 8
dianum nomine, Antonini signo inlustraverit, cum apud
praefectum aerarii more Romano professus filium pu-
blicis actis eius nomen insereret. post consulatum pro- 5
consul Afric⟨*a*⟩e factus est adnitentibus cunctis, qui
Alexandri imper[ator]ium etiam in Africa clarum per
proconsulis dignitatem haberi atque esse voluerunt.
extat epistola ipsius Alexandri, qua senatui gratias 2
agit, quod Gordianum ad Africam proconsulem desti-
naverit. cuius hoc exemplum est: 'neque gratius mihi 3
quicquam, p. c., neque dulcius potuistis efficere, quam
ut Antoninum Gordianum proconsulem ad Africam
mitteretis, virum nobilem, magnanimum, disertum,
iustum, continentem, bonum' et reliqua. ex quo appa- 4
ret, quantus vir eo tempore Gordianus fuerit. amatus 5
est ab Afris ita, ut nemo antea proconsulum, ita ut
*e*um alii[s] Scipionem, Catonem alii, multi Mucium ac
Rutilium aut Laelium dicerent. extat eorum adclama- 6
tio, quae a Iunio in litter*a*s relata est. nam cum qua- 7
dam die factum imperatorium legeret atque a procon-
sulibus Scipionibus coepisset, adclamatum est: 'novo
Scipioni, vero Sci*p*ion*i*, Gordiano proconsuli.' haec et
alia frequenter audivit.

Et erat quidem longitudine Romana, caniti[a]e de- 6
cora et pompali vultu, ruber magis quam candidus,
facie bene lata, oculis, ore, fronte verendus, corporis
qualitate subcrassulus, moribus ita moderatus, ut nihil 2
possis dicere, quod ille aut cupide aut inmodeste aut
nimie fecerit. affectus suos unice dilexit, filium et ne- 3
potem ultra morem, filiam et neptem religiose. socero 4
suo Annio Severo tantum detulit, ut in familia⟨*m*⟩ eius
quasi filium migrasse se crederet, numquam cum eo
la*v*erit, numquam illo praesente sederit ante praetu-

6 imperatorium P imperium Σ   8 episto P^a epistola P^b 17 cum aliis P^1 *t.* B eum alii Σ, P *corr.*   18/19 admatio P^a, *corr.* P^b 19 litteris P, *Pet.; sed cf. Less., lex. p. 323^a*   22 spicione P^1 scipione P *corr.* scipioni Σ   33 laberit P lauaret Σ

5 ram. consul cum esset, aut in domo eius semper man-
sit aut, si in Pompeiana domo, ad illum vel mane vel
6 sero processit. vini parcus, cibi parcissimus, vestitu
nitidus, la*v*andi cupidus, ita ut et quarto et quinto in
7 die lavaret aestate, hieme secundo. somni plurimi, ita
ut in tricliniis, si forte apud amicos [a]ederet, etiam
sine pudore dormiret. quod videbatur facere per na-
turam, non per ebrietatem atque luxuriem.
7 Sed boni mores nihil ei profuerunt. ha[e]c enim
vita[e] venerabilis, cum Platone semper, cum Aristo-
tele, cum Tullio, cum Vergilio ceterisque veteribus
2 agens alium quam merebatur exitum passus est. nam
cum temporibus Maximini, hominis saevi atque trucu-
lenti, pro consule Africam regeret, iam ex consulibus
{filio} sibimet legato a senatu dato, cumque quidam
rationalis acrius contra plurimos Afrorum saeviret
quam Maximinus ipse pateretur, proscribens plurimos,
interficiens multos et sibi ultra procuratorem omnia
vindicans, *r*etunsus deinde a proconsule atque legato
nobilibus et consularibus viris ipsis minaretur *exci*-
dium, Afri tam insolentes iniurias ferre nequiverunt et
primum ipsum rationalem adiunctis sibi plerisque mi-
3 litibus occiderunt. occiso deinde eo, cum iam orbis ter-
rarum odio contra Maximinum arderet, coeperunt co-
gitare, quemadmodum seditio inter Maximinianos et
4 rusticos vel Afros orta placaretur. tunc quidam Mau-
ricius nomine, potens apud Afros decurio, iu*x*ta Tys-
drum nobilissim*a* posthac oratione apud plebem vel
urbanam vel rusticanam in agro suo velut contiona-
8 bundus est locutus: ʽgratias diis inmortalibus, cives,

4 blandi P[a] *ut videtur* lab*andi P[b] 9 Haec P hic Σ hac *Salm. (Pet.)* 10 uitae P[1] *t.* B 13 temporis P[a], *corr.* P[b] 15 filio *om.* P, *non om.* Σ (filio *post* regeret *add. Pet.*) 19 petensus P[a] petunsus P[b] retunsus P *corr.*, Σ 20/21 &iudium P et dictum Ch exitium *Gru.* excidium *Puteanus (Pet.)* 21 ferre *om.* P[a], *add.* P[b] 26/27 mauritius P 27 iusta PCh 28 nobilissime PCh nobilissimae *Salm.* posthac] prosapiae hac *Salm.* 29/30 contianabundus P

quod occa[n]sionem dederunt, et quidem necessariam,
providendi nobis contra hominem furiosissimum Maxi-
minum. nos enim, qui procuratorem eius moribus et 2
vitae consimilem occidimus, nisi facto imperatore
salvi esse non possumus. quocirca, si placet, quoniam 3
non longe est nobilissimus vir pro consule cum filio,
consulari legato, quorum utrique mortem pestis illa
est minata, sublata de vexillis purpura imperatores
eos dicemus adhibitisque insignibus Romano iure fir-
ma⟨*bi*⟩mus.' tunc adclamatum est: '⟨*a*⟩equum est, 4
iustum est. Gordiane Auguste, di te servent. feliciter
imperator es, cum filio imperes.'

His actis propere ventum est ad oppidum Tysdrum, 5
inventusque senex venerabilis post iuris dictionem ia-
cens in lectulo, qui circumfusus purpura humi se
abiecit ac retrectans elevatus est. et cum aliud facere 6
nihil posset, evitandi periculi gratia, quod ⟨*a*⟩ Maxi-
minianis [necessario] ⟨*dubie, a*⟩ fautoribus [dubie]
⟨*necessario*⟩ imminebat, imperatorem se appellari se-
nex passus est. erat autem iam octogenarius et pluri- 9
mis provinciis, ut diximus, ante praefuerat; populo
Romano ita commendatus suis actibus erat, ut toto di-
gnus videretur imperio. ⟨*de ration*⟩ali[i] quidem oc- 2
ciso Gordianus ante nescierat. sed ubi rem conperit,
iam mortis vicinus et filio magis timens, maluit ho-
nestas causas habere moriendi quam dedi vincul*i*s e[s]t
carceri Maximini.

Appellato igitur Gordiano imperatore iuvenes, qui 3

---

1 occansionem P[1] *t.* B occa*sionem P *corr.* 12 imperator es] imperes *Salm., edd.* 17/19 quod maximinianis necessario fautorib; dubie imminebat P quod a Maximinianis dubie, a fautoribus necessario imminebat *Pet. coll. Herodian. VII 5,5* 20 octogenarios P[a], *corr.* P[b] 21 prouintiis P 23/24 de rationali quidem occiso *Bae.* Alii quidem occiso P (*post* occiso *add. a. m. in* P iuuene gordiano filio suo) alii quidem occiso rationali *Σ; post* alii quidem occiso *Pet. significavit lacunam* 26 uinculus est P[1] *t.* B uinculis et P *corr. in ras.* 28 iuuenes P[1] *t.* B iuuene* P *corr.*

auctores huius facinoris erant, statuas Maximini deiece-
runt, imagines perfregerunt, nomen publicitus erase-
runt, ipsum etiam Gordianum Africanum appellave-
4 runt. addunt quidam Africani cognomentu⟨*m*⟩ Gor-
diano idcirco inditum, non quod in Africa imperare
coepisset, sed quod de Scipionum familia originem
5 traheret. in plurimis autem libris invenio et hunc
Gordianum et filium eius pariter imperatores appella-
tos et Antoninos cognominatos, ali⟨*b*⟩i vero Antonios.
6 post hoc Carthaginem ventum cum pompa regali et
fascibus laureatis, filiusque legatus patris, exemplo
Scipionum, ut Dexippus Graec⟨*a*⟩e historiae ⟨*scrip-
tor*⟩ auctor est, *p*ari potestate succinctus est. missa
7 deinceps legatio Romam est cum litteris Gordiano-
rum haec, quae gesta fuerant in Africa, indicans,
qu⟨*a*⟩e per Valerianum, principem senatus, qui post-
8 ea imperavit, gratanter accepta est. missae sunt et
ad amicos nobiles litterae, ut homines potentes et rem
probarent et amiciores fierent ex amicis.

10 Sed tanta gratulatione factos contra Maximinum im-
peratores senatus accepit, ut non solum gesta haec pro-
barent sed etiam viginti viros eligerent, inter quos erat
Maxim[in]us sive Pupp[e]ienus et Clodius ⟨*B*⟩albi-
nus. qui ambo imperatores sunt creati, posteaquam
2 Gordiani duo in Africa[m] interempti sunt. illos sane
viginti senatus ad hoc creaverat, ut divideret his Itali-
cas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuen-
3 das. tunc legationes a Maximino Romam venerunt
4 abolitionem praeteritorum spondentes. sed vicit Gor-
dianorum legatio, quae bona omnia pollicebatur, ita
ut eidem crederetur et ingens militibus stipendium et
5 populo agros atque congiaria promitten*t*i. usque adeo

---

4 cognomento P[1] *t.* B 9 alii P alibi Σ in aliis *Pet.*
□ 12/13 historię auctor P historiae scriptor auctor *Eyss. (Pet.)*
13 rari P[1] *t.* B erarii P *corr. in ras.* pari Σ succinetus P[1]
t. B[1] 15/16 indicansq· P 23 maximinus P[1] *t.* B maxi-
mus ** P *corr.* 25 africā P 32 promittendi PCh
III

autem magis Gordianis quam[quam] Maximinis est
creditum, ut Vitalianus quidam, qui praetorianis militibus praeerat, per audacissimos quaestorem et milites
iussu senatus occider*etur*, quod se antea crudeliter
egerat, et tunc eius magis inmanitas timebatur, amica
et familiaris moribus Maximini. de cuius morte haec 6
fabella fertur. *f*ictae sunt litterae Maximini, signatae
quasi eiusdem anulo, et missi cum quaestore milites,
qui eas ferrent, addentes quaedam praeter litteras secreto esse dicenda. longam igitur porticum petiverunt, 7
et cum ille ea, quae sibi erant secreto dicenda, perqu*i*reret, hortantibus, ut prius signum inspiceret epistolae, dum considerat, interemptus est. persuasum 8
deinde est militibus iussu[m] Maximini Vitalianum
interemptum. peractisque rebus in castris Gordianorum et litterae et vultus sunt propositi.

Interest, ut senatus consultum, {quo} Gordiani im- 11
peratores appellati sunt et Maximinus hostis, litteris
propage[n]tur: non legitimo sed indicto senatus die 2
consul iam domi conventus cum pr⟨*a*⟩etoribus, aedilibus et tribunis plebis venit in curiam. praefectus urbi, 3
cui nescio quid redoluerat et qui publicas litteras non
acceperat, a conventu se abstinuit. sed profuit, nam
consul ante solitas adclamationes, priusquam aliquid
in Maximinum feliciter diceretur, ait: 'p. c., Gordiani 4
duo, pater et filius, ambo ex cons⟨*ul*⟩ib⟨*us*⟩, unus vester pro consule, alter vester legatus, magno Afrorum
consilio imperatores sunt appellati. gratias igitur aga- 5
mus Ty⟨*s*⟩dritanae iuventuti, gratias Carthaginensi populo semper devoto: ab inmani nos *b*elua, ab illa fera
vindicaverunt. quid timide auditis? quid circumspici- 6
tis? quid cunctamini? hoc est quod semper optastis.
hostis est Maximinus: dii facient, ut esse iam desinat, 7

4 occiderunt P occideretur Σ 7 pictae P ficte Σ 11/12 perquȩrer& P 17 quo *om.* P, *non om.* Ch 26 consib P[1] *t.* B 29 tydritanȩ P[1] Carthaginiensi *Pet. sine adn.* 30 uelua P[1] (i. e. maximinus *superscr. a. m.*)

et Gordiani senis felicitatem atque prudentiam, iuve-
8 nis virtutem atque constantiam laeti experiamur.' post
haec litteras legit Gordianorum ad senatum et ad se
9 missas. tunc ⟨*ad*⟩clamavit senatus: 'dii vobis gratias.
liberati ab hostibus sumus: si⟨*c*⟩ penitus liberemur.
Maximinum hostem omnes iudicamus. Maximinum
10 cum filio dis inferis devo*v*emus. Gordianos Augustos
appellamus. Gordianos principes agnoscimus. impera-
tores de senatu dii conservent, imperatores nobiles vic-
tores videamus, imperatores nostros Roma videat. ho-
stes publicos qui occiderit, praemium meretur.'

12 Dicit Iunius Cordus istu⟨*d*⟩ senatus consultum {taci-
tum} fuisse. quod quale sit aut quare sic appellatum,
2 brevi exponam: omnino exemplum senatus consulti
taciti non aliud est hodie, quam quo[d] vestra clementia
convocatis ad interiora maioribus ea disponit, quae
non sunt omnibus publicanda; de quibus adiurare
etiam soletis, ne quis ante rem conpletam quicquam
3 vel audiat vel intellegat. hunc autem morem apud
veteres necessitates publicae reppererunt, ut, si forte
aliqua vis ab hostibus inmineret, qu*ae* cogeret vel hu-
milia captare consilia vel aliqua constituere, quae non
prius oporteret dici quam effici, vel si nollent ad ami-
cos aliqua perman*a*re, senatus consultum tacitum fie-
ret, ita ut non scribae, non servi publici, non censuales
illis actibus interessent, senatores exciperent, sena-
tores omnium officia censualium scribarumque con-
4 plerent, ne qui*d* forte proderetur. factum est ergo se-

---

1 gordianis P^{a} gordiani senis P^{b} 2 experiamus P, *edd.* experiamur *vulg.*, *Less.* 4 clamauit PCh acclamauit A 5 si P sic *Momms. (Pet.)* 7 deuocemus P deuouemus Ch 12 istu P^{1} *t.* B istud P *corr. in ras.* istud Σ tacitum *Pet.* 12/13 tacitum *om.* P^{1}, *non om.* Σ; *add.* P *corr.* (*om. Pet.*, *scil. pro* istud *scribens* tacitum) 13 quales ita ut P^{1} *t.* B quale sit aut P *corr. in ras.* 15 quod PΣ quo *Salm.*, *edd.* 21 quem P 24 permanere PCh 26 exciperent] i. e. scriberent ea quae ordinabantur *superscr. a. m. in* P 28 quit P^{1} *t.* B

natus consultum ⟨*ta*⟩citum, ne res ad Maximinum per-
veniret. sed statim ill*a*, ut se habent hominum men- 13
tes, eorum dumtaxat qui erubescunt per se ea non
agnosci, quae sciunt, et qui humiles se putant, si com-
missa non prodant, omnia comperit Maximinus, ita ut
exemplum senatus consulti taciti acciperet, quod num-
quam antea fuerat factitatum. extat denique eius epi- 2
stola ad praefectum urbi talis: 'senatus consultum ta-
citum nostrorum illorum principum legi, quod tu,
praefectus urbi, factum esse fortasse non nosti, nam
nec interfuisti. cuius exemplum ad te misi, ut scires,
quomodo Romanam rem p. regeres.' enarrari autem 3
non potest, quae commotio fuerit Maximini, cum au-
divit contra se Africam descivisse. nam senatus auc- 4
toritate percepta incurrere in parie[n]tes, vestem scin-
dere, gladium arripere, quasi omnes posset occidere,
prorsus furere videbatur. praefectus urbi acceptis litteris 5
acrioribus populum et milites adlocutus est, dicens
Maximinum iam occisum. ex quo gaudium ma*iu*s fuit, 6
statimque deiectae sunt statuae atque imagines eius,
qui hostis fuerat iudicatus. usus est sane senatus pen- 7
dente bello potestate, qua debuit. nam delatores, ca-
lumniatores, procuratores et omnem illam fa⟨*e*⟩cem
Maximinianae tyrannidis occidi iussit. atque parum 8
fuit quod senatus iudicaverat, illud populi iudicium
fuit, quod occisi tracti sunt et in cloacam missi. tunc 9
et praefectus urbi Sabinus, consularis iam vir, fuste
percussus occisus et in publico derelictus est.

Haec ubi comperit Maximinus, statim cohortatus est 14
milites hoc genere contionis: 'sacrati conmilitones,
immo etiam mi consecranei et quorum mecum pleri-
que vere militatis, dum nos a Germania Romanam de-
fendimus maiestatem, dum nos Illyricum a barbaris

1 citum P[1] tacitum Σ, P *corr.* 2 ille PΣ illa *Eyss.* *(Pet.)* 15 parientes P[1] *t.* B[1] (n *eras.* P *corr.*) 19 magis P maius Σ 23 faecem *edd.* 24 iussit P[1] senatus iussit P *corr.* 27 iam *transposuit Pet. per errorem post* fuste

2 vindicamus, Afri fidem Punicam praestiterunt. nam
duos nobis Gordianos, quorum alter senio ita fractus
est, ut non possit adsurgere, alter ita luxurie perditus,
ut debilitatem habeat pro senectute, imperatores fece-
3 runt. et ne hoc parum es[t]se*t*, factum Afrorum nobilis
ille senatus agnovit, et pro quorum liberis arma porta-
mus, hi[c] contra nos viginti viros statuerunt et om-
4 nes velut contra hostes sententias protulerunt. quin
immo agite, ut viros decet: properandum est ad urbem.
nam et viginti viri consulares contra nos lecti sunt,
quibusque resistendum est nobis fortiter agentibus,
5 vobis feliciter dimicantibus.' len[i]tas militum mentes
et no*n* alacres animos ha[n]c contione[m] et Maximi-
6 nus ⟨*i*⟩*ps*e cognovit. denique statim ad filium scripsit,
qui longe post sequebatur, ut adcceleraret, ne quid con-
7 tra eum se absente milites cogitarent. litterarum exem-
plum tale Iunius Cordus edidit: 'refert ad te stipator
meus T[h]ync⟨*h*⟩anius, quae gesta cognovi vel in
Africa vel Roma⟨*e*⟩, refert, quae sint militum mentes.
8 quaeso, quantum potes, properes, ne quid, ut solet,
militaris turba plus faciat. quid verear, ex eo audies,
quem ad te misi.'

15 Dum haec aguntur, in Africa contra duos Gordianos Capelianus quidam, Gordiano et in privata vita semper adversus et ab ipso imperatore iam, cum Mauros Maximini iussu regeret veteranus, dimissus, conlectis Mauris et tumultuaria manu accepto a Gordiano suc-

---

3 luxurię P 5 est sed PCh esset *Cas., edd.* 11 quibusque *def. Ti. p. 132 sqq.* quibus *edd.* 12 lenitas P lentas Ch 13 nos PCh non *Gru., edd.* 14 specognouit P ... cognouit Ch recognouit *Salm.* ipse cognouit *Obr. (Pet.)* 18 thyncanius P Tynchanius *Salm., edd.* 19 roma P rome Σ 25 Mauros] *cf. v. Max. 19, 1 et Herodian. VII 9, 2 ἡγεῖτο δὲ Μαυρουσίων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις, Νομάδων δὲ καλουμένων; confundit Herodian. Mauros et Numidas; de Capeliano legato Numidiae cf. Momms., Ges. Schr. VII 328, adn. 2 et PIR I p. 301 nr. 344* 26 uetoranus P[1] *t.* B 27 sq. accepto a Gordiano successore *post* dimissus *transposuit Eyss., Cas. secutus, del. Momms.*

cessore Carthaginem petit, *ad* que⟨*m*⟩ omn*i*s fide Pu-
nica Carthaginiensium populus inclinavit. Gordianus 2
tamen fortunam belli experiri cupiens filium suum iam
natu grandiorem, quadraginta et sex annos agentem,
quem tunc legati loco, ut diximus, habuerat, contra
Capelianum et Maximinianos misit, virum de cuius
moribus suo loco dic*e*mus. sed cum in re militari et 3
Capelianus esset auda*c*ior et Gordianus iunior non tam
exercitatus, quippe qui nobilitatis deliciis tarda⟨*re*⟩tur,
pugna commissa vincitur et in eodem bello interficitur.
fertur autem tanta multitudo Gordiani partium in bello **16**
cecidisse, ut, cum diu quaesitum sit corpus Gordiani
iunioris, non potuerit inveniri. fuit praeterea ingens, 2
quae raro in Africa est, tempestas, quae Gordiani exer-
citum ante bellum ita dissipavit, ut minus idonei mi-
lites proelio fierent, atque ita facilis esset Capeliani
victoria. haec ubi comperit senior Gordianus, cum in 3
Africa nihil praesidii et a Maximino multum timoris
et fides Punica perurgueret, et acerrime Capelianus in-
staret, luctus deinde mentem atque animum fatigaret,
laqueo vitam finivit.

Hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambos 4
senatus Augustos appellavit et postea inter divos ret-
tulit.

GORDIANUS IUNIOR

H*i*c Gordiani senis, proconsulis Afric⟨*a*⟩e, filius, qui **17**
cum patre et ab Afris et a senatu Augustus appella-
tus est, litteris et moribus clarus fuit praeter nobili-
tatem; ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab An-

---

1 atq· PCh ad quem *Salm., edd.* omnes PCh 5 *c. 9, 6*
7 dicam' P[1] *t.* B dicem' P *corr.* 8 audatior P 9 tardatur P
tardaretur Ch tardabatur *vulg. (Pet.)* 20 deinde] denique *Ell.*
23/24 *post* rettulit *in* P *a. m. add.* Imperauerunt anno uno mensibus sex
25 Gordianus iunior P *(non miniatis neque capitalibus litteris scriptum, sed spatio post* rettulit *relicto)* 26 hoc P[1]
t. B 29 ut nonnulli P quam ut nonnulli Ch, *Eyss.* ut non- □
nulli — duxit *uncis inclusit Pet.; sed cf. Ti. p. 119, adn. 1, qui*

2 toniis duxit. si quidem argumento ad probandam generis qualitatem alii hoc esse *ediss*erant, quod Africanus Gordianus senior appellatus est cognomine Scipionum, quod domum Pompeianam in urbe habuit, quod Antoninorum cognomine semper est nuncupatus, quod Antonium filium suum ipse significari voluit in senatu: quae singula⟨*s*⟩ videntur familias de-
3 signare. sed ego Iunium Cordum sequor, qui dicit ex omnibus his familiis Gordianorum coaluisse nobilita-
4 tem. idem igitur natus patri primus ex Fa*b*ia Orestilla, Antoni*ni* pronepte, unde Caesarum quoque familiam
5 contingere videbatur. et primis diebus sui natalis Antoninus est appellatus, mox in senatu Antoni[n]i nomen es⟨*t*⟩ editum, vulgo deinde Gordianus haberi coeptus.

18 In studiis gravissim⟨*a*⟩e opinionis fuit, forma conspicuus, memoriae singularis, bonitatis insignis, adeo ut semper in conl*us*⟨*u*⟩ si *q*⟨*u*⟩i puerorum ver-
2 beraretur, ille lacrimas non teneret. Sereno Sammonico, qui patris eius amicissimus, sibi autem praeceptor fuit, nimis acceptus et carus, usque adeo ut omnes libros Sereni Sammonici patris sui, qui censebantur ad sexaginta et duo milia, [qui] Gordiano minori moriens
3 ille relinqueret. quod eum ad caelum tulit, si quidem tantae bibliothec⟨*a*⟩e [et] copia ⟨*et*⟩ splendore donatus in famam hominum litterarum decore pervenit.
4 Qu⟨*a*⟩esturam Heliogabalo auctore promeruit, idcirco quod lux*u*rioso imperatori lascivia iuvenis, non
5 tamen luxuriosa neque infamis, praedicata est. praeturam Alexandro auctore urbanam tenuit, in qua tan-

def. ellipses: ut nonnulli (*scil.* tradunt) . . . duxit (*scil.* originem) 2 alii] aliqui *He.* desiderant P dixerunt Ch edisserant *Salm.* disserant *Pet.* designant *Petsch.* 7 singulas *He.* 10 faula P 11 antoniae P antonini Ch 13 antonini PΣ Antoni *Pet. cum Ursino* 14 es P est Σ 17 conlissici P[1] *t.* B coll . . . . Ch, *lacuna indicata* scolis si q̷s (*i. e.* quis) P *corr. in ras.* conlusu si qui *Petsch.* 18 lacimas P[a], *corr.* P[b] 22 qui *del. edd.* 24 & copia splendore PΣ 25 litterarum P[1] litteratorum P *corr.*, Σ 27 luxorioso P[1] *t.* B

tus iuris dictionis gratia fuit, ut statim consulatum,
quem pater sero acceperat, mereretur. Maximini seu 6
eiusdem Alexandri temporibus ad proconsulatum pa-
tris missus legatus est *a*b se*na*tu[s], atque illic ea, quae
superius dicta sunt, contigerunt.

Fuit vini cupidior, semper tamen undecumque con- 19
diti, nunc ros*a*, nunc mastice, nunc absenti*o* ceteris-
que rebus, quibus gula maxime delectatur. cibi parcus, 2
ita ut intra punctum temporis vel prandium, si pran-
deret, vel c[a]enam finiret. mulierum cupidissimus; 3
habuisse enim decretas sibi concubinas viginti et duas
fertur, ex quibus omnibus ternos et quaternos filios
dereliqui*t*. appellatusque est sui temporis Priamus, 4
quem vulgo iocantes, quod esset natura propensior,
Priapum, non Priamum, saepe vocitarunt. vixit in de- 5
liciis, in ⟨*h*⟩ortis, in balneis, in amoenissimis nemori-
bus, nec pater aspernatus est, saepissime dicens illum
quandocumque in summa claritate cito esse moritu-
rum. vita sua, nec tamen fortitudine[m] ⟨*a*⟩ bonis um- 6
quam degeneravit, semperque inter inlustrissimos fuit
ci*v*es nec rei p. ad consul⟨*t*⟩ationem defuit. denique 7
etiam senatus libentissime illum Augustum appella-
vit atque in eo spem publicam posuit. vestitu cultissi-
mus, servis et omnibus suis carus. Cordus dicit uxo- 8
rem eum numquam habere voluisse. contra Dexippus 9
putat eius filium esse Gordianum tertium, qui post
hoc cum Balbino et Puppieno sive Maximo puerulus
est adeptus imperium.

Cum senior Gordianus mathematicum aliquando con- 20
suleret de genitura huius, respondisse ille dicitur hunc
et filium imperatoris et patrem ⟨*et*⟩ ipsum impera-

---

4 ab senatu *Ma. (Pet.)* obsecutus PΣ 4/5 *c. 7 sqq.* 7 rose PΣ absentii P 13 dereliquid P 16 amoenissimus P[a], *corr. per ras.* P[b] *t.* B 17 sępissimę P 18 quandoque *edd.* 19 *post* sua *distinxit He.* 19/20 nec tamen fortitudinem bonis umquam P hac tamen fortitudine a bonis numquam *Salm. (Eyss.)* 21 cibes P[1] *t.* B consulationem P[1] *t.* B 31 et *add. Salm., edd.*

2 torem futurum. et cum senior Gordianus rideret, osten-
disse constellationem mathematicum ferunt et de libris
3 veteribus dictasse, ita ut probaret se vera dixisse. qui
quidem et seni et iuveni et diem et genus mortis et
loca, quibus essent perituri, opstinata constantia e veri-
4 tate praedixit. quae omnia postea Gordianus senior in
Africa, iam imperator et quando nihil timebat, narrasse
perhibetur, de morte quin etiam sua filiique et de ge-
5 nere mortis dixisse. cantabat praeterea versus senex,
cum Gordianum filium vidisset, ho*s* s⟨*a*⟩epissime:

'ostendent terris ⟨*hunc*⟩ tantum [hunc] fata neque ultra
esse sinent. nimium vobis Romana propago
visa potens, superi, propria haec si dona fuissent.'

6 Extant dicta et soluta oratione et versibus Gordiani
iunioris, quae hodie ab eius adfinibus frequentantur,
non magna, non minima sed media et quae appareat
hominis esse ingeniosi sed luxuriantis et suum dese-
21 rentis ingenium. pomorum et olerum avidissimus fuit,
in reliquo ciborum genere parcissimus, ⟨*ut*⟩ semper
2 pomorum aliquid recentium devoraret. frigidarum per-
cupidus nec facile per aestatem nisi frigidas et qu*a*m
plurimas bibit. et erat corporis vasti, quare magis ad
frigidas urguebatur.

3 Haec de Gordiano iuniore digna memoratu[s] com-
perimus: non enim nobis talia dicen*da* sun*t*, qu⟨*a*⟩e
Iunius Cordus ridicule ac stulte composuit de volup-
4 tatibus domesticis ceterisque infimis rebus. quae qui
velit scire, ipsum legat Cordum, qui dicit, et quos ser-
vos habuerit unusquisque principum et quos amicos et
quot paenulas quo*t*ve[l] clamydes, quorum etiam scien-

---

5 constantię P constantia e *Bae. (Pet.)* 10 hoc P hos Σ 11 *Verg. Aen. VI 869—71* tantum hunc P hunc tantum *Verg.* 17 sed] nec *superscr. a. m. in* P 18 ut *post* fuit *add. Oberd., Kell. (Pet.)* 19 ut *om.* PCh, *add. Eyss.* adeo ut V 21 quem P quam Σ, *edd.* quidem *Petsch.* 22 plurimum Σ 24 memoratus P[1] *t.* B memoratu* P *corr.* 25 dicentes unc P dicenda sunt Σ 30 quod uel P quotue *uulg. (Pet.)*

tia nulli rei prodest, si quidem ea debeant in historia poni ab ⟨*hi*⟩storiografis, quae aut fugienda sint aut sequenda.

Sane quod praetermittendum esse non censui, quia 5
mirabile visum est, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui et ipse historiam sui temporis scripsit, in litteras misi Gordianum seniorem Augusti vultum sic[i] repr⟨*a*⟩esentasse, ut et vocem et morem et staturam eiusdem ostentare videretur, filium vero Pompeio simillimum visum, quamvis Pompeius ob[ha]esi corporis fuisse denegetur, nepotem autem, cuius etiam nunc imagines videmus, Scipionis Asiatici faciem rettulisse. quod pro sui admi[nist]ra*t*⟨*io*⟩ne tacendum esse non credidi.

GORDIANUS TERTIUS

Post mortem duorum Gordianorum senatus trepidus 22
et Maximinum vehementius timens ex viginti viris, quos ad rem p. tuendam delegerat, Puppienum sive Maximum et Clodium Balbinum Augustos appellavit, ambos ex consulibus. tunc populus et milites Gordia- 2
num parvulum, annos agentem, ut plerique adserunt, undecim, ut nonnulli, tredecim, ut Iunius Cordus dicit, sedecim, (nam vicesimo et secundo anno eum perisse adserit) petiverunt, ut Caesar appellaretur; raptusque 3
ad senatum atque inde in contione positus indumento imperatorio tectus Caesar est nuncupatus. hic natus 4
est, ut plures adserunt, ex filia Gordiani, ut unus aut duo (nam amplius invenire non potui), ex filio, qui in Africa perit. Gordianus scilicet Caesar factus apud 5

---

1 deant P[a], *corr.* P[b] 2 storiografis P historiographis Σ 7 misit P *corr.* sibi PΣ 13 administras ne P[1] *t.* B administrās ne P *corr.* administratione Σ admiratione *vulg.* 15 Gordianus tertius *in* P *non miniatis neque capitalibus litteris scriptum* 18 diligerat P[1] delegerat P *corr.* elegerat (elegerant) Σ 22 dici P[a], *corr.* P[b] 23 uicensimo *Pet.* 29 *post* perit *Eyss. posuit cum Cas.* Dexippus — natum *ex c. 23, 1 (p. 46, v. 17 sq.)* scilic& P igitur Σ senatus consulto *Bra.*

matrem educatus est et, cum extinctis Maximinis Maxi-
mus etiam et Balbinus militari seditione interempti
essent, qui biennio imperaverant, Gordianus adule-
scens, qui Caesar eatenus fuerat, et a militibus et po-
pulo et a senatu et ab omnibus gentibus ingenti amore,
6 ingenti studio et gratia Augustus est appellatus. ama-
batur autem merito avi et avu*n*culi[s] sive patris, qui
ambo pro senatu et pro p. R. contra Maximinum arma
sumpserunt et militari[s] vel morte vel necessitate
7 perierunt. post hoc veterani ad curiam venerunt, ut
8 discerent, quid actum esset. ex quibus duo ingressi
Capitolium, cum illic senatus ageretur, ante ipsam
aram a Gallicano ex consulibus et M⟨*a*⟩ecena ex duci-
9 bus interempti sunt, atque bellum intestinum ortum
est, cum essent armati etiam senatores, ignorantibus
veteranis, quod Gordianus adulescens solus teneret
23 imperium. Dexippus quidem adseverat ex filio Gor-
diani tertium Gordianum esse natum. et posteaquam
constitit apud veteranos quoque solum Gordianum im-
perare, inter populum et milites ac veteranos pax ro-
borata est, et hic finis belli intestini fuit, cum esset de-
2 latus Gordiano puero consulatus. sed indicium non
diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quod ec*l*ipsis solis
facta est, ut nox crederetur neque sine luminibus ac-
3 censis quicquam agi posset. post haec tamen volup-
tatibus et deliciis populus Romanus vacavit, ut ea,
quae fuerant asper*e* gesta, mitigaret.
a. p. Chr. n. 240 4 Venusto et Sabino conss. inita est factio in Africa
contra Gordianum ter*t*ium duce Sabiniano; quem Gor-

---

7 auumculis P[1] *t.* B s *eras.* P *corr.* 9 militaris P *(Pet.)* militari *vulg.* 13 mecena PΣ Maecenate *edd.; sed cf. Momms., Ges. Schr. VII, p. 360 sq., qui perperam esse versum Herodiani* Μαικήνας *(VII 11,3) docet et monet ne quid emendetur* 13/14 ex ducibus] στρατηγικὸς *Herodian. l. l., i. e. praetorius, cf. Momms., Ges. Schr. VII, p. 310, adn. 4* 14 ostum P[a], *corr.* P[b] 17/18 Dexippus — natum *del. Becker (Pet.); in c. 22, 5 (p. 45, v. 29) post* perit *transposuerunt Cas. (Eyss.)* 18 et] at *Cas. (Pet.)* 23 eglypsis P[1] eclypsis P *corr.* 27 apere P[a], *corr.* P[b] 29 tercium P

dianus per praesidem Maur*e*taniae obsessi*s* [a] coniu-
ratis ita oppressit, ut ad eum tradendum Carthaginem
omnes venirent et crimina confitent*e*s et veniam sce-
leribus postulantes. finita igitur sollicitudine in Africa 5
Gordiano iam iterum et Pompeiano conss. bellum Per- *a. p. Chr. n. 241*
sicum natum est. quando et adulescens Gordianus, 6
priusquam ad bellum proficisceretur, [et] duxit uxorem
filiam M*i*sithei, doctissimi viri, quem causa eloquen-
tiae dignum parentela sua putavit et praefectum sta-
tim fecit. post quod non puerile iam et contemptibile 7
videbatur imperium, si quidem et optimi soceri con-
siliis adiuvaretur et ipse pro pietate aliquantulum sa-
peret nec per spadones ac ministros aulicos matris vel
ignorantia ⟨*vel*⟩ coni*v*entia ve⟨*n*⟩deretur.

Extat denique et soceri eius ad eum epistola et ip- **24**
sius Gordiani ad socerum, qua intellegitur eius saecu-
lum emendatius ac diligentius socero adiuvante per-
fectum. quarum exemplum hoc est: 'domino filio et 2
Augusto M*i*sitheus socer et praefectus. evasisse nos
gravem temporum maculam, qua per spadones et per
illos, qui amici tibi videbantur (erant autem vehemen-
tes inimici), omnia vendeba⟨*n*⟩tur, voluptati e⟨*s*⟩t eo
magis, quo[d] tibi gratior emendatio est, ut, si qua vitia
fuerunt, tua non fuisse satis constet, mi fili venerabilis.
neque enim quisquam ferre potuit datas eunuchis 3
suffragantibus militum praepositura, negatum labori-

---

1 mauritanie P obsessio a PR obsessis a Ch obsessum a *edd.* *an* omissum a *? Pet. coll. Zosim. I 17* obsessis [a] *Ho.* 2 Carthagine *Reitemeier ad Zosim. I 17* 3 confitentis P 7 et *om.* Σ ucxorem P *ante ras.* 8 misithei P^a mysithei P^b *t.* B Timesitheus *est verum nomen; cf. PIR II p. 100 sq. nr. 405* 9 prẹfecfectum P^a *ut videtur* prẹ***fectum P^b *t.* B 12 ipse pro pietate P ipsa proprietate (puerilitate A) Σ ipse pro aetate *Cas., Salm. (Eyss.)* ipse pro parte *Pet.* 14 uel *add. edd.* conibentia P uider&ur P uenderentur Σ 15 epistula *edd.* 16 quia P^a qu*a P^b *t.* B 19 mysitheus P 21/22 uehementer *Petsch.* 22 uendebatur P^1 *t.* B uendebātur P *corr.* & eo PΣ est eo *Pet.* est et eo *Eyss. cum vulg.* 23 quod PΣ

bus praemium. aut interemptos aut liberatos pro libi-
⟨*di*⟩ne atque mercede, quos non decebat, vacuatum
aerarium, per eos, qui cottidie ⟨*te*⟩ insidiosissime fre-
quentabant, initas factiones, ut tu decipereris, cum in-
ter se de bonis pessimi quique haberent ante consilia
tibimet suggerenda, bonos pellerent, detestandos in-
4 sinuarent, omnes postremo tuas fabulas venderent. diis
igitur gratias, quod volente *te*te ipso emendata res
5 {p.} est. delectat sane boni esse principis socerum et
eius, qui omnia requirat et omnia velit scire et qui
pepulerit homines, per quos antea velut in auctione
positus nundinatus est.'

25 Item Gordiani ad ipsum: 'imperator Gordianus Au-
gustus Misitheo patri et praefecto. nisi dii omnipoten-
tes Romanum tuerentur imperium, etiam nunc per
emptos spadones velut in ⟨*h*⟩asta positi venderemur.
2 denique nunc demum intellego neque Feliciones prae-
torianis cohortibus praeponi debuisse, neque Serapam-
moni quartam legionem credendam fuisse, et, ut om-
nia dinumerare m⟨*ittam*⟩, multa non esse facienda
quae feci; sed diis gratias, quod te insinuante, qui nihil
vendis, didici ea, quae inclusus scire non poteram.
3 quid enim facerem, quod *et* ma*te*r ⟨*n*⟩os venderet et
consilio cum Gaudiano et Reverendo et Montano ha-
bito vel laudaret aliquos vel vituper⟨*ar*⟩et, et illo-
rum consensu quasi testium, quod dixerat, adproba-
4 rem? mi pater, verum audias velim: miser est impe-
rator, apud quem vera reticentur, qui cum ipse pu-
blice ambulare non possit, necesse est, ut audiat et
5 vel audita vel a plurimis roborata confirmet.' his epi-

1/2 libine P[1] *t.* B[1] 3 te *add. Salm.* 7 dis *edd.* 8 inte P in te Σ (etiam te Ch) temet *Bae. (Pet.)* tete *Ho.* 8/9 rẽs P res p. Σ res *edd.* 14 di *edd.* 16 asta PΣ 18 cohostib; P[a], *corr.* P[b] 20 dinumerarem multa non esse P diminuerem multa non esse Σ dinumerare mittam, non fuisse *Haupt (Pet.)* dinumerare mittam, multa non esse *He.* 23 quod ad mauros P quod cum maurus Σ quod †Admau nos *Pet.* quoad mater nos *Bae. (cf. p. 47, v. 13)* quod et mater nos *Petsch.*

stolis intellectum est adulescentem soceri consiliis
emendatum atque correctum. et Misithei quidem epi- 6
stolam Gr⟨*a*⟩ecam quidam fuisse dicunt, sed in hanc
sententiam. tantum autem valuit eius gravitas et sanc- 7
timonia, ut ex obscurissimo praeter nobilitatem gestis
etiam Gordianum clarum principem fecerit.

Fuit terr⟨*a*⟩e motus eo usque gravis imperante Gor- 26
diano, ut civitates etiam terrae hiatu cum populis de-
perirent. ob quae sacrificia per totam urbem totumque
orbem terrarum ingentia celebrata sunt. et Cordus qui- 2
dem dicit inspectis libris Sibyllinis celebratisque om-
nibus, quae illic iussa videbantur, mundanum malum
esse sedatum.

Sedato terr⟨*a*⟩e motu Praetextato et Attico conss. 3 *a. p. Chr. n. 242*
Gordianus aperto Iano gemino, quod signum erat in-
dicti belli, profectus est contra Persas cum exercitu in-
genti et tanto auro, ut vel auxiliis vel militibus facile
Persas evincere⟨*t*⟩. fecit i[n]ter ⟨*in*⟩ Moesiam atque 4
in ipso procinctu, quidquid hostium in Thraciis fuit,
delevit, fugavit, expulit atque summovit. inde per 5
Syriam Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam venit, quae a Persis iam tene-
batur. illic frequentibus proeliis pugnavit et vicit ac
Sapore Persarum rege summoto, ⟨*q*⟩*ui* post Artax*er*- 6
xen ⟨*regnabat*⟩, et Ant[h]ioc⟨*h*⟩iam recepit et Carras
et Nisibi⟨*n*⟩, quae omnia sub Persarum imperio erant.
rex sane Persarum tantum Gordianum principem ti- 27
muit, ut, cum instructus esset et suis copi*i*s et nostris,
tamen civitatibus ipse praesidia sponte deduceret eas-
que integras suis civi[tati]bus redderet, ita ut nihil,

---

8 ciuitatis *Pet. per errorem* 18 persa se uincere P Persas euinceret *Pet.* inter moesiam P iter in Moesiam *edd.* 22 ae P[1] *t.* B ạẹ P *corr.* ac Σ 23/24 & post artaxansen P *(Pet.)* et post artaxerxen R et post Artaxia duce *Momms. (sed nomen est incertissimum)* qui post Artaxerxen regnabat *Ho. (Saporem successisse Artaxerxi patri constat, cf. PIR III p. 173 nr. 138)* 25 nitibi P[1] *t.* B nisibi P *corr.* 27 et suis] summis *Gru. (Eyss.)* copies P[1] *t.* B e nostris *Gru. (Eyss.), non cum* copiis, *sed cum* ciuitatibus *coniungentes* 29 ciuitatib; PΣ ciuibus *edd.*

2 quod ad eorum fortunas pertine⟨*re*⟩t, adtaminaret. sed
haec omnia per Misitheum, socerum Gordiani eundem-
3 que praefectum, gesta sunt. effectum denique est, ut
Pers⟨*a*⟩e, qui iam in Italia timebantur, in regnum
suum pugnante Gordiano redirent totumque orientem
Romana res p. detineret.
4 Extat oratio Gordiani ad senatum, qua de rebus ge-
stis suis scribens Misitheo praefecto suo et socero in-
gentes gratias agit. cuius partem indidi, ut ex eo vera
5 cognosceres: 'post haec, p. c., quae, dum iter agimus,
gesta sunt quaeque ubique singulis triumphis digna
sunt actitata, etiam Persas, ut brevi multa conectam,
ab Ant[h]ioc⟨*h*⟩ensium cervicibus, quas iam nexas Per-
sico ferro gerebant, et reges Persarum et leges amovi-
6 mus. Carras deinde ceterasque urbes imperio Romano
reddidimus. Nisibin usque pervenimus et, si di*i* fave-
7 rint, ⟨*C*⟩tesifonta usque veniemus. valeat tantum Mi-
sitheus praefectus et parens noster, cuius ductu et
dispositione et haec transegimus et reliqua transige-
8 mus. vestrum est igitur supplicationes decernere, nos
9 di*i*s commendare, Misitheo gratias agere.' his in se-
natu lectis quadrigae elefantorum Gordiano decretae
sunt, utpote qui Persas vicisset, ut triumpho Persico
triumpharet, Misitheo autem quadriga⟨*e*⟩ ⟨*s*⟩ex equo-
10 rum et triumphalis currus et titulus huiusmodi: 'Misi-
theo eminenti viro, parenti principum, {praefecto}
praeto⟨*rii*⟩, totius orbis ⟨*tutori, resti*⟩tutori[s] re⟨*i*⟩ p.
senatus populusque Romanus vicem reddidit.'
28 Sed ista felicitas longior esse non potuit. nam Misi-
theus, quantum plerique dicunt, artibus Philippi, qui

1 pertin& P pertineret Σ 16 reddimus P^{a}, *corr.* P^{b} nitibin P^{1} *t.* B dii P^{1} *t.* B 21 dies P diis Σ 24/25 quadrigaexequorum P quadriga equorum Σ quadriga sex equorum *Salm., edd.* quadrigae sex equorum *Less.* 27 praetototius urbis tutoris re p̄ P^{1} *t.* B praetori totius urbis tutori* reip̄ P *corr.* praetorii praefecto & totius urbis *adn. a. m. in* P *in marg.* praetorii praefecto totius urbis tutori rei p. Σ p(opuli) R(omani) et totius orbis, tutori rei p. *Momms.* ⟨tutori, resti⟩tutori *Ho.* ⟨resti⟩tutori *Hirschf.*

post eum praefectus praetorii est factus, ut alii, morbo
extinctus est herede Romana re p., ut quicquid eius
fuerat, vectigalibus urbis accederet. cuius viri tanta 2
in re p. dispositio fuit, ut nulla esset umquam ⟨*ci*⟩vitas
*lim*itanea potior et quae posset exercitum p. R. ac
principem ferre, quae totius anni in aceto, frumento et
larido atque hordeo et paleis condita non haberet, mi-
nores vero urbes aliae triginta dierum, aliae quadra-
ginta, nonnullae duum mens*i*um, quae minimum, quin-
decim dierum. idem cum esset praefectus, arma mili- 3
tum semper inspexit. nullum se*nem* militare passus
est, nullum puerum annonas accipere. castra omnia
et fossa*s* ⟨*e*⟩orum circumibat, noctibus etiam plerum-
que vigilias frequentabat. amabaturque ab omnibus, 4
quod sic et rem p. amaret et principem. tribuni eum
et duces usque adeo timuerunt et amarunt, ut neque
vellent pec⟨*c*⟩are neque ulla ex parte peccarent. Phi- 5
lippus eum propter pleraque vehementer timuisse fer-
tur atque ob hoc per medicos insidias eius vitae pa-
rasse, et quidem hoc gener⟨*e*⟩; ⟨*n*⟩am cum effusione 6
alvi Misitheus laboraret atque a medicis sistendi ventris
g⟨*r*⟩atia pocul[or]um iuberetur accipere, mutatis, quae
fuerant parata, id fertur datum, quo magis solveretur.
atque ita exa*nim*atus est.

Quo mortuo A*r*riano et Pap[p]o conss. in eius locum 29 *a. p. Chr. n.* 243
praefectus praetorii factus est Philippus Arabs, hu-
mili genere natus, {sed} superbus, qui se in novitate at-
que enormitate fortun⟨*a*⟩e non tenuit, ita ut statim
Gordiano, qui eum in locum parentis adsciverat, in-
sidias per milites faceret, quae tales fuerunt: Misitheus 2

---

4 uitas P[1] ciuitas Σ, P *corr.* 5 militanea P 9 mensuum P 11 semen P[1] *t.* B se∗nē∗ P *corr.* 13 & fossatorum P fossato Σ et fossata eorum *Salm., edd.* et fossas eorum *Nov.* 20 generam P[1] *t.* B genere∗ P *corr.* genere nam Σ' 22 gatia P[1] *t.* B[1] poculorū P poculum Σ 24 examinatus P[1] *t.* B 25 apriano PΣ Arriano *Salm., edd.* 27 sed *om.* P, *non om.* Σ, *add. Pet.* 28 inormitate *Pet. per errorem*

tantum ubique, quantum diximus, habuerat condito-
rum, *ut* vacillare dispositio Romana non posset; ve-
rum artibus Philippi primum naves frumentariae sunt
aversae, deinde in ea loca deducti sunt milites, in qui-
3 bus annonari non posset. hinc Gordiano infestos mi-
lites statim reddidit, non intellegentes artibus Philippi
4 iuvenem esse deceptum. sed Philippus etiam hoc ad-
didit, ut rumorem per milites spargeret adulescentem
esse Gordianum, imperium non posse regere, melius
esse illum imperare, qui militem gubernare[t], qui rem
5 publicam sciret. corrupit praeterea etiam principes,
effectumque, ut palam Philippus ad imperium pos-
6 ceretur. amici Gordiani primo vehementissime resiste-
bant, sed cum milites fame vincerentur, imperium
Philippo mandatum est, iussumque a militibus, ut quasi
tutor eius Philippus cum eodem Gordiano pa⟨*ri*⟩ter
imperaret.

30 Suscepto igitur imperio, cum et Philippus se contra
Gordianum superbissime ageret et ille se imperatorem
atque imperatorum prolem et virum nobilissimae fa-
miliae recognosceret nec ferre posset inprobitatem ho-
minis ignobilis, apud duces et milites adstante prae-
fecto Maecio Gordiano, adfini suo, in tribunali co⟨*n*⟩-
q⟨*u*⟩es⟨*t*⟩u*s* es[se]t, sperans posse imperium Philippo
2 abrogari. sed ha[n]c conquestione nihil egit, cum illum
incusasset, quod immemor beneficiorum eius sibi mi-
3 nus gratus exsisteret. et cum milites rogasset, cum
aperte duces ambisset, factione Philippi minor apud
4 omnes fuit. denique cum se videret minorem haberi,
petit, ut aequale salte*m* inter eos esset imperium, nec
5 impetravit. dehinc petit, ut loco Caesaris haberetur,
6 neque id optinuit. petit etiam, ut praefecti loco esset

---

2 & P ut Σ   10 gubernar& P Σ gubernare *Cas., edd.* 16 pater P^1 pariter Σ, P *corr.*   23/24 coces ut e͠et P^1 *t.* B cocesit ut e͠et P *corr.* certus ut esset Σ c(orriga)s conquestus est *add. a. m. in marg. in* P   25 hanc P^1 *t.* B^1 ha*c P *corr.* 30 ęquales alter P^1 *t.* B

Philippo, quod et ipsum negatum est. ultimae pr[a]eces 7
fuerunt, ut eum Philippus pro duce haberet et patere-
tur vivere. ad quod quidem paene consenserat Philip-
pus, ipse tacitus sed omnia per amicos agens nutibus
atque consiliis. verum cum secum ipse cogitaret amo- 8
re[m] populi R. et senatus circa Gordianum et totius
Africae ac Syriae totiusque orbis Romani, cum et no-
bilis esset et nepos ac filius imperatorum et bellis
gravibus totam rem {p.} liberasse⟨*t*⟩, posse fieri, ut
⟨*re*⟩fecta quandocumque militum voluntate Gordiano
redderetur imperium, re recenti cum in Gordianum
ir⟨*a*⟩e militum famis causa vehementes essent, cla-
mantem e conspectu duci iussit ac dispoliari et occidi.
quod cum primo dilatum esset, post, ut iussit, imple- 9
tum est. ita Philippus impie, non iure optinuit im-
perium.

Imperavit Gordianus annis sex. As*i*⟨*a*⟩e dum ha⟨*e*⟩c 31
agerentur, Argunt Scyth[r]arum rex finitimorum regna
vastabat, maxime quod conpererat Misitheum perisse,
cuius consilio res p. fuerat gubernata. Philippus au- 2
tem, ne a crudelitate nancisci videretur imperium, Ro-
mam litteras misit, quibus scripsit Gordianum morbo
perisse seque a cunctis militibus electum. nec de-
fuit, ut senatus de his rebus, quas non noverat, falle-
retur. appellato igitur principe Philippo et Augusto 3
nuncupato Gordianum adulescentem inter deos ret-
tulit.

Fuit iuvenis laetus, pulcher, amabilis, gratus omni- 4
bus, in vita iocundus, in litteris nobilis, prorsus ut ni-

5/6 amore *Petsch. (Pet.)* 7 romane P^{a}. *corr.* P^{b} 9 p. *om.* P, *non om.* Σ, *add. edd.* liberasse PΣ 10 ficta P factione Σ (*om.* uoluntate) flexa *Pet.* reficta *Salm.* refecta *Lenze* infida *Petsch.* uicta *Walter* 11 rerecenti P^{1} *t.* B ** recenti P *corr.* in recenti *? Pet.* 12/13 clamantem ** P 17 asne P sed Σ atque *Pet.* Asiae *Petsch.* 18 argunt P arguntis (argunthis) Σ Argaithus *Müllenhoff (cf. PIR I p. 130, nr. 847 et 853)* scyram P^{a} scythrarum P^{b} 24/25 fallar&ur P^{a}, *corr.* P^{b} 26 aduliscentem P

5 hil praeter aetatem deesset imperio. amatus est a po-
pulo et senatu et militibus ante Philippi factionem ita
6 ut nemo principum. Cordus dicit omnes milites eum
filium appellasse, ab omni senatu filium dictum, om-
7 nem populum delicias suas Gordianum dixisse. de-
nique Philippus, cum eum interfecisset, neque ima-
gines eius tollere neque statuas deponere neque nomen
⟨*ausus*⟩ abradere, sed divum semper appellans etiam
apud ipsos milites, cum quibus factionem fecerat, serio
animo et peregrina calliditate veneratus est.

32 Domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iste
2 Gordianus pulcherrime exornavit. est villa eorum via
Praenestina ducentas columnas in ⟨*te*⟩trastylo habens,
quarum quinquaginta C*ary*steae, ⟨*quinquaginta*⟩ Clau-
dianae, quinquaginta Synnades, quinquaginta Numi-
3 dicae pari mensura sunt. in qua b*a*s[c]ilicae centenariae
tres, cetera huic operi convenientia et thermae, qua-
les praeter urbem, ut tunc, nusquam in orbe terrarum.
4 Familiae Gordiani hoc senatus decrevit, ut a tutelis
atque a legationibus et a publicis necessitatibus, nisi
si vellent, posteri eius semper vacarent.
5 Opera Gordiani Romae nulla extant, praeter qua⟨*e*⟩-
dam nymfia et balneas. sed balneae privatis hominibus
6 fuerunt et ab eo in usum privatum exornatae sunt. in-
stituerat porticum in campo Martio sub colle pedum
mille, ita ut ab altera parte ⟨*ae*⟩qu*e* mille pedum por-
ticus fieret atque inter eas pariter ⟨*pater*⟩et spa*t*ium
pedum quingentorum; cuius spa*t*ii hinc atque inde
virdiari*a* essent, lauro, myrto et buxo frequentata, me-

---

8 ausus *add. He.* 10 animo] immo *? Less.* 13 intrastylo P uno stilo Σ in tetrastylo *Salm., edd.* 14 christeae P tystee (tistee) Σ caristeae (charisteae) *Salm.* Carysteae *edd.* quinquaginta *ante* Claudianae *om.* PCh L *add.* V 16 bis scilicę P basilice Σ 18 uttunc PΣ uisuntur *Jord.* utcunque *Pet.* 26 quam ille P qua mille Σ aequa mille *Salm., edd.* aeque mille *vulg., Petsch.* 27 pariter & PΣ pateret *vulg., Petsch.* pariter pateret *Pet.* spacium P 28 spacii P 29 uirdiarii P uiridaria Σ

dium vero lithostr*o*tum bre*v*ibus columnis altrinsecus
positis et sigillis per pedes mille, quod esset deam-
bulatorium, ita ut in capite basilica esset pedum quin-
gentorum. cogitaverat praeterea cum Misitheo, ut post 7
basilicam thermas aestivas sui nominis faceret, ita ut
hiemales in principio porticu⟨*u*⟩m poneret, [s]in*t*us[u]
essent vel virdiaria vel porticus. sed haec omnia nunc 8
privatorum et possessionibus et hortis et aedificiis oc-
cupata sunt. fuerunt sub Gordiano Rom⟨*a*⟩e elefanti 33
triginta et duo, quorum ipse duodecim miserat, Alex-
ander decem, alces decem, tigres decem, leones man-
sueti sexaginta, leopardi mansueti triginta, belbi, id
est yaenae, decem, gladiatorum fiscalium paria mille,
hippopotami sex, *r*inocer*o*⟨*s*⟩ unus, arcoleontes decem,
cam*e*lopardali decem, onagri viginti, equi feri quadra-
ginta et cetera huius modi animalia innumera et di-
versa, quae omnia Philippus ludis saecularibus vel
dedit vel occidit; has autem omnes feras mansuetas et 2
praeterea efferatas parabat ad triumphum Persicum.
quod votum publicum nihil valuit. nam omnia haec 3
Philippus exhibuit s⟨*a*⟩ecularibus ludis et muneribus
atque circensibus, cum millesimum annum {a condita
urbe} in consulat*u* suo et filii sui celebravit.

Quod de C. Caesare memoriae traditum est, hoc 4
etiam de Gordiano Cordus evenisse perscribit; nam
omnes, quicumque illum gladio adpetiverunt (qui no-
vem fuisse dicuntur), postea interemptis [a] Philip-
pis ⟨*se*⟩ sua manu suisque gladiis et [h]isdem, qui-
bus illum percusserant, interemisse dicuntur.

---

1 lithrostratum P *(prior litt.* r *exp.)* licostratum Σ 6 cum P[a] porticum P[b] porticuum *Salm., edd.* sine usu P sui usui (ui-sui) Σ intus *Ma. (Pet.)* sed intrinsecus *He.* 8 hostis P ortis Σ 10 duodecim] XXII *Cas.* 12 belbi] *pro* belui 14 Hippopotamis ex renocere P argoleontes *Salm.* 15 Camilo pardali P 17/18 quae — occidit *uncis inclusit Pet.* 22/23 a condita urbe *om.* P, *edd., non om.* Σ 23 consulato P 24 C.] c̄ P 27 a *del. vulg.* a ⟨Decio⟩ *Lenze* 28 se *add. Salm. (Eyss.)* 29 interemisse] *cf. Suet. Caes. 89;*

34 Trium igitur Gordianorum haec fuit vita, qui omnes
Augusti appellati sunt, [duobus in Africa interemptis,
2 Persidis finibus].
Gor*d*iano sepulchrum milites apud Circe⟨*s*⟩ium castrum fecerunt in finibus Persidis, titulum huius modi
addentes et Graecis et Latinis et Persicis et Iudaicis et
3 Aegyptiacis litteris, ut ab omnibus lege⟨*re*⟩tur: 'divo
Gordian*o* victori Persarum, victori Gothorum, victori
Sarmatarum, depulsori Roman*a*rum seditionum, vic-
4 tori Germanorum, sed non victori Philipporum.' quod
*i*deo videbatur additum, quia in campis Philippis ab
Alanis tumultuario proelio victus abscesserat, simul
5 etiam quod a Philippis videbatur occisus. quem titu-
lum evertisse L*i*cinius dicitur eo tempore, quo est
nanctus imperium, cum se vellet videri a Philippis
6 originem trahere. quae omnia, Constantine maxime,
idcirco sum ⟨*per*⟩secutus, ne quid tuae cognitioni deesset, quod dignum scientia videretur.

---

interisse *vulg., Pet.* 2/3 duobus — finibus *uncis inclusit Pet.* 3 presidis P[a], *corr.* P[b] ⟨in⟩ Persidis finibus ⟨tertio⟩ *Eyss.* 4 Gorgiano P circeium P Circesium *Cas. ex Eutrop. IX 2, 3 (Pet.)* 7 legetur P legeretur Σ 8 gordiani P gordianū P[a] got*horū P[b] 9 romanorum P 11 adeo P ideo Σ 14 lucinius P[1] *t.* B l*icinius P *corr.* 15 nanctus P[1] *t.* B (c *exp.* P *corr.*) 17 secutus P Ch; *def. Löfst., Beitr. p. 83 sq.; Spätlat. Stud. p. 49* persecutus *edd.* 18 GORDIANUS TERTIUS EXPLICIT P

MAXIMUS ⟨*ET BALBINUS*
IULI CAPITOLINI⟩

Interemptis in Africa Gordiano seniore cum filio, 1
cum Maximinus ad urbem furens veniret, ut, quod
Gordiani Augusti appellati fuerant, vindicaret, sena-
tus praetrepidus in *ae*dem Concordiae VII. idus Iunias
concurrit, ludis Apoll*in*aribus, remedium contra furo-
rem hominis inprobissimi requirens. cum igitur duo 2
consulares e*t* eminentes quidem viri, Maximus et Bal-
binus (quorum Maximus a plerisque in historia retice-
tur et loco eius Puppieni nomen infertur, cum et Dexip-
pus et Ar*r*ianus Maximum et Balbinum dicant electos
contra Maximinum post Gordianos), quorum alter
bonitate, virtute alter ac severitate clari habebantur,
ingressi essent curiam ac praecipue timorem Maxi-
mini adventu⟨*s*⟩ fronte ostendere⟨*n*⟩t, referente con-
sule de aliis rebus, qui primam sententiam erat dictu-
rus, sic exorsus est: 'minora vos sollicitant, e⟨*t*⟩ prope 3
aniles res ferventissimo tempore tractamus in curia.
quid enim opus de restitutione templorum, de basilicae 4
ornatu, de thermis Titianis, de exaedificatione amphi-
theatri agere, cum immineat Maximinus, quem ho-
stem mecum ante dixistis, Gordiani duo, in quibus
praesidium fuerat, interempti s*i*nt, neque in praesenti
ullum sit auxilium, quo respirare possimus? agite igi-

---

1 INCIPIT MAXIMUS P ad constantinum aug̃ *add. a. m.* 6 pertrepidus Σ eadem P¹ Iulias *Pet. coll. Max. 16,1* 7 apollonarib; P¹ 9 consulare sed P¹ *t.* B consulares et P *corr.* 12 arpianus P Herodianus *Brocks* 16 aduentu PΣ, *Pet.* aduentus *Cas.* 18 sollicitante P¹ *t.* B, V sollicitant et P *corr.* 24 sunt PΣ

tur, p. c., p⟨*r*⟩incipes dicite. quid moramini? ne, dum singulati⟨*m*⟩ per⟨*ti*⟩mescitis, in timore potius quam
2 in virtute opprimamini.' post haec tacentibus cunctis, cum Maximus, qui et natu grandior erat et meritis et virtute ac severitate clarior, dicere sententiam coepisset. quae ostenderet duos principes esse faciendos, Vectius Sabinus ex familia Ulpiorum rogato cons*u*le, ut sibi dicere atque interfari liceret, sic exorsus est:
2 'scio, p. c., hanc rebus novis inesse oportere constantiam, ut rapienda sint consilia, non quaerenda, verbis quin etiam plurimis abstinendum sit atque sententiis,
3 ubi res perurguent. cervices suas quisque respiciat, uxorem ac liberos cogitet, avitas patriasque fortunas: quibus omnibus inminet Maximinus, natura furiosus, truculentus, inmanis, causa vero, ut sibi videtur, satis
4 iusta truculentior. ille quadrato agmine castris ubique positis ad urbem tendit, vos sedendo et consul-
5 ta⟨*n*⟩do diem teritis. longa oratione opus non est: faciendus est imperator, immo faciendi sunt principes, unus qui res domesticas, alter qui bellicas curet, unus qui in urbe resideat, alter qui[n] obviam cum exercit*u*
6 latronibus pergat. ego principes dico, vos firmate, si
7 placet, sin minus, meliores ostendite: Maximum igitur atque Balbinum, quorum unus in re militari tantus est, ut no*v*[il]itatem generis splendore virtutis e*v*exerit, alter ita clarus nobilitate est, ut et morum

---

1 pincipes P[1] 1/2 nedum singulati permescitis P[1] nedum singulati pe^{ti}rmescitis P *corr.* per me scitis ne dum sigillatim Σ ne, dum singulatim pertimescitis *edd.* 7 ulpiorum] i. e. traiani imperatoris *superscr. a. m. in* P consale ? P[1] consule P *corr.* 9 pč *om.* P[a], *add.* P[b] 9/10 constantiam] instantiam *Petsch.* 17/18 consulta do P[1] *t.* B[1] consultā do P *corr.* consultando Σ 21 quin obuiam P[1] *t.* B qui* obuiam P *corr.* qui in obuiam *Petsch.* exercito P[1] *t.* B 25 nobilitatem P Ch ignobilitatem *Lipsius* utilitatem *Haupt* nouitatem *Ho.* (*cf. c. 5, 11* nouae familiae *et Vell. Paterc. II 96, 1:* Agrippae qui nouitatem suam multis rebus nobilitauerat) 26 eilexerit P[1] alexerit P *corr.* allexerit Σ euexerit *Poggio (cf. Ho., Klio XIII, p. 279 sq.), Haupt*

lenitate re⟨*i*⟩ p[i]. sit necessarius et vitae sanctimonia,
quam a prima aetate in studiis semper ac litteris te-
nuit. habetis sententiam, p. c., mihi fortasse periculo- 8
siorem quam vobis, sed nec vobis satis tutam, si non
aut alios aut hos principes feceritis.' post haec ad- 9
clamatum est uno consensu: 'aequum est, iustum est. 10
sententiae Sabini omnes consentimus. Maxime et Bal-
bine Augusti, dii vos servent. di vos principes fece-
runt, di vos conservent. vos senatum a latronibus vin-
dicate, vobis bellum contra latrones mandamus. hostis 11
publicus Maximinus cum filio pereat, hostem publicum
vos persequimini. felices vos iudicio senatus, felicem
rem p. vestro imperio. quod vobis senatus detulit, 12
fortiter agite; quod vobis senatus detulit, libenter acci-
pite.' his atque aliis adclamationibus imperatores facti 3
sunt Maximus atque Balbinus.

Egressi igitur e senatu primum Capitolium escen- 2
derunt ac rem divinam fecerunt. deinde ad rostra 3
populum convocarunt. ubi cum orationem de sena-
tus sententia et de sua electione habuissent, p. R. cum
militibus, qui forte convenerant, adclamavit: 'Gordia-
num Caesarem omnes rogamus.' hic nepos erat Gor- 4
diani ex filio, qui est in Africa occisus, annum agens
aetatis quartum decimum, ut plerique dicunt. qui sta- 5
tim raptus est et novo genere senatus consulti, cum
eadem die senatus consultum factum esset, inductus
in curiam Caesar est appellatus.

Prima igitur relatio prin*c*⟨*ip*⟩um fuit, ut duo Gor- 4
diani divi appellarentur. aliqui autem unum putant 2
appellatum, seniorem videlicet, sed ego libris, quos
Iunius Cordus affatim scripsit, legisse memini ambos

---

1 repi sit P rei p. est *Pet.* 5 hoc P[a] hęc P[b] 17/18 escenderunt P[1] *t.* B ascenderunt Σ, P *corr.* 23 filio P (*littera* o *incerta, ita ut* a *legi possit*) filio Σ filia *Pet.*, *delens* 'qui est in Africa occisus' filia, ut quidam, uel, ut alii, ex filio *Egn.* 24 aetatis *om. Pet.* 28 principum (*uel* duorum principum) Σ primum P 31 me memini Σ

3 in deos relatos, si quidem senior laqueo vitam fini-
vit, iunior autem in bello consumptus est, qui utique
maiorem *m*eretur reverentiam, quod eum bell*u*⟨*m*⟩ ra-
4 puit. post has igitur relationes praefectura urbi in Sa-
binum conl[oc]ata est, virum gravem et Maxim*i*[m]
moribus congruentem, praetoriana in Pinarium Va-
lentem.
5 Se*d* priusquam de actibus eorum loquar, placet ali-
qua dici de moribus atque genere, non eo modo quo
Iunius Cordus est p*er*secutus omnia, sed illo quo Sue-
tonius Tranquillus et Valerius Marcellinus, quamvis
Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam per-
scripsit, pauca contigerit, Cordus vero tam multa, ut
etiam pleraque {vilia} et minus honesta perscripserit.
5 Maximo pater fuit Maximus, unus e plebe, ut non-
nulli dicunt, faber ferrarius, ut a*li*i, raedarius vehicu-
2 larius fabricator. hunc suscepit e*x* uxore Prima no-
mine. cui fratres quattuor ⟨*p*⟩ueri fuerunt, quattuor
3 puellae, qui omnes intra pubertatem interierunt. nato
Maximo carnem bubulam et quidem multam aquila
in cella eorum proiecisse fertur, quae angusto patebat
inpluvio, eandemque, cum iaceret neque quisquam ad-
tingere auderet religionis timore, iterum sustulisse ⟨*e*⟩t
in proximum sacellum, quod erat Iovis Praestiti⟨*s*⟩,
4 detulisse. id eo tempore nihil visum est om⟨*i*⟩nis ha-
bere, sed non sine causa factum proba*v*it imperium.
5 pueritiam omnem in domo patr*ui* Pinarii fecit, quem

3 ueretur P meretur Ch 3/4 bella rapuit P^1 bella rapuere P *corr.* bella rapuerunt Σ bellum rapuit *Pet.* Bellona rapuit *Kell.* 5 conlocata P collata Σ maximu P^1 *t.* B maximi* P *corr.* 8 seu P^1 *t.* B sed P *corr.*, Σ 10 prosecutus PΣ, *Eyss.* persecutus *Pet.* 14 uilia *om.* P, *edd.; non om.* Σ 16 aui P^1 alii P *corr.* 16/17 uehicularius fabricator *del. Corn.* 17 ex] & P prima PΣ Pinaria *?Pet. in app. coll. v. 27* 18 uiri PΣ pueri *Salm., edd.* 23/24 sustuliss& in PΣ 24 præstiti P 25 uisus P^a uisũ* P^b *t.* B omnis P^1 26 probabit P 27 patris PΣ parentis *Pet.* patrui *vulg.* prnarii P^a, *corr.* P^b *t.* B *per ras.*

statim ad praefecturam praetorii subvexit, ubi factus
est imperator. operam grammatico, r⟨*h*⟩et[h]ori non 6
multum dedit, si quidem semper virtuti mi⟨*li*⟩tari et
severitati studuit. attam⟨*en*⟩ militaris tribunus fuit et 7
multos egit numeros et postea praeturam, sumptu Pescenniae Marcellin⟨*a*⟩e, ⟨*quae*⟩ illum loco filii suscepit et aluit. inde proconsulatum Bithyniae egit et dein- 8
ceps Graec⟨*i*⟩ae ac tertio Narbonae. missus praeter- 9
ea legatus Sarmatas in Illyrico contudit atque inde translatus ad Renum rem contra Germanos satis feliciter gessit. post haec praefectus urbi prudentissi- 10
mus, [in] ingeniosissimus et severissimus adprobatus
est. quare veluti ⟨*meritum*⟩ senatus ei, homini, quod 11
non licebat, novae familiae, imperium tamen detulit, confessis omnibus eo tempore in senatu aptiorem non esse, qui deberet principis nomen accipere. et quoniam 6
etiam minora plerique desiderant, fuit cibi avidus, vini parcissimus, ad rem Veneriam nimis rarus, domi forisque semper severus, ita ut et tristis cognomen acciperet. vultu gravissimus et retorridus, statura pro- 2
cerus, corporis qualitate sanissimus, moribus aspernabilis ac tamen iustus neque umquam usque ad exitum negotiorum vel inhumanus vel inclemens. rogatus 3
semper ignovit nec iratus est, nisi ubi eum irasci decuit.
factionibus se numquam praebuit, iudi⟨*ci*⟩i tenax fuit 4
neque aliis potius quam sibi credidit. quare et a se- 5
natu multum dilectus est et a populo timori habitus,

---

2 ac *ante* rhetori *add. Pet.; asyndeton def. Ti. p. 34* 3 multum P[1] *t.* B[1] mitari P[1] 4 adtam P[1] *ut videtur* attamen Σ ac tamen *Pet.* ac tandem *Cas. (Eyss.)* 6 quae *add. edd.* 7 aluit P[1] abiit P *corr.* 8 gręcę P 9 adq· P[a] *ut videtur* 12 in ingeniosissimus P *per dittographiam in versuum confinio* et ingeniosissimus Σ 13 ueluti P ueliti (uelit) Σ ueluti ⟨nobili⟩ *Lenze* ueluti ⟨debitum⟩ *He.* merito *vel* ueluti ⟨meritum⟩ *Ho.* nolenti *Momms.* uolenter *Hirschf., Ell.* uel iure *Petsch.* 20 retor*ridus P 21/22 aspernabilis] *i. e.* contemptor *Salm. coll. v. Max. 2, 2* asper inhabilis *Corn.* 23 rogatus] *cf. I p. 151, 5* 25 iudii P[1] *t.* B[1] iuditii P *corr.* iudicii Σ

si quidem sciebat populus eius censoriam praefecturam, quam videbat posse in imperio vehementius convalescere.

7 Balbinus nobilissimus et iterum consul, rector pro-
2 vinciarum infinitarum. nam et Asiam et Africam et
Bith*y*niam et Galatiam et Pontum et T⟨*h*⟩rac[h]ias et
Gallias civilibus administrationibus rexerat, ducto non-
numquam exercitu, sed rebus bellicis minor fuerat
quam in civilibus; a*t*tamen bonitate, nimia sanctitate
3 ac verecundia ingentem sibi amorem conlocaverat. fa-
miliae vetustissim⟨*a*⟩e, ut ipse dicebat, a Balbo Cor-
nelio Theofane originem ducens, qui per [i]Gn⟨*a*⟩eum
Pompeium civitatem meruerat, cum esset suae patriae
4 nobilissimus idemque historiae scriptor. statura ae-
que procerus, corporis qualitate conspicuus, in volup-
tatibus nimius. quem quidem adiuvabat divitiarum
[h]abundantia, nam erat et a maioribus dives et multa
5 hereditatibus per se ipse collegerat. eloquentia clarus,
6 poemat*e* inter sui temporis poetas praecip*u*us[u]. vini,
cibi, {rei} Veneriae avidus, vestitu cultus, nec quicquam defuit. quod illum populo non commendabilem redderet. amabilis etiam senatui fuit.

7 Haec de utriusque vita conperimus. denique non-
nulli, quemadmodum Catonem et Caesarem Sallustius
comparat, ita hunc quoque conparandum putarunt, ut
alterum severum, clementem alterum, bonum illum,
istum constantem, illum nihil largientem, hunc afluen-
8 tem copiis omnibus dicerent. haec de moribus atque
genere.

---

6 bithinia̅ P 9 adtamen P 10 conlocauerat P *(cf. Thes. l. L. III 1647, 14 sqq.)* collocauerat Σ conciliauerat *edd.* 11/12 cornilio P[1] *t.* B 12 igneum P[1] *t.* B *gneum P *corr.* 16 quam P 19 poemata (*corr. ex* po&nata) P poemate Σ *(cf. v. Gall. 11,6)* poeta *Pet.* *post* poetas *in* P *a. m. add.* plurima fecit 19 praecipi usu P[1] praecipiti usu P *corr.* praecipuus Σ, *edd.* 20 rei *om.* P, *non om.* Σ 25 hos — conparandos *Gru., edd.* 26 alterum *in* P *corr. ex* adterum 27/28 afluentem P[1] *t.* B *(cf. Thes. l. L. I 1242, 21 sqq.)* affluentem P *corr., edd.*

Decretis ergo omnibus imperatoriis honoribus atque
insignibus, percepta tribunicia potestate, iure procon-
sulari, pontificatu[m] maximo, patris etiam patriae no-
mine inierunt imperium. sed dum in Capitolio rem 2
divinam faciunt, populus R. imperio Maximi con-
⟨*tra*⟩dixit. timebant enim severitatem eius homines
vulgares, quam et senatui acceptissimam et sibi adver-
sissimam esse credebant. quare factum est, ut dixi- 3
mus, ut Gordianum adulescentulum principem pete-
rent, qui statim factus est nec prius permissi sunt ad
Palatium stipati[s] armatis ire, quam nepotem Gordiani
Caesaris nomine nuncuparunt. his gestis celebratis- 4
que sacris, datis ludis scaenicis ludisque circensibus,
gladiatorio etiam munere Maxim[in]us susceptis votis
in Capitolio ad bellum contra Maximinum missus est
cum exercitu[i] ingenti, praetorianis Romae manenti-
bus. unde autem mos tractus sit, ut proficiscentes ad 5
bellum imperatores munus gladiatorium et venatus
darent, breviter dicendum est. multi dicunt apud ve- 6
teres hanc devotionem contra hostes factam, ut civium
sanguine litato specie pugnarum se Nemes[c]is, id est
vis qu⟨*a*⟩*e*dam Fortun⟨*a*⟩*e*, satiaret. alii hoc litteris 7
tradunt, quod veri similius credo, ituros ad bellum Ro-
manos debuisse pugnas videre et vulnera et ferrum et
nudos inter se co*o*r*i*entes, ne[c] in bello armatos ho-
stes timerent aut vulnera et sanguinem per⟨*h*⟩orresce-
rent.

Et Maximo quidem ad bellum profecto Romae prae- 9
toriani remanserunt. inter quos e*t* populu⟨*m*⟩ tanta se- 2

5/6 condixit P[1] contradixit *Σ*, P *corr.* 7 *post* uulgares P *pergit:* comperit alexandrum *(v. Max. 5,3)* — omnes qui mecum *(v. Max. 18, 2); in Σ ordo non est perturbatus* 8/9 *c. 3, 3* 14 maximinus P[1] *t.* B maximus ** P *corr. in ras.* 21 sene mescis P[1] senem escis P *corr.* seueriores *Σ* se Nemesis *vulg.* 22 quidam P 25 coeciuntes P cohortes *Σ* coeuntes *edd.* coorientes *He.* nec P ne *Σ* 29 eo populi P et populum *Σ*

ditio fuit, ut ad bellum intestinum veniretur, urbis Ro-
mae pars maxima incenderetur, templa foedarentur,
omnes plateae cruore polluerentur, cum ⟨*B*⟩albinus,
3 homo lenior, seditionem sedare non posset. nam et in
publicum processit, manus singulis quibusque ⟨*te*⟩ten-
*d*it et paene ictum lapidis passus est, ⟨*ut*⟩ alii dicunt,
4 etiam fuste percussus est. neque sedasset tumultum,
nisi infantem Gordianum purpuratum ad populum
longissimi hominis collo superpositum produxisset.
quo viso populus et milites usque adeo placati sunt,
5 ut amore illius in concordiam redirent. neque umquam
quisquam in illa aetate sic amatus est merito avi et
avunculi, qui pro p. R. contra Maximinum in Africa
vitam finiverant; tantum apud Romanos memoria bo-
10 narum rerum valet. Maximo igitur ad bellum pro-
fecto senatus per omnes regiones consulares, prae-
torios, quae⟨*s*⟩torios, aedilicios, tribunicios etiam vi-
ros misit, ita ut unaquaeque civitas frumentum arma
et propugnacula et muros pararet, ut per singulas ur-
2 bes Maximinus fatigaretur. iussum tunc tamen, ut
omnia ex agris in civitates colligerentur, ne quid hostis
3 publicus inveniret. scriptum est praeterea ad omnes
provincias missis frumentariis iussumque, ut, quicum-
que Maximinum iuvisset, in hostium numero ducere-
4 tur. inter haec Romae iterum seditiones inter populum
5 et milites ortae sunt. et cum mille edicta ⟨*B*⟩albinus
proponeret nec audiretur, veterani s⟨*e*⟩ in castra prae-
toria contulerunt cum ipsis praetorianis, quos coepit
6 populus obsidere. nec umquam ad amicitiam essent
7 redacti, nisi fistul*as* aquarias populus incidisset. in
urbe autem, priusquam dictum esset milites pacatos
venire, et tegulae de tectis iactae sunt et omnia, {quae}

3 albinus P balbinus Σ 4 nam et] nam ut *Da.; sed He. cfrt.* nam et *PN 3, 8; AS 57, 3; Gd. 14, 4* 5/6 tenuit PΣ tetendit *Ma. aliique (Pet.)* 6 ut *add. Pet.* 17 quętorios P^{1} 26 cum *om.* P^{a} cū *add.* P^{b} 27 ueteranis in P^{1} ueterani se in Σ, P *corr.* 30 fistulis P^{1} 32 quae *om.* P, *non om.* Σ, *add. edd.*

in domibus erant, vasa proiecta. atque ideo maior pars 8
civitatis perit et multorum divitiae. nam latrones se
militibus miscuerunt ad vastanda ea, quae norant ubi
repperirent.

Cum haec Rom<*a*>e geruntur, Maximus sive Pup- 11
pienus apud Ra*v*ennam bellum paraba[n]t ingenti ap-
paratu, timens vehementissime Maximinum, de quo
saepissime dicebat se non contra hominem, sed contra
Cyclopem bellum gerere. et Maximinus quidem apud 2
Aquileiam ita victus est, ut a suis occideretur, caput-
que eius et filii perlatum est Ra*v*ennam, quod a Maxi-
mo Romam transmissum est. non tacenda hoc loco 3
devotio est Aquileiensium pro Romanis, qui etiam
crines mulierum pro nervis ad sagittas emittendas
<*adhibuis*>se dicuntur. tantum sane laetitiae fuit in 4
Balbino, qui plus timebat, ut <*h*>ecato*m*ben faceret,
statim Maximini caput adlatum e<*s*>t. <*h*>ecato*m*be 5
autem tale sacrificium est: centum arae uno in loco
c<*a*>espiticiae extruuntur, et ad eas centum sues, cen-
tum oves mactantur. iam, si imperatorium sacrificium 6
sit, centum leones, centum aquilae et cetera huius modi
animalia[c] centena feriunt<*ur*>. quod quidem etiam 7
Graeci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia la-
borarent, et a multis imperatoribus id celebratum
constat.

His igitur peractis Balbinus cum summa gratulatione 12
Maximum redeuntem e Ra*v*ennati cum exercitu in-
tegro et copiis expectabat, si quidem Maximinus ab 2
oppidanis Aquileiensibus et paucis, qui illic erant, mi-

---

6 rabennam P^1 parabant P^1 *t.* B (n *exp.* P *corr.*) 11 rabennā P 14/15 emittendasse P^1 *t.* B emittendas ** totondisse P *corr.* emittendas incidisse Σ emittendas usi esse *Pet. in v. 14* crinibus *scribens;* emittendas adhibuisse *Ho.* 16 ecatonben P fac&r& P^a, *corr.* P^b *t.* B 17 statim (*pro* statim ut) *def. Löfst. coll. Car. 9, 4* statim ut *edd.* ecatonbe P 22 feriunt PCh feriuntur R, *edd.* quidem *iteravit* P^a *in confinio paginarum* 26 gratulatio P^a, *corr.* P^b 27 e *in* P *in ras.* rabennati P^1 *t.* B (ti *exp.* P *corr.*) 27/28 ingro P^a integro P^b

litibus ⟨*d*⟩*u*⟨*cibus*⟩ Crispino ac Me*n*ofil[i]o consulari-
3 bus, qui a senatu missi fuerant, victus est. ipse autem
Maxim[in]us Aquileiam idcirco accesserat, ut omnia
tuta et integra usque ad Alpes relinqueret ac, si quae
essent barbarorum, qui Maximino faverant, reliquiae,
4 compesceret. missi sunt denique ad eum legati sena-
tores viginti, quorum nomina sunt apud Cordum, (in
his consulares quattuor, praetor*ii* octo, ⟨*oc*⟩*to* qu⟨*a*⟩e-
storii) cum coronis et senatus consult*o*[m], in quo ei
5 statuae auratae eque[e]stres decernebantur. ex quo
quidem Balbinus subiratus est, dicens Maximum mi-
nus quam ⟨*s*⟩e laborasse, cum ipse domi tanta bella
compr[a]essisset, ille autem otiosus apud Ra*v*ennam se-
6 disset. sed tantum valet *v*elle, ut Maximo, quia pro-
fectus est contra Maximinum, etiam victoria decerne-
7 tur. quam impletam ille nescivit. exercitu[i] igitur sus-
cepto Maximini ad urbem cum ingenti pompa et multi-
tudine Maxim[in]us venit, maerentibus militibus, quod
eum imperatorem, quem ipsi delegerant, perdiderant et
8 eos habebant, quos senatus legerat. nec dissimulari po-
terat maeror, qui apparebat in frontibus singulorum;
et iam quidem nec verbis abstinebatur, quamvis Maxi-
mus et apud milites saepe dixisset oblivionem prae-
teritorum esse debere[t] et stipendia magna donasset
9 et auxilia in ea loca, quae delegerant, dimisisset. sed
animi militum semel inbuti odio refrenari nequeunt.
denique cum audisse⟨*n*⟩t senatus adclamationes, quae
milites tangerent, acriores contra Maximum et Bal-

1 acrispino P et crispino Σ ac Crispino *edd.* ducibus Crispino *Ho. coll. Herodian. VIII 2, 5* ἐστρατήγουν melo fillo P 5 fauerent *Eyss.* 6 eum] i. e. Maximū *add. a. m. in* P 8/9 praetor noctoso questorii P[1] *t.* B praetorii octo ** questorii P *corr.* praetores octo quaestores Σ praetorii octo, octo quaestorii *Pet.* 9 consultum PΣ 10 eque estres P 12 quam elaborasse P[1] quam eū elaborasse P *corr.* quam se laborasse Σ 13 rabennam P 13/14 resedisset *Pet.* (*cf. c. 16, 7*) 14 ualuit *edd.* belle P 16 illic resciuit *Petsch.* 18 maximinus P[1] *t.* B maximus ** P *corr.* 24 deberet P[1] *t.* B debere* P *corr.*

binum extiterunt, secum cotidie cogitantes, quos imperatores facere deberent.

Senatus consulti autem, quo moti sunt, haec forma 13
est: cum ingredienti urbem Maximo Balbinus et Gordianus et senatus et populus Romanus ⟨*obv*⟩iam processissent, adclamationes primum public⟨*a*⟩e fuerunt,
quae milites contingerent. inde in senatum itum est, 2
ubi post illa, quae communia solent esse festa, dictum est: ‘sapienter electi principes sic agunt, per inperitos elec⟨*t*⟩i principes sic pereunt,’ cum constaret a militibus factum Maximinum, Balbinum autem et Maximum
a senatoribus. his auditis milites gravius s⟨*a*⟩ev*ire* 3
coeperunt, in senatum praecipue, qui sibi triumphare de militibus videbatur.

Et Balbinus quidem cum Maximo urbem cum magna 4
moderatione[s] gaudente senatu et p. R. regebant; senatui plurimum deferebatur; leges optimas condebant, moderate causas audiebant, res bellicas pulcherrime
disponebant. et cum iam paratum esset, ut contra 5
Parthos Maximus proficisceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romae remaneret, milites occasionem quaerentes occidendorum principum, cum primo invenire vix possent, quia Germani stipabant Maximum atque Balbinum, cotidie ingravesce-
bant. et erant quidem discordiae inter Balbinum et 14
Maximum, sed tacitae et quae intellegerentur potius quam viderentur, cum Balbinus Maximum quasi ignobilem contemneret, Maximus Balbinum quasi debilem
calcaret. qua re occasio militibus data est intellegenti- 2
bus facile discordes imperatores posse interfici. ludis denique scaenicis, cum multi et milites et aulici occu-

3 firma P^1 forma Σ, P *corr.* 5 iam P^1 *t.* B obuiā P *corr.* *in ras.* sibi obuiam Σ 7 contingerent] non tangerent Ma. non contingerent *Pet.*; *opponunturne publicae acclamationes senatoriis?* 8 fausta *Cas.* *(Bae.)* 10 eleci P^1 12 seueri P^1 *t.* B seueri ẽẽ P *corr.*[1] seuire P *corr.*[2] (*delens* ẽẽ), Σ 16 moderationes P^1 *t.* B s *eras.* P *corr.*

pati essent, et in Palatio soli cum Germanis principes
3 remansissent, inpetu⟨*m*⟩ in eos fecer*u*nt. turbantibus
igitur militibus, cum primum nuntiatum esset Maximo
turbam illam tempestatemque vix evadi posse, nisi
ad Germanos mitteretur, et forte in alia parte Palati
Germani cum Balbino essent, mittit ad Balbinum Maxi-
4 mus petens, ut ei praesidium mitteret. sed ille suspica-
tus, quod contra se eos peteret, quem p[ost]u*t*abat mon-
archiam {velle}, primum frustratus est, deinde usque
5 ad litem perventum est. in hac tamen seditione illis
contendentibus milites supervenerunt atque ambos eos
nudatos vestibus regalibus de Palatio cum iniuris pro-
duxerunt et per mediam civitatem ad castra raptare
6 voluerunt magna ex parte laniatos. sed ubi conper[i]e-
runt Germanos ad defensionem illorum superven*ire*,
ambos occiderunt et in itinere medio reli[n]querunt.
7 inter haec Gordianus Caesar sublatus a militibus im-
perator est appellatus id est Augustus, quia non erat
alius in praesenti, insultantibus militibus senatui et po-
8 pulo, qui se statim in castra receperunt. Germani sane,
ne sine causa pugnarent occisis iam imperatoribus suis,
extra urbem, ubi suos habebant, se contulerunt.

15 Hunc finem habuerunt boni imperatores, indignum
vita et moribus suis: nam neque Maximo sive Pup-
pieno fortius neque Balbino benignius fuit quicquam,
quod in re ipsa intellegi potest; neque enim, cum esset
2 potestas, malos senatus eligeret. huc acc*e*dit quod mul-
tis honoribus ac potestatibus explorati sunt, cum alter
bis consul et praefectus {urbis}, alter ⟨*bis*⟩ consul [et
praefectus] ad imperium longaev*i* pervenissent, ama-

2 facerent P fecerunt Σ 8 se *om.* P^a, *add.* P^b 8/9 quem postulabat monarchiam P quem putabat monarchiam uelle Σ qui postulabat monarchiam *Salm. (Eyss.)* quem postulare putabat monarchiam *Pet.* 12 iniuris P^1 iniuriis P *corr.* 15 superueneri P^1 *t.* B 18 id est Augustus *del. edd.* 21 ne P^1Σ nec P *corr.* 27 accidit P accedit Σ 29 urbis *om.* P, *edd., non om.* Σ ⟨bis⟩ *Ho.* 29/30 et praefectus *del. Ho.* 30 longa eui P^1 *t.* B^1 longæ uus P *corr.* longeui Σ 30sq. amabilem P amabiles Σ

biles senatui et populo etiam, qui Maximum iam leviter pertimescebant.

Haec sunt, quae de Maximo ex Herodiano, Gr⟨*a*⟩eco 3
scriptore, magna ex parte collegimus. sed multi non 4
a Maximo, verum a Puppieno imperatore victum apud
Aquileiam Maximinum esse dixerunt, et ipsum cum
Balbino esse occisum, ita ut Maximi nomen praetereant. tanta est autem ⟨*hi*⟩storicorum inter se ⟨*c*⟩er- 5
*t*antium inperitia vel usurpatio, ut multi eundem Maximum quem Puppienum velint dici, cum Herodianus, vitae suae temporum scriptor, Maximum dicat, non Puppienum, cum et Dexippus, Gr⟨*a*⟩ecorum scriptor, Maximum et Balbinum imperatores dica[n]t factos contra Maximinum post Gordianos duos et a Maximo
victum Maximinum, non {per} Puppienum. his acce- 6
dit scriptorum inperitia, quae praef. praet. fuisse Gordianum parvolum dicunt, ignorantibus multis collo saepe vectum, ut militibus ostenderetur.

Imperarunt autem Maximus et Balbinus anno uno, 7
cum Maximinus imperasset cum filio, ut quidam dicunt, per triennium, ut alii per biennium.

Domus Balbin*i*[s] etiam nunc Romae ostenditur in 16
Carinis, magna et potens et ab eius familia huc usque

---

4 colligemus P[1] *t.* B collegimus Σ, P *corr.* 5 puppiano P[1] *t.* B 8 storicorum P[1] ystoricorum P *corr.* hystoriographorum Σ 8/9 errantium PΣ certantium *Vat. 1902 (sine auctoritate), Cas., edd.* 12 dixippus P 15 puppienum P per pupienum Σ a P-no *edd.* 16 quae P qua *Pet.* 21 *post* □ biennium *adduntur vulgo (iam in ed. Veneta a. 1489, ut testatur Pet.) sine ulla codicum auctoritate haec:* nec reticendum est, quod Maximus, cum et sibi et Balbino deferretur iudicio senatus imperium, Balbino dixisse fertur, ut Herodianus dicit: 'quid tu, Balbine, et ego merebimur, cum hanc tam immanem beluam exitio dederimus?' cumque Balbinus dixisset 'senatus populique Romani feruentissimum amorem et orbis terrarum' dixisse fertur Maximus: 'uereor, ne militum odium sentiamus et mortem.' *hanc interpolationem iam Salm. eiecit (de interpolata ed. Veneta cf. Ho., Klio XIII, p. 415sqq.)* 22 balbinus P[1] *t.* B balbini** P *corr.*

2 possessa. Maximus, quem Puppienum plerique putant,
summae[t] tenuitatis, sed virtutis amplissim⟨*a*⟩e fuit.
3 sub his pugnatum est a Carpis contra Moesos. fuit
et Scyt⟨*h*⟩ici belli princip⟨*i*⟩um, fuit et Histriae ex-
cidium eo tempore, ut autem Dexippus dicit, Histricae
4 civitatis. Dexippus Balbinum satis laudat et dicit for*t*i
animo militibus occurrisse atque interfectum, ut mor-
tem non timeret, quem omnibus disciplinis instructum
fuisse dici⟨*t*⟩; Maximum vero negat eius modi virum
5 fuisse, qualem Graeci plerique dixerunt. addit prae-
terea, {tantum} contra Maximinum Aquilei⟨*ensium*⟩
odium fuisse, ut de crinibus mulierum su*a*rum arcu-
bus nervos facerent atque ita sagittas emitterent.

6 D*e*xippus et Herodianus, qui hanc principum histo-
riam persecuti sunt, Maximum et Balbinum fuisse
principes dicunt, delectos a senatu contra Maximinum
post interitum duorum in Africa Gordianorum, cum
7 quibus etiam puer tertius Gordian*us* electus est. sed
⟨*a*⟩*pud* Latinos scriptores plerosque Maximi[ni] no-
men non inven*i*o et cum ⟨*B*⟩albino Puppienum impera-
torem repperio, usque adeo ut idem Puppienus cum
Maximino apud Aquileiam pugnasse dicatur, cum me-
moratis historicis ⟨*as*⟩serentibus ne Maximus quidem
contra Maximinum pugnasse doceatur, sed res*e*disse
apud Ra*v*ennam atque illic patratam audisse vic-
toriam: ut mihi videatur idem esse Puppienus qui
Maximus dicitur.

17 Quare etiam gratulatoriam epistolam subdidi, quae
scripta est a consule sui temporis de Puppieno et Bal-

2 summa et tenuitatis P[1] *t.* B summe extenuitatis P *corr. in ras.* summae tenuitatis Σ 3 moesor P[1] 4 principum P[1] *t.* B 6 forci P 9 dici P[1] *t.* B 11 tantum *om.* P, *non om.* Σ aquilei P aquileiensium Σ 12 suorum P 14 dixippus P hanc] horum Σ 16 principe P[a], *corr.* P[b] 17 gordianorum in africa P[a], *transposuit* P[b] *t.* B 18 gordianos P[1] *t.* B[1] 19 apud Σ cum P 20 inuento P inuenio Σ 23 serentib; P[1] asserentib; P *corr.*, Ch nec P *corr.* 24 residisse P 25 rabennam P

bino, in qua laetatur redditam ab his post latrones
improbos esse rem p.:
'Puppieno et Balbino Augustis Claudius Iulianus. 2
cum primum Iovis Op. M. et deorum inmortalium
senatusque iudicio et consensu generis humani susce-
pisse vos rem p[i]. a nefarii latron*is* scelere servan-
dam regendamque Romanis legibus, domini sanctis-
simi et invictissimi Augusti, quamquam *no*⟨*n*⟩dum ex
divinis litteris, sed tamen ex s[p]. c., quod ad me v. c.
Celsus Aelianus collega transmiserat, conperissem:
gratulatus sum urbi Romae, cuius ad salutem estis
electi, gratulatus senatui, cuius pro iudicio, quod in
vos habuit, reddidistis pristinam dignitatem, gratula-
tus Italiae, quam cum maxim*e* ab hosti*um* vastatione
defendi⟨*s*⟩tis, gratulatus provinciis, quas inexplebili[s]
avaritia tyrannorum laceratas ad spem salutis {re-
duxistis}, denique [de] legionibus ipsis et auxiliis, quae
ubique terrarum iam vultus vestros adorant, quod de-
posito dedecore pristino nunc in vestro nomine dignam
Romani principatus speciem receperunt. quo[d]circa 3
nulla vox ⟨*tam*⟩ fortis, nulla oratio tam felix, nullum
ingenium tam fecundum numquam fuerit, quod pos-
sit publicam felicitatem digne exprimere. quae quanta 4
et *c*⟨*u*⟩ius modi si[n]t, iam in ipso exordio principa-
tus vestri cognoscere potuimus, qui leges Romanas ae-
quitatemque abolitam et clementiam, qu⟨*a*⟩e iam nulla
erat, et vitam et mores et libertatem et spem successio-

---

3 claudium P 4 opm̃ P 5 generis humani P humani generis BΣ 6 rempĩ P latrones P[1] 7 reddendamque Σ romani a P romanis Σ 8 modum P nondum Σ 9 spc̃ P s͡pu (spiritu) Σ u͡c P 14 maxima PΣ maxime *Cas., edd.* hostib; PΣ hostium *Salm., edd.* 16/17 reduxistis *om.* P, *non om.* Σ reducitis *Pet. (Sed. Scott. in exc. sic contraxit v. 16 sqq.: ...* laceratas ad spem salutis deposito dedecore pristino *[= v. 19]* reduxistis; *cf. Ball. p. 78 et infra p. 72, 1)* 17 de legionib; PΣ 21 tam *add.* A *corr., ut testatur Petsch.* 24 ius P[a] eius P[b] sit *Less.* 26 quae] q· P

5 num atque heredum reduxistis. haec enumerare diffi-
cile est, nedum prosequi consentanea dicendi dignitate.
6 nam quod nobis vita per vos reddita est, quam dimis-
sis passim per provincias *ca*rnificibus s[i]cel⟨*er*⟩atus
□ latro sic *p*etit, ut se {amplissimo} ordini profi*t*eretur
7 iratum, quomodo dicam aut prosequar? praesertim
cum mediocritas mea non modo publicam felicitatem,
sed ne peculiare quidem gaudium animi mei possit
exprimere, cum eos Augustos et principes generis hu-
mani videam, quorum antehac perpetuo cultu mores et
modestiam meam tamquam veteribus censoribus meis
cuperem probata, et haec ⟨*etsi confirmata*⟩ esse confi-
dam in priorum principum testimoniis, vestris tamen
8 ut gravioribus iudiciis gloriarer. di pr⟨*a*⟩estent prae-
stabuntque ha*n*c orbi Romano felicitatem. nam cum ad
vos respicio, nihil aliud optare possum, quam quod
apud ⟨*d*⟩eos dicitur victor Carthaginis precatus, ut
scilicet in eo statu rem p. servare⟨*n*⟩t, in quo tunc
9 esset, quod nullus melior inveniretur. ita ego precor,
ut in eo statu vobis rem p. servent, in quo eam vos
adhuc n*u*tantem collocaritis.'

18 Haec ep*i*stola probat Puppienum eundem esse, qui a
2 plerisque Maximus dicitur. si quidem per haec tempora
apud Graecos non facile Puppienus, apud Latinos non fa-
cile Maximus inveniatur, et ea, quae gesta sunt contra Ma-
ximinum, modo a Puppieno modo a Maximo acta dicantur.

---

1 reduxistis] restauratis *Sed. Scott. in exc.; vide ad p. 71, 16/17* 4 cornificib; P sicelatus P sic celatus Σ sceleratus *Pet.* 5 r&tit P restitit Σ petiit *Salm.* petit *Pet.* amplissimo *om.* P, *edd., non om.* Σ proficer&ur P 10 anthac P[a], *corr.* P[b] 12 ee͡ PΣ ⟨etsi confirmata⟩ esse *Bae.* 14/15 praestabunq· P[a], *corr.* P[b] 15 haec P hanc Σ 17 deos Σ eos P 18 seruar& P seruarent Σ 21 natantem P nutantem Σ 22 epostola P 26 *post* dicantur *add. vulgo inde ab ed. Veneta a. 1489 sine ulla codicum auctoritate haec:* sed Fortunatiano credamus, qui dicit Pupienum dictum nomine suo, cognomine uero paterno Maximum, ut omnium stupore legentibus aboliti uideantur MAXIMUS SIVE PUPPIENUS ET BALBINUS IULI* (IULII P[a] *?*) CAPITOLINI EXPLICIT P

⟨*TREBELLI POLLIONIS*⟩

VALERIANI DUO

. . . .
. . . Sapori[s] rex regum Velsolus: 'si scirem posse ali- 1
quando Romanos penitus vinci, gauderem tibi de vic-
toria, quam praefer[e]s. sed quia vel fa[c]to vel vir- 2
tute gens illa plurimum potest, vide, ne, quod senem
imperatorem cepisti, et id quidem fraude, male tibi
cedat posteris⟨*ve*⟩ tuis. cogita, quantas gentes Romani 3
ex hostibus suas fecerint, a quibus *sa*epe victi sunt. au- 4
divimus certe, quod Galli eos vicerint et ingentem illam
civitatem incenderint: certe Romanis serviunt. quid
Afri? eos non vicerunt? certe serviunt Romanis. de 5
longioribus exemplis et fortasse interioribus nihil dico.
Mit⟨*h*⟩ridates Ponticus totam Asiam tenuit: certe vic-
tus est, certe Asia Romanorum est. si meum consilium 6
requiris, utere occasione pacis et Valerianum suis
redde. ego gratulor felicitati tuae, si tamen illa uti tu
scias.'

Velenus rex Cadusiorum sic scripsit: 'remissa mihi 2
auxilia integra et incolumia gratanter accepi. *a*t cap-
tum Valerianum principem principum non satis gra-
tulor, magis gratul⟨*ar*⟩er, si redderetur. Romani enim

---

1 INCIPIT EIUSDEM *(i. e. Trebelli Pollionis, qui scripsit quae antecesserunt, sed perierunt, vitas a duobus Philippis [cf. A 2, 1])* VALERIANI DUO P 4 Saporis P Sapori Σ rex] regi *Salm.* Velsolus] uel solo *Salm.* 6 praeferes P -fers Σ facto P^1 *t.* B, R (c *exp.* P *corr.*) 9 posteris P^1 et posteris P *corr.* *(Pet.)* posterisue Σ 10 fecerunt P^a, *corr. per ras.* P^b *t.* B. mepe P^1 *t.* B ∗nēpe P *corr.* sepe Σ 14 interiorib; PΣ *(i. e. Italicis? def. Salm.)* inferioribus *Obr. (Pet.)* incertioribus *Da.* ineptioribus *Ho.* 18 tu *om. Pet. per errorem* 21/22 & captum PΣ sed captum *Eyss.* at captum *Pet.* 22 principum] populi Romani *Hirschf.* 23 gratuler P gratularer R

2 graviores tunc sunt, quando vincuntur. age igitur ut
prudentem decet, nec fortuna te inflammet, quae mul-
tos decepit. Valerianus et filium imperatorem habet
et nepotem Caesarem, et quid ad omnem orbem illum
3 Romanum, qui contra te totus insurget? redde igitur
Valerianum et fac cum Romanis pacem, nobis etiam
ob gentes Ponticas profuturam.'

3 Artabasdes rex Armeniorum talem ad Saporem epi-
stolam misit: 'in partem gloriae venio, sed vereor, ne
2 non tam viceris quam bella severis. Valerianum et fi-
lius repetit et nepos [s]e*t* duces Romani et omnis Gallia
et omnis Africa et omnis Hispania et omnis Italia et
omnes gentes, quae sunt in Illyrico atque in oriente et
in Ponto, quae cum Romanis consentiunt aut Roma-
3 norum sunt. unum ergo senem cepisti, se*d* omnes gen-
tes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti, fortassis et
nobis, qui auxilia misimus, qui vicini sumus, qui sem-
per vobis inter vos pugnantibus laboramus.'

4 Bactrani et Hiberi et Alb*a*ni et Tauroscythae Sa-
poris litteras non receperunt, sed ad Romanos duces
scripserunt auxilia pollicentes ad Valerianum de cap-
tivitate liberandum.

2 Sed Valeriano apud Persas consene⟨*s*⟩cente Ode[o]-
natus Palmyrenus collecto exercitu rem Romanam
3 prope in pristinum statum reddidit. c[o]epit regis the-
sauros, cepit etiam, quas thesauris c[h]ariores habent
4 reg*e*s Parthici, concubinas. quare magis reformidans
Romanos duces Sapor timore Ballistae atque Odenati
in regnum suum ocius se recepit. atque hic interim
finis belli fuit Persici.

5 Haec sunt digna cognitu de Valeriano, cuius per
annos septuaginta vita laudabilis in eam conscenderat

---

4 illum *om. Pet.* 9 uero or P^1 *t.* B uereor Σ, P *corr.* 11 sed duces PΣ 15 cepistis & P^1 *t.* B cepisti* & P *corr.* cepisti, sed *Petsch.* 19 albini P^1Ch albani R, P *corr.* 23/24 odeonatus P odenatus Σ 25 regis] regios ChR 27 regis PΣ

gloriam, ut post omnes honores et magistratus in-
signiter gestos imperator fieret, non, ut solet, tumul-
tuario populi concursu, non militum strepitu, sed iure
meritorum et quasi ex totius orbis una sententia. de- 2
nique si data esset omnibus potestas promendi arbitrii,
quem imperatorem vellent, alter non esset electus.

Et ut scias, quanta vis in Valeriano meritorum 3
fu⟨*er*⟩it publicorum, ponam senatus consulta, quibus
animadvertant omnes, qui⟨*d*⟩ de illo semper amplissi-
mus ordo iudicaverit.

Duobus Deciis conss. sexto kal. Novembrium die, 4 *a. p. Chr. n. 251*
cum ob imperatorias litteras in aede Cast[r]orum se-
natus haberetur ireturque per sententias singulorum,
cui deberet censura deferri (nam id Decii posuerant
in senatus amplissimi potestate), ubi primum praetor
edixit: 'quid vobis videtur, p. c., de censore del*i*gendo?'
atque eum, qui erat princeps tunc senatus, sententiam
rogasset absente Valeriano (*n*am ille in procinctu cum
Decio tunc agebat), omnes una voce dixerunt inter-
rupto more dicendae sententiae: 'Valeriani vita cen-
sura est. ille de omnibus iudicet, qui est omnibus me- 5
lior. ille de senatu iudicet, qui nullum habet crimen.
ille de vita nostra sententiam ferat, cui nihil potest
obici. Valerianus a prima pueritia fuit censor. Va- 6
lerianus in tota vita sua fuit censor. prudens senator,
modestus senator, gravis senator. amicus bonorum,
inimicus tyrannorum, hostis criminum, hostis vitiorum.
hunc censorem omnes accipimus, hunc imitari omnes 7
volumus. primus genere, nobilis sanguine, emendatus
vita, doctrina clarus, moribus singularis exemplo anti-
quitatis.' quae cum essent saepius dicta, addiderunt: 8
'omnes', atque ita discessum est.

Hoc senatus consultum ubi Decius accepit, omnes 6

---

8 fuit P fuerit Σ   9 animaduertant] aduertant *Pet. per errorem*   16 delegndo P[a] delegendo P[b] delegato Σ   18 iam P nam Σ   27 *post* tyrannorum *Sed. Scott. in exc. add.* in consiliis uehemens *(cf. T 18, 4)*   30 exemplum *edd.*

aulicos convocavit, ipsum etiam Valerianum praec*e*pit
rogari atque in conventu[s] summorum virorum ⟨*reci*⟩-
2 tato senatus consulto: ‘felicem te’, inquit, ’Valerianum,
totius senatus sententia, immo animis atque pec[ca]-
toribus totius orbis humani. suscipe censuram, quam
tibi detulit Romana res publica, quam solus mereris,
iudicaturus de moribus omnium, iudicaturus de mori-
3 bus nostris. tu[a] aestimabis, qui manere in curia de-
beant, tu equestrem ordinem in ant⟨*i*⟩quum statum
rediges, tu censibus modum pones, tu vectigalia firma-
4 bis, divides, statu⟨*es, tu*⟩ res publicas recensebis; tibi
legum scribendarum auctoritas dabitur, tibi de ordini-
5.6 bus militum iudicandum est; tu arma respicies, tu de
nostro Palatio, tu de iudicibus, tu de praefectis emi-
nentissimis iudicabis, excepto denique praefecto ur-
bis Romae, exceptis consulibus ordinariis et sacrorum
rege ac maxima virgine Vestalium — si tamen in-
corrupta permanebit —, de omnibus sententias feres.
laborab*u*nt autem etiam illi, ut tibi placeant, de qui-
7 bus non potes iudicare.’ haec Decius. sed Valeriano
sententia huiusmodi fuit: ‘ne, quaeso, sanctissime im-
perator, ad hanc me necessitatem alliges, ut ego iu-
dicem de populo, de militibus, de senatu, de omni pe-
8 nitus orbe iudicibus et tribunis ac ducibus. haec sunt,
⟨*propter*⟩ quae Augustum nomen tenetis; apud vos
9 censura desedit, non potest hoc implere privatus. ve-
niam igitur eius honoris peto, cui vita inpar est, in-
par est confidentia, cui tempora sic repugnant, ut cen-
suram hominum natura non quaerat.’
7 Poteram multa alia et senatus consult⟨*a*⟩ e⟨*t*⟩ iu-

□ 1 præcipit P praecepit Σ 2 conuentus P^1 *t.* B s *eras.* P *corr.* 2/3 tato P^1 *t.* B tãto P *corr.* recitato Σ 4/5 peccatorib; P^1 *t.* B^1 pecçạtorib; P *corr.* pectoribus Σ 8 tua P^1 *t.* B a *exp.* P *corr.* 11 statu res publicas P^1 *t.* B statū res publicas P *corr.* statues res p. Σ statum rei p. *Oberd.* statues, tu res publicas *Ho.* 19 Laborabant P^1 *t.* B laborabunt Σ, P *corr.* 20 Valeriani *Kell.* (R) 25 propter *om.* PΣ, *add. vulgo* 30 consulte iudicia P consulti iuditia et Σ

dicia principum *de*[u] Valeriano proferre, nisi et vo-
bis pler*a*que nota essent, *e*t puderet altius virum ex-
tollere, qui fatali quadam necessitate superatus est.
nunc ad Valerianum minorem revertar.

V a l e r i a n u s i u n i o r, alia quam Gallienus matre 8
genitus, forma conspic*u*us, verecundia probabilis, eru-
diti[ti]one pro aetate clarus, moribus periucundus at-
que a fratris dissolutione seiunctus, a patre absente
Caesar est appellatus, a fratre, ut Caelestinus dicit, Au-
gustus. nihil habet praedicabile in vita, nisi quod est 2
nobiliter natus, educatus optime et miserabiliter inter-
emptus.

Et quoniam scio errare plerosque, qui Valeriani im- 3
peratoris titul*u*⟨*m*⟩ in sepulchro legentes illius Va-
leriani redditum putant corpus, qui a Persis est captus,
ne ullus error obrepat, mittendum in litteras cen-
sui hunc Valerianum circa Mediolanium sepultum ad-
dito titulo Claudii iussu: 'Valerianus imperator.'

Non puto plus aliquid vel de maiore Valeriano vel 4
de iuniore requirendum. et quoniam vereor, ne mo- 5
dum voluminis transeam, si Gallienum, Valeriani fi-
lium, de quo iam mul⟨*tus*⟩ . . . . nobis fuit
se⟨*rmo*⟩ . . . . {vel} Saloninum fi⟨*lium*⟩
{etiam} . . . . . . Gallieni, qui e⟨*t* . . . . *Gal*⟩-
lienus est dic⟨*tus*⟩ . . . . libro adiunc⟨*to*⟩ . . .

---

1 de Σ seu P 2 plerīq; P pleraque *Cas. ex* R ut PΣ et *Cas. (Pet.)* 6 conspicius P[1] 6/7 eruditi tione P *in confinio paginarum* 14 titulo PΣ 22 mul . . . . P[1] *(spatium 14 fere litterarum)* multus P *corr.* 23 se . . . . P[1] *(spatium 17 fere litterarum)* sermo . . . . uel P *corr.* 23/24 fi . . . . P[1] *(spatium 16 fere litterarum)* filium etiam . . . . . . P *corr.* 24 quie . . . . P[1] *(spatium 16 fere litterarum)* quiet . . . . gal P *corr.* 25 dic . . . . P[1] *(spatium 17 fere litterarum)* dictus in . . . . P *corr.* 25sq. adiunc . . . . P[1] *(spatium 17 fere litterarum)* adiuncto . . . . P *corr.*

. . . . ad aliud volumen transeam . . . . . . semper enim me vobis dedidi . . et famae, cui negare nihil possum.

---

1 transeã . . . . . . P *(spatium 6 fere litterarum); sine intervallis sic exhibet* Σ *p. 77, 22 sqq.:* iam nobis multus sermo fuit uel saloninum filium etiam gallieni qui et gallienus dictus est in libro adiuncto (adiunctus) ad aliud uolumen transeam. semper *(cf. Ho., Klio XIII, p. 275)* 2 dedidi P dedi Σ 3 possum: PΣ possumus; B *exempli causa lacunas ita explevit Pet.:* iam multus ⟨*et fortasse nimius*⟩ nobis fuit sermo ⟨*in illius uita*⟩, uel Saloninum filium etiam Gallieni, qui et ⟨*Saloninus et*⟩ Gallienus est dictus in ⟨*historia sui temporis, huic*⟩ libro adiunctos ⟨*edam, nunc*⟩ ad aliud uolumen transeam⟨*us, ut iubetur*⟩. semper enim me uobis dedidi et famae, cui negare nihil possum.

⟨*TREBELLI POLLIONIS*⟩

GALLIENI DUO

Capto Valeriano, (enimvero unde incipienda est Gal- 1
lieni vita, nisi ab eo praecipue malo, quo eius vita
depr[a]essa est?) nutante re p., cum Odenatus iam
orientis cepisset imperium, Gallienus comperta patris
captivitate gauderet, *vag*abantur exercitus, mur⟨*mura-*
bant⟩ .... duces, erat {omnium}, ... m⟨*a*⟩e-
ror, {quod} .... imperator .... Roma-
n⟨*us*⟩ *i*⟨*n*⟩ Persida ser⟨*viliter*⟩ tene⟨*re*⟩tur ....
.... ior omnium .... quod Gallienus na
.... pater facto sic .... moribus
re p. ... perdiderat. Gallieno igitur et Volusiano conss. 2 *a. p. Chr. n. 261*

---

1 INCIPIT EIUSDEM GALLIENI DUO P (ad 9stantinū [*i. e.* constantinum] aug̃. *add. a. m.*) 7 uocabantur P[1] uagabantur Σ, P *corr.* 7/8 mus .... P[1] *t.* B *(spatium 17 fere litterarum)* murmurabant .... P *corr.* (r *in ras.*) 8 erat .... P[1] erat omnium .... P *corr.* 8/9 meror .... P[1] meror qđ .... P *corr.* 9/10 imperator .... romani persida P[1] *t.* B *(de hoc ablativo cf. Neue-Wagener IV*[3] *p. 267)* imperator romanus ..... **** in persida P *corr.* 10 persida .... sertenetur .... P[1] *t.* B persida seruiliter teneretur .... P *corr. in ras.; sine intervallis sic exhibet* Σ *v. 7 sqq.:* uagabantur exercitus murmurabant duces erat omnium meror quod imperator romanus in persida seruiliter teneretur. Gallieno igitur *(omissis scilicet fragmentis v. 11/13 in* P *conservatis); cf. Ho., Klio XIII, p. 391 sq.; Pet. sic lacunas explere studuit, inde a* 'maior' *Obr. secutus:* uagabantur ⟨*ubique*⟩ exercitus, murmurabant ⟨*omnibus in prouinciis*⟩ duces, erat omnium ⟨*ingens*⟩ maeror, quod ⟨*Valerianus*⟩ imperator Romanus in Perside seruiliter teneretur. ⟨*sed erat etiam ma*⟩ior omnium ⟨*maestitia*⟩ quod Gallienus na⟨*nctus imperium ut*⟩ pater fato sic ⟨*ipse*⟩ moribus re⟨*m*⟩ p⟨*ublicam*⟩ perdiderat

Macri⟨*a*⟩nus et Ballista in unum coeunt, exercitus re-
liquias convocant et, cum Romanum in oriente nu-
taret imperium, quem facerent imperatorem, requirunt,
Gallieno tam neglegenter se agente, ut eius ne mentio
3 quidem apud exercitum fieret. placuit denique, ut
Macri⟨*a*⟩num cum filiis suis imperatores dicerent ac
rem p. de{fensandam} capesser*e*nt . . . .
. . . si*c* igitur . . . {delatum est} . . . imperium . . . . . .
4 . . . . Macri⟨*a*⟩no . . . . causae Macri⟨*ano*⟩
. . . . imperandi cum filiis haec fuerunt: primum,
quod nemo eo tempore sapient*i*⟨*o*⟩r ducum habebatur,
nemo ad res regendas aptior; deinde ditissimus et qui
5 privatis posset fortunis publica explere dispendia. huc
accedebat quod liberi eius, fortissimi iuvenes, tota
mente in bellum ruebant, ut essent legionibus exem-
plo ad omnia . . . . ⟨*milit*⟩aria.

2 Ergo Ma⟨*crianus*⟩ . . . . undique {auxilia} . . . . petit occupa⟨*tis*⟩ {a se} . . . partibus, quas {ipse} . . . posuerat ita ⟨*ut*⟩ . . . . imperium . . . . {hoc} bellum inst⟨*r*⟩uxit . . . . {cum par} esset omni⟨*bus*⟩ . . . . . quae contra eum po-

1 macri|nus P^1 *t.* B macria|nus P *corr.*, Σ 6 macrinũ P Macrianum Σ 7 de P^1 defendendam P *corr.* defensandam Σ capesserunt P^1 *t.* B 8 sit P^1 delatum est *om.* P^1, *add.* P *corr.* 9 causae macri P^1 causae macrino P *corr.* 6sqq. Σ *sic exhibet sine lacunis:* dicerent (facerent A) ac rem p. defensandam capescerent. sic igitur imperium delatum est macriano. et cause macrianum imperandi 11 sapienter P^1 sapientior Σ, P *corr.* 12 regendas P gerendas Σ 16 omnia . . . . aria P^1 omnia . . . . militaria P *corr.* omnia militaria Σ *sine lacuna* 17 ergo ma . . . . P^1 ergo macrinus . . . . P *corr.* ergo macrianus Σ 17/18 undique . . . . petit occupa P^1 undique auxilia . . . . petit occupatis a se . . . P *corr.* undique auxilia petit occupatis a se Σ 18/19 quas . . . . . . posuerat ita P^1 quas ipẽ . . . posuerat ita ut P *corr.* quas ipse posuerat ita . . . Σ *(lacuna post* ita *significata)* 19/20 imperium . . . . bellum instuxit P^1 imperium . . . . hoc bellum instruxit P *corr.* imperium hoc bellum instruxit Σ 20/21 . . . . ess& omni P^1 . . . . cum par ess& omnibus . . . . . P *corr.* cum par esset omnibus Σ

terant cogitari. idem Macrianus Pisonem, unum ex no- 2
bilibus a⟨*c*⟩ principibus senatus, ad Achaiam destina-
vit *o*b hoc, ut Valentem, qui illic proconsulari imperio
rem p. gubernabat, opprimeret. sed Valens comperto, 3
quod Piso contra se veniret, sumpsit imperium. Piso
igitur in Thessaliam se recepit. ubi missis a Valente 4
militibus cum plurimis interfectus est, ipse quoque im-
perator appellatus cognomento Thessal*icu*s. [h]*sed* 5
Macrianus retento in oriente uno ex filiis, pacatis *i*am
rebus Asiam primum venit, Illyricum petit. in Illyrico 6
cum Aureoli imperatoris, qui contra Gallienum impe-
rium sumpserat, duce, Domi*t*iano nomine, manum con-
seruit, unum ex filiis secum habens et triginta milia
militum ducens. sed victus est Macrianus cum filio 7
Macriano nomine deditusque omnis exercitus Aureolo
imperatori.

Turbata interim re p. toto penitus orbe terrarum, 3
ubi Odenatus comperit Macrianum cum filio interemp-
tum, regnare Aureolum, Gallienum remissius ⟨*re*⟩*m*
gerere, festinavit ad alterum filium Macriani cum exer-
citu, s⟨*i*⟩ hoc daret fortuna, capiendum. sed hi, qui 2
erant cum filio Macriani, Quieto nomine, consentientis
Odenato auctore praefecto Macriani Bal⟨*l*⟩ista iuve-
nem occiderunt missoque per murum corpore Odenato
se omnes [a]*st*atim dediderunt. totius prope igitur 3
orientis factus est Odenatus imperator, cum Illyricum
teneret Aureolus, Romam Gallienus. ide*m* Bal⟨*l*⟩ista 4

---

2 a principibus P a *om.* Σ ac principibus *Kell.* et princ. *Pet.* 3 ab P^1 *t.* B ob Σ, P *corr.* 4 gubernar& P^a gubernabat P^b 8 thessalatis P tessalicus Σ haec P hec Σ et *Pet.* sed *vulgo (Eyss.)* 9 tam P^1 iam P *corr.* tamen Σ 10 primum] *i. e.* ubi primum; *cf. Löfstedt, Beitr. p. 26* et *ante* Illyricum *add. Petsch. (Pet.)* 12 domiciano P 19/20 ingerere P agere Σ rem (*vel* se) gerere *Salm., edd.* 20/21 exercitus hoc P exercitus Σ exercitu si hoc *Salm., edd.* 22 consentientis] *cf. Neue-Wagener* II^3 *p. 119* 23 macrini P^a, *corr.* P^b 25 affatim P *(pro* statim *def. Ell.; sed cf. Goetz, Corp. gloss. Lat. VI p. 39a)* affectim ChR confestim *Cas.* statim *Eyss.* 27 idem Σ, *edd.* id est P

multos Emisenos, ad quos confugerant Macriani mili-
tes, cum Quieto et thesaurorum custode[m] interfecit,
5 ita ut civitas p⟨*a*⟩ene deleretur. Odenatus inter haec,
quasi Gallieni partes ageret, cuncta eidem nuntiari ex
veritate faciebat.
6 Sed Gallienus cognito, quod Macrianus cum suis li-
beris esset occisus, quasi securus rerum ac patre iam
7 recepto, libidini et voluptati se dedidit. ludos circen-
ses ludosque s⟨*ca*⟩enicos, ludos gymnicos, ludiariam
etiam venationem et ludos gladiatorios dedit populum-
que quasi victorialibus diebus ad festivitatem ac plau-
8 sum vocavit. et cum plerique patris eius captivitatem
m⟨*a*⟩ererent, ille specie decoris, quod pater eius vir-
tutis studio deceptus videretur, supra modum laetatus
9 est. constabat autem, censuram parentis eum ferre non
potuisse, votivum*que* illi fuisse, quod inminentem cer-
vicibus suis gravitatem patriam non haberet.
4 Per idem tempus Aemilianus apud Aegyptum sump-
sit imperium occupatisque horreis multa oppida malo
2 famis pr[a]essit. sed hunc dux Gallieni Theodotus
conflictu habito cepit atque imperatori . . . .
. . . . u vivum transmi-
sit. Aegypt⟨*us*⟩ {enim} . . . . data est . .
. . ⟨*A*⟩{emiliano} . . . . a . . . . strang*u*-

1 confugerent P confugerant Σ, *edd.* 9 senicos P ludosque scaenicos *om.* Σ 13 decoris] doloris *Eyss.* 15 eum PΣ cum *Pet. et Ho.* 16 potuisset *Pet. et Ho.* uotiuumque Σ, *Eyss.* 21 *post* imperatori *in* P *spatium 40 fere litterarum vacat* 23 aegypt P[1] aegyptus enim P *corr.* 24 emiliano *add.* P *corr.* 24sq. strangy P[1] strangythebitinos P *corr.*; Σ *sine spatiis sic exhibet v. 21 sqq.* cepit atque imperatori uiuum transmisit. egyptus enim data emiliano per transcithebitinos (! *cf. p. 83, 21/22* Scythae Bithyniam) milites cum gallienus *(pergit p. 83, 3) cf. Ho., Klio XIII p. 392 sq. Obr. sic supplevit coll. T 22, 8:* atque imperatori⟨*s ornamentis exutum Gallien*⟩o uiuum transmisit. Aegypt⟨*us post haec Theodoto*⟩ data est; ⟨*Aemilianus in c*⟩a⟨*rcere*⟩ strangu⟨*latus; in Thebaitanos*⟩ milites ⟨*quoque*⟩ ⟨*sae*⟩uitum est ⟨*interfectis complu*⟩ribus *cf. A. Stein, Arch. f. Papyrusforschung V p. 419, adn. 1*

⟨*lato*⟩ .... milites .... vi-
tum est .... ribus.
Cum Gallienus in luxuria et inprobitate persisteret 3
cumque ludibriis et helluationi vacaret neque aliter
rem p. gereret, quam cum pueri fingunt per ludibria
potestates, Galli, quibus insitum est leves ac dege⟨*ne*⟩-
rantes a virtute Romana et luxuriosos principes ferre
non posse, Postumum ad imperium vocarunt, exerciti-
bus ⟨*quo*⟩que consentientibus, quo⟨*d*⟩ occupatum im-
peratorem libidinibus qu[a]ereba⟨*n*⟩tur. contra hunc 4
⟨*Gallienus*⟩ .... exercitum {duxit
cum}que urbem, {in qua⟨*m*⟩ iverat} ....
Postumus, {obsidere} .... [re] coepisset, ...
.... ⟨*defen*⟩dentibus Gallis, Gallienus muros
circum*i*ens sagitta ictus est. nam per annos septem 5
Postumus imperavit et Gallias ab omnibus circum-
fluentibus barbaris validissime vindicavit. his coact*u*s 6
malis Gallienus pacem cum Aure[li]olo facit oppugnandi
Postumi studio longoque bello tracto per diversas ob-
sidiones ac proelia rem modo feliciter modo infeliciter
gerit. accesserat praeterea his ma*l*is, quod S⟨*c*⟩ythae 7
Bit⟨*h*⟩yniam invaserant civitatesque deleverant. deni- 8
que ⟨*Asta*⟩con tum, quae Nicomedia postea dicta est,

---

4 helluationi] i. e. ingurgitacioni *superscr. a. m. in* P 6/7 degerantes P^1 9 qui P quoque *Pet.* quo P qui Σ quod *Pet.* 11 *Gallienus*] ipse Gallienus *Salm.* theodorus P *corr.,* Σ 11/12 duxit cum *add.* P *corr.,* Σ 12 in quā iuerat *add.* P *corr.* in qua iuerat Σ 13 ....re coepiss& P^1 obsidere....... ṛẹ coepiss& P *corr.* obsidere cepisset Σ 13/14 ... . dentibus P^1 decernentibus .... dentibus P *corr.* decernentibus Σ defendentibus *Salm.* 15 circumgens P^1 circumgens (a i *superscr.*) P *corr.* (*i. e.* circumagens *vel* circumiens *ut videtur*) circumiens Σ, *edd.* 10 sqq. *sic explevit Salm.:* contra hunc ⟨*ipse Gallienus*⟩ exercitum ⟨*duxit; cum*⟩que urbem, ⟨*in qua erat*⟩ Postumus, ⟨*obside*⟩re coepisset, ⟨*acriter eam defen*⟩-dentibus Gallis, Gallienus *e. q. s.* 15 Nam P Sed R et A iam *Hudemann* 17 uincauit P^a, *corr.* P^b coactis P 19 longeque *Pet.* 21 magis P malis Σ sythę P Scithe AV 23 con-

9 incens[ur]am graviter vastaverunt. denique quasi
coniuratione totius mundi concussis orbis partibus
etiam in Sicilia[m] quasi quoddam servile bellum ex-
titit latronibus evagantibus, qui vix oppressi sunt.

5 Et haec omnia Gallieni contemptu fiebant; neque
enim quicquam est ad audaciam malis, ad sp⟨*l*⟩*en*-
do[no]rem bonis promtius quam cum vel malus time-
tur {vel} dissolutus contemnitur imperator.

a. p. Chr. 2 Gallieno et Faus[t]iano conss. inter tot bellicas
n. 262 clades etiam terrae motus gravissimus fuit et tenebrae
3 per multos ⟨*dies*⟩, auditum praeterea tonitruum terra
mugiente, non Iove tonante, quo motu ipsae multae
fabricae devoratae sunt cum habitatoribus, multi ter-
rore emortui; quod quidem malum tristius in Asiae
4 urbibus fuit. mota est et Roma, mota Libya. hiatus
terrae plurimis in locis fuerunt, cum aqua salsa in
fossis appareret. maria etiam multas urbes occupa-
5 runt. pax igitur deum quaesita inspectis Sibyll⟨*a*⟩e li-
bris fact*u*⟨*m*⟩que Iovi Salutari, ut praeceptum fuerat,
sacrificium. nam et pestilentia tanta extiterat vel Ro-
mae vel in Achaicis urbibus, ut uno die quinque milia
hominum pari morbo perirent.

6 Saeviente fortuna, cum hinc terrae motus, inde hia-
tus soli, ex diversis partibus pestilentia orbem Ro-
man*u*m vastaret, capto Valeriano, Gallis parte maxima
opsessis, cum bellum Odenatus inferret, cum Aureolus
perurgeret . . . . cum ⟨*A*⟩emilianus Aegyptum occupas-

---

tum P conthum (comptum) Σ (corinthum [!] R) Astacum *Egn.* Astacon tum *He.* 1 incensuram P[1] *t.* B incens**am P *corr.* incensam Σ 2 concus P[a] concussis P[b] 3 siciliã P Sicilia *He.* 6/7 spem bonorum PΣ, *edd.* splendorẽ *Flor. Vat.* 7/8 uel malus tim&ur dissolutus P uel mal. tim. uel diss. Σ mal. tim. uel diss. *Pet.* 9 faustiano PΣ 11 dies *add. vulgo* 15 et Libya *Pet.* 19 factoq· PΣ 24 pęstilentia P 24/25 orbem romanam P[1] *(Pet.)* urbem romanam P *corr.* 27 *post* perurger& *in* P *spatium 4 litterarum vacat* Illyricum *add. Eyss. cum vulg.*

set, Gothoru⟨*m pars*⟩ . . . . a quo dictum est
superius, Gothis inditum est, occupatis T⟨*h*⟩raciis
Macedoniam vastaverunt, Thessalonicam obsederunt,
neque usquam quies mediocriter sal[u]tem ostenta*ta* est.
quae omnia contemptu, ut saepius diximus, Gallieni 7
fiebant, hominis luxuriosissimi et, si esset securus, ad
omne dedecus paratissimi. pugnatum est in Ach⟨*a*⟩ia 6
Mar⟨*c*⟩iano duce contra eosdem Gothos, unde victi
per Ach⟨*a*⟩eos recesserunt. Scythae autem, hoc est 2
pars Gothorum, Asiam vastabant. etiam templum Lu-
n⟨*a*⟩e Ephesiae dispoliatum et incensum est, cuius
ope⟨*ris*⟩ fama satis nota ⟨*per*⟩ populos. pudet *pro*- 3
dere, inter haec tempora, cum ista gererentur, quae
saepe Gallienus malo generis humani quasi per iocum
dixerit. nam cum ei nuntiatum esset Aegyptum desci- 4
visse, dixisse fertur: 'quid? sine lino Aegyptio esse non
possumus?' cum autem vastatam Asiam et elemento- 5
rum concus*s*i[si]onibus et Scytharum incursionibus
*c*omperisset: 'quid', inquit, 'sine afronitris esse non pos-
sum?' perdita Gallia r*i*sisse ac dixisse perhibetur: 6
'n*um* Atrabaticis sagis tuta res p. est?' sic denique de 7
omnibus partibus mundi, cum eas ⟨*a*⟩mitteret, quasi
detrimentis vilium ministeriorum videretur affici, io-

---

1 gothori . . . . P[1] gothori dodius . . . . P *corr.* gothoridodius Σ Gothorum pars *Ho.; cf. c. 6, 2* a quo] ea quod Σ *Eyss. sic explevit sententiam indicante Salmasio:* Goth*i* si⟨*ue Scyth*⟩a⟨*e*⟩ quo⟨*d*⟩ ⟨*nomen ut*⟩ dictum est e. q. s. 4 quies] spes *Salm., edd.* salutem PΣ *(Pet.)* saltem O *(sine auctoritate), Ell.* salutis *Salm.* ostentare est PΣ ostentata est O, *Salm.* ostentare uisa est *Pet. cum vulg.* 7 achia P achaya Σ 8 mariano PΣ Martiano *Cas.* Marciano *edd. (cf. PIR II p. 335 nr. 153)* 12 ope fama satis nota populos P operis est fama in populos satis notanda Σ opes fama satis notae per populos *Pet.* operis fama satis nota per pop. *Petsch.* 12/13 perdere P ponere ChR numerare A prodere U *(sine auctoritate), Gru., edd.* 14 generes P[a], *corr.* P[b] *t.* B 18 concurrisionib; P concussionibus Σ 19 cumperiss& P 19/20 possumus *Pet.* 20 resisse P[1] *t.* B 21 non P[1]Σ non sine P *corr.* num *Gru. (Pet.)* 22 mitter& P amitteret Σ 23 sq. iocaebatur P[1] *t.* B e *exp.* P *corr.*

8 ca[e]batur. ac ne quid mali deesset Gallieni temporibus, B*y*zantiorum civitas, clara navalibus bellis, claustrum Ponticum, per eiusdem Gallieni milites ita om-
9 nis vastata est, ut prorsus nemo superesset. denique nulla vetus familia apud Byzantios invenitur, nisi si aliquis peregrinatione vel militia occupatus evasit, qui
7 antiquitatem generis nobilitatemque repraesentet. contra Postumum igitur Gallienus cum Aureolo et Claudio duce, qui postea imperium optinuit, principe[m] generis Constanti Caesaris nostri, bellum in*i*it, et cum multis auxiliis Postumus iuvaretur Celticis atque Francicis, in bellum cum Victorino processit, cum quo imperium participaverat. victrix Gallieni pars fuit pluri-
2 bus proeliis eventuum ⟨*va*⟩r⟨*i*⟩atione decursis. **erat in** Gallieno subitae virtutis audacia, nam aliquando iniuriis graviter movebatur. denique ad vindictam Byzantiorum processit et, cum non putaret recipi se posse muris, receptus alia die omnes milites inermes armatorum corona circumdatos interemit f⟨*r*⟩acto foedere,
3 quod promiserat. per eadem tempora etiam Scythae in Asia Romanorum ducum virtute ac ductu vastati ad propria recesserunt.

4 Interfectis sane militibus apud Byzantium Gallienus, quasi magnum aliquid gessisset, Romam cursu rapido convolavit convocatisque patribus decennia celebravit novo genere ludorum, nova specie pomparum, exqui-
8 sito genere voluptatum: iam primum inter *t*ogatos patres et equestrem ordinem albato[s] milite[s] et omni populo praeeunte, servis etiam prope omnium et mulieribus cum cereis facibus et lampadis praecedenti-

---

2 bizantiorum P 9 principem PΣ 10 incit& cum P incepit cum Σ iniit et cum *Gru., edd. (haec lectio exstat iam in codicibus quibusdam ex* P *derivatis)* 13 uictris P^1 uictrix Σ, P *corr.* 14 ratione PΣ uariatione *Cas. (Pet.)* *post* erat *a. m. in* P *add. in marg.* enim 19 facto P^1 fracto Σ, P *corr.* 27 iam] nam *? Pet.* interrogatus P^a interrogatos P^b *t.* B inter togatos Ch V 28 albato milite *Bae. (Pet.)*

bus Capitolium petit. praecesserunt etiam altri*n*secus 2
centeni albi bo*v*es cornuis auro iugatis et dorsualibus
sericis discoloribus praefulgentes; a*g*nae candentes ab 3
utraque parte ducentae praecesserunt et decem elefanti,
qui tunc erant Romae, mille ducenti gladiatores pompabiliter ornati cum auratis vestibus matronarum, mansu[a]et⟨*a*⟩e ferae diversi generis ducent⟨*a*⟩e ornatu quam maximo affectae, carpenta cum mimis et omni genere histrionum, pugilles flacculis, non veritate pugillantes. Cyclopea etiam luserunt omnes apenarii, ita
ut miranda quaedam et stupenda monstrare⟨*n*⟩t. om- 4
nes viae ludis strepituque et plausibus personabant.
ipse medius cum picta toga et tunica palmata inter 5
patres, ut diximus, omnibus sacerdotibus praetextatis
Capitolium petit. hastae auratae altrinsecus quingenae, 6
vexilla centena praeter ea, quae collegiorum erant,
dracones et signa templorum omniumque legionum
ibant. ibant praeterea gentes simulatae, ut Gothi, Sar- 7
matae, Franci, Persae, ita ut non minus quam duceni
globis singulis ducerentur. hac pompa homo ineptus 9
eludere se credidit populum Romanum, sed, ut sunt Romanorum facetiae, alius Postumo f*a*vebat, alius Regiliano, alius Aureolo aut Aemiliano, alius Saturnino,
nam et ipse iam imperare dicebatur. inter haec in- 2
gens qu[a]erella de patre, quem inultum filius liquerat,
et quem e⟨*x*⟩terni utcumque vindicaverant. nec tamen 3
Gallienus ad talia movebatur obstupefacto voluptatibus corde, sed ab his, qui circum eum erant, requirebat: 'ecquid habemus in prandio? ecquae voluptates paratae sunt? et qualis cras erit scaena qualesque cir-

1 altrimsecus P 2 bobes P[1] cornuis P[1] cornibus Σ, P *corr.* 3 Acnae P[1] *t.* B 6/7 mansua&e P 9 flacculis P (*def. Salm.*) flosculis Σ flocculis *Ell.* sacculis *vulgo* 10 apinarii *Salm.* 11 monstrar& P monstrarent Σ, *edd.* 17 digna P[a] signa P[b] templorum] manipulorum *Rös.; sed cf. de Dom., Rh. Mus. 57, p. 514* 22 fouebat P[1] *t.* B fauebat Σ, P *corr.* 25 quaerola P[a] *ut videtur* quaerella P[b] 26 &erni P[1] externi P *corr.*, ChR exteri A 29 ec quid P[1] et quid P *corr.*

4 censes?' sic confecto itinere celebratisque ⟨*h*⟩ecato*m*biis ad domum regiam redit conviviisque et epulis de-5 *cur*sis alios dies voluptatibus publicis deputabat. praetereundum non est hau*d* ignobile facetiarum genus. nam cum ⟨*g*⟩rex Persarum quasi captivorum per pompam (rem ridiculam) duceretur, quidam scurrae miscuerunt se Persis, diligentissime scrutantes omnia atque unius cuiusque vultum mira inhiatione *rim*an-6 tes. a quibus cum quaereretur, quidnam ageret illa ⟨*in*⟩sole*n*tia, illi responderunt: 'patrem principis quaeri-7 mus.' quod cum ad Gallienum pervenisset, non pudore, non maerore, non pietate commotus est scurras-8 que. iussit vivos exuri. quod populus factum tristius, quam quisquam aestimat, tulit, milites vero ita doluerunt, ut non multo post vicem redderent.

a. p. Chr. n. 264 10 Gallieno et Saturnino conss. Odenatus rex Palmyrenorum optinuit totius orientis imperium, idcirco praecipue, quod se fortibus factis dignum tant⟨*a*⟩e maiestatis infulis declaravit, Gallieno aut nullas aut 2 luxuriosas aut ineptas et ridiculas res agente. denique statim bellum Persis in vindictam Valeriani, quam eius 3 filius neglegebat, indixit. Nisibin et C[h]arras statim occupat tradentibus sese Nisibenis atque C[h]arrenis et 4 increpantibus Gallienum. nec defuit tamen reverentia Odenati circa Gallienum; nam captos satrapas insul-5 tandi prope gratia et ostentandi sui ad eum misit. qui cum Romam deducti essent, vincente Odenato triumphavit Gallienus nulla mentione patris facta, quem ne inter deos quidem nisi coactus rettulit, cum mortuum

---

1/2 ecatonbiis P^1 hecatombiis *Petsch.* 2 conuiuisq· P^a conuiuiisq· P^b 2/3 depulsis PΣ dies plures *Momms.* decursis *Eyss., Petsch.* 4 haut P^1 *t.* B 5 rex PΣ grex *Cas., edd.* 8/9 mirantes PΣ rimantes *Ell., Walter, Da.* 10 solertia PΣ insolentia *Cornelissen* 11 eum P^a cum P^b 19 infulsis P^a, *corr.* P^b 20 in neptas P^a in ṇeptas P^b *t.* B stridiculas P^a *ut videtur* et ridic. P^b 22 nitibin P^a, *corr.* P^b carra P^a charras P^b 23 nitibinis P^a nisibinis P^b carrenis P^a charrenis P^b 28 ne P^1 nec P *corr.*

audisset, sed adhuc viventem, nam de illius morte
falso compererat. Odenatus autem ad ⟨*C*⟩tesifontem 6
Parthorum multitudinem obsedit vastatisque circum
omnibus locis innumeros homines interemit. sed cum 7
satrapae omnes ex omnibus regionibus illuc defensio-
nis communis gratia convolassent, fuerunt longa et
varia proelia, longior tamen Romana victoria. et cum 8
nihil aliud ageret nisi ut Valerianum Odenatus libera-
ret, instabat cottidie, ac locorum difficultatibus in
alieno solo imperator optimus laborabat. dum haec 11
apud Persas geruntur, Scythae in Cappadociam per-
vaserunt. illic captis civitatibus bello etiam vario diu
acto s⟨*e*⟩ ad Bithyniam contulerunt. quare milites ite- 2
rum de novo imperatore faciendo cogitarunt. quos om-
nes Gallienus more suo, cum placare atque ad gratiam
suam reducere non posset, occidit.

Cum tamen sibi milites dignum principem quaere- 3
rent, Gallienus apud Athenas archon erat, id est sum-
mus magistratus, vanitate illa, qua et civis adscribi
desiderabat et sacris omnibus interesse. quod neque 4
Hadrianus in summa felicitate neque Antoninus in
adulta fecerat pace, cum tanto studio Graecarum
d*u*cti sint litterarum, ut raro aliquibus doctissimis ma-
gnorum arbitrio cesseri⟨*n*⟩t virorum. Areopagitarum 5
praeterea cupiebat ingeri numero contempta prope re
p. fuit enim Gallienus, quod negari non potest, ⟨*o*⟩ra- 6
tione, poemate atque omnibus artibus clarus. huius 7
illud est epi[s]t⟨*h*⟩*a*lamion[o], quod inter centum poe-
tas praecipuum fuit. nam cum fra*t*rum suorum filios

---

2 tesifontē P^1 ctesifontē P *corr.* 9 accolorū P^a ac locorū P^b Σ *(def. Ti. p. 64)* at locorum *Cas., edd.* 13 actos P acies Σ acto se *Salm., edd. (sic iam codd. quidam ex P derivati)* 20 quod] *scil.* ut omnibus sacris interesset, *ut post Salm. haesitantem explicat He.* 21 nisi *post* Hadrianus *add. Salm., edd.* 21/22 in adulta] nisi in adulta *Salm.* nisi adulta *Bae. (Pet.)* 23 docti PΣ ducti *Bae. (Pet.)* sint P^1 sinit P *corr.* 24 ces-serit P^1Σ 26/27 ratione P^1Σ 28 epistolamiono P epistola mioni Σ epithalamion *edd.* 29 fractum P^1 fratrum Σ, P *corr.*

iungeret ⟨*et*⟩ omnes poetae Graeci Latinique epi[s]thalamia dixissent, idque per dies plurimos, ille, cum manus sponsorum teneret, ut quidam dicunt, s*a*ep*i*us ita dixisse fertur:

8 'ite, a⟨*g*⟩it⟨*e*⟩, o pueri, pariter sudate medullis
omnibus inter vos, non murmura vestra columbae,
brachia non heder⟨*a*⟩e, non vincant oscula conchae.'

9 longum est eius versus orationesque conectere, quibus suo tempore tam in⟨*ter*⟩ poetas quam inte⟨*r*⟩ r⟨*h*⟩et[h]ores emicuit. sed aliud in imperatore quaeritur, aliud in oratore vel poeta flagitatur.

12 Laudatur sane eius optimum factum; nam consu-*a.p.Chr. n. 265* l⟨*a*⟩*tu* Valeriani fratris sui et Lucilli propinqui ubi comperit ab Odenato Persas vastatos, redactam Ni*s*ibin et Carras in potestatem Romanam, omnem Mesopotamiam nost⟨*r*⟩am, denique ⟨*Cte*⟩sifontem esse perventum, fugisse regem, captos satrapas, plurimos Persarum occisos, Odenatum participato imperio Augustum vocavit eiusque monetam, qua Persas captos traheret, cu⟨*d*⟩i[us] iussit. quod et senatus et urbs
2 et omnis aetas gratanter acc*e*p*i*t. fuit praeterea idem ingeniosissimus, cuius ostenden*di* acumin[h]is scilicet
3 pauca libet ponere: nam cum taurum ingentem in ha-

---

1 et *add. edd.* 3 sceptus P septus Σ, *sed* sepius R exertius *Unger* σκωπτικῶς *Oberd. (Pet.)* 5 ait PΣ, *sed* ite Ch agite *edd. cum Anthologia Latina II p. 160 nr. 711 ed. Riese* 7 *post* conchae *Anthol. Lat. l. l. hos add. versus:* ludite: sed uigiles nolite extinguere lynchos. omnia nocte uident, nil cras meminere lucernae 9 in poetas P in poematibus (poemis) Σ 9/10 intcrethores P[1] inter rethores P *corr.* 12 Laudatus P[a], *corr.* P[b] 12/13 consulta PΣ consulatu *Czwalina (Pet.)* 15 nitibin P[1] 16 nostam P[1] sifontem P[1] *t.* B tesifontem P *corr.* 17 fugiss& P[a], *corr. per ras.* P[b] *t.* B 20 cuius P[1] *t.* B cudi Σ, P *corr.* 21 accerit P[1] *t.* B accepit Σ, P *corr.* 22 ostendentia cum in his scilic& P ostendentia acuminis Σ ostendentia acumen in nugis scilicet *Pet.* ostendendi acuminis scilicet ⟨causa⟩ *Ma.; sed vocem* causa *inducit He.; cf. Schmalz, Syntax § 178, 1; Löfstedt, Eranos VIII 89 sqq.*

renam misisset exissetque ad eum feriendum ve*n*⟨*a*⟩-
tor neque p*ro*ductum decies potuisset occidere, coro-
nam venatori misit, mussan[c]tibusque cunctis, quid rei 4
esset, quod homo ineptissimus coronaretur, ille per
curionem dici iussit: 'taurum totiens non ferire diffi- 5
cile est.' idem, cum quidam gemmas v⟨*it*⟩*re*as pro
v[it]*er*is vendi⟨*di*⟩sset eius uxori atque illa re prodita
vindicari vellet, subripi quasi ad leonem venditorem
iussit, deinde e cavea caponem emitti, mirantibusque
cunctis rem tam ridiculam per curionem dici iussit:
'inposturam fecit et passus est.' deinde negotiatorem
dimisit.

Occupato tamen Odenato bello Persico, Gallieno re- 6
bus ineptissimis, ut solebat, incubante Scythae navi-
bus factis Heracleam pervenerunt atque inde cum
praeda in solum proprium reverterunt, quamvis multi
naufragio perierint navali bello superati [sint].

Per idem tempus Odenatus insidiis consobrini sui 13
interemptus est cum filio Herode, quem et ipsum im-
peratorem appellaverat. cum Zenobia, uxor eius, quod 2
parvuli essent filii eius, qui supererant, [t]Herennia-
nus et Tim*o*laus, ipsa suscepit imperium diuque rexit,
non *mu*liebriter neque more femineo, sed non solum 3
Gallieno, quo qu⟨*a*⟩e virgo melius imperare potuisset,
verum etiam multis imperatoribus fortius atque soler-
tius. Gallien*u*s sane, ubi ei nuntiatum Odenatum inter- 4
emptum, bellum Persis ad seram nimis vindictam

1/2 uector PV^1 uenator V *corr.* 2 perductum PΣ productum *Cas., edd.* 3 mus sacnctibus que P^a mus saçnctibus que P^b *t.* B mus saçnçtibus que P *corr.* musitantibusque V 6/7 ueras pro uitreis PΣ 11 inposturam] i. e. fraudem *superscr. a. m. in* P 17 sint *om.* Σ (nauali bello superati sint *del. Pet.*) 20 cum P *(def. Less., lex. p. 104/105)* tum Σ, *edd.*

22 timelaus P^1 *t.* B 23 nonnulli ebrit P^1 24 quoq P □ quod Σ quo quaeuis *Bae.* quo quaeque *Pet.* quo quae *He.* 26 gallienos P^1 *t.* B gallieno* P *corr.* ubi enuntiatum P^a ubi ei nuntiatum P^b

patr*i*s paravit collectisque per Heraclianum ducem mi-
5 litibus sollertis principis rem gerebat. qui tamen Hera-
clianus, cum contra Persas profectus esset, a Palmy-
renis victus omnes, qu*o*⟨*s*⟩ paraverat, milites perdidit,
Zenobia Palmyrenis et orientalibus plerisque viriliter
6 imperante. inter haec Scythae per Eu*x*inum navigan-
tes Histrum ingressi multa gravia in solo Romano fe-
cerunt. quibus c*o*mpertis Gallienus Cleoda*m*um et
Athen⟨*a*⟩eum Byzantios instaurandis urbibus munien-
disque praefecit, pugnatumque est circa Pontum, et a
7 Byzantiis ducibus victi sunt barbari. Veneriano item
duce navali bello Goth*i* s⟨*u*⟩perati sunt, cum ipse Ve-
8 nerianus militari[s] perit morte. atque inde Cyzicum
et Asiam, deinceps Achaiam omnem vastarunt et ab
Atheniensibus duce Dexippo, scriptore horum tempo-
rum, victi sunt. unde pulsi per Epirum, ⟨*M*⟩ac[h]e*do*-
9 niam, *M*oe*s*iam pervagati sunt. Gallienus interea vix
excitatus publicis malis Gothis vagantibus per Illyri-
cum occurrit et fortuito plurimos interemit. quo com-
perto Scythae facta carragine per montem Gessacem
10 fugere sunt conati. omnes inde Scythas Marcianus
varia bellorum fortuna . . . . quae omnes Scythas
ad rebellionem excitarunt.

14 Et haec quidem Heracliani ducis erga rem {p.} de-
votio fuit. verum cum Gallieni tantam improbitatem
ferre non possent, consilium inierunt Marcianus et
Heraclianus, ut alter eorum imperium caperet . . . . . .

---

1 patres P[1] *t.* B patris P *corr.* 4 q· P[1] quos P *corr.* 6 eupnum P[a] eupinum P[b] *t.* B euxinum P *corr.* 8 cumpertis P cleodanum P 9 Athenaeum] *estne idem atque Παναθήνιος in titulo memoratus? de Premerstein, Zeitschr. f. deutsches Altert. 60, 77sqq.* 12 gothes perati P[1] *t.* B[1] gothi superati Σ, P *corr.* 13 militaris P militari R, *edd.* 14 uastauerunt *edd.* 16/17 achenoniam bo&iam P anthenoniam moesiam Σ Macedoniam Boeotiam *edd.* 22 ua**ria P ualeria Σ 22 *lacunam indicavit Salm.* 24 p. *om.* P, *non om.* Σ 27 alte P[a] alter P[b] 27sq. *lacunam indicavit Cas.*

... et Claudius quidem, ut suo dicemus loco, vir om- 2
nium optimus, electus est, qui consilio non adfuerat,
eaqu[a]e apud cunctos reverentia, ut iuste dignus videre-
tur imperio, quemadmodum postea conprobatum est.
is enim est Claudius, {a quo} Constanti[n]us, vigilissi- 3
mus Caesar, originem ducit. fuit isdem socius in appe- 4
tendo imperio quidam Ceronius sive Cecropius, dux
Dalmat*a*rum, qui eos et urbanissime et prudentissime
adiuvit. sed cum imperium capere vivo Gallieno non 5
possent, huius modi eum insidiis adpetendum esse
duxerunt, ut labem inprobissimam malis fessa re p.
a gubernaculis human*i* generis dimoverent, ne diutius
theatro et circo addicta re⟨*s*⟩ p. per voluptatum de-
periret inlecebras. insidiarum genus fuit tale: Gallie- 6
nus ab Aureolo, qui principatum invaserat, dissidebat,
sperans cottidie gravem et intolerabilem tumultuarii
imperatoris adventum. hoc scientes Marcianus et Ce- 7
cropius subito Gallieno iusserant nuntiari Aureolum
iam venire. ille igitur militibus cogitatis quasi certum 8
processit ad proelium atque ita missis percussoribus
interemptus est. et quidem Cecropii Dalmatarum 9
ducis ⟨*gladio*⟩ Gallienus dicitur esse percussus, ut
quidam ferunt, circa Mediolanium, ubi continuo et
frater eius Valerianus est interemptus, quem multi Au-
gustum, multi Caesarem, multi neutrum fuisse dicunt.
qu*od* veri simile non est, si quidem capto iam Valeri- 10
ano scriptum invenimus in fastis: 'Valeriano impera-
tore consule.' quis igitur alius potuit esse Valerianus
nisi Gallieni frater? constat de genere, non satis ta- 11
men constat de dignitate vel, ut coeperunt alii loqui,
de maiestate.

---

1 ET CLAUDIUS P *miniatis litteris* 5 a quo *om.* P^1, *add.* P *corr., non om.* Σ Constantius *Cas., edd.* 8 dalmatorum P 12 humano P^1 *t.* B 13 res *Cas., edd.* 19 cogitatis P; *cf. Thes. l. L. III 1475, 77* congregatis Σ concitatis *Bae.* constipatis *Petsch.* coactis *Gru., Bra.* 22 gladio *add. vulgo* telo *add. Pet. coll. Aur. Vict. Caes. 33, 21* 26 quem P^1 quod Σ, P *corr.* quod quidem *Kell. (Pet.)*

15 Occiso igitur Gallieno seditio ingens militum fuit,
cum spe praedae ac publicae vastationis imperatorem
sibi utilem, necessarium, fortem, efficacem ad invidiam
2 faciendam dicerent raptum. quare consilium princi-
pum fuit, ut milites eius quo solent placari genere se-
darentur. promissis itaque per Marcianum aureis vi-
cenis et acceptis (nam praesto erat thesaurorum copia)
Gallienum tyrannum militari iudicio in fastos publicos
3 rettulerunt. sic militibus sedatis Claudius, vir sanctus
ac iure venerabilis et bonis omnibus carus, amicus pa-
triae, amicus legibus, acceptus senatui, populo bene
cognitus accepit imperium.

16 Haec vita Gallieni fuit, breviter a me litteris inti-
mata, qui natus abdomini et voluptatibus dies ac
noctes vino et stupris perdidit, orbem terrarum viginti
prope ⟨*per*⟩ tyrannos vastari fecit, ita ut etiam mu-
2 lieres illo melius imperarent. ac ne eius praetereatur
miseranda solertia, veris tempore cubicula de rosis fe-
cit. de pomis castella composuit. uvas triennio serva-
vit. hieme summa melones exhibuit. mustum quem
ad modum toto anno haberetur, docuit. ficos virides et
poma ex arboribus recentia semper alienis mensibus
3 pr⟨*a*⟩ebuit. mantelibus aureis semper stravit. gemmata
4 vasa fecit eademque aurea. crinibus suis auri scobem
aspersit. radiatus saepe processit. cum clamyde pur-
purea gemmatisque fibulis et aure⟨*is*⟩ Romae visus
est, ubi semper togati principes videbantur. purpu-
ream tunicam auratamque virilem eandemque manica-
tam habuit. gemmato balt[h]eo usus est. *cor*⟨*r*⟩igias
gemmeas adnexuit, cum campagos reticulos appella-
5.6 ret. convivatus in publico est. congiariis populum
mollivit. senatui sportulam sedens erogavit. matro-

---

15 uiginti PΣ *(cf. c. 19, 6 et Pet., Die ShA. p. 37 sq.)* triginta *edd. cum uulg.* 16 per *post* prope *add. Bae. (Pet.)* 18 ueris] hiemis *Kell.* 26 aure P[1] aureis Σ, P *corr.* 29 caligias P[1] *t.* B caligias P *corr.* caligas Σ corrigias *Momms.*

nas ad consi*l*[a]*i*um suum rogavit isdemque manum
sibi osculantibus quaternos aureos sui nominis dedit.
ubi de Valeriano patre comperit quod captus esset, id 17
quod philosophorum op⟨*t*⟩imus de filio amisso, dixisse
fertur: 'sciebam me genuisse mortalem', [nec de-
fuit an ille si⟨*c*⟩ dixit: 'sciebam patrem meum esse
mortalem'.] nec defuit Annius Cornicula, qui eum quasi 2
constantem principem falsu⟨*s*⟩ sua voce laudaret.
[peior tamen ille qui credidit.] saepe ad tibicinem 3
processit, ad organum se recepit, cum processui et
recessui cani iuberet. lavit ad diem septimo aestate 4
vel sexto, hieme secundo vel tertio. bibit in aureis sem- 5
per poculis ⟨*asper*⟩natus vitrum, {ita ut} diceret nil
esse communius. semper vina variavit neque umquam 6
in uno convivio ex uno vino duo pocula bibit. con- 7
cubinae in eius tricliniis saepe accubuerunt. mensam
secundam scurrarum et mi*m*orum semper prope ha-
buit. cum iret ad hortos nominis sui, omnia palatina 8
officia sequebantur. ibant et praefecti et magistri
officiorum omnium adhibebanturque conviviis et na-
t⟨*at*⟩ionibus lavabant simul cum principe. admitte- 9
bantur saepe etiam mulieres, cum ipso pulchrae puel-
lae, cum illis anus deformes. et ioc⟨*ul*⟩ari⟨*a*⟩ s⟨*a*⟩e-
⟨*pe*⟩ dicebat, cum orbem terrarum undique perdidisset.
fuit tamen nimi⟨*a*⟩e crudelitatis in milites, nam et 18
terna milia et quaterna militum singulis diebus oc-
cidit.

---

1 consulatum P consilium Σ 4 opimus P optimus Σ 4sqq. *cf. Val. Max. V 10 ext. 3 de Anaxagora (de Xenophonte cogitaverunt Cas. et Wölfflin)* 5/7 nec defuit an ille se dixit sciebam patrē meum ee͠ mortalem P nec defuit cum ille sic dixit sciebam patrem meum esse mortalem Σ; *hoc glossema del. Ho.; cf. Klio XIII p. 404sq.* 8 falsu P falso *edd.* falsa *Da.* falsus *Petsch.* 9 peior — credidit *om.* Σ *(eiecit Da.)* 13 natus P aspernans Σ aspernatus *vulgo* ita ut] *om.* P, *non om.* Σ cum *Salm. (Pet.)* 13/14 eo esse Σ 17 minorum P 20 et conuiuiis *Pet. per errorem* 20/21 nationibus P natationibus Σ cœnationibus *vulgo* uenationibus *Nov.* 23/24 iocularia saepe *He. cfs. c. 6, 3sqq.* iocari se PΣ, *edd.*

2 Statuam sibi maiorem colosso fieri praecepit Solis
habitu, sed ea inperfecta perit. tam magna denique
3 coeperat fieri, ut duplex ad colossum videretur. poni
autem illam voluerat in summo Esquiliarum monte,
ita ut hastam teneret, per cuius ⟨*s*⟩capu*m* infans ad
4 summum posset ascendere. sed et Claudio et Aure-
liano deinceps stulta res visa est, si quidem etiam
equos et currum fieri iusserat pro qualitate statua⟨*e*⟩
5 atque in a*lt*issima base poni. porticum Flam[m]iniam
usque ad pontem Molvium et ipse paraverat ducere,
ita ut tetrastich⟨*a*⟩e fierent, ut autem alii dicunt, pen-
tast[h]ic⟨*h*⟩ae, ita ut primus ordo pilas haberet et ante
se columnas cum statuis, secundus et tertius et dein-
ceps *διὰ τεσσάρων* columnas.
6 Longum {est} eius cuncta in litteras mittere, quae qui
volet scire, legat Palfurium Suram, qui ephemeridas
eius vitae composuit. nos ad Saloninum revertamur.

SALONINUS GALLIENUS

19(1) Hic Gallieni filius fuit, nepos Valeriani, de quo qui-
⟨*dem*⟩ p⟨*ro*⟩pe nihil est [quod] dignum ⟨*quod*⟩ in lit-
teras mittatur, nisi quod nobiliter natus, educatus re-
2 gie, occisus deinde non sua sed patris causa. de huius
nomine magna est ambiguitas. nam multi eum Gallie-
3 num, multi Saloninum historiae prodiderunt. et qui
Saloninum, idcirco quod apud Salonas natus esset,
cognominatum ferunt, qui autem Gallienum, patris no-
mine cognominatum et avi Gallieni, summi quondam
4 in re p. viri. fuit denique hactenus statua in pede

---

4 exquiliarum PΣ 5 caput PΣ scapum *Scaliger, edd.* 8 statua P[1] *t.* B statuæ P *corr.* 9 actussimaba seponi P[1] actutissima base poni P *corr.* actus symiras reponi Σ altissima base poni *Haupt* augustissima base poni *Ell.* 12 primum P primus Σ 14 diatesseron P 15 est *om.* P, *non om.* Σ 19/20 quippe P, *om.* Σ quidem prope *Kell. (Pet.)* 20 quod dignum PΣ dignum quod *Cas., edd.* 21/22 reglę P 27 Gal- lieni] c(orriga)s materni *superscr. a. m. in* P

monti[ci]s Romulei, hoc est ante sacram viam, inter templum Faustin⟨*a*⟩e ac Vestam ad arcum Fabianum, quae haberet inscriptum 'Gallieno iuniori', 'S*a*lonino' additum; ex quo eius nomen intellegi poterit.

Transisse decennium imperii Gallienum satis clarum 5
est. quod idcirco addidi[t], quia multi eum imperii
sui anno ⟨*nono*⟩ perisse dixerunt. fuisse autem et alios 6
rebelliones sub eodem proprio dicemus loco, si quidem placuit viginti tyrannos uno volumine includere, idcirco quod nec multa de his dici possunt et in Gallieni vita pleraque iam dicta sunt.

Et haec quidem de Gallieno hoc interim libro dixisse 7
suffi⟨*ci*⟩et. nam et multa iam in Valeriani vita ⟨*dicta sunt, multa*⟩ in libro, qui de triginta tyrannis inscribendus est, iam loquemur, quae iterari ac saepius
dici minus utile videbatur. huc accedit quod quaedam 8
etiam studiose praetermisi, ne eius posteri multis re-
bus editis laederentur. scis enim ipse, quales homi- 20(2)
nes cum his, qui aliqua de maioribus eorum scripserint, quantum gerant bellum, nec ignota esse arbitror, quae dixit Marcus Tullius in Hortensio, quem ad
exemplum protreptici scripsit. unum tamen ponam, 2
quod iucunditatem quandam sed vulgarem habuit, mo-
rem tamen novum fecit. nam cum cingula sua plerique 3
militantium, qui ad convivium venerant, ponerent hora convivii, Saloninus puer sive Gallienus his auratos costilatosque balteos rapuisse perhibetur, et, cum esset

---

1 monticis P montibus Σ intra PΣ inter *Momms., edd.* 2 aduentam PΣ ac Vestae *Momms.* ac Vestam *Jord.* 3 solonino P^1 *t.* B 6 addidit P addidi Σ 7 nono *add. Salm., edd.* alias Σ 9 uiginti PΣ triginta *edd.; sed cf. c. 16, 1 et Pet., Die ShA p. 37 sq.* 10 idcrco P^a, *corr.* P^b 13 suffi & P^1 *t.* B suffici& P *corr.* sufficiat Σ 13/14 uita ⟨, multa⟩ *Ti. p. 98, adn. 1* uita ⟨dicta sunt, alia⟩ *Pet.* uita ⟨dicta sunt. multa⟩ *He.* 14 triginta PΣ, *edd.* uiginti *Pet., Die ShA p. 38, adn. 1* 18 tales *Cas. (Pet.)* 22 tamen ponam] ponam tamen *Pet. per errorem* 26 auratis P^a *ut videtur* auratos P^b

difficile in aula Palatina requirere quod perisset ac tacitis *uu*l[i]tibus viri detrimenta pertulissent, postea
4 rogati ad convivium cincti adcubuerunt. cumque ab his quaereretur, cur non solverent cingulum, respondisse dicuntur: 'Salonino deferimus', atque hinc tractum more⟨*m*⟩, ut deinceps cum imperatore cincti dis-
5 cumberent. negare non possum aliu*n*⟨*d*⟩e plerisque videri huius rei ortum esse morem: dicunt militare prandium, quod dictum est parandium ab eo, quod ad bellum milites paret, a cinctis initum; cui rei argumentum est, quod a discinctis etiam cum imperator⟨*e*⟩ c[a]enatur. quae idcirco posui, quia digna et memoratu videbantur et cognitu.

21 (3) Nunc transeamus ad viginti tyrannos, {qui} Gallieni temporibus contemptu mali principis extiterunt. de
2 quibus breviter et pauca dicenda sunt; neque enim digni sunt eorum plerique, ut volumen talium hominum saltim nominibus occup[ar]etur, quamvis aliqui non parum in se virtutis habuisse videantur, multum etiam rei p. profuisse.

3 Tam variae item opiniones sunt de Salonini nomine, ut, qui se verius putet dicere, a matre sua Salonina appellatum esse ...... quamvis perdite dilexit, Pi-
4 param nomine, barbaram regis filiam ..... Gallienus cum suis semper flavo crine⟨*m*⟩ condit.

5 De anni⟨*s*⟩ autem Gallieni et Valeriani ad imperium pertinentibus adeo incerta traduntur, ut, cum quin-

---

2 militibus PΣ uultibus *Haupt (Pet.)* mentibus *Petsch.* pertuliss& P^a, *corr.* P^b 3 cuncti P^a c∗incti P^b *t.* B cuncti cincti *Da.* 6 more P^1 *t.* B cuncti P^a 7 alium e P alium Σ aliunde *edd.* 11/12 imperator P^1 13 cogntu P^a, *corr.* P^b
14 uiginti P XXX Σ triginta *edd.; sed cf. Pet., Die ShA p. 37sq.* qui *om.* P^1, *add.* P *corr., non om.* Σ 14/15 Gallieni — extiterunt *del. Pet.* 18 occupar&ur PΣ occupetur *Kell.* 19 uideatur P^a, *corr.* P^b 21 item] autem *Gemoll*
23 *lacunam statuerunt Gru. (Pet.)* 24 *lacunam indicavit Pet.* 25 crine PΣ crinem *Salm., edd.; cf. c. 16, 4* 26 anno PΣ

decim annos eosdem imperasse constet, id est Gallie-
n*u*⟨*s*⟩ usque ad quintum decimum pervenisset, Va-
lerianus vero sexto sit captus, alii novem annis, *vix* de-
cem alii etiam Gallienum imperasse in litteras mittant,
cum constet et decennalia Romae ab eodem celebrata,
et post decennalia Gothos ab eo victos, cum Odenato
pacem factam, cum Aureolo initam esse concordiam,
pugnatum contra Postumum, contra Lollianum, multa
etiam ab eo gesta, quae ad virtutem, plura tamen,
quae ad dedecus pertinebant; nam et semper noctibus 6
popinas dicitur frequentasse et cum lenonibus, mimis
scurrisque vixisse.

1/2 gallieni PΣ Gallienus *Salm., edd.* 2 peruenerit *Salm.* 3/4 bis decem Alii P bis decem annis Alii P *corr.* uixisse alii decem Σ uix decem alii *Pet.*

⟨*TREBELLI POLLIONIS*⟩

TYRANNI TRIGINTA

1 Scriptis iam pluribus libris non historico nec diserto
sed pedestri adloquio, ad eam temporum venimus se-
riem, in qua per annos, quibus Gallienus et Valeria-
nus rem p. tenuerunt, triginta tyranni occupato Va-
leriano magnis belli Persici necessitatibus extiterunt,
cum Gallienum non solum viri sed etiam mulieres
2 contemptui haberent, ut suis locis probabitur. sed quo-
niam tanta obscuritas eorum hominum fuit, qui ex
diversis orbis partibus ad imperium convolabant, ut
non multa de his vel dici possint a doctioribus vel
requiri, deinde ab om[i]nibus historicis, qui Graece ac
Latine scripserunt, ita nonnulli praetereantur, uti eo-
rum ⟨*nec*⟩ nomina frequententur, postremo cum tam
varie a plerisque super his nonnulla sint prodita: in
unum eos libellum contuli ¦ et ¦ quidem brevem, maxime
cum vel in Valeriani vel in Gallieni vita pleraque de
his dicta nec repetenda tamen satis constet.

CYRIADES

2 Hic patrem Cyriadem fugiens, dives et nobilis, cum
luxuria sua et moribus perditis sanctum senem gra-
varet, direpta magna parte auri, argenti etiam infi-
2 nito pondere Persas petit. atque inde Sapori regi
coniunctus atque sociatus, cum hortator belli Romanis

---

1 INCIPIT EIUSDEM TYRANNI TRIGINTA P 14 praetereuntur *Less.* 14/15 uti eorum P ut eorum Ch ut nec eorum V uti eorum nec *Pet.* 17 et *om.* P, *non om.* Σ 20 Cyriades] *appellatur alias* Mareades (Mariades) *quod idem atque* Cyriades *significat; v. Pet., Die röm. 30 Tyrannen, p. 206 sq.*

inferendi fuisset, Odomastem primum, deinde Sa-
porem ad Romanum solum traxit; Ant[h]ioc⟨*h*⟩ia etiam
capta et Caesarea Caesareanum nomen meruit. atque 3
inde vocatus Augustus, cum omnem orientem vel vi-
rium vel audacia⟨*e*⟩ terrore quateret, patrem vero
interemisset (quod alii historici negant factum), ipse
per insidias suorum, cum Valerianus iam ad bellum
Persicum veniret, occisus est. neque plus de hoc hi- 4
storiae quicquam mandatum est, quod dignum memo-
ratu esse videatur, quem clarum perfugium et parri-
cidium et aspera tyrannis e*t* summa luxuria[e] litteris
dederunt.

POSTUMUS

Hic vir in bello fortissimus, in pace constantissimus, 3
in omni vita gravis, usque adeo ut Saloninum filium
suum eidem Gallienus in Gallia positum crederet quasi
custodi vitae et morum et actuum imperialium institu-
tori. sed, quantum plerique adserunt (quod eius non 2
convenit moribus), postea fidem fregit et occiso Salo-
nino sumpsit imperium. ut autem verius plerique tra- 3
diderunt, cum Galli vehementissime Gallienum odis-
sent, puerum autem apud se [ferre] imperare ⟨*ferre*⟩
non possent, eum, qui commissum regebat imperium,
imperatorem appellarunt missisque militibus adule-
scentem interfecerunt. quo interfecto ab omni exer- 4
citu et ab omnibus Gallis Postumus gratanter acceptus
talem se pr⟨*a*⟩ebuit per annos septem, ut Gallias in-
stauraverit, cum Gallienus luxuriae et popinis vaca-
ret et amore barbarae mulieris consenesceret. gestum est 5
tamen a Gallieno contra hunc bellum tunc, cum sagitta
Gallienus est vulneratus; si quidem nimius amor erga 6

---

1 Odomastem] Oromastem ***Noeldeke; v. PIR II p. 431 nr. 51*** **Odenatum** ***vulgo (Eyss.)*** **5 audaciae** ***Salm., edd.*** **11 ex summa luxuriae P et summa luxurie Σ et summa luxuries** ***edd.*** **et summa luxuria** ***Less., lex. s. v. 'luxuria'*** **22 ferre imperare PACh imperare ferre R,** ***Pet.***

Postumum omnium erat in Gallicanorum *m*ente po-
pulorum, quod summotis omnibus Germanicis genti-
bus Romanum in pristinam securitatem revocasset im-
7 perium. sed cum se gravissime *ge*reret, more illo, quo
Galli novarum rerum semper sunt cupidi, Lolli*a*no
agente interemptus est.
8 Si quis sane Postumi meritum requirit, iudicium de
eo Valeriani ex hac epistula, quam ille ad Gallos misit,
9 intelleg*e*t: 'Transrenani *limit*i*s* ducem et Galliae prae-
sidem Postumum fecimus, virum dignissimum severi-
tate Gallorum, praesente {quo} non miles in castris,
non iura in foro, non in tribunalibus lites, non in curia
dignitas pereat, qui unicuique proprium et suum ser-
vet, virum quem ego pr⟨*a*⟩e ceteris stupeo, et qui locum
principis merea[n]tur iure, de quo spero quod mihi
10 gratias ag*e*tis. quod si me fefellerit opinio, quam de
illo habeo, sciatis nusquam gentium repperiri, qui pos-
11 sit penitus adprobari. huius filio Postumo nomine tri-
bunatum Vocontiorum dedi, adulescenti, qui se dignum
patris moribus reddet.'

POSTUMUS IUNIOR

4 De hoc prope nihil est quod dicatur, nisi quod a
patre appellatus Caesar ac deinceps in eius honore
Augustus cum patre dicitur interemptus, cum Lollia-
nus in locum Postumi subrogatus delatum sibi a Gallis
2 sumpsisset imperium. fuit autem (quod solum memo-
ratu dignum est) ita in declamationibus disertus, ut
eius controversiae Quintiliano dicantur insert⟨*a*⟩e,
quem declamatorem Romani generis acutissimum vel

---

1 gente PΣ mente *Salm., edd.* 4 reger& PΣ gereret O *sine auctoritate* 5 lollieno P¹ *t.* B lolliano Σ, P *corr.* 9 intellegit P intelliget Σ milites PΣ 11 quo *om.* P¹, *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 15 mereantur P mereatur Σ iure] inire *Da.* 16 agitis P agetis Σ 17 repperi Pᵃ, *corr.* Pᵇ 23 honore] honorem *Bae., Ma., Kell.; sed cf. A 5, 3*

unius capitis lectio prim*a* statim fronte demonstra-
t[um].

LOLLIANUS

Huius rebellione in Gallia Post[h]umus, vir omnium 5
fortissimus, interemptus est, cum iam nutante Galli⟨*a*
Galli⟩eni luxuria in veterem statum Romanum formas-
set imperium. fuit quidem etiam iste fortissimus, sed 2
rebellionis intuitu minorem apud Gallos auctoritatem
de suis viribus tenuit. interemptus autem est a Victo- 3
rino, Vitruviae filio vel Victoriae, quae postea mater
castrorum appellata est et Augustae nomine af⟨*f*⟩ecta,
cum ipsa per se fugiens tanti ponderis molem pri-
mum in Marium, deinde in Tetricum atque eius filium
contulisset imperia. et Lollianus quidem nonnihilum 4
rei p. profuit. nam plerasque Galliae civitates, non-
nulla etiam castra, {quae} Post[h]umus per septem
annos in solo barbarico aedificaverat, quae⟨*que*⟩ inter-
fecto Post[h]umo subita inru*p*tione Germanorum et di-
repta fuerant et incensa, {in} statum veterem refor-
mavit. deinde a suis militibus, quod in labore nimius
esset, occisus est.

Ita Gallieno perdente rem p. in Gallia primum Po- 5
st[h]umus, deinde Lollianus, Victorinus deinceps, po-
stremo T[ra]et⟨*r*⟩icus, (nam de Mario nihil dicimus)
adsertores Romani nominis extiterunt. quos omnes da- 6
tos divinitus credo, ne, cum illa pestis inaudita⟨*e*⟩
luxuria⟨*e*⟩ impediretur malis, possidendi Romanum
solum Germanis daretur facultas. qui si eo genere tunc 7

---

1 primę P prima Σ 1/2 demonstratū P -tur Σ demonstrat *edd.* 3 *Verum nomen est* C(aes.) Ulpius Cornelius Laelianus 5/6 nutante gallieni PΣ nutante Gallia Gallieni *Paucker (Pet.)* 7 fut P^a, *corr.* P^b 16 quae *om.* P, *non om.* Σ 17 quę P quaeque Σ 18 inrubtione P 19 statum P in statum Σ *(recte; cf. Löfstedt, Beitr. p. 94, adn. 1)* ad statum *Krauss* statum in *Pet.* 24 tra&icus P tetricus Σ 26 pestis] gallienus *superscr. a. m. in* P 26/27 inaudita luxuria PΣ inauditae luxuriae *Salm., edd.*

eva*s*issent, quo Gothi et Persae, consentientibus in Ro-
mano solo gentibus venerabile hoc Romani nominis
8 finitum esset imperium. Lolliani autem vita in multis
obscura est, ut et ipsius Post[h]umi, sed privata: vir-
tute enim clar*i*, non nobilitatis pondere vixerunt.

VICTORINUS

6 Postumus senior cum videret multis se Gallieni viri-
bus peti atque au⟨*xi*⟩lium non solum militum verum
etiam alterius principis necessarium, Victorinum, mili-
taris industriae virum, in participatum vocavit im-
2 perii et cum eodem contra Gallienum conflixit. cum-
que adhibitis ingentibus Germanorum auxiliis diu bella
3 traxissent, victi sunt. tunc interfecto etiam Lolliano
solus Victorinus in imperio remansit, qui et ipse, quod
matrimoniis militum et militarium corrumpendis ope-
ram daret, a quodam actuario, cuius uxorem stupra-
verat, composita factione Agrippinae percussus, Vic-
torino filio Caesare a matre *V*itru*v*ia sive Victoria,
quae mater castrorum dicta est, appellato, qui et ipse
puerulus statim est interemptus, cum apud Agrippi-
4 na*m* pater eius esset occisus. de hoc, quod fortissimus
fuerit et pr⟨*a*⟩eter libi*d*inem optimus imperator, a mul-
5 tis multa sunt dicta. sed satis credimus Iuli Atheriani
partem libri cuiusdam ponere, in quo de Victorino sic
6 loquitur: 'Victorino, qui Gallias post Iulium Post[h]u-
mum rexit, neminem aestimo praeferendum, non in
virtute Traianum, non Antoninum in clementia, non
{in} gravitate Ner*v*am, non in gubernando aerario Ve-

---

1 euadissent P, *edd.* euasissent Σ *(cf. Less., lex. p. 184a)* consentientib; PΣ conuenientibus *edd.* 5 clara PΣ clari *vulgo* 8 aulium P^1, *om.* Σ auxilium P *corr.* 15 corrũpendos P^a corrũpendis P^b 18 bitrubia P 20/21 agrippinę P^1 agrippinam Σ, P *corr.* 22 libininē P 23 iulii P *corr.* 25 iulium P iulium et Σ diuum *Rühl* (Postumus *non* Iulius, *sed* M. Cassianius Latinius P. *appellatur*) 28 in *ante* grauitate *om.* P, *non om.* Σ nerbam P^1 28 sq. uespasiano P^1

spasian*u*⟨*m*⟩, non in censura totius vitae ac severi-
tate militari Pertinacem vel Severum. sed omnia haec 7
libido et cupiditas mulierari⟨*a*⟩e voluptatis sic perdi-
dit, ut nemo audeat virtutes eius in litteras mittere,
quem constat omnium iudicio meruisse puniri.' ergo 8
cum id iudicii de Victorino scriptores habuerint, satis
mihi videor eius dixisse de moribus.

VICTORINUS IUNIOR

De hoc nihil amplius in litteras est relatum quam 7
quod nepos Victoriae Victorini filius fuit et a *m*atre
vel ab avia sub eadem hora, qua Victorinus interemp-
tus, Caesar est nuncupatus ac statim a militibus ira
occisus. extant denique sepulchra circa Agrippinam 2
brevi marmore inp*r*essa humilia, in quibus ⟨*tit*⟩u*l*us
est inscriptus: 'hic duo Victorini tyranni siti sunt.'

MARIUS

Victorino et Lolliano, Postumo interemptis Marius ex 8
fabro, ut dicitur, ferrario triduo tantum imperavit. de 2
hoc quid amplius requiratur, ignoro, nisi quod eum in-
signiorem brevissimum fecit imperium. nam ut ille
consul, qui sex meridianis horis consulatum suffectum
tenuit, a Marco Tullio tali aspersus est ioco: 'consulem
habuimus tam severum tamque censorium, ut in eius
magistratu nemo pranderit, nemo c[a]enaverit, nemo
dormiverit', de hoc etiam dici posse videatur, qui
una die factus est imperator, alia di⟨*e*⟩ visus est im-
perare, tertia interemptus est. et vir quidem strenuus 3
ac militaribus usque ad imperium gradibus evectus,

---

10 matre *Da. cfs. c. 6,3* **patre PΣ,** *edd.* **12 iras P**[a] **ira* P**[b] *t.* **B**
14 inplessa P[1] **inpressa P** *corr.* **impressa Σ unus PΣ titulus**
(*vel* **unus uersus)** *Cas.* **17 Victorino, Lolliano et Postumo** □
Pet.; sed cf. Ti. p. 53 **18 biduo** *Kell. coll. Aur. Vict. Caes.*
33, 12; Eutrop. 9, 9, 2 **22** *Cic. ad fam. VII 30, 1* **26 diuisus P**[1]
die uisus Σ, P *corr.* **27 uir] uita** *Pet. per errorem*

quem plerique Mamurium, nonnulli Veturium, opificem
4 utpote ferrarium, nuncuparunt. sed de hoc nimis
multa, de quo illud addidisse satis est nullius manus
vel ad feriendum vel ad imp⟨*el*⟩lendum fortiores
fuisse, cum in digitis nervos videretur habuisse non
5 venas. nam et carra venientia digito salutari reppulisse
dicitur et fortissimos quosque uno digito sic adflixisse,
ut quasi ligni vel ferri obtunsioris ictu percussi dole-
rent. multa duorum digitorum al⟨*l*⟩isione contrivit.
6 occisus est a quodam milite, qui, cum eius quondam
in fabrili officina fuisset, contemptus est ab eodem,
vel cum dux *e*sset vel cum imperium cepisset. addi-
7 disse ver[b]o dicitu*r* interempt*or*: 'hic est gladius
quem ipse fecisti.' huius *c*ontio prima talis fuisse dici-
8 tur: 'scio, conmilitones, posse mihi obici artem pristi-
9 nam, cuius mihi omnes testes estis. sed dicat quisque
quod vult. utinam ferrum semper exerceam, non vino,
non floribus, non mulierculis, non popinis, ut facit
Gallienus, indign*us* patr*e* suo et sui generis nobilitate,
10 depereа*m*. ars mihi obicia⟨*tur*⟩ ferraria, dum me et
exter⟨*a*⟩e gentes ferrum tractasse suis cladibus re-
11 cognoscant. *e*nita*r*[ia] denique, ut omnis Alamannia
omnisque Germania cum ceteris, quae adiacent, gen-
tibus Romanum populum ferratam putent gentem, ut
12 specialiter in nobis ferrum timeant. vos tamen cogi-
tetis velim fecisse vos principem, qui numquam quic-
13 quam scierit tractare nisi ferrum. quod idcirco dico,
quia scio mihi a lux*u*ri*o*sissima illa peste nihil opponi
posse nisi hoc, quod gladiorum atque armorum artifex
fuerim.'

---

4 implendum P impellendum Σ 10 eius] socius *Cornelissen* *post* quondam *in* P *a. m. in marg. add.* operarius 12 dixiss& P^{a}A duxiss& P^{b}ChV dux esset *Cas.*, *Salm.* *(Eyss.)* 13 uerbo PΣ uero *Salm.*, *edd.* dicitum P dicitur Σ interemptus P interempto Σ 19 indignos P^{1} patri P 20 depereat PΣ obicia P^{1} 22 enitar *Petsch.* in italia PΣ 27 ni P^{a} nisi P^{b} 28 luxoriasissima P 29 gladiatorũ P^{a}R gladi**orũ P^{b} *t.* B

INGENUUS

Tusco et Basso conss. cum Gallienus vino et popinis 9 *a. p. Chr.*
vacaret cumque se lenonibus, mimis et meretricibus *n. 258*
dederet ac bona naturae lux*u*riae continuatione
deperderet, Ingenuus, qui Pannonias tunc regebat, a
Moesiacis le⟨*gi*⟩onibus imperator est dictus, ceteris
Pannoniarum volentibus, neque in quoquam melius
consultum rei p. a militibus videbatur quam quod in-
stantibus Sarmatis creatus est imperator, qui fessis
rebus mederi sua virtute potuisset. causa autem ipsi 2
arripiendi tunc imperii fuit, ne suspectus esset impera-
toribus, quod erat fortissimus ac rei p. necessarius et
militibus, quod imperantes vehementer movet, acceptis-
simus. sed Gallienus, ut erat nequa⟨*m*⟩ perditus, ita 3
etiam, ubi necessitas coegisset, velox, fortis, vehemens,
crudelis, denique Ingenuum conflictu habito vicit eoque
occiso in omnes Moesiacos tam milites ⟨*quam*⟩ cives
asperrime s⟨*a*⟩evit. nec quemquam suae crudelitatis
exortem reliqui*t*, usque adeo asper et truculentus, ut
plerasque civitates vacuas a virili sexu relinqueret.
fertur sane idem Ingenuus civitate capta in ⟨*a*⟩qua⟨*m*⟩ 4
se {mersisse} atque ita vitam finisse, ne in tyranni
crudelis potestatem veniret. extat sane epistola Gal- 5
lieni, quam ad Celerem Verianum scripsit, qua eius
nimietas crudelitatis ostenditur. quam ego idcirco in-
terposui, ut omnes intellegerent hominem luxuriosum
crudelissimum esse, si necessitas postulet: 'Gallienus 6

---

3 cumq· seloninlnus P[a] cumq· selononlbus P[b] cum sese lenonibus Σ 4 bonę P[a] bona P[b] luxorię P 6 leonibus P[1] legionibus Σ, P *corr.* 14 nequa perditus P[1] nequam et perditus P *corr. (Pet.)* nequam perditus Σ nequam [perditus] *Petsch.; sed cf. Ti. p. 40* 15 fortis] furibundus ferus Σ 17 quam] *add.* P *corr.;* et Σ 19 reliquid P 21/22 in qua se atq· P[1] intrasse domum in qua se pugione transfodit atq· P *corr. sine ulla auctoritate* in aquam se mersisse atque Σ laqueasse se atque *Pet.* in qua ⟨erat, uenenum hausis⟩se *vel tale quid He.*
24 Venerianum *Pet.*

Veriano. non mihi satisfacies, si tantum armatos occi-
7 deris, quos et fors in bellis interimere potuisset. peri-
mendus est omnis sexus virilis, si et senes atque in-
8 puberes sine reprehensione nostra occidi possent. oc-
cidendus est quicum⟨*que*⟩ male voluit, occidendus est
quicumque male dixit contra me, contra Valeriani fi-
9 lium, contra tot principum patrem fratrem. Ingenuus
factus est imperator. lacera, occide, concide, animum
meum intellege[re], mea mente irascere, qui haec manu
mea scripsi.'

REGILIANUS

10 Fati publici fuit, ut Gallieni tempore quicumque po-
tuit ad imperium prosiliret. Regilianus denique in Illy-
rico ducatum gerens imperator est factus auctoribus
imperii Moesis, qui cum Ingenuo fuerant ante superati,
2 in quorum parentes graviter Gallienus s⟨*a*⟩evierat. hic
tamen multa fortiter contra Sarmatas gessit, sed aucto-
ribus Roxolanis consentientibusque militibus et timore
provincialium, ne iterum Gallienus graviora faceret,
interemptus est.
3 Mirabile fortasse videatur, si, quae origo imperii
eius fuerit, declaretur. capitali enim *i*oco regna pro-
4 meruit. nam cum milites cum eo quidam c[a]enarent,
extitit vicarius tribuni qui diceret: 'Regiliani nomen
unde credimus dictum?'. alius continuo: 'credimus
5 quod a regno.' tum is qui aderat scolasticus, coepit
quasi grammaticaliter declinare et dicere: 'rex regis
6 regi[o] Reg*i*lianus.' milites, ut est hominum genus pro-

---

1 Veneriano *Pet.* 3 est] esset *Cas. (Eyss.)* & si & P^a **si et P^b *t.* B et si etiam Σ 5 quicum P *(def. Ti. p. 34, adn. 1)* quicumque Σ 5/6 male uoluit, occidendus est quicumque *om. Pet. per errorem* 7 fratrem P^1 et fratrem Σ, P *corr. (Pet.); asyndeton def. Ti. p. 34* 9 intellegere P^1 (potes *add. a. m. in marg.*) intellige Σ 11 Regalianus *recte appellatur testibus nummis; cf. Stein, P.-W. IA, 462* 22 declaratur P^a declaretur P^b loco PΣ 28 regio *om.* P^a, *add.* P^b rego *Salm.* regi *edd.* regalianus P

num ad ea, quae cogitant: 'ergo potest rex esse?' item
alius: 'ergo potest nos regere?' item alius: 'deus tibi
regis nomen ⟨*in*⟩posuit.' quid multa? his dictis cum 7
alia die mane processisset, a principiis imperator est
salutatus. ita quod aliis vel auda*c*ia vel iudicium,
huic detulit iocularis astutia.

Fuit, quod negar*i* non potest, vir in ⟨*re*⟩ militari 8
semper probatus et Gallieno iam ante suspectus,
quod dignus videretur imperio, gentis Daci⟨*a*⟩e, De-
cibali ipsius, ut fertur, adfinis. extat epistola divi 9
Claudii *t*unc privati, qua Regiliano, Illyrici duci, gra-
tias agit ob redditum Illyricum, cum omnia Gallieni
segni*t*ia deperirent. quam ego repertam in a⟨*u*⟩then-
⟨*t*⟩icis inserendam putavi, fuit enim publica. 'Claudius 10
Regiliano multam salutem. felicem rem p., quae te
talem virum habe[t]re i⟨*n*⟩ castris bell*ic*is meruit, fe-
licem Gallienum, etiamsi ei vera nemo nec de bonis nec
de mali*s* nun*t*iat. pertulerunt ad me Bonitus et Celsus, 11
stipatores principis nostri, qualis apud Scupos in pu-
gnando fueris, quo*t* uno die proelia et qu*a* celeritate
confeceris. dignus eras triumpho, si antiqua tempora
exstarent. sed quid multa? memor cuiusdam hominis 12
cautius velim vincas. arcus Sarmatic*o*s et duo saga
ad me velim mittas, sed fiblatori*a*, cum ipse misi de
nostris.'

Hac epistola ostenditur, quid de Regiliano senserit 13

---

1 cogitent P^a cogitant P^b 3 nomen posuit P, *edd.* nomen imposuit Σ *(cf. eandem clausulam S 19, 2)* 5 alii *Pet. per errorem* audatia P 5/7 iudiciū — quod *om.* P^a, *add.* P^b *in marg. inf.* 7 negare P negari Σ re *add. Nov. (post* militari *add. a. m. in* P, *edd.)* 11 dunc P^1 tunc P *corr., Pet.* ad hunc ACh adhuc R 13 segnicia P 13/14 athenicis PA athonicis R authenticis *Gru. (Pet.)* 16 hab& rei castris belli ius P^1 hab& rei castrensi is belli ius P *corr.* habere (habet Ch) rei castris bellis Σ habere in castris bellicis *Bae. (Pet.)* 17 e P^a ei P^b nemo *om.* P^a, *add.* P^b 18 nunciat P 20 quod PΣ quę P qua Σ 21 confeceres P^a confeceris P^b 23 sarmaticus P sarmaticos Σ 24 fiblatorie P 26 Haec P^a Ha*c P^b *t.* B

Claudius, cuius gravissimum iudicium suis tempo-
ribus fuisse non dubium est.
14 Nec a Gallieno quidem vir iste promotus est, sed a
patre eius Valeriano, ut et Claudius et Macrianus et
Ingenuus et Post[h]umus et Aureolus, qui omnes in
imperio interempti sunt, cum mere⟨*re*⟩ntur imperium.
15 mirabile autem hoc fuit in Valeriano principe, quod
omnes, quoscumque duces fecit, postea militum testi-
monio ad imperium pervenerunt, ut appareat senem
imperatorem in diligendis rei p. ducibus talem fuisse,
qualem Romana felicitas, si continuari fataliter po-
16 tuisset sub bono principe, requirebat. et utinam vel
illi, qui arripuerant imperia, regnare potuissent, vel
eius filius in imperio diutius non fuisset, utlibet se
17 in suo statu res p. nostra tenuisset. sed nimis sibi
Fortuna indulgendum putavit, quae et cum Valeriano
bonos principes tulit et Gallienum diutius quam opor-
tebat rei p. reservavit.

AUREOLUS

11 Hic quoque [in] Illyricianos exercitus regens in con-
temptu Gallieni, ut omnes eo tempore, coactus a mili-
2 tibus sumpsit imperium. et cum Macrianus cum filio
suo Macrino contra Gallienum veniret cum plurimis,
exercitus eius cepit, aliquos corruptos fidei suae ad-
3 dixit. et cum factus esset ⟨*h*⟩in⟨*c*⟩ validus impera-
tor cumque Gallienus expugnare virum fortem frustra
temptasset, pacem cum ⟨*Aur*⟩eo⟨*lo*⟩ {fecit} contra
Post[h]umum pugnaturus. quorum pleraque et dicta
4 sunt et dicenda. hunc eundem Aureolum Claudius

---

6 merentur P[1] mererentur Σ, P *corr.* 10 deligendis Σ 12 *post* principe *distinxit Ho.* *post* potuisset *edd.* 14 filius] gallienus *superscr. a. m. in* P utlib& P ut libere Σ utique? *Pet.* ut inlibata *Nov.* 20 quoq· in P, *om.* Σ 20/21 contemptum Σ; *sed cf. c. 30, 10* 22 Macrinus *Pet.* 23 Macriano Σ, *Pet.* 25 inualidus PΣ hinc ualidus *Salm. (Pet.)* 27 Aureolo fecit Σ eo P (fecit *post* pugnaturus *add. Pet.*)

interfecto iam Gallieno conflictu habito apud eum
pontem interemit, qui nunc pons Aureoli nuncupatur,
atque illic ut tyrannum sepulchro humiliore donavit. 5
ext[it]*a*t etiam nunc epigram⟨*m*⟩a Graecum in hanc
formam:

dono sepulchrorum victor post multa tyranni
proelia iam felix Claudius Aureolum
munere prosequitur mortali et iure superstes,
vivere quem vellet, si pateretur amor
militis egregii, vitam qui iure negavit
omnibus indignis et magis Aureolo.
ille tamen clemens, qui corporis ultima servans
et pontem Aureoli dedicat et tumulum.

hos ego versus a quodam grammatico translatos ita 6
posui, ut fidem servarem, non quo ⟨*non*⟩ melius po-
tuerint transferri, sed ut fidelitas historica servaretur,
quam ego prae ceteris custodiendam putavi, qui quod
ad eloquentiam pertinet nihil curo. rem enim vobis 7
proposui deferre, non verba, maxime tanta rerum co-
pia ut in triginta tyrannorum simul vit*i*s.

MACRIANUS

Capto Valeriano, diu clarissimo principe civitatis, **12**
fortissimo deinde imperatore, ad postremum omnium
infelicissimo, vel quod senex apud Persas consenuit
vel quod indignos se posteros dereliqui*t*, cum Gallie-
num contemnendum Ballista praefectus Valeriani et
Macrianus primus du⟨*cu*⟩m intellegerent, quaerentibus
etiam militibus principem unum in locum concesserunt
quaerente⟨*s*⟩, quid faciendum esset. tuncque constitit 2

4 extitit P extat Σ nunc *om.* P^a, *add.* P^b 6 dona P donat Σ dono *Salm. (Pet.)* 14 ego *om.* P^a, *add.* P^b 15 non *ante* melius *add. Pet.* 17 *ante* quod *add.* id *a. m. in* P 20 uitas PΣ uitis *Pet.* 24 senex P^b felix P^a 25 dereliquid P 27 dum PΣ ducum *Salm., edd.* 29 quaerente P, *om.* Σ

Gallieno longe posito, Aureolo usurpante imperium
debere aliquem principem fieri, et quidem optimum,
3 ne quispiam tyrannus existeret. verba igitur Bal⟨*l*⟩i-
stae (quantum M⟨*a*⟩eonius Ast*y*anax, qui consilio in-
4 terfuit, adserit) haec fuerunt: 'mea et aetas et pro-
fessio et voluntas longe ab imperio absunt, et ego,
quod negare non possum, bonum principem quaero.
5 sed quis tandem est, qui Valeriani locum possit im-
plere, nisi talis qualis tu es, fortis, constans, integer,
probatus in re p. et, quod maxime ad imperium per-
6 tinet, dives? arripe igitur locum meritis tui⟨*s*⟩ debi-
tum. me praefecto, quamdiu voles, uteris. tu cum re p.
tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum prin-
7 cipem gaudeat.' ad haec Macrianus: 'fateor, Bal⟨*l*⟩i-
sta, imperium prudenti non frustra est. volo enim
rei p. subvenire atque illam pestem a legum gu-
bernaculis dimovere, sed non hoc in me aetatis est:
senex sum, ad exemplum equitare non possum, lavan-
dum mihi est frequentius, [a]edendum delicatius, di-
8 vitiae me iam dudum ab usu militiae retraxerunt. iu-
venes aliqui sunt quaerendi, nec unus sed duo vel tres
fortissimi, qui ex diversis par*t*ibus orbis humani
rem p. restituant, quam Valerianus fa[c]to, Gallienus
9 vitae suae genere perdiderunt.' post haec intellexit
eum Ballista sic agere, ut de filiis suis videretur cogi-
10 tare, atque adeo sic adgressus est: 'prudentiae tuae
rem p. tradimus. da igitur liberos tuos Macrianum
et Quietum, fortissimos iuvenes, olim tribunos a Vale-
riano factos, quia Gallieno imperante, quod boni sunt,
11 salvi esse non possunt.' tunc ille *u*bi intellectum se
esse comperit: 'do', inquit, 'manus de meo stipendium

---

4 astianax P 9 tu es] o macriane *superscr. a. m. in* P
11 tui P^1 16 pestem] gallienum *superscr. a. m. in* P 22 patrib; P partibus Σ humani PCh romani R 23 facto P^1 *t.* B, R façto P *corr.* (c *exp.*) fato A 28 fortissimu P^a fortissimus P^b *t.* B fortissimos Σ, P *corr.* olim P solum Σ 29 qui *edd.*
30 tibi P^1 *t.* B ubi Σ, P *corr.*

militi duplex daturus. tu tantum praefecti mihi studium et annonam in necessariis locis praebe[t]. iam ego faxim, ut Gallienus, sordidissimus feminarum
omnium, duces sui parentis intellegat.' factus est igi- 12
tur cum Macriano et Quieto duobus filiis cunctis militibus volentibus imperator ac statim contra Gallienum venire coepit utcumque rebus in oriente[m] derelictis.
sed cum quadraginta quinque milia militum secum 13
duceret, in Illyrico vel in T⟨*h*⟩rac[h]iarum extimis congressus cum Aureolo victus et cum filio interemptus
est. triginta denique milia militum in Aureoli potesta- 14
tem concessere. Domitianus autem eundem vicit, dux Aureoli fortissimus et vehementissimus, qui se originem diceret a Domitiano trahere atque a Domitilla.

De Macri⟨*a*⟩no autem nefas mihi videtur iudicium 15
Valeriani praeterire, quod ille in oratione sua, quam ad senatum e Persidis finibus miserat, posuit. inter
cetera ex oratione divi Valeriani: 'ego, p. c., bellum 16
Persicum gerens Macriano totam rem p. credidi ⟨*et*⟩ quidem a parte militari. ille vobis fidelis, ille mihi devotus, illum et amat et timet miles, ille utcumque
res exegerit, cum exercitibus agit. nec, p. c., nova 17
vel inopina nobis sunt: pueri eius virtus in Italia, adulescentis in Gallia, iuvenis in T⟨*h*⟩rac[h]ia, in Africa iam provecti, senescentis denique {in} Illyrico et Dalmatia conprobata est, cum in diversis proeliis ad ex-
emplum fortiter faceret. huc accedit quod habet iu- 18
venes filios Romano dignus collegio, nostra dignus amicitia' et reliqua.

---

2 preb& P[1] *t.* B *(corr. per ras.)* 3 faxim] i. e. affirmo *superscr. a. m. in* P 7 oriente Σ 9/10 co^n^gressus P 12 concessare P[1] *t.* B concessere Σ, P *corr.* 14 *post* domitiano *a. m. in* P *add.* imperatore 16 macrino P Macriano Σ, *edd.* 20 et *add. Pet.* 26 in *om.* P, *non om.* Σ 29 dignus (*post* Romano) P *(def. Salm.)* dignos Σ dignus (*post* nostra) P Ch dignos 'A R

MACRIANUS IUNIOR

13 Multa de hoc in patris imperio praelibata sunt, qui
numquam imperator factus esset, nisi prudentiae patris
2 eius creditum videretur. de hoc plane multa miranda
dicuntur, quae ad fortitudinem pertinea⟨*n*⟩t iuvena-
lis aetatis. sed ⟨*quid*⟩ ad fa[c]ta aut quantum in bellis
3 unius valet fortitudo? hic enim vehemens cum pru-
dentissimo patre, cuius merito imperare coeperat, a
Domitiano victus triginta, ⟨*ut*⟩ dixi superius, milibus mi-
litum spoliatus est, matre nobilis, patre tantum forte
et ad bellum parato atque ab ultima militia in sum-
mum perveniente ducatu⟨*s*⟩ splendore sublimi.

QUIETUS

14 Hic, ut diximus, Macriani filius fuit. cum patre et
fratre Ballistae iudicio imperator est factus. sed ubi
comperit Odenatus, qui olim iam orientem tenebat,
ab Aureolo Macrianum, patrem Quiet⟨*i*⟩, cum eius
fratre Macriano victos, milites in eius potestatem con-
cessisse, quasi Gallieni partes vindicaret, adulescen-
2 tem cum Bal⟨*l*⟩ista praefecto dudum interemit. idem
quoque adulescens dignissimus Romano imperio fuit,
ut vere Macriani filius, Macrian*i*[s] etiam frater, qui
duo adflictis rebus potuerunt rem p. gerere, videretur.

---

5 pertineat P[1] *t.* B[1] pertineãt P *corr.* pertinent Σ 5/6 iuuenilis Σ 6 sed ad facta aut quantum in bellis P sed ad facta autem quantum in bellis Σ sed ad fata aut quantum in bellis *Obr.* sed ad facta aut in bellis quantum *Salm.* sed ad fata aut in bellis quantum *edd.* et ad facta. at quantum in bellis *Petsch.* sed ⟨quid⟩ ad fata aut quantum in bellis *He., cfs. de* 'aut' *Vahlen, op. ac. II 434 sq. et docens clausula* 'iuuenalis aetatis' *enuntiatum finiri* 7 unius P minus Σ 9 ut superius □ dixi Σ *c. 12, 14* 12 ducatu P[1] *t.* B[1] ducatũ P *corr.*, Ch ducatus A 14 *c. 12, 12* 17 qui&cũ P quietum et Σ Quieti cum *Salm. (Pet.)* 19/20 adullscentem P 20 dudum] *scil. iam Valeriani, cf. c. 12, 1* ducum *Obr. (Pet.)* nudum *Eyss.* 22 macrianus (*post* filius) P Macriani *Salm., edd.* (*ita corr. iam* O)

Non mihi praetereundum videtur de Macrianorum 3
familia, quae hodieque floret, id dicere, quod spe-
ciale semper habuerunt. Alexandrum Magnum Ma- 4
c[h]edonem viri in anulis et argento, mulieres et in
reticulis et dextrocheriis et in anulis et in omni or-
namentorum genere exculptum semper habuerunt, eo
usque ut tunicae et l*i*mbi et p⟨*a*⟩enulae matronales
in familia eius hodieque sint, quae Alexandri effigiem
de liciis variantibus monstrent. vid*i*mus proxime Cor- 5
nelium Macrum ex eadem familia virum, cum c[a]e-
nam in templo Herculis daret, pateram electrinam,
quae in medio vultum Alexandri haberet et in cir-
cuitu[m] omnem historiam contineret signis brevibus et
minutulis, pontifici propinare, quam qui⟨*d*⟩em circum-
ferri ad omnes tanti illius viri cupidissimos iussit.
quod idcirco posui, quia dicuntur iuvari in omni actu 6
suo, qui Alexandrum expressum vel auro gestitant
vel argento.

ODENATUS

Nisi Odenatus, princeps Palmyrenorum, capto Vale- 15
riano, fessis Romanae rei p. viribus sumpsisset impe-
rium, in oriente perditae res essent. quare adsumpto 2
nomine primum regali cum uxore Zenobia et filio
maiore, cui erat nomen Herodes, minoribus Herenniano
et [a] Timolao collecto exercitu contra Persas pro-
fectus est. Nisibin primum et orientis pleraque cum 3
omni Mesopotamia in potestatem recepit, deinde ipsum
regem victum fugere coegit. postremo Ctesifonta us- 4
que Saporem et eius liberos persecutus captis con-
cubinis, capta etiam magna praeda ad orientem ver-
tit, sperans, quod Macrianum, qui imperare contra
Gallienum coeperat, posset opprimere, sed illo iam
profecto contra Aureolum et contra Gallienum, eo

7 lymbi P 9 Uidemus PΣ 12/13 circuitum P, *edd.* circuitu Σ 14 quiem P[1] 25 a *om.* Σ 29 ius P[a] eius P[b]

interempto filium *e*⟨*ius*⟩ Quiet[i]*u*m interfecit, Ballista,
ut plerique adserunt, regnum usurpante, ne et ipse
5 posset occidi. composit*o* igitur magna ex parte orientis
statu a consobrino suo Maeonio, qui et ipse imperium
sum*ps*erat, interemptus est cum filio suo Herode, qui
et ipse post reditum de Perside cum patre imperator
6 est appellatus. irat*os* fuisse rei p. de*os* credo, qui
interfecto Valeriano nolu⟨*er*⟩i⟨*n*⟩t Odenatum reser-
7 vare. ille plane cum uxore Zenobia non solum orien-
tem, quem iam in pristinum reformaverat statum, sed
e*t* omnes omnino totius orbis partes reformasset, vir
acer in bellis et, quantum plerique scriptores loquun-
tur, venatu memora*b*ili semper inclitus, qui a prima
aetate capiendis leonibus et par*d*is, ursis ceterisque
silvestribus animalibus sudorem officii virilis inpen-
dit quique semper in silvis ac montibus vixit, perferens
calorem, pluvias et omnia mala, quae in se continent
8 venatoriae voluptates. quibus duratus sole⟨*m*⟩ ac pul-
vere⟨*m*⟩ in bellis Persicis tulit, non aliter etiam con-
iuge adsueta, quae multorum sententia fortior marito
fuisse perhibetur, mulier[um] omnium nobilissima[m]
orientalium feminarum et, ut Cornelius Capitolinus ad-
serit, s[e]pe*c*⟨*ios*⟩issima[m].

---

1 filiū *λ (littera incerta)* qui & iam P[1] (qui&um P *corr.*) filium eius quietum Σ 1/2 Ballista, ut] BALLISTA Ut P[1] *t.* B *litteris maiusculis et miniatis quasi in vitae exordio* ballista ut P *corr. in ras.* 3 Composita P[1] 5 sumiperat P[1] suṁsperat P *corr.* (p *exp.*) sumpserat Σ 7 iratum fuisse reip̄. deum P iratos fuisse deos rei p. Σ 8 noluit P noluerint ChR uoluerint A 10/11 sedes P[1] sed et P *corr.* sed Σ 13 memorauili P 14 parthis P[1] *ut videtur* (partis B) pardis Σ, P *corr. in ras.* ceruisque ceterisque Σ 15 siluestris P[a], *corr.* P[b] 18/19 sole ac puluere P[1] *t.* B, Σ solē ac puluerē P *corr.* 21 mulierum PR mulier A nobilissimam P[1] *t.* B, Σ nobilissimaṃ (m *exp.*) P *corr.* 23 sȩpedissimam P[1] se expedissimam P *corr.* spetiosissimam Σ sapientissima *Ell.*

HERODES

Non Zenobia matre sed priore uxore genitus Hero- 16
des cum patre accepit imperium, homo omnium deli-
catissimus et prorsus orientalis et Graec[i]ae lux*u*-
riae, cui erant sigil⟨*l*⟩ata tentoria et aurati papiliones
et omnia Persica. denique ingenio eius usus Odenatus 2
quicquid concubinarum regalium, quicquid divitiarum
gemmarumque cepit, eidem tradidit paternae indulgen-
tiae adfectione permotus. et erat circa illum Zenobia 3
nove*r*cali animo, qua re[m] commendabiliorem patri
eum fecerat. neque plura sunt quae de Herode di-
cantur.

M⟨*A*⟩EONIUS

Hic consobrinus Odenati fuit nec ulla re alia ductus 17
nisi damnabili invidia imperatorem optimum interemit,
cum ei nihil aliud obiceret praeter filii Herod*is* ⟨*lu-
xuriem*⟩. dicitur autem primum cum Zenobia con- 2
sensisse, quae ferre non poterat, ut privignus eius
Herodes priore loco quam filii eius, Herennianus et
Timolaus, principes dicerentur. sed hic quoque spur-
cissimus fuit. quare imperator appellatus per errorem 3
brevi a militibus pro suae l*u*x*u*riae meritis interemp-
tus est.

*B*ALLISTA

De hoc, utrum imperaverit, scriptores inter se ambi- 18
gunt. multi enim dicunt Quieto per Odenatum occiso
Ballistae veniam datam et tamen eum imperasse, quod
nec [a] Gallieno nec Aureolo nec Odenato se crederet.
alii adserunt privatum eum in agro suo, quem apud 2

4 gręcię P Grece AR 4/5 loxorię P 9/10 zenobiano uelcali P[1] 10 rē P[1] *t.* B; *virgulam erasit* P *corr.* 14 alia alia P[a] 16/17 filii herodes P filii herodis Σ filium Herodem *Salm., edd.* filii Herodis ⟨uitia⟩ *Petsch.* filii Herodis ⟨luxuriem⟩ *He.* 18 priuig*nus P 22 loxorię P 24 VALLISTA P 25 utrum *** P 28 neca P[1] *t.* B, Σ a *exp.* P *corr.* neque *Pet.*

3 Dafnidem sibi comp*ara*rat, interemptum. multi et
sumpsisse illum purpuram, ut more Romano imperaret, ⟨*et*⟩ exercitum duxisse et de se plura promisisse
dixerunt, occisum autem per eos, quos Aureolus miserat ad conprehendendum Quietum, Macri⟨*a*⟩ni filium,
4 quem praedam su*a*m esse dicebat. fuit vir insignis,
eruditus ad gerendam rem p., in consiliis vehemens,
in expeditionibus clarus, in provisione annonaria singularis, Valeriano sic acceptus, ut eum quibusdam lit-
5 teris hoc testimonio prosecutus sit: 'Valerianus Ragonio Claro praefecto Illyrici et Galliarum. si quid
in te bonae frugis est, quam esse scio, parens Clare,
6 dispositione⟨*s*⟩ *tu* Ballistae persequere. his rem p. informa. videsne[c] ut il⟨*l*⟩e provinciales non gravet,
ut illic equos contin*e*a[n]t, ubi sunt pa*b*ula, illic annonas militum mandet, ubi sunt frumenta, non provincialem, non possessor*e*m cogat illic frumenta, ubi non
7 habet, dare, illic equum, ubi non potes⟨*t*⟩, pascere? nec
est ulla alia provisio melior quam ut in locis suis erogentur quae nascuntur, ne[c] aut *v*ehiculis aut sumpti-
8 bus rem p. gravent. Galatia frument*i*⟨*s*⟩ abundat, referta est T⟨*h*⟩rac[h]ia, plenum est [inh]*I*ll*y*ricum: illic
pedites conlocentur, quamquam in T⟨*h*⟩rac[h]ia etiam
equites sine noxa provincialium hiemare possint. mul-
9 tum enim ex campis f[o]eni colligitur. iam ⟨*v*⟩in⟨*um*⟩,
laridum, iam ceterae species in his dandae sunt locis,
10 in quibus adfatim redundant. quae omnia sunt Bal-

1 compererat P^1 *t.* B compararat P *corr.*, R comparauerat *Pet.* 3 et *add. Salm., edd.* 5 macrini P macriani Σ 6 suum P suam Σ 12 inte* P inter Σ 13 dispositione PΣ dispositionem *Pet.* dispositiones *Less.* ti P, *om.* Σ tu *Pet.* his PR hiis ACh sic *Pet.* 14 nec utile P nec ut ille Σ -ne ut ille *Salm., edd.* 15 continuant P^1 *t.* B contineant P *corr.* (e *in ras.*), ChR contineat A papula P 17 possessorum P possessorem Σ 18 illis PΣ potes PA pot̃ R 20 nec PΣ erehiculis P reitulis R uehiculis *vulgo* 21 frumenta P frumentis Σ 22 inhyllirícum P hyllirícum R 25 iam in P iam ibi Σ uinum *Krauss* iam uinum *Pet.* 26 iam] oleum *Krauss* 27 omia P^a, *corr.* P^b

⟨*l*⟩istae consilia, qui ex quadam provincia unam tantum speciem praeberi iussit, quod ea redundaret, atque ab ea milites submo*v*eri. id quod publicitus est decretum.'

Est et alia eius epistola, qua gratias Bal⟨*l*⟩istae 11
a⟨*g*⟩it, in qua docet sibi praecepta gubernandae rei p. ab eodem data, gaudens, quod eius consilio nullum adscripticium — id est vacantem — haberet [et] tribunum, nullum stipatorem, qui non vere aliquid ageret, nullum militem, qui non vere pugnaret.

Hic igitur vir in tentorio suo cubans a quodam gre- 12
gario milite in Odenati et Gallieni gratiam dicitur interemptus. de quo ipse vera non satis comperi, idcirco 13
quod scriptores temporum de huius praefectura multa, de imperio pauca dixerunt.

VALENS

Hic vir militaris, simul etiam civilium virtutum glo- 19
ria pollens proconsulatu⟨*m*⟩ Achaiae da[illegible] a Gallieno tunc honore gubernabat. quem Macrianus vehemen- 2
ter reformidans, simul quod in omni genere vitae satis clarum norat, simul quod inimicum sibi esse invidia virtutum sciebat, misso Pisone, nobilissimae tunc et consularis familiae viro, interfici praecepit. Valens 3
diligentissime cavens et providens neque aliter sibi posse subveniri aestimans sumpsit imperium et brevi a militibus interemptus est.

VALENS SUPERIOR

Et bene venit in mentem, *u*t, cum de hoc Valente 20
loquimur, etiam de illo Valente, qui superiorum prin-

---

1 quadam P (*def. Petsch. hunc vocis usum pro* quilibet) quaque Σ 3 submoberi P[1] 5 ait P *(Pet.)* agit Σ *(cf. Less., lex. p. 227a)* 7 id est uacantem *del. Cornelissen (Petsch.)* et *del. Cornelissen (Petsch.)* 17 proconsulatu PΣ 18 honere P honore Σ 26 Ualens superior *in* P *neque maiusculis neque miniatis litteris scriptum ut alias tyrannorum in exordio vitarum nomina scribi solent* 27 ut Σ & P

cipum temporibus interemptus est, aliquid diceremus.
2 nam huius Valentis, qui sub Gallieno imperavit,
avunculus magnus fuisse perhibetur; alii tantum avun-
3 culum dicunt. sed par in ambobus fuit for⟨*tu*⟩*n*a. nam
et ille, ⟨*cum*⟩ paucis diebus Illyrico imperasset, occi-
sus est.

PISO

21 Hic a Macriano ad interficiendum Valentem missus,
ubi eum providum futurorum imperare cognovit, Thes-
saliam concessit atque illic paucis sibi consentientibus
sumpsit imperium Thessalicusque appellatus [vi] in-
teremptus est, vir summ⟨*a*⟩e sanctitatis et temporibus
suis Frugi dictus et qui ex illa Pisonum familia du-
cere[t] originem diceretur, cui se Cicero nobilitandi
2 causa sociaverat. hic omnibus principibus acceptissi-
mus fuit. ipse denique Valens, qui ad eum percussores
misisse perhibetur, dixisse dicitur non sibi apud deos
inferos constare rationem, quod quamvis hostem suum
Pisonem tamen iussisset occidi, virum cuius similem
Romana res p. non haberet.
3 Senatus consultum de Pisone factum ad noscendam
eius maiestatem libenter inserui: die septimo kal. Iu-
liarum cum esset nun*t*iatum Pisonem a Valente inter-
emptum, ipsum Valentem a suis occisum, Arellius
Fuscus, consularis primae sententiae, qui in locum Va-
4 leriani successerat, ait: 'consul, consule.' cumque con-
sultus esset 'divinos' inqui*t* 'honores Pisoni decerno,
p. c., Gallienum et Valerianum et Saloninum impera-
tores nostros *id* p*ro*⟨*b*⟩aturos esse confido. neque enim
5 melior vir quisquam fuit neque constantior.' post quem
c*e*ter⟨*i*⟩ consult*i*[m] statuam inter triumphales et cur-
6 rus quadriiugos Pisoni decreverunt. sed statua eius

---

3 tantum] tamen *Petsch.* 4 forma PΣ fortuna *vulgo* 5 ille P cum ille Σ ille, cum *vulgo* 11 thessalicusquę P ui *om.* Σ 12/13 temporis sui *Petsch.* 13/14 ducer& P[1] 23 nunciatum P 27 inquid P 29 imperaturos P, *om.* Σ id probaturos *Salm., edd.* 31 citer P ceteri Σ consultum PΣ

videtur, quadrigae autem, quae decretae fuerant, quasi
transferendae ad alium 〈*locum*〉 positae sunt nec ad-
huc redditae. nam in his locis fuerunt, in quibus ther- 7
mae Diocle*t*ianae sunt exaedificatae, tam aeterni no-
minis quam sacrati.

AEM*I*LIANUS

E〈*s*〉t hoc familiare populi Aegyptiorum, ut vel- 22
〈*ut*〉 furiosi ac dementes de levi〈*ssi*〉m*i*s quibus usque
ad summ*a* rei p. pericula perducantur: saepe illi ob 2
neglectas salutationes, locum in balneis non conces-
sum, carnem et olera sequestrata, calciamenta servilia
et cetera talia usque ad summum rei p. periculum 〈*in*〉
seditiones, ita ut armarentur contra eos exercitus, per-
venerunt. familiari ergo sibi furore, cum quadam die 3
cuiusdam servus curator*i*s, qui Alexandriam tunc re-
gebat, militar*i* ob hoc caesus esset, quod crepidas
suas meliores esse quam militis diceret, collecta mul-
titudo ad domum Aemiliani *d*ucis venit atque eum
omni seditionum instrumento et furore persecuta est:
ictus est lapidibus, pe*t*itus est ferro, nec de〈*fuit*〉 ul-
lum seditionis telum. qua re coa〈*c*〉tus Aemilianus 4
sumpsit imperium, cum sciret sibi undecumque pereun-
dum. consenserunt ei Aegyptiacus exercitus, maxime 5
in Gallieni odium. nec eius ad regendam rem p. vigor 6

---

2 ad alium PΣ alibi *Pet.* ad alium locum *Richter* ad balneum *Gru.* 4 dioclecianę P 6 AEMELIANUS P 7 Et P Sed Σ Est *Pet.* 7/8 uel PΣ uelut *Bae. (Pet.)* 8 deleuimus P de leuibus Σ de leuissimis *Salm. (Pet.)* quibus] quibusque *Pet.; sed cf. Ti. p. 34, adn. 1 de detracta syllaba* 'que' rebus *Salm.* 9 summe P usum et Σ summa *Pet.* 12 in *add. Petsch.* 15 curatores P -is Σ 16 militare P militaris Σ militari *Salm. (Pet.)* 18 aucis P anceps Σ ducis B *corr., edd.* ducis anceps *vulgo* 20 peditus P petitus Σ 20/21 deullum P desiit illum Σ defuit ullum *Pet. cum cod. Laurent. 63, 31 (de hoc codice auctoritatis experti cf. Klio XIII, p. 280)* 21 coatus P coactus Σ 23 Consenserunt PR Consensit A Aegyptiacus] Aegypti totius *Kell. (Pet.)*

defuit, nam Thebaidem totamque Aegyptum peragra-
vit et, quatenus potuit, barbarorum gentes forti aucto-
7 ritate summovit. Alexander denique vel Alexandrinus
— nam incertum id quoque habetur — virtutum me-
8 rito vocatus est. et cum contra Indos pararet expe-
ditionem, misso Theodoto duce Gallieno iubente dedit
poenas, [s]e*t* quidem strangulatus in carcere captivo-
rum veterum more perhibetur.
9 Tacendum esse non credo, quod, cum {de} Aegypto
loquor, vetus su*gg*essit historia, simul etiam Gallieni
10 factum. qui cum [e] Theodoto vellet imperium pro-
consulare decernere, a sacerdotibus est prohibitus, qui
dixerunt fasces consulares ingredi Alexandriam non
11 licere; cuius rei etiam Ciceronem, cum contra Ga*b*i-
nium loquitur, meminisse satis novimus. denique
12 n*un*⟨*c*⟩ extat memoria rei frequentatae. quare scire
oportet Herennium Celsum, vestrum parentem, ⟨*cum*⟩
13 consulatum cupit, hoc quod desiderat non licere. fer-
tur enim apud Memfim in[a] aurea columna Aegyptiis
esse litteris scriptum tunc demum Aegyptum liberam
fore, cum in eam venissent Romani fasces et prae-
14 texta Romanorum. quod apud Proculum grammaticum,
doctissimum sui temporis virum, cum de peregrinis
regionibus loquitur, invenitur.

SATURNINUS

23 Optimus ducum Gallieni temporis, sed Valeriano di-
2 lectus Saturninus fuit. hic quoque, cum dissolutionem
Gallieni, pernoctantis in publico, ferre non posset et
milites non exemplo imperatoris sui, sed suo rege-

3 ALEXANDER Deniq; P *litteris maiusculis et miniatis quasi in vitae exordio* 7 sed P si Σ et *Bae. (Pet.)* 9 de *om.* P, *non om.* Σ 10 successit P succedit Σ suggessit *vulgo* 11 etheodoto P Theodoto Σ, *sed hoc nomine post* proconsulare *posito* 14/15 gauinium P 16 non PΣ nunc *Petsch. (Pet.)* 17 cum *add. Pet.* dum *vulgo* 19 ina P 24 religionibus *Cas. (Eyss.)* 26 temporibus Σ

ret, ab exercitibus sumpsit imperium, vir prudentiae
singularis, gravitatis insignis, vitae amabilis, victoria-
rum barbaris etiam ubique notarum. hic ea die, qua 3
est amictus a militibus peplo imperatorio, contione
adhibita dixisse fertur: 'commilitones, bonum d*u*cem
perdidistis et malum principem fecistis.' denique cum 4
multa strenue in imperio fecisset, quod esset severior
et gra*v*ior militibus, ab [h]isdem ipsis, a quibus factus
fuerat, interemptus est. huius insigne est quod con- 5
vivio discumbere milites, ne[c] inferiora nudarentur,
cum sagis iussit, hieme gravibus, aestate perlucidis.

TETRICUS SENIOR

Interfecto Victorino et eius filio mater eius Victoria **24**
sive Vitruvia *Te*tricum senatorem p. R. praesidatum
in Gallia regentem ad imperium hortata, quod eius
erat, ut plerique loquuntur, adfinis, Augustu⟨*m*⟩ ap-
pellari fecit filiumque eius Caesarem nuncupavit. et 2
cum multa Tetricus feliciterque gessi⟨*sse*⟩t et diuque
imperasset, ab Aur*e*liano victus, cum militum suorum
inpudentiam et procacitatem ferre non posset, volens
se gravissimo principi et severissimo dedit. versus 3
denique illius fertur, quem statim ad Aurelianum scrip-
serat: 'eripe me his, invicte, malis.' quare cum Aure- 4
lianus nihil simplex neque mite aut tranquillum facile
cogitaret, senatorem p. R. eundemque consularem, qui
iure pr⟨*a*⟩esidali omnes Gallias rexerat, per triumphum
duxit, eodem tempore quo et Zenobiam Odenati uxo-
rem cum filiis minoribus Odenati, Herenniano et Ti-
molao. pudore tamen victus vir nimium severus 5
eum, quem triumphaverat, conrectorem totius Italiae
fecit, id est Campaniae, Samni, Lucaniae Brittiorum,

---

5 dacem P^1 *t.* B^1 10 nec P ne Σ nudarentur P denudarentur Σ *(Pet. sine adnot.)* 14 &tricum P 16 augustu P^1 augustū P *corr.* 18 que gessit P egisset Σ et diuque] *pleonasmum def. Ti. p. 120, adn. 2* 19 auriliano P^1 *t.* B Aureliano principe Σ 22 statim] furtim *Pet.* 23 *Verg. Aen. VI 365*

Apuliae Calabriae, Etruriae atque Umbriae, Piceni et Flaminiae omnisque annonari⟨*a*⟩e regionis, ac Tetricum non solum vivere, sed etiam in summa dignitate manere passus est, cum illum saepe collegam, nonnumquam commilitonem, aliquando etiam imperatorem appellaret.

TETRICUS IUNIOR

25 Hic puerulus a Victoria Caesar est appellatus, cum
2 illa mater castrorum ab exercitu nuncupata esset. qui
et ipse cum patre per triumphum ductus postea omnibus senatoriis honoribus functus est inlibato patrimonio, quod quidem ad suos posteros misit, ut [d]A*r*el-
3 lius Fuscus dicit, semper insignis. narrabat avus meus
hunc sibi familiarem fuisse neque quemquam [quam]
illi ab Aureliano aut postea ab aliis principibus esse
4 praelatum. Tetricorum domus hodieque extat in monte
Caelio inter duos lucos contra Isium Metellinum pulcherrima, in qua Aurelianus pictus est utrique praetextam tribuens et senatoriam dignitatem, accipiens ab his sceptrum, coronam, cycl*a*⟨*dem*⟩. — pictur*a* e⟨*st*⟩ de museo; — quam cum dedicasse⟨*n*⟩t, Aurelianum ipsum dicuntur duo Tetrici adhibuisse convivio.

TREBELLIANUS

26 Pude[n]t iam persequi, quanti sub Gallieno fuerint
tyranni vitio pestis illius, si quidem erat in eo ⟨*e*⟩a
luxuria, ut rebelles plurimos mereretur, et ea crude-
2 litas, ut iure timeretur. qua ⟨*e*⟩r*a*⟨*t*⟩ et in Trebellia-

---

12/13 dagellius P gellius Σ Agellius *Gru. (cf. Teuffel, Gesch. der röm. Lit. III^{6} § 365, 1)* Arellius *?Salm.; Dessau, Herm. 24, p. 353, adn. 1* 14 quemquam quam P. quemquam Σ 20/21 cycli picturię P ciuicam picturatam Σ cycladem. pictura est *Pet.* 21 dedicassent *Pet.* 23 TREBELLIANUS *in* P *miniatis litteris in ras.* (P^{1} *nomen nigris litteris minusculis exhibuit t. B.*) 24 pudentiam P^{1} *t.* B, Σ Prudentia ē P *corr.* 25 ea] a P, *om.* Σ 27 quare PΣ *(Pet.)* qua erat *Eyss.* 27 sq. tribellianū P^{1}

num factum in Isauria principem ipsis Isauris sibi
ducem quaerentibus. quem cum alii archipiratam vo-
cassent, ipse se imperatorem appellavit. monetam
etiam cudi iussit. Palatium in arce Isauriae constituit. 3
qui quidem cum se in intima et tuta Isaurorum loca
munitus difficultatibus locorum et montibus contulis-
set, aliquamdiu apud Cilicas imperavit. sed per Gal- 4
lieni ducem Camsisoleum, natione Aegyptium, fratrem
Theodoti qui Aemilianum ceperat, ad campum de-
ductus victus est et occisus. neque tamen postea Isauri 5
timore, ne in eos Gallienus s⟨*a*⟩evire⟨*t*⟩, ad aequa-
litatem perduci quavis principum humanitate potue-
runt. denique post Trebellianum pro barbaris haben- 6
tur; et*enim* in medio Romani nominis solo regio eorum
novo genere custodiarum quasi limes includitur, locis
defensa, non ⟨*h*⟩om⟨*i*⟩nibus; nam sunt non statur*a* 7
decori, non virtute graves, non instructi armis, non
consiliis prudentes, sed hoc solo securi, quod in edi-
tis positi adiri nequeunt. quos quidem divus Clau-
dius p⟨*a*⟩ene ad hoc perduxerat, ut a suis semotos
locis in Cilicia conlocaret, daturus uni ex amicissimis
omnem Isaurorum possessionem, ne quid ex ea postea
rebellionis oreretur.

HERENNIANUS

Odenatus moriens duos parvulos reliqui*t*, Herennia- 27
num et fratrem eius Timolaum, quorum nomine Zeno-
bia usurpato sibi imperio diutius quam feminam de-
cuit rem p. obtinuit, parvulos Romani imperatoris ha-
bitu praeferens purpuratos eosdemque adhibens con-
tionibus, quas illa viriliter frequentavit, Didonem et

1 *post* principem *lacunam significavit Pet.* 2 archipiratum *Pet. per errorem* 11 gallieni P^a, *corr.* P^b seuire P^1 seuiret P *corr.* 14 etenim *Petsch.* & cum PΣ, *edd.* (*post* eorum *addito* sit)· 15 limes PΣ, *quod def. Petsch.* limite *Pet.* 16 omnib; P^1Σ hominib; P *corr.* staturę P stature A statura ChR 25 reliquid P

Samiramidem et Cleopatram sui generis principem in-
ter cetera praedicans. sed ⟨*de*⟩ horum exitu incertum
2 est; multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos,
multi morte sua esse consumptos, si quidem Zenobiae
posteri etiam nunc Romae inter nobiles mane*n*t.

TIMOLAUS

28 De hoc ea putamus digna notio⟨*ne*⟩, quae de fratre
2 sunt dicta. unum tamen est quod eum a fr*at*re separat,
quod tanti fuit ardoris ad studia Romana, ut brevi
consecutus, quae insinuaverat grammaticus, esse di-
catur, potuisse quin etiam summum Latinorum r⟨*h*⟩e-
t[h]orem facere.

CELSUS

29 Occupatis partibus Gallicanis, orientalibus, quin
etiam Ponti, T⟨*h*⟩raciarum et Illyrici, dum Gallienus
popinatur et balneis ac lenonibus deputat vitam, Afri
quoque auctore Vi*b*io Passieno, proconsule Africae,
et Fabio Pomponiano, duce limitis Lib*y*ci, Celsum im-
peratorem appellaverunt peplo dea⟨*e*⟩ Caelestis orna-
2 tum. hic privatus ex tribunis in Africa positus in agris
suis vivebat, sed ea iustitia et corporis magnitudine,
3 ut dignus videretur imperio. quare creatus per quan-
dam mulierem, Gallienam nomine, consobrinam Gal-
lieni, septimo imperii die interemptus est atque adeo
4 etiam inter obscuros principes vix relatus est. cor-
pus eius a canibus consumptum est Siccensibus, qui
Gallieno fidem servaverant, perurgentibus, et novo in-
iuriae genere imago in crucem sublata persultante
vulgo, quasi patibulo ipse Celsus videretur adfixus.

---

2 horū exitu incertum P^{1} de horū exitu incertum P *corr.*, Ch, *edd.* horum exitus incertus R 5 maneat P manent Σ maneant *Gru.* *(Pet.)* 7 notio P^{1} *t.* B notione P *corr.* memorie Σ 8 fratae P^{a} *ut videtur* fretae P^{b} *t.* B fratre Σ (*superscr. a. m. in* P) 16 diputat P^{a}, *corr.* P^{b} disputat Σ 17 uiuio PΣ 18 libi-ci P 19 dea P dee Σ

ZENO*B*IA

Omnis iam consumptus est pudor, si quidem fati- 30
gata re p. eo usque perventum est, ut Gallieno nequis-
sime agente optime etiam mulieres imperarent, et qui- 2
dem peregrina⟨*e*⟩. ⟨*peregrina*⟩ enim, nomine Zenobia,
de qua multa iam dicta sunt, quae se de Cleopatrarum
Ptolem⟨*a*⟩eorumque gente iactaret, post Odenatum
maritum imperiali sagulo perfuso per umeros, habitu
⟨*Di*⟩donis ornata, diademate etiam accepto, nomine
filiorum Herenniani et Timolai diutius, quam femi-
neus sexus patiebatur, imperavit. si quidem Gallieno 3
adhuc regente rem p. regale mulier superba munus
obtinuit et Claudio bellis Gothicis occupato vix de-
nique ab Aureliano victa et triumphata concessit in
iura Romana.

Extat epistola Aureliani, qu⟨*a*⟩e captivae mulieri 4
testimonium fert. nam cum a quibusdam reprehende-
retur, quod mulierem veluti ducem aliquem vir fortis-
simus triumphasset, missis ad senatum populumque
Romanum litteris hac se adtestatione defendit: 'audio, 5
p. c., mihi obici, quod non virile munus impleverim
Zenobiam triumphando. ne illi, qui me repr[a]ehen-
dunt, satis laudarent, si scire⟨*n*⟩t, quae illa s⟨*it*⟩ mu-
lier, quam prudens in consiliis, quam constans in dis-
positionibus, quam erga milites gravis, quam larga,
cum necessitas postulet, quam tristis, cum severitas
poscat. possum dicere illius esse, quod Odenatus Per- 6
sas vicit ac fugato Sapore Ctesifonta usque pervenit.
possum adserere tanto apud orientales et Aegyptio- 7
rum populos timori mulierem fuisse ut se non Ara-
bes, non Saraceni, non Armenii commoverent. nec ego 8

1 ZENOVIA P 5 peregrina enim P *(def. Ti. p. 121)* peregrina Σ peregrina etiam *Pet.* peregrinae. peregrina enim *Petsch.* 7 ptole meorum quę P 9 donis PΣ Didonis V *corr., Salm., edd.* 22/23 reṗhendunt P 23 scir& P scirent Σ illas P^1 *t.* B illa* P *corr.* illa est Σ illa sit *Pet.* 25 ega P^a, *corr.* P^b

illi vitam conservassem, nisi eam scissem multum Ro-
man⟨*a*⟩e rei publicae profuisse, cum sibi vel liberis
9 suis orientis servaret imperium. sibi ergo habeant pro-
priarum venena linguarum hi[i], quibus nihil placet.
10 nam si vicisse ac triumphasse feminam non est de-
corum, quid de Gallieno loquuntur, in cuius contemptu
11 haec bene rexit imperium? quid de di*v*o Claudio,
sancto ac venerabili duce, qui eam, quod ipse Gothi-
cis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur
imperare? idque ⟨*c*⟩*ons*ulte ac prudenter, ut illa ser-
vante oriental*i*⟨*s*⟩ finis imperii ipse securius, quae
instituerat, perpetraret.'
12 Haec oratio indicat, quid iudicii Aurelianus habuerit
de Zenobia. cuius ea castitas fuisse dicitur, ut ne vi-
rum suum quidem scierit nisi tempta⟨*n*⟩*d*is conceptio-
nibus. nam cum semel concubuisset, exspectatis men-
struis continebat se, si pr⟨*a*⟩egnans esset, sin minus,
13 iterum potestatem quaerendis liberis dabat. vixit re-
14 gali pomp*a*. more magis Persico adorata est. regum
more Persarum convivata est. imperatorum more Ro-
manorum ad contiones galeata processit cum limbo
purpureo gemmis dependentibus per ultimam fim-
briam, media etiam cocl*i*de veluti fibula muliebri ad-
15 stricta, brachio saepe nudo. fuit vultu subaquilo, fusci
coloris, oculis supra modum *v*igentibus nigris, spiri-
tus divini, venustatis incredibilis. tantus candor in
dentibus, ut margaritas eam plerique putarent habere,
16 non dentes. vox clara et virilis. severitas, ubi ne-

---

2 rep̃ P[a] reip̃ P[b] 6 contemptum *Pet. sine adnot.* 7 dicio P diuo Σ 10 occultę ac prudenter P prudenter atque occulte Σ consulte atque prudenter *Paucker, Cornelissen (Pet.)* 11 orientale finis P orientales fines Σ orientalis finis *edd.* 14 cuius *om.* P[a], *add.* P[b] 15 scierit] siuerit *Corn.* temptatis P temptandis *Corn.* 19 pompę more P pompa more Σ pompa. e more *Petsch. (Pet.); sed saepissime* more, *raro* ex more, *numquam* e more *exstat apud hos scriptores; cf. Less., lex. p. 360* adorta P[a], *corr.* P[b] 23 coclyde P coclide Σ 25 ingentib; P uigentibus Σ

cessitas postulabat, tyrannorum, bonorum principum
clementia, ubi pietas requ*i*rebat. larga prudenter, con-
servatrix thensaurorum ultra femineum modum, usa 17
vehiculo carpentario, raro pile*n*to, [a]equo saepius. fer-
tur autem vel tria vel quattuor milia frequenter cum
peditibus ambulasse. ⟨*ve*⟩nata est Hispanorum cupi- 18
ditate. *bib*it saepe cum ducibus, cum esset alias so-
bria; *bib*it et cum Persis atque Armeniis, ut eos vin-
ceret. usa est vasis aureis gemmatis ad convivi*a*, 19
[m]usa Cleopatranis[i]. in ministerio eunuchos gravio-
ris aetatis habuit, puellas nimis rara⟨*s*⟩. filios Latine 20
loqui iusserat, i*t*⟨*a*⟩ ut Graece vel difficile vel raro
loquere⟨*n*⟩tur. ipsa Latini sermoni[bu]s non usque 21
quaque gnara, sed ut loqueretur pudore cohibita; lo-
quebatur et Aegyptiac[a]e ad perfectum modum. hi- 22
storiae Alexandrinae atque orientalis ita perita, ut eam
epitomasse dicatur; Latinam autem Graece legerat.

Cum illam Aurelianus cepisset atque in conspectum 23
suum adductam sic appellasset: 'quid es⟨*t*⟩, Zenobia?
ausa es insultare Romanis imperatoribus?' illa dixisse
fertur: 'imperatorem te esse cognosco, qui vincis, Gal-
lienum et Aureolum et ceteros principes non putavi.
Victoriam mei similem credens in consortium regni
venire, si facultas locorum pateretur, optavi.' ducta est 24
igitur per triumphum ea specie, ut nihil pompabilius
p. R. videretur iam primum ornata gemmis ingenti-
bus, ita ut ornamentorum onere laboraret. fertur 25

---

2 requerebat P requirebat Σ 4 pilemto P pilento Σ aequo P equo Σ 6 Nata P Enata Σ uenata *Kiessling (Pet.)* 7 uiuit P bibit Σ 7/8 sobrie P[a] sobria P[b] 8 uiuit P bibit Σ 9/10 conuiuicimus cleopatra nisi P[a] conuiuicimus a cleopatra nisi P[b] conuiuia cuius et cleopatra usa Σ conuiuia non nisi Cleopatranis *Pet.* conuiuia [Cleopatranis] *Eyss.* conuiuia usa Cleopatranis *He.* (*cf. c. 32, 6* uniones Cleopatranos) 11 rara PCh raras AR raro *Petsch.* 12 id ut PΣ ad id ut *Petsch.* ita ut *Pet.* 13 loquerentur *edd.* sermonib; P 14 ignara *uulgo, Eyss., Momms.* cohibito *Pet.* 19 quide P quides P[b] quid est Σ *(Momms.)* quid, o *Pet.*

enim mulier fortissima saepissime restitisse, cum di-
26 ceret se gemmarum onera ferre non posse. vi⟨*n*⟩cti
erant praetera pedes auro, manus etiam catenis aureis,
nec collo aureum vinculum deerat, quod scurra Per-
27 sicus praeferebat. huic ⟨*vita*⟩ ab Aureliano concessa
est, ferturque vixisse cum liberis matronae iam more Romanae data sibi possessione in Tiburti, quae hodieque Zenobia dicitur, non longe ab Hadriani palatio atque ab eo loco, cui nomen est Concae.

VICTORIA

31 Non tam digna res erat, ut etiam Vitruvia sive Victo-
ria in litteras mitteretur, nisi Gallieni mores hoc face-
rent, ut memoria dign⟨*a*⟩e etiam mulieres censerentur.
2 Victoria enim, ubi filium ac nepotem a militibus vidit
occisos, Postumum, deinde Lollianum, Ma[u]rium etiam, quem principem milites nuncupaverant, interemptos, Tetricum, de quo superius dictum est, ad imperium hortata est, ut virile semper facinus auderet. insignita est praeterea hoc titulo, ut castrorum se diceret ma-
3 trem. cusi sunt eius nummi aerei, aurei et argentei,
4 quorum hodieque forma extat apud Treviros. quae
quidem non diutius vixit. nam Tetrico imperante, ut plerique loquuntur, occisa, ut alii adserunt, fatali necessitate consumpta.

5 Haec sunt quae de triginta tyrannis dicenda vide-
bantur. quos ego in unum volumen idcirco contuli, ne, de singulis ⟨*si*⟩ singula quaeque narrarem, nascerentur indigna fastidia et ea, qu⟨*a*⟩e ferre lector
6 non posset. nunc ad Claudium principem redeo. de

---

2 uicti P^1A uicti P *corr.* uincti ChR 5 huic PΣ uita *Pet.* huic uita *Walter* 9 Conche Σ 11 tamen P^a tam** P^b *t.* B 15 maurium P Marium Σ 17 *c. 24* 27 si *add. Pet.* narrarem P narrantem Σ narrante me *?Petsch., delens* 'si' *a Pet. add.* 29—p. 131, 4 nunc — referantur Σ *ad finem vitae transposuit, c. 33, 8 post* 'facultatem'

quo speciale mihi volumen quamvis breve merito vi-
tae illius videtur edendum addito fratre singulari viro,
ita ut de familia tam sancta et tam nobili sal[u]ti⟨*m*⟩
pauca referantur.

Studiose in medio feminas posui ad ludibrium Gal- 7
lieni, quo nihil prodigiosius passa est Romana res p.,
duos etiam nunc tyrannos quasi extra numerum, quod
alieni essent temporis, additurus, unum qui fuit Maxi-
mini temporibus, alterum qui Claudii, ut tyrannorum
triginta viri hoc volumine tenerentur. quaeso, qui ex- 8
pletum iam librum acceperas, boni consulas atque ho*s*
volumini tuo volens addas, quos ego, quem ad modum
Valentem superiorem huic volumini, sic post Clau-
dium et Aurelianum his, qui inter Tacitum et Diocle-
tianum fuerunt, addere destinaveram. sed errorem 9
meum me*m*or historiae diligenti*a* tuae eruditionis aver-
tit. habeo igitur gratiam, quod titulum meum pru- 10
dentiae tuae benignitas inplevit. nemo in templo Pacis
dicturus est me feminas inter tyrannos [cum risu et
ioco], tyrannas videlicet vel tyrannides, ut ipsi de me
solent ⟨*cum risu et ioco*⟩ iactitare, posuisse. habent 11
integrum numerum ex arc[h]anis historiae in meas lit-
teras datum. Titus enim et Censorinus . . ., quorum 12
unus, ut dixi, sub Maximi[a]no, alter sub Claudio fuit,
qui ambo ab [h]isdem militibus, a quibus purpura ve-
lati fuerant, interempti sunt.

TITUS

Docet Dexippus nec ⟨*H*⟩erodianus tacet omnesque, 32
qui talia legenda posteris tradiderunt, Titum, tribunum

---

2 singulari] quintillo *add. a. m. in* P 3 saluti P saltim (saltem) Σ 10 uiri] uitae *Pet.* 11 hoc P huic Σ hos *edd.* 16 meror P memor B Σ diligentię P diligentia Ch, *edd.* 19/20 cum risu et ioco *transposuerunt post* 'dicturus est' *Cas.*, *post* 'solent' *Pet.* 21 habes *Kell.* 23 *lacunam signif. He.*, *post* 'fuit' *(v. 24) Pet.* 24 *§ 7* maximiano P^1 *t.* B maximiạno (a *exp.*) P *corr.* Maximino Σ 28 *Herodian. VII 1, 9*

Maurorum, qui a Maximino inter privatos relictus fue-
rat, timore[m] v⟨*i*⟩olent⟨*a*⟩e mortis, ut *ill*i dicunt, in-
vitum vero et a militibus coactum, ut plerique adse-
runt, imperasse atque hunc intra paucos dies post vin-
dicatam defectionem, quam consularis vir Magnus
Maximino paraverat, a suis militibus interemptu⟨*m*⟩;
2 imperasse autem {dicitur} mensibus sex. fuit hic vir
de primis erga rem p. domi forisque laudabilis, sed
3 in imperio *p*arum felix. alii dicunt ab Armeniis sagit-
tariis, quos Maximinus ut Alexandrinos et oderat et
4 offenderat, principem factum. nec mireris tantam esse
varietatem de homine, cuius vix nomen agnoscitur.
5 huius uxor Calpurnia fuit, sancta et venerabilis fe-
mina de genere C⟨*a*⟩esoninorum, id est Pisonum, quam
maiores nostri univiriam sacerdotem inter sacratissi-
mas feminas adorarunt, cuius statuam in templo Ve-
6 neris adhuc vidimus acroli*t*⟨*h*⟩am sed auratam. haec
uniones Cleopatranos habuisse perhibetur, haec lancem
centum librarum argenti, cuius plerique poetae memi-
nerunt, in qua maiorum eius expressa ostenderetur
historia.
7 Longius mihi videor processisse quam res post*u*la-
bat. sed quid faciam? scientia naturae facilitate ver-
8 bosa est. quare ad Censorinum revertar, hominem
nobilem sed qui non tam bono quam malo rei p. sep-
tem diebus dicitur imperasse.

CENSORINUS

33 Vir plane militaris et antiquae in curia dignitatis, bis
consul, bis praefectus praetorii, ter praefectus urbi,

---

2 timorem P timore Σ uolente P^{1} uiolente Σ, P *corr.* alii PΣ illi *edd.* 6 interempto PΣ 7 dicitur *om.* P, *edd.*; *non om.* Σ 9 rarum P parum Σ 12 quios P^{a} *ut videtur* cuius P^{b} 14 cesoninorum P censorinorum Σ 17 acrolicam P acrolitham *Salm. (Pet.)* 22/23 postolabat P 23 omnis scientia Σ naturæ P natura *Petsch.* facilitate] et facultate *Petsch.*

quarto pro consule, tertio consularis, l[a]egatus prae-
torius secundo, quarto aedilicius, tertio qu⟨*a*⟩estorius,
extra ordinem quoque legatione Persica functus, etiam
Sarmatica.
Post omnes tamen honores cum in agro suo degeret 2
senex atque uno pede claudicans vulnere, quod bello
Persico Valeriani temporibus acceperat, factus est
{imperator et} scurrarum ioco Claudius appellatus est.
cumque se gravissime gereret neque a militibus ob 3
disciplinam censoriam ferri posset, ab his ipsis, a qui-
bus factus fuerat, interemptus est. extat eius sepul- 4
chrum ⟨*circa Bononiam*⟩, in quo grandibus litteris [circa
Bononiam] incisi sunt omnes eius honores; ultimo ta-
men versu adscrip⟨*tum*⟩ est: 'felix omnia, infelicissi- 5
mus imperator.' extat eius familia Censorinorum no-
mine frequentata, cuius pars T⟨*h*⟩racias odio rerum
Roman*a*rum, pars Bithyniam petit; extat etiam domus 6
pulcherrima adiuncta gentibus Flaviis, qu⟨*a*⟩e quon-
dam Titi principis fuisse perhibetur.
Habes integrum triginta numerum tyrannorum, qui 7
cum malevo*l*is quidem sed bono animo causabaris.
da nunc cuivis libellum non tam diserte quam f*idel*iter 8
scriptum. neque ego eloquentiam mihi videor polli-
citus esse, sed rem, qui hos libellos, quos de vita
principum [a]edidi, non scribo sed dicto, et dicto cum
ea festinatione, quam, si quid vel ipse promisero vel
tu petieris, sic perurgue*o*, ut respirandi non habeam
facultatem.

---

1 lagatus P^a lægatus P^b *t.* B 8 imperator et *om.* P^1, *non om.* Σ, *add. recentissima manus in* P 12 circa Bononiam *transposuerunt edd.* 14 adseripest P^1 adseri potest P *corr.*, *Pet.* asscriptus est Σ omnia PChR *(cf. Wölfflin, Arch. f. lat. Lex. II p. 97)* ad omnia P *corr.* per omnia A 17 romanorum PCh Romanarum AR 18 gentibus] aedibus *Cas.; sed cf.* 'gentem Flauiam' *in urbis Romae descriptionibus memoratam (Jordan, Topogr. der Stadt Rom II, p. 26)* flauiisq; P 21 male uobis P maliuolis Σ 22 feliciter P fideliter Σ 27 perurgues P perurges Σ perurgueo *Ho.*

〈*TREBELLI POLLIONIS*〉

DIVUS CLAUDIUS

1 Ventum est ad principem Claudium, qui nob〈*is*〉 in-
tuitu Constanti Caesaris cum cura in litteras digerendus
est. de quo ego idcirco recusare non potui, quod alios,
tumultuarios videlicet imperatores ac regulos, scrip-
seram eo libro, quem de triginta tyrannis edidi, qui
Cleopatra[m]nam etiam stirpem Victorianamqu[a]e
2 nunc detinet; si quidem eo res processit, ut mulierum
3 etiam vitas scribi Gallieni comparatio effecerit. neque
enim fas erat eum tacere principem, qui tantam generis
sui prolem 〈*reliquit*〉, qui bellum Gothicum s[t]*ua* vir-
tute confecit, qui manum publicis cladibus victor in-
posuit, qui Gallienum, prodigiosum imperatorem,
etiamsi non auctor consilii fuit, tamen ipse imperatu-
rus bono generis humani a gubernaculis publicis de-
pulit, qui si diutius in hac esset commoratus re p.,
Scipion*es* *no*b*is* et Camillos omnesque illos veteres
suis viribus, suis consiliis, sua providentia reddidisset.
2 breve illius, *negar*e non possum, in imperio fuit tem-
pus, sed breve fuisset, etiamsi quantum hominum
2 vita suppetit, tantum vir talis imperare potuisset. quid
enim in illo non mirabile? quid non conspicuum? quid
3 non triumphalibus vetustissimis praeferendum? in quo

1—3 INCIPIT EIUSDEM (trevellii pollionis *superscr. a. m.*) DIVUS CLAUDIUS (ad constantinū aug. *add. a. m.*) FELICITER VENTŪ EST AD PRINCIPEM CLAUDIUM P *colore rubro*
3 Quin ob P qui nobis Σ 7 ędidi P 8 cleopatram. Nam PΣ uictorianam quae P Victoriamque *Pet.* 12 reliquit *add. Salm., edd.* sua Σ, P *corr.* sīāū P^1 *t.* B 18 scipionis bonis P scipiones bonos Σ Scipiones nobis *Salm. (edd.)*
19 uiribus PΣ uirtutibus *edd.* 20 negare *edd.* genere PΣ

Traiani virtus, Antonini pietas, Augusti moderatio et
magnorum principum bona sic fuerunt, ut non [n]*ille*
ab aliis exemplum caperet sed, etiamsi illi non fuis-
sent, hic ceteris reliquisset exemplum. doctissimi ma- 4
thematicorum centum viginti annos homini ad viven-
dum datos iudicant neque amplius cuiquam iactitant
esse concessos, etiam illud addentes Mosen solum, dei,
ut Iud⟨*a*⟩eorum libri locuntur, familiarem, centum vi-
ginti quinque annos vixisse; qui cum quereretur quo*d*
iuvenis interiret, responsum ei ab incerto ferunt nu-
mine neminem plus esse victurum. quare etiamsi cen- 5
tum et viginti quinque annos Claudius vixisset, ne
⟨*ne*⟩cessariam quidem mortem eius expectandam
fuisse, ut Tullius de Scipione sic loquitur [pro Milone],
stupenda et mirabilis docet vita. quid enim magnum 6
vir ille domi forisque non habuit? amavit parentes.
quid mirum? amavit et fratr*e*s: iam po⟨*te*⟩st dignum
esse miraculo. amavit propinquos: res nostris tempo-
ribus comparanda miraculo; invidit nulli, malos per-
secutus est. fures iudices palam aperteque damnavit,
stultis quasi neglegenter indulsit. leges optimas de- 7
dit. talis in re p. fuit, ut eius stirpem ad imperium 8
summi principes eligerent, emendatior senatus optaret.
In gratiam me quispiam putet Constantii Caesaris 3
loqui, sed testis est et tua conscientia et vita mea
me nihil umquam cogitasse, dixisse, fecisse gratiosum.
Claudium principem loquor, cuius vita, pro*b*itas et 2
omnia, quae in re p. gessit, tant*a*m posteris famam
dedere, ut senatus populusque Romanus novis eum

2 bona] omnia *Momms.* ille *Salm., edd.* nihil PΣ 5 centum et *edd. per errorem* 9 quęrer&ur P quot P quod Σ, P *corr.* 13 necessariam PΣ ne necess. *Salm. (Pet.)* (*cf. Cic. pro Milone 7, 16:* 'eius ne necessariam quidem expectatam esse mortem') 14 sic *om.* Σ *pleonasmum defendit Tl. II p. 151 sq.* sic loquitur pro Milone *inclusit Eyss.* pro Milone *del. Cas. (Pet.)* 17 fratris P^{1} *t.* B fratres Σ, P *corr.* post P potest Σ 20 furores ?P^{a} fures** P^{b} *t.* B 27 ultae *Ma. (Pet.)* proultas P^{1} probitas Σ, P *corr.* 28 tantum P tantam Σ

3 honoribus post mortem adfecerit: illi clypeus aureus vel, ut grammatici locuntur, clypeum aureum senatus totius iudicio in Romana curia conlocatum est, ut etiam
4 nunc videtur expressa thorace vultus eius. illi, quod nulli antea, populus Romanus sumptu suo in Capitolio ante Iovis Optimi Maximi templum statuam auream
5 decem pedum conlocavit. ill*i* totius orbis iudicio in rostris posita est columna palmata statua superfixa
6 librarum argent*i*[aru] mille quingentarum. ille, velut futurorum memor, gentes Flavias, qu⟨*a*⟩e {Vespasiani quoque} et Titi, nolo autem dicere Domi*t*iani fuerant, propagavit. ille bellum Gothicum brevi tempore inple-
7 vit. adulato⟨*r*⟩ igitur senatus, adulator populus R., adulatrices exterae gentes, adulatrices provinciae, si quidem omnes ordines, omnis aetas, omnis civitas statuis, vexillis, coronis, fanis, arcubus bonum principem [aris ac templis] honoraverit.

4 Interest et eorum, qui bonos imitantur principes, et totius orbis humani cognoscere, quae de illo viro senatus consulta sint condita, ut omnes iudicium pu*b*li-
2 cae mentis adnoscant: nam cum esset nuntiatum VIIII. kal. Aprilis ipso in sacrario Matris sanguinis die Claudium imperatorem factum neque cogi senatus sacrorum celebrandorum causa posset, sumptis togis itum est ad Apollinis templum ac lectis litteris Claudii prin-
3 cipis haec in Claudium dicta sunt: 'Auguste Claudi[i], dii te pr⟨*a*⟩estent.' dictum sexagies. 'Claudi[i] Auguste, ⟨*te*⟩ principem aut qualis tu es, semper optavimus.'

---

3 ut] ubi *Cas.* 4 exprẹssa P expresso *Salm.* thorace] *estne nom. ut 'thoraca'?* 7 illo PACh illi R 9 argentearũ ille P¹ argentearũ mille P *corr.* argenti mille Σ 10 q· P 10/11 Vespasiani quoque] *om.* P; *non om.* Σ (uespasiano RV uespexiano Ch uespasiani A) 11 domiciani P 13 Adulato P¹ *t.* B 14 prouintiae P 16 coronis] columnis *Kell.* 17 aris ac templis *del. Nov.* honorauerunt Σ 19 humani] interest *superscr. a. m. in* P 20/21 puplicẹ P 25 *post* templum *lacuna hiat in* Σ; Σ *pergit:* adulamur *(p. 139, v. 24)* 27 te *add. Pet.*

dictum quadragies. 'Claudi[i] Auguste, te res p. re-
quirebat.' dictum quadragies. 'Claudi[i] Auguste, tu
frater, tu pater, tu amicus, tu bonus senator, tu vere
princeps.' dictum octogies. 'Claudi[i] Auguste, tu nos 4
ab Aureolo vindica.' dictum quinquies. 'Claudi[i]
Auguste, tu nos a Palmyrenis vindica.' dictum quin-
quies. 'Claudi[i] Auguste, tu nos a Zenobia et a Vi-
tru*v*ia libera.' dictum septies. 'Claudi[i] Auguste, Te-
tricus nihil fecit.' dictum septies.

Qui primum, ut factus est imperator, Aureolum, qui 5
gravior rei p. fuerat, quod Gallieno multum placebat,
conflictu habito a rei p. gubernaculis depulit tyran-
numque[m] missis ad populum edictis, datis etiam ad
senatum orationibus iudicavit. his accedit quod rogan- 2
tem Aureolum et foedus petentem imperator gravis
et serius non audivit, responso tali repudiatum: 'haec
a Gallieno petenda fuerant; qui consentiret moribus,
poterat et timere.' denique iudicio suorum militum 3
apud Medio*lan*ium Aureolus dignum exitum vit*a* ac
moribus suis habuit, et hunc tamen quidam historici
laudare conati sunt, et ridicule quid*em*. nam Gallus 4
Antipater, ancilla honorum et historicorum dehonesta-
mentum, princip⟨*i*⟩um de Aureolo habuit: 'venimus
ad imperatorem nomini⟨*s*⟩ sui.' magna videlicet virtus 5
ab auro nomen accipere[t]. at ego scio saepius inter
gladiatores bonis propugnatoribus hoc nomen adposi-
tum. habuit proxime tuus libellus munerarius hoc no-
men in indice ludiorum.

Sed redeamus ad Claudium. nam, ut superius dixi- 6
mus [triginta], illi Gothi, qui evaserant eo tempore,

7/8 uitruria P Vitruuia *Gru., edd.* 9 fecit P faciet *Petsch. (Pet.)* egit *Momms.* 12/13 tyrannum quem missis P 14/15 rogantem P^1 arrogantem P *corr.* 15 potentem P^1 19 mediolanium P^1 uite P uita *Ma. (Pet.)* 21 quidam P 22/23 ancilla — dehonestamentum] *cf. Sallust. hist. I fr. 55, 22 ed. Maurenbrecher:* ancilla turpis, bonorum omnium dehonestamentum; *Ammian. Marcell. XXVI 6, 16:* dehonestamentum honorum omnium 23 principium *vulgo* 29/30 *Gall. 13, 10* 30 triginta *del. Gru. (edd.)*

quo illos Ma*rc*ianus est persecutus, quosque Claudius
emitti non siverat, ne [qu]id fieret, quod effectum est,
omnes gentes suorum ad Romanas incitaver*a*nt prae-
2 das. denique Scytharum diversi populi, Peuci, *G*ru-
tungi Aust*ro*goti, *Tervingi*, ⟨*Vi*⟩si, G*i*pedes, Celtae
etiam et Eruli, praedae cupiditate in Romanum solum
inr*u*p[uen]erunt atque illic pleraque vastarunt, dum
aliis occupatus est Claudius dumque se ad id bellum,
quod confecit, imperatori[a]e instruit, ut videantur fata
3 Romana boni principis occupatione lentata, sed credo,
ut Claudii gloria adcresceret eiusque fieret gloriosior
4 toto penitus orbe victoria. armatorum denique gentium
5 trecenta viginti milia tunc fuere. dicat nunc, qui nos
adulationis accusat, Claudium minus esse amabilem.
armatorum trecenta viginti milia: quis tandem Xerxes
hoc habuit? quae fabella istum numerum adfinxit?
quis poeta conposuit? trecenta viginti milia armatorum
6 fuerunt. adde servos, adde familias, adde carraginem
et epotata flumina consumptasque silvas, laborasse
denique terram ipsam, quae tantum barbarici tumoris
excepit.

7 Extat ipsius epistola missa ad senatum legenda ad
populum, qua indicat de numero barbarorum, quae
2 talis est: 'senatui populoque Romano Claudius prin-
ceps.' (hanc autem ipse dictasse perhibetur, ego verba
3 magistri memoriae non requiro.) 'p. c., mi*r*[it]antes
audite quod verum est. trecenta viginti milia barba-
rorum in Romanum solum armati venerunt: haec si
vicero, vos vicem reddite meritis; si non vicero, scitote

---

1 macrianus P Martianus *Cas.* Marcianus *Salm.* 2 quid P id *edd.* 3 incitauerint P 4/5 trutungi P Grutungi *Salm.* *(edd.)* Greuthungi *Wietersheim* 5 austorgoti P uirtingi sigy pedes P Teruingi, Visi, Gipedes *Müllenhoff (edd.)* 5/6 Celtae etiam *corrupta putat Müllenhoff* 7 in rep̄ uenerunt P [in rem publicam] uenerunt *Salm. (Eyss.)* inruperunt *Pet.* 19 epotata flumina] epotaque flumina Medo *Iuvenal. X 177; cf. Iustin. II 10, 19* flumina ab exercitu eius (*scil.* Xerxis) siccata 26 militantes P mirantes *Obr. (Pet.)*

me post Gallienum velle pugnare. fatigata est tota 4
res p. pugnamus post Valerianum, post Ingenuum,
post Regilianum, post Lollianum, post Postumum, post
Celsum, post mille alios, qui contemptu ⟨*G*⟩al⟨*l*⟩i-
⟨*en*⟩*i* principis a re p. defecerunt. non scuta, non spa- 5
thae, non pila iam supersunt. Gallias et Hispanias,
vires rei p., Tetricus tenet, et omnes sagittarios, quod
pudet dicere, *Z*eno*b*ia possidet. quicquid fecerimus,
satis grande est.'

Hos igitur Claudius ingenita illa virtute superavit, 6
hos brevi tempore adtrivit, de his vix aliquos ad pa-
tri*u*m solum redire permisit. rogo, quantum pre*t*ium
est clypeus in curia tantae victoriae? quantum una
aurea statua? dicit Ennius de Scipione: 'quantam sta- 7
tuam faciet populus R., quantam columnam, quae res
tuas gestas loquatur?' possumus dicere Flavium Clau- 8
dium, unicum in terris principem, non columnis, non
statuis, sed fam⟨*a*⟩e viribus adiuvari.

Habuerunt praeterea duo milia navium, duplicem **8**
scilicet numerum qua⟨*m*⟩ illum, quo t*o*ta pariter Grae-
cia omnisque Thessalia urbes Asiae quondam ex-
pugnare conata est. sed illud poeticus stilus fingit,
hoc vera continet historia. Claudio igitur scriptores 2
adulamur, qui duo milia navium barbararum et tre-
centa viginti milia armatorum delevit, oppressit, ad-
trivit, qui carraginem tantam, quantam numerus hic
armatorum sibimet aptare potuit et parare, nunc in-
cendi[a] fecit, nunc cum omnibus familiis Romano ser-
vitio deputavit, ut docetur eiusdem epistola, quam ad 3
Iunium Brocchum scripsit Illyricum tuentem: 'Clau- 4
dius Broccho. delevimus trecenta viginti milia Gotho-

4/5 alio P Gallieni *Egnat. (Pet.)* talis *Eyss.* 8 zenonia P^1 11/12 patriam P^1 12 preclum P 14 ut *ante* dicit *add. a. m. in* P 14/16 *Enn. poes. rel.*^{3} *ed. Vahlen, var. II p. 212* 20 quot &a P^1 24 adulamus P^a, *corr.* P^b 27/28 incendia fecit PΣ incendi fecit *Pet.* incendefecit *Salm. (Eyss.)* incendio affecit *Cas.*

5 rum, duo milia navium mersimus. tecta sunt flumina
scutis, spatis et lanceolis omnia litora operiuntur.
campi ossibus latent tecti, nullum iter purum est, in-
6 gens carrago deserta est. tantum mulierum cepimus,
ut binas et ternas mulieres victor si⟨*bi*⟩ miles possit
9 adiungere. et utinam Gallienum non esset passa res
p.! utinam sescentos tyrannos non pertulisset! salvis
militibus, quos varia proelia sustulerunt, salvis legio-
nibus, quas Gallienus male victor occidit, quantum
2 esset additum rei p.! si quidem nunc *mem*b⟨*r*⟩a nau-
fragii publici colligit nostra diligentia ad Romanae rei
p. ⟨*corpus*⟩.
3 Pugnatum est enim apud Moesos et multa proelia
4 fuerunt apud Marcianopolim. multi naufragio perie-
runt, plerique capti reges, captae diversarum gentium
nobiles femin⟨*a*⟩e, inpletae barbaris servis *Scythi-*
⟨*ci*⟩sque cultoribus Roman⟨*a*⟩e provinciae. factus *li-*
5 *m*⟨*it*⟩*is* barbari colonus e Gotho. nec ulla fuit regio,
quae Gothum servum triumphali quodam servitio non
haberet. quid bo[n]um barbarorum nostri videre maio-
6 res? quid ovium? quid equarum, quas fama nobilitat,
Celticarum? hoc totum ad Claudii gloriam pertinet.
Claudius et securitate rem p. et opulentiae nimietate
7 donavit. pugnatum praeterea est apud Byzantios, ip-
sis, qui super[ius]fuerant, Byzantinis fortiter facienti-
8 bus. pugnatum apud Thess*a*lonicenses, quos Claudio
9 absente obsederant barbari. pugnatum in diversis re-

5 si P[1] *om.* Σ sibi P *corr.* 6 *post* adiungere *finem epistulae Claudii faciunt edd.; sed reliqua usque ad v. 12 epistulae attribuit Ho.* 10 uerba PΣ reliqua *Kell.* rudera *Bae.* 11 colligat Σ nostra P uestra Σ 11/12 ad Romanae rei p. *om.* Σ ac Romanae rei p. *Salm.* ad Romanae rei p. decus *vulgo* ad Romanae rei p. salutem *Ho. lacunam post* rei p. *significavit Pet.* 16/17 Scythicisque *Closs (Pet.)* senib;q; PΣ saeulbusque *Petsch.* 17/18 miles PΣ limitis *Pet.* 20 bonum P[1] *t.* B, AR bo*um P *corr.* bouum Ch 25 superius fuerant P superfuerant Σ 25/26 facientibus] resistentibus Σ 26 thessolonicenses P

gionibus et ubique auspiciis Claudianis victi sunt
Gothi, prorsus ut iam tunc Consta⟨*n*⟩tio Caesari ne-
poti futuro videretur Claudius securam parare rem p.
Et bene venit in mentem: exprimenda est sors, 10
qu⟨*a*⟩e Claudio data esse perhibetur Commag⟨*e*⟩nis,
ut intellegant omnes genus Claudii ad felicitatem rei p.
divinitus constitutum. nam cum consuleret factus im- 2
perator, quamdiu imperaturus esset, sors talis emersit:

'tu, qui nunc patrias gubernas oras 3
et mundum regis, arbiter deorum,
tu ⟨vinces⟩ veteres tuis no*v*ellis;
regnabunt eteni⟨*m tui*⟩ minores
et reges facient suos minores.'

item cum in Appennino de se consuleret, responsum 4
huius modi accepit:

'tertia dum Latio regnantem viderit aestas.'

item cum de posteris suis: 5

'his ego ne⟨*c*⟩ metas rerum nec tempora ponam.'

item cum de fratre Quintil*l*o, quem consortem habere 6
volebat imperii, responsum est:

'ostendent terris hunc tantum fata.'

quae idcirco posui ut sit omnibus clarum Constantium 7
divini generis virum, sanctissimum Caesarem et Augu-
stae ipsum familiae esse et Augustos multos de se
daturum, salvis Diocletiano et Maximiano Augustis
et eius fratre Galerio.

Sed dum haec a divo Claudio aguntur, Palmyreni 11
ducibus Saba et Tim*a*gene contra Aegyptios bellum

---

2 constatio P[1] 5 commagnis P cum magis Σ Commagenis *Gru., Salm. (Pet.)* Comi *Momms.* 11 in ueteres PΣ tu uinces ueteres *Salm. (Pet.)* regnis inueteres *Momms.* inueteres ueteres *Peiper* nobellis P[1] 12 & enim inores P[1] *t.* B & enī minores P *corr.* tui *add. vulgo* 16 *Verg. Aen. I 265* 18 *Verg. Aen. I 278* pono *Verg. l. l.* 19 quintilio P quintillo Σ 21 *Verg. Aen. VI 869* 28 Saba] *intellegitur Septimius Zabdas; v. PIR III p. 217 nr. 352* timógene P Timagene *Gru., Salm., edd.*

sumunt atque ab his Aegyptia pervicacia et indefessa
2 pugnandi continuatione vincuntur. dux tamen Aegyp-
tiorum Probatus ⟨*T*⟩imagenis insidiis interemptus est.
Aegyptii vero omnes se Romano imperatori dederunt
in absentis Claudii verba iurantes.
a. p. Chr. n. 270 3 Atticiano et Orfito conss. auspicia Claudiana favor
divinus adiuvit. nam cum se H⟨*a*⟩emimontum multi-
tudo barbararum gentium, quae superfuerant, contu-
lisset, illic ita fame ac pestilentia laboravit, ut iam
4 Claudius dedignaretur et vincere. denique finitum est
asperrimum bellum, terroresque Romani nominis sunt
5 depulsi. vera dici fides cogit, simul ut sciant hi, qui
adulatores nos aestimari cupiunt, id, quod historia dici
6 post*u*lat, ⟨*nos*⟩ non tacere: eo tempore, quo parta est
plena victoria, plerique milites Claudii secundis rebus
elati, qu⟨*a*⟩e sapientium quoque animos fatigant, ita
in praedam versi sunt, ut non cogitarent a paucissimis
se posse f*u*[ti]gari, dum occupati animo atque cor-
7 poribus avertendis prae[si]di[i]s inserviunt. denique in
ipsa victoria prope duo milia militum a paucis bar-
8 baris et his, qui fugerant, interempta sunt. sed ubi
hoc comperit Claudius, omnes, qui rebelles animos ex-
tulerant, conducto exercitu rapit atque in vincla Ro-
mam etiam mittit ludo publico deputandos. ita id,
quod vel fortuna vel miles egerat, virtute boni prin-
cipis a⟨*n*⟩ti[n]quatum est. nec sola de hoste victoria,
9 sed etiam vindicta praesumpta est. in quo bello, quod
⟨*a Claudio*⟩ gestum est, equitum ⟨*D*⟩almatarum in-

---

3 imaginis P Tymogenis A Thimogenis Ch R Timagenis *Gru., Salm., edd.* 6 Atticiano] Antiochiano *in fastis* 7 emimontum P[a] hemimontum P[b] 14 postolat P[1] nos *add. He.* 15/16 *Sall. Catil. 11, 8* secundae res sapientium animos fatigant *cfrt. Less.* 18 fatigari PΣ, *edd.* fugari *Petsch.* 19 praesidiis PΣ praedis *vulgo* 21 interempta P interempti Σ *(Pet.)* 26 atĩquatum P[1] *ut videtur* atiquantũ B ãtiquatum P *corr.* antiquatum *edd.* equatum Σ 27 quod] quoad *Petsch., Ell.* 28 a Claudio *add. He.* cum Gothis *add. Pet. in app.* almatarum P[1] dalmatarum Σ, P *corr.*

gens extitit virtus, quod originem ex ea provincia
Claudius videbatur ostendere, quamvis alii Dardanum
et ab Il[l]o Troianorum ⟨*auctore*⟩ atque ab ipso Dar-
dano sanguinem dicerent trahere. fuerunt per ea tem- 12
pora et apud Cretam Scythae et Cyprum vastare temp-
tarunt, sed ubique morbo atque ⟨*fame*⟩ exercitu laborante
superati sunt.

Finito sane bello Gothico gravissimus morbus in- 2
crebruit, tunc cum etiam Claudius adfectus morbo mor-
talis reliqui*t* et familiare virtutibus suis petit caelum.
quo ad deos atque ad sidera demigrante Quintillus 3
frater eiusdem, vir sanctus et sui fratris, ut vere dixe-
rim, frater, delatum sibi omnium iudicio suscepit im-
perium, non hereditarium sed merito virtutum, qui
factus esset imperator, etiamsi frater Claudii princi-
pis non fuisset. sub hoc barbari, qui superfuerant, 4
Anc⟨*h*⟩ialo⟨*n*⟩ vastare conati sunt, Nicopolim etiam
optinere. sed illi provincialium virtute obtriti sunt.
Quintillus autem ob brevita*tem* temporis nihil dignum 5
imperio gerere potuit, nam septima decima die, quod
se gravem et serium contra milites ostenderat ac ve-
rum principem pollicebatur, eo genere, quo Galba, quo
Pertinax interemptus est. et Dexippus quidem Clau- 6
dium non dicit occisum, sed tantum mortuum, nec
tamen addit morbo, ut dubium sentire videatur.

Quoniam res bellicas diximus, de Claudii genere et 13
familia saltim pauca dicenda sunt, ne[c] ea, quae

---

3 illo P Σ traianorũ P^1 *t.* B, A Troiano *Salm. (Momms.) vel* Troianorum rege *Salm. (sic Pet.)* Troianorum auctore *Ho.* 4 per**ea P 5 ciprum P^a, *corr.* P^b 6 ubique] utique *Momms. (Eyss.)* fame *add. Salm. (Pet.)* 7 superati sunt] extincti sunt et superati Σ 8/9 increbruit P (r *expunct.*) increbuit B^1 Σ increbruit B *corr.* 9/10 mortalis P^1 Σ mortales P *corr.* 10 reliquid P 11 quintillius P^a quintill*us P^b *t.* B 17 ancialo P antialo Σ Anchialon *Kell. (Pet.)* Nicopolin *Pet. sine adnot.* 19 bre uitamen P breui taten P *corr.* breuitatem Σ 23/24 Claudium] Quintillum *Salm. (Pet.); sed cf. Schwartz, P.-W. V 292, 19sqq.; intellegitur* M. Aurelius Claudius Quintillus 27 nec P ne Σ

2 scienda sunt, praeterisse videamur: Claudius, Quintillus et Crispus fratres fuerunt. Crispi f[am]ilia Claudia; ex ea et Eutropio, nobilissimo gentis Dardanae
3 v*i*ro, Constantius Caesar est genitus. fuerunt etiam sorores, quarum una, Constantina nomine nupta tri-
4 buno Assyriorum, in primis annis defecit. de avis nobis parum cognitum. varia enim plerique prodiderunt.
5 ipse Claudius insignis morum gravitate, insignis vita singulari et unica castimonia, vini parcus, ad cibum promptus, statura procerus, oculis ardentibus, lato et pleno vultu, digitis usque adeo fortibus, ut saepe equis
6 et mulis ictu pugni dentes excusserit. fecerat hoc etiam adulescens in militia, cum ludicro Martiali in campo
7 luctamen inter fortissimos quosque monstraret. nam iratus ei, qui non balteum sed genitalia sibi contorserat, omnes dentes uno pugno excussit. quae res indul-
8 gentiam {meruit} pudor*i*⟨*s*⟩ vindictae; si quidem tunc Decius imperator, quo praesente fuerat perpetratum, et virtutem et verecundiam Claudii publice praedicavit donatumque armillis et torquibus a militum congressu facessere praecepit, ne quid atrocius, quam luctamen
9 exigit, faceret. ipsi Claudio liberi nulli fuerunt, Quintil-l*u*s duos reliqui*t*, Crispus, ut diximus, filiam.

14 Nunc ad iudicia principum veniamus, quae ⟨*de*⟩ illo a diversis edi[c]ta sunt, et eatenus quidem ut appareret quandocumque Claudium imperatorem futu-
2 rum. epistola Valeriani ad Zosimionem, procuratorem Syriae: 'Claudium, Ill*y*ricianae gentis virum, tribunum

---

2 familia P^1 ex familia P *corr.* filia Σ 4 uero P uiro Σ 8 insigni uita P^a, *corr.* P^b 10 staturę P^a statura P^b 13 ludricro P^a lud*icro P^b *t.* B ludicrum *Petsch.* 14 monstraretur *Pet.* 15 uitalia P^a, Σ genitalia P^b 16 quaeres P que res Σ q:·rens B quaerens *edd.* 17 meruit *om.* P, *non om.* Σ pudore uindicte P pudore uindicte Σ pudoris uindictae *Haupt (Pet.)* pudore uindicato *Petsch.* 18 quę P^a quo P^b fuerat fuerat P^a, *corr.* P^b *t.* B 21 cepit P^a Σ p̃cepit P^b 22/23 quintillos P^1 *t.* B 23 reliquid P 24 de *add. vulgo* 25 edicta P edita ChR, *edd.* 25/26 apparar& P^a, *corr.* P^b 28 illiricianę P

Martiae quintae legioni fortissimae {ac devotissim⟨*a*⟩e}
dedimus, virum devotissimis quibusque ac fortissimis
veterum praeferendum. huic salarium de nostro pri- 3
vato aerario dabis annuos frumenti modios tria milia,
hordei sex milia, laridi libras duo milia, vini veteris
sextarios tria milia quingentos, olei boni sextarios cen-
tum quinquaginta, olei secundi sextarios sescentos, sa-
lis modios viginti, cerae pondo centum quinquaginta,
feni, paleae, aceti, holeris, herbarum quantum satis
est, pellium tentoriarum decurias triginta, mulos an-
nuos sex, equos annuos tres, camelas annuas decem,
mulas annuas novem, argenti in opere annua pondo
quinquaginta, Filippeos nostri vultus annuos centum
quinquaginta et in strenis quadraginta septem et trien-
tes centum sexaginta. [item in cauco scyfo pondo un- 4
decim] item in cauco[s] et scyfo et zuma pondo un-
decim. tunicas russas militares annuas ⟨*duas*⟩, sa- 5
goclamydes annuas duas, fibulas argenteas inauratas
duas, fibulam auream cum acu[m] Cyprea[m] unam.
balteum argenteum inauratum unum, anulum bigem-
me⟨*m*⟩ unum uncialem, brachialem unam unciarum
septem, torquem libralem unum, cassidem inauratam
unam, scuta c⟨*h*⟩rysografata duo, loricam unam, quam
refundat. lanceas Herculianas duas, aclydes duas, fal- 6
ces duas, falces fenarias quattuor. cocum, quem re- 7
fundat, unum, mulionem, quem refundat, unum. mu- 8
lieres speciosas ex captivis duas. albam subsericam
unam cum purpura Girbitana, subarmalem unum cum
purpura Maura. notarium, quem refundat, unum, 9

---

1 quintię P^{a}, *corr.* P^{b} *t.* B ac deuotissimae *om.* P ac deuotissime *add.* R *fort. recte* ac detissime A 9 feni P^{1} fenii P *corr.* horeris P^{a}, *corr.* P^{b} 15/16 item — undecim *om.* Σ *(ubi haec enumeratio exstat corruptissima); del. Cas. et edd.* 17 duas *add. Cas.* 18 auratas P^{a} inauratas P^{b} 19 acum P^{1} *t.* B^{1} (m *exp.* P *corr.*) cypream P^{1} *t.* B^{1} (m *exp.* P *corr.*) 20 argentum auratum P^{a}, *corr.* P^{b} 20/21 bigemme unum P^{a} bigemmeum P^{b} bigemmem unum *Salm., edd.* 21 brachiale unum *Cas. (Eyss.)* 22 auratam P^{a} inauratam P^{b}

10 structorem, quem refundat, unum. accubitalium Cy-
priorum paria duo, i⟨*n*⟩terulas puras duas, {fascias
viriles duas}, togam, quam refundat, unam, latum cla-
11 vum, quem refundat, unum. venatores, qui obsequan-
tur, duo, carpentarium unum, curam praetorii unum,
aquarium unum, piscatorem unum, dulciarium unum.
12 ligni cotidiani pondo mille, si est copia, sin minus,
quantum fuerit et ubi fuerit; coctilium cotidiana *v*a-
13 tilla quattuor. balneatorem unum et ad balneas ligna,
14 sin minus, la*v*etur in publico. iam cetera, quae propter
minutias suas scribi nequeunt, pro moderatione prae-
stabis, sed ita ut nihil ad⟨*a*⟩eret, et si alicubi aliquid
defuerit, non pr⟨*a*⟩estetur nec in nummo exigatur.
15 haec autem omnia idcirco specialiter non quasi tribuno
sed quasi duci detuli, quia vir talis est, ut ei plura
etiam deferenda sint.'

15 Item ex epistola eiusdem alia inter cetera ad Abla-
vium Murenam praef. praetori: 'desine autem conqueri,
quod adhuc Claudius est tribunus nec exercitus duc*is*
loco accipit, unde etiam senatum et populum conqueri
2 iactabas. dux factus est et dux totius Illyrici. habet in
potestatem T⟨*h*⟩r[h]aci*o*s, M*oe*sos, Dalmatas, Panno-
3 nios, Dacos exercitus. vir ille summus nostro quoque
iudicio speret consulatum e[s]t, si eius animo com-
modum est, quando voluerit, [accipiat] praetorianam
4 accipiat praefecturam. sane scias tantum ei a nobis
decretum salarii, quantum habet Aegypti praefectura,
tantum vestium, quantum proconsulatui Africano de-
tulimus, tantum argenti, quantum accipit curator Illy-

1/2 ciprlorum P[a], *corr.* P[b]   2 Iterulas P[1] *t.* B Īterulas P *corr.*   2/3 fascias uiriles duas *om.* P, *non om.* Σ   5 curam} *cf. Kornemann. P.-W. IV 1770.51sqq.; 1773.51sqq.*   8/9 batilla P uatilla *Salm., edd.*   10 lab&ur P lauetur Σ   19/20 ducē loco PΣ ducis loco *Momms.* exercitum *legens* ducendos *Cas. (Pet.)*   22 trhacias P Thracas *Salm. (Eyss.)* Thracios *Pet.* mysos P moesas (mesas) Σ Moesos *Salm., edd.*   24 est si P si Σ et si *Salm., edd.*   25 accipiat *del. Salm.*

rici met⟨*al*⟩larius, tantum ministeriorum, quantum nos
ipsi nobis per singulas quasque decernimus civitates,
ut intellegant omnes, quae si[n]t nostra de viro tali
sententia.'
Item epistola Decii de eodem Claudio. 'Decius Mes- 16
salae praesidi Achaiae salutem.' inter cetera: 'tribu-
num vero nostrum Claudium, optimum iuvenem, for-
tissimum militem, constantissimum civem, castris, se-
natui et re⟨*i*⟩ p. necessarium, in Thermop*y*las ire prae-
cipimus mandata eidem cura Peloponnensium, scientes
neminem melius omnia, quae iniungimus, esse cura-
turum. huic ex regione Dardanica dabis milites du- 2
centos, ex catafractariis centum, ex equitibus sexa-
ginta, ex sagittariis Creticis sexaginta, ex tyronibus
bene armatos mille. nam bene illi novi creduntur ex- 3
ercitus; neque enim illo quisquam devotior, fortior,
gravior invenitur.'
Item epistola Gallieni, cum nuntiatum esset per fru- 17
mentarios Claudium irasci, quod ille mollius viveret:
'nihil me gravius accepit, quam quod notaria tua in- 2
timasti Claudium, parentem amicumque nostrum, in-
sinuatis sibi falsis plerisque graviter irasci. quaeso 3
igitur, mi Venuste, si mihi fidem exhibes, ut eum facias
a Grato et Here*n*niano placari, nescientibus hoc mili-
tibus Daciscianis, qui iam s⟨*a*⟩eviunt, ne graviter
re⟨*m*⟩ *ferant*. ipse ad eum dona misi, quae ut libenter ac- 4
cipiat, tu facies. cura*n*dum praeterea es⟨*t*⟩, ne me hoc
scire intellegat ac ⟨*si*⟩*b*i suscensere iudicet et pro ne-
cessitate ultimum consilium capiat. misi autem ad eum 5

---

1 metlarius P metlanius Ch metallarius *Momms. (Eyss.)* 5/6 messalae P *in ras.* 9 re p̄ P rei p. Σ thermopilas P 9/10 praecepimus *edd.* 13/14 equitibus sexaginta] equitibus CLX Σ 16 illos P[a] illo* P[b] *t.* B 20 accepit] affecit *Cornelissen* 24 heremniano P 26 reserum P referant Σ rem ferant *Petsch. (Pet.)* res erumpant *Salm.* 27 Curantum P[1] *t.* B Curandum P *corr.* cura tu Σ es P[1] *ut vid.*, *om.* B, Σ 28 ac uisus censere P ut uisus censere Σ ac sibi succensere *vulgo*

pateras gemmatas trilibres duas, scyphos aureos gemma-
tos trilibres duos, discum corymbiatum argenteum libra-
rum viginti, lancem argenteam pampinatam librarum
triginta, patenam argenteam hederaciam librarum vi-
ginti et trium, *b*oletar alieuticum argente*u*m librarum
viginti, urceos duos auro inclusos, argenteos librarum
sex et in vasis minoribus argenti libras viginti quin-
6 que, calices Aegyptios operisque diversi decem, cla-
mydes veri luminis l*i*mbatas duas, vestes diversas se-
decim, albam subsericam, paragaudem triuncem unam,
zancas de nostris Parthicas paria tria, singiliones Dal-
matenses decem, clamydem Dardanicam mantuelem
unam, paenulam Illyricianam unam, bardocucullum
7 unum, cucutia villosa duo, oraria Sarabdena quattuor,
aureos Valerianos centum quinquaginta, trientes Salo-
ninianos trecentos.'

18 Habuit et senatus iudicia, priusquam ad imperium
perveniret, ingentia. nam cum esset nuntiatum illum
cum Ma*r*ciano fortiter contra gentes in Illyrico dimi-
2 casse, adclamavit senatus: 'Claudi, dux fortissime, ha-
*v*eas! virtutibus tuis, devotioni tuae! Claudio statuam
omnes dicamus. Claudium consulem omnes cupimus. qui
3 amat rem p., sic agit, qui amat principes, sic agit, anti-
qui milites sic egerunt. felicem te, Claudi, iudicio prin-
cipum, felicem te virtutibus tuis, consulem te, praefec-
4 tum te. vi*v*as Valeri e⟨*t*⟩ ameris a principe.' longum
est tam multa, quam meruit vir ille, perscribere; unum
tamen tacere non debeo, quod illum et senatus {et} po-
pulus et ante imperium et in imperio et post imperium
sic dilexit, ut satis constet neque Traianum neque Anto-
ninos neque quemquam alium principem sic amatum.

5 Uoletar P alieuticum] toreuticum *Momms.* argenteam P 6 ur ce**os P 9 lymbatas P 11 notris particas P^a, *corr.* P^b
19 macriano P^1 *t.* B ma*^{c}riano P *corr.* marciano Ch 20/21 habeas PΣ 26 Uicias P uiuas Σ ualerię P ualerie Σ Aureli et *Cas., Pet. nomen* Valeri *falso adhibitum non esse mutandum, cum spectet ad Flavium Valerium Constantium, recte docet Klebs, PIR I p.199 nr.1227* 29 et *ante* populus *om.* P, *non om.* Σ
32 EXPLICIT TREVELLI POLLIONIS DIVUS CLAUDIUS P

FLAVI VOPISCI SYRACUSII

DIVUS AURELIANUS

Hilaribus, quibus omnia festa et fieri debere scimus 1
et dici, impletis sollemnibus vehiculo suo me et iu-
diciali carpento praef. urbis, vir inlustris ac praefata
reverentia nominandus, Iunius Tiberianus accepit. ibi 2
cum animus a causis atque a negotiis publicis solutus
ac liber vacaret, sermonem multum a Palatio usque
ad hortos Varianos instituit et in eo praecipue de vita
principum. cumque ad templum Solis venissemus ab 3
Aureliano principe consecratum, quod ipse non nihi-
lum ex eius origine sanguinem duceret, quaesivit a me,
quis vitam eius in litteras rettulisset. cui cum ego 4
respondissem neminem a me Latinorum, Graecorum
aliquos lectitatos, dolorem gemitus sui vir sanctus per
haec verba profundit: 'ergo Thersiten, Sino*nem* cete- 5
raque illa prodigia vetustatis et nos bene scimus et
posteri frequentabunt: divum Aurelianum, clarissimum
principem, severissimum imperatorem, per quem totus
Romano nomini orbis est restitutus, posteri nescient?
deus avertat hanc amentiam. et tamen, si bene novi, 6
ephemeridas illius viri scriptas habemus. etiam bella
c⟨*h*⟩aractere historico digesta, quae velim accipias et
per ordinem scribas, additis quae ad vitam pertinent.
quae omnia ex libris linteis, in quibus ipse cotidiana 7
sua scribi pr⟨*a*⟩eceperat, pro tua sedulitate condisces.

---

1 INCIPIT FLAVI VOPISCI SYRACUSII DIVUS AURELIANUS P (ad constantinū aug̑. *add. a. m.*) **6 Iunius Tiberianus]** *cf. Groag, P.-W. X 1106 sqq.* **15 gemitus sui PΣ;** *def. Less. et Ti. p. 12, adn. 2* **ingemiscens** *Pet.* **16 ꝓfudit P[a]Σ ꝓfundit P[b]** *t.* **B sinomen P[1]** *t.* **B si nomen Σ sinomen P** *corr.*

curabo autem, ut tibi ex Ulpia bibliotheca et libri lin-
8 tei proferantur. tu velim Aurelianum ita ut est, qua-
9 tenus potes, in litteras mittas.' par*ui*, mi Pi⟨*ni*⟩ane,
praeceptis, accepi libros Graecos et omnia mihi neces-
saria in manum sumpsi, ex quibus ea, quae digna erant
10 memoratu, in unum libellum contuli. tu velim meo
muner*i* boni consulas et, si hoc contentus non fueris,
lectites Graecos, linteos etiam libros requiras, quos
Ulpia tibi bibliotheca, cum volueris, ministra*b*it.

2 Et quoniam sermo nobis de Tre*b*⟨*ell*⟩io Pollione, qui
a duobus Philippis usque ad divum Claudium et eius
fratrem Quintillum imperatores tam claros quam ob-
scuros memoriae prodidit, in eodem vehiculo fuit ad-
serente Tiberiano, quod Pollio multa incuriose, multa
breviter prodidisset, me contra dicente neminem scrip-
torum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse
mentitum, prodente quin etiam, in quo Livius, in quo
Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique
Trogus manifestis testibus convincerentur, pedibus in
sententiam transitum faciens ac manum porrigens io-
2 cand*o*[m] praeterea: 'scribe', inquit, 'ut libet. securus,
quod velis, dices, habiturus menda*c*iorum comites,
quos historicae eloquentiae miramur auctores.'

3 Ac ne multa et fri*v*ola pro⟨*o*⟩emiis odiosus intexam,
divus Aurelianus ortus, ut plures loquuntur, Sirmii
2 familia obscuriore, ut nonnulli, Dacia ripensi. ego
autem legisse me memini auctorem, qui eum Moesia

---

3 Parrumipiane P parum ipse qui me Σ parui Tiberiani *Pet.* parui eis sane *Eyss.* parui plane *Petsch.* parui, mi Piane *Salm.* parui, mi Ulpiane *Momms.* parui, mi Piniane (*vel* Pioni) *Ho.* *(de Piniano cf. Sundwall, Weström. Stud. p. 119, de Pionio p. 69); certe desideratur nomen amici, cui dedicatus est libellus, cf. c. 43, 1* 7 munere PΣ muneri *Pet.* 9 ministrauit P[1] 10 treuio P trebellio Σ 20/21 iocandam P iudicandam Σ iocando *Salm.* 21 praeterea] propterea *Cas. (Pet.) hanc vocem cum sequentibus coniungentes* 22 mendatiorum P 24 fribola P premiis P[a] proemiis P[b] *t.* B odiosis Σ

genitum praedicaret. et evenit quidem, ut de *e*orum
virorum genitali solo nesciatur, qui humiliore loco et
ipsi plerumque solum genitale confingunt, ut dent
posteritati de locorum splendore fulgorem. ne⟨*c*⟩ ta- 3
men magnorum principum *in* rebus summa sciendi
est, ubi quisque sit genitus, sed qualis in re p. fuerit.
an Platonem magis commendat, quod Atheniens*i*s fue- 4
rit quam quod unicum sapientiae munus inluxerit? aut 5
eo minores invenientur Aristotel*e*s Stagirites El*e*at*e*s-
que Zenon aut Anac⟨*h*⟩arsis Scytha, quod in minimis
nati sint viculis, cum illos ad caelum omnis philo-
sophiae virtus extulerit? atque ut ad ordinem redeam, 4
Aurelianus modicis ortus parentibus, a prima aetate
ingenio vi⟨*va*⟩cissimus, viribus clarus, nullum um-
quam diem praetermisit, quamvis festum, quamvis va-
cantem, quo non se pilo et sagittis ceterisque armorum
exerceret officiis. matrem quidem eius Callicrates Ty- 2
rius, Graecorum longe doctissimus scr⟨*i*⟩ptor, sacerdo-
tem templi Solis ⟨*i*⟩*n*vi⟨*cti*⟩ in vico eo, in quo habi-
tabant parentes, fuisse dicit. habuisse quin etiam non 3
nihilum divinationis, adeo ut aliquando marito suo
iurgans ingesserit, cum eius et stultitiam increparet
et vilitatem: 'en imperatoris patrem.' ex quo constat
illam mulierem ⟨*s*⟩c*i*sse fatalia. idem dicit auspicia 4
imperii Aureliano haec fuisse: primum pueri eius pel-
vem serpentem plerumque cinxisse neque umquam oc-
cidi potuisse, postremo ipsam matrem, quae hoc vide-
rat, serpentem quasi familiarem occidere noluisse. his 5
accedit quod ex palliolo purpureo, quod Soli sui tem-
poris imperator optulerat, sacerdos mulier crepundia

---

1 decorum P[1]Σ de eorum P *corr.* 4 ne P[1]Σ 5 in rebus *Pet.* uiribus PΣ 7 athenienses P[1] *t.* B 9 aristotelis P 9/10 stagirite sellatisq; P 11 sunt *Pet. sine adnot.*
14 uicissimus P uiuacissimus Σ 19 inuicti *Ho. (cf. ad c. 14, 3)* qui PΣ *om. vulg.; Pet.*, qui *tutatus, post* parentes *intercidisse qualia* praecipue colebatur *putavit* 24 cesse P[1] scisse Σ, P *corr.* 25/26 pelbem P[1] pellem Σ peluem P *corr.*

6 filio fecisse perhibetur. addit etiam illud, quod vinc-
tum fasceol*a*[m] Aurelianum aquila innoxie de cunis
levaverit et in aram posuerit, quae iuxta sacellum forte
7 sine ignibus erat. idem auctor es⟨*t*⟩ vitulum matri
eius natum mirae magnitudinis, candidum sed pur-
purantibus maculis, ita ut haberet in latere uno 'ave'
5 *et* in alio coronam. multa superflua in eodem legisse
⟨*me*⟩ memini; quippe qui adseveret etiam rosas in
eiusdem mulieris chorte nato Aureliano ex[s]isse pur-
2 pureas, odoris rosei, floris aurei. fuerunt et postea
multa om*in*a iam militanti[s] futuri, ut res monstravit,
3 imperii. nam ingrediente eo Antiochiam in vehiculo,
quod prae vulnere tunc equo sedere non posset, ita
pallium purpureum, quod in honore eius [s]pansum
4 fuerat, decidit, ut umeros eius tegeret. et cum in
equum transire vellet, quia invidiosum tunc erat vehi-
culis in civitate uti, equus est ei imperatoris adplici-
tus, cui per festinationem insedit. sed ubi comperit,
5 semet ad suum transtuli⟨*t*⟩. data est ei praeterea, cum
legatus ad Persas isset, patera, qualis solet imperato-
ri[s] dari a rege Persarum, in qua insculptus erat Sol
eo habitu, quo colebatur ab eo templo, in quo mater
6 eius fuerat sacerdos. donatus eidem etiam elefantus
praecipuus, quem ille imperatori optulit, solusque om-
nium privatus Aurelianus elefanti dominus fuit.
6 Sed ut haec et talia omittamus, fuit decorus [h]a*d*
gratia⟨*m*⟩, viriliter speciosus, statura procerior, nervis

2 fasceolum $P^1 \Sigma$ fasceolo P *corr.* 4 auctores $P^1 \Sigma$ auctor est P *corr.* 5 eus P^a, *corr.* P^b 6/7 auetrinalio P^1 *t.* B aue** in alio P *corr.* a uentriculo Σ 'aue imperator', in alio *Kell.* *(Pet.)* 'aue' et in alio *Ho.* 8 me *add. Less. et de Winterfeld propter clausulam* adseuerit P^1 *t.* B adseuerat Σ, P *corr.* adseueret *Petsch.* adseruerit *Bae.* *(Pet.)* 9 chorte] curte *superscr. a. m. in* P 11 omnia P^1 militantis $P\Sigma$, *edd.* militanti *vulgo* 14 spansum $P^1 \Sigma$ exspansum P *corr.* 19 transtuli P^1 20/21 imperatoris P^1 imperatoribus P *corr.* imperatori Σ 21 insculitus P^1 26/27 hac gratia P^1 *t.* B, Σ h *exp.* P *corr.* ac gratia *edd.* (*sed cf. Less., lex. p. 3 s. v.* 'ac') ad gratiam *He.*

validissimis, vini et cibi paulo cupidior, libidinis ra-
rae, severitatis inmensae, disciplinae singul⟨*ar*⟩is, gla-
dii exserendi cupidus. nam cum essent in exercitu duo 2
Aureliani tribuni, hic et alius, qui cum Valeriano cap-
tus est, huic signum exercitus adposuerat 'manu ad
ferrum', ut si forte quaereretur, quis Aurelianus ali-
quid vel fecisset vel gessisset, suggereretur 'Aurelia-
nus manu ad ferrum' atque cognosceretur.

Privatim huius multa extant egregia facinora. nam 3
erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis praesi-
diariis solus adtrivit. refer⟨*t*⟩ Theoclius, Caesareano- 4
rum temporum scriptor, Aurelianum manu sua bello
Sarmatico una die quadraginta et octo interfecisse, plu-
rimis autem et diversis diebus ultra nongentos quin-
quaginta, adeo ut etiam ballistia pueri et saltatiunculas
⟨*in*⟩ Aurelianum tales {componerent}, quibus diebus
festis militariter saltitarent:

'mille mille mille decollavimus. 5
unus homo! mille decollavimus.
mille *bib*at qui mille occidit.
tantum vini nemo habet, quantum fudit sanguinis.'

haec video esse perfri*v*ola, sed quia supra scriptus 6
auctor ita eadem ut sunt Latina suis scriptis inseruit,
tacenda esse non credidi. idem apud Mo⟨*go*⟩ntiacum 7
tribunus legionis sextae Gallicanae Francos inruentes,
cum vagarentur per totam Galliam, sic adflixit, ut
trecentos ex his captos septingentis interemptis sub
corona vendiderit. unde iterum d⟨*e*⟩ eo facta est can- 2
tilena:

---

2 singulis P[1] singularis Σ, P *corr.* 5 e̋& (*i. e.* esset) P[a] ē* (*i. e.* est) P[b] *t.* B 9 priuati *vulgo* 11 refer P[1] refert Σ, P *corr.* 14 ulta P[a], *corr.* P[b] nungentos P 16 in *add. vulgo* componerent *om.* P, *non om.* Σ 18 *post* mille mille mille *in* P *a. m. add.* mille mille 19 *post* mille *in* P *a. m. add.* mille mille 20 uiuat PΣ bibat *Bücheler, Kl. Schr. I p. 198* 22 perfribola P 24 montiacum P Mogontiacum Σ □ 28 deo P[1] de eo Σ, P *corr.*

'mille Sarmatas, mille Francos semel et semel occidimus,
mille Persas quaerimus.'

3 Hic autem [ut supra] militibus ita timori fuit, ut
sub eo, posteaquam semel cum ingenti severitate ca-
4 strensia peccata correxit, nemo peccaverit. solus de-
nique omnium militem, qui adulterium cum hospitis
uxore[m] commiserat, ita punivit, ut duarum arborum
capita inflecteret, ad pedes militis deligaret easdemque
subito dimitteret, ut scissus ille utr*i*mque penderet,
5 quae res ingentem timorem omnibus fecit. huius epi-
stola militaris est ad vicarium suum data huius modi:
'si vis tribunus esse, immo si vis vivere, manus mili-
tum contine. nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo
contingat. uvam nullus auferat, segetem nemo dete-
rat, oleum, salem, lignum nemo exigat, annona sua
contentus sit. de praeda hostis, non de lacrimis pro-
6 vincialium habeant. arma tersa sint, ferramenta sa-
miata, cal*c*iamenta fortia. vestis nova vestem veterem
excludat. stipendium in balteo, non in popina habeat.
7 torquem, brac[c]hialem, anulum adponat. equum et
sagmarium suum defricet, capitum animalis non ven-
8 dat, mulum centuriatum communiter curent. alter al-
teri quasi ⟨*dom*⟩in⟨*o*⟩, nemo quasi servus obsequatur,
a medicis gratis curentur, haruspicibus nihil dent, in
hospi*t*iis caste se agant, qui litem fecerit, vapulet.'

8 Inveni nuper in Ulpia bibliotheca inter linteos libros
epistolam divi Valeriani de Aureliano principe scrip-
2 tam. ad verbum, ut decebat, inserui. 'Valerianus

3 ut supra P, *om.* Σ diximus *post* supra *add. vulgo* 7 uxorem P^1 *t.* B^1 uxore* P *corr.* 9 utrimq; P^a utrumq; P^b *t.* B utrinque Σ 13 ouum *Bücheler* 17 habeant PCh habeat R hereat A uiuant *Pet.* abundent *Momms.* tabeant *Bae.* uictum habeant *Nov.* 18 caltiamenta P 22 malum P^a mulum P^b curet R 23 quasi in nemo quasi seruus P quasi seruus Σ quasi miles, nemo quasi seruus *Obr.* quasi ingenuo seruus *Eyss.* quasi domino seruus *Hirschf.* quasi minor, nemo quasi seruus *Walter* quasi domino, nemo quasi seruus *Ho.* 25 hospiciis P 28 quam *ante* ad uerbum *add.* P *corr.* quam *ante* ut *add.* Σ

Augustus Antonino Gallo consuli. culpas me familiari-
bus litteris, quod Postumo filium meum Gallienum
magis quam Aureliano commiserim, cum utique se-
veriori et puer credendus fuerit et exercitus. ne tu id
[d]iu⟨*s*⟩tius iudicabis, si bene scieris, quantae sit
Aurelianus severitatis: nimius est, multus est, gravis 3
est et ad nostra iam non facit tempora. testor autem 4
omnes {deos} me etiam timuisse, ne quid etiam
e⟨*r*⟩ga filium meum severius [si quid] ille fecisset,
cum — ut est natura pronus ad ludicra — levius cogi-
taret.' haec epistula indicat, quantae fuerit severitatis, 5
ut illum Valerianus etiam timuisse se dicat.

Eiusdem Valeriani alia est epistola, quae laudes il- 9
lius continet. quam ego ex scriniis praefecturae urba-
n⟨*a*⟩e protuli. nam illi Romam venienti salaria sui
ordinis sunt decreta. exemplum epistulae: 'Valerianus 2
Augustus Ceionio Albino praefecto urbi. vellemus qui-
dem singulis quibusque devotissimis rei p. viris multo
maiora deferre compendia, quam eorum dignitas po-
stulat, maxime ubi honorem vita commendat — de-
bet enim quid praeter dignitatem pretium esse meri-
torum —, sed facit rigor publicus, ut accipere de pro-
vinciarum inlationibus ultra ordinis sui gradum nemo
plus possit. Aurelianum, fortissimum virum, ad in- 3
spicienda et ordinanda castra omnia destinavimus, cui
tantum a nobis atque ab omni re[i] p. communi totius
exercitus confessione debetur, ut digna illo vix aliqua
vel nimis magna sint munera. quid enim in illo non 4
clarum? quid non Corvinis et Scipionibus conferen-
dum? ille liberator Illyrici, ille Galliarum restitutor,
ille dux magni toti[u]s exempli. et tamen nihil prae- 5

---

4 ne tu **PB**[1]**Σ** (*affirmative pro* νὴ tu, *ut explicat Bae.*) nec tu **B** *corr.* (*Eyss.*) nec tamen *Pet.* 5 diutius **PΣ** iustius *Bae.* ⟨non⟩ diutius *He.* 8 deos *om.* **P**, *non om.* **Σ** 9 ega **P**[1] seuerus **P**[a], *corr.* **P**[b] si quid *del. Salm.* (*Petsch.*) 10/11 cogitaret (*pro* faceret) *def. Löfstedt, Beitr. p. 102* agitaret *Petsch.* 26 rei **P** re **Σ** 31 totius **PΣ** totus *Pet.* toties *Corn., Klein* □

terea possum addere tanto viro ad muneris gratiam — 6 ⟨*non*⟩ patitur sobri*e* et bene gerenda res p. — quare sinceritas tua, mi parens carissime, supra dicto viro ad[f]iciet, quamdiu Rom⟨*a*⟩e fuerit, panes militares mundos sedecim, panes militares castrenses quadraginta, vini mensalis sextarios quadraginta, porcellum dimidium, gallinaceos duos, porcina⟨*e*⟩ pondo triginta, bubul⟨*a*⟩e pondo quadraginta, olei sextarium unum et item [olei sextarium unum] liquaminis sextarium unum, salis sextarium unum, herba*r*⟨*um*⟩, holerum quantum sat est. 7 sane quoniam ei aliquid praecipue decernendum est, quamdiu Romae fuerit, pa*b*ula extra ordinem decernes, ipsi autem ad sumptus aureos Antoninianos diurnos binos, argenteos Philippeos minutulos quinquagenos, aeris denarios centum. reliqua per praefectos aerarii praebebuntur.'

10 Fri*v*ola haec fortassis cuipiam et nimis levia esse 2 videantur, sed curiositas ni[hi]l recusat. habuit ergo multos ducatus, plurimos tribunatus, v*i*cari*a*s ducum et tribunorum diversis temporibus prope quadraginta, usque adeo ut etiam Ulpii Criniti, qui se de Traiani genere referebat, et fortissimi re vera viri et Traiani simillimi, qui pictus est cum eodem Aureliano in templo Solis, quem Valerianus Caesaris loco habere instituerat, vicem sumeret, exercitum duceret, limite⟨*m*⟩ rest⟨*it*⟩ueret, praedam militibus daret, T⟨*h*⟩rac[h]ias bubus, equis, mancipiis captivis locupletaret, manu*b*ias in Palatio conlocaret, quingentos servos, duo

---

2 non *add. Pet.* quam *add. vulgo* sobria PΣ sobrie *Bae. (Pet.)* 4 adficiẽ P afficiet R adiciet *post Gruterum Ma. (Pet.)* 7 porcina P porcine Σ 9 *post* item *inclusit Pet.* olei sextarium unum olei ⟨secundi⟩ sextarium unum *vulgo (sed cf. Cl. 14,3, ubi discernitur oleum bonum et oleum secundum atque variat modus)* 10 herbas P herbarum *edd.* 12 papula P 17 fribola P 18 nil *de Wi. propter clausulam* 19 tribunatos P[a], *corr.* P[b] *t.* B uacarios P uicariatus Σ uicarias (*scil.* dignitates) *edd.* 25/26 limite P limitem Σ limites *Salm. (Pet.)* 26 restuerẽ P restitueret Σ 28 manuuias P[1] *t.* B

milia vaccarum, equas mille, ovium decem milia, ca-
prearum quindecim in privatam villam Valeriani con-
gereret, tunc cum Ulpius Crinitus publice apud Byzan- 3
tium sedenti Valeriano in thermis egit gratias dicens
magnum de se iudicium habitum, quod eidem vicarium
Aurelianum dedisset. quare eum statuit adrogare.

Interest epistolas nosse de Aureliano scriptas et ip- 11
sam adrogationem. epistula Valeriani ad Aurelianum:
'si esset alius, Aureliane iucundissime, qui Ulpii Cri-
niti vicem posset implere, tecum de eius virtute ac
sedulitate conferrem; nunc te cum ⟨*non meliorem*⟩ re-
quirere potuissem, suscipe bellum a parte Nicopolis, ne
nobis ⟨*a*⟩egritudo Crini⟨*t*⟩i obsit. fac, quidquid po- 2
tes. multa non dico: in tua erit potestate militiae ma-
gisterium. habes sagittarios Ityr⟨*a*⟩eos trecentos, Ar- 3
menios sescentos, Arabas centum quinquaginta, Sara-
cenos ducentos, Mesopotamenos auxiliares quadri⟨*n*⟩-
gentos; habes legionem tertiam Felicem et equites ca- 4
tafractarios octingentos. tecum erit Hariomundus,
Haldagates, Hildomundus, Carioviscus. commeatus a 5
praefectis necessarius in omnibus castris est consti-
tutus. tuum est pro virtutibus tuis atque sollertia illic 6
hiemalia et aestiva disponere, ubi tibi nihil deerit,
quaerere praeterea, ubi carrago sit hostium, et vere
scire, quanti qualesque sint, ut non in v*a*num aut an-
nona consum[m]atur aut t*e*la iaciantur, in quibus res
bellica constituta est. ego de te tantum deo favente 7

1/2 caprarum Σ 3 cum] enim *edd.* 6 quareum P^{a}, *corr.* P^{b} 9 iucundissime P^{1} *t.* B ioc- Σ, P *corr.* 10 impere P^{a}, *corr.* P^{b} 11 nunc] hunc *Salm.* 11/12 tecum requirere potuissem P Σ tu, cum requirere ⟨non⟩ potuissem *Petsch.* te *(abl. comp.)* cum ⟨non meliorem⟩ requirere potuissem *He.* 13 crimi P^{a} *ut videtur* crinii P^{b} 16/17 saraceno P^{a}, *corr.* P^{b} 17/18 quadricentos P 18 quites P^{a} equites P^{b} 20 haldegastes (aldagastes) Σ hildemundus Σ Cariouiscus] Ariouistus *Seeck* Charlouiscus *Stein, P.-W. III 2145* 25 uinum PΣ uanum *Ma. (Pet.)* 26 tæla P^{1} *t.* B tala ? P *corr.* tales Σ alia *Salm. (Pet.)* illa *Eyss.* tela *vulgo* iaciatur P^{a}, *corr.* P^{b}

spero, quantum de Traiano, si viveret, posset sperare
res p.; neque enim minor est, in cuius locum *v*icem-
8 que *t*e legi. consulatum cum eodem Ulpio Crinito in
annum sequentem a die undecimo kal. Iuniarum in lo-
cum Gallieni et Valeriani sperare te convenit sumptu
9 publico. levanda est enim paupertas eorum homin*um*,
qui diu in re p. viventes pauperes sunt, et nullorum
10 magis.' his quoque litteris indicatur, quantus fuerit
Aurelianus; et re vera, neque enim quisquam aliquando
ad summam rerum pervenit, qui non a prima aetate
12 gradibus virtutis ascenderit. — litterae de consulatu:
'Valerianus Augustus Aelio Xifidio praefecto aerarii.
Aureliano, cui consulatum detulimus ob paup*e*rtatem,
qua ille magnus est, ceteris maior, dabis ad editionem
circensium aureos Antoninianos trecentos, argenteos
Philippeos minutulos tria milia, in aere sestertium
quinquagies, tunicas multicias viriles decem, lineas
Aegyptias viginti, mantelia Cypria paria duo, tapetia
Afra decem, ⟨*s*⟩tragula Maura decem, porcos centum,
2 oves centum. convivium autem publicum [a]edi iubebis
senatoribus [a]equitibus Romanis, hostias maiores duas,
minores quattuor.'

3 Et quoniam etiam de adrogatione aliqua me dixer*am*
positurum, quae ad tantum principem pertinerent,
4 quaeso, ne odiosior verbosiorve in ea re videar, quam
fidei causa inserendam credidi ex libris Ac⟨*h*⟩oli, qui
magister admissionum Valeriani principis fuit, libro
actorum eius nono:

13 Cum consedisset Valerianus Augustus in thermis
apud B*y*zantium, praesente exercitu, praesente etiam

2/3 uicemque *Lectius, Cas., Corn.* fidemq; PΣ 3 delegi PΣ te legi *vulgo* 6 hominem P^1 7 et] ut *Petsch.* 9 & reuera PΣ a puero *Pet.* 12 xifidio P^1 xifedio P *corr.* 13 paupartatē P^1 15 argenteo P^a, *corr.* P^b 17 quinqugies P^b, *corr.* P^b 19 tragulam aura P^1 tragula maura P *corr.* tragula aurea Σ 21 aequitib; P equitibus Σ; *asyndeton def. Tl. p. 34* et equitibus *Cas. (Pet.)* 23 aliquam edixerim P^1 aliqua me dixeram Σ, P *corr.* 26 acoli P^1Σ acolii P *corr.* 30 bizantium P

officio Palatino, adsidentibus N*u*mmio *T*usco consule *a. p. Chr. n. 258*
ordinario, Baebio Macro praefecto pr⟨*a*⟩et., Quinto An-
cario praeside orientis, adsidentibus etiam a parte
l⟨*a*⟩eva Avulnio Saturnino Scythici limitis duce et
Murrentio Mauricio ad Aegyptum destinato et Iulio
Tryphone orientalis limitis duce et Maec*i*o Brundisino
praefecto annonae orientis et Ulpi[ci]o Crinito duce
Illyriciani limitis et Thracici et Fulvio Boio duce
R⟨*a*⟩etici limitis Valerianus Augustus dixit: 'gratias 2
tibi agit, Aureliane, res p., quod eam a Gothorum po-
testate liberasti. abundamus per te praeda, abundamus
gloria et his omnibus, quibus Romana felicitas crescit.
cape igitur tibi pro rebus gestis tuis coronas murales 3
quattuor, coronas vallares quinque, coronas navales
duas, coronas civicas duas, hastas puras decem, ve-
xilla bicolora quattuor, tunicas russas ducales quat-
tuor, pallia proconsularia duo, togam praetextam, tu-
nicam palmatam, togam pictam, subarmalem profun-
dum, sellam eburatam. nam te consulem hodie de- 4
signo, scripturus ad senatum, ut tibi deputet scipio-
nem, deputet etiam fasces; haec enim imperator non
solet dare, sed a senatu, quando fit consul, accipere.'
post haec Valeriani dicta Aurelianus surrexit atque ad 14
manus accessit agens gratias militaribus verbis, quae
propria et ipsa adponenda decrevi. Aurelianus dixit:
'et ego, domine Valeriane, imperator Auguste, ideo 2
cuncta feci, ideo vulnera patienter excepi, ideo et
equos et coniuratos meos lassavi, ut mihi gratias age-
ret res p. et conscientia mea. at tu plus fecisti. 3
ago ego gratias bonitati tuae et accipio consulatum,

---

1 nemmio fusco P Memmio Tusco *edd.* Nummio Tusco *Ho.; cf. Liebenam, Fasti cons. p. 30 ad annum p. Chr. n. 258* 2 praefecti *Pet. per errorem* 5 et *om. Pet.* 6 maeceo P Maecio *edd.* 7 ulpicio P uulpio Σ 9 Gratia P[a], *corr.* P[b] 21/22 haec — accipere *Cas. Vopisco tribuere mavult* 28 equos] socios *Corn.* coniuratos] cantherios *vulgo* 30 ego PΣ ergo *Ho.*

quem das. d*ii* facia⟨*n*⟩t et deus {Sol} ⟨*in*⟩*vic*tus, ut
4 et senatus de me sic iudicet.' agentibus igitur gratias
omnibus circumstantibus Ulpius Crinitus surrexit at-
5 que hac oratione usus est: 'apud maiores nostros,
Valeriane Auguste, quod et familiae meae amicum ac
proprium fuit, ab optimis quibusque in filiorum locum
fortissimi viri semper electi sunt, ut vel senescentes
familias vel fetus matrimoniis iam caducos substitu-
6 tae fecunditas prolis ornaret. hoc igitur, quod Cocceius
Nerva in Traiano adoptando, quod Ulpius Traianus in
Hadriano, quod Hadrianus in Antonino et ceteri dein-
ceps proposita suggestione fecerunt, in[t] a*d*rogando
Aureliano, quem mihi vicarium iudicii tui auctoritate
7 fecisti, censui esse referendum. iube igitur, ut lege
agatur, sitque Aurelianus heres sacrorum nominis et
bonorum totiusque iuris Ulpio Crinito iam consulari
15 viro, ipse actutum te iudice consularis.' longum est
cuncta pertexere. nam et act⟨*a*⟩e sunt Crinito a Va-
2 leriano gratiae, et adoptio, ut solebat, impleta. me-
mini me in quodam libro Graeco legisse, quod tacen-
dum esse non credidi, mandatum esse Crinito a Vale-
riano, ut Aurelianus adoptaretur, idcirco praecipue
quod pauper esset; sed hoc in medio relinquendum
puto.
3 Et quoniam superius epistolam posui, qua sumptus
Aureliano ad consulatum delatus est, quare posuerim
4 rem quasi fri*v*olam, eloquend*u*m putavi: vidimus pro-
xime consulatum Furii Placidi tanto ambitu in circo
editum, ut non praemia dari aurigis sed patrimonia
viderentur, cum darentur tunicae subsericae, lineae pa-
ragaud⟨*a*⟩e, darentur etiam equi, ingemescentibus
5 frugi hominibus. factum est enim, ut iam divitiarum

---

1 dii faciant Σ deus faciat P Sol *om.* P, *edd., non om.* Σ inuictus *(an* ⟨ani⟩ce[r]tus*? an* sanctus*?) Ho. (cf. c. 4, 2 et ILS 4229; 8940)* certus PΣ 2 gratias *om.* P[a], *add.* P[b] 12 intaci rogando P in arrogando Σ 14 referendum] repetendum *Petsch.*
26 *c. 11* 27 fribolam P eloquendam PΣ

sit, non hominum consulatus, quia utique, si virtutibus
defertur, editorem spoliare non debe[n]t. perierunt 6
casta illa tempora et magis ambitione populari peri-
tura sunt. sed nos, ut solemus, hanc quoque rem in
medio relinquimus.

His igitur tot ac talibus praeiudiciis muneribusque 16
fultus Claudiani⟨*s*⟩ temporibus tantus en⟨*it*⟩uit, ut
post eum Quintillo quoque eius fratre interempto solus
teneret imperium Aure⟨*o*⟩l[ian]o interfecto, cum quo
Gallienus fecerat pacem. hoc loco tanta est diversi- 2
tas historicorum, et quidem Graecorum, ut alii dicant
invito Claudio ab Aureliano Aureolum interfectum, alii
mandante ac volente, alii ab imperatore iam Aureliano
eundem occisum, alii vero adhuc a privato. sed haec 3
quoque media relinquemus, ab ipsis petenda, per quos
in litteras missa sunt. illud tamen co⟨*n*⟩stat omne 4
contra Meotidas bellum divum Claudium nulli magis
quam Aureliano credidisse. extat epistula, quam ego, 17
ut soleo, fidei causa, immo ut alio⟨*s*⟩ annalium scrip-
tores fecisse video, inserendam putavi: 'Flavius Clau- 2
dius [Valeriano] Aureliano suo salutem. expetit a· te
munus solitum nostra res p.: adgredere. quid moraris?
tuo magisterio milites uti volo, tuo ductu tribunos.
Gothi oppugnandi sunt, Gothi a T⟨*h*⟩raciis amovendi.
eorum enim plerique ⟨*Ha*⟩emimontum Europamque
vexant, qui te pugnante fugerunt. omnes exercitus 3
Thracicos, omnes Illyricianos totumque limitem in tua
potestate constituo: solitam en nobis [a]ede virtutem.
tecum erit etiam frater Quintillus, cum occurrerit. ego 4
aliis rebus occupatus sum*m*am belli illius virtutibus
tuis credo. misi sane equos decem, loricas duas et

---

2 debent PΣ debet *Eyss. (Pet.)* 3 castra P^a cast*a P^b *t.* B 6 munerib; P^a munerib;q: P^b 7 claudiani P claudianis Σ enuit P^1 enituit Σ, P *corr.* 9 aureliano P^1 *t.* B aureolo Σ, P *corr.* 15 media] in medio *Kell.* 19 alio P^1 21 ualeriano P^1Σ ualerio P *corr.* Valeriano *del. Purser* 25 emi montum P moesiam Σ· 30 sum nam PΣ

cetera, quibus mun*i*re ad bellum euntem necessitas cogit.'

5 Secundis igitur proeliis usus auspiciis Claudianis rem p. in integrum reddidit atque ipse statim, ut supra diximus, consensu omnium legionum factus est imperator.

18 Equites sane omnes ante imperium sub Claudio Aurelianus gubernavit, cum offensam magistri eorum incurrissent, quod temere Claudio non iu*b*ente pugnassent.

2 Idem Aurelianus contra Suebos et Sarmatas isdem temporibus vehementissime dimicavit ac florentissi-
3 mam victoriam rettulit. accepta est sane clades sub Aureliano a Marcomannis per errorem. nam dum is a fronte non curat occurre⟨*re*⟩ subito erumpentibus, dumque illos a dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum graviter evastata sunt. postea tamen ipsi quoque Marcomanni superati sunt.

4 In illo autem timore, quo Marcomanni cuncta vastabant, ingentes Romae seditiones motae sunt paventibus cunctis, ne eadem, quae sub Gallieno fuerant,
5 provenirent. quare etiam libri S*iby*llini noti beneficiis publicis inspecti sunt inventumque, ut in certis locis sacrificia fierent, quae barbari transire non pos-
6 sent. facta denique sunt ea, quae praecepta fuerant in diverso caerimoniarum genere, atque ita barbari restiterunt, quos omnes Aurelianus carptim vagantes occidit.

7 Libet ipsius senatus consulti formam exponere, quo libro⟨*s*⟩ inspici clarissimi or⟨*dinis*⟩ iussit auctoritas:

19 Die tertio iduum Ianuariarum Fulvius Sabinus prae-

1 munere P munire R 4/5 *c. 16, 1* 9 iuuente P^1 iubente Σ, P *corr.* 11 item *edd.* 13 claudes P^a cla*des P^b *t.* B 14 eis *Eyss.* 15 cura P^a, *corr.* P^b occurre P^1 occurrere P *corr., edd.* occurrunt Σ occurrerunt *He. et Ho.* 22 sybillini P 26 barbaris Σ 30 libro P libros Σ clarissimior PΣ clarissimi ordinis *Salm., edd.* 31 ianuarium P^a, *corr.* P^b

tor urbanus dixit: 'referimus ad vos, p. c., pontificum
suggestionem et Aureliani principis litteras, quibus iu-
betur, ut inspiciantur fatales libri, quibus spes belli
terminandi sacrato deorum imperio continetur. scitis 2
enim ipsi, quotiescumque gravior aliquis extitit mo-
tus, eos semper inspectos neque prius mala publica
esse finita, quam ex his sacrificiorum processit aucto-
ritas.' tunc surrexit primae sententiae Ulpius Silanus 3
atque ita loquutus est: 'sero nimis, p. c., de rei p.
salute consulimur, sero ad fatalia iussa respicimus
more languentium, qui ad summos medicos nisi in
summa desperatione non mittunt, proinde quasi peri-
tioribus viris maior facienda sit cura, cum omnibus
morbis occurri sit melius. meministis enim, p. c., me 4
in hoc ordine saepe dixisse, iam tum cum primum
nuntiatum est Marcomannos erupisse, consulenda S*i*-
b*y*llae decreta, utendum Apollinis beneficiis {inser-
viendum deorum immortalium praeceptis}, recus[s]asse
vero quosdam, et cum ingenti calumnia recusasse,
cum adulando dicerent tantam principis Aureliani esse
virtutem, ut opus non sit deos consuli, proinde quasi
et ipse vir magnus non deos colat, non de dis inmor-
talibus speret. quid plura? audivimus litteras, quibus 5
rogavit opem [dei] {deorum, quae numquam cuiquam
turpis est.} [ut] vir fortissimus adiu*v*etur. agite igitur, 6
pontifices, qua puri, qua mundi, qua sancti, qua vestitu
animisque sacris commodi, templum ascendite, sub-
sellia laureata const⟨*r*⟩uite, ve*l*a*t*is manibus libros
evolvite, *f*ata rei p. quae sunt aeterna perquirite. {pa-

16/17 sybillę P 17/18 inseruiendum deorum immortalium praeceptis *om.* P, *edd.* (*add. Eyss., in app.*), *primus restituit Cas. ex* Σ; *inde vulg.* 22 dis P[1] diis P *corr.* 24/25 dei ut uir P deorum quae numquam cuiquam turpis est uir Σ (*cf. Ho., Klio XIII, p. 390 sq.*) 25 adiub&ur P 28 laureate P[a], *corr.* P[b] constuite P construite Σ constituite *vulgo* uetanis P[1] Ch ueteranis R, P *corr.* uelatis *Salm., edd.* 29 rata P uaria Σ fata *Salm., edd.* aeternae *Cramer (Pet.)* 29 sqq. patrimis — indicemus *om.* P, *non om.* Σ; *restituit primus Egnatius; cf.*

trimis matrimisque pueris carmen indicite. nos sump-
tum sacris, nos apparatum sacrificiis, nos aras tu-
20 multuarias indicemus.' } post haec interrogati plerique
senatores sententias dixerunt, quas longum est innec-
2 tere. deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in
sententias euntibus, plerisque verbo consentientibus
3 conditum est senatus consultum. itum deinde ad tem-
plum, inspecti libri, proditi versus, lustra⟨*ta*⟩ urbs,
cantata carmina, a*m*burbium celebratum, a*m*bar*v*al*i*a
promissa, atque ita sollemnitas, quae iubebatur, ex-
pleta est.
4 Epistula Aureliani de libris S*i*b*y*llinis. nam ipsam
5 quoque indidi ad fidem rerum. 'miror vos, patres
sancti, tamdiu de aperiendis S*i*b*y*llinis dubitasse li-
bris, proinde quasi in C⟨*h*⟩ristianorum ecclesia, non
6 in templo deorum omnium tractaretis. agite igitur et
castimonia pontificum caeremoniisque sollemnibus iu-
7 *v*ate principem necessitate publica laborantem. inspi-
ciantur libri; s⟨*i*⟩ quae facienda fuerint, celebrentur:
quemlibet sumptum, cuiuslibet gentis captos, quaelibet
animalia regia non abnuo, sed libens offero, neque
enim indecorum est diis iu*v*antibus vincere. sic apud
8 maiores nostros multa finita sunt bella, sic coepta. si
quid est sumptuum, datis ad praefectum aerari*i*[m] lit-
teris decerni iussi. est praeterea vestrae auctoritatis
arca publica, quam magis refertam repperio esse quam
cupio.'
21 Cum autem Aurelianus vellet omnibus simul facta
exercitus sui constipatione concurrere, tanta apud Pla-
centiam clades accepta est, ut Romanum p⟨*a*⟩ene
2 solveretur imperium. et causa quidem huius periculi

□ *Ho., Klio XIII, p. 389 sq.* 2 aris (aras) tumultuarias Σ aris ambarualia *Egn.* agris ambarualia *Cas.* 8 lustra P^1 lustrata Σ, P *corr.* 9 anburbium P anbarbaria P amburbaria Σ 10 iub&ur P^a iubebatur P^b 12 sybillinis P 14 sybillinis P 17/18 iubate P 19 libris P libri Σ libri; si *Bae. (Pet.)* 20 captos P captiuos Σ 22 iubantibus P iubentibus Σ 24 aerarium P -rii Σ

perfidia et callidi[a]tas barbarici fuit motus. nam cum 3
congredi aperto Marte non possent, in silvas se den-
sissimas contulerunt atque ita nostros vespera incum-
bente turbarunt. denique nisi divina ope post inspec- 4
tionem librorum sacrificiorumque curas monstris qui-
busdam speciebusque divinis inpliciti essent barbari,
Romana victoria non fuisset.

Finito proelio Marcomannico Aurelianus, ut erat na- 5
tura ferocior, plenus irarum Romam petit vindictae cu-
pidus, quam seditionum asperitas suggerebat. incivi-
lius denique usus imperio, vir alias optimus, seditio-
num auctoribus interemptis cruent⟨*i*⟩us ea, qu⟨*a*⟩e mol-
lius fuerant curanda, compescuit. interfecti sunt enim 6
nonnulli etiam nobiles senatores, cum his leve quid-
dam et quod contemni a mitiore principe potuisset vel
unus vel levis vel vilis testis obiceret. quid multa? 7
magnum illud et quod iam fuerat et quod non fru-
st⟨*r*⟩a speratum est infamiae tristioris ictu contamina-
vit imperium. timeri coepit princeps optimus, non 8
amari, cum alii dicerent per[f]odiendum talem prin-
cipem, non optandum, alii bonum quidem medicum,
sed mala ratione curantem. his actis ⌈cum videret 9
posse fieri, ut aliquid tale iterum, quale sub Gallieno
evenerat, proveniret, adhibito consilio senatus muros
urbis Romae d*i*latavit. nec tamen pomerio addidit eo
tempore, sed postea. pomerio autem neminem prin- 10
cipum licet addere nisi eum, qui agri barbarici aliqua
parte Romanam rem p. locupletaverit. addidit autem 11
Augustus, addidit Traianus, addidit Nero, sub quo
Pontus Polem⟨*o*⟩niacus et Alpes Cottiae Romano no-
mini s⟨*unt*⟩ tributae.

Transactis igitur, quae ad s⟨*a*⟩eptiones atque ur- 22

---

1 callidi^{a}tas P^1 *t*. B (callidiątas [a *exp.*] B) calliditas P *corr.* (a *eras.*) 12 cruentus P^1 *t*. B, Σ 14 etiam *om.* P^a, *add.* P^b 20 perodiendum *Salm. (Hirschf.)* 25 delatauit P^1 *t*. B dilatauit Σ, P *corr.* 30 polemniacus P pollemniacus Σ 30/31 nominis PΣ nomini sunt *Salm., edd.* 32 saeptionis *Momms.*

bis statum et civilia pertinebant, contra Palmyrenos,
id est contra Zenobiam, quae filiorum nomine orien-
2 tale tenebat imperium, iter flexit. multa in itinere ac
magna bellorum genera confecit. nam in Thraciis et
in Illyrico occurrentes barbaros vicit, Gothorum quin
etiam ducem Cannaban sive Cannabauden cum quin-
3 que milibus hominum trans Danuvium interemit. at-
que inde per Byzantium in B*i*th*y*⟨*ni*⟩am transitum fe-
4 cit eamque nullo certamine optinuit. multa eius magna
et pr⟨*a*⟩eclara tam facta quam dicta sunt, sed omnia
libro innectere nec possumus fastidii evitatione nec
volumus, sed ad intellegendos mores atque virtutem
5 pauca libanda sunt. nam cum Tyanam venisset eam-
que obclusam repperisset, iratus dixisse fertur: 'ca-
6 nem in hoc oppido non relinquam.' tunc et militibus
acrius incumbentibus spe praed⟨*a*⟩e, et Heraclammone
quodam timore, ne inter ceteros occideretur, patriam
23 suam prodente civitas capta est. sed Aurelianus duo
statim praecipua, quod unum severitatem ostenderet,
alterum lenitatem, ex imperatoria mente monstravit.
2 nam et Heraclammonem proditorem patriae suae sa-
piens victor occidit et, cum milites iuxta illud dictum,
quo canem se relicturum apud T[h]yanos negar*a*t, ever-
sionem urbis exposcerent, respondit his: 'canem', in-
quit, 'negavi in hac urbe me relicturum: canes omnes
3 occidite.' grande principis dictum, grandius militum
4 *fa*c[a]tum, nam *i*ocatum principis, quo praeda nega-
batur, civitas servabatur, totus exercitus ita quasi di-
taretur, accepit. epistula de Heraclammone: 'Aurelia-
nus Augustus Mallio Chiloni. occidi passus sum

---

4 thracias P^a, *corr.* P^b *per ras. t.* B 5 barbaro P^a, *corr.* P^b 6 cannabauden P^1 *t.* B cannabaudem P *corr.* 8 bythiam P^1 bythiniam P *corr.* bithiniam Σ 20 lęnitatem P impera P^a imperatoria P^b 23 negar& P Σ negarat *vulgo* 25 neg*aui P (r *eras.*) *post* canes *add.* P *corr.* ergo 27 factum *Gru.* uocatū PCh uotatum R uocatum PCh uotatum R iocatum *Salm., edd.*

cuius quasi beneficio T[h]*y*anam recepi. ego vero pro-
ditorem amare non potui et libenter tuli, quod eum
milites occiderunt, neque enim mihi fidem servare po-
tuisset, qui patriae non pepercit. solum denique ex 5
omnibus, qui oppugnabantur, campus accepit. divi-
tem hominem negare non possum, sed cuius bona eius
liberi⟨*s*⟩ reddidi, ne quis me causa pecuniae locuple-
tem hominem occidi passum esse criminaretur.'
Capta autem civitas est miro modo. nam cum He- **24**
raclammon locum ostendisset aggeris naturali specie
tumentem, qua posset Aurelianus cultus ascendere, ille
conscendit atque elata purpurea clamide intus civibus,
foris militibus se ostendit, et ita civitas capta est,
quasi totus in muris Aureliani fuisset exercitus.
Taceri non debet res, quae ad famam venerabilis viri 2
pertinet. fertur enim Aurelianum de T[h]yan⟨*a*⟩e civi- 3
tatis eversione vere dixisse, vere cogitasse; verum
Apollonium T[h]yan⟨*a*⟩eum, celeberrimae famae auc-
toritatisque sapientem, veterem philosophum, amicum
ver⟨*e*⟩ deorum, ipsum etiam pro n*u*mine frequentan-
dum, recipienti se in tentorium ea forma, qua videtur,
subito adstitisse atque haec Latine, ut homo Pannonius
intellegeret, verba dixisse: 'Aureliane, si vis vincere, 4
nihil est quod de civium meorum nece cogites. Aure-
liane, si vis imperare, a cruore innocentium abstine.
Aureliane, clementer te age, si vis vivere.' norat vultum 5
philosophi venerabilis Aurelianus atque in multis eius
imaginem viderat templis. denique statim adtonitus 6
et imaginem et statuas et templum ⟨*e*⟩idem promisit
atque in meliorem redit mentem. haec ego et a gravi- 7

---

1 thianam P 6 cuius bona eius P eius bona suis Σ eius bona eius *Pet.* huius bona et ius *Petsch.* 7 liberi P[1] 8/9 passum — modo *om.* P[a], *add.* P[b] *in marg. inf.* 10 natali P[a], *corr.* P[b] 11 cultus] *i. e.* imperatoria ueste ornatus, *ut explicavit Salm.* occultus *vulgo* tutus *Bae.* altius *Petsch.* 12 ciuib; *in* P *corr. per ras. ex* quib; 20 uere *Kell., Petsch.* uir P[1]ChV uirum R, P *corr.* uerum *vulgo* nomine PΣ 27 atque] *cf. Ti. p. 70* 29 idem P eidem ChV

bus viris conperi {et} in Ulpiae bibliothecae libris relegi
8 et pro maiestate Apollonii magis credidi. quid enim
illo viro sanctius, venerabilius, antiquius diviniusque
inter homines fuit? ille mortuis reddidit vitam, ille
multa ultra homines et fecit et dixit. quae qui velit
nosse, Graecos legat libros, qui de eius vita conscripti
9 sunt. ipse autem, si vita suppetit atque ipsius viri
favor *vi*[s]*g*uerit, breviter saltem tanti viri facta in lit-
teras mittam, non quo illius viri gesta munere mei
sermonis indigeant, sed ut ea, quae miranda sunt,
omnium voce praedicentur.

25 Recepta T[h]yana Antiochiam proposita omnibus in-
punitate brevi apud Dafnem certamine optinuit atque
inde praeceptis, quantum probatur, venerabilis viri
2 Apollonii parens humanior atque clementior fuit. pu-
gnatum est post haec de summa rerum contra Zeno-
biam et Z*a*[no]b[i]am eius socium apud Emessam ma-
3 gno certamine. cumque Aureliani equites fatigati iam
p⟨*a*⟩ene discederent ac terga darent, subito vi numi-
nis, quod postea est proditum, hortante quadam di-
vina forma per pedites etiam equites restituti sunt.
fugata est Zenobia cum Zaba et plenissime parta vic-
4 toria. recepto igitur orientis statu Emesam victor Aure-
lianus ingressus est ac statim ad templum Heliogabali
5 tetendit, quasi communi officio vota soluturus. ve-
rum illic eam formam numinis repperit, quam in bello
6 sibi faventem vidit. quare et illic templa fundavit do-
nariis ingentibus positis et Romae Soli templum po-
suit maiore honorificentia consecratum, ut suo dice-
mus loco.

---

1 et *om.* P, *non om.* Σ bibliothicę P^1 *t.* B bibliothecę P *corr.* 8 fauoriuscuerit P^1 fauori usque quaque placuerit P *corr.* fauor Σ *lacuna partim significata partim neglecta* fauor iuuerit *Salm.* fauor nos iuuerit *Pet.* fauor uiguerit *Ho.* 16/17 contra Zenobiam & Zenobiam P apud Zenobiam et Zabam Σ (Zabas *est* Septimius Zabdas, *PIR III, p. 217 nr. 352*) 22 plenissima Σ *(coni. Eyss.)* 28/29 psuit P^a posuit P^b

Post haec Palm*y*ram iter flexit, ut ea oppugnata 26
laborum terminus fieret. sed in itinere a latronibus
Syris male accepto frequenter exercitu multa per-
pessus est et in obsidione usque ad ictum sagittae
periclitatus est.
Epistula ipsius extat ad Mucaporem missa, in qua 2
de huius belli difficultate ultra pudorem imperialem
fatetur: 'Romani me modo dicunt bellum contra femi- 3
nam gerere, quasi sola mecum Zenobia et suis viribus
pugnet, atque hostium ⟨*tantum*⟩ quantum si vir a me
oppugnandus esset, ⟨*adest, sed sub fem*⟩in⟨*a*⟩ con-
sc*i*entia et timore longe deteriore. dici non potest, 4
quantum hic sagittarum est, qui belli apparatus, quan-
tum telorum, quantum lapidum, nulla pars muri est,
quae non binis et ternis ballistis occupata sit; ignes
e*t*iam tormentis iaciuntur. quid plura? tim⟨*et*⟩ quasi 5
femina, pugnat quasi ⟨*vir*⟩ poenam timen[te]s. sed
credo adiuturos Romanam rem p. [vir] deos, qui num-
quam nostris conatibus defuerunt.'
Denique fatigatus ac pro malis fessus litteras ad 6
Zenobiam misit deditionem illius petens, vitam promit-
tens, quarum exemplum indidi: 'Aurelianus impera- 7
tor Romani orbis et receptor orientis Zenobiae ceteris-
que, quos societas tenet bellica. sponte facere debuistis 8
id, quod meis litteris nunc iubetur. deditionem enim
praecipio inpunitate vitae proposita, ita ut illic, Ze-
nobia, cum tuis agas vitam, ubi te ex senatus amplis-
simi sententia conlocavero. gemmas, aurum, argen- 9

---

1 palmiram P 10 atqui *Salm., edd.* atque *def. Ti. p. 65* tantum *add. Ho.* 11 in PΣ ⟨adest, sed sub fem⟩in⟨a⟩ *Ho.* ⟨et res cum femina⟩ in *He.* 11/12 consuentia PR conscien-tia *Vat. 1898* 15 ballstis P[a], *corr.* P[b] 15/16 ignes ediam P[1] *t.* B ignes etiam P *corr.* 16 tim P[1] *t.* B *(induxit* P *corr.)* non Σ timet *Salm., edd.* 17 uir *add. He. delens* uir *in v. 18* timentes PR timens Ch, *edd.* 18 uir PAR ueros *Salm. (Pet.)* uere *Petsch.* uir *del. He. (cf. ad v. 17)* 20 pro PΣ, *def. Ti. p. 25, adn. 1* prope *Pet.* 25 enim *om.* P[a], *add.* P[b]

tum, sericum, equos, camelos in Romanum aerarium
conferatis. Palmyrenis ius suum servabitur.'
27 Ha[e]c epistula accepta Zenobia superbius insolen-
tiusque rescripsit quam eius fortuna poscebat, credo
ad terrorem. nam eius quoque epistulae exemplum
2 indidi: 'Zenobia regina orientis Aureliano Augusto.
nemo adhuc praeter te hoc, quod poscis, litteris petit.
virtute faciendum est quidquid in rebus bellicis est
3 gerendum. deditionem meam petis, quasi nescias
Cleopatram reginam perire maluisse quam in qualibet
4 vivere dignitate. nobis Persarum auxilia non desunt,
quae iam speramus, pro nobis sunt Saraceni, pro nobis
5 Armenii. latrones Syri exercitum tuum, Aureliane, vi-
cerunt. quid? si igitur illa venerit manus, quae un-
dique speratur, pones profecto supercilium, quo nunc
mihi deditionem, quasi omnifariam victor, imperas.'
6 Hanc epistulam Nic[h]omachus se transtulisse in
Graecum ex lingua Syrorum dicit ab ipsa Zenobia dic-
tatam. nam illa superior Aureliani Graeca missa est.
28 His acceptis litteris Aurelianus non erubuit, sed ira-
tus est statimque collecto exercitu ac ducibus suis un-
dique Palmyram obsedit neque quicquam vir fortis
reliquit, quod aut inperfectum videretur aut incura-
2 tum. nam et auxilia, quae a Persis missa fuerant, inter-
cepit et alas Saracenas Armeniasque corrupit atque ad
se modo ferociter modo subtiliter transtulit, denique
3 multa vi mulierem potentissimam vicit. victa igitur
Zenobia cum fugeret camellis, quos dromedas voci-
tant, atque ad Persas iter tenderet, equitibus missis
4 est capta atque in Aureliani potestatem deducta. vic-
tor itaque Aurelianus totiusque iam orientis possessor,
cum in vinculis Zenobiam teneret, cum Persis, Arme-
niis, Saracenis super⟨*b*⟩ior atque insolentior egit ea,

---

3 Haec P[1] *t.* B (e *exp.* P *corr.*) 14 si igitur PΣ igitur si *vulgo* 16 omniafariā P[a] omni*fariā P[b] *t.* B 33 superior PΣ superbior *Salm., edd. (cf. supra v. 3)*

quae ratio temporis postulabat. tunc ill⟨*ata*⟩e vestes, 5
quas in templo Solis videmus, consertae gemmis, tu*nc*
Persici dracones et t[h]iarae, tunc genus purpurae,
quod postea nec ulla gens detulit nec Romanus orbis
vidit. de qua pauca saltem libet dicere. meministis 29
enim fuisse in templo Iovis Optimi Maximi Capitolini
pallium breve purpureum lanestre, ad quod cum ma-
tronae atque ipse Aurelianus iungerent purpuras suas,
cineris specie decolorari videbantur ceterae divini
comparatione fulgoris. hoc munus rex Persarum ab 2
Indis interioribus sumptum Aureliano dedisse perhi-
betur, scribens: 'sume purpuram, qualis apud nos
est.' {sed hoc falsum fuit.} nam postea dili- 3
gentissime et Aurelianus et Probus et proxime Dio-
cletianus missis diligentissimis confectoribus requisi-
verunt tale genus purpurae nec tamen invenire po-
tuerunt. dicitur enim sandyx Indica talem purpuram
facere, si curetur.

Sed [sed] u*t* ad incepta redeamus: ingens tamen 30
strepitus militum fuit omnium Zenobiam ad poenam
poscentium. sed Aurelianus indign⟨*um*⟩ aestimans 2
mulierem interimi, occisis plerisque, quibus auctoribus
illa bellum moverat, paraverat, gesserat, triumpho mu-
lierem reservavit, ut populi Romani oculis esset osten-
tui. grave inter eos, qui caesi sunt, de Longino filosofo 3
fuisse perhibetur, quo illa magistro usa esse ad Grae-
cas litteras dicitur. quem quidem Aurelianus idcirco
dicitur occidisse, quod superbior illa epistula ipsius
diceretur dictata consilio, quamvis Syro esset ser-
mone contexta.

Pacato igitur oriente in Europam Aurelianus redit 4
victor atque illic Ca*rp*orum copias adflixit et, cum

---

1 ille PΣ illatae *Eyss.* allatae *Pet.* 2/3 tum persici PΣ tunc Persici *Pet.* 4 poste P[a], *corr.* P[b] 13 sed hoc falsum fuit *om.* P, *non om.* Σ 19 sed se dux P sed Σ sed ut *Pet.* tamen] tum *Pet.* 21 indignaestimans P indignum existimans Σ indignum aestimans *edd.* 32 caprorũ P carprorum Σ

illum Carpicum senatus absentem vocasset, m*a*ndas-
se[t] *i*oco fertur: ‘superest, p. c., ut me etiam Carpi-
5 sclum vocetis.’ carp[l]isc⟨*l*⟩um enim genus calciamenti
esse satis notum est. ⟨*quod*⟩ cognomen [quod] de-
forme videbatur, cum et Gothicus et Sarmaticus et Ar-
menicus et Parthicus et Adiaben*icus* iam ille di[s]ce-
retur.

31 Rarum est ut Syri fidem servent, immo difficile.
nam Palmyreni, qui iam victi atque contusi fuerant,
Aureliano rebus Europensibus occupato non medio-
2 criter rebellarunt. Sandario*n*em enim, quem in prae-
sidio illic Aurelianus posuerat, cum sescentis sagitta-
riis occiderunt Achilleo cuidam parenti Zenobiae pa-
3 r*a*ntes imperium. verum adeo Aurelianus, ut erat pa-
ratus, e Rhodopa revertit atque urbem, quia ita me-
4 rebatur, evertit. crudelitas denique Aureliani vel, ut
quidam dicunt, severitas eatenus extitit, ut epistula
eius feratur confessionem inmanissimi furoris osten-
5 tans. cuius hoc exemplum est: ‘Aurelianus Augustus
Cerronio Basso. non oportet ulterius progredi mili-
tum gladios. iam satis Palmyrenorum caesum atque
concisum est. mulieribus non pepercimus, infantes oc-
6 cidimus, senes iugulavimus, rusticos interemimus. cui
terras, cui urbem deinceps relinquemus? parcendum
est his, qui remanserunt. credimus enim tam paucos
7 tam multorum suppliciis esse correctos. templum sane
Solis, quod apud Pa*l*myram aquiliferi legionis tertiae

1/2 mundass& loco P mandasse illico Σ mandasse e loco *Salm., edd.* mandasse ioco *Corn.* 3 carpliscum P 4 cognomen quod PΣ quod cognomen *vulgo* 5/6 Armeniacus *edd.* 6/7 adiabeneficia mille discer&ur P[1] adiabenicus ad iam ille discer&ur P *corr.* adiabenicus diceretur Σ Adiabenicus iam ille diceretur *Gru. (Pet.)* 11 sandariorem P[1] *t.* B sandarionem Σ, P *corr.* 13 Achilleo] *v. PIR I p. 83 s. v. Antiochus nr. 580* 13/14 parentes PCh parantes R 14 adeo PΣ ad eoa *Cas.* ideo *Pet.* 15 erhodo pa P ex europa Σ 20 Celonio *vulgo (Ceronius quidam memoratur Gall. 14, 4); an* Cerrinio (*seu* Cervonio) *? Ho.* 22 mulieres P[a], *corr.* P[b] 23 sene P[a], *corr.* P[b] 27 parmyram P[1]

cum vexilliferis et draconario et cornici⟨*ni*⟩bus atque
liticinibus diripuerunt, ad eam formam volo, quae fuit,
reddi. habes trecentas auri libras ⟨*de*⟩ Zenobiae cap- 8
sulis, habes argenti mille octingenta pondo de Palmy-
renorum bonis, habes gemmas regias. ex his omni- 9
bus fac cohonestari templum: mihi et diis inmorta-
libus gratissimum feceris. ego ad senatum scribam
petens, ut mittat pontificem, qui dedicet templum.'
haec litterae, ut videmus, indicant satiatam esse in- 10
manitatem principis duri.

Securior denique iterum in Europam redit atque illic 32
omnes, qui vagabantur, hostes nota illa sua virtute
contudit. interim res per Thracias Europamque omnem 2
Aureliano ingentes agente Firmus quidam extitit, qui
sibi Aegyptum sine insignibus imperii, quasi ut esset
civitas libera, vindicavit, ad quem continuo Aurelianus 3
revertit, nec illic defuit felicitas solita. nam Aegyptum
statim recepit atque, ut erat ferox animi, cogitationem
ultus, vehementer irascens, quod adhuc Tetricus Gal-
lias optineret, occidentem petit atque ipso Tetrico
exercitum suum prodente, quod eius scelera ferre non
posset, deditas sibi *l*egiones optinuit. princeps igitur 4
totius orbis Aurelianus pacatis oriente[m], Gallis at-
que u⟨*n*⟩*d*ique terr[or]i⟨*s*⟩ [victo eripe me his invicte
malis] Romam iter flexit, ⟨*ut*⟩ de Z⟨*en*⟩obia et Te-
trico, hoc est de oriente et de occidente, triumphum
Romanis oculis exhiberet.

Non absque re est cognoscere, qui fuerit Aureliani 33

---

1 cornicibus PΣ 3 de *add. Salm. (Pet)* 18/19 cogitationem ultus P (*cf. c. 8, 4* cogitaret *pro* faceret) cogitatione multus R concitatione multus *Petsch. (Pet.)* 22 regiones PΣ legiones *vulgo* 23 orientem P oriente et *Pet.* 24/25 ubique terrori uicto eripe me his inuicte malis romam P undique terris Romam Σ (*cf. Q 5, 3:* 'pacato undique gentium toto ... orbe terrarum') ubique terrore iniecto Romam *Salm., delens* 'eripe me his inuicte malis', *quod glossema ex T 24, 3 depromptum in Palatini irrepsit contextum* ubique terrarum uictor *He.* 25 ut *add. vulgo* Zobia P[1]

2 triumphus; fuit enim speciosissimus. currus regil tres
fuerunt, in his unus Odenati, argento, auro, gemmis
operosus atque distinctus, alter, quem rex Persarum
Aureliano dono dedit, ipse quoque pari opere fabrica-
tus, tertius, quem sibi Zenobia composuerat sperans
se urbem Romam cum eo visuram; quod illam non
fefellit, nam cum eo urbem ingressa est victa et
3 triumphata. fuit alius c*u*rrus quattuor cervis iunctus,
qui fuisse dicitur regis Gothorum. quo, ut multi me-
moriae tradiderunt, Capitolium Aurelianus invectus
est, ut illic c⟨*a*⟩ederet cervos, quos cum eodem curru
4 captos vovisse Iovi Optimo Maximo ferebatur. prae-
cesserunt elephanti viginti, ferae mansuetae Lib*y*cae,
Palaestinae diversae ducent⟨*a*⟩e, quas statim Aurelia-
nus privatis donavit, ne fiscum annonis gravaret; ti-
grides quattuor, camelopardali, alces, cetera talia per
ordinem ducta, gladiatorum paria octingenta — prae-
ter captivos gentium barbararum — Blemmyes, Exo-
mitae, Arabes Eu[n]d⟨*a*⟩emo[m]nes, Indi, Bactrani,
Hiberi, Saraceni, Persae cum suis quique muneribus,
Gothi, Halani, Roxolani, Sarmatae, Franci, Suevi, Van-
d*a*li, Germani, religati⟨*s*⟩ manibus, captivi ⟨*ut*⟩pote.
5 ⟨*p*⟩raecesserunt inter hos etiam Palmyreni, qui super-
fuerant, principes civitatis et Aegyptii ob rebellionem.
34 ductae sunt et decem mulieres, quas virili habitu pu-
gnantes inter Gothos ceperat, cum multae essent inter-
emptae, quas de Amazonum genere titulus indicabat:
2 praelati sunt tituli gentium nomina continentes. inter
haec fuit Tetricus clamide coccea, tunica galbina, bra-
cis Gallicis ornatus, adiuncto sibi filio, quem im-

---

2 unum P unus Σ 6 Romanam *Pet. falso* 8 corrus P^{1}
12 capto P^{a}, *corr.* P^{b} 13 libicę P 17 octinginta P 18/19 ex-
□ omitę P exionitas Σ 19 Eudaemones] eundem omnes PΣ
bactriani P *corr.* 21/22 uanduli P^{1} *(Pet.)* vuanduli P *corr.*
uandali Σ 22 religati PΣ 22/23 poterae cesserunt P petere
cesserunt R precesserunt Ch utpote praecesserunt *Petsch.*
25 habuitu P^{a}, *corr.* P^{b} *t.* B

peratorem in Gallia nuncupaverat. incedebat etiam 3
Zenobia, ornata gemmis, catenis aureis, quas alii *su*-
stentabant. praeferebantur coronae omnium civitatum
aureae titulis eminentibus proditae. iam populus ipse 4
Romanus, iam vexilla collegiorum atque castrorum et
catafractarii milites et opes regiae et omnis exercitus
et senatus (etsi aliquantulo tristior, quod senatores
triumphari videbant) multum pompae addiderant. de- 5
nique vix nona hora in Capitolium pervenit, sero autem
ad Palatium. sequentibus diebus datae sunt populo vo- 6
luptates ludorum scaenicorum, ludorum circensium,
venationum, gladiatorum, naumachiae.

Non praetereundum videtur, quod et populus memo- 35
ria tenet et fides historica frequentavit, Aurelianum
eo tempore, quo proficiscebatur ad orientem, bilibres
coronas populo promisisse, si victor rediret, et, cum
aureas populus speraret neque Aurelianus aut posset
aut vellet, coronas eum fecisse de panibus, qui nunc
siliginei vocantur, et singulis quibusque donasse, ita ut
siligineum suum cotidie toto aevo suo et unusquisque
et acciperet et posteris suis dimitteret. nam idem 2
Aurelianus et porcinam carnem p. R. distribuit, quae
hodieque dividitur.

Leges plurimas sanxit et quidem salutares. sacer- 3
dotia composuit, templum Solis fundavit et por*tici*-
*bu*s roboravit; decrevit etiam emolumenta sartis tectis
et ministris.

His gestis ad Gallias profectus Vindelicos obsidione 4
barbarica liberavit, deinde ad Illyricum redit paratoque
magno potius quam ingenti exercitu Persis, quos eo

2/3 aliis ostentabant P aliis ostendebant Σ alii sustentabant *vulgo* 11 scaenicorum ludorum *om.* P^a, *add.* P^b *in marg.* 20 et *ante* unusquisque *del. Pet., def. Tl. p. 96* 25/26 pontifices PΣ pontifice *Momms.* porticibus *Sca. (de porticibus huius templi cf. c. 48, 4 et Jordan-Hülsen, Topographie der Stadt Rom I 3, p. 456)* 26 tectis P^1 *t.* B (induxit P *corr.*) 30 mgno P^a magno P^b ingenti] uigenti *Petsch.*

quoque tempore, quo Zenobiam superavit, gloriosis-
5 sime iam vicerat, bellum indixit. sed cum iter faceret,
apud C⟨*a*⟩enofrurium mansionem, quae est inter Hera-
cliam et B*y*zantium, malitia notarii sui et manu Mu-
caporis interemptus est.

36 Et causa occidendi eius quae fuerit et quemadmo-
dum sit occisus, ne res tanta lateat, brevi edisseram.
2 Aurelianus, quod negari non potest, severus, truculen-
3 tus, sanguinarius fuit princeps. hic, cum usque eo se-
veritatem tetendisset, ut et filiam sororis occideret non
in magna neque in satis idonea causa, iam primum
4 in odium suorum venit. incidit autem, ut se res fata-
liter agunt, ut [o]Mneste[c]um quendam, quem pro
notario secretorum habuerat, libertum, ut quidam di-
cunt, suum, infensiorem sibi minando redderet, quod
5 nescio quid de [q]*e*o suspicatus esset. Mnesteus, qui
sciret Aurelianum neque frustra minari solere neque,
si minaretur, ignoscere, brevem nominum conscripsit
mixtis his, quibus Aurelianus vere irascebatur, cum
his, de quibus nihil asperum cogitabat, addito etiam
suo nomine, quo magis fidem faceret ingestae solli-
citudinis, ac brevem legit singulis, quorum nomina
continebat, addens disposuisse Aurelianum eos omnes
occidere, illos vero debere suae vitae, si viri s*i*nt, sub-
6 venire. hi[c] cum exarsissent, timore, qui merebantur
offensam, dolore[m] innocentes, ⟨*quod*⟩ beneficiis at-
que officiis Aurelianus videbatur ingratus, in supra
dicto loco iter facientem principem subito adorti inter-
emerunt.

37 Hic finis Aureliano fuit, principi*i* necessario magis
quam bono. quo interfecto cum esset res prodita, et

---

4 bizantiū P 13 omnes tecum P^1 *t.* B^1 *mnes te*um P *corr.* 16 eo *Pet.* quo PΣ quo ⟨flagitio⟩ *He.* 23 adden P^a, *corr.* P^b 24 sunt P essent Σ 25 hic P hi (hii) Σ 26 dolorem P debere Σ dolore *Salm., edd.* quod (*vel* quorum) *add. Salm.* 26/27 beneficiis — ingratus *glossema esse putat Petsch.*
30 principe PChV principi R

sepulchrum ingens et templum illi detulerunt hi, a qui-
bus interemptus est. sane Mnesteus postea subreptus 2
ad stipitem *b*estiis obiectus est, quod statuae marmo-
reae posit⟨*a*⟩e in eodem loco utrimque significant,
ubi et in columnis divo Aureliano statuae constitu-
tae sunt. senatus mortem eius graviter tulit, gravius 3
tamen p. R., qui vulgo dicebat Aurelianum p⟨*a*⟩edago-
gum esse senatorum. imperavit annis ⟨*quinque mensi-* 4
bus⟩ sex minus paucis diebus ac rebus magnis gestis
inter divos relatus es⟨*t*⟩.

Quia pertinet ad Aurelianum, id quod in historia re- 5
latum est, tacere non debui. nam multi ferunt Quin-
tillum, fratrem Claudii, cum in praesidio Italico esset,
audita morte Claudii sumpsisse imperium, verum po- 6
stea, ubi Aurelianum comperit imperare, a toto exer-
citu ea de ⟨*causa re*⟩*l*ictum; cumque contra eum con-
tionaretur, nec a militibus audiretur, incisis sibimet
venis die vicesimo imperii sui perisse. quidquid sane 7
scelerum fuit, quidquid mal⟨*a*⟩e conscientiae vel ar-
tium funest*a*rum, quidquid denique factionum, Aure-
lianus toto penitus orbe purgavit. hoc quoque ad rem **38**
pertinere arbitror *V*abalati filii nomine Zenobia⟨*m*⟩,
non Timolai et Herenniani, imperium tenuisse quod te-
nuit. fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum 2
Felicissimo rationali auctore. quod acerrime severis-
simeque conpescuit, septem tamen mil[it]ibus suorum
militum interemptis, ut epistola docet missa ad Ul-
pium Crinitum ter consulem, qui eum ante adoptave-
rat: 'Aurelianus Augustus Ulpio patri. quasi fatale 3
quiddam mi*h*i sit, ut omnia bella, quaecumque gessero,

---

3 stipem P[a], *corr.* P[b] uestiis P[1] 8/9 quinque mensibus *add. Giambelli, Enmann; cf. Epit. de Caes. 35, 1* 10 es P[1] 16 ea delectũ P delectum ChR derelictum *Vat. 1898* eum derelictum *Pet.* ea de ⟨causa re⟩lictum *He.* 18 sqq. quidquid — purgauit *Eyss. transponit in § 4 post* relatus est 20 funestorũ PΣ demqe P[a], *corr.* P[b] 21 pęnitus P 22 babalati P Zenobia P Zenobia et Σ 26 militibus PΣ 29 fatales P *corr.* 30 mini sit P incessit Σ mihi sit *Salm., edd.*

omnes motus ingravescant, ita etiam seditio intramurana bellum mihi gravissim*um* peperit. monetarii auctore Felicissimo, ultimo servorum, cui procurationem
4 fisci mandaveram, re*b*elles spiritus extulerunt. hi conpressi sunt septem mil[it]ibus *L*embariorum et Riparensium et Castrianorum et Daciscorum interemptis. unde apparet nullam mihi a dis inmortalibus datam sine ⟨*dif*⟩*fi*cultate victoriam.'
39 Tetricum triumphatum correctorem Lucaniae fecit,
2 filio eius in senatu manente. templum Solis magnificentissimum constituit. muros urbis Romae sic ampliavit, ut quinquaginta prope milia murorum eius am-
3 bitus teneant. idem quadru[m]platores ac delatores ingenti severitate persecutus est. tabulas publicas ad privatorum se*cu*ritatem exuri in foro Traiani semel
4 iussit. amnestia etiam sub eo de*l*ictorum publicorum decreta est [te] exemplo A[n]the⟨*nie*⟩nsium, cuius rei
5 etiam Tullius in Philippicis meminit. fures provinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum est persecutus, ut eos ingentibus suppliciis
6 cruciatibusque puniret. in templo Solis multum auri
7 gemmarumque constituit. cum vastatum Illyricum ac Moesiam deperditam videret, provinciam Transdanuvina⟨*m*⟩ *D*aciam a Traiano constitutam sublato exercitu et provincialibus reliqui*t*, desperans eam posse retineri, a*b*ductosque ex ea populos *in* Moesia conlocavit appellavitque suam Daciam, quae nunc duas

---

2 grauissimis P grauissimum Σ 4 reuelles P[1] *t.* B 5 militib; P lembariorū P ymberiorum Σ Lembariorum *Salm.* 5/6 Riparlensium *Pet. per errorem* 8 facultatę P[1] facultate Σ (*om. v.* 7 nullam) difacultatę P *corr.* difficultate *vulgo* 13 quadrūplatores P[1] *t.* B *(virgulam erasit* P *corr.)* 14 seueritatem PΣ securitatem *vulgo* 16 eo deuictorum P eodem uicorum Σ eo delictorum *vulgo* 17 te P, *del. Kell., Nov.* item Σ de *edd.* anthensium P 18 *Cic. Phil. I 1, 1* 21 que *om.* P[a], *add.* P[b] 23/24 transdanuuina P[1] *t.* B transdanuuinā P *corr.* 24 claciā P[1] daciā P *corr.*, Σ 25 reliquid P dereliquit Σ 26 adductosq; PΣ im P

Moesias dividit. dicitur praeterea huius fuisse cru- 8
delitatis, ut plerisque senatoribus simul⟨*a*⟩tam inge-
*r*eret factionem coniurationis ac tyrannidis, ⟨*quo*⟩ fa-
cilius eos posset occidere. addunt nonnulli filium so- 9
roris, non filiam, ab eodem interfectum, plerique autem
etiam filium sororis.

Quam difficile sit imperatorem in locum boni prin- **40**
cipis legere, et senatus sancti or⟨*din*⟩is gravitas pro-
bat et exercitus prudentis auctoritas: occiso namque se- 2
verissimo principe de imperatore deligendo exercitus
rettulit ad senatum, idcirco quod nullum de his fa-
ciendum putabat, qui *t*am bonum principem occide-
rant. verum senatus hanc eandem electionem in exer- 3
citum refudit, sciens non libenter iam milites accipere
imperatores eos, quos senatus elegerit. denique id ter- 4
tio factum est, ita ut per sex menses imperatorem
Romanus orbis non habuerit, omnesque iudices hi[i]
permanerent, quos aut senatus aut Aurelianus elege-
rat, nisi quod pro consule Asiae Fal*t*onius Probus in
locum Arelli Fusci dele*c*[i]t⟨*us*⟩.

Non iniucundum est ipsas inserere litteras, quas ad **41**
senatum exercitus misit: 'felices ac fortes exercitus
senatui P. Q. R. Aurelianus imperator noster per frau-
dem unius hominis et per errorem bonorum ac malo-
rum interemptus est. hunc inter deos referte, sancti 2
et ⟨*venerabiles*⟩ domini p. c., et de vobis aliquem, sed
dignum vestro iudicio principem mittite. nos enim de
his, qui vel errarunt [qui] vel male fecerunt, imperare

2 si multā PΣ 2/3 ingener& P ingereret Σ 3 quo *add. vulgo* 4/5 filium sororis P filiam sororis Σ 8 sanctioris PΣ sancti ordinis *Hirschf. (Pet.)* 10 diligendo P[a] deligendo P[b] *t.* B 12 quidā P[1] *t.* B qui Σ qui tā P *corr.* 19 falconius P fulconius Σ Faltonius *Waddington; Dessau, Herm. 24, p. 352, adn. 3 propter titulos* 20 detegit PΣ delectus est *Salm.* delectus *He.* 24/25 ac malorum *om.* B, *edd., non om.* PΣ (*cf. Tac. 13,1:* 'bonos malosue' *Tac. 2,4:* 'errore militarium') 25/26 sancti & PΣ sancti *edd.* sancti et uenerabiles *Ho. coll. AS 66,2; T 30,11; 32,5; Gall. 15,3* 28 errarunt qui P *(def. Ti. p. 105)* errore Σ errarunt *edd.* impera**re P

3 nobis neminem patimur.' — rescriptum ex senatus con-
sulto. cum die III. nonarum Febr*u*ari⟨*ar*⟩um senatus
amplissimus in curiam Po*m*pilianam convenisset, Aure-
lius Gordianus consul dixit: 'referimus ad vos, p. c.,
4 litteras exercitus felicissimi.' quibus recitatis Aurelius
Tacitus, primae sententiae senator, ita loquutus est:
(hic autem est qui post Aurelianum sententia omnium
5 imperator est appellatus.) 'rect*e* atque ordine consu-
luissent dii immortales, p. c., si boni principes ferro
inviolabiles extitissent, ut longiorem ducerent vitam
neque contra eos aliqua esset potestas his, qui neces
6 infanda⟨*s*⟩ tristis⟨*s*⟩ima mente concipiunt. viveret
enim princeps Aurelianus, quo ⟨*neque fortior*⟩ neque
7 utilior fuit quisquam. respirare certe post infelicitatem
Valeriani, post Gallieni mala imperante Claudio coe-
perat nostra res p.; a*t* eadem reddita fuerat Aureliano
8 toto penitus orbe vincente. ille nobis Gallias dedit,
ille Italiam liberavit, *ill*e Vindelicis iugum barbaricae
servitutis amovit. illo vincente Illyricum restitutum
9 est, redditae Romanis legibus Thraciae. ille, pro pu-
dor[e], orientem femineo pressum iugo in nostra iura
restituit, ille Persas, insultantes adhuc Valeriani nece,
10 fudit, fugavit, oppressit. illum Saraceni, Blemmyes,
Exomit⟨*a*⟩e, B[r]actrani, Seres, Hiberi, Albani, Arme-
nii, populi etiam Indorum veluti praesentem *p*⟨*a*⟩ene
11 venerati sunt deum. illius do*n*is, quae a barbaris gen-
tibus meruit, refertum est Capitolium. quindecim mi-
lia librarum auri ex eius liberalitate unum tenet tem-
12 plum, omnia in urbe fana eius micant donis. quare,
p. c., vel deos ipsos iure convenio, qui talem princi-

---

2 febroariū P februarium Σ 3 ponpillianā P 5 Aurelius *inclusit Eyss.* aurelianus Σ, *recte appellatur M. Claudius Tacitus* 8 recta atq; P recto Σ recte atque *Cas., edd.* 11/12 neces infanda P nephandas neces Σ 13 princeps noster Σ neque fortior *add. Cas. (Pet.)* 16 ad eadē P ad eandem Σ 18 ille *edd.* inde P, *om.* Σ ille de *Petsch* 24 exomite P □ exonite ChR bractrani P 25 paene *edd.* cene PΣ 26 dolis P[1]Σ donis P *corr.*

pem interire passi sunt, nisi forte secum eum esse
maluerunt. decerno igitur divinos honores, idque vos 13
omnes aestimo esse facturos. nam de imperatore diligendo ad eundem exercitum censeo esse referendum.
e[s]tenim in tali genere sententiae nisi fiat quod di- 14
citur, et electi periculum erit et eligentis invidia.' pro- 15
bata sententia est Taciti. a*t*tamen cum iterum atque iterum mitteretur, ex senatus consulto, quod in Taciti vita dicemus, Tacitus factus est imperator.

Aurelianus filiam solam reliqui*t*, cuius posteri etiam 42
nunc Romae sunt. Aurelianus namque pro consule Cili- 2
ciae, senator optimus, sui vere iuris vitaeque venerabilis, qui nunc in Sicilia vitam agit, eius est nepos.

Quid hoc esse dicam, tam paucos bonos extitisse 3
principes, cum iam tot Caesares fuerint? nam ab Augusto in Diocletianum Maximianumque principes quae series purpuratorum sit, index publicus tenet.
sed in his optimi ipse Augustus, Fl(avius) Vespasianus, 4
Fl(avius) Titus, Cocceius Nerva, divus Traianus, divus Hadrianus, Pius et Marcus Antonini, Severus Afer, Alexander Mamm⟨*a*⟩eae, divus Claudius et divus Aurelianus. Valerianum, enim, cum optimus fuerit, ab
omnibus infelicitas ⟨*se*⟩par⟨*a*⟩vit. vides, quaeso, quam 5
pauci sint principes boni, ut bene dictum sit a quodam mimico scurra Claudii huius temporibus in uno anulo bonos principes posse perscribi atque depingi.
a*t* contra quae series malorum? ut enim omittamus 6
Vitellios, Caligulas et Nerones, quis ferat Maximinos et Filippos atque illam inconditae multitudinis f⟨*a*⟩ecem? tametsi D[a]ecios excerpere debeam, quorum et vita et mors veteribus comparanda est.

3/4 deligendo Ch 5 estenī P et enim Σ 7 adtamen P 8/9 *Tac. 3* 10 reliquid P 18/19 f̄l̄. *(bis)* P 21 mammeę P 22/23 ab omnib; PΣ *(i. e. principibus ante enumeratis; cf. Ti. p. 2, adn. 1)* a bonis *Obr. (Pet.)* 23 infelicitas paruit P infelix apparuit Σ infelicitas separauit *Gru., edd.* uides PΣ uide *Cas. (Pet.)* 25 u∗no P 27 ad P[1] 28 caligolas P fe∗∗rat P 29/30 fecem P gallienū *superscr.* P *corr.*

43 Et quaeritur quidem, quae res malos principes fa-
ciat: iam primum, mi amice, licentia, deinde rerum
copia, amici praeterea inprobi[s], satellites detestandi,
eunuchi avarissimi, aulici vel stulti vel detestabiles et,
quod negari non potest, rerum publicarum ignorantia.
2 sed ego a patre meo audivi Diocletianum principem
iam privatum dixisse nihil esse difficilius quam bene im-
3 perare. colligunt se quattuor vel quinque atque unum
consilium ad decipiendum imperatorem capiunt, di-
4 cunt, quid probandum sit. imperator, qui domi clau-
sus est, vera non novit. cogitur hoc tantum scire, quod
illi loquuntur, facit iudices, quos fieri non oportet, amo-
vet a re p., quos debeat optinere. quid multa? ut
Diocletianus ipse dicebat, bonus, cautus, optimus ven-
5 ditur imperator. haec Diocletiani verba sunt, quae id-
circo inserui, ut prudentia tua sciret nihil esse diffi-
⟨*ci*⟩lius bono principe.

44 Et Aurelianum quidem multi neque inter bonos ne-
que inter malos principes ponunt, idcirco quod ei cle-
2 mentia, imperatorum {dos} prima, defuerit. Vercon-
nius Herennianus praefectus praetorii Diocletiani teste
Asclepiodoto saepe dicebat Diocletianum frequenter
dixisse, cum Maximiani asperitatem reprehenderet,
Aurelianum magis ducem esse debuisse quam prin-
cipem. nam eius nimia ferocitas eidem displicebat.
3 Mirabile fortasse videtur quod conpertum Diocle-
tiano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse per-
4 hibetur, sed de hoc posteri iudicabunt. dicebat enim
quodam tempore Aurelianu*m* Gallicanas cons*u*luisse
Dryadas sciscitantem, utrum apud eius posteros im-
perium permaneret, cum illas respondisse dixit nullius

---

3 inp̄bis P[1] *t.* B[1] s *eras.* P *corr.* 16/17 diffilius P difficilius Σ 20 dos *om.* P, *non om.* Σ 26 Diocletiano] *i. e. dativus auctoris* (a Diocletiano *Momms.*) 27 asclepio. Dotus P 27/28 perhibet *Pet.* 29 aurelianus P aurelianum Σ Gallicanas] Gallizenas *Paul, Neue Jahrb. 145, 796* cōsoluisse P

clarius in re[s] p. nomen quam Claudii posterorum fu-
turum. et est quidem iam Constantius imperator, eius- 5
dem vir sanguinis, cuius puto posteros ad eam glo-
riam, quae a Dryadibus pronuntiata sit, pervenire. quod
idcirco ego in Aureliani vita constitui, quia haec ipsi
Aureliano consulenti ⟨*re*⟩sponsa sunt.

Vectigal ex Aegypto u⟨*r*⟩bi Romae Aurelianus vi- 45
tr[e]i, chartae, lini, stupp⟨*a*⟩e atque anabolicas species
aeternas constituit. thermas in Transtiberina regione 2
Aurelianus facere paravit hiemales, quod aquae frigi-
di*o*[e]ris copia illic deesset. forum nominis sui in
Ost⟨*i*⟩ensi ad mare fundare coepit. in quo postea prae-
torium publicum constitutum est. amicos suos honeste 3
ditavit et modice, ut miserias paupertatis effugerent
et divitiarum invidiam patrimonii moderatione vita-
rent. v⟨*e*⟩stem ⟨*h*⟩olosericam neque ipse in vestiario 4
suo habuit neque alteri utendam dedit. et cum ab eo 5
uxor sua peteret, *ut* [t]unico pallio blatt⟨*e*⟩o serico
uteretur, ille respondit: 'absit ut auro fila pensentur.'
libra enim auri tunc libra serici fuit. habuit in animo, 46
ut aurum neque in cameras neque in tunicas neque
in pelles neque in argentum mitteretur, dicens plus
auri esse in rerum natura quam argenti, sed aurum
per varios brattearum, fil[i]orum et liquationum usus
perire, argentum autem in suo usu manere. idem de- 2
derat facultatem, ut aureis, qui vellent, et vasis ute-
rentur et poculis. dedit praeterea potestatem, ut argen- 3
tatas privati c[h]arruchas haberent, cum antea aerata
et [a]eburata vehicula fuissent. idem concessit, ut blat- 4
teas matronae tunicas haberent ⟨*et*⟩ ceteras vestes, cum

---

1 res P re Σ **6** sponsa P[1] *t.* B responsa Σ, P *corr.* **7** ubi P[1] urbi Σ, P *corr.* **7/8** uitrei PV **8** anabolicas] *cf. Wilcken, Grundzüge u. Chrestomathie der Papyruskunde I 1, p.249; Rostovtzeff, The social and economic history of the Rom. empire p. 611 sq.; 618* **10/11** frigidi aeris PΣ **12** ostensi P hostiense R **13** honestę P **16** Ustē P[1] Uestē P *corr.*, Σ **18** & tunico P ut unico Σ blatto P blacteo Σ **24** filiorum P filorum Σ **30** et *add. vulgo*

antea coloreas habuissent et ut multum oxyp⟨*a*⟩edero-
5 tinas. ut fibulas aureas gregarii milites haberent, idem
6 primus concessit, cum antea argenteas habuissent. paragaudas vestes ipse primus militibus dedit, cum ante non nisi rectis purpureis accepissent, et quidem aliis monolore[a]s, aliis dilores, trilores aliis et usque ad
47 pentelores, quales hodie lineae sunt. panibus u[e]rbis Romae unciam de Aegyptio vectigali auxit, ut quadam epistula data ad praefectum annonae urbis etiam
2 ipse gloriatur: 'Aurelianus Augustus Fl(avio) Arabiano praefecto annonae. inter cetera, quibus dis faventibus Romanam rem p. iuvimus, nihil mihi est magnificentius, quam quod additamento unciae omne[m] an-
3 nonarum urbi⟨*c*⟩a[u]rum genus iuvi. quod ut esset perpetuum, navicularios Niliacos apud ⟨*A*⟩egyptum novos et Romae amnicos posui, Tiberinas extruxi ripas, vadum alvei tumentis effodi, diis et Perennitati vota
4 constitui, almam Cererem consecravi. nunc tuum est officium, Arabiane iucundissime, elaborare, ne meae dispositiones in irritum veniant. neque enim p. R. saturo quicquam potest esse laetius.'
48 Statuerat et vinum gratuitum p. R. dare, ut, quem ad modum oleum et panis et porcina gratuita praebentur, sic etiam vinum daretur, quod perpetuum hac
2 dispositione conceperat. Etruriae per Aureliam usque ad Alpes maritimas ingentes agri sunt hique fertiles ac silvosi. statuerat igitur dominis, locorum incultorum qui tamen vellent, gratis dare atque illic fami-

---

2 gręgarii P 5 rectis purpureis P *quod def. Blümner, Wochenschr. f. klass. Phil. 1917, 1012 sq.* rectas purpureas *vulgo (Pet.)* 6 monolorias P monolores Σ aliis *post* trilores *om.* P[a], *add.* P[b] 7/8 panes — uncia *Pet.; sed cf. Löfst., Eran. VIII p. 102 sq.* 7 uerbis P urbis Σ 10 f̃ĩ P 11 dis P[1] *t.* B diis P *corr.* 13 omnē P[1] *t.* B *(virgulam erasit* P *corr.)* 14 urbi aurũ P urbicarum Σ 15 niliaeos P nilicos Σ 26 ingentis *Pet. per errorem* 27 do dominis P[a] **dominis P[b] *t.* B *post* dominis *interpunxit Ho. (cf. de dominis Tac. hist. II 12)* 28 qui tamen PΣ *(de re cf. Klio XIII 407, Hartke, Kinderkaiser 280,1)* gratia P

lias captivas constituere, vitibus montes conserere atque ex eo ⟨*o*⟩per⟨*e*⟩ vinum dare, ut nihil redituum fiscus acciperet, sed totum p. R. concederet. facta erat
ratio dogae, cuparum, navium et operum. sed multi 3
dicunt Aurelianum, ne id faceret, praeventum, alii a praef. praetorii suo prohibitum, qui dixisse fertur: 'si et vinum p. R. damus, superest, ut et pullos et an-
seres demus.' argumento est id vere Aurelianum cogi- 4
tasse, immo etiam facere disposuisse vel ex aliqua parte fecisse, quod in porticibus templi[s] Solis fiscalia vina ponuntur, non gratuita populo eroganda sed pretio.
sciendum tamen congiaria illum ter dedisse, donasse 5
etiam p. R. tunicas albas manicatas ex diversis provinciis et lineas Afras atque Aegyptias puras, ipsumque primum donasse oraria p. R., quibus uteretur populus ad favorem.

Displicebat ei, cum esset Romae, habitare in Pa- 49
latio, ac magis placebat in hortis Sallusti vel in Do-
mitiae vivere. miliarensem denique porticum in hor- 2
tis Sallusti ornavit, in qua cotidie et equos et se fa-
tigabat, quamvis esset non bon⟨*a*⟩e valetudinis. ser- 3
vos et ministros peccantes coram se c⟨*a*⟩edi iubebat, ut plerique dicunt, causa tenendae severitatis, ut alii,
studio crudelitatis. ancillam suam, quae adulterium 4
cum conservo suo fecerat, capite punivit. multos ser- 5
vos e*x* familia propria, qui peccaverant, legibus audien-
dos iudiciis publicis dedit. senatum sive senaculum 6
matronis reddi voluerat, ita ut primae illic quae sacer-
dotia senatu auctore meruissent. calceos mullos et 7
c[a]ereos et albos et ⟨*h*⟩ederacios viris omnibus tulit, mulieribus reliqui*t*. cursores eo habitu, quo ipse habe-

---

gratis Σ pretia *vulgo* 2 ex eo p PΣ ex eo opere *vulgo (Pet.)* □ ex eo perpetuum *Eyss.* ex eo p. R. *Kell.* 6 ,phibi**tū P 10 in porticibus] *cf. Jordan-Hülsen, Topogr. der Stadt Rom I 3, p. 454 sq.* tēplis. P templi Σ 11 prętio P 13 cunicas P^a, *corr.* P^b 25 fecera P^a, *corr.* P^b 26 & P e Σ 30 caereos P cereos Σ ęderacios P 31 reliquid P

8 bat, senatoribus concessit. concubinas ingenu⟨*a*⟩s haberi vetuit. eunuchorum modum pro senatoriis professionibus statuit, idcirco quod ad ingentia pretia per-
9 venissent. vas argenti eius numquam triginta libras transiit. convivium de assaturis maxime fuit. vino
50 russo maxime delectatus est. medicum ad se, cum ⟨*a*⟩egrotaret, numquam vocavit, sed ipse se in[a]edia
2 praecipue curabat. uxori et filiae annu⟨*u*⟩m sigillari-
3 cium quasi privatus instituit. servis suis vestes easdem imperator quas et privatus dedit praeter duos senes, quibus quasi libertis plurimum detulit, Antistium et Gillonem, ⟨*qui*⟩ post eum ex senatus sententia manu
4 missi sunt. erat quidem rarus in voluptatibus, sed miro modo mimis delectabatur, vehementissime autem delectatus est fago*n*e, qui usque eo multum comedit, ut uno die ante mensam eius aprum integrum, centum panes, berbicem et porcellum comederet, *bib*eret autem infundibulo adposito plus orca.
5 Habuit tempus praeter seditiones quasdam domesticas fortunatissimum. populus eum Romanus amavit, senatus et timuit.

---

1 ingenus P^1 ingenuis P *corr.* ingenuas Σ 8 annũ P annuum Σ 12 qui *add. vulgo* 15 fagorie P (proprium nomen mimi edacis *superscr. a. m.*) fagone Σ phagone (*i. e.* polyphago) *Salm.* Fagone *Pet.* 17 berbicẽ PΣ ueruecem *edd.* uiuer& P^1 *t.* B biber& P *corr.*, Σ

⟨*FLAVI VOPISCI SYRACUSII*⟩

TACITUS

Quod post excessum Romuli novello adhuc Roma- 1
nae urbis imperio factum pontifices, penes quos scri-
bendae historiae potestas fuit, in litteras rettulerunt,
ut interregnum, dum post bonum principem bonus
alius quaeritur, iniretur, hoc post Aurelianum habito
inter senatum exercitumque Romanum non invido non
tristi sed grato reli⟨*gi*⟩osoque certamine sex totis men-
sibus factum est. multis tamen modis haec ab illo ne- 2
gotio causa separata est. iam primum enim, cum inter-
regnum initum est post Romulum, interreges tamen
facti sunt totusque ille ann*u*s per quinos et quaternos
dies sive ternos centum senatoribus deputatus est, ita
ut, qui valerent, interreges essent singuli dumtaxat.
qua re factum est, ut et plus anno[s] interregnum in- 3
iretur, ne aliquis sub aequabili dignitate Romani ex-
pers remaneret imperii. huc accedit quod etiam sub 4
consulibus tribunisqu*e* militaribus praediti⟨*s*⟩ imperio
consulari, si quando interregnum initum est, interreges
fuerunt, nec umquam ita vacua fuit hoc nomine Ro-
mana res p., ut nullus interrex biduo saltim triduove
crearetur. video mihi posse obici curules magistratus 5
apud maiores nostros quadriennium in re p. non fuisse,
sed erant tribuni plebis cum tribunicia potestate, quae
pars maxima regalis imperii est. tamen non est pro- 6
ditum interreges eo tempore non fuisse, quin etiam

---

1 INCIPIT EIUSDEM TACITUS P ad constantinū aug̃. *add. a. m.* 9 reliosoq; P^{1} 13 annos P^{1} *t.* B, Σ 16 anno *Salm.* 19 tribunis qui P prędlti P 22 saltem Σ, *Pet.* 25 tribunica P^{a}, *corr.* P^{b}

verioribus historicis referentibus declaratum est consules ab interregibus post creatos, qui haberent reli-
2 quorum comitia magistratuum. ergo, quod rarum et difficile fuit, senatus populusque {Romanus} perpessus est, ut imperatorem per sex menses, dum bonus quae-
2 ritur, res p. non haberet. quae illa concordia militum? quanta populo quies? quam *g*ravis senatus auctoritas fu[er]it? nullus usquam tyrannus emersit, sub iudicio senatus et militum populique Romani totus orbis est temperatus; non illi principem quemquam, ut recte facerent, non tribuniciam potestatem formidabant, sed — quod est in vita optimum — se timebant.
3 Dicenda est tamen causa tam felicium morarum et speciatim in monumentis publicis inser*e*nda, ⟨*servanda*⟩ eadem poster*i*s humani generis stupenda moderatio, *u*t discant, qui regna c*u*piunt, non raptu⟨*m*⟩ ire
4 imperia sed mereri: interfecto fraude Aureliano, ut superiore libro scriptum est, calliditate servi nequissimi, errore militarium, (ut apud quos qu⟨*a*⟩elibet commenta plurimum valent, dum modo irati audiunt, plerumque temulenti, certe consiliorum prope semper expertis,) reversis ad bonam mentem omnibus eisdemque ab exercitu[s] graviter confutatis, coeptum est quaeri, *e*cquis
5 fieri deberet ex omnibus princeps. tunc odio pr⟨*a*⟩esentium exercitus, qui creare imperatorem raptim solebat, ad senatum litteras misit, de quibus priore libro iam dictum est, petens, ut ex ordine suo principem
6 legerent. verum senatus, sciens lectos a se principes militibus non placere, rem ad milites rettulit, dumque id saepius fit, sextus peractus est mensis.

---

4 Romanus *om.* **P**, *non om.* **Σ**, *add. Pet.* **7 curauis P[1]** *t.* **B cura uis Σ gràuis P** *corr.* **8 fuerit PΣ fuit** *Draeger, edd.* **10 non** illi P 14 inseranda P[1] inserenda Σ, P** *corr.* **14/15 seruanda** *add. Bae.* **15 posteros P posteris Σ 16 & PΣ ut** *vulgo* **capiunt P cupiunt Σ,** *edd.* **raptu P[1] 17/18** *A 35, 5* **19 quos q; libet P quos quaelibet** *Salm.* **21 expertis]** *nom. plur.; cf. Gall. 3,2:* **'consentientis' 23 & quis P ecquis** *Salm., edd.* **25 imperato P[a] 26/27** *A 41*

Interest tamen, ut sciatur, quemadmodum Tacitus 3
imperator sit creatus:
Die VII. kal. Oct(o)b. cum in curiam Pompilianam ordo 2
amplissimus consedisset, Velius Cornificius Gordianus
consul dixit: 'referemus ad vos, p. c., quod saepe rettu- 3
limus: imperator est deligendus, ⟨*cum*⟩ exercitus sine
principe recte diutius stare non possit, simul quia cogit
necessitas. nam limitem Transrenanum Germani ru- 4
pisse dicuntur, occupasse urbes validas, nobiles, di-
vites et potentes. iam si nihil de Persicis motibus nun- 5
tiatur, cogitate tam leves esse mentes Syrorum, ut re-
gnare vel feminas cupiant potius quam nostram per-
peti sanctimoniam. quid Africam? quid Illyricum? quid 6
Aegyptum earumque omnium partium exercitus? quo
usque sine principe credimus posse consistere? quare 7
agite, p. c., et principem dicite. aut accipiet enim exer-
citus, quem elegeritis, aut, si refutaverit, alterum fa-
ciet.' post haec cum Tacitus, qui erat primae sententiae 4
consularis, sententiam incert*u*m quam vellet dicere[t],
omnis senatus adclamavit: 'Tacite Auguste, d*i*[us] te 2
serve⟨*n*⟩t. te diligimus, te principem facimus, tibi curam
rei p. orbisque mandamus. suscipe imperium ex sena- 3
tus auctoritate, tui loci, tuae vitae, tuae mentis est,
quod mereris. princeps senatus recte Augustus creatur,
prim⟨*a*⟩e sententiae vir recte imperator creatur. ec- 4
quis melius quam gravis imperat? ecquis melius quam
litteratus imperat? quod bonum faustum salutareque
sit, diu privatus fuisti: scis, quem ad modum debeas
imperare, qui alios principes pertulisti; scis, quem ad
modum debeas imperare, qui de aliis principibus iudi-
casti.' at ille: 'miror, p. c., vos in locum Aureliani, 5
fortissimi imperatoris, senem velle principem facere.

---

3 oct'b P odo P^a 6 cum *add. Pet.* 11 sirorum P^a
14 exercitum *Pet. per errorem* 19 incertã PΣ dicer& PΣ
dicere *edd.* 20/21 deus te seruet* P, *edd.* dii te seruent Σ
21 deligimus *edd.* 25 prime sent. — creatur *om.* P^a, *add.* P^b
in marg. superiore 25/26 & quis *(bis)* P ecquis *Pet.*

6 en membra, quae iaculari valeant, quae ⟨*h*⟩astile tor-
quere, quae clipeis intonare, quae ad exemplum do-
cendi militis frequenter equitare. vix munia senatus
implemus, vix sententias, ad quas nos locus artat, edi-
7 cimus. videte diligentius, quam aetatem *d*e cubiculo
atque umbra in pruinas aestusque mittatis. ac proba-
8 turos senem imperatorem milites creditis? videte, ne
et rei p. non eum, quem velitis, principem detis, et
mihi hoc solum obesse incipiat, quod me unanimiter
5 del*e*gistis.' post haec adclamationes senatus haec fue-
runt: 'et Traianus ad imperium senex venit.' dixerunt
decies. 'et Hadrianus ad imperium senex venit.' dixe-
runt decies. 'et Antoninus ad imperium senex venit.'
dixerunt decies. 'et tu legisti: incanaque menta reg*i*s
Romani.' dixerunt decies. 'e*c*quis melius quam senex
imperat?' dixerunt decies. 'imperatorem te, non mili-
2 tem facimus.' dixerunt vicies. 'tu iube, milites pugnent.'
dixerunt tricies. 'habes prudentiam et bonum fratrem.'
dixerunt decies. 'Severus dixit caput imperare, non
pedes.' dixerunt tricies. 'animum tuum, non corpus
eligimus.' dixerunt vicies. 'Tacite Auguste, di te ser-
3 vent!' deinde 'omnes, {omnes, omnes}'. interrogat*u*s
praeterea, qui post Tacitum sedebat senator consularis,
Maecius Faltonius Nic[h]omac⟨*h*⟩us in haec verba dis-
6 seruit: 'semper quidem, p. c., recte atque prudenter rei
p. magnificus hic ordo consuluit, neque a quoquam
orbis terrae populo solidior umquam expectata sa-
pientia est, a*t*tamen nulla umquam neque gravior

---

2 ademplũ P[a] ad exemplũ P[b] 3 munia] i. e. officia *superscr.* P *corr.* 5 ne PΣ 6 *post* umbra *add.* dignũ P *corr.* 10 deligistis P senatus hae *edd.; sed cf. Less., lex. p. 234*[b] 14/15 *Verg. Aen. VI 809 sq.* 14 reges P 15 & quis P ecquis *edd.* 19 *S 18, 11* 21 elegimus *edd. cum* B 22 Deinde omnes P Denique omnes omnes omnes Σ (*cf. c. 7, 1 et Pr 12, 8:* 'omnes, omnes') interrogatis P interrogati Σ interrogatus *Lips.* 23 sedebant Σ 24 Falconius Σ, *edd.; sed cf. Dessau, Herm. 24, 1889, p. 352, adn. 1, qui et* P *et titulis nititur* 27 spectata *Bae.* 28 adtamen P

neque prudentior in hoc sacrario dicta senten-
tia est. seniorem principem fecimus et virum, qui 2
omnibus quasi pater consulat. nihil ab hoc inmaturum,
nihil prae⟨*pro*⟩perum, nihil asperum formidandum est.
omnia seria, cuncta gravia et quasi ipsa res p. iubeat,
auguranda sunt. scit enim, qualem sibi principem sem- 3
per optaverit, nec potes⟨*t*⟩ aliud nobis exhibere quam
ipse desideravit et voluit. enimvero si recolere velitis 4
vetusta illa prodigia, Nerones dico et Heliogabalos et
Commodos seu potius semper Incommod*o*s, certe non
hominum magis vitia illa quam aetatum fuerunt. dii 5
avertant principes pueros et patres patriae dici in-
puberes et quibus ad suscribendum magistri litterari
manus teneant, quos ad consulat*u*s dandos dulcia et
circuli et quaecumque voluptas puerilis invitet. quae 6
(malum) ratio est habere imperatorem, qui famam cu-
rare non noverit, qui, quid sit res p., nesciat, nutritorem
timeat, respiciat ad nutricem, *vir*garum magistralium
ictibus terrorique subiaceat, faciat eos consules, duces,
iudices, quorum vitam, merita, aetates, familias, gesta
non norit. sed qu*i*d diutius, p. c., protrahor? magis 7
gratulemur, quod habemus principem senem, quam illa
iteremus, quae plus quam lacrimand*a* tolerantibus ex-
titerunt. gratias igitur diis inmortalibus ago atque ha- 8
beo, et quidem pro universa re p., teque, Tacite Augu-
ste, convenio petens, obsecrans ac libere pro communi
patria legibus⟨*que*⟩ deposcens, ne par*v*ulos tuos, si te
citius fata praevenerint, facias Romani heredes impe-
rii, ne sic rem p. patresque conscriptos populumque
Romanum ut villulam tuam, ut colonos tuos, ut ser-

---

4 prępérū P praeproperum *edd.* 5 cuncta] cauta *Corn.* (*Pet.*) iubebat P^a iube*at P^b *t.* B 7 potes P potest Σ 10 incommodus P^1 *t.* B 13 litterarii *Zernial p. 56* 14 consulatos P^1 15 inuitat P^a 18 magnarū P^a mag*arū P^b *t.* B magnorum R magistrorum Ch flagrorum *Sca.* uirgarum *Pet.* 21 quod P quid Σ quo *Salm., edd. et Ho.* 23 lacrimando P -da Σ 26 couenio P^a 27 legibus PΣ et legibus *Salm.* (*Pet.*) legibusque *Bra. propter clausulam* parbulos P^1

9 vos tuos relinquas. quare circumspice, imitare Ner-
vas, Traian*o*s, Hadrianos. ingens est gloria morientis
7 principis rem p. magis amare quam filios.' hac ora-
tione et Tacitus ipse vehementer est motus et totus se-
natorius ordo concussus, statimque adclamatum est:
'omnes, omnes.'
2 Inde itum ad campum Ma*rt*ium. ibi comitiale tri-
bunal ascendit. ubi praef. urbis ⟨*A*⟩elius Cesettianus
3 sic loquutus est: 'vos sanctissimi milites et sacratis-
simi vos Quirites, habetis principem, quem de senten-
tia omnium exercitu⟨*u*⟩m senatus elegit: Tacitum dico,
augustissimum virum, ut qui hactenus sententiis suis
rem p., nunc ⟨*a*⟩diu⟨*v*⟩et iussis atque consultis.' ad-
4 clamatum est a populo: 'felicissime Tacite Auguste,
dii te servent', et reliqua quae solent dici.
5 Hoc loco tacendum non est plerosque ⟨*in*⟩ litteras
rettulisse Tacitum absentem et in Campania positum
principem nuncupatum: verum est nec dissimulare pos-
6 sum. nam cum rumor emersisset illum imperatorem
esse faciendum, discessit atque in Baiano duobus men-
7 sibus fuit. sed inde deductus huic senatus consulto
interfuit, quasi vere privatus et qui vere recusaret im-
8 perium. ac ne quis me temere Graecorum alicui Lati-
norumv*e* aestimet credidisse, habet in bibliotheca Ulpia
in arm*a*rio sexto librum elephantinum, in quo hoc se-
natus consultum perscriptum est, cui Tacitus ipse manu
2 sua subscripsit. nam diu haec senatus consulta, quae
ad principes pertineba⟨*n*⟩t, in libris elephantinis scribe-
bantur.
3 Inde ad exercitus profectus. ibi quoque, cum pri-
mum tribunal ascendit, Moesius Gallicanus praefectus
4 praetori in haec verba disseruit: 'dedit, sanctissimi

---

1 circũspecię P^a circũspic*e P^b 2 traianus P^1 *t.* B
7 materiũ P^1 *t.* B ibi P Σ ubi *Pet.* 8 Ubi P Σ ibi *Pet.*
11 exercitum P^1 13 diuet P diu et Σ adiuuet *Pet.* 16 in
om. P^1 Σ litteris Σ 23/24 latinorũ ut P^1 latinoue Σ lati-
norũue P *corr.* Latinorumue *Salm., edd.* 25 armerio P^1

commilitones, senatus principem, quem petistis; paruit
praeceptis et vol*un*tati castrensium ordo ille nobilissi-
mus. plura mihi apud vos praesente iam imperatore
non licet loqui. ipsum igitur, qui tueri nos debet, lo-
quentem dignanter audite.' post hoc Tacitus Augustus 5
dixit: 'et Traianus ad imperium senex venit, sed ille
ab uno delectus est, a*t* me, sanctissimi commilitones,
primum vos, qui scitis principes adprobare, deinde am-
plissimus senatus dignum hoc nomine iudicavit: cu-
rabo, enitar, efficiam, ne vobis desint, si non fortia
facta, a*t* sal[u]tem vobis atque imperatore digna con-
silia.'

Post hoc stipendium et donativum ex more promisit 9
et primam orationem ad senatum talem dedit: 'ita mihi
liceat, p. c., si*c* imperium regere, ut a *v*o[li]bis me con-
stet electum, ut ego cuncta ex vestra facere sententia
et potestate decrevi. ve⟨*st*⟩rum est igitur ea iubere
atque sancire, quae digna vobis, digna modesto exer-
citu, digna populo Romano esse videantur.' in eadem 2
oratione Aureliano statuam auream ponendam in Ca-
pitolio decrevit, item statuam argenteam in curia[m],
item in templo Solis, item in foro divi Traiani. sed
aurea non est posita, dedicatae autem sunt solae argen-
teae. in eadem oratione cavit, ut, si quis argento pu- 3
blice privatimque aes miscuisset, si quis auro argen-
tum, si quis aeri plumbum, capital esset cum bonorum
proscriptione. in eadem oratione cavit, ut servi in do- 4
minorum capita non interrogarentur, ne in causa maie-
statis quidem. addidit, ut Aurelianum omnes pictum 5
haberent. divorum templum fieri iussit, *in* quo essent
statuae principum bonorum, ita ut isdem natalibus suis
et Parilibus et kalendis Ianuariis et Votis libamina po-
nerentur. in eadem oratione fratri suo Floriano con- 6

---

2 uoluptati P uoluntati Σ 7 ad P[1] 11 ad salutē P at saltem Σ 15 sit P sic Σ abolibis P[1] a uobis Σ, P *corr.* 17 Uerū P uestrum Σ 21 curiā P 30 ut P in Σ 32 Votis] *cf. P 6, 4*

sulatum petit et non impetra*v*it, idcirco quod iam se-
natus omnia nundi⟨*ni*⟩a suffectorum consulum clau-
serat. dicitur autem multum laetatus senatus libertate,
quod ei negatus est consulatus, quem fratri petierat.
fertur denique dixisse: 'scit senatus quem principem
fecerit.'
10 Patrimonium suum publicavit, quod habuit in redi-
tibus, sestert*ium* bis milies octingenties. pecuniam,
quam domi collegerat, in stipendium militum vertit. to-
2 gis et tunicis isdem est usus quibus privatus. meri-
toria intra urbem stare vetuit, quod quidem diu tenere
non potuit. thermas omnes ante lucernam claudi ius-
3 sit, ne quid per noctem seditionis oriretur. Cornelium
Tacitum, scriptorem historiae Augustae, quod paren-
tem suum eundem diceret, in omnibus bibliothecis con-
locari iussit. ne[c] lectorum incuria deperiret, librum
per annos singulos decies scribi publicitus in † evicos
4 archi⟨*i*⟩s iussit et in bybliothecis poni. ⟨*h*⟩olosericam
vestem viris omnibus interdixit. domum suam destrui
praecepit atque in eo loco thermas publicas fieri pri-
5 vato sumptu iussit. columnas centum Numidicas pe-
dum vicenum ternum Ostiensibus donavit de proprio.
possessiones, quas in Mauritania habuit, sartis tectis
6 Capitolii deputavit. argentum mensale[m], quod pri-
vatus habuer*at*, ministeriis conviviorum, quae in tem-
7 plis fierent, dedicavit. servos urbanos omnes manu
misit utri⟨*u*⟩sque sexus, intra centum tamen ne Cani-
ni[m]am transire videretur.
11 Ipse fuit vitae parcissimae, ita ut sextarium vini

---

1 impetrabit P[1] *t.* B idcorco P[a] 8 sestertіes P -um *Σ* 13 orereturr *de Winterfeld propter clausulam* 16 nec P neue *Pet.* 17/18 in euicos archis P in euconsarchis A in encons-archis *alii codd. familiae Σ* in cunctis archiis *Cas.* in demosi-archiis *Obr.* a praefectis archiis *Momms.* in consularibus (*seu* consulum) archiis *Purser* inque cos. archiis *He.* 24 mensa-lem P[1] *t.* B, *Σ* -em P *corr.* 25 habuerit P -rat *Σ* 27 utrisq; P utriusque *Σ* 27/28 nec aninimā P nec animam *Σ* ne Cani-niam *vulgo*

tota die numquam potaverit, saepe intr⟨*a h*⟩eminam.
convivium vero unius galli[ca]n*a*cei, ita ut ⟨*s*⟩inciput 2
adderet et o*v*a. pr*ae* [h]om[i]nibus holeribus adfatim
ministratis lactucis inpa*t*ienter indulsit, somnum enim
se mer*c*ari illa sumptus effusione dicebat. amariores
cib*o*s adpetivit. balneis raro usus est atque adeo vali- 3
dior fuit in senectute. vitr*e*orum diversitate atque ope-
rositate vehementer est delectatus. panem nisi siccum
numquam comedit eundemque sale atque aliis rebus
conditum. fabricarum peritissimus fuit, marmorum cu- 4
pidus, nitoris senatorii, venationum studiosus. men- 5
sam denique suam numquam nisi agrestibus opimavit.
fasianam avem nisi suo et suorum natali et diebus
festissimis non posuit. hostias suas semper domum re-
vocavit isdemque suos vesci iussit. uxorem gemmis 6
uti non est passus. auro clavatis vestibus idem inter-
dixit. nam et ipse auctor Aureliano fuisse perhibetur,
ut aurum a vestibus et cameris et pellibus summove-
ret. multa huius feruntur, sed longum est ea in litteras 7
mittere. quodsi quis omnia de hoc viro cupit scire,
legat Suetonium Optatianum, qui eius vitam adfatim
scripsit. legit sane senex minutulas litteras ad stupo- 8
rem nec umquam nocte⟨*m*⟩ intermisit, qua n*o*n aliquid
vel scriberet ille vel legeret praeter posterum *k*alenda-
rum diem.

Nec tacendum est et frequenter in*t*i*m*andum tantam **12**
senatus laetitiam fuisse, quod el*i*gendi principis cura
ad ordinem amplissimum revertisset, ut et supplica-
tiones decernerentur, et *h*ecato*m*be[n] promitteretur,
singuli[s] denique senatores ad suos scriberent, nec ad

1 intreminam P intra eminam Σ 2 gallicanecei P[1] *t.* B gallicanecei P *corr.* (c *exp.*) 3 oba P ꝓ (*i. e.* pro) P pro Ch prae *vulg.* hominibus P omnibus Σ 4 inpacienter P 5 mereari P[1] 6 cibus P[1] *t.* B adeo P ideo Σ 7 ultriorum P ultrorum Σ 11 cenatorii *Momms.* 24/25 calendarũ P 26 imitandũ P mirandum Σ intimandum *Salm., edd.* 27 elegendi P 29 aecatonben P

suos tantum sed etiam ad externos, mitterentur prae-
terea litterae ad provincias: scirent omnes socii omnes-
que nationes in antiquum statum re[d]disse rem p. ac
senatum principes legere, immo ipsum senatum prin-
cipem factum, leges a senatu petendas, reges barbaros
senatui supplicaturos, pace⟨*m*⟩ ac bella senatu auctore
2 tractanda. ne quid denique deesset cognitioni, pleras-
que huius modi epistulas in fine libri posui, et cum
cupiditate et sine fastidio, ut aestimo, perlegendas.
13 Et prima quidem illi cura imperatoris facti haec fuit,
ut omnes, qui Aurelianum occiderant, interimere[n]t,
2 bonos malosve, cum iam ille vindicatus esset. et quo-
niam a Maeotide multi barbari eruperant, hos eosdem
3 consilio atque vir*t*ute[o] conp[e]r*e*ss*it* ips*i* autem M*ae*-
⟨*o*⟩tidae ita se gregabant, quasi accitu Aureliani ad
bellum Persicum convenissent auxilium daturi nostris,
4 si necessitas postularet. M. Tullius dicit magnificentius
esse dicere, quemadmodum ⟨*gesserit quam quemad-
modum*⟩ ceperit consulatum: at in isto viro magnifi-
cum fuit quod tanta gloria cepit imperium; gessit
5 autem propter brevitatem temporum nihil magnum. in-
teremptus est enim insidiis militaribus, ut alii dicunt,
sexto mense, ut alii, morbo interiit. tamen constat fac-
tionibus eum oppressum mente atque animo defecisse.
6 hic idem mensem Septembrem Tacitum appellari iussit,
idcirco quod eo mense et natus et factus est imperator.
Huic frater Florianus ⟨*in*⟩ imperio successit, de
quo pauca ponenda sunt.

---

3 reddisse P^1 *t.* B reḍdisse P *corr.* (d *exp.*) 6 pace P pacem Σ 7/8 *c. 18* 11 interimerent P^1 *t.* B n *exp.* P *corr.* 13 maeotidę P 14 uiri (iuri P *corr.*) ut eo conperiss& (comperissent Ch) PΣ uirtute compressit *Obr.* Ipsa P Ch 14/15 mo&idę P 15 congregabant Σ 18/19 *sententiam ex* Ciceronis *orat. in Pison. 2, 3 supplevit Salm.* 20/21 gessit — magnum *om.* P^a, *add.* P^b *in marg. superiore* 27 in *add. vulgo* 28 *post* sunt *add.* P feliciter. TACITUS EXPLICIT INCIPIT FLORIANUS

Hic frater Tacit*i*[s] german*u*⟨*s*⟩ fuit, qui post fratrem 14 (Flor. 1)
arripuit imperium, non senatus auctoritate sed suo
motu, quasi hereditarium esse⟨*t*⟩ imperium, cum sciret
adiuratum esse in senatu Tacitum, ut, cum mori c⟨*o*⟩e-
pisset, non liberos suos sed optimum aliquem prin-
cipem faceret. denique vix duobus mensibus imperium 2
tenuit et occisus est Tarsi a militibus, qui Probum
audierant imperare, quem omnis exercitus legerat; tan- 3
tus autem Probus fuit in[te] re militar*i*, ut illum senatus
optaret, miles eligeret, ipse p. R. adclamationibus pe-
teret. fuit etiam Florianus morum fratris imitator, nec 4
tamen usque⟨*qua*⟩que. nam effusionem in eo frater
frugi reprehendit, e⟨*t*⟩ haec ipsa imperandi cupiditas
aliis eum moribus ostendit fuisse quam fratrem.

Duo igitur principes una extiterunt domo, quorum 5
alter sex mensibus, alter vix duobus imperaver*u*nt,
quasi quidam interreges inter Aurelianum et Probum.
[post interregnum principes nuncupati.]

Horum statuae fuerunt Interam*na*e duae pedum tri- 15 (2)
cenum e marmore, quod illic eorum cenotafia consti-
tuta sunt in solo proprio; sed deiectae fulmine ita
contritae sunt, ut membratim *i*aceant dissipatae. quo 2
tempore responsum est ab haruspicibus quandocumque
ex eorum familia imperatorem Romanum futurum seu
per feminam seu per virum, qui det iudices Parthis ac
Persis, qui Francos et [h]Alamannos sub Romanis legi-
bus habeat, qui per omnem Africam barbarum non re-
linquat, qui *T*aprobanis praesidem inponat, qui ad

---

1 tacitus germani P^1 *t.* B taciti* german'* P *corr.* 3 ẽe (*i. e.* esse) P^1 4 senat P^a, *corr.* P^b 9 intere militare P in re militari Σ inter militares *Salm. (Jord.)* 12 usq; quẹ P usquequaque Σ 13 reprẹhendite · haec P reprehendite Σ reprehendit et haec *edd.* 16 imperauerint P -runt Σ 18 post interregnum principes nuncupati *del. Salm., edd.* 19 interãm ne P^1 *t.* B, *virgulam eras.* P *corr.* 20 kenotafia P *corr.* 22 raceant P^1 *t.* B 27 per *om.* P^a, ꝑ *add.* P^b 28 daꝓbanis (*i. e.* daprobanis) P^1 *t.* B ta- P *corr.* (t *in ras.*)

*Iuver*nam insulam proconsulem mittat, qui Sarmatis
omnibus iudicet, qui terram omnem, qua Oceano ambi-
tur, captis omnibus gentibus suam faciat, postea tamen
senatui reddat imperium et antiquis legibus vivat, ipse
victurus annis centum viginti et sine herede moritu-
3 rus. futurum autem eum dixerunt a die fulminis prae-
4 cipitati[s] statuisque confractis p*ost* annos mille. non
magna haec urbanitas haruspicum fuit, qui principem
talem post mille annos futuru*m* esse dixerunt, quia,
si post centum annos praedicerent, forte possent eorum
depr[á]ehendi mendacia . . . . . . pollicentes, cum vix re-
5 manere talis possit historia. ego tamen haec idcirco
inserenda volumin*i* credidi, ne quis me legens legisse
non crederet.

16(3) Tacitus congiarium p. R. intra sex menses vix de-
2 dit. imago eius posita est in Quintiliorum in una ta-
bula quinquiplex, in qua semel togatus, semel clamy-
datus, semel armatus, semel palliatus, semel venato-
3 rio habitu. de qua quidam epigrammatarius ita allusit,
ut diceret: 'non agnosco senem armatum, non clamy-
4 datum' inter cetera, 'sed agnosco togatum.' et Floriani
liberi et Taciti multi extiterunt, quorum sunt posteri,
credo, millesimum annum expectantes. in quos multa
epigrammata {scripta sunt}, qu*i*⟨*bus*⟩ iocati sunt aru-
spices imperium pollicentes.

5 Haec sunt, quae de vita Taciti atque Floriani digna
6 memoratu comper[r]isse ⟨*me*⟩ memini. nunc nobis ad-
grediendus est Probus, vir domi foris{que} conspi-
cuus, vir Aureliano, Traiano, Hadriano, Antoninis,

---

1 romanā PΣ Monam *Momms.* Iuuernam *Purser (cf. Momms., St.-R. II³ p. 748, adn. 3)* Renanam *Petsch. insulam Batavorum intellegens* 6/7 praecipitatis P^1 *t.* B -tātis P *corr.* -tati *Cas., edd.* 7 p̧ (*i. e.* per) P post Σ, *edd.* 9 futurus P^1 11 dep̄hendi (*i. e.* depraehendi) P mendatia P *lacunam indicavit Pet.* 13 uolumine PΣ 21 inī (*i. e.* inter) P et *Pet.* 23/24 multapigrāmata P^a, *corr.* P^b 24 scripta sunt *om.* P, *non om.* Σ quo PΣ queis (*sive* quibus) *Cas.* 27 me *om.* PΣ, *add.* B *corr.* 28 que *om.* P, *non om.* Σ, *add. edd.*

Alexandro, Claudioque praeferendus, nisi quia in illis
varia, in hoc omnia praecipua *i*unc⟨*tim*⟩ fuere, qui
post Tacitum omnium iudicio bonorum imperator est
factus orbemque terrarum pacatissimum gubernavit,
d*e*le[c]tis barbaris gentibus, deletis etiam plurimis ty-
rannorum, qui eius temporibus extiterunt, de quo dic-
tum est ⟨*dignum esse*⟩, ut Probus diceretur, etiamsi
Probus nomine non fuisset. quem quidem multi fe-
runt etiam S*i*b*y*llinis libris promissum, qui si diutius
fuisset, orbis terrae barbaros non haberet. haec ego 7
in aliorum vita de Probo credidi praelib[er]anda, ne
dies, ⟨*h*⟩ora, momentum aliqui*d* sibi vindicaret in me
necessitate fatali ac Probo indicto deperirem. nunc 8
quoniam interim meo studio {satisfeci, claudam istud
volumen} satis factum arbitrans studio et cupiditati
meae.

Om*in*a imperii Tacito haec fuerunt: fanaticus qui- **17(4)**
dam in templo Silvani tensis membris exclamavit: 'ta-
cita purpura, tacita purpura', idque septimo. quod
quidem postea om⟨*i*⟩ni deputatum est. vinum, quo 2
libaturus ⟨*Ta*⟩citus fuerat in templo Herculis Fundani,
subito purpureum factum est. vitis, qu⟨*a*⟩e u*v*as Amin- 3
nias albas fereba[n]t, eo anno, quo ille imperium me-
ruit, ⟨*pur*⟩purascere ...... plurima purpurea facta
sunt. mortis om*in*a haec fuerunt: patris sepulchrum 4

---

1 nisi *del. Pet.* 2 tunc PΣ iuncta *Bae. (Pet.)* iunctim *He. propter clausulam* 5 dilectis P[1] *t.* B deletis P *corr.* 6 de quo dictum est *del. Less.* 7 dignum esse *add. Cas. (Pet.)* 9 sybillinis P 11 pręliberanda P[1] *t.* B pręlib**anda P *corr.* 12 aliquis P aliquid Σ 13/14 nunc qm̄ (*i. e.* quoniam) interī meo studio P nunc interim meo studio satisfeci claudam istud uolumen Σ nunc claudam uolumen *vulgo* nunc quiescam interim in stadio meo *Obr.* nunc quiescam interim meo stilo *Pet.* nunc quoniam interim meo studio satisfeci, claudam istud uolumen *Ho.* 17 om̄a (*i. e.* omnia) P[1] Omina *superscr. a. m.* 18/19 taciti purpuram *(semel)* Σ 20 omni P[1] 21 lib**aturus P citus P[1] 22 ubas P[1] 24 purascere P, *om.* Σ *partim lacuna indicata* purpurę̨as ⟨tulit: sed et alia⟩ *Salm.* 25 omnia P

{subito} disruptis ianuis se aperuit. matris umbra
se[m] per diem et Tacito et Floriano velut viventis
optulit, nam diversis patribus nati fer*e*bantur. in la-
rario di*i* omnes seu terrae motu seu casu aliquo con-
5 ciderunt. imago Apollinis, quae ab his colebatur, ex
summo fastigio in lectulo posita sine hominis cuius-
piam manu deprehensa est. sed quousque ultra pro-
gredimur? sunt a quibus ista dicantur. nos ad Pro-
bum et ad Probi gesta insignia reseruemu*s*.

18(5) Et quoniam me promisi aliquas epistulas esse posi-
turum, quae creato Tacito principe gaudia senatus
ostenderent, his additis finem scribendi faciam. epistu-
2 lae publicae: 'senatus amplissimus curi⟨*a*⟩e Cartha-
ginensi salutem dicit. quod bonum, faustum, felix sa-
lutareque sit rei p. orbique Romano, dandi ius imperii,
appellandi principis, nuncupandi Augusti ad nos re-
3 vertit. ad nos igitur referte, quae magna sunt. omnis
provocatio *pr*ae⟨*fecti*⟩ urbis erit, quae tamen a pro-
4 consulibus et ab ordinariis iudicibus emerserit. in quo
quidem etiam vestram in antiquum statum redisse cre-
dimus dignitatem, si quidem primus hic ordo est, qui
5 recipiendo vim suam ius suum ceteri*s* servat.' alia epi-
stula: 'se[r]*n*atus amplissimus curiae Trevirorum. ut
estis liberi et semper fuistis, laetari vos credimus.
creandi[s] principis iudicium ad senatum redit, simul
etiam praefectur⟨*a*⟩e urbanae appellatio universa de-
6 creta est.' eodem modo scriptum est Antioc⟨*h*⟩ensi-
bus, Aquileiensibus, Mediolanensibus, Alexandrinis,
Thessalonicensibus, Corinthiis et Atheniensibus.

---

1 subito *om.* P, *non om.* Σ 2 sẽp (*i. e.* semper) P^1 *t.* B se per Σ 3 se *ante* optulit *add.* P *corr.* ferabantur P^1 *t.* B feræbantur P *corr.* 3/4 larari odit P^1 *t.* B 7 deprẹhensa P 9 reseruemur P reseruemus Σ (*cont. Petsch.*) reuertemur *edd.* 10/11 *c. 12, 2* 13/14 Carthaginiensi *Pet.* 15 quẹsit P -que sit *edd.* rep̃ P^a, *corr.* P^b 18 quẹ P praefecti Σ, *edd.* 22 c&erit P^1 23 seruatus P curia & reuirorũ P 25 creandis P^1 *ut videtur* creandi* P *corr.*

Privatae autem epistulae haec fuerunt: 'Autronio 19 (6)
Iusto patri Autronius T*ib*erianus salutem. nunc
te, pater sancte, interesse decuit senatu⟨*i*⟩ amplis-
simo, nunc sententiam dicere, cum tantum aucto-
ritas amplissimi ordinis creverit, ut rever⟨*s*⟩a⟨*e*⟩
in antiquum statum rei p. nos principes demus,
nos faciamus imperatores, nos denique nuncup*e*-
mus Augustos. fac igitur ut convalescas, curiae 2
interfuturus antiqu⟨*a*⟩e. nos recepimus ius proconsu-
lare, redierunt ad praefectum urbi appellationes om-
nium potestatum et omnium dignitatum.' item alia: 3
'Claudius Sapilianus Cereio M⟨*a*⟩eciano patruo salu-
tem. opti⟨*nui*⟩mus, pater sancte, quod semper opta-
vimus: in anti*q*uum statum senatus revertit. nos prin-
cipes facimus, nostri ordin*i*s sunt potestates. gratias 4
exercitui Romano et vere Romano: reddidit nobis,
quam semper habuimus potestatem. abice Ba[t]ianos 5
Puteolanosque secessus, da te urbi, da {te} curiae. flo-
ret Roma, floret tota res p.; imperatores damus, prin-
cipes facimus; possumus et prohibere, qui c*o*epimus
facere. dictum sapienti sat est.'

Longum est omnes epistulas *c*[u]onectere, quas rep- 6
peri, quas legi. tantum illud dico senatores omnes ea
esse laetitia elatos, ut in domibus suis omnes albas
hostias c⟨*a*⟩ederent, imagines frequenter aperi⟨*r*⟩ent,
albati sederent, convivia sumptuosiora prae*b*[en]erent,
antiquitatem sibi redditam *c*red*e*rent.

2 tyferianus P 5 reuera PΣ reuertat *vulgo* reuersa *Pet.* reuersae *Less.* 6 re p. *Pet.* (*scil.* reuersa) res p. *vulgo* (*scil.* reuertat) 7/8 nuncupamus P 13/14 Optimus P optinuimus Σ 14 anticuum P[1] 15 ordines P 17 abicebat ianos P abite baianos R 18 date urbi dacurię P date curie date urbi Σ 20 cępim̃ P 21 dictum sapienti sat est] *Terent. Phormio 541* 22 quonectere P[1] 25 aperient P aperirent Σ 26 *post* sederent *in* P *spatium 20 litterarum* pręuenerent P[1] *t.* B pręuenirent P *corr.*, Σ praeberent *Cas.*, *edd.* (*post* pręuenerent *in* P *spatium 30 litterarum*) 27 reddita meredirent P[1] *t.* B FLORIANUS EXPLICIT P

⟨*FLAVI VOPISCI SYRACUSII*⟩

PROBUS

1 Certum est, quod Sallustius Crispus quo⟨*d*⟩que Mar-
cus Cato et Gellius historici sententiae modo in lit-
teras rettulerunt, omnes omnium virtutes tantas esse,
*q*ua⟨*n*⟩tas videri eas voluerint eorum ingenia, qui
2 unius cuius⟨*que*⟩ facta descripserint. inde est quod
Alexander Magnus Mac[h]edo, cum ad Achillis se-
pulchrum venisset, graviter ingemescens 'felicem te',
inquit, 'iuvenis, qui talem praeconem tuarum virtutum
repperisti', Homerum intellegi volens, qui Achillem tan-
tum in virtutum studio f*ec*it, quantum i*p*se valebat
ingenio.
3 Quorsum h*ae*c pertineant, mi Celsine, fortassis requi-
ris. Probum principem, cuius imperio oriens, occidens,
meridie⟨*s*⟩, septentrio omnesque orbis partes in to-
tam se*cu*ritatem redactae sunt, scriptorum inopia iam
4 paene nescimus. occidit, pro pudor, tant*i* viri et talis
historia, qualem non habent bella Punica, non terror
Gallicus, non motus Pontici, non Hispaniensis astutia.
5 sed non patiar ego ille, a quo dudum solus Aurelianus
est expetitus, cuius vitam quantum potui persecutus, Ta-
cito Florianoque iam scriptis non me ad Pro*b*i facta con-
scendere, si vita suppetet, omnes, qui supersunt usque

---

1 INCIPIT EIUSDEM PROBUS FELICITER P (ad constantinū aug̃. *add. a. m.*) 3 *Sall. Catil. 8* quoq; P[1] 3/4 *Cato apud Gellium III 7, 19* 6 euatas P[1] quātas P *corr.* 7 cuius P cuiusque Σ 12 fuit PΣ fecit *Pet.* inse PΣ 14 hoc P 16 meridie P[1] 17 seueritatē P securitatem Σ iam P[1] *t.* B ia* P *corr. (postea* iam *restitutum)* 18 tanta PR tanti Ch, *edd.* 22 expeditus Σ *(coni. Eyss.)* ꝑsecutus (*i. e.* persecutus) P[1] *t.* B ꝓsecutus (*i. e.* prosecutus) P *corr.*, Σ 23 ꝓui (*i. e.* proui) P[1]

ad Maximianum Diocletianumque, dicturus. neque ego 6
nunc facultatem eloquentiamque polliceor sed res gestas, quas perire non patior.

Usus autem sum, ne in aliquo fallam carissimam 2
mihi familiaritatem tuam, praecipue libris ex bibliotheca Ulpia, aetate mea thermis Diocletianis, et item ex domo Tiberiana, usus etiam [ex] regestis scribarum porticus porphyreticae, actis etiam senatus ac popul*i*.
et quoniam me ad colligenda talis viri gesta 2
ephemeris Turduli Gallicani plurimum iu*v*it, viri honestissimi ac sincerissimi, beneficium amici senis tacere non debui.

*C*n. Pompeium, tribus fulgentem triumphis belli *pi*- 3
*rat*ici, belli Sertoriani, belli Mithridatici multarumque rerum gestarum maiestate sublimem, quis tandem nosset, nisi eum Marcus Tullius et Titus Livius in litteras
rettulissent? P*ub*l⟨*i*⟩um Scipionem Afric⟨*an*⟩um, immo 4
Scipiones omnes, seu Lucios seu Nasicas, nonne tenebrae possiderent ac tegerent, nisi commendatores eo-
rum historici nobiles atque ignobiles extitissent? lon- 5
gum est omnia persequi, quae ad exemplum huiusce
modi etiam nobis tacentibus usurpanda sunt. illud tan- 6
tum contestatum volo me et rem scripsisse, quam, si quis voluerit, honestius eloquio celsiore demonstret,
et mihi quidem id animi fuit, ⟨*ut*⟩ non Sallustios, Li- 7
*v*ios, Tacito⟨*s*⟩, Trogos atque omnes disertissimos imitarer viros in vita principum et temporibus disserendis, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargilium Martialem, Iulium Capitolinum, Aelium Lampridium ceterosque, qui haec et

---

7 ex *del. Cas., Eyss.* ex ⟨re⟩ *Bae.* 8/9 populo P 10 iubit P^1 13 G̃ Ñ P 13/14 parthici P piratici (pyratici) Σ, *edd.* 17 paulũ PΣ africũ P africanum Σ 18 lucius P 22/23 tantũ P tamen Σ 23 me & PΣ memet *Bae. (Pet.)* me et *def. Ahlquist; cf. Ti. p. 114* 25 ut *add. Pet.* 25/26 libios P 26 tacito P^1 29/30 Iulium Capitolinum, Aelium Lampridium *uncis inclusit Pet.*

talia non tam diserte quam vere memoriae tradide-
8 runt. sum enim unus ex curiosis, quod infi[ni]t⟨*i*⟩as
ire non possum, ince⟨*n*⟩dentibus vobis, qui, cum multa
9 sciatis, scire multo[s] plura cupitis. et ne diutius ea,
quae ad meum consilium pertinent, loqu*a*r, magnum
et praeclarum principem et qualem historia nostra non
novit, arripiam.

3 Probus oriundus e Pannonia, civitate Sirmiensi, no-
biliore matre quam patre, patrimonio moderato, ad-
finitate non magna, tam privatus quam imperator no-
2 bilissimus virtutibus claruit. Probo, ut quidam in lit-
teras rettulerunt, pater nomine Maximus fuit, qui, cum
ordines honestissime duxisset, tribunatum adeptus
apud Aegyptum vita functus est uxore ac filio et filia
3 derelictis. multi dicunt Probum Claudi propinquum
fuisse, optimi et sanctissimi principis, quod, quia per
unum tantum Graec*o*rum relatum est, nos in medio
4 relinquemus. unum tamen dico, quod in ephemeride
legisse me memini, a Claudia sorore Probum sepultum.
5 adulescens Probus corporis viribus tam clarus est fac-
tus, ut Valeriani iudicio tribunatum prope in*b*erbis ac-
6 ciperet. extat epistula Valeriani ad Gallienum, qua
Probum laudat adhuc adulescentem et imitationi om-
7 nium proponit. ex quo apparet neminem umquam per-
venisse ad virtutum summam iam maturum, nisi qui
puer seminario virtutum generosiore concretus aliquid
4 inclitum designasset. epistula Valeriani: 'Valeria-
nus pater Gallieno filio, Augustus Augusto. et meum
secutus iudicium, quod semper de Probo adulescente
primo habui, et omnium bonorum, qui eundem sui no-
minis virum dicunt, tribunatum in eum contuli datis
sex cohor⟨*ti*⟩bus Saracenis, creditis etiam auxiliaribus

---

1 disertę P 2/3 infinitas ire P[1] infinita scire Σ, P *corr.* infitias ire *Pet.* 3 incedentib; P intendentibus Σ 5 loquor P[1] *t.* B loquar Σ, P *corr.* 10/11 nobilissimis Σ 15 claudii P *corr.* 17 gręcarũ P 21 inuerbis P[1] 32 cohorb; P cohortibus Σ Saracensis *Pet. perperam*

Gallis cum ea Persarum manu, quam nobis Artabassis
Syr[i]us mancipavit. te quaeso, fili carissime, ut eum 2
iuvenem, quem imitari pueris omnibus volo, in tanto
habeas honore, quantum virtutes eius et merita pro
debito mentis splendore desiderant. alia epistula de 3
eodem ad praef. praet. cum salario: Valerianus
Augustus Mulvio Gallicano praef. praet. mireris for-
tassis, quod ego inberbem tribunum fecerim con⟨*tra*⟩
s⟨*en*⟩tentiam divi Hadriani, sed non multum mira*be*-
ris, si Probum cogitas: e⟨*s*⟩t adulescens vere probus; 4
numquam enim aliu*d* mihi, cum eum cogito, nisi eius
nomen occurrit, quod nisi nomen haberet, potuit habere
cognomen. huic igitur dari iubebis, quoniam medio- 5
cris fortunae est, ut eius dignitas incrementis iu*v*e-
tur, tunicas russulas duas, pallia Gallica duo fibu-
lata, inte[g]rulas paragaudias duas, patinam argen-
team librarum decem specellatam aureos Antoninianos
centum, argenteos Aurelianos mille, aereos Philippeos
decem milia; item in salario diurno bubulae pondo..., 6
porcin*a*⟨*e*⟩ pondo sex, caprinae pondo decem, galli-
naceum per biduum, olei per biduum sextarium unum,
vini veteris diurnos sextarios decem cum larido, b*u*-
*ce*l⟨*l*⟩a*t*i, s[o]alis, olerum, lignorum quantum sat est.
hospitia praeterea eidem ut tribunis legionum praeberi 7
iubebis.'

Et haec quidem epistulis declarantur. nu*nc* quantum 5
ex ephemeride colligi potuit: cum bello Sarmatico iam
tribunus tramisso Danubio multa fortiter fecisset, pu-

---

2 syrius P syrus (sirus) Σ 3 imitari] intimari *Golisch* 8 qud P[a], *corr.* P[b] 8/9 constentiā P[1] contra constitutum Σ, *quod superscr. a. m. in* P contra sententiam *Gru., edd.* 9/10 miraueris P[1] 10 est *Gru., edd.* & P, *om.* Σ 11 aliū P 14/15 iub&ur P 15 galliga P gallicana Σ 16 integrulas P interulas Σ 19 *post* pondo *intercidit numerus lacuna non indicata* 20 porcina P porcine Σ 22 diurnos P[1] *t.* B diurnos P *corr.* 22/23 bobulaci P bubalino Σ pabuli, aceti *Pet.* 23 soalis P salis Σ oleum P[a], *corr.* P[b] 26 nū P 28 Danuuio *edd.*

blice in contione donatus est hastis puris quattuor,
coronis vallaribus duabus, corona civica una, vexil-
lis puris quattuor, armillis aureis duabus, torque au-
2 reo uno, patera sacrificali quinquelibri una. quo qui-
dem tempore Valerium Flaccinum, adulescentem no-
bilem, parentem Valeriani, e Quadorum liberavit manu.
3 unde illi Valerianus coronam civicam detulit. verba
Valeriani pro contione habita: 'suscipe, Probe, prae-
mia pro re p., suscipe coronam civicam pro parente.'
4 quo quidem tempore legionem tertiam eidem addidit,
5 sub testimonio huius modi. epistula de legione tertia:
'res gestae tuae, Probe carissime, faciunt, ut et se-
rius tradere maiores tibi exercitus videar et cito tamen
6 tradam. recipe in fidem tuam legionem tertiam Feli-
cem, quam ego adhuc nulli nisi provecto iam credidi;
mihi autem eo tempore credita est, quo et me cano-
7 sum, qui credebat cum gratulatione, vidit. sed ego in
te non expecto aetatem, cum et virtutibus fulge⟨*a*⟩s
8 et moribus polleas. vestes tibi triplices dari iussi, sa-
larium duplex feci, vexillarium deputavi.'

6 Longum est, si per res gestas tanti percurram viri,
quae ille sub Valeriano, quae sub Gallieno, quae sub
Aureliano et Claudio privatus fecerit, quoties murum
conscenderit, vallum diripuerit, hostem comminus inter-
em⟨*er*⟩it, dona princip*u*m emeruerit, rem p. in anti-
2 quum statum sua virtute reddiderit. docet Gallieni epi-
stula ad tribunos data, qui fuerit Probus: 'Gallienus
Augustus tribun*i*s exercitu⟨*u*⟩m Illyricianorum. etiam-
si patrem meum fatalis belli Persici necessitas te-
nuit, habeo tamen parentem Aurelium Probum, quo
laborante possim esse securus. qui si adfuisset, num-
quam ille ne nominandus quidem tyrannus sibi usur-
3 passet imperium. quare omnes vos consiliis eius cu-

---

18 fulges P fulgeas Σ 23 quoties P[1] *t.* B quotiẽs P *corr.* 24 cõminus P[1] *t.* B (*virgulam erasit* P *corr.*) 24/25 intemit P interemerit Σ 25 principẽ P[1] *t.* B 28 tribunus P exercitũ P

pio par*e*re, qui et patris iudicio probatus est et se-
natus.'

Non magnum fortassis iudicium Gallieni esse videa- 4
tur, principis mollioris, sed, quod negari non potest,
ne dissolutus quidem quispiam se nisi in eius fidem
tradit, cuius si*bi* virtutes aestimat profuturas. sed esto, 5
Gallieni epistula sequestretur, quid Aureliani iudi-
cium? qui Probo decimanos, fortissimos exercitus sui
et cum quibus ipse ingentia gesserat, tradidit sub
huius modi testimonio: 'Aurelianus Augustus Probo 6
salutem dicit. ut scias, quanti te faciam, decimanos
meos sume, quos Claudius mihi credid⟨*it*⟩. isti enim
sunt, qui quadam felicitatis praerogativa praesules nisi
futuros principes habere non norunt.'

Ex quo intellectum est Aurelianum in animo h*o*c 7
habuisse, ut, si quid sibi scienti prudentique eveniret,
Probum principem faceret. iam Claudii, iam Taciti iu- 7
dicia de Probo longum est innectere, quamvis feratur
in senatu Tacitus dixisse, cum eidem offer⟨*r*⟩etur im-
perium, debere Probum principem fieri. sed ego se-
natus consultum ipsum non inveni.

Ipse autem Tacitus imperator primam talem ad Pro- 2
bum epistulam dedit: 'Tacitus Augustus Probo. me 3
quidem senatus principem fecit de prudentis exerci-
tus voluntate[m]. a*t*tamen sciendum tibi est ⟨*t*⟩uis
nunc umeris magis incubuisse rem p., qui et quantus
si⟨*s*⟩, omnes novimus, scit senatus. adesto igitur no-
stris necessitatibus, tuae familiae adsere, ut soles, rem
p(ublicam). nos tibi decreto totius orientis ducatu[s] 4
salarium quinquiplex fecimus, ornamenta militaria ge-
minavimus, consulatum in annum proximum nobiscum

---

1 parare P parere Σ 6 siut P sibi Ch 12 sue P^a, *corr.* P^b credidisti P^1 credidit isti Σ, P *corr.* 15 hic P hoc Ch 19 offer&ur P 25 uoluntatē P^1 *t.* B, *virgulam eras.* P *corr.* adtamen P uis P^1 *t.* B tuis Σ, P *corr.* 27 si P^1 sis P *corr*, Σ adeǫsto P (o *exp.*)

decrevimus; te enim manet pro virtutibus tuis Capi-
tolina palmata.'
5 Ferunt quidam Probo id pro imperii omine fuisse,
quod Tacitus scripsit: 'te manet Capitolina palmata.'
sed in hanc sententiam omnibus semper consulibus
scribebatur.
8 Amor militum erga Probum ingens semper fuit, ne-
que enim umquam ille passus est peccare militem. ille
quin etiam Aurelianum saepe a gravi crudelitate de-
2 duxit. ille singulos manipu⟨*los*⟩ adiit, vest*es* et cal-
ciamenta perspexit, si quid praedae fuit, ita divisit,
3 ut sibi nihil praeter tela et arma servaret. quin etiam
cum de praedato, *siv*⟨*e*⟩ ex Alanis sive ex a⟨*li*⟩qua
alia gente incertum est, reppertus esset equus non de-
corus neque ingens, qui, quantum captivi loquebantur,
centum ad diem milia currere diceretur, ita ut per
dies octo vel decem continuaret, et omnes crederent
Probum tale[m] animal sibimet servaturum, iam pri-
mum dixit: 'fugitivo militi potius quam forti hic
4 equu⟨*s*⟩ convenit.' deinde in urnam milites iussit ⟨*no-
men suum*⟩ mittere, ut aliqui eum sorte ductus acci-
5 pere⟨*t*⟩. et cum essent in exercitu quidam nomine
Probi alii quattuor milites, casu evenit, ut qui pri-
mum ⟨*emergeret, ei*⟩ Probo nomen existeret, cum ip-
6 sius Pro⟨*bi*⟩ ducis nomen missum non esset. sed cum
quattuor illi milites inter se contenderent ac sortem
sibi quisque defendere⟨*t*⟩, iussit iterum agitari urnam,
sed et iterum Probi nomen emersit; cumque tertio et
7 quarto fecisset, quarto Probi nomen effusum est. tunc
omnis exercitus equ*u*m illum Probo duci dicavit, ip-

---

8 peccari in militem *Cas.* 10 manipu P[1] manipulos P *corr.* manipularios Σ uestar& P[1] *t.* B uestes & P *corr.* 12 tela* P (s *eras.*) 13 hic PΣ siue *edd.* aqua P[1] aliqua Σ, P *corr.* 18 talem P[1] *t.* B m *exp.* P *corr.* 20 equu P[1] 20/21 nomen suum *add. vulgo (Pet.)* 21/22 accipere P[1] *t.* B 24 emergeret, ei *add. Pet.* 25 ꝑ (*i. e.* pro) P[1]Σ 27 defendere P[1] 30 equom P[1] *t.* B[1]

sis etiam militibus, quorum nomina exiera⟨*n*⟩t, id volentibus.

Pugnavit et contra Marmaridas in Africa fortissime 9
eosde*m*que vicit atque ex Lib*y*a Carthaginem transiit
ea⟨*n*⟩demque a rebellionibus vindicavit. pugnavit et 2
singulari certamine contra quendam Aradionem in Africa eundemque prostravit et, quia fortissimum ac pertinacissimum virum viderat, sepulchro ingen⟨*ti*⟩ honoravit, quod adhuc extat tumulo usque ad ducentos pedes terra elatum per milites, quos otiosos esse numquam est passus. exta⟨*n*⟩t apud Aegyptum eius opera, 3
quae *p*er milites st⟨*r*⟩uxit, in plurimis civitatibus. in Nilo autem tam multa fecit, ut vectigal frumentarium solus adiuverit. pontes, templa, porticus, basilicas la- 4
bore militum struxit, ora fluminum multa patefecit, paludes plerasque siccavit atque in his segetes agrosque constituit. pugnavit etiam contra Palmyrenos Ode- 5
nati et Cleopatr⟨*a*⟩e partibus Aegyptum defendentes, primo feliciter, postea temere, ut paene caperetur, sed postea refectis viribus Aegyptum et orientis maximam partem in Aureliani potestatem redegit.

Cum igitur his tot tantis virtutibus eniteret, Tacito 10
absumpto fataliter ac Floriano imperium arripiente omnis orientalis exercitus eundem imperatorem fecerunt. non in[a]e[gy]pt*a*[m] neque inelegans fabula est 2
scire, quem ad modum imperium Probus sumpserit: cum ad exercitus nuntius venisset, t*u*m primum ani- 3
mus militibus fuit praevenire Italicos exercitus, ne iterum senatus principem daret. sed cum inter milites 4
sermo esset, quis fieri deberet, et manipulatim in

1 exierat P[1] *t.* B[1] exierāt P *corr.* 4 eos deniq; P libia P 5 eadēq; P[1] *t.* B eādēq; P *corr.* 8 ingen P[1] 10 terrelatum P[1] *t.* B terrelato* P *corr.* 12 mer P[1] *t.* B per P *corr. in ras.* stuxit P[1] 22 tot tantis P (*cf. Ti. p. 46*) tot et tantis Σ tot ac tantis B *corr., Pet.* 24 oms P omnis Σ; *cf. P 4, 11 (vol. I p. 118, 20)* omnes *edd.* orientalis] *nom. plur.; cf. Cc. 11, 3 (vol. I p. 192, 23)*: 'grauis' 25 inaegyptū P inepta Σ 27 tā P

campo tribuni eos adloquerentur dicentes requirendum esse principem aliquem fortem, sanctum, verecundum, clementem, probu*m* idque per multos circulos, ut fieri adsolet, diceretur, quasi divino nutu undique ab omnibus adclamatum est: 'Probe Auguste,
5 {dii te} servent!' deinde concursus et c⟨*a*⟩espiticium tribunal, appellatusque imperator, ornatus etiam pallio purpureo, quod de statua templi oblatu*m* est, atque inde ad Palatium reductus, invitus et retractans et saepe dicens: 'non vobis **expedit**, milites, non mecum bene agetis. ego enim vobis blandiri non possum.'
6 Prima eius epistula data ad Capitonem praef. praet. talis fuit: 'imperium numquam optavi et invitus accepi. deponere mihi rem invidiosissimam non licet.
7 agenda est persona, quam mihi miles inposui⟨*t*⟩. te quaeso, Capit*o*, ita mecum salva re[s] p. perf*r*uaris, annona⟨*m*⟩ et commeatus et, quicquid necessarium est ubique, milit*i*[s] pares. ego, quantum in me est, si recte omnia gubernaveris, praefectum alterum non habebo.'
8 Cognito itaque, quod imperaret Probus, milites Florianum, qui quasi hereditarium {arripuerat imperium}, interemerunt, scientes neminem dignius posse impe-
9 ra*re* quam Probum. ita ei sine ulla molestia totius orbis imperium et militum et senatus iudicio delatum est.
11 Et quoniam mentionem senatus fecimus, sciendum est, quid ipse ad senatum scripserit, quid item ad eum
2 amplissimus ordo rescripserit: oratio Probi prima ad senatum: 'recte atque ordine, p. c., proximo superiore anno factum est, *ut* vestra ⟨*cl*⟩ementia o*r*⟨*bi*⟩ terrarum

---

3 prob; P^{1} probū P *corr.* 6 dii te *om.* P^{1}, *non om.* Σ, *add.* P *corr.* 8 oblat' (*i. e.* oblatus) P 9 ac retractans *edd. per errorem* 14 rem *om.* P^{a}, *add.* P^{b} 15 inposui P^{1} 16 capitu P pfluaris (*i. e.* perfluaris) P 18 milites P militi Σ 21 arripuerat imperium *om.* P, *non om.* Σ, *add. Pet.* imperium adripuerat (arr-) *add. vulgo, Eyss.* 22/23 imp̄ (*i. e.* imperator) P imperare Σ 24 iudio P^{a}, *corr.* P^{b} 29 ut Σ ad P uestra ementiaor P^{1} *t.* B uestrā clementiā orb' P *corr.* uestra clementia orbis Σ

pri⟨*n*⟩cipe⟨*m*⟩ daret, et quidem de vobis, qui et estis
mundi principes et semper fuistis et in vestris posteris
eritis. atque utinam id etiam Florianus expectare vo- 3
luisset nec velut hereditarium sibi vendicasset impe-
rium, vel illum vel alium quempiam maiestas vestra
fecisset. nunc quoniam ille imperium arripuit, nobis 4
a militibus delatum est nomen Augustum, vindicatum
quin etiam in illum a prudentioribus militibus, quod
fuerat usurpatum. quaeso, ut de meis meritis ⟨*iudi-
cetis*⟩, facturus quicquid iusserit vestra clementia.' item 5
senatus consultum die III. nona⟨*s*⟩ Feb. in aede Con-
cordiae. inter cetera: Aelius Scorpianus consul dixit:
'audistis, p. c., litteras Aurelii Valerii Probi: de his
quid videtur?' tum adclamatum est: 'Probe Auguste, 6
dii te servent. olim dignus et fortis et iustus bonus
ductor, bonus imperator; exemplum militiae, exemplum
imperii. dii te servent. adsertor rei p[i]. felix imperes, 7
magister militiae felix imperes, te cum tuis dii custo-
diant. et senatus antea te delegit. aetate Tacito poste-
rior, ceteris prior. quod imperium suscepisti[s], gra- 8
tias agimus. tuere nos, tuere rem p.; bene tibi commit-
timus, quos ante servasti. tu Francicus, tu Gothicus, 9
tu Sarmaticus, tu Parthicus, tu omnia. et prius fuisti
semper dignus imperio, dignus triumphis. felix agas,
feliciter imperes.' post haec Manlius Statianus, qui 12
primae sententiae tunc erat, ita locutus est: 'dis in-
mortalibus gratias et prae ⟨*ce*⟩teris, patres conscripti,
Iovi Optimo, qui nobis principem talem, qualem sem-
per optabamus, dederunt. si recte cogitemus, non no- 2
bis Aurelianus, non Alexander, non Antonini, non Trai-
anus aut Claudius requirendi sunt. omnia in uno prin-

---

1 pricipe P[1] pricipē P *corr.* 4 uendicass& PΣ 9/10 *post* meritis *lacunam indicavit Pet.* ⟨iudicetis⟩ *add. He.* 10 facturus P faciatis Σ 11 nona P[1] 13 Valerii] *nomen aliunde non constare docuit Pet.* 14 tunc *edd.* 17 reipī· P 20 suscepistis P suscepisti Σ 27 pręteris P[1] praeter his Σ pręceteris P *corr.* 28 Maximo *post* Optimo *add. Kell., Corn.* □

cipe constituta sunt, rei militaris scientia, animus cle-
mens, vita venerabilis, exemplar agend⟨*a*⟩e rei p. atque
3 omnium praerogativa virtutum. enimvero quae mundi
pars est, quam ille non vincendo didicerit? testes sunt
Marmaridae, in Afric⟨*a*⟩e solo victi, testes Franci,
⟨*in*⟩ invi⟨*i*⟩*s* strati paludibus, testes Germani et Ala-
4 manni, longe a Rheni summoti litoribus. iam vero
quid Sarmatas loquor, quid Gothos, quid Parthos ac
Persas atque omnem Ponticum tractum? ubique vi-
5 ge[a]nt Probi virtut*is* insignia. longum est dicere, quo*t*
reges magnarum gentium fugarit, quo*t* duces manu sua
occiderit, quantum armorum sit, quae ipse cepit pri-
6 vatus. superiores principes quas illi gratias egerint,
testes sunt litter⟨*a*⟩e publicis insert⟨*a*⟩e monumentis.
dii boni, quoties ille donis militaribus est donatus! quas
militum laudes emeruit! adulescens tribunatus, non
longe post adulescentiam regendas legiones accepit.
7 Iuppiter Optime Maxime, Iuno regina tuque virtutum
praesul Miner*v*a, tu orbis Concordia et tu Romana
Victoria, date hoc senatui populoque Romano, date
8 militibus, date sociis atque exteris nation*i*⟨*bu*⟩s: im-
peret quemammodum militavit! decerno igitur, p. c.,
votis omnium concinentibus nomen imperatorium, no-
men Caesareanum, nomen Augustum, addo proconsu-
lare imperium, patris patriae reverentiam, pontificatum
maximum, ius tertiae relationis, tribuniciam potesta-
tem.' post haec adclamatum est: 'omnes, omnes.'
13 Accepto igitur hoc s. c. secund*a*[m] oratione permi-
sit patribus, ut ex magnorum iudic[i]um appellationi-
bus ipsi cognoscerent, proconsules crearent, legatos

---

6 in uis P^{1} in uiis P *corr.* etiam inuiis R in inuijs Ch 9/10 uigeant P uigent Σ, *edd.* emicant *Kiessling* 10 uirtutes P quod P^{1} 11 quod P 15 quoties P^{1} *t.* B quotiēs P *corr.* 16 multū P^{a} m*il^{l}tū P^{b} *t.* B 19 minerba P^{1} 21 nationes P nationibus Σ 22 quē à modū P quem ad modum *edd.* 28 s̄c̄· P secundū oratione P^{1} *t.* B secundū orationē P *corr.* secundam orationem Σ 29 iudicium P^{1} *t.* B iudic*úm P *corr.*

⟨*ex*⟩ consulibus darent, ius praetorium praesidibus da-
rent, leges, quas Probus ederet, senatus consultis pro-
priis consecrarent.
Statim deinde, si quid*a*m ex interfectoribus Aureliani 2
superfuerant, vario genere vindicavit, mollius tamen
moderatiusque quam prius exercitus et postea Tacitus
vindicaverant. deinde animadvertit etiam in eos, qui 3
Tacito insidias fecerant. Floriani sociis pepercit, quod
non tyrannum aliquem videbantur secuti, sed sui prin-
cipis fratrem. recepit deinde omnes *E*uropenses ex- 4
ercitus, qui Florianum et imperatorem fecerant et oc-
ciderant.
His gestis cum ingenti exercitu Gallias petit, quae 5
omnes occiso Postumo turbatae fuerant, interfecto Au-
reliano a Germanis possessae. tanta autem illic proelia 6
et tam feliciter gessit, ut a barbaris sexaginta per Gal-
lias nobilissimas reciperet civitates, praedam deinde
omnem, qua illi praeter divi*ti*as ⟨*e*⟩t⟨*i*⟩am[en] effere-
bantur ad gloriam. et cum iam in nostra ripa, immo 7
per omnes Gallias securi vagarentur, caesis prope qua-
dringentis milibus, qui Romanum occupaverant so-
lum, reliqu*o*s ultra Nigrum fluvium et Albam removit.
tantum his praedae barbaricae tulit, quantum ipsi Ro- 8
manis abstulerant. contra urbes Romanas castra in solo
barbarico posuit atque illic milites collocavit. agros 14
et horrea et domos et annonam Transrhenanis omnibus
fecit, his videlicet quos in excubiis conlocavit. nec ces- 2
satum est umquam pugnari, cum cotidie ad eum bar-
barorum capita deferrentur, iam ad singulos aureos
singula, quamdiu reguli novem ex diversis gentibus
venirent atque ad pedes Probi iacerent. quibus ille pri- 3

1 ex *add. Salm., edd.* 2 consulti P^a, *corr.* P^b 4 quidem P 10 curopenses P turopenses R 15 tata P^a, *corr.* P^b 17 receperit P^aΣ, *corr.* P^b *t.* B 18 diuinas tamen P diuinas que tamen Σ diuitias etiam *edd.* diuitias tantum *Petsch.* 18/19 efferabant P offerebantur Σ 22 reliquas P reliquos Σ reliquias *edd.* 23 tulit *om.* P^a, *add.* P^b

mum obsides imperavit, qui statim dati sunt, deinde
4 frumentum, postremo etiam vaccas atque oves. dici-
tur iussisse his acrius, ut gladiis non uterentur, Roma-
nam expectaturi defensionem, si essent ab aliquibus
5 vindicandi. sed visum est id non posse fieri, nisi si
limes Romanus extenderetur et fieret Germania tota
6 provincia. maxime tamen ipsis regibus consentientibus
in eos vindicatum est, qui praedam fideliter non reddi-
7 derunt. accepit praeterea sedecim milia tyronum, quos
omnes per diversas provincias sparsit, ita ut numeris
vel limitaneis militibus quinquagenos et sexagenos in-
tersereret dicens sentiendum esse non videndum, cum
auxiliaribus barbaris Romanus iu*v*atur.

15 Compositis igitur rebus in Gallia tales ad senatum
litteras dedit: 'ago diis inmortalibus gratias, p. c., quia
2 vestra in me iudicia conprobarunt. subacta est omnis
qua tenditur late Germania, novem reges gentium di-
versarum ad meos pedes, immo ad vestros, supplices
stratique iacuerunt. omnes iam barbari vobis arant,
vobis iam serviunt et contra interiores gentes militant.
3 supplicationes igitur vestro more decernite. nam et
quadri⟨*n*⟩genta milia hostium caesa sunt, et sedecim
milia armatorum nobis oblata, et septu⟨*a*⟩ginta urbes
nobilissimae captivitate hostium vindicat⟨*a*⟩e et omnes
4 penitus Galliae liberatae. coronas, quas mihi optule-
runt omnes Galliae civitates aureas, vestrae, p. c., cle-
mentiae dedicavi. [as]eas Iovi Optimo Maximo cete-
risque diis deabusque inmortalibus vestris manibus
5 consecrate. praeda omnis recepta est, capta etiam alia,
6 et quidem maior, quam fuera[n]t ante direpta. arantur
Gallicana rura barbaris bubus et iuga Germanica cap-
tiva praebent nostris colla cultoribus, pascuntur ad

---

8 felicit̃ P^a fidelit̃ P^b 13 iubatur P^1 20 seruiunt PΣ serunt *edd.* 22 quadrigenta P^1 XLta (*i. e.* quadraginta) B quadrigenta P *corr.* 23 septuginta P^1 24 a *ante* capituitate *add.* P *corr.* 25 pęnitus P 27 aseas P^1 *t.* B^1 ** eas P *corr.* sed et Σ eas *Eyss.* has *Pet.* 29 consecratę P 31 barbaricis Σ

nostrorum alimoniam gentium pecora diversarum,
equinum pecus nostro iam fecundatur equitatui, fru-
mento barbarico plena sunt horrea. quid plura? illis
sola relinquimus sol*a*, nos eorum omnia possidemus.
volueramus, p. c., Germaniae novum praesidem fa- 7
cere, sed hoc ad pleniora vota distulimus. quod qui-
dem credimus conferre, cum divina providentia
nostro⟨*s*⟩ uberius secundarit exercitus.'

Post haec Illyricum petit. priusquam veniret, R⟨*a*⟩e- 16
tias sic pacatas reliqui*t*, ut illic ne suspicionem qui-
dem ullius terroris reli⟨*n*⟩queret. in Illyrico Sarma- 2
tas ceterasque gentes ita con⟨*tu*⟩dit, ut prope sine
bello cuncta reciperet, quae illi diripuerant. tetendit 3
deinde iter per Thracias atque omnes Geticos populos
fama rerum territos et antiqui nominis potentia pressos
aut in deditionem aut in amicitiam recepit. his gestis 4
orientem petit atque {in} itinere potentissimo quodam
latrone Palfuerio capto et interfecto omnem Isauriam
liberavit populis atque urbibus Romanis legibus resti-
tutis. barbarorum, qui apud Isauros sunt, vel per ter- 5
rorem vel urbanitatem loca ingressus est. quae cum
peragrasset, hoc dixit: 'facilius est ab istis locis la-
trones arceri quam tolli.' veteranis omnia illa, quae 6
anguste adeuntur, loca privata donavit addens, ut eo-
rum filii ab anno octavo decimo, mares dumtaxat, ad
militiam mitterentur, ne latrocinare ⟨*um*⟩quam di-
scerent.

Pacatis denique omnibus Pamph*y*liae partibus cete- 17
rarumque provinciarum, quae sunt Isauriae vicina⟨*e*⟩,
ad orientem iter flexit. Blemm*y*as etiam subegit, quo- 2

---

4 solo P sola Σ nomina a P^{a} *om*ni*a P^{b} *t.* B 5 uol-
ueram̃ (*i. e.* uolueramus) P, *edd.* uoueramus Σ germani P^{a}
germanię P^{b} 8 nr̃o (*i. e.* nostro) P^{1} fecundarit PΣ secun-
darit *Eyss. (Pet.)* 10 reliquid P suspitionē P 12 condit P^{1}
contudit P *corr.* 15 pręssos P 17 in *om.* P, *non om.* Σ
itine P^{a}, *corr.* P^{b} 21 urbanitatem] uoluntatem Σ loca an-
gusta Σ *(cf. v. 24)* 22 ho P^{a}, *corr.* P^{b} 26 quã P^{1} ũquã
P *corr.*, Σ 28 pamphilię P 30 blēmeas P

rum captivos Romam transmisit, qui mirabilem sui vi-
sum stupente p. R. praebuerunt. Copte⟨*n*⟩ praeterea et
3 Ptolomaide⟨*m*⟩ urbis ereptas barbarico servitio Ro-
4 mano reddidit iuri. ex quo tantum profecit, ut Part⟨*h*⟩i
legatos ad eum mitterent confitentes timorem pacem-
que poscentes, quos ille superbius acceptos magis
5 timente⟨*s*⟩ domum remisit. fertur etiam epistula il-
lius repudiatis donis, quae rex miserat, ad Narseum
talis fuisse: 'miror te de omnibus, quae nostra futura
sunt, tam pauca misisse. habeto interim omnia illa,
quibus gaudes. quae si nos habere cupiamus, scimus,
6 quem ad modum possidere debeamus.' his acceptis
litteris Narseus maxime territus, et eo praecipue quod
Copten et P*t*olomaidem conperit a Blemmyis, qui eas
tenuerant, vindic⟨*a*⟩tas caesosque ad interni*c*ionem eos,
qui gentibus fuerant ante terrori.

18 Facta igitur pace cum Persis ad Thracias redit et
centum milia ⟨*B*⟩asternarum in solo Romano constituit,
2 qui omnes fidem servarunt. sed cum et ex aliis gen-
tibus plerosque pariter transtulisset, id est ex Gipedis,
Grauthungis et *V*[l]andulis, illi omnes fidem fregerunt
et occupato bellis tyrannicis Probo per totum paene
orbem pedibus et navigando vagati sunt nec parum
3 molestiae Romanae gloriae intulerunt. quos quidem
ille diversis vicibus variisque victoriis oppressit, pau-
cis domum cum gloria redeuntibus, quod Probi evasis-
sent manus. haec Probus cum barbaris gessit.
4 Sed habuit etiam non leves tyrannicos motus. nam
et Saturninum, qui orientis imperium arripuerat, va-
riis pr*o*eliorum generibus et nota virtute[m] supera-

---

3 urbes *edd.* 7 timente P[1] epistura P[a], *corr.* P[b] 8 rex] parthorum *superscr. a. m. in* P 14 copten P[1] cōpten P *corr.* pholomaidem P[1] ptholomaidem P *corr.* 15 uindictas P[1] *t.* B uindicatas Σ, P *corr.* internitionem P, *edd.* 18 asternarum P[1] (*a. m. superscr.* nomina gentium) basternarum Σ, P *corr.* 21 grauthunnis P[a] grauthungis P[b] Greuthungis *Müllenhoff* □ blandulis PΣ Vandulis *Salm.*, *Pet.* 23 orbem Romanum Σ 25 uictorib; P[a] uictoriis P[b] opprẹssit P 30 prẹlioȓu P uirtutē P[1] *t.* B;

vit. quo victo tanta in oriente quies fuit, ut, quem
ad modum vulgo loquebantur, mures rebelles nullus
audiret. deinde cum Proculus et Bonosus apud Agrip- 5
pinam in Gallia imperium arripuissent omnesque sibi
iam Brittannias, Hispanias et bracatae Galliae provin-
cias vindicarent, barbaris semet iuvantibus vicit. ac 6
ne requiras plura vel de Saturni⟨*n*⟩o vel de Proculo
vel de Bonoso, suo eosdem inseram libro, pauca de
[h]isdem, ⟨*ut*⟩ decet, immo ut poscit necessitas, lo-
cuturus. unum sane sciendum est, quod Germani 7
omnes cum ad auxilium essent rogati a Proculo, Pro-
⟨*bo*⟩ servire maluerunt quam cum Bonoso et Pro-
culo ⟨*imperare*⟩. Gallis omnibus et Hispani[i]s ac Brit- 8
tanni[i]s hinc permisit, ut vites haberent vinumque con-
ficerent. ipse Almam montem in Illyrico circa Sir-
mium militari manu fossum lecta vite[t] conseruit[u].
Dedit Romanis etiam voluptates, et quidem insignes, 19
delatis etiam congiariis. triumphavit de Germanis et 2
Blemmyis, omnium gentium drungos usque a*d* quin-
quagenos homines ante triumphum duxit. venationem
in circo amplissimam dedi⟨*t*⟩, ita ut populus cuncta
diriperet. genus autem spectaculi fuit tale: arbores 3
valid⟨*a*⟩e per milites radici*t*us vuls⟨*a*⟩e conexis late
longeque tra*b*ibus adfix⟨*a*⟩e sunt, terra deinde super-
iecta totusque circus ad silvae consitus speciem gra-
tia no*v*i[s] viroris e*f*fronduit. missi deinde per omnes 4
aditus stru*t*iones mille, mille cervi, mille apri; iam da-
mae, ibices, oves fer⟨*a*⟩e et cetera herbatica animalia,
quanta vel ali potuerunt vel inveniri. inmissi deinde

---

virgulam eras. P *corr.* 8 eosdem serã P[a] eosdẽ inserã P[b] 9 ut *add. edd.* 11/12 pseruire (*i. e.* proseruire) P probo pocius *superscr. a. m.* 13 imperare *add. Pet.* esse *vulgo* 16/17 lectauit & conseruitu dedit P lecta uice .... dedit Σ, *lacunam indicans* lecta uite conseuit. dedit *vulgo* lecta uite conseruit. dedit *Kell. coll. Epit. 37, 3; Eutrop. IX 17, 2 (Pet.)* 19 blemmiis P[a], *corr.* P[b] at P 21 dedi P[1] 23 radicib; PΣ euulse Σ 24 trauib; P[1] 26 nob̄ (*i. e.* nobis) P &frunduit P 27 strociones P 28 ibicos P

5 populares, ra*p*uit quisque quod voluit. [a]edidit alia
die in amphit⟨*h*⟩eatro una missione centum iu*b*atos
6 leones, qui rugitibus suis tonitrus excitabant. qui
omnes ⟨*e*⟩ posticis interempti sunt non magnum prae-
bentes spectaculum, quo occidebantur; neque enim erat
bestiarum impetus ille, qui esse [ha]e ca*v*eis egredien-
tibus solet; occisi sunt praeterea multi, qui dirigere
7 nolebant, sagittis. [s]editi deinde centum leopardi L*i*-
b*y*ci, centum deinde Syri; editae centum l⟨*e*⟩a⟨*e*⟩nae
et ursi simul trecenti; quarum omnium ferarum
magnum magis constat spectaculum fuisse quam gra-
8 tum. [a]edita praeterea gladiatorum paria trecenta [a]
Blemmyis plerisque pugnantibus, qui per triumphum
erant ducti, plerisque Germanis et Sarmatis, nonnullis
etiam latronibus Isauris.

20 Quibus peractis bellum Persicum parans, cum per
Illyricum iter faceret, a militibus suis per insidias in-
2 teremptus est. causae occidendi eius haec fuerunt: pri-
mum quod numquam militem o*t*iosum esse perpessus
est, si quidem multa opera militari manu perfecit, di-
cens annonam gratuitam militem comedere non de-
3 bere. his addidit dictum ei[u]s grave, si umquam eve-
niat, salutare rei p., brevi milites necessarios non fu-
4 turos. quid ille conceperat animo qui hoc dicebat?
nonne omnes barbaras gentes subie⟨*ce*⟩rat pe*nit*usque
5 totum mundum fecerat iam Romanum? 'brevi, inquit,
milites necessarios non habebimus.' quid est aliud di-
cere: Romanus iam miles erit nullus; ubique regna*b*it,

---

1 parult PR rapuit Ch 2 die *om.* P^{a}, *add.* P^{b} iuuatos P^{1} 4 e *add. Salm., edd.* 6 haec ab eis P et ab eis Σ e caueis *Petrus Faber, edd.* 7 dirigere] *i. e.* in medium procedere *Salm.; cf. Wölfflin, Arch. f. lat. Lex. X p. 4* 8 sediti. Deinde P sed itidem inmissi Σ 8/9 lybici P 9 syrięditę P Syri; editae *Salm., edd.* lanę P lamee Σ 18 hae *vulgo* 19 occisū P^{a} ociosū P^{b} 22 eius P eis *Cas., edd.* 25 subierat P subiecerat Σ 25/26 pedib; q; totū P pedibus totumque Σ penitusque totum *Kell. (Pet.)* 27/28 quam *post* dicere *add. Petsch.* 28 regnauit P regnabit Σ

omnia possidebi⟨*t*⟩ mo*x* secura res p., orbis terrarum 6
non arma fabricabitur, non annonam praebebit, *bov*e*s*
habebuntur ⟨*ar*⟩atr*o*, equus nascetur ad pacem, nulla
erunt bella, nulla captivitas, ubique pax, ubique Roma-
nae leges, ubique iudices nostri.

Longius amore imperator*i*s optimi progredior quam 21
pedestris sermo desiderat. quare addam illud, quod
praecipue tanto viro fatalem properavit necessitatem.
nam cum S*i*rmium venisset ac solum patrium effecun- 2
dari cuperet ⟨*et*⟩ dilatari, ad siccandam quandam pa-
ludem multa simul milia militum posuit ingentem pa-
rans fossam, qua[m] deiectis in Sa*v*um naribus loca
Sirmiensibus profutura siccaret. h*o*c permoti milites 3
confugientem eum in turrem ferratam, [tam] quam ipse
speculae causa e[t]latissimam exaedificaverat, inter-
emerunt anno imperii sui quinto. postea tamen ingens 4
ei sepulchrum elatis aggeribus omnes pariter milites
fecerunt cum titulo huius modi inciso marmori: 'hic
Probus imperator et vere probus situs est, victor om-
nium gentium barbararum, victor etiam tyrannorum.'

Conferenti mihi cum aliis imperatoribus principem 22
Probum omnibus prope Romanis ducibus, qua[si] for-
tes clementes, qua prudentes, qua mirabiles extiterunt,
intellego hunc virum aut parem fuisse aut, si non re-
pugnat invidia furiosa, meliorem. quinquennio enim 2
imperii sui per totum orbem terrarum tot bella gessit,
et quidem per se, ut mirabile sit, quem ad modum
omnibus occurrerit proeliis. multa manu sua fecit, du- 3

---

1 possidebimus PΣ possidebit *edd.* possidebit mox *Petsch.* 2 uobis PΣ boues *Salm., edd.* 2/3 habebuntur atra P, *om.* Σ habebuntur aratro *Salm., edd.* 6 imperatores P[1] *t.* B 9 sermiū P 10 et *add.* P *corr.* 12 quā P[1] *t.* B (*virgulam eras.* P *corr.*) saltum P altum Σ Sauum *Closs* (*Pet.*) 13 hac P hoc Σ hac re *Salm.* (*Pet.*) permoti] moti *Salm.* (*Pet.*) 14 ferratā tam P[1] *t.* B ferratā *** P *corr.* 15 & latissimam P elatissimam *Gru.* (*Pet.*) 21 Conferenti mihi PΣ (*def. Petsch.*) conferens ego *vulgo, Pet.* 22/23 quasi fortes P qua fortes Σ 23 *ante* clementes *Pet. add.* qua; *sed v. Ti. p. 43 sq.*

ces praeclarissimos instituit. nam ex eius disciplina
Carus, Diocletianus, Constantius, Asclepiodotus, Anni-
balianus, Leonides, Cecropius, Pisonianus, Herennia-
nus, Gaudiosus, Ursinianus et ceteri, quos patres nostri
mirati sunt et de quibus nonnulli boni principes exti-
4 terunt. conferat nunc, cui placet, viginti Traiani Ha-
drianique annos, conferat prope totidem Antoninorum.
nam quid de Augusto loquar, cuius imperii anni⟨*s*⟩
vix potest a*d*vivi? malos autem principes taceo. ipsa
vox Probi clarissima indicat, quid se facere potuisse
speraret, qui dixit brevi necessarios milites non futu-
23 ros. ille vero conscius sui non barbaros timuit, non
2 tyrannos. quae deinde felicitas emicuisset, si sub illo
principe milites non fuissent? annonam provincialis
daret nullus, stipendia de *l*argitionibus nulla erogaren-
tur, aeternos thesauros haberet Romana res p., nihil
expenderetur a principe, nihil a possessore redderetur:
3 aureum profecto saeculum promittebat. nulla futura
erant castra, nusquam lituus audiendus, arma non
erant fabricanda, populus iste militantium, qui nunc
bellis civilibus rem p. vexat, a*r*aret, studiis incumbe-
ret, erudiretur artibus, navigaret. adde quod null*u*s
4 occideretur in bello. dii boni, quid tantum vos offen-
dit Romana res p., cui talem principem sustulistis?
5 eant nunc, qui ad civilia bella milites parant, in ger-
manorum necem arment dexteras fratrum, hortentur
in patrum vulnera liberos et divinitatem Probo dero-
gent, quam imperatores nostri prudenter et consecran-
dam vultibus et ornandam templis {et} celebrandam
ludis circensibus iudicarunt.

---

2 asclepiodotos P^a, *corr.* P^b 4 *post* ursinianus *a. m. in* P *add.* herculius maximianus *quae nomina irrepserunt in vulgatam* 8 anni PΣ annis *edd.* 9 atuiui P (uix potest atuiui *om.* Σ *lacuna indicata*) aduiui *Obr., edd.* 15 gargitionib; P^1 *t.* B largitionib; P *corr. in ras.* 17 expeder&ur P^a, *corr.* P^b

21 uexata par& P *(in* Σ *deficiunt complura)* uexat, araret *Salm., edd.* 22 nullos P^1 *t.* B 29 cultibus *Corn.* et *om.* P, *non om.* Σ

Posteri Probi vel odio ⟨*vel*⟩ inv*i*diae [vel] timore 24
Romanam re⟨*m p.*⟩ fugerunt et in Italia circa Vero-
nam ac *B*⟨*e*⟩nacum et Larium atque in his regionibus
larem locaverunt. sane quod praeterire non potui, cum 2
imago Probi in Veronensi sita fulmine i[e]cta esset,
ita ut eius praetexta colores mutaret, aruspices re-
sponderunt huius familiae posteros tantae in senatu
claritudinis fore, ut omnes summis honoribus funge-
rentur. sed adhuc neminem vidimus, posteri autem 3
aeternitatem videntur habere, non modum.

Senatus mortem Probi gravissime accepit, aeque po- 4
pul*u*s. et cum esset nuntiatum Carum imperare, virum
bonum quidem sed longe a moribus Probi, Carini
causa filii eius, qui semper pessime vixerat, tam sena- 5
tus quam populus inhorruit; metuebant enim unus-
quisque tristiorem principem, sed magis improbum
metueba⟨*n*⟩t heredem.

Hae⟨*c*⟩ sunt, quae de Pro⟨*bi*⟩ {vita} cognovimus vel 6
quae digna memoratu[i] aestimavimus. nunc in alio li- 7
bro, et quidem brevi, de Firmo et Saturnino et Bonoso
et Proculo dicemus. non enim dignum fuit, ut qua- 8
drig⟨*a*⟩e tyrannorum bono princip*i* miscerentur. post
deinde si vita suppetit, Carum incipiemus propagare
cum lib⟨*e*⟩ris.

---

1 odio inumdiae uel timore P odio in uno die uel timore Σ odio inuidiae uel timore *Eyss.* odio uel inuidiae timore *Pet.* 2 romanā fugerunt P[a] romanā refugerunt P[b] roma refugerunt Σ Romanam rem fugerunt *vulgo, Pet.* Romanam rem p. refugerunt? *Less.* Roma urbe fugerunt *Momms.* Romanum larem fugerunt *Hirschf.* 3 acunacū P[1] *t.* B ac benacū P *corr.* 5 ueronensis ita P (*post* ueronensis *aliae manus in* P *add.* territorii *et* situ) ueronensi ita (icta) ictu Σ Veronensi sita *Pet.* fulmine iecta ẽ& ita P fulminis esset Σ 10 non modum] honorum *Momms.* 11/12 populos P 18 pcognouim̕ (*i. e.* procognouimus) P[1] *t.* B pbo cognouim̕ P *corr.* probi uita cognouimus Σ 19 memoratui P, *edd.* memoratu Σ 22 principe P[1] *t.* B 23 deinde PΣ inde *Pet. cum* B ꝓparare (*i. e.* proparare) P[a], *corr.* P[b] 24 libris P[1] liberis Σ, P *corr. subscriptio deest in* P

⟨FLAVI VOPISCI SYRACUSII⟩

FIRMUS SATURNINUS PROCULUS ET BONOS⟨*US*⟩

⟨*i. e. QUADRIGAE TYRANNORUM*⟩

1 Minusculos tyrannos scio plerosque tacuisse aut bre-
viter praeterisse. nam et Suetonius Tranquillus, emen-
datissimus et candidissimus scriptor, Antoni[n]um, Vin-
dicem tacuit, contentus eo quod eos cursim perstrin-
xerat, et Marius Maximus, qui Avidium Marci tem-
poribus, Albinum et Nigrum Severi non suis propriis
2 libris sed alienis innexuit. et de Suetonio non miramur,
cui familiare fuit amare brevitatem. quid Marius Maxi-
mus, homo omnium verbosissimus, qui et mythist[h]o-
ricis se voluminibus inplicavit, num ad istam descrip-
3 tionem curamque descendit? atque contra Tre*b*⟨*el-*
l⟩i⟨*u*⟩s Pollio ea fuit diligentia, ea cura in edendis
bonis malisque principibus, ut etiam triginta tyrannos
un*o* breviter libro concluderet, qui Valeriani et Gal-
lieni nec multo superiorum aut inferiorum principum
4 fuere temporibus. quare etiam ⟨*laudes, quod nobis*⟩

---

1 INCIPIT EIUSDEM FIRMUS SATURNINUS PROCULUS ET BONOS (-US. *add. a. m.*) P 6/7 emendatissimos P^{a}, *corr.* P^{b} 7 antoninũ PΣ Antonium *edd. (de L. Antonio Saturnino cf. PIR I p. 104 nr. 694)* 7 et Vindicem *vulgo* Vindicemque *Pet.; asyndeton def. Ti. p. 38* 9 qui *del. Pet.; sed cf. de anacolutho Ti. p. 115 sq.* 10 scuiri P^{1} *t.* B scauri P *corr.* siuira Σ Seueri *vulgo* 13/14 mythis thoricis P^{1} *t.* B in histhoricis P *corr.* miris historiis R 15/16 treuis P^{1} treui's P *corr.* trebellius Σ 18 uni P uno Σ 20 sq. quare &iã quoq; &iã si ñ tamen minima fuerit cura P nobis quoque si non etiam minima tamen fuerat cura Ch quare nobis etiam non minima fuit cura *vulgo, Eyss.* quare etiam ⟨laudes, quod nobis⟩ quoque, etiamsi ⟨festinemus⟩, non tamen minima fuerit cura *He.*

quoque etiamsi ⟨*festinemus*⟩, non tamen minima fuerit cura, ut dictis Aureliano, Tacito et Floriano, Probo etiam, magno ac singulari principe, cum dicendi essent Carus, Carinus et Numerianus, de Saturnino, Bonoso et Proculo et Firmo, qui sub Aureliano fuerant, non taceremus.

Scis enim, mi Basse, quanta nobis contentio proxime 2
fuerit cum a[r]matore historiarum Marco F[r]onteio, cum ille diceret Firmum, qui Aureliani temporibus Aegyptum occupaverat, latrunculum fuisse, non principem, contra ego mecumque Rufius Celsus et Ceionius Iulianus et Fa*b*ius Sossianus contenderent dicentes illum et purpura usum et percussa moneta Augustum esse vocitatum, cum etiam nummos eius Severus Arc⟨*h*⟩ontius protulit, de Gr⟨*a*⟩ecis autem Aegyptiisque libris convicit illum *αὐτοκράτορα* in [a]edictis suis esse
vocatum. et illi quidem adversum no*s* contendenti haec 2
sola ratio fuit, quod dicebat Aurelianum in edicto suo non scripsisse, quod tyrannum occidisset, sed quod latrunculum quendam a re p. removisset; proinde quasi dign*e* tanti princeps nominis debuerit tyrannum appellare hominem tenebrarium aut non semper latrones vocitaver*in*t magni principes eos, quos invadentes pur-
puras necaverunt. ipse ego in Aureliani vita, prius- 3
quam de Firmo cuncta cognoscerem, Firmum non inter purpuratos habui, sed quasi quendam latronem; quod idcirco dixi, ne qu*i*⟨*s*⟩ me oblitum aestimaret
mei. sed ne volumini, quod brevissimum promisi, multa 4
conectam, veniamus ad Firmum.

F i r m o patria Seleucia fuit, tametsi plerique Grae- 3

---

8 armatore P amatore Σ fronteio PΣ 11 Rufus *edd.* 12 fauius P[1] 16 autocratora P 17 non PΣ nos *edd.* 20 ꝓinde (*i. e.* proinde) PΣ perinde *edd. per errorem* 21 digni tanti princeps nominis P dignitatis princeps nomine Σ digne tanti princeps nominis *edd.* 23 uocitauerunt P 24 *A 32, 2* 26 puratos P[a], *corr.* P[b] 27 neq: PR ne quis Ch, *edd.* ne qui *Walter* 30 seleutia P

corum alteram tradunt, ignari eo tempore ipso tres fuisse Firmos, quorum unus praefectus Aegypti, alter dux limi[li]tis Africani idemque pro consule, tertius iste Zeno*b*iae amicus ac socius, qui Alexandriam Aegyptiorum incitatus furore pervasit et quem Aure-
2 lianus solita virtutum suarum felicitate contrivit. de huius divitiis multa dicuntur. nam et vitreis quadraturis *b*itumine aliisque medicamentis insertis domum in⟨*s*⟩tr[od]uxisse perhibetur et tantum habuisse de c⟨*h*⟩artis, ut publice saepe diceret exercitum se alere
3 posse papyr*o* et glutine. idem et cum Blemmyis societatem maximam tenui*t* et cum Saracenis. naves quo-
4 que ad Indos negotia⟨*to*⟩ri*a*s saepe misit. ipse quoque [ipse perhibetur] dicitur habuisse duos dentes elephanti pedum denum, e quibus Aurelianus sellam constituerat facere ad⟨*d*⟩itis aliis duobus, in qua Iuppiter aureus et gemmatus sederet cum specie praetext⟨*a*⟩e ponendus in templo Solis, Appenninis sortibus ad[d]itis, quem appellari voluerat Iovem Consulem vel Consu-
5 lentem. sed eosdem dentes postea Carinus mulieri cuidam dono dedit, quae lectum ex his fecisse narratur. ⟨*quam*⟩, quia et nunc scitur et sciri apud posteros
6 nihil proderit, taceo. ita do*n*um Indicum, Iovi Optimo Maximo consecratum, per deterrimum principem et ministerium libidinis factum videtur ⟨*et*⟩ pretium.

4 Fuit tamen Firmus statura ingenti, oculis foris eminentibus, capillo crispo, fronte vulnerata, vultu nigriore, reliqua parte corporis candidus sed pilosus at-

---

3 limilitis P limitis BΣ 4 zenoulę P^1 8 uitumine P^1 insertis] infectis *Petsch.* 9 introduxisse PΣ instruxisse *Ursinus (Pet.)* induxisse *vulgo* 10 publicę P 11 papyra P 12 tenuis & P^1 tenuiss& P *corr.* 13 negotiariis P negotiarias R negotiatorias *edd.* 14 ipse perhibetur *om.* Σ, *del. edd.* elephanti P^1 elephantinos Σ, P *corr.* 16 aditis P additis Σ 18 additis PΣ adductus *edd.* aditis *Walter* 22 quam *add. Haupt (Pet.)* 23 domumelicũ P^a domũ indicũ P^b *t.* B domũ indicũ (*i. e.* donum indicum) P *corr.* 25 libininis P^a, *corr.* P^b et *add. edd.* prętiũ P

que hispidus, ita ut eum plerique Cyclopem vocarent.
carne multa vescebatur, struthionem ad diem come- 2
disse fertur. vini non multum bibit, aqu⟨*a*⟩e plurimum, mente firmissimus, nervis robustissimus, ita ut
Tri*t*anum vinceret, cuius Varro meminit. nam et in- 3
cudem superpositam pectori constanter aliis [s]tu⟨*n*⟩dentibus pertulit, cum ipse reclinis ac resupinus et curvatus in manus penderet potius quam iaceret. fuit tamen ei contentio cum Aureliani ducibus ad biben-
dum, si quando e[i]u*m* temptare voluisse⟨*n*⟩t. nam 4
quidam Burburus nomine de numero vexillariorum, notissimus potator, cum ad bibendum eundem provocasset, s[a]it*u*⟨*l*⟩as duas plenas mero duxit et toto postea convivio sobrius fuit; et cum ei Burburus diceret: 'quare non faeces bibisti?', respondit ille: 'stulte, terra non bibitur.' levia persequimur, cum maiora dicenda sint.

Hic ergo contra Aurelianum sumpsit imperium ad 5
defendendas partes, quae supererant, Zenobiae. sed Au-
reliano de Thraciis redeunte superatus est. multi dicunt 2
laqueo eum vitam finisse: aliud ⟨*e*⟩dictis suis ostendit ⟨*Aurelianus*⟩. namque cum eum vicisset, tale edictum
Romae proponi iussit: 'amantissimo sui populo Ro- 3
mano Aurelianus Augustus salutem dicit. pacato undique gentium toto, qua lat*e* patet, orbe terrarum Firmum etiam latronem Aegyptium, barbaricis motibus aestuantem et feminei propudii reliquias colligen*te*m, ne plurimum loquar, fugavimus, obsedimus, cruciavi-
mus et occidimus. nihil est, Romulei Quirites, quod 4

2 inulta P^{a}, *corr.* P^{b} 5 tri^{t}nanũ P Varro] *cf. Plin. n. h. VII 81; Solin. 1, 75 post* Varro *in* P *a. m. add.* eli' (*i. e.* eius) 6/7 studentib; P tundentibus Σ 10 eius P eum Σ uoluis-s& P uoluissent Σ 13 saitias P situlas *edd.* 20 thraciis P carris Σ, *quod probat Oberd.; sed cf.* A 32, 2 21 dictis suis PR edictis suis Ch edicto suo *Pet.* 22 Aurelianus *om.* PCh, *add.* R, *edd.* 25 lata P late Σ 27 colligendũ P alligentem Σ

timere possitis. canon Aegypti, qui suspensus per la-
5 tronem inprobum fuerat, integer veniet. sit vobis cum
senatu concordia, cum equestri ordine amicitia, cum
praetorianis adfectio. ego efficiam, ne sit aliqua sol-
6 licitudo Romana. vacate ludis, vacate circensibus. nos
publicae necessitates teneant, vos occupent voluptates.
quare sanctissimi Quirites,' et reliqua.

6 Haec nos de Firmo cognovisse scire debuisti, sed
2 digna memoratu. nam ea, quae de illo Aurelius Fe-
stivus, libertus Aureliani, singillatim rettulit, si vis
cognoscere, eundem oportet legas, maxime cum dicat
Firmum eundem inter crocodillos, unctum crocodillo-
rum adipibus, natasse et elephantum rexisse et hippo-
potamo sedisse et sedentem ingentibus strutionibus
3 vectum esse et quasi volitasse. sed haec scire quid
prodest? cum et Livius et Sallustius taceant res leves
4 de his, quorum vita⟨*s*⟩ arripuerunt. non enim scimus,
quales mulos Clodius habuerit aut mulas Titus Annius
Milo, aut utrum Tusco equo sederit Catil[l]ina an
Sardo, vel quali ⟨*in*⟩ clamide Pompeius usus fuerit
5 purpura. quare finem de Firmo faciemus venientes
ad Saturninum, qui contra Probum imperium sibimet
in orientis partibus vindicavit.

7 S a t u r n i n u s oriundo fuit Gallus, ex gente hominum
inquietissima et avida semper vel faciendi principis vel
2 imperii. huic inter ceteros duces, quod vere summus
vir esset, certe videretur, Aurelianus limitis orientalis
ducatum dedit, sapienter praecipiens, ne umquam Ae-
3 gyptum videret. cogitabat enim, quantum videmus, vir
prudentissimus Gallorum naturam et verebatur, ne, si
praeturbidam civitatem vidisset, quo eum natura duce-
4 bat, e⟨*o*⟩ societate quoque hominum duceretur. sunt

---

8 debuistis Σ   13/14 hippo patamos edisse P   ·14 strucionib; P   17 uita PR uitas Ch uitam *edd.*   20 in *add. Klein*   clamide P¹ *t.* B clamyde P *corr.*   21 purpura *del. Eyss.*
24 SATURNINUS *in* P *miniatis litteris*   26/27 sūmus uerissē P, *om.* Σ   27 certe] scire Σ   32 e P eo Σ, *edd.*

enim Aegyptii, ut satis nosti, ⟨*in*⟩venti ventosi, furi-
bundi, iactantes, iniuriosi atque adeo va*n*i, liberi, no-
varum rerum usque ad cantilenas publicas cupientes,
versificatores, epigrammatarii, mathematici, haruspices
medici. nam ⟨*in*⟩ eis C⟨*h*⟩ristiani, Samaritae et qui- 5
bus praesentia semper tempora cum enormi libertate
displiceant. ac ne quis mihi Aegyptiorum irascatur et 6
meum esse credat, quod in litteras rettuli, Hadriani
epistolam ⟨*p*⟩romam *ex* libris Flegontis liberti eius
proditam, ex qua penitus Aegyptiorum vita deteg*i*tur
'Hadrianus Augustus Serviano consuli salutem. Ae- 8
gyptum, quam mihi laudabas, Serviane carissime, to-
tam didici levem, pendulam et ad omnia famae mo-
menta volitantem. ill*ic* qui Serapem colunt, C⟨*h*⟩ri- 2
stiani sunt et devoti sunt Serapi, qui se C⟨*h*⟩risti epi-
scopos dicunt, nemo illic archisynagogus Iud⟨*a*⟩eorum,
nemo Samarites, nemo C⟨*h*⟩ristianorum presbyter non 3
mathematicus, non haruspex, non alipt*e*s. ipse ille 4
patriarcha cum Aegyptum venerit, ab aliis Sera-
pidem adorare, ab aliis cogitur Christum. genus ho- 5
minum seditiosissimum, vanissimum, iniuriosissimum,
civitas opulenta, dives, fecunda, in qua nemo vi-
vat otiosus. alii vitrum conflant, aliis c⟨*h*⟩arth[h]a 6
conficitur, omnes certe linifiones ⟨*aut*⟩ cuiuscum-
que artis et ⟨*professionis*⟩ videntur; et habent poda-
grosi, quod agant, habent ⟨*prae*⟩c*i*si, quod agant,

---

1 uenti P, *quod del. Eyss.* inuenti *Walter* uīri Σ, *Pet. cum vulg.* 2 adeo uasi P auidi Σ adeo uani *edd.* (*cf. c. 8, 5* uanissimum) adeo uafri *Bae.* 5 eis PΣ sunt *Pet.* in eis *Petsch.* 9 romā PΣ ponam *Pet.* promam *Eyss.* & libris P 10 detegatur P detegitur Σ 14 illa P illi Σ illic *Cas., edd.* illac *Petsch.* 18 aliptas P (i. e. medicus *superscr. a. m.*) 19/20 ab illis ? P^a ab aliis P^b *t.* B *in ras.* 23 cartha P 24/25 omnes certe linifiones cui'cūq: P ⟨alii⟩ linifiones, omnes certe cuiuscumque *edd.* omnes certe linifiones ⟨aut⟩ cuiuscumque *He.* 25 & uident' (*i. e.* uidentur) P et ⟨professionis⟩ uidentur *He.* 25 & habent PΣ et habentur. *edd.* 26sq. habent cęsi qđ agant habent cęci quod faciant P habent, ⟨habent⟩ [cesi quod agant habent] caeci quod faciant *Pet.* habent ⟨prae⟩cisi (*cf. Hel. 7, 2*)

habent caeci, quod faciant, ne chiragrici quidem apud
eos otiosi vivunt. unus illis deus nu*mm*us est. hunc
7 Christiani, hunc Iud⟨*a*⟩ei, hunc omnes venerantur et
gentes. et utinam melius esset morata civitas, digna
profecto, quae pro sui f⟨*ec*⟩unditate, quae pro sui
8 magnitudine totius Aegypti tenea[n]t principatum. huic
ego cuncta concessi, vetera privilegia reddidi, nova
sic addidi, ut praesenti gratias agerent. denique ut
primum inde discessi, et in filium meum Verum multa
dixerunt, et de Ant*in*[in]o⟨*o*⟩ quae dixerint, comperisse
9 te credo. nihil illis opto, nisi ut suis pullis alantur,
10 quos quem ad modum fecundant, pudet dicere. ca-
lices tibi allassontes ⟨*di*⟩versi coloris transmisi, quos
mihi sacerdos templi obtulit, tibi et sorori meae spe-
cialiter dedicatos, quos tu velim festis diebus convi-
viis adhibeas. caveas tamen, ne his Africanus noster
indulgenter utatur.'

9 Haec ergo cogitans de Aegyptiis Aurelianus iusserat,
ne Saturninus Aegyptum videret, et mente quidem di-
vina. nam ut primum Aegyptii magnam potestatem
ad se venisse viderunt, statim clamarunt: 'Saturnine
2 Auguste, dii te servent!' et ille quidem, quod negari
non potest, vir sapiens de Alexandrina civitate mox
3 fugit atque ad Pal⟨*a*⟩estinam rediit. ibi tamen cum
cogitare coepisset tutum sibi non esse, si privatus vi-
veret, deposita purpura ex simulacro Veneris c*y*[n]-
cl*a*de uxoria militibus circumstantibus amictus et ado-
4 ratus est. avum meum saepe dicentem audivi se inter-

---

quod agant, habent caeci quod faciant *Ho.* 2 nullus P, *om.* Σ nummus *Vossius, de Gutschmid, Lehrs (Pet.) (cf. Iuvenal. I 114* nullas nummorum ereximus aras) 3 chrstiani P[a], *corr.* P[b] 5 funditate P fecunditate Σ 10 antonino PΣ Antinoo *Cas., edd.* 13 uersicoloris P diuersi coloris Σ uersicolores *Pet., del. Less.* id est uersicolores *Salm., Eyss.; sed cf. Ti. p. 42 qui cum Petero facit* 20 magna potestate Σ; *temere coni. Petsch., nam* potestas *recte dicitur, qui in potestate est positus* 21 clamauerunt *Pet. per errorem* 26/27 conclude P[1] cū conclude P *corr.* cum clamide Σ cyclade *Egn., edd.*

fuisse, cum ille adoraretur. 'flebat', inquit, 'et dicebat: 5
"necessarium, si non adroganter dicam, res p. virum
perdidit. ego certe instauravi Gallias, ego a Mauris
possessam Africam reddidi, ego Hispanias pacavi. sed
quid prodest? omnia haec adfectato semel honore pe-
rierunt."

Et cum eum animarent vel ad vitam vel ad impe- 10
rium, qui am*icu*erunt purpuram, in haec verba dis-
seruit: 'nescitis, amici, quid mali sit imperare. gladii 2
s⟨*a*⟩eta pendent*e*[bu]s cervicibus inminent, hastae un-
dique, undique spicula. ipsi custodes timentur, ipsi
comites formidantur. non cibus pro voluptate, non
i[n]ter pro auctoritate, non bella pro iudicio, non
arma pro studio. adde, quod omnis aetas in im- 3
perio reprehenditur: senex est quispiam: inhabilis
videtur; a*t iuven*is: ⟨*ard*⟩et furore. iam quid ama-
bilem omnibus Probum dico? cui ⟨*cum*⟩ me ⟨*ae*⟩mu-
lum esse cupitis, cui libens c[a]edo et cuius esse dux
cupio, in necessitatem mortis me trahitis. habeo so-
lacium mortis: solus perire non potero.' Marcus Sal- 4
vidienus hanc ipsius orationem vere fuisse dicit, et
fuit re vera non parum litteratus. nam et in Africa
r⟨*h*⟩e[c]tori[o] operam dederat, Romae frequentave-
ra[n]t pergula⟨*s*⟩ m*ag*istrales.

*E*t ne longius progrediar, dicendum est, quod praeci- 11
pue ad hunc pertinet, errare quosdam et putare hunc
esse Saturninum, qui Gallieni temporibus imperium oc-

---

8 quia mugierunt P quod inuenerunt Σ qui amicierunt *Gru.*, *Eyss.* qui amicuerunt *Pet.* 9/10 gladiis & apendentib; P gladii et a pendentibus Σ 13 int̃ P^1 *t.* B n *exp.* P *corr.* iter Σ 16 additur his & furore P additur his et furor Σ at iuuenis, inest furor *Salm.* at iuuenis: ardet furore *He.* adulescens? est furiosus *Pet.* 17/18 cui memulũ P^1 cui me emulum R, P *corr.* cui me ademulum Ch cui cum me aemulum *Salm.*, *edd.* 18 caedo P cedo Σ dux esse *Pet. per errorem* 19/20 solatium P 23 rectorio P Rectorice Ch rhetori *Bae. (Pet.)* 24 ꝑgula ministrales P pergulas magistrales Σ 25 ut P et Σ 25/26 p̃cipuę P 26 scio *post* quosdam *add.* Σ

cupavit, cum [h]is longe alius sit et [a] Probo p*a*ene
2 *n*olen*t*⟨*e*⟩ sit occisus. fertur autem Probus et clemen-
tes ad eum litteras saepe misisse et veniam esse polli-
citum, sed milites, qui cum eo fuerant, non credidisse.
3 obsessum denique in castro quodam ab his, quos Pro-
bus miserat, invito Probo esse iugulatum.
4 Longum est fri*v*ola quaeque conectere, odiosu*m* di-
cere, quali statura fuerit, quo corpore, quo decore, quid
biberit, quid comederit, ab aliis ista dicantur, quae
prope ad exemplum nihil prosunt. nos ad ea, quae sunt
dicenda, redeamus.

12 Próculo patria Al*b*inga[t]uni fuere, positi in Alpi-
bus maritimis. domi nobil*i*s sed maioribus latrocinan-
tibus atque adeo pecore ac servis et his rebus, quas
2 abduxerat, satis dives. fertur denique eo tempore, quo
sumpsit imperium, duo milia servorum suorum ar-
3 masse. huic uxor virago, quae illum in hanc praecipita-
vit dementiam, nomine Samso, quod ei postea inditum
4 est, nam antea Vituriga nominata est. filius Herennia-
nus, quem et ipsum, si quinquennium implesset, ita
5 enim loquebatur, di*t*asset imperio. homo, quod negari
non potest ...... e idemque fortissimus, ipse quo-
que latrociniis adsuetus, qui tamen armatam semper
egerit vitam. nam et multis legionibus tribunus prae-
6 fuit et fortia edidit facta. et quoniam minima quaeque
iocunda sunt atque habent aliquid gratiae cum legun-
tur, tacendum non est, quod et ipse gloriatur in qua-

1 his P[1] *t.* B h *exp.* P *corr.* aprobo PΣ poene P poenam *Magie* 2 uolens P nolens Σ nolente *edd.* 3 saepę P 4 erant P[a] fuerant P[b] 7 fribola P odiosus P et odiosum Σ 12 PROCULO P *(maiusculis, sed atris litteris pictum)* alhingat uni P[1] *t.* B[1] albinga* uni P *corr.* 13 nobiles PΣ 15 abduxerant *Bae.* 19/20 he*rennianuṡ P 20 quennium P[a] quinquennium P[b] 21 dicass& P ditasset Σ *(coni. Oberd.)* designasset *? Pet.* 22 *post* potest *vulgo add.* optimus; *lacunam significaverunt edd.* eidęmq; P idemque Σ ⟨moratus mal⟩e idemque *He.*

dam sua [a]epistola, quam ipsam melius est ponere
quam de ea plurimum dicere: 'Proculus Maeciano ad- 7
fini salutem dicit. centum ex ⟨*S*⟩armatia virgines cepi.
ex his una nocte decem in⟨*i*⟩vi; omnes tamen, quod
in me erat, mulieres intra dies quindecim reddidi.' —
gloriatur, ut vides, rem ineptam et satis libidinosam 8
atque inter fortes se haberi credit, si criminum den-
sitate co⟨*nc*⟩al⟨*l*⟩escat.

Hic tamen cum etiam post honores militares [cum] 13
se inprobe libidinose, tamen fortiter *ge*reret, hortanti-
bus Lugdunensibus, qui et ab Aureliano graviter con-
tusi videbantur et Probum vehementissime pertimesce-
bant, in imperium vocitatus est, ludo p⟨*a*⟩ene ac ioco,
ut Onesimus dicit, quod quidem apud nullum alium
repperisse me scio. nam cum in quodam convivio ad 2
latrunculos luderetur atque ipse decies imperator exis-
set, quidam non ignobilis scurra 'ave' inqui*t*, 'Augu-
st[a]e' adlataque lana purp*u*rea umer*o*s eius vinxit
eumque adoravit; timor inde consciorum atque inde
iam exercitus temptatio et imperii. non nihilum tamen 3
Gallis profuit. nam Alamannos, qui tunc adhuc Ger-
mani dicebantur, non sine gloriae splendore contrivit,
numquam aliter quam latrocinandi pugnans modo.
hunc tamen Probus fugatum usque ad ultimas terras 4
et cupientem in Francorum auxilium venire, a qui-
bus originem se trahere ipse dicebat, ipsis prodentibus
Francis, quibus familiare est ridendo fidem frangere,
vicit et interemit. posteri eius etiam nunc apud Albin- 5
gaunos agunt, qui ioco solent dicere sibi non placere
esse vel principes vel latrones.

Haec digna memoratu de Proculo didicisse me me- 6

---

2 ma&iano P 3 armatia P sarmatia Σ 4 inui P inii Σ
8 coalescat P calescat Σ insolescat *Corn.* concallescat *Da.* □
9 cum *del. edd.* 10 reger& PCn egerit R gereret *Bae. aliique (Pet.)* 17 inquid P 18 purporea P umeris PΣ
umeros *Petsch.* uinx̃ (*i. e.* uinxit) P; *def. Petsch.* ingessit Σ
iunxit *uulgo, edd.* 31 sq. memni P^a me memini P^b *t.* B

mini. veniamus ad Bonosum, de quo multo minora
condidi.

14 Bonosus domo Hispaniensi fuit, origine Brittan-
nus, Galla tamen matre, ut ipse dicebat, r⟨*h*⟩et[h]oris
filius, ut ab aliis comperi, p⟨*a*⟩edagogi litterarii. par-
vulus patrem amisit atque a matre fortissima educatus
2 litterarum nihil didicit. militavit primum inter ordi-
narios, deinde inter [a]equites; duxit ordines, tribuna-
tus egit, dux *lim*itis R⟨*a*⟩etici fuit, bibit, quantum ho-
3 minum nemo. de hoc Aurelianus saepe dicebat: 'non
ut vivat, natus est, sed ut bibat.' quem quidem diu
4 i⟨*n*⟩ honore habuit causa militiae. nam si quando le-
gati barbarorum undecumque gentium venissent, ipsi
propinabantur, ut eos inebriaret atque ab his per vi-
num cuncta cognosceret. ipse quantumlibet bibisset,
semper securus et sobrius et, ut ⟨*O*⟩nes[c]imus dicit
5 scriptor vitae Probi, adhuc in vino prudentior. habuit
praeterea rem mirabilem, ut quantum bibisset, tantum
m*i*ngeret[ur], neque umquam eius aut pectus aut venter
aut vesica grav*a*retur.

15 Hic idem, cum quodam tempore in Reno Romanas
lusorias Germani incendissent, timore ne poenas daret,
sumpsit imperium idque diutius tenuit quam mereba-
2 tur. nam longo gravique certamine a Probo superatus
laqueo vitam finivit, cum quidem iocus exstitit ampho-
ram pendere, non hominem.

3 Filios duos reliqui*t*, quibus ambobus Probus peper-
cit, uxore[m] quoque eius in honore habita et usque
4 ad mortem salario praestito. fuisse enim dicitur, ut

---

3 BONOSUS P *(maiusculis, sed atris litteris pictum)* 9 militis PΣ limitis *Egn., edd.* 11/12 diui P^1 *t.* B^1 diu ī P *corr.* 14 in ębriar& P 16 securus] seuerus *Petsch.* &utnescimus P, *om.* Σ 19 manger&ur P^1 *t.* B minger&ur P *corr.* mingeret Σ *post* umquam Σ *add.* cum bibisset *fortasse recte* 20 grauer&ur P^1 22 luxorias P luxurias Σ lusorias *Gru., edd.* paenas P 27 reliquid P

et avus meus dicebat, femina singularis exempli et
familiae nobilis, gentis tamen Gothicae; quam illi Au-
relianus uxorem idcirco dederat, ut per eum a Gothis
cuncta cognosceret. erat enim illa virgo regalis. ex- 5
stant litterae ad legatum Thraciarum scriptae de his
nuptiis et donis, quae Aurelianus Bonoso d*uc*i nup-
tiarum causa {dari} iussit, quas ego inserui: ‘Aure- 6
lianus Augustus Gallonio Avito salutem. superioribus
litteris scripseram, ut optimates Gothicas aput Pe-
rinthum conlocares, decretis salariis, non ut singu-
l*a*⟨*e*⟩ acciperent, sed ut septem simul unum con-
vi⟨*vi*⟩um haberent. cum enim divisae accipiunt, et
illae parum sumunt, et res p. plurimum perdit. nunc 7
tamen, quoniam placuit Bonoso Hunilam dari, dabis
ei iuxta brevem infra scriptum omnia, quae praecipi-
mus; sumptu etiam publico nuptias c[a]elebrabis.’

Brevis *mun*erum fuit: ‘tunicas palliolatas ia*n*thinas 8
subsericas, tunicam auro clavatam subsericam libri-
lem unam, interulas dilores duas et reliqua, quae ma-
tron⟨*a*⟩e conveniunt. ipsi dabis aureos Philippeos cen-
tum, argenteos Antoninianos mille, aeris sestertium de-
cies.’

Haec me legisse teneo de Bonoso. et potui quidem 9
horum vitam praeterire, quos nemo quaerebat, a*t*ta-
men, ne quid fidei deesset, etiam de his, quae didice-
ra*m*, intimanda curavi. supersunt mihi Carus, Carinus 10
et Numerianus, nam Diocletianus et qui secuntur stilo
maiore dicendi sunt.

6/7 bonoso dari nuptiarum causa iussit P, *edd.* bonoso duci nuptiarum causa dari iussit Σ 8 gallonia P^1 *t.* B galloni* P *corr.* 9/10 perintum P^a, *corr.* P^b 10/11 singuli P singule Σ 11/12 conuium P^1 17 numerum P^1 *t.* B iacthinas P^1 *t.* B iacIthinas P *corr.* iacintinas Σ ianthinas *Pet.* 18 *post* subsericas *numerum intercidisse putat Eyss.* 21 sertertium P^a, *corr.* P^b 24/25 adtam̄ P 25/26 didicerant P^1 *t.* B 28 *subscriptio deest in* P

⟨*FLAVI VOPISCI SYRACUSII*⟩

CARUS ET CARI⟨*NUS*⟩ ET NUMERIANUS

1 Fato rem p. regi eamqu[a]e nunc ad summum evehi,
2 nunc ad minima retrahi Probi mors satis prodidit. nam
cum ducta per tempora variis vel erecta[m] motibus vel
adflicta[m], nunc tempestate aliqua nunc felicitate va-
riata omnia prope passa esset, quae patitur in homine
uno mortalitas, videbatur post diversita*tem* malorum
iam secura continuata felicitate m*a*nsura post Aure-
lianum vehementem principem Probo ex sententia
⟨*senatus ac populi*⟩ leges et gubernacula [senatus ac
3 populo] temperante. sed ruina ingens vel naufragii
modo vel incendii accensis fataliter militibus sublato
{e} medio tali principe in eam d*e*sperationem votum
publicum redegit, ut timerent omnes Domitianos, Vitel-
4 lios et Nerones. plus enim timetur de incertis moribus
principis quam speratur, maxime in ea re p., qu⟨*a*⟩e
recentibus confossa vulneribus Valeriani captivitatem,
Gallieni luxuriam, triginta etiam prope t*y*rannorum
⟨*conluvionem*⟩ caesa civilium membra sibimet vindi-
cantium perpessa m⟨*a*⟩eruerit.

2 Nam si velimus ab ortu urbis repetere, quas varieta-
tes sit passa Romana res p., inveniemus nullam magis

---

1 INCIPIT EIUSDEM CARUS ET CARI & NUMERIANUS FELICITER P (ad Constantinū aug̃. *add. a. m.*) 5 erectam P[1] *t.* B 6 adflictam P[1] *t.* B 8 diuersitam̃ P[1] *t.* B 9 mensura P[1] mansura Σ, P *corr.* 10/11 sententia leges & gubernacula senatus ac populo PΣ 14 e *om.* P, *non om.* Σ disperationem P 19 prope] probra *Eyss.* tirannorum P 20 conluuionem *add. Pet. Richterum secutus* collisionibus *add.* P *corr.* chaos *add. Bra.* motum *add. Petsch.* bellorum *ante* ciuilium *add.* P *corr.* 20/21 eam *ante* uindicantium *add.* P *corr.*

vel bonis floruisse vel malis laborasse. et, ut a Romulo 2
incipiam, vero patre ac parente rei p., quae illius fe-
licitas fuit, qui fundavit, constituit roboravitque rem
p. atque unus omnium conditorum perfectam urbem
reliqui*t*! quid deinde Numam loquar, qui frementem 3
bellis et gravidam triumphis civitatem re⟨*li*⟩gione mu-
nivit? viguit ig⟨*it*⟩ur usque ad Tarquinii Superbi tem- 4
pora nostra res p., sed passa tempestatem de moribus
regiis non sine gravi exitio semet ulta est. adolevit 5
deinde usque ad tempora Gallicani belli, sed quasi
qu*o*dam mersa naufragio capta praeter arcem urbe plus
prope mali sensit quam t*i*meba⟨*n*⟩t boni. reddidit se 6
deinde in integrum, sed eo usque gravata est Punicis
bellis ac terrore Pyrr⟨*h*⟩i, ut mortalitatis mala prae-
cordiorum timore sentiret. crevit deinde victa Cartha- 3
gine trans maria missis imperiis, sed socialibus ad-
fecta discordiis extenuato felic⟨*it*⟩atis sensu usque ad
Augustum bellis civilibus adfecta consenuit. per
Augustum deinde reparata, si reparata dici potest li-
bertate deposita. tamen utcumque, etiamsi domi tristis 2
fuit, apud exteras gentes effloruit; passa deinceps tot
Nerones, per Vespasi*a*num extulit capu*t*. nec omni Titi 3
felicitate laetata, Domi*t*iani vulnerata inmanitate per
Nervam atque Traianum usque ad Marcum solito me-
lior, Commodi v[a]ecordia et crudelitate lacerata est.
nihi*l* post haec praeter Severi diligentiam usque {ad} 4
Alexandrum Mam⟨*a*⟩eae sensit bonum. longum est, 5
quae secuntur, universa conectere: uti enim principe
Valeriano non potuit et Gallienum per annos quin-
decim passa est. invidit Claudio longi⟨*n*⟩quitatem im- 6

2/3 *post* felicitas *in* P *c. 13, 1* Augustum — *c. 15, 5* fuisse *intermissa sunt; in* Σ *ordo non est turbatus* 5 reliquid P 6 regione P^1 7 igur P^1 11 quadam P 12 tumebat P timebat Σ tum habebat *Gru.* tum erat *Petsch.* habuerat *Pet.* timebant *Ho.* 17 felicatis P^1 felicitatis Σ, P *corr.* 22 uespasionum P^1 capud P 23 domicia P^a domiciani P^b 26 nihis P nihil Σ ad *om.* P^1, *non om.* Σ, *add.* P *corr.*

perii amans vari[a]etatum prope et semper inimica for-
7 tuna iustitiae. *sic* enim Aurelianus occisus est, sic Ta-
citus absumptus, sic Probus caesus, ut appareat nihil
tam gratum esse fortunae, quam ut ea, quae sunt in
8 publicis actibus, eventuum vari[a]etate mutentur. sed
quorsum talibus qu[a]erellis et temporum casibus de-
tinemur? veniamus ad Carum, medium, ut ita dixerim,
virum et inter bonos magis quam inter malos principes
conlocandum et longe meliorem, si Carinum non re-
li[n]quisset heredem.

4 Cari patria sic ambigue a plerisque proditur, ut prae
sum*ma varie*tate dicere neque*am*, [ae]quae illa vera
2 si[n]t. Onesimus enim, qui diligentissime vitam Probi
scripsit, Romae illum et natum et eruditum, sed Illy-
3 ricianis parentibus fuisse contendit. sed Fa*b*ius Ce-
ryllianus, qui tempora Cari, Carini et Numeriani soler-
tissime persecutus est, neque Romae sed in Illyrico
genitum, neque Pannoniis sed Poenis parentibus ad-
4 serit natum. in ephemeride quadam legisse ⟨*me*⟩ me-
mini Carum Mediolanensem fuisse, sed a⟨*l*⟩*b*o *cu*-
5 ria⟨*e*⟩ Aquil⟨*e*⟩iensis civitatis insertum. ipse se, quod
negari non potest, ut epistula eius indicat, quam pro
consul[a]e ad legatum suum scripsit, cum eum ad bona
6 hortaretur officia, Romanus vult videri. [a]epistula
Cari: 'Ma*rc*[li]us *Aure*l*i*us ⟨*Carus*⟩ pro consul[a]e Ci-
liciae Iunio legato suo. maiores nostri, Romani illi

---

1 ppe & semp PΣ semper et prope *Pet.* prope semper et *Eyss.* et prope semper *Ti. p. 104* inproba et semper *Petsch.* 2 Fit P^1 Sic P *corr.*, Σ 11 CARI *maiusculis, sed atris litteris in* P *pictum* ambigue P 11/12 praesumptae grauitate P presumpte ueritatem Σ prae summa uarietate *Obr. (Pet.)* nequeant aequae P nequeant et quae (que) Σ illi *?He.* 13 diligentissime P 15 fauius P^1 18 neque P 19 me *add. Less.* 20/21 auo iuria P auo iuri (uiri) Σ albo curiae *Ma.* 21 se *del. edd., def. Petsch.* 24 romanus PΣ, *edd.* Romanum *Petsch.* 25 Manslius ualerius P^1 Carus *add. a. m. in* P manlius (mallius) ualerianus Σ M. Aurelius Carus *Cas.* Marcus Aurelius Carus *Eyss.* Marcus Aurelius *Pet.*

principes, in legatis creandis hac usi sunt consuetudine,
ut morum suorum specimen per eos ostenderent, qui-
bus rem publicam d*e*leg*a*bant. ego vero, si ita non 7
esset, aliter non fecissem: ⟨*non*⟩ feci aliter, si te iu-
vante non fallar; fac igitur, ut maioribus nostris, id
est Romanis non discrepemus viris.'

Vides tota [a]epistula maiores suos Romanos illum 8
velle intellegi. indicat et oratio eius ad senatum data **5**
istam generis praerogativam. nam cum primum im-
perator esset creatus, sic ad senatorium ordinem scrip-
sit. inter cetera: 'gaudendum est itaque, p. c., quod 2
unus ex vestro ordine, vestri etiam generis imperator
est factus. quare adnitem*ur*, ne meliores peregrini
quam vestri esse videantur.' hoc quoque loco satis 3
clarum est illum voluisse intellegi se esse Romanum,
id est Roma oriundum.

Hic igitur per civiles ⟨*et*⟩ militares gradus, ut tituli 4
statuarum eius indicant, praef. praet. a Probo factus
tantum sibi aput milites amor*is* locavit, ut interfecto
Probo tanto principe solus dignissim*u*s videretur im-
perio.

Non me praeteriit suspicatos esse plerosque et eos in **6**
fasto⟨*s*⟩ ret⟨*t*⟩ulisse Cari factione interemptum Probum,
sed ⟨*ne*⟩qu*e*[d] meritum Probi erga Carum neque Cari
mores id credi patiuntur, simul quia Probi mortem et
acerrime et constantissime vindicavit. quid autem de 2
eo Probus senseri[n]t, indicant litter⟨*a*⟩e de eius hono-
ribus ad senatum dat⟨*a*⟩e:

'Probus Augustus amantissimo senatui suo salutem
dicit.' inter cetera: 'felix autem esset nostra res p., si,

---

3 diligebant P delegabant (delegebant) Σ 4 feci alit̃ si PΣ specialiter *Pet.* ⟨non⟩. feci aliter, si *Cas. (Eyss.)* 13 adnitemini PCh adnitimini *alii* Σ *codd.* adnitemur *edd.* 17 et *ante* militares *add. edd.; asyndeton def. Tl. p. 43* 18 statuarū* P 19 amores P 20 dignissimis P^1 *t.* B^1 23 fasto P^1 24 neque *edd.* nec Σ quod P 27 senserint P^1 *t.* B^1 senseri*t P *corr.*

qualis Carus est aut plerique vestrum, plures haberem
3 in actibus conlocatos. quare equestrem statu*a*⟨*m*⟩ viro morum veterum, si vobis placeat, decernendam censeo, addito eo ut publico sumptu [vel] eidem exaedificetur domus marmoribus a me delatis. decet enim nos talis integritatem remunerari viri' et reliqua.

7 Ac ne minima quaeque conectam et ea, quae apud alios poterunt inveniri, ubi primum accepit imperium con*sen*su omnium militum, bellum Persic[c]um, quod Probus parabat, adgressus est liberis Caesaribus nuncupatis, et ita quidem ut Carinum ad Gallias tuendas cum viris lectissimis destinaret, secum vero Numerianum, adul*e*⟨*s*⟩centem cum lectissimum tum
2 etiam disertissimum, duceret. et dicitur quidem s⟨*a*⟩epe dixisse se miserum, quod Carinum ad Gallias principem mitteret, neque illa aetas esset Numeriani, ut illi Gallicanum, quod maxime constantem principem quaerit, crederetur imperium. sed
3 haec alias. nam exstan*t* ⟨*et*⟩iam litter⟨*a*⟩e Cari, quibus aput praefectum suum de Carini moribus qu[a]eratur, ut appareat verum esse, quod Onesimus dicit, habuisse in animo Carum, ut Carino Caesareanum abrogaret
4 imperium. sed haec, ut diximus, alias in ipsius Carini vita dicenda sunt. nunc ad ordinem revertemur.

8 Ingenti apparatu et toti[u]s viribus Probi profligato magn*a* ex parte bello Sarmatico, quod gerebat, contra Persas profectus nullo sibi occurrente Mesopotamia⟨*m*⟩ Carus cepit et ⟨*C*⟩tesifontem usque pervenit occupatisque Persis domestica seditione imperatoris
2 Persi⟨*ci*⟩ nomen emeruit. verum cum avidus gloriae, pr*a*⟨*e*⟩fecto suo maxime [i]urgente, qui et ipsi et filii⟨*s*⟩

---

2 statuo P¹ 4 uel *om.* Σ, *del. edd.* 9 concessu P consensu Σ psiccum P¹ *t.* B¹ psiçcum P *corr.* (*altera litt.* c *exp.*) 13 adulicentem P¹ *ut videtur* adulescentem P *corr.* 15 quod] ut Pᵃ qđ Pᵇ *t.* B 19 exstans P¹ *t.* B exstant P *corr.* iam PΣ ẹtiam *Cas.*, *edd.* 25 totius PΣ 26 magno P¹ 27/28 mesopotamia P¹ *t.* B 30 ps: PΣ 31 pfecto (*i. e.* pro-

eius quaerebat exitium cupiens imperare, longius pro-
gressus esset, ut alii dicunt morbo, ut plures fulmine
interemptus est. negari non potest eo tempore, quo 3
perit, tantum fuisse subito tonitruum, ut multi terrore
ipso exanimati esse dicantur. cum igitur ⟨*a*⟩egrotaret
atque in tentorio iaceret, ingenti exorta tempestate in-
mani coruscatione, inmaniore, ut diximus, tonitru exa-
nimatus est. Iu*li*us Ca⟨*l*⟩purnius, qui ad memoriam dicta- 4
bat, talem ad praefectum urbis super morte Cari [a]epi-
stulam dedit. inter cetera: 'cum', inquit, 'Carus, princeps 5
noster vere carus, aegrotaret et ⟨*in tentorio iaceret*⟩,
tanti turbinis subito exorta tempestas est, ut caligarent
omnia neque alterutrum nosceret; coruscationum de-
inde ac tonitruum in modum [fulgurum] igniti sideris
continuata vibratio omnibus nobis veritatis scientiam
sustulit. subito enim conclamatum est imperatorem 6
mortuum, et post illud praecipu[a]e tonitru⟨*u*⟩m,
quo⟨*d*⟩ cuncta terruerat. his accessit quod cubiculari 7
dolentes principis mortem incenderunt tentorium. unde
su⟨*b*⟩it⟨*o*⟩ fama emersit fulmine interemptum eum,
quem, quantum scire poss*u*mus, aegritudine constat
absumptum.'

Hanc ego epistulam idcirco indi*di*, quod plerique 9
dicunt vim fati quandam esse, ut Romanus princeps
Ctesifontem transire non possit, ideoque Carum ful-
mine absumptum, quod eos fines transgredi cuperet,
qui fataliter constituti sunt. sed sibi habeat artes suas 2

---

fecto) P^1 *t.* B   iurgante PR urgente *Pet. (Eyss.)*   filii PΣ filio *Pet.* filiis *Ho.*   4 periit *Pet.*   8 Iubus P^1 Iubet Σ Iulius P *corr.*   capurnius P^1R calphurnius P *corr.*   10 cętera P   11 in tentorio iaceret *add. Kell. (Pet.)*   13 alterutrum] *cf. Thielmann, Arch. f. lat. Lex. VII, p. 373 sq.*   noscer& coruscationum P^1 noscere permitteret uis coruscationum P *corr.*   14 fulgurum *del. Ma.*   18 quo P, *Pet.*   contra P^a cuncta P^b *t.* B   territa erant *Pet.*   cubiculari P^1 -rii P *corr.*   20 fuit P, *om.* Σ, *del. Eyss.*   subito *Pet.*   21 possimus P^1 possumus Σ, P *corr. Less., lex. p. 509ᵃ*   23 ępistulā P   inditi P^1 *t.* B^1

3 timiditas, calcanda virtutibus. licet plane ac licebit (per sacratissimum Caesarem Maximianum constitit) Persas vincere atque ultra eos p*ro*gredi, et futurum reor, si a nostris non deseratur promissus numinum favor.

4 Bonum principem Carum fuisse cum multa indicant tum illud etiam, quod, statim est adeptus imperium, Sarmatas adeo morte Probi feroces, ut invasuros se non solum Illyricum sed Thracias quoque Italiamque minarentur, ita s[i]ci⟨*e*⟩nter bella par⟨*t*⟩iend*o* contudit, ut paucissimis diebus Pannonias securitate donaverit occisis Sarmatarum sedecim mili[ti]bus, captis diversi sex[s]us viginti milibus.

10 Haec de C*a*ro satis esse credo. veniamus ad Numerianum. huius et iun⟨*c*⟩tior patri et admirabilior per socerum suum facta videtur historia. et quamvis Carinus maior aetate fuerit, prior etiam Caesar qua*m* ⟨*Numerianus*⟩ sit nuncupatus, tamen necesse est, ut prius de Numeriano loquamur, qui patris secutus est mortem, post de Carino, qu*em* vir rei p. necessarius Augustus Diocletianus hab*i*tis conflictibus interemit.

11 N u m e r i a n u s, Cari filius moratus egregi[a]e et vere dignus imperio, eloquentia etiam praepollens, adeo ut puer public[a]e declamaverit feranturque illius scripta nobilia, declamationi tamen magis quam
2 Tulliano adcommodiora stilo. versu autem talis fuisse

---

1 ut *post* licebit *add.* ChR, *Pet.; sed cf. Ti. II p. 161 de parentheseos usu* 3 pgredi (*i. e.* pergredi) P[1] *t.* B pgredi (*i. e.* progredi) P *corr.*, Σ 6 ut *post* statim *add. Pet.; sed cf. MB 11, 4* 9 ita scienter *Pet. in app., Ma.* ita sic inter PR *(pleonasmum* ita sic *def. Löfstedt)* ita sic iter *alii* Σ *codd.* bella pariendi P belli partiendi Σ bella partiendo *Ma.* 11 militibus P[1] *t.* B mili**bus P *corr.* (ti *eras.*) 13 coro P[1] 14 iuntior P iunctior *Gru. (Pet.)* 16/17 quae P quam ⟨Numerianus⟩ *Pet.* 19 mortem] a*t* morem *superscr. a. m. in* P quae P c(orriga)s quē *superscr. a. m.* 20 hab&is P[1] 21 NUMERIANUS *in* P *maiusculis litteris miniatis pictum* 25 adcommodatiora *Pet. per errorem*

praedicatur, ut omnes poetas sui temporis vicerit. nam
et cum Olympio Nemesiano contendit, qui *ἀλιευτικὰ*
κυνηγετικὰ et *ναυτικὰ* scripsit qui[n]que omnibus co-
lo*ribu*s inlustratus emicuit, et Aurelium Apoll*i*narem
⟨*i*⟩amborum scriptorem, qui patris eius gesta in litte-
ras ret⟨*t*⟩ulit, [h]isdem, qu⟨*a*⟩e recitaverat, editis veluti
radio solis obtexit. huius oratio fertur ad senatum 3
missa tantum habuisse eloquentiae, ut illi[s] statua non
quasi C⟨*a*⟩esari sed quasi r⟨*h*⟩et[h]ori decerneretur,
ponenda in bibliotheca[e] Ulpia, cui suscriptum est:
'Numeriano Caesari, oratori temporibus suis potentis-
simo.'

Hic patri comes fuit bello Persico. quo mortuo, cum 12
oculos dolere coepisset, quod illud aegritudinis genus
nimia utpote ⟨*vigilia*⟩ confecto familiarissimu*m* fuit, ac
lectica porta⟨*re*⟩tur, factione Apri soceri sui, qui in-
vadere con*a*batur imperium, occisus est. sed cum per 2
plurimos dies de imperatoris salute quaereretur a mi-
lite, contionareturque Aper idcirco illum videri non
posse, quod oculos invalidos a[c] vento ac sole sub-
traheret, foetore tamen cadaveris res esset prodita.
omnes invaserunt Aprum, cuius factio latere non po-
tuit, eumque ante signa et principia protraxere. tunc
habita est ingens contio, factum etiam tribunal. et cum 13
qu⟨*a*⟩ereretur, quis vindex Numeriani iustissimus fie-
ret, quis daretur rei p. bonus princeps, Diocletianum

2/3 alieutica · KYNHΓETIKA · P 3 nautica PΣ ixeutica *Bernh.* *ἰξευτικὰ Ihm* pontica *Bae.* quinq; P¹ *t.* B qui*q; P *corr.* inque *Pet.* 3/4 colonils PR colonis *Pet.* coronis *Cas. (Ma.)* coloribus *Petsch.* 4 apollonarē P¹ *t.* B 5 amborū PR aīborum (a *exp.*) Ch iamborum *edd.* quia P^a *ut videtur* qui* P^b *t.* B qui et P *corr.* 6 Hisdemq; P 8 illis P¹ *t.* B illi* P *corr.* 10 bibliothecae P¹ *t.* B bibliotheca* P *corr.* 14 illud PR *def. Löfst.* id Ch illi *Gru., edd.* 15 nimia utpote PΣ, *edd.* s(iue) uigilia *in* P *a. m. adscr. in marg.* nimia utpote uigilia O, *Ricc. aliique, qui ex* P *corr. dependent codd.* familiarissimus P 16 portatur P¹ arrii *ante* apri *add. a. m. in* P 17 conebatur P¹ 19 contionar&ur quạe P (a *exp.*) 20 ac P¹ *t.* B a* P *corr.* 21 fa&ore P

omnes divino consensu, cui multa iam signa facta dice-
bantur imperii, Augustum appellaverunt, domesticos
tunc regentem, virum insignem, callidum, amantem rei
p., amantem suorum et ad omnia, quae tempus quae-
siverat, temperatum, consilii semper alti, nonnumquam
tamen ⟨*ferreae*⟩ frontis, sed prudentia e⟨*t*⟩ nimia per-
2 vicacia motus inquieti pectoris conprimentis. hic cum
tribunal cons⟨*c*⟩endisset atque Augustus esset appel-
latus et quaereretur, quem ad modum Numerianus
esset occisus, educto gladio Aprum praefectum prae-
tori ostentans percussit, addens verbis suis: 'hic est
auctor necis Numeriani.' sic Aper foeda vit⟨*a*⟩
et deformibus consiliis agens dignum moribus suis exi-
3 tum dedit. avus meus ret⟨*t*⟩ulit interfuisse conti[ci]oni,
cum Diocletiani manu esset Aper occisus; dixisse
autem dicebat Diocletianum, ⟨*cum Aprum*⟩ percus-
sisse⟨*t*⟩: 'gloriare, Aper,

Ae*n*eae magni dextra cadis.'

4 quod ego miror de homine militari, quamvis plurimos
pl*ane sci*am militares vel Gr⟨*a*⟩ec[a]e vel Latin[a]e vel
5 comicorum usurpare dicta vel talium poetarum. ipsi
denique comici plerumque sic milites inducunt, ut eos
faciant vetera dicta usurpare. nam et 'lepus tute es:
pulpamentum quaeris' Livii Andronici dictum est
multa alia, quae Plautus Cae⟨*ci*⟩liusque posuerunt.

---

2 Augustum — *c. 15, 5* fuisse *in* P *intermissa sunt post c. 2, 2* felicitas; *in* Σ *ordo non est perturbatus* *post* augustum *a. m. in* P *in marg. add.* Diocletianū 5 temperatum] statim paratum *Pet.*[1] semper paratum *Kell.* 6 froncis P[a] frontis P[b] *t.* B[1] efrontis Σ effrontis *edd.* ⟨ferae⟩ frontis *He.* ⟨ferreae⟩ frontis *Ho. cf. Plin. pan. 35, 3* prudentiae P prudentia et *Pet.* 6/7 ꝑuicatia P 7 hic] *in* P *a. m. superscr.* diocletianus 10/11 praetori P[1] praetorii P *corr.* 12 apfoedauit P perfedauit Σ Aper foeditate *Pet.* Aper foeda uita *Eyss.* 16 cum Aprum] *add. a. m. in* P 16/17 ꝑcussisse P[1] 18 *Verg. Aen. X 830* ameae P[1] *t.* B 20 plus quā P quam Σ plane sciam *Paucker (Pet.)* 23/24 *Terent. Eun. 426* es et pulpamentum *Terent. Eun. 426* 25 alia quae P *anacoluthon def. Ti. p. 116, adn. 1* aliaque *Pet.* caeliusq; P[1] celiusque Σ caeciliusq; P *corr.*

Curiosum non puto neque satis vulgare fabellam 14
de Diocletiano Augusto ponere hoc convenientem loco,
quae ill*i* data est ad omen imperii. — avus meus mihi
ret⟨*t*⟩ulit ab ipso Diocletiano compertum —. 'cum', 2
inquit, 'Diocletianus apud Tungros in Gallia in quadam caupona moraretur in minoribus adhuc locis militans et cum Dryade quadam muliere [cu]rationem convictus sui cotidiani faceret atque illa diceret: 'Diocletiane, nimium avarus, nimium parcus es', ioco non serio Diocletianus respondisse fertur: 'tunc ero largus,
cum fuero imperator.' post quod verbum Dryas dixisse 3
fertur: 'Diocletian[a]e, iocari noli, nam eris imperator,
cum Aprum occideris.' semper in animo Diocletianus 15
habuit imperii cupiditatem, idque Maximiano conscio atque avo meo, cui hoc dictum a Dryad[a]e ipse ret-
⟨*t*⟩ulerat. denique, ut erat altus, risit et tacuit. apros 2
tamen in venatibus, ubi fuit facultas, manu sua sem-
per occidit. denique cum Aurelianus imperium accepis- 3
set, cum Probus, cum Tacitus, cum ipse Carus, Diocletianus dixit: 'ego semper apros occido, sed alter utitur
pulpamento.' iam illud notum est atque vulgatum, 4
quod, cum occidisset Aprum praefectu*m* praet., di-
xisse fertur: 'tandem occidi Aprum fatalem.' ipsum 5
Diocletianum idem avus meus dixisse dicebat nullam aliam sibi causam occidendi manu sua fuisse, nisi ut impleret Dryadis dictum et suum firmaret imperium.
non enim tam crudelem se innotescere cuperet, pri- 6
mis maxime diebus imperii, nisi illum necessitas ad hanc atrocitatem occisionis adtraheret.

Dictum est de Caro, dictum etiam de Numeriano, su- 7
perest nobis C a r i n u s, homo omnium contaminatissi- 16

---

1 non *del. Cas. et Ho.* 3 illa P illi Σ 7 Dryade] sacerdotissa fauni siue pani *superscr. a. m. in* P curationem P cum (dum) rationem Σ 9 ēs P 12 fertur *in* P *ex* fertus *corr.* 13 occiderit P[1] *t.* B 16 altus] i. e. astutus *superscr. a. m. in* P rix̄ P[1] *t.* B risit P *corr. in ras.* 22 praefectus P 25 *post* aliam P *pergit* fuit qui fundauit; *vide ad c.* 2, 2

mus, adulter, frequens corruptor iuventutis (pudet di-
cere, quod in litteras Onesimus ret⟨*t*⟩ulit), ipse quoque
2 male usus genio sexus sui. hic cum Caesar decretis
sibi Galliis atque Ita*li*a[e], Illyrico, Hispani⟨*i*⟩s ac Brit-
tanni⟨*i*⟩s et Africa relictus a patre Caesareanum te-
neret imperium, sed ea lege, ut omnia faceret, quae
Augusti faciunt, inormibus se vitiis et ingenti foeditate
3 maculavit, amicos optimos quosque releg⟨*av*⟩it, pessi-
mum quemque elegit aut tenuit, praef. urbi unum ex
cancellariis suis fecit, quo foedius nec cogitari potuit
4 aliquando nec dici. praef. praetorii, quem habebat, oc-
5 cidit; in eius locum Matronianum, veterem concilia-
torem, fecit, unum ex his notariis, quem stup⟨*ro*⟩rum
et libidinum conscium semper atque adiutorem ha-
6 buerat. invito patre consul processit. superbas ad se-
natum litteras dedit. vulgo urbis Romae, quasi populo
7 Romano, bona senatus promisit. uxores ducendo ac
reiciendo novem duxit pulsis pleri⟨*s*⟩que praegnatibus.
mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus atque le-
8 nonibus Palatium replevit. fastidium suscribendi tan-
tum habuit, ut inpurum quendam, cum quo semper
meridi[a]e iocabatur, ad suscribendum poneret, quem
obiurgabat plerumque, quod bene suam imita-
17 retur manum. habuit gemmas in calceis; nisi gem-
mata fibula usus non est, balteum etiam saepe gem-
matum regem denique illum Illyrici plerique voci-
2 tarunt. praef(ectis) numquam, ⟨*numquam*⟩ consulibus
obviam processit. hominibus inprobis plurimum de-
3 tulit eosque ad convivium semper vocavit. centum li-
bras avium, centum piscium, mill[a]e divers⟨*a*⟩e car-
nis in convivio suo frequenter exhibuit. vini pluri-

2 ipse] ipso *Petsch.* 4 ita bae P^1 ytalie Σ Italia *edd.* Italia et *Kell.* 8 relegit PΣ relegauit *edd.* 9 elegit P legit Σ 13 stuprũ P^1 *t.* B stuprũ (*i. e.* stuprorum) P *corr* 18 pleriq; P^1 19/20 lenonib; P 25/26 Balteum — gemmatum PΣ, *edd.* balteo — gemmato *Petsch. et Ho.* 27 Pref̃ P numquam *add. Gru., edd.*

mum effudit. inter poma et melones natavit. rosis Me-
diola⟨*nen*⟩sibus et triclinia et cubicula stravit. bal- 4
neis ita frigidis usus est, ut solent esse cellae supposi-
toriae, frigid*a*riis semper nivalibus. cum hiemis tem- 5
pore ad que*n*dam locum venisset, in quo fontana es-
se⟨*t*⟩ pertepi⟨*d*⟩a, ut adsolet per hiemem naturaliter,
eaque in piscina usus esset, dixisse balneatoribus fer-
tur: 'aquam mihi muliebrem praepara⟨*s*⟩tis.' atque hoc
eius clarissimum dictum effertur. audiebat pater eius, 6
quae ille faceret, et clamabat: 'non est meus.' sta-
tuerat denique Constantium, qui postea Caesar est fac-
tus, tunc autem praesidatum Dalmatiae administrabat,
in locum eius subrogare, quod nemo tunc vir melior
videbatur, illum vero, ut Onesimus dicit, occidere. lon- 7
gum est, si de eius lux*u*ria plura velim dicere. qui-
cumque ostiatim cupit noscere, legat etiam Fulvium
Asprianum usque ad t⟨*a*⟩edium gestorum eius uni-
versa dicentem.

Hic ubi patrem fulmine absumptum, fratrem a so- 18
cero interemptum, Diocletianum Augustum appellatum
comperit, maiora vitia et ⟨*s*⟩celera edidit, quasi iam
liber a frenis domesticae pi[a]etatis suorum mor⟨*t*⟩ibus
absolutus. nec ei tamen defuit ad vindicandum sibimet 2
imperium vigor mentis. nam contra Diocletianum mul-
tis pro*e*liis conflixit, sed ultima pugna apud Mar*g*um
commissa victus occubuit.

Hic trium principum fuit finis, Car*i*, Numeriani et 3
Carini. post quos Diocletianum et Maximianum princi-
pe*s* ⟨*dii*⟩ dederunt, iungentes talibus viris Galerium at-

1/2 mediolasibus P^1 4 frigidaliis P frigidariis Σ 5 quemdam P 5/6 ee͞ (*i. e.* esse) P 6 ꝑtepia P^1 8 p̄paratis PΣ praeparastis *Petsch.* 12 praesidiatum *edd. cum* B 15 luxoria P 21 celera P^1 22 moribus PΣ mortibus *Cas., edd.* 25 praeliis P marcū P Margum *Cas.* 27 caro P 28/29 principem dederunt P principes dederunt Σ principes dii (di) dederunt *edd.* 29 garelium P^a, *corr.* P^b

que Constantium, quorum alter natus est, qui accep-
tam ignominiam Valeriani captivitate[m] deleret, alter,
4 qui Gallias Romanis *l*egibus redderet. quattuor sane
principes mundi fortes, sapientes, benigni et admodum
liberales, unum in rem p. se⟨*n*⟩tientes, [s]per⟨*r*⟩eve-
rent⟨*es*⟩ Romani senatus, moderati, populi amici,
pe⟨*r*⟩*san*⟨*c*⟩*ti*, graves, religiosi et quales principes
5 semper oravimus. quorum vitam singulis libris Clau-
dius Eusthenius, qui Diocletiano ab [a]epistulis fuit,
scripsit, quod idcirco dixi, ne quis a m*e* re⟨*m*⟩ tan[ta]-
tam requireret, maxime cum vel vivorum principum
vita non sin*e* repr[a]ehensione dicatur.

19 Memorabile[m] maxime Cari et Carini et Numeriani
hoc habuit imperium, quod ludos populo R. novis or-
natos spectaculis dederunt, quos in Palatio circa por-
2 ticum stabuli pictos vidimus. nam et neurobaten, qui
velut in ventis cot⟨*h*⟩urnatus ferretur, exhibuit et
t*oe*c⟨*h*⟩obaten, qui per parietem urso eluso cucurrit,
et ursos mi*m*um agentes et item centum salpistas uno
crepitu concinentes et centum *cera*taulas, choraulas
centum, etiam pyt⟨*h*⟩aulas centum, pantomimos et
g*y*mnicos mille, pegma praeterea, cuius flammis scaena
conflagravit, quam Diocletianus postea magnificentio-
3 rem reddidit. mimos praeterea undique advocavit. ex-
hibuit et ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil est. ex-

---

2 captiuitatē P 3 regibus P legibus Σ 5 Sitientes P sentientes Σ 5/6 spereuerent P preterea Σ semper reuerentes *Gru. (Pet.)* perreuerentes *Petsch.* 7 pescate P pres V potentes Ch potestate *vulgo* persancti *Gru., edd.* pietate *Petsch.* 10/11 amare tanta tam P amaret et nostra Σ a me rem tantam *Salm., edd.* 11 uel uiuorum P *quod def. Momms., Ges. Schr. VII, p. 331, adn. 1* uiuorum Σ uel diuorum *Becker (Pet.)* 12 sint P[1] *t.* B sir////// *nunc exstat in* P *perforata scilicet charta Pergamena* repraehensione P (adulationis siue autem odii *superscr. a. m.*) 13 Memorabilē P 18 thycobaten P *i. e.* toechobaten (τοιχοβάτην) *vidit Salm.* tichobaten *edd.* 19 minum P 20 capitaulas P Ch camptaulas *vulgo (Eyss.)* cerataulas *Salm. (Pet.)* 22 gemnicos P

hibuit Cyclope[m]a. do[r]natum est Gr⟨*a*⟩e*c*is arti-
ficibus et gymnicis et histrionibus et musicis aurum et
argentum, donata et vestis serica.
Sed haec omnia nescio quantum apud populum gra- **20**
tiae habeant, nullius sunt momenti apud principes bo-
nos. Diocletiani denique dictum fertu*r*, cum ei quidam 2
largitionalis suus [a]editionem Cari laudaret dicens
multum placuisse principes illos causa ludorum thea-
tralium ludorumque cir*c*ensium: 'ergo', inqui*t*, 'bene
risus est in imperio suo Carus.' denique cum omnibus 3
gentibus advocatis Diocletianus daret ludos, parcis-
sime [a]usus {est} libertate, dicens castiores esse opor-
tere ludos specta⟨*n*⟩te *c*ensore[m].
Legat hunc locum Iunius Messala, quem ego libere 4
culpare audeo. ille enim patrimonium suum scaeni-
*ci*s dedit, heredibus abnegavit, matris tunicam dedit
mimae, lacernam patris mimo, et recte, si aviae pallio
aurato atque purp*u*reo pro syrmate tragoedus uteretur.
inscriptum est adhuc in choraulae pallio tyriant⟨*h*⟩ino, 5
quo ille velut spolio nobilitatis exultat, Mes⟨*s*⟩al⟨*a*⟩e
nomen uxoris. iam quid lineas petitas Aegypto lo-
quar? quid Tyro et Sidon*e* tenuitate perlucidas, mi-
cantes purpura, plumandi difficultate pernobiles? do- 6
nati sunt ⟨*ab*⟩ Atraba*t*i[ti]s birri petiti, donati birri
Canusini, Afri[n]can*i*, opes in scaena *n*⟨*on*⟩ prius visae.
et haec quidem idcirco ego in litteras ret⟨*t*⟩uli, quod fu- **21**

---

1 cyclopem P Cyclopea *Salm., edd.* adornatum P Ch 6 fertū P^1 7 claudar& P^a *ut videtur* *laudar& P^b *t.* B (c *eras.*) 9 cirnensium P^1 cirenensium P *corr.* Ego P^a, *corr.* P^b inquid P 12 ausus P usus est Σ est usus *Pet.* libertate P *quod def. Löfstedt, Beitr. p. 70 sqq. (cf. W. A. Baehrens, Glotta V, p. 95 sq.)* liberalitate Σ, *Pet.* 13 spectate *(corr. ex* spectare *?)* censorē P spectante censore Ch 15/16 scaenices P 17 & recte si aulae P, *quod def. Ti. p. 124 sq. ironiam quandam subaudiens* et rethe suaule Ch ut reti flauo et *Turnebus (Eyss.)* et concessit aulae *Momms.* 18 aurato atque] *evanuerunt paene in* P *litterae* purporeo P ut *ante* uteretur *add. Momms.; cf. ad v. 17* 22 sidona P 24 atrabacitis P ab Atrabatis *Salm. (Pet.)* 25 afrincane P scęnari P senatu non Ch scaena non *edd.*

turos editores pudore tangeret, ne patrimonia sua proscriptis legitimis heredibus mimis et balatronibus deputarent.

2 Habe, mi amice, meum munus, quod ego, ut s⟨*a*⟩ep[a]e dixi, non eloquentiae causa sed curiositatis in lumen edidi, id praecipu[a]e agens, ut, si quis eloque⟨*n*⟩s vellet facta principum reserare, materiam non requireret, habitur*us* meos libellos ministros eloquii.
3 te quaeso, sis contentus nosque sic voluisse scribere melius quam potuisse contendas.

---

1 pudore P *t.* B *littera finalis nunc est incerta* 2 balatronibus P^1 *t.* B, Ch bal//////onibus *nunc exstat in* P *perforata scilicet charta Pergamena (cf. Ho., Klio XIII p. 421, adn. 1)* 6/7 eloques P^1 *t.* B eloquēs P *corr.* 8 habituros P 10 felicīt., EXPLICITAE VITAE DIVERSORUM PRINCIPUM ET TYRANNORUM A DIVO ADRIANO USQUE AD NUMERIANUM FELICITER UTERE FELIX P *miniatis litteris*

INDEX NOMINUM

Nomina principum ex ipsorum vitis non sunt laudata. Ceterae voces exstant in Scriptorum historiae Augustae lexico a Carolo Lessing diligentissime confecto.
*asteriscus * designat nomina emendata; cruce † significavi nomina corrupta. pleniora nomina in his addita sunt uncis: ⟨ ⟩. praenomina vel cognomina, qui non in omnibus adhibentur locis, hisce inclusi uncis: ( )*

A

D

G

H

I

M

O

Q

R

S

U

V

ADDENDA ET CORRIGENDA

*p. **6** in adnot. ad v. **24** post „*Pet.*“ adde „*et Ho.* legionis *def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 733 (cf. Löfstedt, Syntactica I² 218 et Klotz, Rh. Mus. 78, 305)*“

*p. 10 in adnot. adde „**17** inierat *Pet. et Ho.*“

*p. 11 in adnot. ad v. **13** post „P“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 298*“ ac post „Σ“ adde „obsaepserunt *Ho.*“

*p. 12 in adnot. ad v. **7** post „*He.*“ adde „*delendum esse putamus*“ atque ad v. **15** post „Σ“ adde „*Asyndeton restituendum esse putamus; cf. Kühner-Stegmann II, II 151*“

*p. 24 in adnot. ad v. **16** post „Σ“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 308*“

p. 26 in adnot. adde „**8** doctissimum P ditissimum Σ“ in adnot. adde „**14** urbs Σ uel P“

*p. 28 in adnot. ad v. **25** post „Σ“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 287*“

*p. 36 in adnot. ad v. **12/13** post „*(Pet.)*“ adde „scriptor Gr. hist. *Zernial p. 61, 1 propter cursum*“

*p. 41 in adnot. ad v. **29** post „*Eyss.*“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 308*“

p. 61 in adnot. ad v. **3** post „B¹“ adde „multam P *corr., edd.*“

*p. 69 in adnot. ad v. **16** post „P“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 301*“ ac post „*Pet.*“ adde „*et Ho.*“

*p 71 in adnot. adde „**22** umquam *Ho.* numquam *def. Pasoli, Convivium N. S. 6, 730 sq. (Klotz)*“

*p. 72,5 dubium est, utrum in contextu „*pe*[t]tit“ scribendum sit an in adnotationibus „retit“.

p. 76 in adnot. ad v. **1** post „*Σ*" adde „*Zernial p. 45 propter cursum*"

*p. 82 in adnot. ad v. **16** post „*Eyss.*" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 295*"

p. 84 in adnot. ad v. **9** adde „Fausiano *Magie; Degrassi, I fasti cons. (cf. CIL XIV 5357)*"

p. 91 in adnot. ad v. **23** adde „non muliebriter *Σ*, P *corr.*"

*p. 95 in adnot. ad v. **5/7** post „*sq.*" adde „nec defuit an *del. Magie (Pet., Klotz, Rh. Mus. 78, 276)*"
in adnot. ad v. **9** post „*(eiecit Da.)*" adde „ *sed cf. Klotz, Rh. Mus. 78, 276 A 1*"
in adnot. ad v. **23/24** post „*edd.*" adde „ *quod necessario mutandum esse non putamus*"

*p. 105 in adnot. adde „ **15** inscriptus *velut substantivum intellexit Pasoli, Convivium N. S. 6, 731 (Löfstedt)*"

*p. 114 in adnot. ad v. **9** post „*Σ*" adde „ut *om.* P, *Ho.*, *def. Klotz, Rh. Mus. 78, 308*"

p. 115, 25 post „Timolao" adde „⟨*relictis*⟩"
in adnot. ad v. **25** adde „Timolao relictis *Ho.*"

p. 121 in adnot. ad v. **7** post „P" adde „*def. Hartke, Kinderkaiser p. 159 , 2*"
in adnot. ad v. **7/8** post „P*Σ*" adde „*def. Hartke l. l.*"

p. 138 in adnot. ad v. **3** adde „incitaverunt *edd.* incitaverant *Zernial p. 83, 1 propter cursum*"

p. 140 in adnot. ad v. **10** post „*Bae.*" adde „membra *Thörnell*"
in adnot. ad v. **11/12** post „*Ho.*" adde „ad Romanae rei p. corpus *Thörnell*"; *post „*Pet.*" adde „*(cf. Zernial p. 51)*"

*p. 153 in adnot. ad v. **24** post „montiacum P" adde „*def. Bijvanck, Mnemosyne 6, 380/381; 7, 76/79 (Halkin)*"

*p. 155 in adnot. ad v. **31** post „**PΣ**" adde „*et Ho.*"; post „*Klein*" adde „totis *Walter, Philol. Wochenschr. 56, 559*"

p. 164 in adnot. ad v. **2** post „**Σ**" adde „*def. Ronconi (v. Ho., Burs. Jahresbericht 256, 1937, 130)*"

*p. 167 in adnot. ad v. **6** post „**Σ**" adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 285*"

p. 167 in adnot. ad v. **20** post „*vulgo*" adde „uel *Hartke, „Kinderkaiser p. 159 , 2*"

p. 169 in adnot. ad v. **11** post „*He.*" adde „*nihil immutat Hallén p. 95 sq.*"

*p. 173 in adnot. ad v. **24/25** post „*He.*" adde „pacatis post orientem Gallis atque undique (ubique) terrarum uictor *Klotz, Rh. Mus. 78, 278 A 1*"

p. 174 in adnot. ad v. **18/19** post „**Σ**" adde „Axomitae *edd.*"

*p. 175 in adnot. ad v. **25/26** post „**PΣ**" adde „*def. Magie*"

p. 177 in adnot. adde „2 subreptus **PΣ** subrectus *Mommsen, Strafrecht p. 927,5 cum Gothofredo; at cf. Gall. 12,5 (II 91,8)*"

*p. 179 in adnot. ad v. **20** post „*He.*" adde „delegitur *Klotz, Rh. Mus. 78, 294*"

p. 180 in adnot. ad v. **24** post „**ChR**" adde „Axomitae *edd.*"

p. 185 in adnot. v. **1** ante „pretia" adde „gratiam *Hallén, Hartke p. 282*"

*p. 191 in adnot. ad v. **21** post „quid **Σ**" adde „*Flor. Vat., Pasoli, Convivium N. S. 6, 733 (Löfstedt)*"; post „*et Ho.*" adde „protraho *Löfstedt, Syntactica II 260*"

*p. 198 in adnot. adde „**19** quidam] quidem *Pet. et Magie fortasse recte*"

p. 205 in adnot. ad v. **22/23** post „*Pet.*" adde„buccellati *Th. L. L. s. v. bobulaci;* bucellati, aceti *Magie per errorem*"

p. 208 in adnot. ad v. **20/21** adde „nomina *add. Da., quod praefert Zernial propter cursum*"

*p. 211 in adnot. ad v. **28** adde „*def. Zernial p. 39,1*“

*p. 213 in adnot. ad v. **22** post „*edd.*“ adde „Albam] *cf. Addenda vol. I ad p. 128. Ad rem vide Norden p. 31*“

p. 216 in adnot. ad v. **21** post „*Pet.*“ adde „Vandalis *vulgo*“

*p. 217 in adnot. ad v. **12** post „*a. m.*“ adde „quam perire cum B. et P. *Walter, Philol. Wochenschr. 56, 560*“

*p. 221 in adnot. ad v. **2** post „*Σ*“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 273*“

p. 222 in adnot. ad v. **20** adde „quare etiam nostra quoque etiamsi non tanta, non tamen minima fuerit cura *Thörnell*; *quare nobis quoque, etiamsi non tanta, non tamen minima fuerit cura *Zernial p. 102*“

p. 231 in adnot. ad v. **8** post „*Da.*“ adde „callescat *Klotz, Philol. Wochenschr. 48, 465. Zernial p. 133 rhythmi causa*“

p. 234, 20 pro „⟨*conluvionem*⟩ caesa civilium membra“ nunc malim „caesa⟨*s*⟩ [ci]vili*a*[m] membra“ (v. Burs. Jahresbericht 256, 137 sq.)

*in adnot. ad v. **20** adde „triginta tyrannorum caesa civilium membra sibimet vindicantium imperia perpessa *Walter, Philol. Wochenschr. 56, 560*“

p. 235 in adnot. ad v. **12** post „tumebat P“ adde „ *Magie*“; post „timebant *Ho.*“ adde „bonis *Magie*“

*p. 236 in adnot. ad v. **24** post „*edd.*“ adde „*def. Klotz, Rh. Mus. 78, 305*“; post „*Petsch.*“ adde „*et Ho.*“

*p. 242 in adnot. ad v. **6** post „*edd.*“ adde „*Zernial p. 70, 2*“